Molla Walamies

Eettinen kasvu ja dialogisuus draaman näyttämöllä

Valokiilassa päiväkodin draamaprosessi

Molla Walamies
Syntynyt Rautalammilla 1951

Lastentarhanopettajan tutkinto 1974
Erityislastentarhanopettajan tutkinto 1998
Opettajan laaja-alaiset pedagogiset opinnot 1998
Kasvatustieteen (varhaiskasvatus) maisterin tutkinto 1998
Draamakasvatuksen syventävät opinnot 2001
Kasvatustieteen lisensiaatin tutkinto 2003

Kannen kuva: Outi Rauhala
Kansi: Tove Ahlbäck

Åbo Akademis förlag
Biskopsgatan 13, FIN-20500 ÅBO, Finland
Tel. int. +358-2-215 3292
Fax int. +358-2-215 4490
E-post: forlaget@abo.fi
http://www.abo.fi/stiftelsen/forlag/

Distribution: **Oy Tibo-Trading Ab**
PB 33, FIN-21601 PARGAS, Finland
Tel. int. +358-2-454 9200
Fax int. +358-2-454 9220
E-post: tibo@tibo.net
http://www.tibo.net

EETTINEN KASVU JA DIALOGISUUS DRAAMAN NÄYTTÄMÖLLÄ

Eettinen kasvu ja dialogisuus draaman näyttämöllä

Valokiilassa päiväkodin draamaprosessi

Molla Walamies

ÅBO 2007

ÅBO AKADEMIS FÖRLAG – ÅBO AKADEMI UNIVERSITY PRESS

CIP Cataloguing in Publication

Walamies, Molla
Eettinen kasvu ja dialogisuus draaman näyttämöllä : valokiilassa päiväkodin draamaprosessi / Molla Walamies. – Åbo : Åbo Akademis förlag, 2007.
Diss.: Åbo Akademi. – Sammanfattning.
ISBN 978-951-765-370-1

ISBN 978-951-765-370-1
ISBN 978-951-765-371-8 (digital)
Oy Fram Ab
Vasa 2007

ABSTRACT

This research is a phenomenological-hermeneutic case-study based on the methods of action research in which narrative methods are used to examine a process drama carried out in a day-care centre, focusing on its dialogicality and possibilities of offering children and adults ethical problems to examine and solve.

A process drama built around a story was carried out in a Finnish day-care centre in 1999 with the aim of bringing ethical education to the level of conscious consideration and action. The research consists of two case-studies. The first focuses on Risto, one of the children who participated in the process, his actions in group situations, his commitment to the rules set by the leaders, his attitude towards the group and its members as well as the common agreements concerning the group, and his solutions to fictive dilemmas in relation to Lawrence Kohlberg's and Carol Gilligan's concepts of justice and care. On this basis conclusions are made on how drama can be applied to dealing with ethical dilemmas with children aged four to seven. The second case-study searches for ethical themes and signs of dialogicality in the story that was created together by the children and leaders, and in the action that took place in the drama sessions. The subjects of this study consist of two groups participating in the process drama, both consisting of seven children aged four to seven. Narratives were written on each child based on his/her participation in four drama sessions selected to be used in this study. The narratives include the writer's interpretations of the dialogicality of the drama and the ethical themes observed and recognised in the videos and in the transcriptions of the video recordings.

The description and interpretation of the dialogicality and the ethical themes observed in the drama sessions is based on the researcher's dialogue with the writings of Georg Henrik von Wright, Martin Buber and Mihail Bahtin, as well as Nicholas C. Burbules' definitions of the basic conditions for dialogical teaching. As a result of the study, drama activity proved to be a means by which dialogically abstract ethical questions and conflicts could be dealt with even with young children and which revealed the zone of proximal development of both children and adults. Drama became a stage for ethical growth and dialogicality, and the common play of children and adults could be seen as an indicator of deep dialogicality.

On the basis of this study, it can be said that drama is a very suitable way of establishing a shape and form of ethical education in which it is possible to make planned, target-oriented progress and which can be consciously observed by following the development of both the child and the educator.

Key words: process drama, ethics, dialogicality, zone of proximal development, early childhood education

TIIVISTELMÄ

Tässä tutkimuksessa, joka on luonteeltaan fenomenologis-hermeneuttinen, toimintatutkimuksellinen tapaustutkimus, tarkastellaan narratiivien avulla päiväkodissa toteutetun prosessidraamatyyppisen toiminnan dialogisuutta sekä sen mahdollisuuksia tarjota lasten ja aikuisten tutkittavaksi ja ratkaistavaksi eettisiä pulmatilanteita.

Eräässä suomalaisessa päiväkodissa toteutettiin vuonna 1999 tarinan ympärille rakennettu draamaprosessi, jonka tavoitteena oli nostaa eettinen kasvatus tietoisen tarkastelun ja toiminnan tasolle. Tämä tutkimus jakautuu kahteen tapaustutkimukseen, jossa ensimmäisessä keskityttiin tarkastelemaan yhden prosessiin osallistuneen lapsen, Riston, toimintaa ryhmätilanteissa, hänen sitoutumistaan ohjaajien asettamiin sääntöihin, hänen suhtautumistaan ryhmään ja sen jäseniin sekä ryhmää koskeviin yhteisiin sopimuksiin ja hänen ratkaisujaan kuvitteellisissa dilemmatilanteissa suhteutettuna Lawrence Kohlbergin ja Carol Gilliganin ajatuksiin oikeudenmukaisuudesta ja huolenpidosta. Sen pohjalta tehtiin päätelmiä, miten draama soveltuu eettisten dilemmojen käsittelemiseen 4-7 -vuotiaiden lasten kanssa.

Toisessa tapaustutkimuksessa etsittiin eettisiä teemoja sekä merkkejä dialogisuudesta ohjaajien ja lasten yhteisesti luomassa tarinassa sekä draamatuokioiden sisältämässä toiminnassa. Tarkastelun kohteena oli kaksi draamaprosessiin osallistunutta ryhmää, joissa kummassakin oli seitsemän 4-7 -vuotiasta lasta. Jokaisesta lapsesta kirjoitettiin narratiivit hänen osallistumisestaan neljälle tarkastelun kohteeksi valitulle draamatuokiolle. Narratiiveihin sisällytettiin kirjoittajan tulkintaa siitä draaman dialogisuudesta ja toiminnan eettisistä teemoista, joita oli havaittu ja tunnistettu videolta sekä videonauhoitteiden litteroinneista.

Draamatuokioilla havaittujen eettisten teemojen ja dialogisuuden kuvailun ja tulkinnan pohjalla olivat tutkijan keskustelut Georg Henrik von Wrightin, Martin Buberin ja Mihail Bahtinin tekstien kanssa sekä Nicholas C. Burbulesin määrittelyjä dialogisen opetuksen perusehdoista.

Tutkimuksen tuloksena voidaan pitää sitä, että kuvailun kaltainen draamatoiminta osoittautui keinoksi, jonka avulla voidaan käsitellä dialogisesti abstrakteja ja ristiriitaisia eettisiä kysymyksiä pientenkin lasten kanssa ja jonka avulla paljastui näkyviin sekä lasten että aikuisten lähikehityksen vyöhykettä. Draamasta tuli eettisen kasvun ja dialogisuuden näyttämö, ja aikuisten ja lasten yhteinen leikki voitiin nähdä syvän dialogisuuden osoittajana.

Tämän tutkimuksen perusteella draama soveltuu erinomaisesti erääksi tavaksi saada päiväkodin eettiselle kasvatukselle muoto ja rakenne, jossa voidaan edetä suunnitellusti ja tavoitteellisesti ja jota voidaan tarkastella tietoisesti sekä lapsen että kasvattajan kehitystä seuraten.

Avainsanoja: draamakasvatus, prosessidraama, tarinankerronta, etiikka, moraali, dialogisuus, lähikehityksen vyöhyke, varhaiskasvatus, päiväkoti

Kiitoksen paikalla

Pitkä tie on kuljettu. Tätä työtä en olisi voinut tehdä yksin. Se ei olisi mahdollinen ilman monenlaisia ihmissuhteita ja dialogisuutta.

Kiitos päiväkodille, jonka johtaja ja koko henkilökunta lähtivät varauksetta ja innostuneena kehittämään kanssani eettisen kasvatuksen kokonaisuutta. Kiitokset lastentarhanopettaja Outille ja lastenhoitaja Paulalle, jotka keskittivät luovat kykynsä prosessin onnistumiseksi ja uskalsivat asettua kasvattajina pelotta armottoman videokameran kohteeksi tietäen, että heidän toimintaansa tullaan analysoimaan ja arvioimaan. Kiitos Outille pitkistä keskustelevista kävelyretkistä, joilla olen vuosien mittaan ääneen ajatellen koetellut heräileviä ajatuksiani työn eri vaiheissa. Kiitos Outille kannen kuvasta.

Kiitokset lapsille, jotka suostuivat leikkimään ja kertomaan yhteistä tarinaa ja jotka ovat nyt jo nuoria matkalla omaan tulevaisuuteensa. Kiitokset lasten vanhemmille, jotka luottivat toimintaamme ja sallivat lasten osallistua tutkimukseen.

Kiitos yliopistonopettaja Jarmo Lintuselle, joka vuonna 1994 johdatti minut draaman maailmaan. Kiitokset professori Leena Lummelahdelle, joka ohjasi ensimmäisen varhaiskasvatukseen ja myös draamaan suuntautuneen opinnäytetyön, jonka tein Elina Lehtisen kanssa 1998. Kiitokset jatko-opintojen alkuvaiheen ohjaajille professori Helena Rasku-Puttoselle ja professori Eira Korpiselle, jotka monin tavoin kannustivat ja auttoivat tutkimustehtävän hahmottamisessa.

Draaman opiskelussa opettajien ja opiskelutovereiden merkitys on ollut poikkeuksellisen suuri. Kiitän jokaista, jonka kanssa olen kulkenut lyhyen tai pitemmän draaman taipaleen. Draama on sikäli erityislaatuinen ilmiö, että sen parissa voi tuntemattomankin kohdata syvällisellä ja henkilökohtaisella tasolla. Vaikka en enää muista kaikkien nimiä, joita olen draamassa kohdannut, muistan hetket, jolloin yhteys on syntynyt.

Kiitokset Åbo Akademille apurahasta, jonka turvin pystyin keskittymään analysointivaiheen loppuunsaattamiseen. Kiitos Alkio-opiston kirjaston informaatikko Auli Rossille avusta lähdemateriaalin hankkimisessa. Kiitos Vesa Lahtoselle, Virpi Koivistolle sekä Vaasan Pedagogiska fakultetenin henkilökunnalle käytännön avusta työn julkaisumuotoon saattamisessa.

Kiitos Humanistisen ammattikorkeakoulun rehtori Eeva-Liisa Antikaiselle ja koulutusjohtaja Katri Kaalikoskelle sekä työtovereille myötäelämisestä ja kannustavasta asenteesta.

Kiitokset esitarkastajilleni KT Hannu Heikkiselle ja professori Pauline von Bonsdorffille arvokkaista viimeistelyneuvoista ja nopeasta työn lukemisesta.

Erityisen lämpimästi kiitän draamakasvatuksen opettajaani ja työni monivuotista ohjaajaa professori Anna-Lena Østerniä, joka tuki horjuessani, vahvisti epäuskossani ja auttoi heikkoudessani antamalla draama- ja tutkija-asiantuntemustaan aina, kun sitä tarvitsin. Annan kannustava asenne ja luottamus kykyyni tutkijana on mahdollistanut rehellisen ja avoimen dialogin.

Hän on ohjannut keskeisen draamatutkimuksen äärelle ja osoittanut työssä kehittämisen paikkoja ja on siten ratkaisevalla tavalla edesauttanut sen hahmottumista lopulliseen muotoonsa.

Kiitos puolisolleni Vesalle hänen pitkämielisyydestään ja avuliaisuudestaan, pojilleni Jalolle, Aimolle ja Leolle sekä hänen perheelleen monenlaisesta avusta sekä heidän osoittamastaan arvostuksesta opintojani kohtaan. Kiitos skotlanninterrieri Katrille, joka uskollisena tutkimusapulaisena huolehti siitä, että en ole ollut työni kanssa yksin ja että välillä lähdin koneen äärestä kävelylle raittiiseen ilmaan.

Omistan tämän työn lapsenlapsilleni Akselille ja Helmille ja heidän kauttaan kaikille lapsille ja lapsenmielisille.

Saarijärvellä äitienpäivänä 13.5.2007

SISÄLLYS

Prologi 13
1 AAVA ULAPPA: Tutkimuksen tausta ja metodologiset kysymykset 21
1.1 Laivanrakentajat 22
1.1.1 Suomalaisen kasvatus- ja koulujärjestelmän eettinen perusta 22
1.1.2 Vanhemmat kasvattajina 25
1.1.3 Rooliperustaiset kasvatussuhteet 25
1.1.4 Kasvattajan ammattietiikka 27
1.1.5 Dialogisuus eettisessä kasvatuksessa 28
1.2 Laiva 29
1.2.1 Suomalainen päiväkoti 29
1.2.2 Päiväkodin henkilöstö 31
1.2.3 Päiväkodin päivärytmi 32
1.2.4 Päiväkodin aikuiset yhteiskuntaan sosiaalistajina 33
1.2.5 Sadut, tarinat ja roolileikit suomalaisessa päiväkotikulttuurissa 34
1.3 Purjeet 35
1.3.1 Draama eettisen kasvun tukena? 35
1.3.2 Dialogisuus draamakasvatuksessa 39
1.3.3 Draamaprosessi muodon antajana ja tarina prosessin tukena 40
1.4 Matkasuunnitelmia 45
1.4.1 Lähestymistapa ja tutkimusote 46
1.4.2 Tutkimuksen kohde 49
1.4.3 Tutkimusmenetelmät ja tutkimuksen luotettavuus 55
2 ENSIMMÄINEN MERIMATKA: Eettistä kasvua draaman näyttämöllä 61
2.1 Kaukoputki 61
2.2 Merikortti 62
2.3 Sijainnin määrittäminen 65
2.3.1 Risto ryhmän jäsenenä 66
2.3.2 Riston toiminta kuvitteellisissa dilemmatilanteissa 68
2.3.3 Päätelmiä Riston eettisestä ajattelusta 70
3 TOINEN MERIMATKA ALKAA: Draama dialogisuuden näyttämönä 73
3.1 Kompassi rikki? 73
3.1.1 Dialogissa G. H. von Wrightin kanssa 73
3.1.2 Kiusaavia kysymyksiä 80
3.2 Suunta tähdistä 83
3.2.1 Dialogissa Martin Buberin kanssa 83
3.2.2 Dialogissa Mihail Bahtinin kanssa 86
4 LAIVA KEINUU LAINEILLA: Lasten narratiivit 110
4.1 Tähti-ryhmän tuokiokohtaiset narratiivit 112
4.1.1 Tilkku tapaa Takun 115
4.1.2 Takku pulassa 126

4.1.3 Takku sairastuu 127
4.1.4 Tilkun perheen vapauttaminen 146
4.2 Nalle-ryhmän tuokiokohtaiset narratiivit 157
4.2.1 Tilkku tapaa Takun 161
4.2.2 Takku pulassa 169
4.2.3 Takku sairastuu 173
4.2.4 Tilkun perheen vapauttaminen 183
5 LASTIRUUMASSA: Dialogisuus ja eettiset teemat draamatuokioilla 193
5.1 Dialogisuus Tähti-ryhmässä 193
5.2 Dialogisuus Nalle-ryhmässä 195
5.3 Dialogisuus ohjaajan toiminnassa 198
5.4 Dialogisuus kerronta- ja keskustelutilanteissa 201
5.5 Draaman dialogisuuden mahdollisuuksia 203
5.6 Draamaprosessin sisältämiä eettisiä teemoja 205
6 SATAMAN VALOT: Katsaus tehtyyn matkaan 213
7 SVENSK SAMMANFATTNING 227
LÄHTEET 237
LIITTEET 245
Liite 1 Alkutarina 245
Liite 2 Empiirisen osan aikataulu 247
Liite 3 Draamatuokioiden litteroinnit 248
3.1 Tilkku tapaa Takun (Tähti-ryhmä) 248
3.2 Tilkku tapaa Takun (Nalle-ryhmä) 257
3.3 Takku pulassa (Tähti-ryhmä ja Nalle-ryhmä) 267
3.4 Takku sairastuu (Tähti-ryhmä) 273
3.5 Takku sairastuu (Nalle-ryhmä) 287
3.6 Tilkun perheen vapauttaminen (Tähti-ryhmä) 299
3.7 Tilkun perheen vapauttaminen (Nalle-ryhmä) 309
Liite 4 Otteita ohjaajan ja lasten välisestä reflektiivisestä keskustelusta 319
Liite 5 Prosessin pohjalta kirjoitettu tarina 330

KUVIOT

KUVIO 1.	Riston valinnat suhteutettuina Kohlbergin ja Gilliganin moraalinkehitysteorioihin	72
KUVIO 2	Yhteenveto tutkimuksen teoreettisesta taustasta dialogisuuden ja eettisen kasvun hahmottamisessa	111
KUVIO 3.	Sosiokulttuurisen kehittymisen näyttämö	217
KUVIO 4.	Leikki lapsen kulttuuristen taitojen potentiaalisen kehittymisen näyttämönä	218
KUVIO 5.	Draama eettisten taitojen potentiaalisen kehittymisen Näyttämönä	219
KUVIO 6.	Draama dialogisten taitojen potentiaalisen kehittymisen näyttämönä	220
KUVIO 7.	Leikki aikuisen potentiaalisen kehittymisen näyttämönä ja dialogisuuden osoittajana	221

TAULUKOT

TAULUKKO 1. Tähti-ryhmän lasten osallistuminen draamatuokioille 116

TAULUKKO 2. Nalle-ryhmän lasten osallistuminen draamatuokioille 161

TAULUKKO 3. Tähti-ryhmän lasten dialogisia tekoja draamatuokioilla 194

TAULUKKO 4. Tähti-ryhmän puheenvuorot draamatuokioilla 195

TAULUKKO 5. Nalle-ryhmän lasten dialogisia tekoja draamatuokioilla 197

TAULUKKO 6. Nalle-ryhmän puheenvuorot draamatuokioilla 198

TAULUKKO 7. Ohjaajan dialogisia tekoja Tähti- ja Nalle-ryhmissä 199

TAULUKKO 8. Ohjaajien puheenvuorot Tähti-ryhmässä 200

TAULUKKO 9. Ohjaajien puheenvuorot Nalle-ryhmässä 201

TAULUKKO 10. Keskustelun dialogisuus Burbulesia soveltaen 203

Prologi

Laivurikurssilla

Syksyllä 1995 aloitin Jyväskylän yliopistossa varhaiskasvatuksen maisteriopinnot kaksivuotisen (1972–1974) lastentarhanopettajakoulutuksen pohjalta. Olin silloin 44-vuotias. Takana oli yli 20 vuotta työtä lasten parissa, sekä toisten että omien. Erilaisten sattumusten kautta hakeuduin uuteen koulutukseen, jossa aloin lastentarhanopettajapohjalta täydentää asiantuntemustani kasvatuksessa.

Varhaiskasvatuksen maisterinkoulutusohjelmaan (VKMKO) kuuluvien opintojen lisäksi suoritin vuosina 1995–1998 erityisopettajantutkinnon (alle kouluikäisten ja esiasteen erityisopetuksen osa-alue), aikuiskasvatuksen perusopinnot, alkuopetuksen perusopinnot, laaja-alaiset opettajan pedagogiset opinnot ja draamapedagogiikan aineopinnot. Entuudestaan minulla oli erityispedagogiikan ja psykologian approbaturit sekä ilmaisukasvatuksen perusopinnot suoritettuina. Varhaiskasvatuksen lopputyönä valmistui vuonna 1998 pro gradu -tutkielma, *Hiiri Hiukkasen seikkailu. Lasten leikkitaitojen tukeminen pedagogisen draaman keinoin päiväkotitoiminnassa*, jonka tein yhdessä Elina Lehtisen kanssa.

Elinan kanssa meillä oli yhteistä kiinnostus draamapedagogiikkaan varhaiskasvatuksen ohella. Olimme molemmat työskennelleet pitkään erilaisissa päiväkotiryhmissä ja vuosien mittaan olimme huomanneet ryhmissä olevan sellaisia lapsia, joilla oli vaikeuksia päästä leikkeihin mukaan tai jotka itse vetäytyivät omiin oloihinsa. Sekä omien kokemustemme että lukuisten tutkimusten mukaan näimme leikillä olevan keskeinen merkitys lapsen kaikenpuoliselle kehitykselle ja hyvinvoinnille (Broström 1996; Christensen & Launer 1985; Christie 1985; Hakkarainen 1990; Helenius 1993; Hännikäinen 1992; Kärrby 1990; Lindqvist 1995; Nicholson 1996; Niiranen 1995; Olofsson 1991; Pramling1991; Saltz & Brodie 1982; Smilansky 1968). Draamaopinnoissa saamamme kokemukset houkuttelivat meitä tutkimaan lähemmin, miten draamapedagogiikka soveltuisi lasten leikkitaitojen tukemiseen.

Lopputyömme oli toimintatutkimuksellinen tapaustutkimus - draamaprosessi, joka toteutettiin päiväkodissa yhdessä 5-6 -vuotiaiden kokopäiväryhmän lasten ja aikuisten kanssa. Tarkastelun tarkempana kohteena oli kaksi lasta, Emmi ja Tuomas, ja heidän osallistumisensa draamaprosessiin. Tavoitteenamme oli ensinnäkin saada tietoa, miten erityisesti leikkitaidoissaan tukea tarvitsevat lapset osallistuivat draamaprosessiin ja miten he toimivat draamaprosessin kuluessa päiväkodin vapaa-aikoina, toiseksi miten käyttämämme draaman elementit ja työtavat toimivat leikkitaidoissaan tukea tarvitsevien lasten ohjaamisessa ja kolmanneksi, mitä rakennusaineita tarvittiin draamaprosessin toteuttamisessa päiväkotitoiminnassa eli mitä olisi syytä ottaa huomioon, kun päiväkodissa toteutetaan draamaprosessi.

Varhaiskasvatuksen kentälle sijoittuvan tutkimuksen kehityspsykologiseksi näkökulmaksi valitsimme Lev S. Vygotskyn (1976, 1978a, 1978b) ajatuksia

leikin, erityisesti roolileikin merkityksestä sekä lähikehityksen vyöhykkeestä. Vygotsky näkee leikin lapsen kehitykselle erittäin tärkeänä ja pitää leikkiä lapsen johtavana toimintana, jossa lapsi yltää kehitykseensä nähden kaikkein korkeimpiin ja vaativimpiin suhteisiin. Leikkiessään lapsi oppii hallitsemaan itseään ja kieltäytymään välittömistä haluistaan. Hän oppii kontrolloimaan toiveitaan siten, että hän suhteuttaa halunsa rooliin ja siihen sisältyviin sääntöihin. Vygotskyn mukaan kasvattajan tulee olla tietoinen lapsen kehitystasosta, jotta hän pystyy tarjoamaan lapselle mahdollisimman sopivia haasteita. Roolileikki (Vygotskylla esittävä mielikuvitusleikki), joka syntyy emotionaalisista ja sosiaalisista paineista, todellisen elämän jännitteistä, on toiveiden täyttäjä. Kun lapsi ei voi välittömästi saada toiveitaan ja unelmiaan toteutumaan, hän voi astua kuvitteelliseen maailmaan ja toteuttaa siellä toiveensa. (Vygotsky 1976, 537–539.)

Leikin tuottama mielikuvitus on uusi psykologinen prosessi lapsen kehityskulussa (Vygotsky 1976,539). Kuvitteellinen tilanne ja siihen tiiviisti liittyvät säännöt ovat kaksi leikin oleellista osatekijää. Todellisen elämän ohimenevistä tapahtumista tulee tietoisesti noudatettuja käyttäytymisen sääntöjä leikissä. (Vygotsky 1976, 539-542; 1978b, 94-95.) Lapsi siis Vygotskyn mukaan tietoisesti pyrkii toimimaan leikissä siten, miten hän aiemman kokemuksensa ja tietonsa mukaan ymmärtää.

Tutkimuksemme viitekehyksessä tarkastelimme Vygotskyn ajatusten lisäksi roolileikin (esittävä mielikuvitusleikki, sosiodraamaleikki, temaattinen fantasialeikki) luonnetta ja merkitystä lapsen kehityksessä (Christie 1985; Hännikäinen 1995; Piaget 1976; Saltz & Brodie 1982; Smilansky 1968) ja aikuisen mahdollisuuksia tukea lasten leikkiä (Broström 1996; Christensen & Launer 1985; Hakkarainen 1990; Helenius 1982, 1993; Hering 1983; Hännikäinen 1993, 1995; Lindqvist 1995; Olofsson 1991; Pramling 1991; Smilansky 1968). Esittelimme draamapedagogiikan historiaa ja vaikuttajia ja heidän draamanäkemyksiään (John Dewey, Cadwell Cook, Peter Slade, Brian Way, Dorothy Heathcote, Gavin Bolton, Nils Braanaas, Jonothan Neelands, J. McLeod, John O'Toole, Erkki Laakso ja Anna-Lena Østern), Neelandsin (1990, 1995) kehittämiä pedagogisen draaman työtapoja ja menetelmiä, sadun merkitystä lapsen kehityksessä (Bettelheim 1991) ja satua draamaprosessin tukena (Lindqvist 1996; Välivaara 1996; Öhrn-Baruch 1986) sekä yhteenvetona leikki- ja draamapedagogiikan yhteisiä elementtejä (Broström 1996; Guss 1997, Heinonen 1996; Jäälinoja 1996; Lindqvist 1995, 1996; Olofsson 1991; Pramling 1991; Saebö & Flugstad 1992; Välivaara 1996; Öhrn-Baruch 1986; Østern 1994b).

Varhaiskasvatuksessa oppimisen pedagogiikan keskeisiä periaatteita oli 1990-luvun lopulla ja edelleenkin lapsilähtöisyys ja lapsen näkeminen aktiivisena oppijana. Sen näkemyksen mukaan aikuisen tehtävä on olla oppimisen tukijana sekä sopivan kasvuympäristön jäsentäjänä (Hujala 1996, 494; Hujala 2007, 51.) Tässä on nähtävissä piirteitä Vygotskyn ajatuksista sosiokulttuurisesta kehittymisestä. Kulttuurinen kehittyminen tapahtuu Vygotskyn mukaan sosiaalisissa tilanteissa, ensin aikuisen tai etevämmän toverin avulla ja myöhemmin yksin. Vygotsky pitää sosiaalista vuorovaikutusta suorastaan lapsen kognitiivisen kehittymisen edellytyksenä. (Vygotsky 1978a, 86.)

Lähtöajatuksenamme oli, että aikuiset voivat tukea lasten leikkiä, mutta halusimme löytää aikuisen toiminnalle perusteltuja rakenteita. Päiväkodeissa ja aikaisemmin lastentarhoissa on aina ymmärretty leikin olevan lapsille tärkeää. Aikuisen rooli on vaihdellut aikojen saatossa sivustaseuraajan ja tarkkailijan osasta aktiiviseen leikin järjestäjään ja johtajaan. Tavoitteenamme oli toisaalta syventää draamatietojamme ja -taitojamme ja soveltaa niitä meille tutussa päiväkotiympäristössä ja varhaiskasvatuksen kontekstissa.

Saadaksemme mahdollisimman syvällistä kokonaistietoa draaman soveltuvuudesta päiväkodin toimintaan päädyimme valitsemaan toimintatutkimuksellisen lähestymistavan, jossa yhdessä päiväkotiyhteisön kanssa suunniteltiin prosessin kokonaisuus juuri siihen ryhmään sopivaksi. Sitä kehiteltiin tuokio tuokiolta yhdessä ryhmän aikuisten kanssa koko prosessin ajan. Koska olimme vasta kehittelemässä päiväkotiin soveltuvia draamatyötapoja, otimme Elinan kanssa päävastuun tuokioiden ohjaamisesta. Tässä yhteydessä jätän menetelmälliset osuudet kuvailematta. Olen kuitenkin käyttänyt saamiani kokemuksia hyväksi tässä tutkimuksessa.

Huolellisen suunnittelun jälkeen päädyttiin noin 2½ kuukautta kestävään, 16 tuokion kokonaisuuteen. Perusteluna näin pitkälle prosessille oli se, että lasten toiminnan pitkäjänteisyyden oli huomattu kasvaneen prosessissa, joka oli kestänyt yli kolme kuukautta (Heinonen 1996, 32,35). Päädyimme jakamaan 22 lapsen ryhmän (5-6 -vuotiaat) kolmeen pienryhmään, jotka nimettiin. Jokainen lapsi tiesi, mihin ryhmään itse kuului ja keitä muita siinä oli. Ryhmän pysyvyydellä oli tarkoitus luoda turvallinen työskentelyilmapiiri.

Draamaprosessi rakennettiin Elinan kirjoittaman sadun *Hiiri Hiukkasen seikkailu* ympärille. Sadulla annettiin prosessille muoto; satu alkoi ja päättyi yhtaikaa prosessin kanssa. Sadun sisältö, rakenne ja teema noudattivat kansansatujen perinteitä. Satu oli tyypillinen kasvu- ja kehitystarina, jossa avuttomasta hiirenpoikasesta kehittyi sankari, joka voitti ja tuhosi pahat voimat ja toimi lopuksi sisarustensa pelastajana ja vapauttajana.

Tarinan sisällössä tukeuduttiin psykoanalyytikko Bruno Bettelheimin (1991) näkemyksiin. Bettelheim näkee kansansaduilla olevan erityisen merkityksen lapsen persoonallisuuden ja tunne-elämän kehittymisessä. Vanhat pelkistetyt sadut, joissa henkilöt ovat tyypiteltyjä, sankari on hyvä ja häneen on helppo samastua ja joissa paha saa rangaistuksen, voivat auttaa lasta ymmärtämään itseään ja pääsemään selvyyteen omista ristiriitaisista tunteistaan. Satuun rakennettiin tietoisesti dramaturgisia aineksia: voimia ja vastavoimia, niiden välille syntyviä jännitteitä ja jännitteen seurauksena konflikti, joka tarinan lopussa ratkaistiin (Esslin 1980, 47–59).

Kullekin ryhmälle ohjattiin kunakin draamapäivänä peräkkäin sama ohjelma. Näin koko päiväkotiryhmä eteni sadussa yhtä matkaa. Draamaryhmät kokoontuivat kahdesti viikossa aamupäivisin. Luodaksemme keskittymistä vaativaan työskentelyyn mahdollisimman otollisen ympäristön, ohjasimme kaikki tuokiot samassa tilassa. Ryhmän lepotila oli tarkoitukseen kaikkein sopivin: se oli rauhallinen tila, jossa ei ollut läpikulkua. Siellä oli suhteellisen iso vapaa lattiatila sekä huoneen seinustoilla kerrosvuoteet, joita voitiin käyttää kuvitteellisissa tilanteissa eri tarkoituksiin. Huone saatiin tarvittaessa

hämärrettyä pimennysverhoin. Valaistusta voitiin myös säätää portaattomasti. Nämä kaikki tekijät olivat tukemassa draamatilanteiden luomista.

Draamatuokiot olivat rakenteeltaan kolmivaiheiset: virittäytyminen, toimintavaihe ja lopetus (Novitsky 1989). Tuokion aloitus pyrittiin tekemään alkukokoontumisella rituaalinomaisesti samanlaiseksi, samoin lopetus. Käytetyt draamatyötavat perustuivat Neelandsin kehittelemiin 1) rakenteita ja ympäristöä luoviin, 2) kertoviin, 3) tulkitsemiseen pohjautuviin ja 4) ajattelutoimintaa herättäviin työtapoihin. (Neelands 1995, 9-58) Sovelsimme niitä käyttäen prosessin aikana mm. roolityöskentelyä (ohjaaja roolissa, kaikki samassa roolissa, eriytetyt roolit), äänikuvia, pelejä ja leikkejä, viestejä, karttaa, lavastusta, roolivaatteita, valaistusta, keskusteluja ja kokouksia. Soveltamamme työtavat kuuluivat enimmältä osin rakenteita ja ympäristöä luoviin sekä kertoviin työtapoihin.

Draamaprosessi onnistui kokonaisuutena hyvin. Emmin ja Tuomaksen, kahden erityisen tarkastelun kohteena olleen lapsen osallistumisessa tapahtui draamajakson aikana toivotunsuuntaisia muutoksia. Heidän innostuneisuutensa prosessin aikana lisääntyi selvästi. Kaikenlainen roolityöskentely kiinnosti. Työskentely muuttui prosessin loppupuolella pitkäjänteisemmäksi, spontaanimmaksi ja vivahteikkaammaksi. Lasten liikkuminen vapautui ja sekä spontaanit puheenvuorot että suoranaiset ehdotukset lisääntyivät. Heidän toimintansa näytti prosessin loppua kohti olevan entistä sitoutuneempaa sekä aktiivisempaa ja yhteistyö toisten lasten kanssa kehittyi.

Ohjaaja roolissa -työtapa kehittyi prosessin aikana leikinohjaukselliseen suuntaan, jossa ohjaaja oli välillä roolissa intensiivisesti, mutta tilanteen vaatiessa toimi nopeasti roolin ulkopuolella korostamatta erityisesti roolista poistumistaan. Kokemustemme mukaan sillä ei juuri ollut merkitystä, sillä lapset eivät näyttäneet hämmästyvän, vaikka ohjaaja tuli jossakin tilanteessa roolista pois ja toimi hetken omana itsenään riisumatta roolivaatteitaan tai -tunnuksiaan. *Ohjaaja roolissa* -työskentelyssä sellaiset tehtävät, joissa lapsilla oli mahdollisuus kehittää leikkiä eteenpäin ja joissa siihen oli varattu tarpeeksi aikaa, näyttivät olevan mieleisiä ja aktivoivan lapsia toimimaan monivivahteisesti, kekseliäästi ja vapautuneesti. Tuokiolla, jossa oli vain vähän lapsia mukana, ohjaaja pystyi omalla roolityöskentelyllään ylläpitämään leikkiä. Pienten lasten kanssa toimittaessa kannattaa kuitenkin harkita, milloin puuttuu leikkiin. Työtapa on vaativa ja sillä voi pilata tai sammuttaa lasten omaehtoisen leikin. (O'Toole & Dunn 2002, 9.)

Tutkimuksessa saamieni kokemusten mukaan päiväkodissa toteutettava draamaprosessi vaatii onnistuakseen selvästi asetetut tavoitteet, huolellisen suunnittelun ja reflektoivan arvioinnin prosessin aikana. Toimintaan sitoutumiseksi on syytä ottaa koko päiväkotiyhteisö mukaan suunnitteluun, toimipa yksittäinen työntekijä prosessissa tai taustajärjestelyissä. Tässä prosessissa lapsiryhmän koko oli 7-8 lasta. Sen kokoinen ryhmä toimi hyvin. Se oli riittävän pieni, että kaikki ehtivät yhden tuokion aikana tehdä vuorotellen suoritettavaksi annettuja yksilöllisiä tehtäviä ja tarpeeksi suuri, että voitiin luoda luontevia vuorovaikutustilanteita. Pysyvissä ryhmissä lapset oppivat tuntemaan toisensa hyvin ja oppivat myös luottamaan toisiinsa.

Prosessin intensiivisyydellä ja riittävän pitkällä kestolla näytti olevan merkitystä lasten mielenkiinnon säilymisen kannalta. Kokoontumiset kaksi kertaa viikossa osoittautuivat sopivaksi menettelyksi: lapset muistivat edellisen kerran tapahtumat ja ohjaajat saivat suunnittelu- ja valmisteluaikaa välipäivinä. Tarina eteni joutuisasti, ja lasten mielenkiinto pysyi vireänä. Riittävän pitkän prosessin aikana totuttiin työtapoihin, ja lapset tulivat keskenään tutuiksi. Turvallisessa ryhmässä uskallettiin kokeilla uutta ja ylittää omia rajoja. Kokemukseni mukaan yksittäiseen tuokioon kannattaa varata aikaa, jotta viritetylle leikille jäisi tilaa kehittyä. Prosessin edetessä loppua kohti oli havaittavissa, että lapset keskittyivät yksittäisiin tehtäviin pitempään kuin prosessin alussa.

Kehystarina oli lasten draamatyöskentelyssä luonteva rakennetta luova elementti. Tarinan sisällöllä voitiin tukea prosessille asetettuja kasvatuksellisia ja opetuksellisia tavoitteita ja tarinan sisältämillä jännitteillä saatiin lasten mielenkiintoa pidettyä yllä koko prosessin ajan.

Tässä prosessissa merkittävin oppimiskokemukseni oli ehkä se, että ymmärsin, miten suuri merkitys on aikuisen intensiivisellä ja aidolla läsnäololla lasten draamatyöskentelyn ohjaamisessa. Kaiken kaikkiaan tämä draamaprosessi oli rohkaiseva ja se lujitti luottamustani draamatyöskentelyä kohtaan. Jälkeenpäin arvioiden *Hiiri Hiukkasen seikkailu* toimi tämän tutkimuksen esitutkimuksena, jossa kartutin kokemuksellisesti ja teoreettisesti sekä draamakasvatuksen että tutkimisen taitoa. Kokemukset draamaprosessin käytännön järjestelyissä ja toisaalta tutkimusmenetelmällisissä kysymyksissä olivat erinomaisena pohjana uudessa tehtävässä.

Merelle menevän mieli

Keväällä 1999 laitoin vireille uuden, jatko-opintoihin liittyvän tutkimushankkeen, draamaprosessin toisessa päiväkodissa uusin tavoittein. Tätä prosessia tulen tässä työssä tarkastelemaan. Tällä kertaa valitsin aiheeksi *draaman päiväkodin eettisessä kasvatuksessa*. Draama, jonka olemukseen eettiset kysymykset kuuluvat sisään rakentuneina elementteinä, houkutteli haasteellisuudellaan. Eräässä päiväkodissa toteutettiin tarinan ympärille rakennettu draamaprosessi, jonka tavoitteena oli nostaa eettinen kasvatus päiväkodin arkipäivään tietoisen ja tavoitteellisen tarkastelun ja toiminnan tasolle.

Tutkimus on luonteeltaan toimintatutkimuksellinen tapaustutkimus, jonka tavoitteena oli yhtäältä kehittää silloista päiväkodin kasvatusfilosofista keskustelua ja sen myötä kasvatuskäytäntöjä ja toisaalta kyseisen päiväkodin ohjaajien henkilökohtaisia draamaohjaustaitoja. Laajemmin tavoitteena oli kehittää varhaiskasvatukseen soveltuvia draamakasvatuksellisia lähestymis- ja toimintatapoja. Empiirisen osuuden aikataulu on liitteessä 2.

Marjatta Kalliala (1999) on todennut suomalaisissa ja muissa pohjoismaisissa päiväkodeissa toimivien aikuisten huolen lasten leikkitaitojen kapeutumisesta, mutta myös heidän vähäisen puuttumisensa tilanteen muuttamiseksi. Tutkimuksen draamaprosessilla, jossa aikuiset rakensivat leikkiä yhdessä lasten kanssa, toivoakseni voitiin rikastaa ja tukea myös lasten leikkitaitoja ja sen kautta heidän ajatteluaan (vrt. Vygotsky 1976).

Tutkimusta voidaan luonnehtia fenomenologis-hermeneuttiseksi, ja pyrin sen avulla ymmärtämään entistä paremmin lapsen eettisen ajattelun kehittymistä ja aikuisen mahdollisuutta olla sen tukena. Kehityspsykologinen lähestyminen auttaa hahmottamaan eettisiä ja moraalikysymyksiä sekä kehittymistä yleensä. Kasvatusfilosofinen lähestyminen on koko työn kantava pohja.

Tutkimus asettuu tiiviisti kasvatuksen etiikan pohtimisen ympärille. Millainen kasvatus on eettistä? Miten kasvattaa eettisesti? Milloin opettajan toiminta on eettistä ja milloin ei? Miten lapsi kasvaa ja etenee eettisessä ajattelussaan? Näitä kysymyksiä käsittelimme rakentaessamme kolmen aikuisen ja lapsiryhmän kanssa tarinaa jäniksenpoika Tilkusta, joka joutui tekemään monenlaisia eettisiä päätöksiä yksin tai toverinsa Takku-leijonan kanssa ilman aikuisten apua.

Tutkimusmenetelmät olivat tyypillisiä kvalitatiiviselle tutkimukselle: draamaprosessi videoitiin, ohjaajia, päiväkodin muuta henkilöstöä ja lapsia haastateltiin, ohjaajat pitivät draamapäiväkirjaa ja koko prosessin ajan kävin ohjaajien kanssa tuokioiden jälkeisiä reflektoivia keskusteluja, joista pidin tutkijapäiväkirjaa.

Tämä raportti jakautuu kahteen yhteisen toimintatutkimuksellisen draamaprosessin pohjalta tehtyyn tapaustutkimukseen, joista ensimmäinen (Tapaustutkimus 1) keskittyy draamatuokioilla esiintyneisiin eettisiin dilemmoihin. Niitä olen tarkastellut yhden lapsen, Riston, toiminnan ja ratkaisujen kautta. Olen käsitellyt aihetta myös kahdessa edellisessä tutkimuksessani (Walamies 2001 ja 2003).

Toisessa (Tapaustutkimus 2) etsin merkkejä dialogisuudesta ja eettisistä teemoista draamaprosessin tarinassa sekä draamaprosessin sisältämässä toiminnassa. Tarkastelun kohteena siinä on neljä prosessista valittua esimerkkituokiota kahdelta draamaryhmältä, joissa kummassakin oli seitsemän lasta.

Kasvattajan ensisijaisena tavoitteena näen hyvän elämän tavoittelun: sen hyvän elämän, joka toteutuu kasvattajan ja lapsen välillä tässä ja nyt ja sen, jota kohti kasvattaja johdattaa lasta. Veli-Matti Värri (2000, 23) puhuu projektiivisesta ja teleologisesta kasvatuksesta. Kasvatuksen projektiivisuudella hän tarkoittaa nykyisyydessä toteutuvaa kasvatettavan hyvää kohtelua ja hänen kykyjensä ja ominaisuuksiensa edistämistä. Kasvatuksen teleologisuudella hän tarkoittaa johonkin toivottavaan ja saavuttamisen arvoiseen pyrkimistä.

Toisena kasvatuksen tavoitteena näen itseyden ideaalin toteutumisen kasvatuksessa. Värri (2000, 24) esittää kysymyksen: “Mitä voisi olla joksikin muuksi kuin itseksi kasvattaminen; millä oikeudella ihmistä saa kasvattaa joksikin muuksi kuin itsekseen?” Näihin kahteen tavoitteeseen kiteytyvät ne epämääräiset ja ajelehtivat ajatukset, jotka ovat ajaneet minua eteenpäin suunnittelemaan ja työskentelemään ensin draamaprosessin luomisessa ja myöhemmin analysoimaan sen tapahtumia. Lähdimme tavoittelemaan hyvää elämää lasten kanssa tässä ja nyt suunnaten ajatuksemme siihen hyvään elämään, jota vastuullemme uskotut lapset tulevat aikanaan elämään. Saatoimme heitä kappaleen matkaa kasvussa omaksi itsekseen. Tutkimme heidän kanssaan yhdessä hyvän elämän ehtoja.

Mielessäni oli, tutkimuksen alkuvaiheessa suurelta osin tiedostamattomana, mutta tutkimusprosessin aikana jatkuvasti selkeämmin esille nousevana, ihanne kasvatuksen dialogisuudesta. Molemmat, sekä kasvattaja että kasvatettava joutuvat päivittäin ratkaisemaan uusia ja erilaisia eettisiä ongelmia. Ajatteluni mukaan niihin ei ole olemassa valmiita ratkaisuja, vaan jokainen tilanne vaatii oman käsittelynsä. Mielestäni ihanteellisessa kasvatustilanteessa aikuinen ja lapsi käyvät keskenään dialogia eettisen ongelman ympärillä ja löytävät ongelmaan ratkaisun, joka tyydyttää molempia sillä hetkellä.

Tutkimusta suunnitellessani minua kiehtoi ajatus luoda lapsiryhmälle kuvitteellinen maailma, jossa draaman keinoin edetään tilanteisiin, joissa lapset ja ohjaaja joutuisivat ratkaisemaan erilaisia moraalidilemmoja - tilanteita, joissa ei ollut vain yhtä oikeaa ratkaisua ja joita voitaisiin mahdollisesti tutkia yhdessä lasten ja aikuisten kesken jälkeenpäin. Minua kiinnosti eritoten lasten tapa ratkaista näitä tilanteita. Sain yhteistyökumppanikseni päiväkodin, jonka koko henkilökunta sitoutui toimimaan parin kuukauden mittaisen draamaprosessin onnistumiseksi ja jonka lastentarhanopettaja sekä lastenhoitaja ottivat suunnittelu- ja ohjausvastuun. Itse olin tiiviisti mukana suunnittelutyössä, arviointikeskusteluissa sekä videoimassa prosessia. Tarkastelen eettisiä kysymyksiä siis käytännön kasvatustyötä tekevän näkökulmasta; ajattelen, että ne kuuluvat kaikille, eikä kukaan voi niitä välttää. Muodollisia filosofian opintoja minulla ei ole.

Draaman on usein väitetty olevan luonteeltaan dialogista. Toteutuneessa prosessissa dialogisuus syveni kuvitteellisissa tilanteissa, joissa ohjaaja määritteli ajan, paikan, henkilöt ja päämäärän, mutta tapahtumien kulkuun vaikuttivat sekä ohjaaja että lapset rooleissaan. Tutkimuksen edetessä kiinnostaviksi tarkastelun kohteiksi nousivat myös ne eettiset dilemmat, joita ohjaajat kohtasivat suunnitellessaan lapsille kuvitteellisia tilanteita ja ne dilemmat, jotka syntyivät draaman sisällä ohjaajan sen hetkisistä ratkaisuista.

Luottamukseni lasten kykyyn käsitellä eettisiä kysymyksiä ja toimia moraalisesti korkealla tasolla on monivuotisen varhaiskasvattajakokemukseni perusteella suurempi kuin esimerkiksi Lawrence Kohlbergilla (1984), jonka mukaan lapset varhaisvuosinaan olisivat moraalikehityksessään vielä itsekeskeisessä, oman edun tavoittelun vaiheessa. Aikaisempien kokemusteni mukaan lapset ovat hyvinkin varhain helliä ja huolehtivia toisiaan kohtaan ja pystyvät ottamaan toisia huomioon. Luottamukseni lapsen käsitteellisen ajattelun taitoon on myös suurempi kuin esimerkiksi Jean Piaget'lla, jonka mukaan lapsi pystyisi vasta myöhemmin kouluiässä abstraktiin ajatteluun. Niinpä emme kaihtaneet vaikeidenkaan ongelmien, kuten kuoleman tai orvoksi jäämisen esille ottamista. Turvanamme oli sadun maailma, jossa ongelmat kohdattiin.

Koska tässä tutkimuksessa on pohjimmiltaan kysymys omasta henkilökohtaisesta kehityskertomuksestani ja koska näkemykseni tutkimuksen edetessä on laajentunut ja syventynyt, päädyin raportin rakenteessa säilyttämään kronologisuuden ja tuomaan esille aikaisemmin tekemieni tutkimusten keskeisiä elementtejä lähes sellaisenaan, joskin tätä kokonaisuutta varten päivitettyinä. Tutkimuksen loppuosan ymmärtäminen olisi vaikeaa ilman alkuosaa. Toivon, että ratkaisuni auttaa lukijaa hahmottamaan paremmin kokonaisuutta.

Aikaisemmissa raporteissa esiteltyjä aiheita on luvuissa *Aava ulappa*, jossa selvitän tutkimuksen taustaa ja metodologisia kysymyksiä ja *Ensimmäinen merimatka*, jossa tarkastelen draamaprosessin eettisiä dilemmoja Riston valintojen kautta (Tapaustutkimus 1). Niiden pohjalta luvussa *Toinen merimatka alkaa* etsin perusteluja prosessissa tunnistamalleni draaman dialogisuudelle sekä eettisille teemoille. Luvussa *Laiva keinuu laineilla* nostan esiin draamaprosessin dialogisuutta ja eettisiä teemoja lapsista kirjoitetuilla narratiiveilla. (Tapaustutkimus 2). Luvussa *Lastiruumassa* kokoan lasten narratiivien pohjalta dialogisuuden keskeisiä piirteitä ja tarkastelen prosessissa esiin nousseita eettisiä teemoja. Luvussa *Sataman valot* teen katsauksen tutkimuksen toteuttamisen problematiikkaan, hahmottelen teoreettista jatkumoa tutkimustaipaleeni ytimestä Nikolai Veresovin (2004) Vygotsky-tulkintojen pohjalta ja arvioin tutkimukselle asetettujen tavoitteiden toteutumista.

Tämä järjestys ei tee ehkä oikeutta todellisuudelle, joka kietoutui ajatusten ja toiminnan monisäikeisenä punoksena. Se kiertyy tätäkin raportoidessa yhä tiukemmaksi köydeksi, jossa yksittäiset säikeet häviävät köyden kierteisiin, mutta joka kiertyessään lujenee entisestään. Tunnenkin melkoista avuttomuutta yrittäessäni saada kirjoitetuksi monitasoisista ja vivahteikkaista kokemuksista tarinan, joka täyttäisi tutkimusraportin vaatimukset, mutta ei samalla kadottaisi elettyä elämää.

Menon sanoo Sokrateelle: “Miten sinä muka aiot tutkia sellaista, mistä et edes tiedä mitä se on? Millaista tavoittelet, kun etsit sellaista, mitä et tunne? Ja jos löydät sen, mistä tunnistat siksi, mistä et mitään tiedä?” (Platon, 1978.) Menonin paradoksina tunnettu lainaus on ollut masto, josta olen ottanut tukea, kun tutkimisen vaikeus on minua kuljettanut ja koetellut. Olen ollut niin suuren kysymyksen äärellä tutkiessani kasvatuksen etiikkaa - eettistä kasvatusta, että sen suuruus ja vaikeus tarttua siihen on välillä miltei mykistänyt ja halvaannuttanut minut. Siitä huolimatta en halunnut sitä kysymystä väistää, kun tälle kasvatuksen tutkimisen tielle lähdin. Valitsin kysymyksen, johon ei ollut vielä löydetty tyhjentävää vastausta. En tainnut löytää minäkään. Ihmetellä voin ja kertoa, mitä olen nähnyt.

1 AAVA ULAPPA: Tutkimuksen tausta ja metodologiset kysymykset

Varhaiskasvattajalta odotetaan lapsia kohtaan vilpitöntä kiintymystä ja kiinnostusta sekä eettistä asennoitumista kasvatus- ja opetustyöhön ja häneltä odotetaan päivittäin eettisiä ratkaisuja. Niin varhaiskasvatuksen kuin koulunkin tarjoaman opetuksen eettistä sisältöä kunakin aikana ohjaavat sille määritetyt tavoitteet, mutta niiden todellistamisessa ovat avainasemassa kunkin työntekijän omat käsitykset ja arvostukset. Koska kaikkea kasvatusta ohjaavat normatiiviset ja filosofiset käsitykset ihmisestä, yhteiskunnasta ja ympäröivästä maailmasta, on pienten lasten opettajien ja kasvattajien tiedostettava omat arvostuksen kohteensa. (Brotherus, Helimäki & Hytönen 1994, 101–103.)

Eettisissä pohdinnoissa on päädytty kautta aikojen kysymykseen, millainen on hyvä elämä. Martti Lindqvist (1986, 36) tarkentaa: mistä voimme tunnistaa elämän hyväksi ja erottaa sen muista vaihtoehdoista; mistä löytyvät voimavarat hyvän puolustamiseen ja edistämiseen; millaisia pelisääntöjä ja välineitä tarvitaan hyvän elämän rakentamiseksi. Kun ollaan tekemisissä lasten kanssa, jotka eivät osaa täysivaltaisesti valvoa oikeuksiaan, eettisten kysymysten merkitys korostuu.

Etiikkaa, hyvän ja pahan olemusta, on pohdittu antiikin ajoista asti, jolloin Sokrates suuntasi filosofisen ajattelun maailmankaikkeuden syntymisestä ihmiseen ja ihmisen elämisen tapoihin (Hela 1955, 9). Filosofiaa tieteenä voidaan tarkastella teoreettisen filosofian ja praktisen filosofian näkökulmista. Praktisen filosofian sisällä voidaan nähdä arvoteoria eli aksiologia, joka käsittää teorioita arvon käsitteistä ja arvojen luonteesta kuten hyvän ja pahan käsitteet sekä etiikka, joka käsittää teorioita hyvästä elämästä ja ihmisen oikeasta toiminnasta ja joka tutkii ja selvittää moraalia. (Hirsjärvi 1984, 3.) Kun opettaja tai kasvattaja pohtii sitä, missä määrin hänen tulisi välittää omia arvostuksiaan oppilailleen tai kasvatettavilleen tai sitä, onko hänellä siihen oikeuttakaan vai peräti velvollisuus, hän käsittelee kasvatusfilosofian keskeistä ongelmaa (Hirsjärvi 1984, 9).

Etiikan katsotaan kuuluvan filosofian osa-alueeksi ja siitä käytetään nimitystä moraalifilosofia. Sana etiikka on peräisin kreikan kielestä (éthos = tapa, luonne, luonteenlaatu; ethiká = tapoihin liittyvät asiat, etiikka) ja sana moraali latinasta (mos, monikossa mores= tapa, tottumus, käytäntö, luonne). (Räsänen 1993a, 9.)

Etiikan ja moraalin käsitteillä nähdään eroja, mutta toisaalta niitä käytetään osittain päällekkäin. Etiikka-käsitettä käytetään laajemmissa yhteyksissä kuvaamassa ihmisen reflektoivaa suhtautumista hyvään ja pahaan, jolloin pohdinta on yleistä ja teoreettista. Moraali-käsitettä käytetään käsiteltäessä käytännön ratkaisuja ja yhteiskunnassa vallitsevia käytäntöjä ja tapoja (Harva 1980, 13; Hela 1995, 11–12; Hirsjärvi 1985, 83–84; Lindqvist, 1986, 38). Käsitteet eivät ole kuitenkaan vakiintuneet ja niiden käyttämiseen näyttää vaikuttaneen luonnollisesti se, missä yhteyksissä niitä on käytetty aikaisemmin,

mutta myös henkilökohtaiset mieltymykset. Tässä tutkimuksessa käytän molempia käsitteitä.

Eettiset kysymykset ovat aina lähellä käytännön jokapäiväistä elämää, koska ne tulevat esille arkipäivän teoissa. Eettisiin kysymyksiin voidaan hakea perusteluja ajattelun avulla, mutta on huolehdittava siitä, että terve järki, inhimilliset tunteet ja arkielämän kokemukset ovat kiinteästi eettisen ajattelun rakennusaineita. Eettisen ajattelun vaarana on sokea ennakkoluuloisuus ja moralismi sekä toisaalta älyllinen akrobatia. (Airaksinen 1988, 10.)

Etiikasta puhuttaessa esille nousevat käsitteet arvo ja normi eli millä on arvoa, mikä on arvokasta, mitä arvoja hyvä elämä sisältää ja toiseksi, mitä pitää tehdä ja mitä jättää tekemättä, mitä normeja tulee noudattaa toiminnassaan (Airaksinen & Kuusela 1989, 29). Yhteiskunnan lukemattomien normien noudattamista valvoo viime kädessä oikeuslaitos. Sen roolina on soveltaa moraalia tosiasioihin. Kun yhteiskunnassa arvioidaan nykyisiä asiatiloja ja suunnitellaan tulevaisuutta, laaditaan ja asetetaan oikeusnormeilla kuten käskyillä, kielloilla, luvilla ja muilla laillisilla määrittelyillä käyttäytymismalleja. (Klami 1993, 61.) Näin ollen laeilla ja asetuksilla on kiinteä yhteys etiikkaan. Niissä määritellään ero oikean ja väärän, siis pohjimmiltaan hyvän ja pahan välillä.

Varhaiskasvatuksen ja esi- ja alkuopetuksen eettisen kasvatuksen taustalla ovat ne arvot ja normit, jotka ovat kirjattuina päivähoito- ja perusopetuslaissa, valtakunnallisissa esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelmien sekä valtakunnallisen varhaiskasvatuksen suunnitelman perusteissa. Normimuodosta huolimatta niiden noudattaminen vaatii nimenomaan eettisen kasvatuksen kohdalla kasvattajalta paljon omaa ajattelua ja jatkuvaa kyseenalaistamista. Tärkeää on myös se, että kasvattajalla on kriittinen asenne noudatettaviksi annettuja normeja kohtaan, sillä ne ovat aikaan ja kulttuuriin sidoksissa. Jokaisen sukupolven ja jokaisen yksilön on löydettävä henkilökohtainen suhde hyvään ja pahaan, oikeaan ja väärään.

1.1 Laivanrakentajat

Suurimmalla osalla tämän päivän lapsista on vanhempien ohella kasvatussuhde joihinkin muihin aikuisiin. Seuraavissa luvuissa tuon esille suomalaisen kasvatus- ja koulutusjärjestelmän eettistä perustaa, tarkastelen vanhempien ja roolipe-rustaisten kasvatussuhteiden kasvatusvastuuta, kasvattajina toimivien ammat-tietiikkaa sekä dialogisuutta eettisessä kasvatuksessa.

1.1.1 Suomalaisen kasvatus- ja koulujärjestelmän eettinen perusta

Suomalainen koulutusjärjestelmä voidaan määrittää koostuvan neljästä kouluasteesta: 1) esiaste, jolla tarkoitetaan 1-5 -vuotiaille tarkoitettua päivähoitoa sekä 6-vuotiaille tarkoitettua esiopetusta joko päiväkodissa tai peruskoulussa 2) perusaste 3) toisen asteen koulutus 4) korkea-asteen koulutus (Pyysiäinen 1998, 54). Esiasteen tai tutummin ilmaisten varhaiskasvatuksen osalta eettistä kasvatusta käsitellään päivähoitolaissa sekä vuoden 2000 Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa. Peruskoulun opetussuunnitelmien perusteiden uusimistyö käynnistyi vuonna 2000 valmistuneilla esiopetusta

koskevilla opetussuunnitelman perusteilla. Vuonna 2001 saatiin valmiiksi 1.-2. -luokkia koskevat perusteet.

Varhaiskasvatuksen eettistä kasvatusta määrittää laki lasten päivähoidosta seuraavasti: “Päivähoidon tavoitteena on tukea päivähoidossa olevien lasten koteja näiden kasvatustehtävässä ja yhdessä kotien kanssa edistää lapsen persoonallisuuden tasapainoista kehitystä. Päivähoidon tulee omalta osaltaan tarjota lapselle jatkuvat, turvalliset ja lämpimät ihmissuhteet, lapsen kehitystä monipuolisesti tukevaa toimintaa sekä lapsen lähtökohdat huomioon ottaen suotuisa kasvuympäristö. Lapsen iän ja yksilöllisten tarpeiden mukaisesti päivähoidon tulee yleinen kulttuuriperinne huomioon ottaen edistää lapsen fyysistä, sosiaalista ja tunne-elämän kehitystä sekä tukea lapsen esteettistä, älyllistä, eettistä ja uskonnollista kasvatusta. Uskonnollisen kasvatuksen tukemisessa on kunnioitettava lapsen vanhempien tai holhoojan vakaumusta. Edistäessään lapsen kehitystä päivähoidon tulee tukea lapsen kasvua yhteisvastuuseen ja rauhaan sekä elinympäristön vaalimiseen.” (Laki lasten päivähoidosta 1973/36, 2a§ 25.3.1983/304) Vuonna 2003 julkaistiin valtakunnalliset varhaiskasvatuksen suunnitelman perusteet, jossa on linjattu varhaiskasvatuksen arvoja yleisellä tasolla En käsittele kyseisen asiakirjan sisältöjä tarkemmin tässä työssä, koska draamaprosessi toteutettiin ennen sen julkaisemista.

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa eettistä kasvatusta käsitellään tarkemmin luvussa Etiikka ja katsomus. Sen mukaan esiopetuksen tulee taata lapselle oikeus uskonnon ja omantunnon vapauteen, jota esiopetusikäisten kohdalla käyttää huoltaja. Perustuslain 6 §:n mukaan esiopetukseen sisältyy myös uskontokasvatusta ja sille vaihtoehtoista elämänkatsomustietokasvatusta. Huoltajan valinnan mukaan lapsi osallistuu joko järjestettyyn uskontokasvatukseen, elämänkatsomustietokasvatukseen tai muuhun opetukseen. Mikäli tiettyyn uskontokuntaan kuuluvia tai uskontokuntiin kuulumattomia lapsia on vähän tai on olemassa jokin muu esiopetuksen järjestämiseen liittyvä hyväksyttävä syy, esiopetukseen järjestäjä voi päättää, ettei kyseisen uskontokunnan tunnustuksen mukaista uskontokasvatusta tai elämänkatsomustietokasvatusta järjestetä. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2000.) Sekä päivähoitolaissa että Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa nähdään opetuksen tehtäväksi siis tukea kotien kasvatustoimintaa.

Suomalaisessa päivähoidossa eettistä kasvatusta on toteutettu läpäisyperiaatteella. Koulussa eettinen kasvatus sisältyy olennaisena osana mm. uskonnon, elämänkatsomustiedon ja ympäristökasvatuksen opetukseen, ja se voidaan nähdä pohjana jokaisessa oppiaineessa. Eettinen kasvatus on siis mitä olennaisin osa opetus- ja kasvatustyötä.

Esiopetuksen perusteiden mukaan eettinen kasvatus sisältyy kaikkeen toimintaan ja on koko ryhmälle yhteistä. Eettinen kasvatus lähtee itsetunnon kehittymisestä ja laajentuu sosiaalisiin taitoihin ja edelleen elinympäristöön. Perusteissa on annettu ohjeita eettisen kasvatuksen toteuttamiseenkin: “Eettinen kasvatus liitetään esiopetuksen eri tilanteisiin ja sitä käsitellään lasten kanssa keskustellen tai roolileikkejä käyttäen ja näin kehitetään lasten eettistä ajattelua.” (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2000.)

Esiopetuksen eettiseen opetukseen liittyy myös kulttuurinen katsomuskasvatus, jota opetetaan kaikille yhteisenä. Sen tavoitteena on katsomuksellisen ajattelun kehittyminen. Siihen liittyy lapsen kuulluksi tuleminen katsomuksellisissa elämänkysymyksissä, mahdollisuus kartuttaa katsomuksellista yleissivistystä tutustumalla oman katsomuksen ja muiden lapsiryhmässä edustettuina olevien uskontojen ja vakaumusten tapoihin sekä mahdollisuus oppia tuntemaan ja arvostamaan oman kotiseudun kulttuuri- ja luontoperintöä. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2000.)

Uskontokasvatuksessa tavoitteena on mahdollisuus kohdata uskontoon liittyviä asioita ja tutustua uskonnollisiin juhliin ja siihen, miksi niitä vietetään. Tavoitteena on myös antaa mahdollisuus tutustua oman uskonnon keskeisimpiin sisältöihin. Elämänkatsomustietokasvatuksen tavoitteena on kehittää valmiuksia kohdata vakaumuksellisia kysymyksiä, jotka liittyvät ihmissuhteisiin, kulttuuri-identiteettiin, ihmisen ja luonnon suhteeseen sekä yhteisöön. Opetuksessa perusteiden mukaan käsitellään suvaitsevaisuutta ja kohtuullisuutta, oikeudenmukaisuutta ja reiluutta, rohkeutta ja omaa identiteettiä sekä hyväntahtoisuutta ja huolenpitoa. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2000.)

Peruskoulun tehtäviin kuuluu moraalisesti vastuullisen persoonallisuuden kasvattaminen, jolloin opetuksen tulee tähdätä laaja-alaisesti eettisen identiteetin muodostumiseen. Peruskoulussa annettavassa eettisessä opetuksessa opettajan tulee ratkaista, mihin hän asettaa eettisen opetuksen tavoitteen. Tapio Holma (1998, 220–222) antaa vaihtoehdoksi kaksi tavoitetta: oppilaan kyvyn arvioida moraalinormeja ja oppilaan kasvaminen teoistaan vastaavaksi persoonallisuudeksi. Jälkimmäinen tavoite voi sisältää edellisen, mutta edellinen ei jälkimmäistä.

Eettisen oppimisen sisältöainekset voidaan jakaa kahteen pääryhmään:

1. Moraaliarvioinnin kohteena olevat sisällöt, kuten kuolemaan, ihmisoikeuksiin, perheeseen, seksuaalisuuteen, työhön, vapaa-aikaan jne. liittyvät kysymykset

2. Asenteiden ja itsetunnon muovaamiseen tähtäävät ainekset.

Koska kaikki opettajat joutuvat vastaamaan eettisestä kasvatuksesta, on olennaista, että opettajan oma toiminta on eettisesti korkeatasoista. Opettajien ammattimoraalitutkimus on osoittanut, että opettajien ammattimoraalia voidaan pitää korkeana. Tirri (1996) viittaa kreikkalaiseen tutkimukseen, jossa tutkittiin opettajien moraalista päättelykykyä Kohlbergin mittarilla. Opettajat saivat tutkimuksen mukaan erittäin korkeita pisteitä moraalisista arvioinneistaan, josta voidaan päätellä, että opettajilla olisi hyvät edellytykset oikeudenmukaisiin ratkaisuihin ongelmatilanteissa. Kuitenkin vastuuntuntoinen kasvattaja ottaa Tirrin mukaan huomioon muutakin kuin oikeudenmukaisuuden eli huolenpidon ja totuudellisuuden. Tirrin (1996) mukaan nämä kolme näkökulmaa tekevät oikeutta eettisten ongelmien aidolle luonteelle. Niihin on harvoin yhtä oikeaa ratkaisua. Kasvattajien haasteeksi muodostuukin etsiä ratkaisuja, joissa kaikki em. näkökulmat huomioidaan ja löytää niiden välille mahdollisimman hyvä tasapaino.

1.1.2 Vanhemmat kasvattajina

Vanhempien kasvatustehtävälle ominaista, että sen tarkoituksena on turvata lapsen elinehdot. Avuttoman vastasyntyneen avuntarve on vanhemman ja lapsen välisen suhteen lähtökohtana. Vanhemmiksi tulevilla on yleensä jo ennen lapsen syntymää olemassa jonkinlainen käsitys siitä, mitä lapsen syntyminen tulee heiltä vaatimaan. Lapsen synnyttyä vanhemmat joutuvat yleensä kohtaamaan elämänmuutoksen, jonka aktiivisena vaikuttajana on lapsi. Hoitaessaan lasta ja yrittäessään saada hänen tarpeensa tyydytetyksi vanhemmat joutuvat tilanteisiin, joissa heidän ennakkokäsityksiään kasvattamisesta testataan. Koska pieni lapsi on täydellisen riippuvainen vanhemmistaan, vanhemmilla on täydellinen valta toimia lapsensa suhteen joko eettisesti hyväksyttävällä tai arveluttavalla tavalla. Lapsen kasvaessa riippuvuus ei ole enää yhtä täydellistä, vaan hoitosuhde muuttuu kasvatuksellisen kommunikaation suuntaan. (Värri 1997, 108-109.)

Vanhemmuudella on erityinen olemistapansa. Se on perimmältään sosiaalisista sopimuksista ja ajallisista vaihteluista riippumatonta ja objektiivisesti velvoittavaa, siinäkin tapauksessa, että vanhemmat eivät olisi tietoisia kasvatusvastuustaan. Värri puhuu vanhemmuudesta, jolla on ontinen perusta. Lähtökohtien ontisuudella hän tarkoittaa vastuuta lapsen hyvinvoinnista, joka lankeaa vanhemmille välittömästi, kun he tietävät syntyvästä lapsestaan. Siitä huolimatta kehittyykö vanhempiin rakkautta lasta kohtaan ja jaksavatko he kantaa täysipainoisesti vastuutaan lapsesta, kasvatusvastuun objektiivisuus ja ontinen annettuneisuus säilyvät kumoamattomina. (Värri 1997, 115.)

Gabriel Marcelin mukaan kasvatuksen tulee heijastua lasten omaan tulevaisuuteen. Hän puhuu transsendenssin ideasta, jossa lapsi ei ole vanhempiaan varten eikä pelkästään itseäänkään varten, vaan ihmisellä on maailmassa olemisen vastuu. Marcelin mukaan vain transsendenssin idean ansiosta lapsi-vanhempi -suhteesta voi tulla eettinen systeemi. (Värri 1997, 127.) Vanhempien kasvatusodotukset ja tavoitteet suuntautuvat alusta alkaen perheen ulkopuolelle, jossa vaikuttaa aina erilaisia ideologioita. Arkimaailman perinnetieto, yhteisömoraali sekä viralliset kasvatusinstituutiot suuntaavat vanhempien kasvatustavoitteita. Vanhemmat pyrkivät huolehtimaan lapsen yksilöllisestä kasvusta, kulttuuristumisesta sekä hänen menestymismahdollisuuksistaan. (Värri 1997, 127.)

Ensimmäisessä, lapsuuteen ajoittuvassa sosialisaatiossa eli primaarisosialisaatiossa, jossa eleistä, ilmeistä ja jokelluksesta kehittyy ymmärrettävää puhetta, lapsi omaksuu yhteisön perussääntöjä, tapoja, normeja ja moraaliperiaatteita. (Berger & Luckman 1994, 149–150.) Primaarisosialisaatio Värrin (1997) mukaan sisältää enemmän kuin kognitiivisen oppimisen, koska se tapahtuu voimakkaassa emotionaalisessa latauksessa, jossa lapsi on kiinnittynyt tunteenomaisesti vanhempiinsa.

1.1.3 Rooliperustaiset kasvatussuhteet

Varhaiskasvatus institutionaalisena ilmiönä, omana tieteenalanaan ja tutkimuksen kohteenaan, omana yliopistollisena oppiaineenaan ja varhaiskasvatuksen käytänteinä päivähoitojärjestelmässä on vahvistunut 2000-luvulla. Eeva Hujalan (2007) mukaan varhaiskasvatuksen käytäntöä koskevaan

hallinnolliseen keskusteluun varhaiskasvatus-termi vakiintui vasta tällä vuosituhannella. Hujala näkee varhaiskasvatuksella olevan ainakin kolme merkittävää tekijää lapsen kannalta. Varhaiskasvatus voidaan nähdä ihmisen elämänkaaren, kasvun ja oppimisen kivijalkana. Onnistunut varhaiskasvatus rakentaa maailmaa lasten näkökulmasta ja toimii puskurina nykyistä kiireistä ja taloudellisen kilpailun kurimuksessa kamppailevaa aikuisten maailmaa vastaan. Toiseksi Hujalan mukaan onnistunut päivähoidon varhaiskasvatus vaikuttaa välillisesti lapsiin tukemalla kotikasvatusta. Kolmantena Hujala näkee varhaiskasvatuksen merkityksen oppimisvalmiuksien rakentajana ja siltana kouluun. (Hujala 2007, 52-53.)

Rooliperustainen kasvatussuhde syntyy toisin kuin vanhemmuus. Päiväkodissa työskentelevät ovat pyrkineet tähän suhteeseen kouluttautumalla laissa määriteltyyn ammattiin ja hakeutumalla työelämään. Lapsi puolestaan 'tuodaan' tähän suhteeseen vanhempien päätöksen mukaisesti. Berger ja Luckmann (1994, 161) puhuvat sekundaarisosialisaation yksilöimättömistä rooleista, jolloin pelkän pätevyyden perusteella voidaan korvata jokainen roolinhaltija toisella yhtä pätevällä roolinhaltijalla. Päiväkotien kasvatustyötä tekeviä henkilöitä voidaan myös osittain rinnastaa tällaisiin rooleihin. Eri päivähoidon ammattikunnat ovat käyneet keskustelua hoito-, kasvatus- sekä opetusvastuusta ja niiden painopisteistä kunkin ammattiryhmän kohdalla. Tässä tutkimuksessa en aio puuttua eri ammattikuntien näkemyksiin hoidon tai opetuksen vastuualueiden painopisteistä vaan katson eettisen kasvatusvelvollisuuden koskevan kaikkia päiväkodissa lapsia kohtaavia henkilöitä, oli tällä koulutusta tai ei.

Koulun ja päiväkodin välillä on se ero, että lapsi tulee kouluun, koska hän on oppivelvollisuuslain alainen, mutta päiväkotiin, koska vanhemmat niin päättävät. Siitä huolimatta sekä varhaiskasvattajia että opettajia voidaan nähdä koskevan periaatteessa sama idea, että kuka tahansa tehtävään kelpoiseksi katsottu henkilö saa kasvattaa ja opettaa lasta asemansa perusteella ja että kuka tahansa tehtävään kelpoiseksi katsottu henkilö voi korvata hänet.

Vaikka koulun ja varhaiskasvatuksen opetus- ja kasvatustyötä voidaan eettisestä näkökulmasta mielestäni pitkälti rinnastaa toisiinsa, on niillä myös eroa. Koulussa opettajan ja oppilaan suhde on suoritusorientoitunut kasvatussuhde (Värri 1997, 174), mutta suomalaisessa varhaiskasvatuksessa ei tällaista suorituspainetta ainakaan vielä ole selvästi olemassa. Esiopetus on tosin tässä suhteessa jonkinlaisessa välitilassa; lapsen taitoja ja valmiuksia tulee esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaan arvioida. Vaikka perusteiden viesti on lapsen kokonaisvaltaisen kehityksen tukemisen kannalla, arviointivelvoite asettaa paineita ja odotuksia myös lasten suoriutumista kohtaan.

Kokemuksieni mukaan päiväkodeissa seurataan lapsen kehitystä etenkin kouluiän lähestyessä erityisen tiiviisti ja pyritään ennustamaan hänen mahdollisuuksiaan selviytyä koulun haasteista. Häntä ei aleta opettaa erityisesti sitä varten, että hän pääsisi kouluun vaan että hän saisi enemmän valmiuksia selviytyä koulussa. Kouluun hän pääsee tai joutuu joka tapauksessa. Vaikka koulunkin tehtävä on tukea lasten kotikasvatusta, yhteistyön merkitys korostuu lasten vanhempien ja päiväkodin aikuisten välillä, koska lapset ovat ikänsä ja taitojensa puolesta riippuvaisempia aikuisista kuin koululaiset. Sen vuoksi

vanhempien ja päiväkodin henkilökunnan mahdollisimman tiivis yhteistyö eettisten kasvatusperiaatteiden selkiintymiseksi on erityisen tärkeää.

Hujala näkee vastauksena tulevaisuuden haasteisiin emasipatorisen, demokraattisen kasvatuskäytännön, jossa lapset oppivat näkemään, että heidän valinnoillaan ja toimillaan on merkitystä ja vaikuttavuutta heidän omaan arkeensa. (Hujala 2007, 51-53.)

1.1.4 Kasvattajan ammattietiikka

Kasvattaminen ammattina on monessa suhteessa ongelmallinen asia. Vanhemmuuteen kuuluva kasvattaminen voidaan nähdä lajille kuuluvana ontologisena annettuneisuutena, jossa vastuu kasvatuksesta on vanhemmilla siitä huolimatta, tiedostavatko he kasvatusvastuutaan (Värri 1997, 115). Ammatillisuudessa ylitetään yksityiselämän rajat. Silloin puhutaan ammattietiikasta, ammatillisesta eetoksesta tai ammatillisesta moraalista ja liikutaan ammattieettisellä alueella. (Räsänen 1993a, 11; Tirri 1996.)

Ammattietiikka muodostaa osan moraalifilosofian sovelluksista. Ammatit ovat osa ihmisten keinotekoista sosiaalista ympäristöä, joka muodostuu tehdyistä sopimuksista ja niiden noudattamisesta tavoitteena yhteinen hyvä. Toisaalta ihminen toimii yksilönä, omien arvojensa ja normiensa mukaisesti, mutta toisaalta hän joutuu ammatissaan noudattamaan sen yhteisön tai organisaation arvoja ja normeja, jossa hän toimii. Kaikkien ammattien tulee perustua selvään näkemykseen oman toiminnan yhteiskunnallisista vaikutuksista ja niistä arvoista, joita halutaan palvella. (Airaksinen 1993, 9, 19.) Kasvattajan ammatissa nämä kysymykset muodostavat kaiken toiminnan perustan ja tavoitteet. Kasvattaminen on työtä, jossa jatkuvasti arvioidaan omia yksilöllisiä arvovalintoja ja suhteutetaan niitä kasvatusyhteisön arvoihin ja normeihin.

Hujala (2004) raportoi tutkimuksesta, joka käsitteli 1990-91 ja 2000-01 kerättyä materiaalia venäläisten, amerikkalaisten ja suomalaisten vanhempien ja 3-5-vuotiaiden lasten opettajien näkemyksistä siitä, mikä on tärkeää lastenhoidossa. Amerikkalaiset vanhemmat ja opettajat pitivät tärkeimpänä emotionaalisuutta ja venäläiset terveydellisiä seikkoja. Suomalaiset vanhemmat pitivät sekä 1990-luvun alussa että kymmenen vuotta myöhemmin tärkeimpinä tavoitteina lasten hoidossa sosiaalisten, emotionaalisten ja kognitiivisten taitojen tukemista. Pienten lasten opettajien arvostuksessa ei tapahtunut kymmenen vuoden kuluessa muutoksia: he pitivät tärkeimpinä myös sosiaalisia ja emotionaalisia taitoja, mutta kolmanneksi he asettivat etiikan. (Hujala 2004, 122-123.)

Hujalan mukaan kulttuuriset erot vaikuttavat vanhempien ja opettajien arvostukseen ja sen vuoksi eri maiden ja kulttuurien kasvatusnäkemysten vertailu on vaikeaa. Jokaisella yhteiskunnalla on oma kulttuurinsa ja se vaikuttaa ratkaisevasti käsitteisiin, ajatuksiin ja ihmisten omaksumiin asenteisiin. (Hujala 2004, 125.)

Timo Airaksinen (1993, 36-37) kuvailee kasvattamisen ja opettamisen arvopäämäärän, henkisen kasvun tavoittelemista seuraavalla tavalla: “Kasvatus johtaa ihmisen kokonaisuuden kehittymiseen paremmaksi persoonaksi, jossa yhdistyvät tiedot, taidot ja hyveet terveelliseen elämäntapaan, ruumiin ja hengen terveyteen sekä yhteiskunnalliseen toimeliaisuuteen ja vastuuseen. Ajatellaan

ihmisen olevan taimi, joka viljelijän toimien avulla kehittyy omien edellytystensä mukaiseksi yksilöksi. Ihmisessä on mahdollisuuksia, jotka toteutuvat kasvatuksen vaikutuksesta, joten ilman kasvatusta yksilö jää haaskaksi.“ Opettajan ja kasvattajan työ ei ole vain kasvamaan saattamista. Se on kulttuurin uusintamista. Kulttuuri on siirrettävä uudelle sukupolvelle, jotta sitä ei tarvitsisi luoda alusta asti uudestaan.

Opettajan ja kasvattajan kulttuurinuusintamistehtävä on ristiriitainen. Toteuttaessaan sokeasti yhteiskunnan vaatimaa uusintamistehtävää, kasvattaja joutuu uusintamaan myös epäarvoja, koska yhteiskunta ei ole ihanteellisen oikeudenmukainen. Estääkseen yhteiskunnan ongelmien siirtymistä eteenpäin kasvattajan täytyy olla luova ja myös muuttaa kulttuuria - ei vain uusintaa sitä. (Airaksinen 1993, 37–38.) Tämä vaatii jokaiselta kasvattajalta jatkuvaa syvällistä omakohtaista eettistä pohdintaa ja henkilökohtaisia ratkaisuja.

1.1.5 Dialogisuus eettisessä kasvatuksessa

Dialogisuus kasvatuksessa on vaikea ja ristiriitainen ilmiö. Martin Buberin (1962a, 251) mukaan etiikan perusta on dialogissa, kohtaamisessa. Kohtaaminen eli dialogi voi Buberin mukaan olla mahdollista, molemminpuolista ja välitöntä vain silloin, kun yksilöiden välillä ei ole ennakkotietoa, pyrkimyksiä tai pyyteitä (Buber 1962b, 85). Tällaista kasvatuksellista tilannetta on kuitenkin mahdoton kuvitella. Kasvatuksen olemukseen kuuluu intentionaalisuus, pyrkiminen jotakin tavoitetta kohti. Kasvattajalla on joko tiedostettuja tai tiedostamattomia tavoitteita, joita kohti hän ohjaa kasvatettavaansa. Buberin mukaan kasvatus on eräänlainen dialogisen suhteen erityistapaus, jossa ei ole aitoa molemminpuolisuutta (Buber 1962b, 166–168). Edellä olevasta voisi päätellä, että kasvatuksen eettisyys on mahdoton tavoite.

Buberin (1962a, 251) mukaan jokainen moraalinen päätös on riski, sillä ei ole olemassa yleispätevää etiikkaa, jonka mukaan voitaisiin luoda tulkintayhteydestä riippumattomat moraalinormit. Jokainen joutuu ratkaisemaan konkreettisissa tilanteissa, mikä on oikein ja hyvää. Kasvattaja joutuu kantamaan vastuun ja rakentamaan suhteen kasvatettavaan luottamukselliseksi ja ohjaamaan häntä oikeaan ja hyvään, vaikka hänellä ei ole mitään varmuutta siitä, mitä ne ovat. Siitä huolimatta, että Buber ei näe kasvatussuhdetta puhtaasti dialogisena, hän näkee kasvatuksen tapahtuvan vain dialogissa. Silloin kasvattajalla on ensisijainen merkitys lapsen luovuuden kanavoijana. (Buber 1962a, Värrin 2000, 82 mukaan).

Kasvattaja on suuren haasteen edessä. Hänen on tutkittava herkeämättä kasvatuksensa eettisyyttä ja pyrittävä kasvatettavan kanssa dialogiseen suhteeseen. Samalla hänen on ymmärrettävä, että sen saavuttaminen kasvatussuhteessa on mahdotonta. Kasvattajan tehtävä on olla edelläkävijä, tienviitta, peili, tuki ja turva. Samalla hän on viime kädessä olemisen mysteerin edessä yhtä avuton kuin kasvatettava. Kasvattajana olemisessa näen suurimman haasteen juuri tässä paradoksissa. Tehtäväni kasvattajana on olla esimerkillisen rohkea tietämättömyydessäni. Minun on asetuttava lapsen kanssa kysyjäksi. Minun on autettava lasta kantamaan hänen ahdistustaan vastaamattoman kysymyksen edessä ja pystyttävä olemaan siirtämättä hänen kannettavakseen omaa ahdistustani.

Ihmiskunta on kehitellyt epävarmuuden tuskassaan erilaisia uskomuksia ja uskontoja mysteerin ratkaisemiseksi. Eri uskontojen näkemysten opettamista totuutena, ikään kuin olemisen mysteeri olisi jo lopullisesti ratkaistu, pidän eettisesti arveluttavana. Nykyisen suomalaisen päivähoito- ja kouluinstituution edustajat eivät ehkä vielä näkemykseeni yhdy, vaikka esi- ja perusopetuksen uskonnonopetuksessa ei saakaan perustuslain 6 §:n mukaan harjoittaa uskontoa, joka loukkaisi jonkun oppilaan omantunnon vapautta. Keskustelua siitä, kuuluuko uskonnon opetus koulun tehtäviin ja pitäisikö sen olla tunnustuksellista vai tunnustuksetonta on käyty yleisönosastoissa paljonkin. Uskon, että keskustelua tullaan käymään vastakin.

1.2 Laiva

Tässä luvussa kuvailen suomalaisen päiväkodin yleispiirteitä, toimintatapoja sekä kasvatustehtävää 1990-luvun lopulla luodakseni lukijalle kuvan siitä, millaiseen toimintakulttuuriin tutkimuksen kohteena oleva draamaprosessi sijoittui ja antaakseni hänelle mahdollisuuden arvioida, millaisia mahdollisuuksia draamaprosessin toteutumisella oli. Kuvailuni perustuu suurelta osin neljännesvuosisataisiin päiväkotikokemuksiini, jotka olen saanut eri puolelta Suomea useammasta roolista käsin: päiväkodin johtajana, lastentarhanopettajana, vanhempana, esi- ja alkuopettajien kouluttajana sekä viime vuosina ammattikorkeakoulun lehtorina ja tässä roolissa tutkijana. Kuvailuni on toisaalta yleistävä ja toisaalta jossain määrin karrikoiva ja jättää varmasti ulkopuolelle päiväkoteja, jotka eivät mahdu kuvailuni piiriin. Uskon kuitenkin tavoittavani jotain olennaista sen ajan suomalaisista päiväkodeista. Olen jättänyt kuvailun ulkopuolelle ilta- ja vuorohoitoa tarjoavat hoitopaikat, erityispäiväkodit sekä tiettyyn kasvatusideologiaan profiloituneet päiväkodit.

1.2.1 Suomalainen päiväkoti

I990-luvulla suomalaisten päiväkotien, sekä kunnallisten että yksityisten, rakenteita ja toimintaa määritti laki ja asetus lasten päivähoidosta vuodelta 1973. Laki antoi varsin väljät kehykset päiväkotien ulkoisille rakenteille sekä toiminnan sisällölle.

Suomalainen päiväkoti sijaitsi keskellä kaupunkia tai pienessä kylätaajamassa. Se saattoi olla itsenäinen rakennus tai kerrostalohuoneisto. Sillä oli mahdollisesti oma maastoltaan, puustoltaan ja leikkivälineiltään vaihteleva piha, jolle päästiin useimmiten suoraan ulko-ovesta. Toisaalta oli päiväkoteja, joiden ulkoilualueille mentiin erikseen yleistä katua pitkin ja joiden lähes ainoina leikkivälineinä olivat keinut ja hiekkalaatikko. Päiväkodit saattoivat sijaita vanhoissa tai uusissa rakennuksissa. Niiden tilat olivat yhdessä tai useammassa kerroksessa. Oli ylellisiä päiväkoteja uima-altaineen ja vaatimattomia päiväkoteja, joihin kalusteet oli saatu lahjoituksina tai ostettu kirpputorilta. Vanhemmissa päiväkodeissa kirja-, materiaali- ja leikkivälinevalikoima oli vuosien aikana ehtinyt karttua; uudemmat kamppailivat niukkojen määrärahojen kanssa ja yrittivät saada rahat riittämään välttämättömimpään. Suurin osa päiväkodeista oli kunnallisia, joskin 1990-luvulta lähtien yksityisten päiväkotien määrä on lisääntynyt.

Päiväkoteja oli monen kokoisia yhden tai kahden ryhmän päiväkodeista yli sadan lapsen taloihin. Yleensä yhtä ryhmää varten oli varattu tila, jota käytettiin kokoontumisiin, leikkeihin, muihin toimintoihin ja myös ruokailuun. Kokopäiväryhmälle oli yleensä varattu erikseen lepotila, jota käytettiin muuna kuin lepoaikana esimerkiksi liikunta- tai juhlatilana. Lepopaikkaratkaisut vaihtelivat eri päiväkodeissa patjoista kiinteisiin kerrosvuoteisiin. Riippui päiväkodin toiminta- ja siisteyskulttuurista, saivatko lapset käyttää vuoteita leikeissään. Monissa päiväkodeissa ne varattiin vain lepoa varten. Siitä, että ryhmää kohti oli yleensä vain yksi oma toimintatila käytössä, seurasi se, että pitkäjänteisyys rooli-, rakentelu- ym. leikeissä ei aina toteutunut parhaalla mahdollisella tavalla, koska välineet ja materiaalit jouduttiin purkamaan toisten toimintojen esim. ruokailun tieltä.

Eteis- ja saniteettitilat olivat olennainen osa päiväkotia. Koska lapset ulkoilivat päivittäin vähintään kaksi kertaa, pukemiseen ja riisumiseen tarvittiin väljyyttä. Jokaisella lapsella oli yleensä oma naulakko hyllyineen tai kaappeineen. Henkilökohtaisesta hygieniasta opeteltiin huolehtimaan asianmukaisissa saniteettitiloissa. Hyvin varustetuissa päiväkodeissa oli erityistiloja kuten sauna, uima- tai poreallas ja erilaisia työpaja- tai pienryhmätiloja.

Päiväkodeissa oli joko oma keittiö, jossa ruoat valmistettiin tai sellainen keittiö, jossa keskuskeittiöstä tuotu ruoka kuumennettiin ja valmistettiin tarjolle. Keittiöt olivat päiväkodin koosta riippuen kodikkaita tiloja, joihin lapsetkin pääsivät työskentelemään tai laitoskeittiöitä, jonne lapsilla ei juuri ollut asiaa. Monissa päiväkodeissa oli erikseen huoltotiloja, joissa pyykki pestiin, silitettiin ja mankeloitiin. Joissakin päiväkodeissa vaate- ja tekstiilihuolto ostettiin palveluyrityksiltä. Henkilökunnan sosiaaliset tilat, aikuisille varatut kokoontumis- ja työskentelytilat sekä varastotilat vaihtelivat suuresti eri päiväkodeissa.

Tilaratkaisuissa turvallisuus oli olennainen ratkaisuja ohjaava tekijä. Mitä pienemmistä lapsista oli kysymys, sitä tarkemmin vaarat pyrittiin ennakoimaan myös tilaratkaisuin. Varta vasten päiväkodeiksi rakennetuissa tiloissa oli tunnistettavissa rakentamisajan kasvatussuuntauksia ja -ihanteita ja toisaalta politiikan valtasuhteita ja merkkejä yhteiskunnan yleisestä taloudellisesta tilanteesta.

Toiset talot olivat tunnelmaltaan kodinomaisia, toiset laitosmaisia. Joissakin vanhemmissa taloissa saattoi olla vielä peili-ikkunoita, joiden läpi lapsia voitiin huomaamatta tarkkailla, ja jotkut päiväkodit ovat suurille lapsiryhmille tarkoitettuja laitosmaisia rakennuksia lasiseinineen, joissa ryhmien toiminnan valvomisen mahdollisuus oli keskeinen tavoite. 1980-luvulla alettiin päiväkoteihin suunnitella myös äänieristeisiä erillisiä pienryhmätiloja.

Taloudelliset syyt lienevät olleet kunakin aikakautena suurin tilaratkaisuihin vaikuttava tekijä. Kasvatuksellisia tavoitteita pyrittiin ottamaan huomioon taloja suunniteltaessa. Valitettavan usein rahan puutteen vuoksi jouduttiin rakentamisvaiheessa karsimaan ylimääräiset toiveet ja tyytymään välttämättömään.

1990-luvun suomalaiselle päiväkodille ominaista oli siisteys. Hygieniasta huolehdittiin - ehkä lasten toiminnan mielekkyyden kannalta liikaakin.

Käsitykseni mukaan siistimistä sääteli varsinaisen hygieniatarpeen lisäksi voimakkaasti naisvaltainen siivoamispainotteinen kulttuuri. Toisaalta tutkimukset hygieenisyyden merkityksestä tartuntatautien torjumisessa muokkasivat päiväkotien siisteyskulttuuria.

Yleensä päiväkodit olivat viihtyisiä, ja niiden sisustamiseen kiinnitettiin huomiota. Jotkut talot olivat sisustuksellisilta ratkaisuiltaan niin harkittuja ja harmonisia, että mieleeni nousi joskus epäilys, oliko harmonia jo kahle ja rajoittaja: mahtuiko harkiten sisustettuihin tiloihin lasten leikkien aiheuttama kaaos ja epäjärjestys? Joissakin päiväkodeissa sisustusratkaisut tehtiin henkilökunnan mieltymysten ohjaamana ja tulos oli varsin kirjava. Kotien sisustustrendit heijastuivat myös julkisiin päiväkoteihin.

Oli toimintalähtöisesti suunniteltuja päiväkoteja, joissa tilaratkaisujen taustalla oli havaittavissa jokin tietty kasvatusideologia tai -suuntaus. Tällaisia olivat esimerkiksi reggiolaisuudesta vaikutteita hakeneet päiväkodit sekä Montessori- ja Steiner-päiväkodit. Mitään normeja tai ohjeita ei päiväkotien sisustusratkaisuille ollut olemassa.

1.2.2 Päiväkodin henkilöstö

Päiväkodin henkilökunnan määrää ja koulutusta sääteli asetus, jonka mukaan jokaista seitsemää yli 3-vuotiasta ja neljää 1-3 -vuotiasta lasta kohden täytyi olla yksi koulutettu työntekijä. Tämä tarkoitti käytännössä sitä, että useimmiten 3-7 -vuotiaiden lasten ryhmään kuului 21 lasta ja pienempien 1-3 -vuotiaiden lasten ryhmään 12 lasta. Ryhmästä vastasi tällöin kolme työntekijää, joista yksi oli tavallisesti lastentarhanopettajan, sosionomin (AMK), sosiaalikasvattajan tai kasvatustieteen kandidaatin tutkinnon suorittanut henkilö. Asetusta tulkittiin monessa kunnassa siten, että ryhmään voitiin valita enemmänkin lapsia, jos kaikki lapset eivät olleet joka päivä päiväkodissa. Käytännössä tästä seurasi, että ryhmäkoko oli yleensä suurempi kuin asetuksen osoittama suhdeluku määräsi.

Edelleen, vaikka asetusta tulkiten lapsiryhmästä vastasi kolme aikuista, käytännössä useimmissa päiväkodeissa ainoastaan päivän keskivaiheilla parin tunnin ajan ryhmän kaikki kolme aikuista olivat yhtä aikaa paikalla. Siis silloin, kun 21–25 lapsen ryhmällä oli järjestettyä aktiivista toimintaa ja kun se oli kokonaisuudessaan paikalla, oli heidän toimintansa ohjaamisesta vastuussa yksi tai kaksi aikuista. Käytännössä monesti aamu- ja iltapäivätuntien aikaan paikalla oli vain yksi aikuinen, vaikka lapsia olisi päiväkodissa ollut yli asetuksen määrittämä määrä.

Tilanteeseen vaikutti ensinnäkin se, että päiväkodin päivittäinen aukioloaika oli yli 12 tuntia, mutta työntekijöiden työaika 7-8 tuntia, jonka vuoksi työntekijät tulivat töihin porrastetusti. Oman lisänsä työntekijöiden vähyyteen toivat vuosi- ja sairaslomat, joille ei saanut ottaa sijaista, koulutustilaisuudet sekä muut tehtävät, jotka vaativat joko ryhmästä tai päiväkodista poistumista. On luonnollista, että läsnä olevan henkilöstön määrä sääteli voimakkaasti lapsille suunnatun toiminnan laatua. Esimerkiksi ohjattu pienryhmätoiminta, jollaista tämän tutkimuksen kohteena ollut draamaprosessi edellytti, vaatii erityisiä järjestelyjä ja joustavuutta henkilökunnalta.

Päiväkodeissa työskenteli tuolloin monenlaisen koulutuksen saaneita henkilöitä kuten varhaiskasvatuksen kandidaatteja, 2- tai 3-vuotisen opistotasoisen koulutuksen saaneita lastentarhanopettajia tai yliopistossa lastentarhanopettajan tutkinnon suorittaneita (ULO), erityislastentarhanopettajia, sosionomeja (AMK), sosiaalikasvattajia, lastenhoitajia, päivähoitajia, lähihoitajia ja lastenohjaajia sekä sellaisia työntekijöitä, joilla ei ollut mitään alan koulutusta. Päiväkodin henkilöstörakenteessa ja toimenkuvissa oli melko paljon vaihtelua. Päiväkodissa saattoi olla johtaja, joka työskenteli päivittäin myös lapsiryhmässä tai hän oli hallinnollinen johtaja, jonka vastuulla oli useampi päiväkoti ja alueen perhepäivähoitajien ohjaaminen. Joissakin päiväkodeissa oli oma keittäjä/emäntä, ja toisiin tuotiin ruoka keskuskeittiöstä. Siisteydestä huolehti useamman talon yhteinen siistijä tai siivouspalvelut ostettiin joltain siivousyritykseltä. Näiden henkilöiden lisäksi päiväkodeissa usein työskenteli perhepäivähoitajia sekä alalle pyrkiviä harjoittelijoita, siviilipalvelustaan suorittavia ja opiskelijoita.

Tämä kaikki voidaan nähdä rikkautena, mutta ongelmiakin syntyi. Koulutuksen kirjavuus antoi eritasoiset valmiudet käsitellä sekä eettisiä että kasvatusmenetelmällisiä kysymyksiä.

Suomalaista päivähoitoa pidettiin laadukkaana, ja kansainvälisillä mittareilla (esim. ECERS) arvioiden se sellaista olikin. Tilat, välineet, perushoito (ruoka, hygienia, lepo, ulkoilu, turvallisuus) ja henkilökunnan koulutus olivat maailman huipputasoa. Kuitenkin havaintojeni mukaan päivähoidon koulutetut työntekijät kokivat usein syvää turhautuneisuutta siitä, että he eivät päässeet toteuttamaan käytännössä läheskään kaikkia koulutuksessa saamiaan tietoja ja taitoja lasten kehityksen tukemiseksi sen takia, että taloudellisin perustein minimiin määritelty henkilökuntarakenne ei antanut siihen mahdollisuutta. Osa turhautuneisuudesta saattoi johtua siitäkin, että päiväkodeissa työskenteli niin monen eri koulutuksen saaneita henkilöitä, jolloin keskustelu kapeutui yhteisen käsitteistön puuttuessa. Mikäli päiväkotiin ei ole luotu rakenteita jatkuvan reflektoivan keskustelun turvaamiseksi, yksittäisten työntekijöiden on vaikea murtaa vuosikausien aikana muotoutuneita käytäntöjä.

Draamatoimintaa ajatellen riittävä määrä henkilökuntaa on yksi olennainen onnistumisen perustekijä. Työrauhan takaaminen draamatuokion ajaksi on tärkeää intensiivisen keskittymisen takaamiseksi, ja siihen tarvitaan tehtävään sitoutuneita aikuisia. Käsittelen päiväkodissa toteutettavan draamatoiminnan edellytyksiä enemmän luvussa 1.3 Purjeet.

1.2.3 Päiväkodin päivärytmi

Koska päiväkodit palvelivat 1990-luvulla yhteiskunnan elinkeinoelämää ja niiden ensisijainen tehtävä oli helpottaa vanhempien ansiotyössä käymistä, päiväkotien toimintarytmiin vaikutti suuresti se, mihin aikaan päivästä vanhemmat toivat lapset päiväkotiin. Aikaisemmin ryhmät ja niiden toiminta-ajat olivat kiinteämpiä ja lasten toimintaa voitiin suunnitella paremmin etukäteen. Draamaprosessin toteuttamisen aikaan 1999 päivien rytmiä säätelivät perushoitoon kuuluvat toiminnot: ruokailut, ulkoilu ja lepo. Lapsille suunnattu aktiivinen toiminta ja opetustuokiot sijoitettiin näiden väliin. Kaikkia erityisjärjestelyä vaativia opetus- ja kasvatustoimia määritti muista kuin

puhtaista kasvatustavoitteista lähtevä päivän rakenne. Pitkäjänteinen, tavoitteellinen kasvatus- tai oppimisprosessi ei voi toteutua, jos sille ei saada taattua selkeää ajallista rytmiä. Tutkimuspäiväkodissakin oli lapsia, jotka olivat poissa draamatuokioilta vanhempien vapaapäivien tai muiden syiden takia. On selvää, että sellainen uhkaa lapsen motivoitumista ja sitoutumista pitkäjänteisyyttä vaativaan toimintaan ja on silloin erityinen haaste draamaprosessin ohjaajille.

Päivärytmi oli monissa päiväkodeissa vakiintunut seuraavanlaiseksi:

Aamu

Lapset saapuivat päiväkotiin yksitellen. Aamun ohjelma sisälsi torkuskelua, oleskelua, satujen kuuntelemista, leikkejä ja pelejä tovereiden kanssa.

8.30 aamupala

9.00 - 10.30 ohjattua toimintaa sisällä/ulkoilua

10.30 - 11.30 ulkoilua/ohjattua toimintaa sisällä

11.30 - 11.45 yhteinen leikki/musiikkihetki

11.45 - 12.15 lounas

12.15 - 12.30 peseytyminen

12.30 - 14.00 lepoaika

13.30 -14.30 välipala

14.00 - 15.30 vapaata toimintaa sisällä

15.00 - ulkoilua, kotiinlähtö

1.2.4 Päiväkodin aikuiset yhteiskuntaan sosiaalistajina

Puhuttiinpa sosialisaatiosta, kulttuurin omaksumisesta tai yksilön kehityksestä, kosketellaan aina yksilön ja toisten ihmisten välistä suhdetta. Sosiaalistuminen nähdään tapahtuvan toiminnassa ja vuorovaikutuksessa toisten ihmisten kanssa. Psykologia tarkastelee erikseen sosiaalista kehittymistä toisaalta sosiaalistumisen ja toisaalta yksilöitymisen näkökulmasta, ja yhteiskunta ja yksilö voidaan nähdä toisilleen hyvinkin vastakkaisina elementteinä. Sosiologia näkee yksilöllistymisen osana sosiaalistumista: lapsen varhaisvuosina primaarisosialisaatiossa hänelle alkaa muotoutua minuus ja persoonallinen identiteetti. Myöhempinä vuosina sekundaarisosialisaatiossa lapsi alkaa osallistua yhteiskunnan jäsenyyteen. Kasvatus sosialisaation näkökulmasta voidaan nähdä sosiaalisessa toiminnassa rakentuvana ja historiallisesti muuttuvana toimintana, jonka tavoitteena on uuden sukupolven sosiaalisen ja yksilöllisen kehittymisen auttaminen ja ohjaaminen. (Antikainen 1993, 75–77.)

Päiväkoti on yhteiskunnan instituutio, jonka toimintaa säätelee päivähoitolaki (1973). Sitä täydentämään on laadittu varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, jonka tarkoituksena on ohjata valtakunnallisesti varhaiskasvatuksen sisällöllistä toteuttamista (VASU 2005). Siitä näkökulmasta päiväkodin kasvatustyötä tekevät aikuiset edustavat tehtävässään sekundaarisosialisaatiota. Heidän tehtävänään on paitsi huolehtia lasten perustarpeista myös kasvattaa heitä ensinnäkin päiväkotiyhteisön, mutta laajemmin koko yhteiskunnan, viime kädessä ihmiskunnan jäseniksi. Toisaalta lapset saattavat tulla perheen ulkopuolisen päivähoidon piiriin jo niin varhain, että päiväkodin aikuiset

joutuvat olemaan vanhempien ohella myös merkittäviä primaarisosialisaation toteuttajia: he rakentavat osaltaan vanhempien ohella pienten lasten minuutta ja persoonallista identiteettiä.

Ollessaan tiiviissä vuorovaikutuksessa pienen lapsen kanssa on päiväkodissa työskentelevän aikuisen syytä erityisen tarkasti tutkia omaa arvomaailmaansa, omia kasvattajan pyrkimyksiään, omaa maailmankuvaansa sekä sitä, millaisen yhteiskunnan jäseneksi lasta kasvattaa. Tehtävää ei tee yhtään helpommaksi se, että päivähoitolaki edellyttää päiväkodin aikuisten tukevan kotien kasvatusta. Tavoitteen saavuttaminen tarkoittaa käytännössä sitä, että päiväkodin ja perheiden välillä on käytävä tiivistä kasvatuskeskustelua, jotta löydettäisiin sellainen kasvatustavoite, johon kaikki osapuolet voivat yhtyä. Kokemukseni mukaan tällaista keskustelua käydään varsin vähän.

Yksittäisten perheiden kasvatustavoitteet voivat nykyisin erota varsin paljon toisistaan ja silloin yhden päiväkodin mahdollisuudet täyttää yhtä aikaa ryhmän kaikkien vanhempien kasvatustoiveet voivat ovat rajalliset. Suuremmilla paikkakunnilla ratkaisu pulmaan voi olla tiettyyn kasvatusideologiaan profiloituva päiväkoti (esim. eri kirkkokuntien ja uskonnollisten yhteisöjen ylläpitämät päiväkodit tai vaihtoehtopedagogiikkaa toteuttavat päiväkodit).

Lukuun ottamatta ideologisesti tai uskonnollisesti erottautuneita päiväkoteja suomalaisen päiväkodin kasvatuskulttuuri oli 1990-luvulla käsitykseni mukaan vielä hyvinkin yhtenäistä koko valtakunnassa. Sen pohjana oli yleinen lainsäädäntö, päivähoitolaki ja evankelis-luterilaisen uskontotradition mukainen ajattelutapa ja etiikka.

1.2.5 Sadut, tarinat ja roolileikit suomalaisessa päiväkotikulttuurissa

1990-luvun päiväkotikasvatus rakentui toista sataa vuotta vanhalle, alkujaan lastentarhoissa ja lastenseimissä toteutuneelle kasvatusperinteelle, jossa satujen ja tarinoiden kertominen ja lukeminen on ollut olennainen osa lasten toimintakulttuuria. Satuja ja tarinoita käytettiin lasten viihdyttämiseen ja huvittamiseen, mutta myös tietoisemmin kasvatuksen keinoina, jolloin tavoitteena oli johdatella lapsia niiden avulla ymmärtämään esim. hyvän ja pahan, oikean ja väärän olemusta. Lähes yhtä vanha oli päiväkotien näytelmäperinne: satuja ja tarinoita muokattiin erilaisiksi nukketeatteri-, kuvaelma- sekä näytelmävariaatioiksi. Lastentarhanopettajien ja muiden päiväkodissa työskentelevien ammattiryhmien koulutuksessa ohjattiin erilaisten teatterinukkien sekä pienten teatteriesitysten valmistamiseen.

Laulujen, runojen ja lorujen kuvaelmalliset esitykset, joissa henkilöt karakterisoituivat lähinnä pukujen ja asujen välityksellä tai muutaman repliikin turvin, olivat päiväkodin toimintakulttuurissa varsin yleisiä. Nämä teatterillisten esitysten tavoitteena oli enimmäkseen toimia lastentarhojen ja päiväkotien arjen virkistäjinä sekä juhlien ohjelmanumeroina. Toisaalta niihin pyrittiin sisällyttämään tietoisesti jotain eettistä tai moraalista viestiä. Suurelta osin niiden aktiivinen suosiminen riippui päiväkodin henkilökunnan innostuksesta kyseisen kaltaiseen toimintaan.

Toisaalta lastentarha- ja päiväkotikulttuurissa on lasten roolileikin asema ollut vankka. Leikki on nähty lapsuuteen kuuluvana olennaisena seikkana, johon

suhtautumisessa on ollut erilaisia painotuksia eri aikoina, esimerkkeinä aikuisen eritasoinen puuttuminen leikin kulkuun, aikuinen leikin rikastajana ja kulttuurin välittäjänä (Broström 1996, Helenius 1993, Hännikäinen 1995, Lindqvist 1995 1996 ja 2002, Vygotskij 1995), aikuinen leikkiympäristön rakentajana (Helenius 1993, Hering 1983) tai ääripäänä lasten omaehtoisen, vapaan leikin varjeleminen aikuisten puuttumiselta (Bergström 1997).

Leikin pedagoginen merkitys ja siitä puhuminen sai käsitykseni mukaan vastakaikua päiväkodin työntekijöissä, joskin päiväkodeissa leikkipedagogiikka ymmärrettiin hyvin kirjavalla tavalla ns. vapaan leikin suosimisesta sääntöleikkien opettamiseen. Leikkiminen nähtiin kuitenkin päiväkotiin kuuluvana ja sitä oltiin valmiita tukemaan ja antamaan sille aikaa ja mahdollisuuksia.

2000-luvun päiväkodista minulla ei ole enää perusteellista omakohtaista kokemusta, mutta kirjallisuuden perusteella lasten omaehtoisen roolileikin sekä ohjatun leikin puolestapuhujia on edelleen. (Hännikäinen 2005, 115-126, Laiho 2005, 127-136.)

1.3 Purjeet

Tässä luvussa kerron, miksi valitsin nimenomaan draaman eettisen kasvatuksen välineeksi ja esittelen joitakin kirjallisuudesta löytämiäni ajatuksia, joissa on käsitelty dialogisuutta draaman yhteydessä. Avaan prosessidraaman (Østern 2000) käsitettä, koska toteuttamassamme draamaprosessissa oli paljon prosessi-draaman elementtejä, vaikka emme toteuttamisvaiheessa syksyllä 1999 kovin hyvin tunteneet juuri tätä käsitettä. Käytän tässä tutkimuksessa käsitteitä draama- ja leikkipedagogiikka Gunilla Lindqvistin (1995) tapaan lähes rinnasteisesti. Läheltä edellisiä käsitteitä sivuaa myös aikaisemman tutkimuksemme (Lehtinen & Walamies, 1998) käsite *aikuisen osallistuva leikinohjaus*. Muita draamaan läheisesti liittyviä käsitteitä ovat leikki, roolileikki, symbolinen leikki, kuvitteellinen leikki, karnevaalinen leikki ja draamaleikki. Lopuksi pohdin sadun ja tarinan merkitystä draamaprosessin kehyksenä ja arvioin pienille lapsille suunnatun draamaprosessin ehtoja.

1.3.1 Draama eettisen kasvun tukena?

Kehitellessäni ajatusta lähteä tutkimaan ja tukemaan eettistä kasvatusta draaman keinoin, oli mielessäni varsin jäsentymättömänä ajatus, että voisimme päiväkodin kasvatustapahtumissa tavoittaa jotain sellaista, mitä pidin arvokkaana, mutta jota en osannut sen hetkisen tietoni ja ymmärrykseni varassa määritellä kovin tarkasti. Nyt osaisin sanoa, että valitsemalla draaman eettisen kasvatuksen tueksi hain muotoa, jossa kasvattaja ja kasvatettava voisivat käydä dialogia. Dialogilla ymmärrän laajasti toisen ymmärtämiseen pyrkivää toimintaa, en vain keskustelua.

Päiväkodin yhteisössä on sääntönsä, ja niitä opetellaan noudattamaan arkipäivän tilanteissa. Enimmäkseen sääntöjen oppimista ohjaillaan aikuisten kehotusten ja kieltojen avulla. Siinä ei juuri käydä dialogia, vaan sääntöjä ja ohjeita perustellaan useimmiten vasta silloin, jos lapsi vaatii perusteluja. Suuri osa vuorovaikutustaidoista ja kulttuuriin kuuluvista tavoista opitaan päivittäin

toistuvissa tilanteissa. On kuitenkin eettisiä kysymyksiä, joiden pohtimiseen on mielestäni hyvä paneutua tarkemmin myös pienten lasten kanssa. Uskon, että sekä lapsille että aikuisille on hyväksi pysähtyä pohtimaan sellaisiakin kysymyksiä, jotka eivät tule tavallisessa arkipäivässä esille. Toisaalta arkipäivän asioitakin voidaan pysähtyä pohtimaan tarkemmin ja löytää vaihtoehtoisia toimintatapoja, joille on myös etsitty perusteluja.

Ajatteluni mukaan kasvatuksen eettisyys kumoutuu, jos eettisen kasvatuksen ainoana päämääränä on tietty opittava toimintatapa tai normi. Voinko opettaa, että varastaminen on teko, jota ei koskaan eikä missään olosuhteissa saa tehdä? Kuitenkin elämässä voi joutua tilanteeseen, jossa varastaminen on pienempi paha kuin varastamatta jättäminen? Voinko opettaa, että tappaminen on kaikissa tilanteissa ehdottomasti väärin, koska kasvatettavani voi tulevaisuudessa joutua tilanteeseen, jossa tappaminen katsotaan hänen yhteiskunnalliseksi velvollisuudekseen. Voinko horjuttaa kasvatettavani luottamusta ja arvostusta esimerkiksi sodassa maataan puolustaneita sukulaisiaan tai esi-isiään kohtaan opettamalla, että tappaessaan he ovat tehneet ehdottomasi väärin? Kasvattajana en viime kädessä voi sanoa, mikä on oikein tai väärin. Voin kysyä, onko esimerkiksi varastaminen tai tappaminen oikein vai väärin ja tutkia kysymystä yhdessä lasten kanssa ja etsiä siihen vastauksia.

Pienille lapsille ja muille moraalisen kehityksen alimmilla tasoilla oleville oikea ja väärä ovat selviä ja yksinkertaisia: auktoriteetin asemassa oleva tietää viime kädessä vastauksen. Eettiselle kasvatukselle tämä tieto asettaa ohittamattoman kysymyksen: mihin asti aikuinen antaa lapsen uskoa, että hänellä on oikeat vastaukset hallussaan ja milloin hän paljastaa lapselle oman tietämättömyytensä elämän mysteerin edessä.

Olen ratkaissut tämän asian omalla kohdallani toistaiseksi siten, että paljastan sitä mukaa tietämättömyyteni, kun lapsi kyseenalaistaa tai kiinnostuu kyseenalaistamisesta. Ajattelen, että silloin hän on kyllin kypsä kanssani yhteiseen pohdiskeluun, kysymysten tekemiseen ja vastausten etsimiseen ja vähitellen siihen, että on vain suostuttava kysymään yhä uudestaan, vaikka vastauksia ei löydykään.

Tämän työn eräs lähtökohta oli siis tutkia, miten draamaa voisi soveltaa eettisten dilemmojen havainnollistamiseen ja antamaan avoimille kysymyksille muoto. Draama on nähty luonteeltaan sosiaalisena taidelajina, joka sitouttaa osallistujat työskentelemään yhdessä, jotta he voisivat kommunikoida keskenään. Periaatteellisesti draama on sosiaalista toimintaa. Draaman olemus tarjoaa osallistujille mahdollisuuksia tutkia ja kehittää omia sosiaalisia taitojaan ja ratkaisujaan sekä mahdollisuuksia pohtia laajemminkin, miten kehittää yhteiskuntaa paremmaksi. (Kempe 1996, 5.) Opetussuunnitelmissa draaman nähdään usein kehittävän empatiaa, itsetuntemusta, itsensä kontrolloimisen taitoa, toisten kunnioittamista ja arvostamista, sietokykyä, kuuntelemisen taitoa ja yleensä rakentavia ryhmätyöskentelytaitoja. Kaikki draaman asiantuntijat eivät hyväksy tällaista sisään rakentunutta kytköstä draaman sekä persoonallisuuden, sosiaalisuuden ja moraalin kehittymisen välille. Se ikään kuin mitätöi tarpeen asettaa draaman fokukseksi näitä alueita ja aiheita. Draama sosiaalisena taidemuotona sisältää sen, että se vaatii osallistujansa sitoutumaan.

Sitoutua ei kuitenkaan voi ennen kuin hallitsee tiettyjä sosiaalisia taitoja, taitoa sitoutua.

Joe Winston on tutkinut ja soveltanut draaman soveltuvuutta eettiseen ja moraalikasvatukseen englantilaisen koulun alemmilla luokilla. Hänen käyttämänsä menetelmät perustuvat traditionaalisiin kansansatuihin ja tarinoihin. Winston näkee tärkeänä kehittää lapsen emotionaalisia kykyjä sekä kuvittelukykyä, jotta lapsesta kehittyisi itsenäinen moraalinen toimija. (Winston 1998; Winston 2000.)

Beatriz A. V. Cabral on tutkinut draaman menetelmien soveltuvuutta etelä-brasiliaisen esikaupungin slummeissa elävien 7-17 -vuotiaiden lasten kanssa. Keskeisenä tavoitteena oli tutkia oikean ja väärän problematiikkaa lasten kanssa, joiden arkeen kuuluivat rikokset ja huumeiden myynti ja jotka joutuivat elämään huumeiden välittäjien armoilla. Cabralin kokemusten mukaan draaman menetelmistä kehystarina (pre-text, O'Neill 1995) sekä tarinankerronta (storytelling) ovat osoittautuneet käyttökelpoisiksi, kun opettaja on halunnut päästä syvemmälle oppilaiden moraalikäsityksiin. (Cabral 2001, 114.)

Ruotsalaisissa kouluissa toteutettiin vuosina 2001-2004 kahdeksansille luokille suunnattu DRACON -projekti, joka oli osa laajaa kansainvälistä draamatutkimusprojektia. Ruotsissa toteutetussa projektissa tavoitteena oli tutkia, mitä teini-ikäiset oppivat konflikteista ja konfliktien käsittelemisestä, kun draamapedagogiikka ja konfliktiteoria yhdistettiin systemaattiseksi ohjelmaksi. Lähtöoletuksena oli että draama voi olla vaikuttava tapa oppia konstruktiivista konfliktinkäsittelytaitoa. Roolien avulla käsitellyt omat konfliktikokemukset voisivat tarjota käsiteltävästä ongelmasta kokonaisvaltaisen elämyksen. Sen lisäksi draama antaisi mahdollisuuden kokea konflikti kuvitteellisen hahmon kautta. Tutkimus osoitti lasten oppineen projektissa kolmella tasolla. 1) Oppimista tapahtui sosiaalisella tasolla, jossa he oppivat tuntemaan toisiaan uudella tavalla, kehittyivät kuuntelu- ja yhteistyötaidoissaan sekä oppivat yhteistyön mekanismeja. 2) Oppilaat oppivat esteettisellä tasolla ilmaisemaan yhdessä tunteitaan ja ajatuksiaan luovalla tavalla. 3) Kognitiivisella tasolla oppilaat oppivat ymmärtämään uudella tavalla konflliktien syntymistä ja niiden käsittelemistä, ja heidän elämää ja yhteiskuntaa koskeva perspektiivinsä laajeni. (Grünbaum & Lepp 2005, 9-10; 157-158.)

Draaman ja sosiaalisten taitojen välillä voidaan nähdä kaksoissuhde, jossa draama edellyttää onnistuakseen tiettyjä taitoja, joita voidaan harjoitella draamassa. Samalla tavalla voidaan nähdä eettisen kasvatuksen ja draaman suhde: draama onnistuakseen vaatii eettistä suhtautumista osallistujiltaan, mutta samalla draaman avulla voidaan tutkia, millainen suhtautuminen tai toiminta on eettistä. Lasten draamatyöskentelyssä sosiaalisten perustaitojen kuten vuoron odottaminen ryhmässä, reiluus ja sensitiivisyys tovereita kohtaan, erilaisten tunteiden tunnistamisen ja kuvittelemisen taito sekä kuuntelemisen taito nähdään olennaisena. Vain siltä pohjalta voidaan myöhemmin keskittyä tutkimaan monimutkaisempia kysymyksiä (Winston & Tandy 1998, 90-91). Nämä perustaidot olivat myös tämän tutkimuksen kohteena olevan draamaprosessin keskeisiä sisään rakentuneita eettisen kasvatuksen tavoitteita, mutta samanaikaisesti kiinnostuksen kohteena olivat varsin monimutkaisetkin eettiset dilemmat, joita lähestyttiin draaman keinoin yhdessä lasten kanssa.

Draama ja eettinen kasvatus voivat herättää voimakkaitakin tunteita. Kun olin esittelemässä päiväkodin vanhempainillassa tutkimussuunnitelmaani ja ajatuksiani tulevasta draamaprosessista, suurin osa vanhemmista luotti päiväkodin yleiseen kasvatusasiantuntijuuteen myös heille tuntemattoman draamatyötavan suhteen ja antoi työllemme tukensa, mutta kaksi vanhemmista toi esille pelkonsa ja halusi tarkempaa tietoa, ennen kuin antoivat lastensa osallistua tutkimukseen.

Olin tuonut vanhemmille esille suunnitellun draamaprosessin kasvatuksellisen tavoitteen: tutkisimme sadun sisällä lasten kanssa draamaleikkien avulla, miten erilaisia eettisiä ongelmatilanteita voitaisiin ratkaista. Ideana oli antaa lasten ratkaisuille tilaa ja yrittää saada aikaan aikuisten ja lasten kesken elävää dialogia, jossa aikuiset ja lapset pohtisivat yhdessä ratkaisuja ongelmiin. Toisena tavoitteenani oli saada tietoa, millaisia ratkaisuja lapsiryhmät tai yksittäiset lapset keksisivät ja miten he päätyisivät ratkaisuihin. Kerroin vanhemmille kiinnostuksestani tutkia hyvän ja pahan ongelmaa, johon viime kädessä kenelläkään ei ole lopullista vastausta ja miten tärkeänä pidin sitä, että aikuiset ja lapset pohtisivat tätä ongelmaa yhdessä. Kerroin myös omasta kasvatusfilosofisesta ajattelustani: ajattelen, että ihminen on vastuussa elämästään ja että hän voi itse vaikuttaa siihen, tuleeko siitä hyvä elämä.

Eräs vanhemmista ilmaisi voimakkaasti epäilynsä draama-asiantuntemustani kohtaan esittelytilaisuudessa ja myöhemmin myös päiväkodin johtajan välityksellä. En aivan tarkkaan päässyt selville siitä, miksi äidin suhtautuminen oli niin epäilevää. Keskusteluissa kävi ilmi, että hän itse oli myös opiskellut ilmaisukasvatusta ja tiesi draaman menetelmistä ja työskentelytavoista. Ymmärsin hänen pelkäävän, että toimintamme saattaisi jollain tavoin vahingoittaa hänen lastaan. Keskustelemalla hänen kanssaan sain hänet vakuuttumaan siitä, että mitään erityistä vaaraa ei tähän draamaprosessiin sisältynyt. Selitin hänelle työtapojamme, jotka olivat hyvin lähellä aikuisten ja lasten yhteistä leikkimistä. Mielenkiintoista oli se, että kyseinen äiti ei ollut koskaan aikaisemmin kyseenalaistanut muita päiväkodin kasvatuskäytäntöjä tai toimintatapoja, jotka rakentuivat draaman tavoin usein roolileikin ympärille.

Myös eräs isä suhtautui epäilevästi tulevaan draamaprosessiin. Kun lastentarhanopettaja oli pyytänyt isältä vanhemman allekirjoittamaa lupaa lapsen osallistumisesta tutkimukseen, oli isä kieltänyt tyttärensä osallistumisen. Olin vanhempainillassa kertonut, että en kuulu mihinkään uskonnolliseen yhteisöön, ja isä ei tahtonut lapsensa osallistuvan “ateistitutkijan” hankkeeseen. Koska en kuulunut kirkkoon, isä pelkäsi tyttärensä saavan prosessista sellaisia vaikutteita, joita hän ei voinut hyväksyä. Tytön äiti suhtautui toisin. Hän halusi tyttärensä osallistuvan prosessiin, koska hän toivoi siitä olevan apua tytön puheilmaisuongelmiin. Vanhemmat pääsivät yksimielisyyteen, ja tyttö osallistui prosessiin, mutta vanhemmat eivät enää ottaneet minuun yhteyttä. He eivät osallistuneet vanhempien ja päiväkodin henkilöstön keskustelufoorumillekaan, jossa heillä olisi ollut mahdollisuus saada prosessin etenemisestä tarkempaa tietoa.

1.3.2 Dialogisuus draamakasvatuksessa

Buberin (1962a) mukaan etiikan perusta on dialogissa, kohtaamisessa. Dialogisuus kasvatuksessa lähtee olettamuksesta, että kasvatettava on kasvattajalle samanaikaisesti tuttu ja tuntematon. Kasvatussuhde ei ole mahdollinen ilman kommunikaatiota, tulkintaa ja ymmärtämistä. Vaikka suhde olisi läheinenkin, ovat sekä kasvattaja että kasvatettava silti aina oman aika- ja merkityshorisonttinsa vankeja. Tähän perustuu näkemys siitä, että kasvattaja voi tehdä oikeutta kasvatettavalleen ainoastaan dialogisessa suhteessa, jossa oleminen nähdään mysteerinä, jota ei voi käsitellä ratkaistavana ongelmana vaan joka välittyy ja on aina läsnä kokemuksessamme. (Värri 2000, 61–62.)

Näen dialogin Buberin tapaan kohtaamisena, jolloin se on enemmän kuin keskustelu. Draamassa ohjaaja toimiessaan roolissa käyttää kokonaisvaltaisen "puheenvuoron", joka koostuu kokonaisvaltaisesta ilmaisusta. Kun lapsi reagoi ohjaajan rooliin omasta sen hetkisestä roolistaan käsin - leikkii - voidaan hänen ajatella käyttävän "vastapuheenvuoron". Draaman dialogi onkin näkemykseni mukaan toiminnan dialogia sekä koetuksi tehty muoto, jota voidaan tarvittaessa jälkeenpäin keskustellen tai muilla ilmaisun keinoilla analysoida - ja taas käydä dialogia.

Lindqvist (1998, 143–144) tuo esille aikuisen ja lapsen välisen dialogin sellaisessa leikkipedagogisessa kohtaamisessa, jossa aikuinen eläytyy johonkin roolihahmoon ja houkuttelee siten lapsen kuvitteelliseen maailmaan. Aikuinen innostaa roolihenkilöllään lasta vastavuoroiseen toimintaan ja ilmaisemaan itseään. Lindqvist viittaa kuvailemansa roolileikin ja Augusto Boalin (1979) vapauttavan dialogin ja Paolo Freiren (1972) dialogipedagogiikan yhteneväisyyksiin.

Lindqvist (1998) pohtii myös Mihail Bahtinin (1981) ja Vygotskyn (1981) dialogi-käsityksiä. Bahtinille dialogi on merkitysten moniäänisyyttä, jossa erilaiset äänet toimivat rintarinnan dialogisessa suhteessa, jolloin merkityksistä tulee laaja-alaisempia ja rikkaampia. Vygotskyn käsityksen mukaan dialogi on tiedonhankinnassa keskeinen elementti. Aikuisen ja lapsen erilainen kokemus- ja ajatusmaailma, erilainen kieli antavat kuvitteellisten leikkimaailmojen luomisessa mahdollisuuden sellaisen dialogin syntymiseen, jossa liikutaan monella tasolla. (Lindqvist 1998, 144–146)

Draamassa ja draamapedagogiikassa dialogisuutta voidaan nähdä tavoitteessa harjoitella toisen asemaan asettumista ja sen kautta toisen ymmärtämistä. Boltonin (1984) näkemyksen mukaan luomalla hetkeksi kuvitteellinen maailma ja toimimalla siinä sovituilla ehdoilla voidaan tavoitella suurempaa ymmärtämistä. Yhteisen kuvitteellisen maailman luominen vaatii dialogia, suostumista välitilaan, jossa osallistujat kuuntelevat toisiaan ja ottavat toistensa ehdotuksia huomioon. Leikissä dialogin asema on samanlainen. Onnistuakseen leikki vaatii dialogia ja jos sitä ei synny, leikki katkeaa. Dialogisuutta voidaan nähdä myös Neelandsin (1990, 27) ajatuksissa draamasta. Hänen näkemyksensä mukaan draamatoiminta pohjautuu osallistujien väliseen sopimukseen, jossa sekä ohjaaja että osallistujat sitoutuvat yhteiseen kuvitteelliseen todellisuuteen ja jossa korostuu ohjaajan ja oppilaan välinen kumppanuus.

Kokemukseni mukaan jo varsin nuorten lasten kanssa voidaan harjoitella sopimusten tekemistä ja niihin sitoutumista. Draamatoiminnan vaatimien sopimusten sisältöjen laatimisessa ja kontrolloimisessa aikuisella on alussa suurempi vastuu, mutta vastuuta sopimusten tarkentamisesta ja noudattamisesta voi vähitellen siirtää lapsille sitä mukaa, kun he sisäistävät työskentelyn periaatteita. Parhaimmillaan sopimusten tekeminen sisältää leikin tai draaman teemoista, rooleista, juonesta ja tapahtumista neuvottelemisen ja päättämisen (Broström 1996, 93, 100; Lehtinen & Walamies 1998, 85.)

Draamapedagogiikan taustalla on nähty reformipedagogiikan ja sen edustajan Deweyn näkemykset ihmisestä. Reformipedagogiikan ihmiskäsityksen mukaan ihminen aktiivisena toimijana tutkii maailmaa ja pyrkii muuttamaan sitä vuorovaikutuksessa toisten ihmisten kanssa (Dewey 1957, 21, 56.) Gabriel Marcel näkee Deweyn ajattelussa rationaalista tiedeuskoajattelua, jonka mukaan myös olemassaoloamme koskevat eksistentiaaliset kysymykset olisivat hallittavissa olevia probleemoja ja sellaisina olevan ratkaistavissa rationaalisin keinoin (Värrin 2000, 60–61 mukaan). Draama on voimakas väline, jolla voidaan vaikuttaa ihmisen asenteisiin ja ajatteluun. Mikäli lähdetään siitä ajatuksesta, että myös eettiset ja moraaliset ongelmat ovat ratkaistavissa, voidaan joutua manipuloinnin ja jopa indoktrinaation alueelle, jotka näen erittäin epäeettiseksi toiminnaksi. Silloin eettisen kasvatuksen tavoite kääntyy itseään vastaan. Sen vuoksi on syytä tiedostaa draaman voima vaikuttamisen välineenä.

Draama eettisen kasvatuksen tukena onkin mielestäni mahdollinen ainoastaan siitä lähtökohdasta käsin, että tunnustetaan olemisen mysteeri ja dialogisuus ainoana mahdollisuutena kasvatuksen lähtökohdaksi. Mikäli pohjana nähdään moraaliongelmien ratkaiseminen teknologisesti, edellyttää se, että kasvattajalla on vastaus valmiina jo kysymystä asettaessaan. Näkemykseni mukaan eettisiin ja moraalisiin ongelmiin ei koskaan ole valmiita oikeita vastauksia, vaan ne on aina ratkaistava yksilöllisesti ottaen huomioon mahdollisimman monipuolisesti tilanteen syntymiseen vaikuttaneet seikat.

1.3.3 Draamaprosessi muodon antajana ja tarina prosessin tukena

Tämän tutkimushankkeen esitutkimuksena voidaan draamakasvatuksen osalta pitää tutkimusta, jossa pyrittiin tukemaan päiväkotilasten leikkitaitoja draamakasvatuksen keinoin. (Walamies & Lehtinen 1998). Siinä verrattiin leikin ja draaman käsitteitä ja edelleen leikin ohjaamisen ja pedagogisen draaman yhteneväisyyksiä ja eroja. Tutkimuksen kohteena oli silloinkin päiväkodissa toteutettu draamaprosessi, jonka olennaisina elementteinä olivat lasten mielikuvitusleikki, keskeisimmät draaman elementit O'Toolen (1992, 6) mukaan, Neelandsin (1995) esittämät pedagogisen draaman työtavat valikoiden ja sovellettuina sekä kehystarina. Pedagogisen draaman käsitteen pohjalta lähtien päädyimme tutkimuksessamme käsitteeseen *aikuisen osallistuva leikinohjaus,* jolla halusimme antaa tilaa lapsille korostamalla lasten leikin merkitystä draaman rakennusaineena ja vähentää aikuisen merkitystä kokonaisuuden täydellisenä hallitsijana. Tältä pohjalta lähdin liikkeelle myös tämän tutkimuksen kohteena olevan draamaprosessin suunnittelussa ja toteutuksessa.

Faith Gabrielle Guss (2000, 11) selvittää lasten leikkikulttuuria koskevassa tutkimuksessaan leikkiin ja draamaan liittyviä käsitteitä. Eri tieteenalat ovat

tutkineet lasten draamallista leikkiä (children's dramatic playing), ja käytössä on ollut lukuisia käsitteitä kuten pretend play, make-believed play, social fantasy play, socio-dramatic play ja role-play. Kuvitteellinen, draamallinen leikki on ollut ainakin psykoanalyyttisen tutkimuksen, sosiologian, sosio-antropologian ja erityisesti kognitiivisen ja kehityspsykologian tutkimuksen kohteena.

Guss tuo tutkimuksessaan (2000) esille draamaleikin esteettisyyden. Hänen tutkimuksensa käsittelee draamallisen leikin (dramatic play) suhdetta draamaan ja erityisesti sen asemaa kulttuurisessa "draamaperheessä". Draamallinen leikki Gussin mukaan voidaan ymmärtää draamaesityksenä leikkikulttuurisessa muodossa kun taas teatteri on draamaesitys taiteellisessa muodossa. Draamallisen leikin voidaan kuitenkin ajatella sisältävän taiteellisen esityksen elementit. (Guss 2000, 12, 24–25.) Østern (2006) korostaa lasten kokemien esteettisten oppimisprosessien tärkeyttä, koska taiteen avulla voidaan pitää yllä jatkuvaa dialogia maailman ja sitä hahmottavien merkitysten välillä. Kulttuurinen lukutaito auttaa hahmottamaan ympäröivää maailmaa, ja draama muiden taidelajien ohella on yksi keino lisätä kulttuurista lukutaitoa.

Østernin (2002) mukaan draamalla voidaan tukea erilaisia taitoja, kuten esimerkiksi kielellistä tietoisuutta, kaikkien aistien kautta. Draaman estetiikka perustuu draaman fiktioon, draamallisiin tehokeinoihin ja dramaturgisiin valintoihin. (Østern 2002, 9-10.) Leikin, draaman esteettisiä perspektiivejä ovat suurentelu, pienentely, vääristely, tyylittely ja aitous. Esteettinen kahdentuminen, draaman paradoksaalinen kommunikaatio, jossa roolissa ollaan muuta kuin todellisuudessa, antaa mahdollisuuden oppimiseen. Draamaohjaajan tulisi kyetä kuuntelemaan lasten ehdotuksia ja nostaa niitä esille, ja sisällyttää ne draaman episodeihin lasten kehitystasoa vastaavalla tavalla. (Østern 2000 18-19.)

Cecily O'Neillin (1995) mukaan prosessidraamaa voidaan pitää eräänlaisena improvisaatio-genrenä, jossa on teatteritaiteen ja improvisaation muotoja. Se on usein pre-tekstin pohjalle episodeittain rakentuvaa, ei-lineaarista, draaman toimintaa. Sen taustalla ei ole valmista käsikirjoitusta, vaan se kehittyy merkityksellisten kuvitteellisten tilanteiden kautta. Tilanteita voidaan edelleen työstää tai harjoitella. Prosessidraamassa opettaja voi olla kertojana, ohjaajana, näyttelijänä ja dramaturgina tilanteen mukaan. Osallistujat voivat olla näyttelijöitä, ja ohjaaja voi olla tilanteen mukaan sisällä draamassa tai draaman fiktion ulkopuolella. Opettajan tehtävänä on luoda prosessille kehykset, jolloin määritellään fiktion paikka, aika ja henkilöt ja fokus, mutta on tärkeää, että opettaja nostaa esille ja vahvistaa nimenomaan lasten esittämiä ideoita ja ajatuksia ja jättää omat ideansa taka-alalle.

Østern (2000) tuo esille prosessidraaman ja karnevaalisen leikin yhtymäkohtia ja niiden rinnasteisuutta. Kuten leikki, myös prosessidraama kuolee, jos siihen osallistuja eivät sitoudu noudattamaan leikin kirjoittamattomia sääntöjä. (Østern 2000, 10.)

Hannu Heikkinen (2004) jäsentää draamakasvatusta kolmesta näkökulmasta *osallistujien draamaksi, katsojien draamaksi* tai *soveltavaksi draamaksi*. Prosessidraaman hän sijoittaa osallistujien draamaan, joka soveltuu erityisesti johdatteluun kulttuuriseen ja sosiaaliseen sekä moraaliseen ja henkiseen

kehitykseen. Sen luonteva paikka on taide- ja kulttuurikasvatuksessa. (Heikkinen 2004, 32)

Soveltavaan draamaan hän sijoittaa tarinankerronnan, joka voidaan nähdä draamametodina tai omana genrenään. Siinä tarinaa kerrotaan yksin tai dialogisesti pienryhmissä. (Heikkinen 2004, 36-37.) Toteuttamamme draamaprosessi täytti pitkälti prosessidraaman tunnusmerkkejä, mutta ehkä yhtä vahvasti se oli kokonaisuudessaan tarinankerrontaa. Tilkun ja Takun tarinaa kerrottiin koko prosessin ajan, kunnes molemmat olivat päätöksessään. Tarina kutoutui draamaleikkien, nopeiden tai pitempien fiktiivisten tilanteiden ja ohjaajan juontaman kerronnan ja keskustelun tuloksena. Prosessin jo loputtua ohjaaja kirjoitti tarinan tekstiksi, joka luettiin lapsille, ja jota työstettiin edelleen eri tavoin. (Ks. Liite 5.)

Heikkinen (2004) määrittelee draamakasvatuksen perusolemusta. Draamassa fiktion luominen on keskustelua, jolla tuotetaan kulttuurisia merkityksiä. Sille on luonteenomaista keskeneräisyys ja kahdessa eri maailmassa, todellisuudessa ja fiktiossa eläminen sekä vakava leikillisyys. Heikkinen korostaa leikin henkeä ja olemusta ja viittaa Platonin pyhään leikkiin. (emt. 47-50.) Hän tuo esille hieman yllättäen myös aivofysiologi Matti Bergströmin (1997) mustat ja valkeat leikit, joista mustat ovat lasten omaa aluetta, ei kenenkään maata, jota ei voi ymmärtää loogisesti. Mustat leikit ovat kaaoksen ja järjestyksen välissä. (emt. 56).

Heikkinen esittää draamakasvatuksen kymmenen teesiä. Viimeisessä teesissään hän väittää draamakasvatuksen vakavan leikillisyyden olevan esteettis-pedagogis-eettistä. (emt. 76-82.) Vaikka en osannut prosessin alussa vuonna 1999 määritellä draamaa tällä tavalla, voin nyt yhtyä Heikkisen esittämään teesiin ja tunnustaa tavoitelleemme toteutetussa prosessissa sellaista, jota voisi luonnehtia vakavalle leikillisyydelle perustuvaksi esteettis-pedagogis-eettiseksi kokonaisuudeksi. Tunnistin jo itse asiassa ensimmäisen draamatutkimukseni (Lehtinen & Walamies 1998) leikkiteoreettista taustaa hahmotellessa Bergströmin mustien leikkien kuvaavan sellaista, mikä tuntui koskevan juuri sitä leikkiä, jota halusin tutkia.

Muitakin huolestuttaa leikin pedagogisoiminen. Kjetil Steinsholt (2006) pelkää, että leikki kasvattamisen tai opetuksen välineenä voi jähmettää leikin. Tunnustaudun itse sellaiseksi kasvattajaksi, joka haluaa kaikin keinoin välttää leikin kahlitsemista. Kuitenkin – kasvattaja ei pääse ulos osastaan. Hän ei voi muuttua lapseksi, vaikka tahtoisikin ja jos hän leikkii, hän leikkii aikuisena. Silti uskon, että aikuisellekin on mahdollista tavoittaa hetkellisesti leikin syvin, villi ja vapaa olemus.

Pamela Bowelin ja Brian S. Heapin (2001) mukaan prosessidraama voidaan rakentaa pre-tekstin, etukäteen kirjoitetun alkutarinan pohjalta. Osallistujat ottavat prosessissa rooleja, joista käsin he tutkivat draaman aiheena olevia kysymyksiä. Ohjaajan tehtävänä on tukea osallistujia kehittymään draaman sisällä sekä tehtyjen ratkaisujen reflektoimisessa. Prosessidraamassa lapset voivat oppia näkemään draaman taidemuotona ja he voivat kehittyä sosiaalisissa, kielellisissä, moraalisissa ja henkisissä taidoissaan. (Bowel & Heap 2001, 7-8.)

Penny Bundy (2003, 179) puhuu draamaprosessiin liittyvästä esteettisestä sitoutumisesta. Siinä osallistujien täytyy

- luottaa ohjaajaan
- luottaa ryhmäprosessiin
- vastata toisten osallistujien fyysiseen, emotionaaliseen ja intellektuaaliseen herkkyyteen
- vastata toisten osallistujien jäsenyyteen ja statukseen ryhmässä
- luottaa omien vastaustensa sopivuuteen
- luottaa omiin havaintoihinsa
- uskaltaa paljastaa yksityistä minäänsä julkisesti.

Kaikkea ei draamassa tarvitse tehdä näkyväksi, vaan merkitykset syntyvät osallistujien mielessä. Draamakasvatusta käsittelevissä kirjoituksissa on usein tuotu esille jälkeenpäin käydyn reflektoivan keskustelun merkitys syvemmän ymmärtämisen saavuttamiseksi. Østern (2000, 11) tuo esille Cecily O'Neillin ajatuksen: "Mitä voimakkaammin on työskennelty, sitä vähemmän haluan siitä keskustella". Reflektio tämän näkemyksen mukaan on rakentunut jo improvisoituun tekstiin ja se on tuotettuna jo käsitelty esittäjän sisäisessä tarinassa. Olen kokenut vastaavanlaista; olen kokenut juuri tapahtuneen draamatilanteen koskettaneen lapsia niin voimakkaasti, että olen mieluummin antanut lapsille mahdollisuuden työstää elämystä vaikkapa kuvallisen ilmaisun kautta kuin keskustelemalla. Myös omien henkilökohtaisten draamaelämysten purkamisen keskustellen olen joskus kokenut vaikeaksi ja jopa haitalliseksi.

Tarinoita ja satuja voidaan käyttää kehityksen tukena monenlaisten tavoitteiden saavuttamiseksi. Østern (2002) on tutkinut 6-8 -vuotiaiden kaksikielisten lasten kielellisen tietoisuuden kehittymistä. Tutkimuksessa toteutettiin kielellisen tietoisuuden tukemiseen suunniteltu ohjelma ensin 6-vuotiaiden lasten ryhmissä päiväkodissa ja seuraavana vuonna samoille lapsille koulun ensimmäisellä luokalla. Ohjelmassa käytettiin lorujen, riimien ja vitsien ohella kertomuksia ja dramatisointia. (Østern 2002, 103-111.)

Winstonin (2000) mukaan satuja ja tarinoita voi valjastaa monella tavalla eettisen draamakasvatuksen tueksi. Niillä voidaan rajata ja määritellä tietty elämänalue, jolla eettisiä pulmia ratkotaan tai niillä voidaan määritellä laajempi kenttä, jossa painottuvat erilaiset vaikeudet, onnistumiset ja epäonnistumiset. Satujen ja tarinoiden avulla lapsille voidaan kertoa hyveistä ja paheista kuten rohkeudesta myötätunnosta ja uskollisuudesta tai pelkuruudesta, ilkeydestä ja oikullisuudesta. (Winston 2000, 93-94.)

Sirkka-Liisa Heinonen (2000) on tutkinut draaman opetusta päiväkodissa. Tutkimuksen fokuksena oli tarkastella erään lastentarhanopettajan toimintaa vuoden kestävässä kokeilussa, missä draamatuokioita oli viikoittain yhdestä kahteen. Heinosen tavoitteena oli lastentarhanopettajan toiminnan ja hänen reflektoivan kuvauksensa pohjalta hahmottaa, miten draama syntyy pedagogisena prosessina ja millaista opettajan toiminta on varhaiskasvatuksen draamassa. (Heinonen 2000, 14-15.) Heinonen hahmottaa draamaleikin tarinana. Ohjaajan on hallittava tarinan muoto ja rakenne ja hänellä on oltava sisäinen näkemys tarinan hahmoista sekä tapahtumista. Tarina on draaman kehikko, jossa juonella keskeinen koossa pitävä merkitys. (Heinonen 2000, 121-122.)

Lindqvist (1998) korostaa hyvien, taiteellisesti korkeatasoisten ja riittävän moniselitteisten tekstien merkitystä draamallisten leikkimaailmojen luomisessa. Hänen esimerkkejään ovat mm. Astrid Lindgrenin ja Tove Janssonin teokset, A.A. Milnen Nalle Puh ja L. Carrolin Liisan seikkailut ihmemaassa. Lindqvist perustelee väitettään sillä, että edellä mainitun kaltaisissa teoksissa on kaksi tasoa, jolloin myös aikuiset ovat niistä kiinnostuneita. Sellainen teksti siis motivoi aikuista yhtä hyvin kuin lasta tulkitsemaan sitä ja viihtymään sen parissa. O'Neill (Østernin 2000 mukaan) valitsee mielellään alkutarinoiksi esim. myyttejä, satuja ja historiallisia tapahtumia asettamiensa pedagogisten tavoitteiden mukaan.

Bettelheimin (1991) mukaan hyvillä kansansaduilla on lapsen psyykeä eheyttävä merkitys. Hyvän sadun hän määrittelee sellaiseksi, jonka tyypitellyt henkilöt auttavat lasta ymmärtämään itseään ja pääsemään selvyyteen omista ristiriitaisista tunteistaan. Bettelheimin (1991) mukaan hyvä satu ei koskaan moralisoi, vaan sadun paha edustaa lapsen pahojen puolien ruumiillistumaa. Sadun pahan hahmon tuhoutumisen lapsi kokee oikeudenmukaiseksi ja samalla satu antaa vihjeen, miten paha saadaan hallintaan. Sadun avulla lapsia voidaan johdatella ristiriitaisiin tilanteisiin, mutta myös niiden ratkaisemiseen. Hyvässä sadussa on aina onnellinen loppu. (Bettelheim 1991, 5-11, 23–28.)

Hilkka Ylönen (2002, 14–16) on pohtinut kansansatujen ja ns. taidesatujen eettisiä viestejä. Sadut heijastavat aikansa yhteiskunnan arvoja. Esimerkiksi kansansatujen viestittämiä hyveitä nöyryys ja tottelevaisuus ei Ylösen mukaan tänä päivänä arvosteta ja toisaalta suvaitsevaisuutta, jota nykyisin arvostetaan, ei kansansaduista löydy.

Karin Helander (2003) on analysoinut ruotsalaista lastennäytelmäkirjallisuutta niissä esiintyneitä lapsuuden diskursseja. Eri aikakausina lapsi kuvataan lastennäytelmissä eri tavalla. Sakari Topeliuksen lapset 1800-luvulla olivat enkeleitä, 1970-1980 -luvulla näytelmien lapsi oli rajoja rikkova ja postmoderni lapsi ilmaantuu erilaisina hahmoina. Helander on lastennäytelmäkirjallisuuden kautta hahmotellut niitä odotuksia, mitä lapselle kunakin aikana asetetaan. (Helander 2002.)

Luulen, että useimmiten tarinan kertoja ei tiedosta, mitä arvoja ja maailmankuvaa hän välittää tarinassaan. Pitäisikö tarinankertojan tiedostaa arvomaailmaansa ja sitä, miksi kertoo niin kuin kertoo. Tarinallahan hahmotetaan maailmaa, kaaosta. Luulen, että tarinan kertojan ei ole kovin tarpeellista ainakaan kertoessaan analysoida vaikuttimiaan. Jos tarina on ollut kertomisen arvoinen, se on silloin perustellut itse itsensä ja hahmottanut kertojalle jotain olennaista. On silloin mahdollista, että se saa vastakaikua myös kuulijoissa. Sen taas saa tietää vasta sitten, kun tarina on kerrottu. Toiset voivat myöhemmin analysoida kerrottujen tarinoiden viestejä ja tehdä niistä tulkintoja.

Ohjaajan prosessin pohjalta muistiinmerkitsemä tarina (Liite 5), "post-teksti", on sekoitus perinnettä ja nykyaikaa. Se on perinteinen kehityskertomus, jossa tietoisesti on käytetty kansansadun rakennetta. Se on samalla uusi ja eletyn prosessin pohjalta muistiin merkitty. Kirjoittaja itse tuskitteli sitä, että kertomuksen draamallinen kaari, jossa jännitettä tiukennetaan kohti loppua, jossa se päästetään laukeamaan, ei hänen mielestään toteutunut kirjoitetussa tarinassa parhaalla mahdollisella tavalla. Se taas johtui siitä, että

draamaprosessissa jokaiselle tuokiolle pyrittiin rakentamaan uusi, jännittävä ”kriisi”, pulma, joka piti ratkaista. Tarinakin siis etenee kriisistä kriisiin ilman jännitettä luovia suvantopaikkoja. Tarina on mielestäni tekijän itsekritiikistä huolimatta arvokas paitsi aikanaan ryhmän lapsille, joiden kanssa prosessin tapahtumia työstettiin, myös tälle tutkimukselle, sillä se antaa lukijalle kuvan, missä maailmassa prosessissa elettiin.

Yhtäkaikki - draamaprosessissa kehystarina voidaan nähdä merkittävänä kulmakivenä, jonka varaan koko prosessi rakentuu. Tarina voi palvella prosessin tavoitetta ja se voi olla voimakas toimintaan motivoiva tekijä. Sen avulla voidaan rakentaa kuvitteellinen konteksti, jossa aikuiset ja lapset voivat toimia yhdessä.(Lehtinen & Walamies 199, 82; Lindqvist 1995, 210–213; 1996, 19; Neelands 1992, 7; Välivaara 1996, 64, Öhrn-Baruch 1986, 56; Østern 2000, 11.)

Tässä tutkimuksessa draamaprosessi rakennettiin jäniksenpoika Tilkun tarinan ympärille kehittämällä samanaikaisesti sekä prosessia että tarinan juonta. On luontevaa rakentaa draamaprosessia tarinan pohjalle jo rakenteellisista syistä. Tarinan avulla voidaan prosessiin käytettävää aikaa hallita (Heikkinen 2004, Lehtinen & Walamies 1998, 82; Lindqvist 1995, 210–213, 1996, 19; Neelands 1992, 7; Välivaara 1996, 64; Öhrn-Baruch 1986, 56,). Kirjoittamani alkutarina jäniksenpoika Tilkusta (Liite 1) toimi ns. pre-tekstinä, jonka tavoitteena oli luoda kiinnostava lähtötilanne, josta tarinaa alettiin rakentaa yhdessä lasten kanssa.

1.4 Matkasuunnitelmia

Tutkimus toteutettiin toimintatutkimuksellisesti tapaustutkimuksena, jossa kohteena oli yksi päiväkoti henkilökuntineen, lapsineen ja vanhempineen ja jonka ydinkohteena on oma etsivä eettinen ajatteluni, jota yritän saada näkyviin ja jonka keskeneräisyys väistämättä näkyy tässä työssä.

Toimintatutkimuksen luonteeseen kuuluu, että siihen osallistuva yhteisö on valmis sitoutumaan pitkäjänteiseen kehittämistyöhön (Patton 1990, 53–54). Toimintatutkimusta pidetään tapaustutkimuksen alalajina, millä tarkoitetaan käytännön työssä toimivien henkilöiden suorittamaa omien käytäntöjensä tutkimista. Toimintatutkimuksen avulla työntekijät voivat yhteistyössä tutkijan kanssa pyrkiä parantamaan sosiaalisia tai kasvatuksellisia käytäntöjään, ymmärtämystään näitä käytäntöjään kohtaan ja/tai olosuhteita, joissa toimitaan. Toimintatutkimukselle on luonteenomaista, että siinä pyritään muutokseen ja osallistumiseen ja että tavoitteena on ennen kaikkea aktivoida kentällä toimivia itse kehittämään ja arvioimaan omaa työtään. Yhteiseksi päämääräksi voidaan asettaa ongelmien tiedostaminen ja tilanteen muuttaminen siten, että tutkimuksesta muodostuu koko siihen osallistuvalle yhteisölle oppimisprosessi. (Syrjälä & Numminen 1988, 50 - 53; Kiviniemi 1999, 63.)

Toimintatutkimuksen kulkua on jäsennetty ja havainnollistettu spiraalimaisella jatkumolla, jossa toistuvien syklien - suunnittelun, toiminnan, havainnoinnin ja reflektoinnin - kautta kehitetään jotain yhteisössä valittua kohdetta. (Carr & Kemmis, 1986). Usein toimintatutkimus ei etene mallin mukaisesti vaiheittain, vaan eri tutkimuksen osa-alueet voivat limittyä ja asettua osittain toistensa kanssa päällekkäin. Tutkimuksen muodon ei tulisi antaa kahlita tutkijan

ajatuksia; olennaista on tutkimukseen osallistujien kehittämispyrkimys omia toimintakäytänteitään kohtaan niissä olosuhteissa, joissa he toimivat (Kemmis & Wilkinson 1998, Kiviniemen 1999, 67–68 mukaan.)

Tätä tutkimusta varten löysin yhteistyökumppaniksi päiväkodin, jossa oltiin kiinnostuneita pohtimaan eettisiä kysymyksiä ja kehittämään valmiuksia soveltaa leikkipedagogiikan ja draamakasvatuksen keinoja eettisessä kasvatuksessa ja jossa myös lasten vanhemmat tunsivat kiinnostusta tutkimushanketta kohtaan. Toimintatutkimuksellista syklimäisyyttä oli draamaprosessissa, jossa 16 draamatuokion kokonaisuutta kehiteltiin tuokio tuokiolta arvioiden edellisiä ja suunnitellen arvioinnin pohjalta seuraavia. Noin kaksi ja puoli kuukautta kestäneen prosessin päätavoitteena oli tukea lasten eettisen ajattelun kehittymistä luomalla tilanteita, joissa aikuiset yhdessä lasten kanssa ratkaisevat erilaisia eettisiä ongelmia ja pohtivat niitä. Myös vanhempien ja päiväkodin aikuisten yhteisessä keskustelufoorumissa oli syklimäisyyttä: edellisen kerran keskusteluaiheet suuntasivat seuraavalla kerralla käsiteltäviä aiheita. Limittäytymistä ja tutkimuksen osa-alueiden päällekkäisyyttä oli esimerkiksi siinä, että osittain samanaikaisesti lasten kanssa toteutettavan draamaprosessin kanssa etenevässä keskustelufoorumissa osa käsiteltävistä aiheista kumpusi draamaprosessista, ja toisaalta foorumien yhteydessä vanhemmilla oli halutessaan tilaisuus katsella videolta draamaprosessin etenemistä. (Liite 2.)

1.4.1 Lähestymistapa ja tutkimusote

Saadakseni mahdollisimman syvällistä ja kokonaisvaltaista tietoa lapsen tavasta ratkaista eettisiä dilemmoja draamaprosessissa, valitsin kvalitatiivisen lähestymistavan (Syrjälä & Numminen 1988, 80). Laadulliselle tutkimukselle on luonteenomaista kerätä aineistoa, jota on mahdollista tarkastella mahdollisimman monesta näkökulmasta. Teoreettinen viitekehys määrää, millainen aineisto kannattaa kerätä ja millaista menetelmää sen analyysissa käyttää. Vastaavasti aineisto rajoittaa teoreettista viitekehystä ja käytettäviä menetelmiä. Menetelmän valinta riippuu jokaisessa tapauksessa tutkimuksen tarkoituksesta ja siitä, mitä halutaan tutkia. (Patton 1990, 196.)

Tutkimuksen taustalla on fenomenologis-hermeneuttinen tutkimusote. O'Toole (2006, 27-28) tuo esille kolme draaman tutkimuksen lähestymistapaa. Tutkimus voi olla 1) kuvaileva ja tulkitseva 2) interventionaalinen, jossa on toimintatutkimuksellinen ote ja jossa pyritään saamaan vallitsevaan tilanteeseen jokin muutos tai 3) sellainen, jolle molemmat lähestymistavat ovat luontevia. Tämä työ oli lähtöasetelmassaan toimintatutkimuksellinen, jossa yhtenä tavoitteena oli kehittää päiväkodin kasvatuskäytäntöjä ja eettistä keskustelua henkilökunnan ja vanhempien kesken. Prosessin päätyttyä ja rajatun aineiston analyysimenetelmää valittaessa painopiste asettui enemmän kuvailun puolelle, joskin tulkintaakin oli mukana. (Tapaustutkimus 1). Tutkimustyön edetessä tulkinnallinen osuus lisääntyi entisestään (Tapaustutkimus 2). Tutkimusotetta voisi luonnehtia fenomenologis-hermeneuttiseksi siten, että aineisto hankittiin luonnollisessa ympäristössä ja toiminnan kuvaileminen oli alussa tärkeää. Tutkimuksen edetessä draamaan liittyvän tekemisen ja toiminnan merkityksen ymmärtäminen kävi yhä tärkeämmäksi ja tutkimuksessa liikuttiin

hermeneuttisella kehällä. Aineistoon palattiin moneen kertaan, ja uuden tiedon myötä se näyttäytyi aina hieman erilaisessa valossa. Dialogisuus nousi yhä vahvempana elementtinä esiin.

Edelleen O'Toolen (2006, 28) mukaan draaman tutkijat ovat käyttäneet tapaustutkimuksen, työntutkimuksen, taideperustaisen tutkimuksen ja narratiivisen tutkimuksen menetelmiä. Tässä työssä olen kuvannut tapaustutkimuksen periaatteiden mukaisesti tutkimuskohteena olleen päiväkodin, ohjaajien ja tutkimukseen osallistuneiden lasten valintaperusteet. Tapaustutkimus 1:ssä olen valinnut narratiivisen menetelmän kirjoittamalla yhden lapsen, Riston, draamaprosessissa tekemistä eettisistä valinnoista kuvailevan ja tulkitsevan narratiivin. Kuvailen Riston toimintaa ja osallistumista draamaprosessin ryhmätilanteissa sekä muutamassa eettisiä dilemmoja käsittelevässä kuvitteellisessa tilanteessa ja pyrin ymmärtämään, millä draamaprosessin osatekijöillä on mahdollisesti ollut merkitystä hänen eettisen ajattelunsa kehittymisen kannalta.

Tapaustutkimus 2:ssa kirjoitin draamaprosessin sisältämän dialogisuuden ja draamatuokioilla esiintyneiden eettisten teemojen hahmottamiseksi narratiivit 14 lapsen ja ohjaajan toiminnasta neljällä valitsemallani tuokiolla. Lapset kuuluivat kahteen seitsemän lapsen draamaryhmään (Tähti-ryhmä ja Nalle-ryhmä). Kertomuksissa tavoitteena oli kuvata tuokioiden tapahtumat ja lasten toiminta sellaisena kuin ne näyttäytyivät kunkin lapsen kohdalla. Kuvailuun sisältyy tulkintaani sekä eettisistä teemoista että dialogisuudesta.

Tutkimuksessa olen käyttänyt abduktiivista päättelyä. Abduktiivisessa päättelyssä tutkijalla on tutkimuksen kohteestaan esiymmärrys, jonka varassa tutkimustehtävä rajautuu, ja tutkija pystyy valitsemaan mahdollisesti laajastakin aineistosta olennaisen. Tutkijalla on hyvä olla tutkimastaan aiheesta teoreettista tietoa, joka suuntaa hänen valintojaan relevanteiksi. (Anttila 1998, 131.) Olen perehtynyt aikaisemmissa opinnoissani kasvatustieteen ja erityisesti varhaiskasvatuksen käsitteisiin sekä draamakasvatuksen käsitteisiin. Tutkimuskohde - päiväkoti ja päiväkotikasvatus - on minulle kulttuurisena ilmiönä läpikotaisin tuttu aikaisemmasta työstäni lastentarhanopettajana ja päiväkodinjohtajana. Tehtävä esi- ja alkuopettajien kouluttajana vuosina 1998–2001 avasi uuden näkökulman samalle kentälle. Vuodesta 2001 lähtien olen seurannut päiväkotielämää etäämpää ammattikorkeakoulun lehtorina, jossa tehtävässä vastuullani on kulttuurituotannon koulutusohjelman lastenkulttuuri ja kulttuurikasvatus.

Abduktiivisessa ajattelussa lähdetään liikkeelle konkretiasta, jäsennetään konkreettista aineistoa jonkin teorian tai ajattelumallin avulla ja päädytään jälleen konkretiaan, johonkin sovellettavaan päätelmään (Anttila 1998, 132). Tässä tutkimuksessa konkretiaa edustaa päiväkodissa toteutettu eettistä kasvatusta tukeva draamaprosessi. Sen suunnitteleminen ja toteuttaminen on edellyttänyt esiymmärrystä, tietoa ja käsitystä etiikasta, kasvatuksesta sekä draamasta ja käytännön asiantuntijuutta päiväkodin toimintatavoista, kulttuurista sekä pienten lasten pedagogiikasta. Yhteenvedon tutkimukseen liittyvästä teoreettisesta jatkumosta teen luvussa 6, *Sataman valot.*

Tapaustutkimus 1:n keskeisimmäksi teoreettiseksi jäsennysmalliksi olen valinnut Kohlbergin ja Gilliganin moraalinkehitysteorioiden ajatuksia, joskin

olen laajemminkin yrittänyt hahmottaa eettisen kasvatuksen kenttää välttääkseni liian suoraviivaisia ja yksinkertaistavia yhteyksiä moraalin kehitysteorioiden ja eettisen kasvatuksen välillä. Tavoitteenani on lopuksi päätyä havaintojeni pohjalta mahdollisiin suosituksiin tai ehdotuksiin päiväkodissa tehtävän eettisen kasvatuksen kehittämiseksi erityisesti draaman keinoin.

Tapaustutkimus 2:ssä käsittelemieni eettisten teemojen sekä dialogisuuden peiliksi valitsin Georg Henrik von Wrightin (2000), Buberin (1995), Bahtinin (1991) ja Nicholas C. Burbulesin (1993) ajatuksia.

Aikaisemmat kokemukseni draamaprosessin toteuttamisesta ja tutkimisesta (Lehtinen & Walamies 1998) olivat tämän tutkimuksen alkuasetelmissa ensiarvoisen tärkeät. Prosessi suunniteltiin pitkälti Hiiri Hiukkasen seikkailun pohjalta saatujen kokemusten varaan. Tutkimusaineiston hankkimistapoja - prosessin videointia, reflektoivaa keskustelua tutkimukseen osallistuvien ohjaajien kanssa, tutkijapäiväkirjan kirjoittamista ja haastattelua videolle tallennettuna - käytimme myös em. tutkimuksessa.

Jo tutkimuksen alkuvaiheessa tavoitteenani oli hankkia aineistoa useampaa raporttia varten, joten senkin vuoksi päädyin tallettamaan niin paljon aineistoa kuin mahdollista, voidakseni rajata siitä kiinnostavimmat tutkimuksen kohteet myöhemmin sen mukaan, mistä viitekehyksestä käsin tulisin kohteita tarkastelemaan. Kokemukseni draamaprosessista tutkimuskohteena oli osoittanut, että tallentamalla videoille koko prosessi materiaalia kertyy enemmän kuin yhdessä raportissa voi käsitellä ja toisaalta videotallenteista saattaa katseluvaiheessa löytyä sellaista yllättävää aineistoa, jonka hankkimisen suunnitteleminen olisi etukäteen mahdotonta ja joka mahdollisesti suuntaa merkittävästikin tutkimuksen kohteen rajaamista. (Lehtinen & Walamies 1998, 41).

Tässä tutkimuksessa olen käyttänyt tutkimusaineistona draamaprosessia koskevia videonauhoitteita sekä jossain määrin ohjaajien ja lasten haastatteluja ja tutkijapäiväkirjan muistiinpanoja. Kuitenkin kaikki muukin keräämäni materiaali sekä kirjaamani kokemukset prosessin suunnittelutehtävässä ja sen tarkkailijana ja reflektoijana, mutta myös pitkän työstämisvaiheen aikana heränneet ajatukset ovat tutkimusaineistoa, joka erittelemättömällä tavalla ilmeisesti näkyy tekstissäni.

Tapaustutkimuksessa ongelmat täsmentyvät usein vasta vähitellen tutkimuksen edetessä. (Syrjälä & Numminen 1988, 16.) Fokuksen löytyminen Tapaustutkimus 1:ssä oli tapaustutkimukselle tyypillinen, sillä idea keskittyä tarkastelemaan draaman mahdollisuuksia lapsen eettisen ajattelun tukemisessa yhden lapsen ja nimenomaan Riston kautta, syntyi vasta puoli vuotta prosessin päättymisen jälkeen, jolloin tutkimusta varten hankittu aineisto oli pääosin kerätty. Tutkimuskysymysten selkiytymistä Tapaustutkimus 2:ssa käsitellään luvussa 3.

1.4.2 Tutkimuksen kohde

Päiväkoti

Päiväkoti sijaitsi maaseutukaupungissa, jossa on neljä päiväkotia. Kyseinen päiväkoti rakennettiin 1980-luvun alussa, jolloin kunnalla oli rahaa väljästi käytettävissä. Rakennus suunniteltiin varta vasten päiväkodiksi ja se tarkoitettiin aluksi 15 lapsen sisarusryhmälle. Tarkoitus oli, että myöhemmin taloa laajennettaisiin toista ryhmää varten, mutta laajennusta ei ole tehty. Lapsiryhmän koko nostettiin kuitenkin 22 lapseen. Vakinaista henkilökuntaa draamaprosessin aikana oli seuraavasti: lapsiryhmässä työskentelevä johtaja(lastentarhanopettaja), toinen lastentarhanopettaja (vakinaisen sijainen), lastenhoitaja (työn puolittajana kaksi viikkoa kerrallaan töissä), päivähoitaja (samoin työn puolittaja), päivähoitaja, keittäjä, oppisopimuskoulutuksessa oleva lähihoitajaopiskelija ja harjoittelija. Päiväkodin aukioloaika oli 6.30 - 17.30. Lapsia oli 22, joista neljätoista 4-7 -vuotiaita ja kahdeksan 1-3 -vuotiaita.

Päiväkodin ohjaajien ja avustavien henkilöiden valinta

Tutkimuskohteena olevan päiväkodin valinta oli tapaustutkimukselle luonteenomainen. Valinnan pohjalla oli monenlaisia onnekkaalta sattumalta vaikuttavia tekijöitä. Sattuma-ajattelun sijasta voisi myös ajatella, että esiymmärrykseni tutkimustehtävästä auttoi minua huomaamaan eteen asettuvia mahdollisuuksia ja etenemään jälkeenpäin tarkastellen mielekkäällä tavalla. Tunsin päiväkodin ennestään aikaisemmilta työvuosiltani lastentarhanopettajana. Tiesin entuudestaan päiväkodin ulkoiset mahdollisuudet kuten draamaan soveltuvat toimintatilat. Päiväkodin johtajalla tiesin olevan erityisen myönteisen asenteen yleensä taidekasvatusta ja erityisesti satuja, tarinoita ja teatterikasvatusta kohtaan. Tässä päiväkodissa oli toimintakautena 1999–2000 sijaisena, lastentarhanopettaja, jonka kanssa olin opiskellut samanaikaisesti silloisia draamapedagogiikan aineopintoja ja joka oli ollut pääosassa opintoihin liittyvässä lastennäytelmässä, jonka ohjasin. Hän oli toiminut useana vuonna ohjaajana lasten leireillä, joissa hän oli käyttänyt leikki- ja draamapedagogisia työtapoja. Hän lupautui draamaprosessin vastaavaksi ohjaajaksi, mikäli päiväkodin muu henkilökunta sitoutuu mukaan.

Päiväkodissa työskenteli tuona vuonna lastenhoitaja, jonka kanssa olin vuosia sitten työskennellyt samassa päiväkodissa ja joka myös oli ollut näyttelijänä samassa näytelmässä kuin lastentarhanopettaja. Lastenhoitajalla oli monivuotinen kokemus työstä lasten parissa ja hän oli omaehtoisesti tutkinut sadun ja leikin mahdollisuuksia omassa työssään. Tämän tyyppisestä draamatyöskentelystä hänellä ei ollut kokemusta, mutta hän oli erityisen innostunut oppimaan uusia pedagogisia työskentelytapoja.

Tiesin siis entuudestaan tulevien yhteistyökumppanieni kiinnostuksen draamaa kohtaan ja tiesin yhteistyön toimivan sekä minun kanssani että heillä keskenään. Tiesin, että kasvatusajattelumme oli sillä tavoin samansuuntaista, että arvostimme lasten omaehtoista leikkiä ja halusimme itse tutkia ja kehittää omia kasvatuskäytäntöjämme. Olin työskennellyt aikaisemmin heidän kanssaan

vaativissa ja vastuullisissa tilanteissa ja tiesin voivani luottaa heidän sitoutumiseensa.

Päiväkodissa innostuttiin laajemminkin toimintatutkimukseen osallistumisesta. Osa muustakin päiväkodin henkilökunnasta oli minulle tuttua, ja se helpotti alkuvaiheen suunnittelussa. Siinä vaiheessa, kun olin saanut suostumuksen johtajalta sekä lastentarhanopettajalta ja lastenhoitajalta, kävin päiväkodissa esittelemässä tarkemmin ajatuksiani. Koko henkilökunnan sitouduttua ja aikataulun varmistuttua pidin heille kaksi koulutustilaisuutta oman tutkimukseni pohjalta. He tutustuivat myös suosittelemaani kirjallisuuteen, jonka pohjalta kävin heidän kanssaan keskustelua.

Näissä tilaisuuksissa selvitettiin myös yksityiskohtaisesti kaikki draamaprosessin vaatimat käytännönjärjestelyt, jotka aiheuttivatkin melkoisia muutoksia päiväkodin totuttuihin rutiineihin. Sovittiin, että varsinaisesta ohjaamisesta vastaavat lastentarhanopettaja, josta tästä lähtien käytän nimeä Outi ja lastenhoitaja, josta käytän nimeä Paula. Päiväkodin toisella lastenhoitajalla (Silja) olisi myös ollut innostusta ja halukkuutta osallistua enemmän draaman ohjaamiseen. Käytännönjärjestelyistä johtuen hänen ohjaajaosuutensa oli vähäisempi. Hän ja muut päiväkodin työntekijät - johtaja, päivähoitaja, keittäjä ja oppisopimussuhteessa oleva opiskelija sekä harjoittelija vastasivat pienemmistä lapsista, jotka eivät osallistuneet tähän prosessiin sekä siitä, että draamatyöskentelyyn osallistuvat lapset ja aikuiset saivat työrauhan. Kaikki päiväkodissa työskennelleet aikuiset ja lapset osallistuivat jollakin tasolla myös draaman fiktiivisiin osiin (yhteinen metsäretki, kotiinpaluujuhla).

Minun käytännön osuuteni tässä tutkimuksessa oli ensinnäkin olla koordinoijana, ja pidin huolta kokonaissuunnitelman toteutumisesta. Sen lisäksi olin tiiviisti mukana suunnittelemassa ja tukemassa draamaprosessia omalla asiantuntemuksellani. Videoin noin puolet draamatuokioista, jolloin minulla oli tilaisuus nähdä ne tuokiot myös niiden syntymishetkellä. Osan tuokioista videoi toinen lastenhoitaja tai opiskelija. Osassa tuokioissa kamera oli käynnissä ilman kuvaajaa.

Sekä prosessin kehittymisen että laajemman ymmärryksen lisääntymisen kannalta koin erittäin merkityksellisenä sen, että Outi ja minä teimme kyseisen syksyn ja talven aikana useita pitkiä kävelyretkiä, jolloin keskustelimme tutkimuksessa esille tulleista huomioista ja yksityiskohdista ja pohdimme kasvatuseettisiä kysymyksiä. Katselimme myös jokaisen draamatuokion videotallenteen ja kävimme arvioivia keskusteluja niiden pohjalta. Tärkeää oli myös se, että Outi ja Paula katselivat toistensa ohjaamat tuokiot videolta ja kävivät niiden pohjalta monentasoista kollegiaalista keskustelua. Paulan kanssa kävin prosessin aikana useita pitkiä puhelinkeskusteluja, joissa reflektoimme draamaprosessin vaiheita ja erityisesti hänen osuuttaan siinä. Näistä keskusteluista heränneistä ajatuksista pidin tutkijapäiväkirjaa.

Draamaryhmät

Päiväkoti oli ns. sisarusryhmäpäiväkoti, jossa oli 1-7 -vuotiaita lapsia yhteensä 22. Tavoitteena oli, että ainakin kaikki päiväkodin 5-7-vuotiaat lapset voisivat osallistua prosessiin. Sitä varten muodostettiin kaksi pysyvää ryhmää, *Tähti*- ja *Nalle*-ryhmät, joihin molempiin tuli seitsemän lasta, joista kaksi täytti vasta

keväällä viisi vuotta. Päiväkodin henkilökunta teki ryhmäjaon. Ryhmäjakoon vaikuttivat lähinnä käytännön seikat kuten lasten saapumisajat ja säännölliset vapaapäivät. Tavoitteena oli, että ryhmissä olisi mahdollisimman usein tarpeeksi lapsia ryhmäleikkien onnistumiseksi vapaapäivistä huolimatta. Molemmissa ryhmissä oli tyttöjä ja poikia. Ryhmistä pyrittiin muodostamaan sellaiset, että molemmissa olisi sosiaalisilta taidoiltaan vahvoja lapsia taidoiltaan heikompien tukena. Siitä huolimatta, että tavoitteena oli ollut yhteistyötaidoiltaan toimivien ryhmien muodostaminen, ryhmät paljastuivatkin prosessin kuluessa luonteeltaan ja taidoiltaan kovin erilaisiksi.

Ohjaajilla oli etukäteen tiedossaan haasteita: monella lapsella oli keskittymisvaikeuksia ja levottomuutta, eräällä lapsella ilmeisen heikko itsetunto, joka ilmeni jatkuvana oman itsensä korostamisena, eräällä lapsella vakava elimellinen sairaus, joka esti häneltä mm. liikunnallisiin ja peuhaleikkeihin osallistumisen ja kahdella lapsella oli taipumus vetäytyä omaan maailmaansa ohjatuissakin tilanteissa. Yhdelle lapsista oli diagnosoitu selektiivinen mutismi; hän ei suostunut puhumaan päiväkodissa.

Tapaustutkimus 1:n kohteena olevaan Tähti-ryhmään kuuluivat Anna, Ari, Emmi, Jerry, Kalle, Risto ja Timo, joista valitsin Riston toiminnan tarkemman tarkastelun kohteeksi. Tapaustutkimus 2:n tarkastelun kohteena ovat molempien ryhmien lapset. Esittelen heidät tarkemmin myöhemmin luvuissa 4.1 ja 4.2.

Risto (Tapaustutkimus 1)

Sysäys Riston valitsemiseksi tapahtui alkutalvella 2000, pari kuukautta sen jälkeen, kun varsinainen draamaprosessi oli päättynyt. Outi oli kirjoittanut edellisen syksyn draamaprosessin tapahtumista tarinan (ks. Liite 5), jota hän oli lukenut lapsille lepohetkellä. Tästä minulle kertoessaan Outi tuli maininneeksi, että hänen yllätyksekseen Risto oli kuunnellut erityisen keskittyneesti, kun hän oli lukenut tarinaa ja kommentoinut spontaanisti tarinan tapahtumia ja kertonut sen yksityiskohtia ennen kuin Outi oli ehtinyt niistä lukea. Myöhemmin kun lapset olivat kuvittaneet Outin kirjoittamaa tarinaa, Risto oli osallistunut tavallista innostuneemmin ja keskittyneemmin kuvittamistehtävään.

Opettajan yllättymisen taustalla oli tieto Riston ongelmista muistin ja keskittymiskyvyn kohdalla, minkä vuoksi Risto vietti päiväkodissa psykologin suosittelemana ylimääräistä vuotta ennen kouluun lähtöä. Päiväkodin aikuisten luonnehdinnan mukaan Risto oli mielellään yleensä omissa oloissaan ja pyrki välttämään aikuisen ohjaamia tilanteita, tehtäviä ja oppimistuokioita. Hän oli yleensä melko huomaamaton ja passiivinen lapsi ryhmässä. Aikuisten esittämiin kysymyksiin, jotka koskivat esimerkiksi lapsiryhmän edellisen päivän tehtäviä tai työskentelyä, hänen vakiovastauksensa oli: ”En muista.”

Toinen sysäys siihen, että valitsin juuri Riston tarkemman tarkastelun kohteeksi, tuli siitä, kun katsoin videonauhaa, jossa puoli vuotta draamaprosessin päättymisen jälkeen ryhmän lastentarhanopettaja muistelee lasten kanssa edellisen syksyn draamaprosessia ja pohtii heidän kanssaan jälkeenpäin prosessin eettisiä dilemmoja. Risto, johon kumpikaan ohjaajista ei ollut itse draamaprosessin aikana kiinnittänyt erityistä huomiota ja jonka osuus ei myöskään ollut tullut prosessin aikana käytyjen reflektoivien keskustelujen aikana esille, seuraa keskustelua tarkasti, osallistuu välillä keskusteluun

aktiivisesti, muistaa jo kauan sitten tapahtuneita yksityiskohtia oikein ja perustelee johdonmukaisesti ja ilmeisen innokkaana draamassa tehtyjä ratkaisuja. (Liite 4.)

Katsoessani nauhaa muistin juuri Ristolla olleen ongelmia muistin alueella. Minua alkoi kiinnostaa, miltä Riston osallistuminen ja toiminta näyttäisi videonauhoilla, mitä hänelle oli prosessissa tapahtunut ja mitä ratkaisuja hän oli siinä tehnyt. Miksi prosessi oli ollut hänelle niin merkityksellinen, että hän vielä puolen vuoden kuluttua osoitti sitä kohtaan niin voimakasta kiinnostusta?

Draamaprosessi

Päiväkodissa toteutettavalle draamaprosessille tulee asettaa realistiset tavoitteet, joiden saavuttamista voidaan arvioida prosessin kestäessä. Tavoitteita asetettaessa tulee ottaa huomioon lasten yksilölliset kehitysvaiheet sekä koko lapsiryhmän tarpeet. Prosessin kuluessa tavoitteita tarkistetaan ja suunnitelmia muutetaan tarvittaessa. (Lehtinen & Walamies 1998, 80; McLeod 1995, 11; Neelands 1992, 7.)

Prosessin suunnittelussa on tärkeää, että mahdollisimman moni ryhmää ohjaavista aikuisista sekä ryhmän lapsista osallistuu siihen aktiivisesti. Aikuisten sitoutuminen prosessin edetessä on olennaista draamatoiminnan onnistumiselle. Tiivis aikuisten välinen yhteistyö sekä oman työskentelyn arvioiminen sitouttaa ryhmän jäseniä toimintaan. (Lehtinen & Walamies 1998, 80; Öhrn-Baruch 1986, 42.)

Draamatoiminnalle on monenlaisia mahdollisuuksia pysyvissä 6-7 lapsen ryhmissä. Ryhmän sisäiset suhteet pääsevät kehittymään turvallisuutta luoviksi lasten tutustuessa toisiinsa riittävän hyvin. Toisaalta yksilöllistä huomiota vaativien tehtävien suorittaminen onnistuu siten, että toiset lapset eivät pitkästy odottamaan vuoroaan. Pysyvissä ryhmissä lapset rohkaistuvat osallistumaan, ottamaan riskejä ja kokeilemaan uusia työskentelytapoja. Aseman vakiintuminen ryhmässä auttaa lapsia keskittymään itse toimintaan. (Heinonen 1996, 32, 35; Lehtinen & Walamies 1998, 80–81; Niiranen 1995, 191; Neelands 1990, 6; 1992, 9-10.)

Roolityöskentely sopii 4 - 7 -vuotiaille erityisen hyvin, sillä se sisältää samat ainekset kuin roolileikki, mikä on taas tämän ikäisten luonteva toimintatapa. Roolityöskentely ja siihen liittyvä aikuisen osallistuva leikinohjaus on toimiva työtapa silloin, kun tavoitteena on rohkaista lapsia leikkimään ja toimimaan yhdessä (Lehtinen & Walamies 1998, 82). Aikuinen voi ohjata leikkiä tai draamaa joko sisältä käsin roolissa ollessaan tai leikin ulkopuolelta ja luoda ongelmanratkaisutilanteita, joissa lapset voivat kokeilla taitojaan. Aikuisen intensiivinen ja aito läsnäolo varmistaa, että taidoiltaan tai rohkeudeltaan heikommat lapset voivat kehittyä draamatoiminnassa omaa tahtiaan. (Broström 1996, 99; Christensen & Launer 1985, 98-102; Helenius 1993, 85-116; Hännikäinen 1995, 37, 90; Olofsson 1991, 183; van Oers 1994, 19-33

Draamaryhmien käytännönjärjestelyissä käytettiin Hiiri Hiukkasen seikkailussa (Lehtinen & Walamies 1998) saatuja kokemuksia suunnittelun pohjalla. Prosessin kokonaiskesto oli noin kaksi ja puoli kuukautta, kokoontumiskertoja

oli ryhmää kohti 16 ja ryhmät kokoontuivat aamupäivisin perättäin kaksi kertaa viikossa.

Draamaryhmien ohjaamisesta vastasivat lastentarhanopettaja Outi ja lastenhoitaja Paula, vuorotellen kaksi viikkoa kerrallaan. Tällainen työnjako johtui Paulan työnpuolituksesta. Kerran prosessin aikana molemmat ohjasivat yhdessä ja viimeisellä kerralla oli lähes koko päiväkodin henkilökunta sekä pienemmätkin lapset mukana.

Tässäkin prosessissa oli kehystarina kuten Hiiri Hiukkasen seikkailussa sillä erotuksella, että tässä oli pre-tekstinä valmiina ainoastaan kirjoittamani ensimmäisen kerran alkutarina, jonka Outi kertoi lapsille (Liite 1). Sadun juonen kehittely tapahtui dialogisesti aikuisten ja lasten kesken. Aikuisilla oli prosessin alussa karkea runko ja aikataulu tiedossa, mutta sadun juonenkäänteet ja loppuratkaisu kehittyivät aikuisten ja lasten yhteisenä tuotoksena. Vaatikin melkoista tasapainoilua viedä tarinaa kahdessa rinnakkaisessa draamaryhmässä eteenpäin, koska ryhmät saattoivat ratkaista tarinan yksityiskohtia eri tavalla ja kuitenkin samaa pääjuonta kuljetettiin yhdenaikaisesti molemmissa ryhmissä. Tarinaan tuli lopulta kaksi erilaista loppua, onnellisia molemmat. Jotkut lasten tekemistä ratkaisuista olivat sellaisia, että ne aiheuttivat aikuisten kesken pohdiskelua siitä, olisiko aikuisten pitänyt ohjata tarinaa esimerkiksi moraalisesti oikeudenmukaisemmaksi. Lasten tekemät ratkaisut kuitenkin hyväksyttiin tarinan tapahtumiksi. Ratkaisujen perusteluista käytiin keskusteluja jälkeenpäin myös lasten kanssa.

Kehystarinalla luotiin henkilöhahmo jäniksenpoika Tilkusta, joka eräänä päivänä huomasi perheensä kadonneen ja olevansa yksin maailmassa ainoana turvanaan äidin tekemä tilkkupeitto ja neuvonaan äidin ohje: ”Tee aina oikein niin selviät maailmassa”. Tilkun ongelma oli se, että se ei tiennyt, mikä on oikein. Tuokio tuokiolta Tilkku kohtasi erilaisia asioita ja tapahtumia. Se tapasi taikurin, Hirvi Hornisen, joka antoi sille taikakiven, joka kertoi, mitä pitää tehdä. Hirvi Horninen taikoi tilkkupeiton lentäväksi taikapeitoksi, jolla Tilkku saattoi lähteä etsimään kadonnutta perhettään. Lentäessään korkealla taivaalla ilmakuoppaan Tilkku pudotti vahingossa taikakiven. Etsiessään kiveä hän kohtasi itsekkään leijonanpennun, Takun, joka ajoi hänet pois yöpymispaikaksi löytämästään majasta. Tilkku auttoi kuitenkin ilkeätä Takkua tämän ollessa pulassa, ja siitä lähtien he olivat parhaat ystävykset. He lähtivät yhdessä etsimään pudonnutta taikakiveä ja kadonnutta perhettä. Matkan aikana he joutuivat monenlaisiin tilanteisiin, joista jännittävin ja vaarallisin oli se, kun Takku erehtyi syömään trooppisella saarella myrkyllisiä hedelmiä, ja ainoastaan ahneella ja pahalla poppamiehellä oli vastalääkettä. Tilkku sai hankituksi lääkkeen ja Takun toipumaan. Lopuksi löytyi taikakivi ja kadonnut perhekin.

Tarinan sisällä lapsille annettiin mahdollisuus kokea ja tutkia erilaisia eettisiä dilemmoja: oikeudenmukaisuutta - epäoikeudenmukaisuutta, itsekkyyttä - epäitsekkyyttä, välinpitämättömyyttä - avunantoa, yksinäisyyttä - ystävyyttä, luottamusta - epäluotettavuutta, hätää - huolenpitoa, varastaako vaikka tietää varastamisen olevan väärin vai pelastaako ystävän henki. Ryhmille annettiin tehtäväksi ratkaista draaman sisällä näitä tilanteita ja sillä tavalla vaikuttaa juonen kulkuun.

Draamaryhmät kokoontuivat kahta kertaa lukuun ottamatta päiväkodin lepotilassa, jossa oli puurakenteiset kerrossängyt ja liukuen hämärrettävä valaistus. Kerran tapahtumapaikka oli läheinen metsikkö ja viimeisellä kerralla oltiin päiväkodin leikkisalissa yhteisissä kotiinpaluujuhlissa.

Kumpikin ohjaajista suunnitteli yhteisen ideoinnin pohjalta omat tuokionsa ja valitsi niihin toimintatapoja ja tehtäviä henkilökohtaisten taitojen ja haasteiden mukaisesti. Kunakin draamapäivänä sama ohjelma toteutettiin siten, että molemmat ryhmät etenivät tarinassa yhtä aikaa. Tämä varmistettiin sillä, että sama ohjaaja ohjasi perättäiset tuokiot. Tuokioiden jälkeen molemmat ohjaajat katsoivat videotallenteet ja kävivät keskenään ja minun kanssani neuvotteluja tulevista ratkaisuista. Molemmat ohjaajat pitivät kokemuksistaan omaa päiväkirjaa.

Tuokioiden rakenne noudatti varsinkin alussa pääosin kaavaa *virittäytyminen, toimintavaihe ja lopetus.* Turvallisuuden tunteen ja tuokion hahmon luomiseksi aloitus oli lähes joka kerta samanlainen: lapset tulivat yksitellen draamatilaan istumaan piiriin merkitylle paikalle tilkkupeiton päälle. Virittäytymisvaiheessa edellisen kerran tapahtumat kerrattiin ja samalla varmistettiin, että poissa olleet lapset pysyivät juonenkulussa mukana. Toimintavaiheen tehtävät olivat erilaisia leikkejä. Lopetuksessa päivän teema koottiin ja luotiin odotus ja jännite tulevaa draamakertaa varten. Prosessin edetessä tuokioihin muotoutui rakenne, jossa keskustelu ja kerronta vaihtuivat siirtymän kautta draamaleikiksi useaankin kertaan saman tuokion aikana.

Draamaprosessissa käytettiin työtapoja, jotka perustuivat Hiiri Hiukkasen seikkailussa kehiteltyihin sovelluksiin Neelandsin kehittelemistä draaman työtavoista (Lehtinen & Walamies 1998, Neelands 1995) Tässäkin oli ns. *puitteita ja ympäristöä luovilla* sekä *kertovilla työtavoilla* suurin osuus. Mukana oli myös sääntöleikkejä, keskittymisharjoituksia ja rituaaleja. Molemmat ohjaajat sovelsivat em. työtapoja oman taitonsa, persoonansa ja pedagogisen näkemyksensä mukaisesti.

Kerrontaa, jossa ohjaaja kuljetti juonta eteenpäin, oli jokaisella tuokiolla. Tilanteita, joissa ohjaaja oli jossakin roolissa tai osallistui roolin kautta leikinohjaukseen (esimerkiksi yksinäisen saaren erakko, rahtilaivan kapteeni, laivakissa, poppamies, itämainen maharadja, maharadjan pojan lemmikkipossu, prinsessan puutarhuri, eläintarhan johtaja, Tilkun äiti) ja lapset Tilkkuina ja Takkuina mieltymystensä mukaisesti, oli runsaasti. Oli tilanteita, joissa ohjaaja oli Tilkun roolissa ja lapset esimerkiksi metsän tai eläintarhan eläimiä. Joissakin leikeissä roolit olivat aika pinnallisia, joissakin roolit syvenivät. Usein ohjaaja avasi draamaleikkivaiheen lauseella: ”Nyt leikitään sellainen leikki, että...” Sääntöleikkejä, joita oli sovitettu juonenkulkuun, oli varsinkin draaman alkupuolella.

Ehkä kaikkein suosituin yksittäinen toiminta oli majojen rakentaminen. Varsinkin silloin, kun Tilkku rakensi itselleen yöpymismajaa, aika loppui kesken molemmissa ryhmissä. Erilaiset elämykselliset leikit olivat suosittuja: hallaharsolla luotu lentomatka halki pilvien ja mustalla mansikkamuovilla luotu myrskyävä valtameri olivat mieluiset, ja lapset olisivat viihtyneet niissä pitempään kuin aika antoi myöten. Erityisen hartaana lapset tutkivat itämaisen

prinsessan aarrekammiossa kultaisia ja hopeisia koruja, jalokiviä ja muita ”arvoesineitä”.

Luottamus- ja keskittymisleikkejä sekä aistiharjoitusleikkejä leikittiin jonkin verran. Rituaalinomaisesti kokoonnuttiin lattialle levitetylle tilkkupeitolle piiriin ja monesti tuokio lopetettiin samalla tavalla piiriin kokoontumalla. Juonen käänteissä pidettiin kokouksia, joissa neuvoteltiin ja keskusteltiin valittavista eri vaihtoehdoista ja ratkaisuista. Ohjaaja oli usein näissä kokouksissa ohjaamassa ratkaisuja, mutta kahdesti lapset ratkaisivat keskenään vaikean ongelman ohjaajan ollessa sillä välin roolissa.

Lavasteina käytettiin kankaita, pahveja, laatikoita, tuoleja, kiviä, tekokasveja ja muuta sekalaista materiaalia. Lapset rakensivat usein tulevan leikin lavasteet itse. Pukuja ja päähineitä sekä muita symbolisia esineitä käytettiin roolihahmojen karakterisoimisessa tai lasten mielenkiinnon vangitsemisessa. Valaistusta säädeltiin himmennettävällä valaisimella, piirtoheittimellä, kynttilöillä ja mustilla muoviverhoilla. Äänitehosteita ja musiikkia käytettiin tilojen ja tunnelmien luomisessa. Myös lapset itse tuottivat äänillään erilaisia tunnelmia ja tiloja. Usein itse draamatuokion loppuessa oli mahdollisuus jäädä jälkityöskentelyyn maalaamaan, piirtämään tai tekemään savitöitä.

1.4.3 Tutkimusmenetelmät ja tutkimuksen luotettavuus

Kvalitatiiviselle aineistolle on tyypillistä, että se on runsas ja monivivahteinen. Tutkijan on sen vuoksi pyrittävä mahdollisimman selkeään ja perusteltuun raportointiin. Tutkijan päätelmien pohjalla ovat kentältä saatujen tietojen lisäksi aikaisemmin hankittu tieto ja kokemukset sekä tutkijan oma intuitio ja arkiajattelu. Johtopäätösten pohjalla ovat luonnollisesti myös tutkijan ihmiskäsitys, metodologiset valinnat sekä teoreettinen viitekehys. (Syrjälä & Numminen 1988, 118-130.) Tulkintaa tapahtuu analyysin kaikissa vaiheissa: aineiston käsittelyssä, luokittelussa ja varsinaisessa tulkinnassa (Ehrnrooth 1990, 40). Kokemukseni draamaprosessin tutkimisesta (Lehtinen & Walamies, 1998) auttoi merkittävästi tämän tutkimuksen fokusoimisessa ja analysointitavan valitsemisessa. Toisaalta tässä tutkielmassa esitetyt päätelmät pohjaavat myös tuohon aikaisempaan kokemukseeni sekä tämän tutkielman prosessoinnin aikana lisääntyneeseen tietämykseen teoreettisista lähtökohdista, joten minun on mahdotonta määrittää tarkalleen, milloin ja miten päätelmäni ovat syntyneet.

Fenomenologis-hermeneuttiselle tutkimukselle on luonteenomaista myös se, että tutkija kuuluu samaan elämismaailmaan tutkimuskohteensa kanssa, ja että hänen on oikeastaan mahdotonta pysytellä vain ulkopuolisena tarkkailijana. Heille muodostuu yhteisiä merkityskokonaisuuksia, joiden pohjalta he ymmärtävät maailmaa. (Alasuutari 1993, 13; Varto 1992, 23–27.) Tutkimuksen empiirisen vaiheen aikana toimin samassa elämismaailmassa tutkimuskohteeni, päiväkodin yhteisön kanssa. Lienee syytä tarkentaa, että päiväkodin aikuisten ja etenkin lastentarhanopettajan koulutuksen saaneiden aikuisten kanssa minulla oli paljonkin yhteisiä varhaiskasvatusta koskevia merkityskokonaisuuksia.

Draamakasvatusta koskevia yhteisiä merkityskokonaisuuksia oli minun ja toisen ohjaajan, Outin, kanssa runsaasti. Olimme aikaisemmin olleet samanaikaisesti suorittamassa draamapedagogiikan aineopintoja, ja siinä yhteydessä olimme

käyneet usein keskustelua draamakasvatuksen ja varhaiskasvatuksen eettisistä tavoitteista ja toimintatavoista. Toisen ohjaajan, Paulan, kanssa olin käynyt aikaisempina vuosina paljon varhaiskasvatusta koskevia keskusteluja hänen ollessaan ensin harjoittelijana ja myöhemmin työparinani samassa päiväkodissa kuin minä. Lapsia ajatellen katson kuuluvani luontevasti myös heidän elämismaailmaansa; tunsin päiväkodin toimintatavat ja olin heille aikuinen aikuisten joukossa.

Vaikka en osallistunut itse draamaprosessin ohjaamiseen, olin aktiivisesti vaikuttamassa sen suunnittelussa ja reflektoinnissa sekä videoijana eräänä olemassa olevana, joskin passiivisena elementtinä päiväkodin arjessa. Aktiivinen osuuteni tutkimusaineiston tuottamisessa on olletikin lisännyt ymmärtämystäni, mutta samalla mahdollisesti heikentänyt objektiivisuuttani.

Koska olin empiirisessä vaiheessa sitoutunut voimakkaasti prosessiin, en ole voinut enää aineiston analysointivaiheessakaan asettua ulkopuoliseksi, joten tulkintani ovat erittäin subjektiivisia. En pidä tätä kuitenkaan tutkimuksen luotettavuuden kannalta heikkoutena, vaan vahvuutena. Koska jokainen kasvattaja on kasvatettavalleen subjekti, hänen kasvatustekonsa ovat aina yksilön subjektiivisia valintoja eteen asettuvissa tilanteissa. Vaikka tällainen tutkimus ei voi olla objektiivista tietoa antava, voi siitä silti olla hyötyä jollekin toiselle kasvattajalle, joka voi peilata omia subjektiivisia kasvatusajatuksiaan ja kokemuksiaan minun henkilökohtaisiin tulkintoihini. Myös päiväkotien elämismaailmoissa on paljon yhteneväisyyksiä, joten voin perustellusti toivoa myös sitä, että muissakin päiväkodeissa kuin tutkimuksen kohteena olleessa voitaisiin hyötyä tästä tutkimuksesta.

Eri tavoin keräämästäni aineistosta käsittelin Tapaustutkimus 1:ssä systemaattisemmin vain prosessia koskevia videonauhoja ja niistäkin vain sellaisia, joissa Risto oli mukana. Muusta kerätystä aineistosta päiväkodin työntekijöiden haastattelut ja tutkijapäiväkirja ovat väistämättä mukana ajatteluni taustana, mutta en ole varsinaisesti analysoinut niitä. Jälkeenpäin lasten kanssa käydystä reflektiivisestä keskustelusta olen poiminut liitteeksi otteita, jotka koskevat draaman sisäisiä moraalidilemmoja ja jotka osaltaan rakentavat kuvaa lapsista. (Liite 4.)

Tapaustutkimus 2:n aineisto koostui molempien ryhmien osalta kolmen samansisältöisen draamatuokion videonauhoitteista sekä yhden yhteisen tuokion nauhoitteesta. Prosessin kaikki draamatuokiot (yhteensä 16, joissa metsäretkellä ja päätösjuhlassa oli koko päiväkoti mukana) siis videoitiin. Noin puolet tuokioista videoin itse, muut tuokiot kuvasi joku päiväkodin työntekijöistä tai kamera oli asetettu huoneen nurkkaan siten, että nauhalle tallentuisi mahdollisimman laaja kuva huoneesta. Muutenkin kameran sijainti oli jokaisella tuokiolla sama lukuun ottamatta yhtä kertaa, jolloin toimittiin ulkona. Tavoitteena oli luoda videoinnista mahdollisimman luonteva ja tavallinen tilanne, ja tässä onnistuttiin mielestäni hyvin. Draamatuokiot olivat toistuessaan osa päiväkodin arkea, ja lapset tottuivat pian videokameraan ja kuvaajaan niin, että niiden läsnäoloa ei voi havaita lasten käyttäytymisestä nauhoitteissa kuin muutamassa alkuvaiheen tilanteessa. (Pramling & Lindahl 1999, 34, 39.)

Kvalitatiivista aineistoa käsitellessä valitaan yleensä jokin tutkimusongelman kannalta mielekäs luokittelutapa, jossa analyysiyksiköt ryhmitellään ennalta

määriteltyihin luokkiin (Ehrnroth 1990, 54). Riston toiminnassa (Tapaustutkimus 1) keskityin havainnoimaan tutkimusongelmien suuntaamana sitä, miten Risto toimi draamaprosessin ryhmätilanteissa ja toisaalta miten hän toimi draamaprosessin kuvitteellisissa tilanteissa. Tarkemmin havainnoin sitä, miten hän sitoutui ohjaajan asettamiin sääntöihin, miten hän suhtautui ryhmään ja sen jäseniin, miten hän piti kiinni sopimuksista, miten hänen toiminnassaan ilmeni oikeudenmukaisuus sekä huolenpito ja välittäminen.

Tapaustutkimus 1:n videomateriaalin analysoin seuraavalla tavalla. Ensin katsoin koko materiaalin läpi valiten tarkemman analyysin kohteeksi ne tuokiot, joissa Risto oli mukana. Seuraavaksi kirjoitin videoiden pohjalta tuokioiden kuvailun, jossa kiinnitin huomioni niihin kohtauksiin, joissa Risto oli läsnä ja näkyvissä videolla. Litteroidun tekstin luokitin tutkimuskysymysten ohjaamiin luokkiin. Raportin kirjoittamisvaiheessa pyrin luokiteltujen kuvailujen pohjalta luomaan Riston eettisestä ajattelusta ja toiminnasta narratiivin avulla kokonaiskuvan. Tekemistäni havainnoista kävin keskusteluja molempien ohjaajien kanssa vahvistaakseni tulkintani pätevyyttä. (Pramling & Lindahl 1999, 56–59.)

Tapaustutkimus 2:ta varten valitsin neljä tuokiota molemmilta ryhmiltä litteroitavaksi. Jotta tarinan kaaresta ja lasten draamataitojen kehittymisestä saisi paremman kuvan, valitsin prosessin alkupuolelta kaksi tuokiota *Tilkku tapaa Takun* ja *Takku pulassa.* Prosessin keskivaiheen jälkeen, jolloin oltiin syvällä tarinassa, valitsin tuokion *Takku sairastuu.* Neljännen tuokion, *Tilkun perheen vapauttaminen,* valitsin prosessin lopusta. (Liite 3.)

Litteroinnissa olen tuokioilla käytettyjen puheenvuorojen lisäksi kuvannut jokaisen lapsen ja ohjaajan toimintaa. Jo litterointivaiheessa olen pyrkinyt huomioimaan dialogisuuden kannalta olennaisia piirteitä. (Liite 3.) Tapaustutkimus 2:ssa päädyin etsimään merkkejä dialogisuudesta draamaprosessin tarinasta sekä sen sisältämästä toiminnasta sekä löytämään draamaprosessissa esille tulleita eettisiä teemoja. Esittelen myöhemmin luvussa 3.1 tarkemmin niitä ongelmia, joita kohtasin sen vaiheen tutkimuskysymysten asettamisessa.

Østern (2007) pohtii menetelmällisiä ongelmia, joita taiteellisen kokemuksen tutkija kohtaa. Hänen mukaansa oppimista draamassa tai draaman kautta voidaan jossain määrin kuvata ilmaisemalla sitä kunnioitusta ja ihmettelyä, jota fiktio tai ne merkitykselliset ydinkokemukset, joita osallistujat voivat ottaa vastaan, ovat herättäneet. Østern kysyy edelleen, voiko näitä kokemuksia ja elämyksiä kuvata ja analysoida siten, että laadun, kompleksisuuden ja syvyyden merkityspotentiaalit säilyisivät raportoinnissa.

Østernin (2007) mukaan postmoderni kutsuu taiteen ja tieteenvälisiin rajanylityksiin. Taiteelle voidaan suoda taiteellisuus myös tieteellisessä tutkimuksessa. Se voi näkyä poeettisena etnografina, kerronnassa, kaunokirjallisissa muotovalinnoissa, dialogisessa draamamuodossa. Draaman tutkija voi työskennellä merkityksellisesti hyväksyessään kulttuurisen perspektiivin, paneutumalla projektiin tutkijan systemaattisuudella ja rakentamalla narratiiveja, kuvitteellistamalla tai tekemällä struktuurianalyyseja. Edelleen Østernin mukaan tutkijan taiteellisuus on resurssi, kun hän ylittää kirjoituksissaan useita poeettisia genrejä.

Tämän kaltaiset kysymykset ovat vaivanneet myös minua, kun olen etsinyt keinoa tehdä systemaattista tutkimusta, joka veisi viestiä myös syvistä ja kompleksisista merkityksistä, joita tutkimuksen kohteena ollut draamaprosessi on nostanut nähtäväkseni. Lukuun 3.1 olen liittänyt tutkimuspäiväkirjasta otteita kesällä 2006, jolloin Tapaustutkimus 2:n tutkimuskysymykset, analyysi ja kirjallinen raportointi hakivat vielä muotoaan.

Luvussa 3 olen valinnut teoreettiseksi peiliksi ja samalla myös analyysi- ja raportointimenetelmäksi dialogin, jota käyn ensin von Wrightin Hyvän muunnelmat -teoksen tekstien kanssa ja myöhemmin Buberin (1995) ja Bahtinin (1991) tekstien kanssa. Von Wrightin tekstit ovat toimineet eettisenä peilinä (Luku 3.1.1) ja Buberin dialogisuutta koskevista teksteistä olen nostanut esiin sellaisia, jotka ovat minua erityisesti koskettaneet ja kirjoittanut niihin vastauksia, omia puheenvuorojani (Luku 3.2.1). Bahtinin kirjallisuusanalyysiä Dostojevskin romaaneista olen käyttänyt samaan tapaan: olen poiminut hänen esittämiään tekstejä ja vastannut niihin siltä osin, kun olen löytänyt niille ja kokemuksilleni draamaprosessista yhtymäkohtia (Luku 3.2.2) . Näissä luvuissa olen hakenut valitsemani lähestymismuodon kautta tulkinnalleni syvyyttä. Tosin koen taiteellisen kykyni olevan varsin puutteellinen ja riittämätön, mutta toivon tällä muotovalinnalla tekeväni oikeutta rikkaalle tutkimusmateriaalille, jonka kompleksisuuden ja monitasoisuuden esilletuominen on ollut suurimpia haasteita. Nämä dialogit ovat olleet työstettynä pohjana, kun olen kirjoittanut lapsikohtaiset narratiivit (Luvut 4.1 ja 4.2).

Tutkimuksen luotettavuutta arvioitaessa käytetään käsitteitä validius ja reliaabelius. Validiudella tarkoitetaan sitä, miten tutkimuksessa tehdyt päätelmät vastaavat tutkimuksen kohteena ollutta todellisuutta ja reliaabeliudella sitä, onko tutkimus toistettavissa sellaisenaan uudestaan tai tutkimuksen sisäistä yhtenäisyyttä ja johdonmukaisuutta. Puhutaan sekä sisäisestä että ulkoisesta validiudesta ja reliabiliteetista. Sisäisessä validiudessa on kyse siitä, havainnoiko ja analysoiko tutkija todella sitä, mitä on aikonut (Goetz & LeCompte 1984, 221; Syrjälä & Numminen 1988, 136). Ulkoisella validiudella tarkoitetaan sitä, että tuloksia voidaan yleistää toisia tilanteita tai ryhmiä koskeviksi. (Goetz & LeCompte 1984, 221; Syrjälä & Numminen 1988, 142). Arvioitaessa tutkijoiden yksimielisyyttä tutkimuksen tuloksista, puhutaan sisäisestä reliaabeliudesta (Syrjälä & Numminen 1988, 144). Ulkoinen reliaabelius taas edellyttää, että raportoiminen on tehty riittävän tarkasti. Lukijan tulee vakuuttua, etteivät tulokset perustu vain tutkijoiden intuitioon. (Syrjälä & Numminen 1988, 143.)

Validiteetin ja reliabiliteetin käsitteiden soveltuvuus toimintatutkimukselliseen tarkasteluun on ongelmallista. Toimintatutkimuksessa on pyritty tietoisesti tekemään jotakin, joka muuttaa tarkasteltavaa tilannetta. Siten toistettavuuden ajatus on absurdi. Tutkimuksen tuloksen voidaan ajatella olevan totta vain tietyssä tilanteessa. (Huttunen, Kakkori & Heikkinen 1999, 113.) Sisäisen validiuden arvioiminen tämän tutkimuksen kohdalla on lukijan tehtävä. Voin vain vakuuttaa, että tutkijana olen pyrkinyt olemaan johdonmukainen seuloessani tutkimuskysymysten ohjaamin kriteerein 32 tunnin laajuisesta videomateriaalista tarkastelun kohteena olevat tuokiot ja kohtaukset. Ulkoista validiutta tällaisella tutkimuksella ei juuri ole. Voidaan puhua korkeintaan teoreettisesta tai olemuksellisesta yleistettävyydestä, mikäli tulkintani katsotaan kyllin kestäviksi ja syviksi (Eskola & Suoranta 1998, 67-68).

Sisäistä reliaabeliutta tässä tutkimuksessa voisi ajatella olevan sikäli, että olen käynyt paljon keskusteluja prosessiin osallistuneiden ohjaajien ja päiväkodin muun henkilökunnan kanssa. Havaintoihini perustuneet väitteet ovat vaatineet perusteluja, ja ajatuksiani on koeteltu. Molemmat ohjaajat katsoivat kaikki nauhoitukset, ja tulkintamme niiden tapahtumista ovat kutakuinkin yhdenmukaiset. Ulkoista reliaabeliutta osoittaa riittävän tarkka tutkimuksen toteuttamisen kuvailu (Syrjälä & Numminen 1988, 143). Sen arvioiminen, onko kuvailuni riittävän tarkka, jää myös lukijan tehtäväksi, koska minun itseni on mahdotonta arvioida, saako asiaan perehtymätön kuvailuni perusteella kyllin tarkan kuvan tapahtumien kulusta.

Triangulaatio on tapa lisätä tutkimuksen luotettavuutta. Triangulaatiolla tarkoitetaan kahden tai useamman erilaisen aineiston, teorian ja/tai menetelmän käyttöä samassa tutkimuksessa. Mikäli tavoitteena on kokonaisvaltaisen kuvan luominen kasvatus- tai oppimistapahtumasta tai jos kysymyksessä on esimerkiksi erilaisten kasvatus- tai oppimismenetelmien arvioiminen, triangulaatio on käyttökelpoinen tapa saada näkökulmaan haluttua laajuutta. (Cohen & Manion 1985, 260-262.) Triangulaation käsitettä on määritelty edelleen. Puhutaan aineistotriangulaatiosta, tutkijatriangulaatiosta, teoriatriangulaatiosta ja menetelmätriangulaatiosta. (Denzin 1988, 511-513.)

Aineistotriangulaatiolla tarkoitetaan useammanlaisten aineistojen yhdistämistä samassa tutkimuksessa. Tutkimuksen uskottavuuden lisäämiseksi voidaan vertailla samasta asiasta eri aikoina ja eri tilanteissa saatua tietoa. (Eskola & Suoranta 1996, 40-41; Syrjälä & Numminen 1988, 141.) Tässä tutkimuksessa ei varsinaisesti ole käytetty aineistotriangulaatiota siinä mielessä, että olisin analysoinut myös tekemäni tutkijapäiväkirjamuistiinpanot ja aikuisten haastattelut systemaattisesti, mutta vaikka olen keskittynyt videomateriaalin analysointiin, on materiaalin tarkkuus dokumenttina niin suuri, että vasta katseluvaiheessa paljastui nauhoilta monta tämän tutkimuksen kannalta ratkaisevaa yksityiskohtaa. Tilanteissa olleet aikuiset eivät olleet pystyneet havainnoimaan niin tarkkoja ja olennaisia yksityiskohtia, joita oli nauhalle tallentunut. Lisäksi videonauhat ovat todellinen muistin tuki. Tilanteet ovat uudestaan katsottavissa ja arvioitavissa. (Pramling & Lindahl 1999, 36.)

Tutkijatriangulaatiolla tarkoitetaan sitä, että samaa kohdetta tutkii yhtä useampi tutkija. Varsinaista tutkijatriangulaatiota ei tässä tutkimuksessa ole, koska olen työskennellyt itsenäisesti. Tutkijatriangulaation kaltaista uskottavuutta lienee tutkimuksessa sikäli, että molemmat ohjaajat osallistuivat kanssani täysipainoisesti sekä toiminnan kehittämiseen ja luomiseen että jossain määrin videoaineiston arvioimiseen.

Menetelmätriangulaatiolla tarkoitetaan useiden eri tutkimusmenetelmien käyttöä samassa tutkimuksessa. Eri menetelmien tuottamaa tietoa voidaan myös vertailla. (Eskola & Suoranta 1996, 41.) Menetelmätriangulaatio sisältää oletuksen, että eri tutkimusmenetelmillä on erilaiset heikkoudet ja vahvuudet. Yksittäisen menetelmän virheellisyys voitetaan parhaiten käyttämällä sen lisäksi toista täysin erilaista menetelmää, jolla ei todennäköisesti ole samanlaisia vääristymiä. (Tynjälä 1991, 392.) Vaikka rajasin analysoitavan aineiston ulkopuolelle päiväkirjamuistiinpanot sekä aikuisten haastattelut, ovat ne olleet pohjana intuitiiviselle arvioinnille. Uskon monipuolisen tiedonhankinnan ja

tiedon tallentamisen lisänneen päätelmien luotettavuutta, vaikka käytinkin systemaattisesti vain yhtä tutkimusmenetelmää, videoinnilla tuettua havainnointia.

Teoriatriangulaatiossa tutkimusaineiston tulkinta tehdään erilaisiin teorioihin nojautuen. Tässä tutkimuksessa olen soveltanut Kohlbergin ja Gilliganin ajatuksia moraalinkehityksestä Riston toiminnan ja ajattelun arvioimisessa (Tapaustutkimus 1). Toteutuneen draamaprosessin dialogisuutta ja eettisiä teemoja olen arvioinut Bahtinin, Buberin, Burbulesin ja von Wrightin ajatuksiin peilaten (Tapaustutkimus 2.)

Tässä tutkimuksessa uskottavuus on kuitenkin olennaisempaa kuin edellä esitellyt luotettavuuskriteerit. Tulkintani tutkijana nojaa yksinomaan ymmärrykseeni. Lukijalla ei oikeastaan ole mahdollisuutta tarkistaa, onko tulkintani luotettava. Sitä hän voi arvioida, onko se uskottava.

2 ENSIMMÄINEN MERIMATKA: Eettistä kasvua draaman näyttämöllä

Tapaustutkimus 1

2.1 Kaukoputki

Tätä osaa koskeva tutkimustehtävä sijoittuu laajempaan pohdintaan päiväkodin eettisen kasvupohjan muodostumisesta. Tutkimus on osa laajempaa kokonaisuutta, jossa toimintatutkimuksellisin keinoin pyrittiin kehittämään mm. päiväkodin aikuisten ja vanhempien välistä eettistä dialogia ja sekä päiväkodin aikuisten leikki- ja draamapedagogisia valmiuksia lasten ohjaamisessa.

Kohteen monitahoisuus on samalla rikkaus ja ongelma. Tutkimus on kasvatustieteellinen ja kasvatustieteen sisällä erityisesti draamakasvatuksen kentälle asettuva, koska sen tavoitteena on tarkentaa draamakasvatuksen sovellettavuutta pienten lasten ohjaamisessa yleensä ja heidän eettisen ajattelun kehittämisessä erityisesti. Tutkimusta voidaan luonnehtia kasvatusfilosofiseksi, koska se fokusoituu pohtimaan kasvatuksen etiikkaa ja eettistä kasvatusta. Sitä voidaan luonnehtia kehityspsykologiseksi, koska kiinnostuksen kohteena moraalin kehittyminen ja sen tarkastelu.

Maailmankuvaani ja ihmiskäsitystäni tutkimuksen taustalla kuvaa dialogisen kasvatuksen ideaali, jossa kasvattaja on ensisijaisesti kasvatettavan maailmansuhteen tulkki, kasvun auttaja, joka ottaa kasvatusteoissaan kasvatettavan näkökulman huomioon (Värri 2000, 14). Tutkimuksen taustalla on toisaalta kriittinen tiedonintressi, joka on johdattanut minut tutkijana osallistumaan päiväkodin kasvatustoiminnan kehittämiseen ja toisaalta praktinen, tulkinnallinen tiedonintressi, jonka avulla tutkijana pyrin ymmärtämään ihmistä hänen omassa ympäristössään (Anttila 1998, 20–21). Perimmäisenä tarkoituksenani on ymmärtää paremmin lapsen ja aikuisen välistä kasvatussuhdetta ja sen rakentumista ja saada keinoja kasvatussuhteen tietoiselle kehittämiselle. Erityisesti minua kiinnostaa, miten draaman keinoin voidaan tietoisesti rakentaa tilanteita, joissa dialoginen eettisen kasvun maaperä mahdollistuu ja jossa voitaisiin luoda lapselle mielekkäitä, häntä kiinnostavia pulmia, joiden ratkaisemisessa hän liikkuisi oman lähikehityksensä vyöhykkeellä.

Sen ymmärtämiseksi olen keskittynyt tässä osassa tarkastelemaan yhden draamaprosessiin osallistuneen lapsen, Riston, toimintaa ja ratkaisuja draamaprosessin tarjoamissa eettisissä dilemmatilanteissa. Kysymykset olen suhteuttanut Kohlbergin oikeudenmukaisuuden teoriaan ja Gilliganin huolenpidon ja välittämisen teoriaan:

1. Miten Risto toimi draamaprosessin ryhmätilanteissa?

1.1 Miten Risto sitoutui ohjaajan asettamiin sääntöihin?

1.2 Miten Risto suhtautui ryhmään ja sen jäseniin?

1.3 Miten Risto piti kiinni sopimuksista?

2. Miten Risto toimi draamaprosessin kuvitteellisissa dilemmatilanteissa?

2.1 Miten Riston toiminnassa ilmeni oikeudenmukaisuus?

2.2 Miten Riston toiminnassa ilmeni huolenpito ja välittäminen?

2.2 Merikortti

Tässä luvussa esittelen Piaget'n, Kohlbergin ja Gilliganin keskeisiä ajatuksia moraalinkehityksestä. Moraalin kehitystä on tutkittu tämän vuosisadan alkupuolella sekä sosiologiassa että psykologiassa. Psykologiassa psykoanalyyttinen teoria moraalin kehityksestä oli vallalla, kunnes Piaget ja hänen jälkeensä Kohlberg loivat omat kognitiiviset teoriansa moraalin kehityksestä. Kohlbergin teoriaa on kehitetty edelleen huolenpidon näkökulmasta (Gilligan & Attanucci 1988).

Piaget näki moraalikehityksen yleisen sosiaalisen ja kognitiivisen kehityksen osana. Hän näki oikeudenmukaisuuden moraalin perustaksi ja korosti lasten rakentavan moraalikäsityksensä omassa keskinäisessä ja tasa-arvoisessa vuorovaikutuksessa toisten lasten kanssa. (Piaget 1975, 105.) Piaget'n mukaan moraali koostuu useista alueista kuten käsityksestä säännöistä, moraaliarvostelmien kriteereistä, valehtelusta, kyvystä asettua toisen asemaan, rangaistuskäsityksestä ja oikeudenmukaisuus- ja vastavuoroisuuskäsityksestä.

Piaget'n moraalikehitysnäkemys on kaksivaiheinen. Ensimmäisessä, heteronomisen moraalin vaiheessa lapsi pitää velvollisuuksia ja määräyksiä arvokkaina ja riippumattomina ihmisistä tai olosuhteista. Sääntöjen kirjaimellinen noudattaminen on moraaliarvioinnin perustana. (Piaget 1975, 107.) Toisessa, autonomisen moraalin vaiheessa varauksellisuus auktoriteetteja kohtaan lisääntyy, samoin kunnioitus tovereita kohtaan. Lapsi alkaa ymmärtää erilaisia näkökulmia ja vastavuoroisuuden periaatetta ihmisten välisessä toiminnassa. (Piaget 1975, 196.)

Piaget'n moraaliajattelu on mielestäni ristiriidassa hänen leikkikäsityksensä kanssa. Piaget luokittelee leikin harjoitteluleikkeihin, symboli- eli mielikuvitusleikkeihin ja sääntöleikkeihin. Symbolileikkivaihe sijoittuu Piaget'n teoriassa esioperationaaliseen kauteen ennen seitsemän vuoden ikää. Sääntöleikit sijoittuvat seuraavaan vaiheeseen, konkreettisten operaatioiden kauteen, ja ovat näin ollen Piaget'n näkemyksen mukaan korkeamman kehitystason toimintaa kuin mielikuvitusleikit (Piaget, Niirasen 1995 mukaan). Sääntöleikit vaativat onnistuakseen sääntöjen ja sopimusten noudattamista. Säännöt ovat kuitenkin rajalliset ja määrittävät leikin kulun tarkkaan. Mielikuvitusleikissä, jossa on mukana enemmän kuin yksi lapsi, sopimuksia tehdään koko ajan ja niillä on olennainen merkitys leikin onnistumiselle. Etukäteen määriteltyjä tarkkoja sääntöjä mielikuvitusleikissä ei ole, vaan leikkijät kehittävät leikkiä leikkiessään. Onnistunut leikki vaatii osallistujilta monipuolisia taitoja kuunnella toista leikkijää ja hänen ehdotuksiaan. Tällainen toiminta edellyttää mielestäni Piaget'n autonomisen, siis korkeamman moraalinkehitysvaiheen ominaisuuksia: lapsi alkaa ymmärtää erilaisia näkökulmia ja vastavuoroisuutta vuorovaikutuksessa toisten kanssa. Kohlbergin moraalikehitysteoria perustuu Piaget'n näkemyksiin. Siinä erotetaan yleensä kolme kehitystasoa, jotka jakautuvat kuuteen kehitysvaiheeseen:

I Prekonventionaalinen eli esikonventionaalinen (esimoraalinen) taso

1. Tottelevaisuus- ja rangaistusmoraalin vaihe

2. Instrumentaalis-relativistisen moraalin vaihe

II Konventionaalisen eli sovinnaisen moraalin taso

3. Hyvä tyttö/hyväpoika -moraalin vaihe

4. Laki- ja järjestysmoraalin vaihe

III Postkonventionaalisen eli autonomisen moraalin taso

5. Sosiaalisten sopimusten ja legalistisen orientaation vaihe

6. Universaalien eettisten periaatteiden vaihe (Kohlberg 1981, 148–150; 1984, 44, 172; 1992, 54–55.)

Myöhemmin Kohlberg toi esille seitsemännen tason, jolla yksilö etsii vastausta kysymyksiin maailmassa esiintyvästä epäoikeudenmukaisuudesta ja kärsimyksestä (Kroger 1989, 93).

Ensimmäisellä, prekonventionaalisella eli esikonventionaalisella (esimoraalisella) tasolla säännöt ja sosiaaliset odotukset ovat ulkokohtaisia ja yksilön käyttäytyminen on itsekeskeistä. Tämän tason ensimmäistä vaihetta kutsutaan tottelevaisuus- ja rangaistusmoraalin vaiheeksi, jolloin lapsi pyrkii välttämään rangaistusta ja hän kunnioittaa auktoriteetteja. Käyttäytymisen seuraukset määräävät teon hyvyyden ja pahuuden. Toista vaihetta kutsutaan instrumentaalis-relativistiseksi orientaatiovaiheeksi, jossa yksilö pyrkii tyydyttämään omia tarpeitaan ja pystyy vain satunnaisesti huomioimaan muita, vaikka toteaakin asioissa olevan myös toisen puolen.

Toisella, konventionaalisen eli sovinnaisen moraalin tasolla ollessaan yksilö sisäistää säännöt ja auktoriteettien odotukset. Hän pystyy moraaliarvioinneissaan ottamaan huomioon toiminnan seuraukset. Yksilö kokee ryhmän ja sen odotukset sekä tavoitteet itselleen tärkeiksi ja hänelle on tärkeää pitää ryhmässä yllä sosiaalista järjestystä ja pysyvyyttä. Tämän tason ensimmäistä vaihetta kuvataan käsitteillä hyvä tyttö- tai hyvä poika -moraali. Yksilö ponnistelee ollakseen hyvä omissa sekä toisten silmissä. Hänelle on ominaista stereotyyppisten käyttäytymismallien noudattaminen ja sopimuksista kiinnipitäminen on hänelle tärkeää. Yksilö asettuu toisen asemaan ja hän pitää yhteisön intressejä tärkeämpinä kuin omaansa. Oikeaa toimintaa on auttaa ja miellyttää muita. Toista vaihetta kutsutaan laki- ja järjestysmoraalin vaiheeksi. Tässä vaiheessa yksilö kokee tehtäväkseen ylläpitää ryhmiä ja estää niitä hajoamasta. Hän pitää tärkeänä auktoriteettien kunnioittamista ja sosiaalisen järjestyksen säilyttämistä. Hän kokee olevansa osa suurempaa järjestelmää, jota kohtaan hän haluaa täyttää velvollisuutensa.

Kolmannella, postkonventionaalisen eli autonomisen moraalin tasolla yksilöt valitsevat toimintaansa ohjaavat arvot periaatteidensa ja omantuntonsa mukaan riippumatta ympäristön hyväksynnästä. Tämän tason ensimmäistä vaihetta luonnehditaan sosiaalisten sopimusten ja legalistisen orientaation vaiheeksi. Tässä vaiheessa yksilön toimintaa ohjaavat arvot, jotka kunnioittavat elämän loukkaamattomuutta, ihmisten vapautta ja oikeutta. Yksilön pyrkimyksenä on saada mahdollisimman suuri hyöty mahdollisimman monille. Arvojen

erilaisuuden vuoksi laaditaan sopimuksia ja lakeja, jotka sitovat ja koskevat koko yhteiskuntaa. Yksilö painottaa lakien merkitystä, mutta ymmärtää mahdolliseksi niiden muutokset. Tämän tason toista vaihetta luonnehtivat universaalit eettiset periaatteet, jolloin yksilön toimintaa ohjaa omatunto ja hän ymmärtää universaaleja, koko ihmiskuntaa koskevia periaatteita kuten kultainen sääntö. Hän tuntee kunnioitusta muita ihmisiä kohtaan ja kokee olevansa heistä vastuussa. (Kohlberg 1981, 148–150; 1984, 44, 172; 1992, 54–55.)

Kohlbergin näkemyksen mukaan yksilön moraalin kehittymisessä on olemassa yleispäteviä, universaaleja abstrakteja periaatteita. Hänen mukaansa yksilön kehitys on samanlaista kaikissa yhteiskunnissa ja se etenee kohti oikeudenmukaisuuden periaatteita. (Helkama, 1982, 57.) Myöhempien tutkimusten mukaan yksilö pitää seuraavaa ylempää tasoa kuvaavaa toimintaa parempana kuin tasoa, jolla hän toimii ja sekä lapset että aikuiset pitävät ylempiä moraalitasoja alempia parempina (Turiel, E.1966; Rest, J, Turiel, E. & Kohlberg, L. 1969). Walkerin ja Moranin (1991, 147) tutkimuksen mukaan hypoteettisten dilemmojen ratkaisemisessa henkilöt saavuttivat helpommin korkeamman tason kuin oikean elämän ongelmien ratkaisuissa. Piaget'n ja Kohlbergin teorioiden mukaan lasten moraalikehitys heijastuu heikosti heidän todelliseen käyttäytymiseensä. Tätä käsitystä ovat tukeneet lukuisat tutkimukset (Turiel 1983, 191, Aho 1994, 23.) Toisaalta moraaliajattelun ja käyttäytymisen välillä on nähty merkittävääkin yhteyttä (Turiel 1983, 191, 193).

Kohlbergin deduktiivinen ajattelu on saanut osakseen kritiikkiä. Gilligan on tuonut esille sen, että usein moraalidilemmojen ratkaisemisessa vaikuttavat yksittäiset seikat toisin kuin Kohlbergin ajattelussa. Kohlbergia on kritisoitu myös siitä, että hänen valmiiksi muotoilemissaan moraalidilemmoissa korostuvat auktoriteettisuhteet ja omistamisoikeuksiin liittyvät seikat. Niiden pohtiminen kylläkin kehittää loogista ajattelua ja universaalisten oikeudenmukaisuusperiaatteiden etsimistä, mutta ei tavoita esimerkiksi ihmissuhdeongelmia. Gilligan on muokannut Kohlbergin teoriaa tuomalla esille huolenpidon näkökulman. Hän esittää moraalin oppimisen vaiheet Kohlbergin tapaan kolmitasoisena: esikonventionaalinen, konventionaalinen ja postkonventionaalinen taso. (Gilligan & Attanucci 1988.)

Esikonventionaalisella tasolla yksilö on ensin vaiheessa, jossa hänellä on tärkeintä hengissä pysyminen. Hänen suurin huolenaiheensa on hän itse, ja toiminnan taustalla on tarve säilyä hengissä ja suojautua vaaroilta. Siirtymävaiheessa yksilö alkaa nähdä itsensä yhteydessä toisiin ja siirtyy itsekkyydestä vastuullisuuteen. Hän näkee itsensä yhteisön jäsenenä ja mahdollisuuden saavuttaa toisten sosiaalista hyväksyntää. Konventionaalisella tasolla yksilö on vaiheessa, jossa hän näkee itsensä kykeneväksi huolehtimaan toisista ja hän näkee hyvyyden itsensä uhraamisena. Hän kokee itsensä kykeneväksi huolehtimaan toisista ja suojelemaan heitä. Hän kaipaa toisten hyväksyntää. Siirtymävaiheessa hän esittää kysymyksiä, joissa pohditaan, kuinka itsekästä tai vastuullista, moraalista tai epämoraalista on sisällyttää omia tarpeita toisten huolehtimiseen ja toisista välittämiseen. Toiminnan taustalla on tarve löytää itselleen rehellinen ja oikea ratkaisu, harkita tekojen tavoitteita ja seurauksia sekä välttää toisten loukkaamista. Postkonventionaalisella tasolla yksilö on vaiheessa, jolloin huolenpito on hänelle universaali velvollisuus ja

moraali on väkivallattomuuden moraalia. Yksilöllä on tarve ottaa vastuu valinnoistaan. (Gilligan & Attanucci 1988.)

Vaikka Kohlberg näki moraalin kehittymisen tapahtuvan yleispätevien periaatteiden mukaan samanlaisena kaikissa yhteiskunnissa, hänenkin mukaansa moraalin kehitystä voidaan edistää harjoittamalla roolinottokykyä ja moraaliongelmien analysoimista ja ratkaisemista. Myös myöhemmät tutkimustulokset viittaavat siihen, että moraalikehitystä voitaisiin jossain määrin edistää, tukea ja ohjata. Kirsi Tirri (1995) tuo ala-asteen oppilaiden moraaliongelmia käsittelevässä tutkimuksessaan esille ihmissuhdetaitojen kehittymisen tärkeyden. Hänen tutkimuksessaan vertailtiin lahjakkaiden ja tavallista populaatiota edustavien oppilaiden identifioimia moraaliongelmia. Yhteistä molemmille ryhmille oli, että ongelmat keskittyivät ystävyyssuhteisiin. Tirrin mukaan tämä on viesti kasvattajille ja opettajille, että he suuntaisivat moraalikasvatuksen aihepiirejä ihmisten välisiä suhteita käsitteleviksi. (Tirri 1995, 73–77.)

Koska lahjakkaiden lasten erityisongelmaksi on osoittautunut vaikeus tulla toimeen toisten oppilaiden kanssa, on heidän empatiakykynsä kehittäminen nähty tärkeäksi. Heidän auttamisekseen on kehitetty erilaisia ryhmädynamiikan harjoituksia ja hyödylliseksi on nähty myös kirjallisuuden käyttäminen pohdiskelujen virittäjänä. Tirri esittää mallin, jossa oppilaat tutustutetaan sekä Kohlbergin oikeudenmukaisuuden moraaliin että Gilliganin huolenpidon ja vastuun moraaliin ja heille annetaan tällä tavoin mahdollisuus tehdä vertailuja moraalidilemmojen monenlaisista näkökulmista (Tirri 1995, 36).

Sirkka Aho (1994) ja Rauni Räsänen (1993b) ovat myös ehdottaneet koululuokassa toteutettavia moraalikehityksen tukitoimia. Sellaisia voisivat olla keskustelu erilaisista moraaliongelmista silloin, kun luokan ilmapiiri on positiivinen ja turvallinen, lapsilta vaaditut perustelut heidän käyttäytymiselleen ja moraaliratkaisuilleen, vastuunantaminen ja valinnanmahdollisuuksien lisääminen, roolileikkitilanteiden luominen, lasten mielipiteiden kunnioittaminen ja asettuminen lasten kanssa tasavertaiseen asemaan, lasten ottaminen mukaan suunnitteluun ja opetukseen, hyvänä esimerkkinä oleminen ja toisten näkökulmien huomioiminen. Näihin kaikkiin ehdotuksiin tukea voidaan etsiä myös draamakasvatuksesta

2.3 Sijainnin määrittäminen

Tässä luvussa kuvailen Riston osallistumista ryhmätilanteisiin: miten hän kuunteli annettuja ohjeita, miten hän noudatti sovittuja sääntöjä, miten hän suhtautui tovereihinsa ja miten hän piti kiinni sopimuksista. Toiseksi kuvailen, millaisia ratkaisuja Risto teki draaman kuvitteellisissa dilemmatilanteissa ja miten hänen toiminnassaan näkyivät oikeudenmukaisuus ja huolenpito. Tarkasteluni olen suhteuttanut Kohlbergin oikeudenmukaisuusteoriaan ja Gilliganin huolenpidon ja välittämisen teoriaan sekä eräältä osin Piaget'n moraalinkehitysteoriaan (vrt. Gilligan & Attanucci 1988, Kohlberg 1984 ja Piaget 1975).

2.3.1 Risto ryhmän jäsenenä

Riston sitoutuminen ohjaajan asettamiin sääntöihin

Videon perusteella tehtyjen havaintojen mukaan Risto noudattaa hyvin varsinkin Outin antamia ohjeita. Kun Outi pyytää lapsia istumaan tilkkupeitolle, Risto istuu yleensä ensimmäisenä. Jos paikka on merkitty valmiiksi, hän menee sille tai jos paikka on vapaasti valittavissa, hän hakeutuu yleensä aivan Outin viereen. Kun Outi kutsuu lapsia kokoukseen jossain kriisitilanteessa, Risto tulee usein ensimmäisenä. Outin ohjaamissa sääntöleikeissä hän noudattaa leikin sääntöjä hyvin ja toimii niissä rakentavasti. Joitakin kertoja Outi joutuu kiinnittämään Riston huomion puhuttelemalla häntä nimeltä yleisen ohjeen lisäksi.

Eräällä kerralla Outi joutuu pyytämään Ristoa tulemaan yhteiseen kokoukseen useamman kerran. Silloin Risto on ollut hyvin viehättynyt hallaharsomateriaalista, jolla on juuri luotu pilviä taivaalle ja leikitty pilvissä lentämistä, eikä hän malttaisi lopettaa leikkiä. Risto kuuntelee erityisen tarkasti, kun Outi kertoo tarinaa eteenpäin. Hän istuu aivan Outin vieressä, on puhumatta, katsoo ohjaajan kasvoihin, näyttää hyvin keskittyneeltä. Joskus hän käy Jerryn kanssa makuulle kuuntelemaan kertomusta. Vaikka Outi on pyytänyt lapsia istumaan, hän ei yleensä kiinnitä huomiota siihen että kaikki eivät istu, koska makuulla oleminen ei näytä häiritsevän kenenkään keskittymistä.

Paulan ohjatessa Risto on jonkin verran levottomampi, liikehtii, lähtee keskustelutilanteesta hakemaan jonkin tavaran tai käy katsomassa jotain. Vierustoverin kanssa syntyy joissakin keskustelu- tai kerrontatilanteissa nujuamista ja kahinaa. Yleensä Risto ei aloita, mutta jos toveri esimerkiksi tönäisee tai potkaisee häntä, hän reagoi siihen takaisin, ei kuitenkaan voimakkaasti. Risto saattaa tehdä itsekseen pyörähdyshyppyjä ja potkuja ilmaan silloin, kun hän ei enää jaksa keskittyä kuuntelemaan Paulaa. Hän ei kuitenkaan varsinaisesti pyri häiritsemään tilannetta tai kiinnittämään Paulan huomiota itseensä, vaan vaikuttaa pikemminkin siltä, että hänen mielenkiintonsa ja ajatuksensa ovat muissa asioissa.

Paulan työskentelyssä on varsinkin prosessin alkupuolella uuden työtavan aiheuttamaa jännitettä ja varautuneisuutta, joka näyttää heijastuvan lasten levottomuutena. Samoin jos tuokioissa on liian paljon ohjelmaa käytettävissä olevaan aikaan nähden ja niihin tulee kiireen tuntu, lapset ovat levottomia. Joskus tuokioissa on ehkä liian paljon istumista ja keskittymistä vaativaa kuuntelua toiminnan sijasta. Riston kuten myös muiden poikien levottomuus on suurempaa Paulan ensimmäisillä ohjauskerroilla. Myöhemmin Paula valitsee toiminnallisia ja liikunnallisia tehtäviä ja vähemmän sisältöä tuokioita kohti. Silloin Risto ja muutkin pojat noudattavat paremmin myös Paulan antamia ohjeita. Edellä olevan perusteella voisi ajatella, että Risto kykenee sitoutumaan aikuisen antamiin ohjeisiin ja sääntöihin, jos tehtävät ja toiminta ovat häntä kiinnostavia ja hänen kehitystasoaan vastaavia.

Riston suhtautuminen ryhmään ja sen jäseniin

Yleisolemukseltaan Risto on huomaamaton ja joukkoon sulautuva. Hän vaikuttaa prosessin alussa jotenkin ulkopuoliselta ja hän viihtyy leikkitilanteissa sivusta seuraajana. Hän on melko tasainen ilmeiltään. Videolta paljastuu, että hän hymyilee silloin tällöin itsekseen, kenties sen hetkiselle tilanteelle tai mahdollisesti omille ajatuksilleen. Hän luo varsinkin alussa enemmän kontakteja aikuisiin kuin lapsiin. Hän ei häiritse toisten leikkejä eikä ota toisten tavaroita. Toisaalta hän pitää hiljaisesti huolen oikeuksistaan, eikä anna Kallen ottaa keräämiään aarteita prinsessan aarrekammiossa. Hän siirtää keräämänsä esineet rauhallisesti viereensä ja jatkaa niiden tutkimista. Kalle kunnioittaa hänen rajoittavaa elettään eikä yritä ottaa niitä uudestaan, vaan sanoo: “Mää sitten en anna tätä puukkoo”.

Risto on prosessin alkupuolella yksin sellaisissakin leikkitilanteissa, jotka on ohjattu yhteiseksi. Tosin muutkin ryhmän pojat haluavat toimia yksin: rakentaa omia majojaan ja lauttojaan, vaikka ohjaajan tavoitteena on ollut saada heidät tekemään yhteistä rakennelmaa. Prosessin loppupuolella Risto on sitoutunut ryhmään enemmän ja hän osallistuu aktiivisesti ryhmäleikkeihin. Kun leikitään leikkiä, jossa lapset ovat sairaita Takku-leijonia ja Tilkkuja, jotka hoitavat häntä, tytöt valitsevat Riston ensimmäisenä Outin pyydettyä tyttöjä valitsemaan kaksi poikaa ryhmäänsä. Hän sitoutuu leikkiin ja on siinä rakentava. Hän on helppo potilas: hän makaa hiljaa paareilla ja antaa Tilkku-tohtoreiden hoitaa itseään. Tilkun roolissa hän hoitaa kutakin vuorollaan olevaa sairasta Takkua ja käy hoitamassa toisenkin ryhmän potilasta. Kaiken hän tekee jotenkin vähäeleisesti ja huomaamattomasti, mutta kuitenkin ehdottoman rakentavasti.

Parileikeissä (esim. höyhenellä kutitus ja sokean kuljetus) hän on parina Jerrylle ja Arille, ryhmän rauhallisille pojille. Kerran Risto joutuu painitilanteeseen, jossa Timo tekee aloitteen sokkoleikin päätteeksi. Outi toruu Timoa, joka on kaatanut sokkona olevan Riston tilanteessa, jonka tavoitteena on kehittää luottamusta toiseen. Risto itse ei reagoi tilanteeseen juuri mitenkään. Vaikka Riston käyttäytymisestä oli jäänyt sekä ohjaajille että minulle jokseenkin välinpitämätön ja poissaoleva kuva päällimmäisenä mieleen, videolta paljastuu rauhallisuus ja tilanteen arvioiminen ja toiminta, joka on ryhmän kannalta rakentavaa. Tämä korostuu prosessin loppupuolella.

Vähäeleisyydestään huolimatta Risto paljastuu videolta kerta toisensa jälkeen draaman sisäisten ratkaisujen tekijäksi. Kun Takku makaa kuoleman kielissä syötyään myrkkymarjoja ja kun lapset päättävät varastaa ahneelta ja itsekkäältä poppamieheltä ainoan tiedossa olevan parantavan lääkkeen, juuri Risto käy nappaamassa lääkepurkin poppamiehen nukkuessa. Hän ei vaadi sankariteostaan kunniaa itselleen eikä edes oikaise, kun Timo jälkeenpäin väittää olleensa tuo ratkaiseva toimija. Jerry paljastaa Outille, että Risto haki lääkkeen eikä Timo.

Kun lapset lähtevät Tilkkuina ja Takkuina pyytämään puutarhurilta (päiväkodin keittäjä) vihanneksia korvatakseen Osku-Possun tekemän vahingon toisen puutarhurin pellossa, kulkee Risto ryhmän ensimmäisenä. Hän ottaa johtopaikan huomaamattomasti ja korostamatta sitä mitenkään. Hän määrittelee etenemisvauhdin ja ryhmä liikkuu keittiöön rauhallisesti, mutta leikkiin sitoutuneina. Kukaan ei yritä kiilata hänen ohitseen. Myös tarinan lopussa Risto tekee ratkaisevan teon: juuri hän hakee yhdestä vuoteesta leikkijäniksen, jonka

hän asettaa Tilkun äidin rooliin. Sillä hän symbolisoi Tilkun kadonneen ja taas löytyneen perheen vapautumista eläintarhavankeudesta. Toiset lapset hyväksyvät hänen ratkaisunsa.

Riston osallistuminen sopimusten tekemiseen ja niiden noudattamiseen

Varsinaisia aikuisen johdattelemia sopimuksia ei prosessin aikana juuri tehty. Ohjaajat antoivat yleensä suoria ohjeita “Nyt tehdään niin, että...” , “Nyt leikitään sellainen leikki, että...”, jotka sisälsivät oletuksen, että siten tullaan toimimaan. Toisinaan ohjaajat kysyivät lasten halukkuutta tai ilmoittivat suoraan että halukkaat saavat esimerkiksi jäädä maalaamaan tai muovailemaan varsinaisen tuokion päätteeksi.

Sopimukseksi voidaan ajatella niitä kuvitteellisia tilanteita, joissa ryhmä sai tehtävän tehdä päätöksen parantavan lääkkeen hankkimistavasta sekä Tilkun perheen vapauttamisesta. Videolta ei kuitenkaan kuulu kummastakaan tilanteesta neuvottelun sisältämiä repliikkejä. Ainoastaan neuvottelujen jälkeinen toiminta näkyy. Päättelin Riston noudattaneen niissä ryhmän sopimusta; ainakaan kukaan ei esittänyt protestia hänen ratkaisujaan kohtaan.

2.3.2 Riston toiminta kuvitteellisissa dilemmatilanteissa

Prosessiin suunniteltiin tilanteita, joihin luotiin ristiriitoja oikeudenmukaisuuden ja huolenpidon näkökulmista. Seuraavassa kuvailen muutamia, joissa Risto oli mukana.

1. kohtaus

Tilanteessa, jossa Tilkun ystävä Takku on kuolemaisillaan ja ahne poppamies ei halua antaa Tilkulle parantavaa lääkettä, koska Tilkulla ei ole poppamiehen vaatimaa rahaa - oikeita kultarahoja - Outi pohtii lasten kanssa, mitä Tilkku voisi tehdä tuossa tukalassa tilanteessa. Risto ehdottaa lääkkeen ottamista poppamiehen nukahdettua. Outi kysyy, eikö se ole varastamista. Risto myöntää, että on, mutta ehdottaa, että herätetään poppamies sen jälkeen. Outi kysyy lapsilta: “Saakos varastaa?” Lapset, myös Risto sanovat: ”Ei“. Outi kyselee edelleen: “Mitä nyt voi sitten tehdä?” Timo ehdottaa räjäyttämistä, Ari ydinpommia. Kun Outi seuraavaksi pyytää lapsia keskenään sopimaan, miten he saavat lääkettä Tilkulle ja valmistautuu poppamiehen roolissa käymään levolle lääkepurkki vieressään, käy Risto todella nopeasti nappaamassa purkin. Lapset alkavat voitonriemuisina tanssia ja huutaa: “Lällälläää, meillä on se lääke...meillä on se lääke...” Tuossa ristiriitaisessa tilanteessa huoli Takusta voittaa poppamiehen omaisuuden koskemattomuuden. Vaikka kaikki lapset olivat vähän aikaa sitten sitä mieltä, että ei saa varastaa, lapsista kukaan ei protestoi sitä, että Risto varastaa lääkkeen itsekkäältä poppamieheltä ja pelastaa sillä Tilkun ystävän Takun hengen.

2. kohtaus

Toisessa tilanteessa Tilkun ja Takun opas, Osku-Possu, on pilannut prinsessan puutarhurin vihannesmaan syömällä sen vihannekset ja tonkimalla loputkin mullasta. Seurauksena puutarhuri on ottanut possun kiinni ja teljennyt sen

kellariin. Tilkku ja Takku tarvitsevat possua oppaaksi, sillä ainoastaan possu tietää reitin seuraavaan määränpäähän taikakiven etsimismatkalla. Tilkku ja Takku menevät pyytämään, että possu pääsisi vapaaksi. Puutarhuri ei halua vapauttaa sitä, ennen kuin Tilkku ja Takku tuovat korvaukseksi uusia vihanneksia naapuripuutarhurilta (päiväkodin keittäjältä). Lapset hakevat Tilkkuina ja Takkuina niitä ja maksavat vihanneksista laulamalla naapuripuutarhurille laulun. Risto on tässä draamatilanteessa johtavana hahmona, kun lapset menevät keittiöön. Keittiössä häntä ujostuttaa, ja hän on enimmäkseen puolittain Paulan selän takana. Kun puutarhuri on antanut uudet vihannekset, Risto hakeutuu ryhmän eteen, aivan Emmin viereen, joka kantaa vihanneskulhoa takaisin draamahuoneeseen. Kun Paula on taas ensimmäisen puutarhurin roolissa vastaanottamassa Tilkun ja Takun tuomia vihanneksia, hän pyytää Risto-Takkua kanssaan kellariin vapauttamaan possua. Risto hakee possun kellarista (vuoteen alta).

3. kohtaus

Lapset ovat olleet Tilkkuina ja Takkuina prinsessan aarrekammiossa tutkimassa prinsessan kulta-aarteita. Outi ilmoittaa, että on aika lähteä aarrekammiosta pois ja että mukaan voidaan ottaa vain taikakivi, jonka prinsessa on suostunut palauttamaan, koska se on Tilkun omaisuutta. Monet lapset haluaisivat ottaa aarrekammiosta jonkin esineen mukaansa, mutta Outi vaatii ehdottomasti lapsia jättämään prinsessan aarteet kammioon, koska ne kuuluvat prinsessalle. Kalle sanoo: “Mut mä haluun tän puukon.” Outi: “Joo, mut sä et saa.” Ainoastaan taikakiven he voivat ottaa.

Risto ei yritä ottaa esineitä mukaan, vaan kerää niitä kasaan Outin ohjeiden mukaisesti. Kun Kalle ja Timo vielä yrittävät taikakiven avulla, roolin turvin, saada aarteita prinsessan kammiosta, ikään kuin taikakivi olisi sanonut heille, että he saisivat ottaa sieltä haluamansa esineen, Risto ei yhdy poikien vaatimukseen, vaan seuraa katsellaan tarkasti Outia ja kuuntelee hänen ohjeitaan. Riston toiminta on oikeudenmukaista ja hän osoittaa käyttäytymisellään sen, että hänen omat mielihalunsa eivät johda hänen toimintaansa.

4. kohtaus

Paljastuu, että Tilkun kadonnut perhe on vangittuna kuninkaallisessa eläintarhassa. Lasten täytyy Tilkkuina päättää, luovuttavatko he taikakiven eläintarhan johtajan vaatimana lunnaana vapauttaakseen perheen vai pitävätkö he kiven. Ryhmä käy neuvottelua, jossa he istuvat lattialla piirissä. Lasten repliikkejä ei videolta kuule, mutta Riston ja Timon suut liikkuvat. Risto kuiskaa jotain lopuksi Timon korvaan. Toiset lapset kuuntelevat poikien kuiskuttelua. Tilanne jatkuu roolissa ja lapset tulevat eläintarhan johtajan (Outi) luo ilmoittamaan, että he pitävät kiven ja perhe saa jäädä eläintarhaan. Eläintarhan johtaja hyväksyy tilanteen ja toivottaa Tilkulle ja Takulle hyvää matkaa.

Lapset lähtevät pois johtajan luota, alkavat tirskua ja hypähdellä. Risto kiipeää yläsänkyyn ja ottaa sieltä unilelun, pupun, joka ei ole aikaisemmin ollut draamaleikeissä mukana. Risto ilmoittaa iloisella ja voitonriemuisella äänellä: “Kiitos perheestä.” Toiset lapset yhtyvät: “Kiitos perheestä.” Outi kysyy

ihmetellen, vapauttivatko lapset jänisperheen. Lapset huutavat innoissaan: “Joo.” Outi ottaa välittömästi jänisäidin roolin ja on iloinen tavatessaan pitkästä aikaa kadonneen lapsensa Tilkun.

Tilanteessa on voimakas jälleennäkemisen riemun lataus. Lapset kertovat Tilkkuina, mitä on tapahtunut ja esittelevät uudet toverinsa Takun ja Osku-possun. Kun tilanne on rauhoittunut, Outi kysyy lapsilta roolin ulkopuolella, miten perhe oikein vapautui. Lapset kertovat, että he taikoivat taikakivellä lukot auki ja päästivät perheen vapaaksi. Outi kysyi, mitä eläintarhan johtaja mahtaa ajatella, kun arvokkaat jänikset ovat kadonneet. Lapset vakuuttavat, ettei johtaja huomaa mitään, sillä he taikoivat tilalle villejä jäniksiä.

2.3.3 Päätelmiä Riston eettisestä ajattelusta

Riston suhteesta aikuisiin ja käyttäytymisestä ryhmässä voi tulkita, että Riston eettinen ajattelu on videolta tehtyjen havaintojen perusteella Kohlbergin moraalikehitysteorian konventionaalisella eli sovinnaisen moraalin tasolla ja siis korkeammalla, millä Kohlbergin teorian mukaan 5-7-vuotiaiden lasten moraaliajattelu on. Hän pitää toiminnallaan yllä ryhmän sosiaalista järjestystä ja pysyvyyttä. Hän noudattaa ohjeita ja pitää kiinni sopimuksista. Hän osoittaa toimivansa ryhmän kannalta rakentavalla tavalla, vaikka hänen toimintansa on melko näkymätöntä. Hän ei missään tilanteessa korosta itseään.(Vrt. Kohlberg 1981, 1984.)

Myös draamaprosessin kuvitteellisissa tilanteissa Riston tekemät ratkaisut asettuivat Kohlbergin teoriaan suhteutettuina usein vähintään konventionaaliselle tasolle. Risto osoitti kykyä asettua toisen asemaan ja piti roolissa kiinni sopimuksista. Joissakin tilanteissa Riston ratkaisun voisi ajatella edustavan jopa Kohlbergin kolmannen, postkonventionaalisen, tason ensimmäistä vaihetta, jota luonnehditaan sanoilla sosiaaliset sopimukset ja legalistinen orientaatio ja jossa yksilön toimintaa ohjaavat arvot, jotka kunnioittavat elämän loukkaamattomuutta, ihmisen vapautta ja oikeutta. Esimerkkinä tilanne, jossa Risto Tilkkuna huolehtii kuolemansairaasta Takusta ja on valmis tekemään väärin eli varastamaan, että Takku pelastuisi. Toinen esimerkkitilanne tämän tason toiminnasta on ryhmän ratkaisu vapauttaa Tilkun perhe vankeudesta.

Vastaavasti Gilliganin moraalinkehitysteorian valossa Riston eettisen ajattelun voi ajatella monissa kuvitteellisissa tilanteissa olevan konventionaalisella tasolla, koska hän näyttää kykenevän huolehtimaan toisista. Joskus voisi ajatella hänen ajattelunsa olevan myös Gilliganin teorian korkeimmalla, postkonventionaalisella tasolla, koska hän ei tuo omaa etuaan esille missään vaiheessa ja hän toimii nopeasti kuvitteellisissa dilemmatilanteissa ikään kuin huolenpito olisi hänelle universaali velvollisuus ja moraali väkivallattomuuden moraalia. (Vrt. Kohlberg 1981, 1984; Gilligan-Attanucci 1988.)

Joissakin kuvitteellisissa tilanteissa riittivät Kohlbergin teorian mukaisesti prekonventionaalisen tason instrumentaalis-relativistiseen orientaatiovaiheeseen asettuvat ratkaisut. Silloin yksilö pyrkii ajamaan omaa etuaan ja toimimaan itseään tyydyttävällä tavalla, vaikka huomaisikin muiden tarpeet. Esimerkkinä olkoon tilanne, jossa Tilkku Osku-possua pelastaessaan ajoi samalla omaa

asiaansa, koska vain possu tiesi, missä maharadjan poika ja prinsessalle kosiolahjaksi tarkoitettu taikakivi olivat. Risto Tilkun roolissa toimi siis vähintään em. tasolla. Koska tarina siinä vaiheessa ei edellyttänyt toiminnalta korkeampaa moraalista tasoa, Ristonkin roolissa tekemät ratkaisut olivat tarinan tason mukaiset. Gilliganin teorian mukaan kyseessä oli siirtymävaihe esikonventionaalisesta konventionaaliselle tasolle, jolloin yksilö alkaa nähdä itsensä yhteydessä toisiin ja siirtyy itsekkyydestä vastuullisuuteen ja jolloin huolenpidon ohella oli myös oma etu kysymyksessä. (Vrt. Kohlberg 1981, 1984;Gilligan & Attanucci 1988.)

Samassa tilanteessa lapset, Risto toisten mukana, hyväksyivät vastavuoroisuuden periaatteen ja toimivat sen mukaisesti: saadakseen possun vapaaksi heidän oli toimitettava puutarhurille uusia vihanneksia tuhottujen tilalle. Uusien vihannesten hintana oli laulu, joka heidän piti laulaa naapuripuutarhurille. Toisen omaisuuden kunnioittaminen draamatilanteessa näytti olevan Ristolle itsestään selvää. Hän hyväksyi sen, että prinsessan aarrekammiosta ei saanut ottaa prinsessalle kuuluvia esineitä. Nämä tarinan sisällä olevat ratkaisut edustivat Piaget'n moraalinkehitysteorian korkeampaa eli autonomista vaihetta. (Vrt. Piaget 1975, 196.)

Tarinan lopussa lasten ratkaisussa, jossa Risto oli aktiivisena toimijana mukana, oli sekä Kohlbergin esikonventionaalisen tason instrumentaalis-relativistisen vaiheen itsekkyyttä että Gilliganin konventionaalisen tason huolenpidon ja välittämisen näkökulma yhdenaikaisesti. Lapset eivät halunneet uhrata kumpaakaan, eivät taikakiveä eivätkä perhettä. Taikakiven taikavoimalla he järjestivät niin, että he saivat kaiken haluamansa eikä uhria tarvittu. Tässä tilanteessa lapset pitivät huolta Tilkun perheestä eivätkä hylänneet sitä kalliin kiven takia. Tarinan loppu oli Tilkun, siis lasten kannalta kaksinkertaisesti onnellinen: Tilkku sai sekä taikakiven ja kadonneen perheensä takaisin. Risto oli toimimassa huolenpidon ja välittämisen puolesta aktiivisesti. (Vrt. Kohlberg 1981, 1984; Gilligan & Attanucci 1988.)

Tämän aineiston mukaan Riston valinnat osoittivat hänellä olevan kykyä ja halua pitää huolta toisista ja vastata heidän hyvinvoinnistaan. Vielä puolen vuoden kuluttua hän oli ratkaisujensa takana. Paitsi että hän muisti tapahtumien kulun hyvin, hän halusi aktiivisesti ottaa osaa keskusteluun. Hänen osuudestaan keskusteluun voisi ajatella, että hän ikään kuin puolusti ratkaisujaan ja että hän tiedosti eettisen ristiriidan - dilemman - lääkkeen varastamistilanteessa (Liite 4). Kuviossa 1 esitän yhteenvedon, kuinka Riston ratkaisut ja valinnat asettuivat Kohlbergin oikeudenmukaisuuden ja Gilliganin huolenpidon ja välittämisen teorioihin nähden. Varjostuksen voimakkuudella havainnollistan, mille tasoille Riston ratkaisut tämän aineiston perusteella saattoi sijoittaa. Riston tekemät ratkaisut eivät olleet missään vaiheessa sellaisia, että ne olisivat asettuneet teorioiden alimpiin, tottelevaisuuden ja rangaistusmoraalin tai hengissä pysymisen vaiheisiin. Monet ratkaisuista ja valinnoista saattoi sijoittaa teorioiden konventionaaliselle tasolle. Joitakin ratkaisuja saattoi sijoittaa jopa teorioiden ylimmälle, postkonventionaaliselle tasolle.

Kohlbergin oikeudenmukaisuuden moraali		***Riston valinnat***	***Gilliganin huolenpidon moraali***	
Esikonventionaalinen	*Tottelevaisuus- ja rangaistusmoraali*		*Yksilön hengissäpysyminen*	*Esikonventionaalinen*
	Instrumentaalis-relativistinen moraali		*Siirtymävaihe itsekkyydestä vastuullisuuteen*	
Konventionaalinen	*Hyvä tyttö/ hyvä poika – moraali*		*Kykeneväisyys huolehtia muista*	*Konventionaalinen*
	Laki- ja järjestys -moraali		*Siirtymävaihe hyvyydestä totuuteen, itsekkyyden ja vastuullisuuden pohdiskelua*	
Postkonventionaalinen	*Sosiaaliset sopimukset ja legalistinen orientaatio orientaatio*		*Väkivallattomuuden moraali, huolenpito universaali velvollisuus*	*Postkonventionaalinen*
	Universaalit eettiset periaatteet			

KUVIO 1. Riston valinnat suhteutettuina Kohlbergin ja Gilliganin moraalinkehitysteorioihin (mukaillen Tirriä 1995, 23)

3 TOINEN MERIMATKA ALKAA: Draama dialogisuuden näyttämönä

Tapaustutkimus 2

Samanaikaisesti, kun hahmottelin Riston eettisiä ratkaisuja ja valintoja (Tapaustutkimus 1), olin pohtinut hyvän problematiikkaa draamaprosessin kannalta. Tarkoituksenani oli seuraavaksi syventyä tarkemmin toteuttamamme draamaprosessin eettiseen arvopohjaan ja luonteeseen. Kasvattajat haluavat hyvää. Halusin kasvattajana ottaa toimintamme suurennuslasin alle: mitä oikeastaan olimmekaan tavoitelleet.

Luvussa 3.1. käsittelen uusien tutkimuskysymysten hahmottumista ja niitä vaikeuksia, joita koin kysymyksiä asettaessa. Aluksi keskustelen von Wrightin (2001) tekstien kanssa draamaprosessissa ilmenneen *hyvän* olemuksesta. Luvussa 3.2. keskustelen Buberin (1995) ja Bahtinin (1991) tekstien kanssa dialogisuudesta.

3.1 Kompassi rikki?

Vaikka kasvatus on intentionaalista, tavoitteellista toimintaa ja toteuttamamme draamaprosessi eettisen kasvatuksen tukemiseksi oli eittämättä tarkoitettu lasten parhaaksi, ja vaikka olisikin mielenkiintoista saada tietää, kuinka hyvin onnistuimme tavoitteissamme, on mahdotonta arvioida, mitä prosessi todella merkitsi lasten eettiselle kehittymiselle.

Kasvattajina pyrimme kohtelemaan lapsia mahdollisimman hyvin ja edistämään lasten kykyjä ja ominaisuuksia kasvatusteon hetkellä (projektiivinen kasvatus). Samalla pyrimme siihen, että aikomuksemme ja tekomme auttaisivat lapsia kasvamaan hyviksi ihmisiksi (teleologinen kasvatus) (Värri 2000,3). Aikomuksemme oli hyvä, välittömiä vaikutuksia voisi yrittää arvioida, mutta tekojemme merkitystä lasten tulevaisuudelle emme voi tavoittaa.

Von Wrightin (2001) ajatuksiin tukeutuen aloin tarkastella, millaista hyvää me aikuiset tavoittelimme draamaprosessia kehitellessämme sekä millaista hyvää lapset tavoittelivat prosessin tarjoamissa dilemmatilanteissa. Tältä pohjalta tavoitteenani oli hahmotella, millainen konteksti draama on hyvän tavoittelemisessa. Silloiset alustavat tutkimuskysymykset muotoilin seuraavasti:

1. Millaista hyvää aikuiset aikoivat ja tekivät draamaprosessin suunnittelussa ja toteutuksessa?
2. Millaista hyvää lapset tavoittelivat ja tekivät draamaprosessissa tarinan sisäisissä ratkaisuissa?

3.1.1 Dialogissa G. H. von Wrightin kanssa

Olen poiminut von Wrightin teoksesta *Hyvän muunnelmat* (2001) ajatuksia hyvästä niiltä osin kuin ne minua prosessiamme ajatellen koskettavat. Olen tulkinnut niiden kautta prosessimme eettisiä tavoitteita ja niiden toteutumista ja

arvioinut samalla omaa eettistä arvopohjaani. Omissa puheenvuoroissani on merkintä MW.

Keskustelu

> On riskialttiimpaa olla hyvinvointinsa suhteen riippuvainen asioista, joita meillä *on* tai joita *saamme* kuin asioista, joita *teemme* (tai joita *olemme*). Toisin sanoen: on riskialttiimpaa etsiä onnellisuutta passiivisesta kuin aktiivisesta mielihyvästä. (von Wright 2001, 159.)

> Toimintaa, jota henkilö ilokseen harjoittaa, voidaan kutsua hänen onnellisuutensa kannalta *konstitutiiviseksi*. Se on ”osa” hänen onnellisuuttaan. (von Wright 2001, 161.)

MW: Halusimme olla mukana myötävaikuttamassa siihen, että draamaprosessi olisi lapsista niin hauskaa, että he haluaisivat tulla siihen mukaan sen itsensä vuoksi. Halusimme tarjota heille aktiivista mielihyvää ja onnellisia hetkiä. Tunnistan hauskanpidon ja ilon elementeiksi mm. toiminnallisuuden, liikkumisen mahdollisuuden, jännittävyyden, ratkaistavat pulmat ja tarpeeksi aikaa leikkimiseen.

> Niin läpikotaisin kuin joku voikin pettää itseään oman onnellisuutensa suhteen, petoksen tai vilpillisyyden kriteerinä täytyy olla, että *hän* myöntää petoksen. Arvostelma on vilpillinen silloin, kun subjekti ”syvällä sisimmässään” myöntää, ettei asia ole niin kuin hän sanoo. Jos hänen huulensa sanovat: ”Minä olen onnellinen” eikä hän ole, silloin hänen sydämensä täytyy jo sanoa hänelle: ”Minä en ole onnellinen.”

> …ei saa antaa sen tosiasian, että ensimmäisen persoonan onnellisuusarvostelmat voivat olla vilpillisiä, joutua loogiseen ristiriitaan sen tosiasian kanssa, että riippuu henkilön elämäntilanteeseensa ottamasta *omasta* asenteesta, onko henkilö onnellinen vai ei. Ylimmän arvioijan täytyy tässä tapauksessa olla subjektin itsensä. On väärää objektivismia ajatella, että asia voisi olla toisin. (von Wright 2001, 168.)

MW: Halusin (halusimme), että draamaprosessissa mukana olevat lapset olisivat siinä onnellisia. Emme halunneet varsinaisesti opettaa heitä, vaikka uskoimme heidän oppivan prosessissa erinäisiä asioita emmekä halunneet kasvattaa heitä tietoisesti erityisesti mihinkään tiettyyn tapaan ajatella tai toimia. Päätavoitteenamme oli järjestää mahdollisuus sellaiseen toimintaan, josta lapset pitäisivät: mahdollisuus leikkimiseen tovereiden kanssa, majojen rakentamiseen, sopivan jännittävien tarinoiden kuuntelemiseen ja mielenkiintoisen haasteellisien pulmien ratkaisemiseen. Joistakin tekemisistä uskoimme jo etukäteen lasten nauttivan. Jotkut tehtävät näyttivät tekevän erityisen onnellisiksi ja olevan erityisen nautinnollisia. Sellaisia olivat mm. uiminen mansikkamuovimeressä, peuhaaminen hallaharsopilvissä ja aarteiden tutkiminen aarrekammiossa.

> Ihmisen tilannetta kuvaa kouriintuntuvasti se tosiseikka, että on vaikeata tai jopa inhimillisesti katsoen mahdotonta esittää luotettavia arvostelmia monista asioista, joiden - olivat ne meille sitten hyviä tai pahoja - tiedämme vaikuttavan elämäämme merkittävästi. Luulen, että tämän tosiasian *kokeminen musertavana* on eräs niistä syistä, jotka saavat ihmisen kallistumaan kohti uskonnollista näkemystä. ”Vain Jumala tietää minkä on hyväksi tai pahaksi meille.” On mahdollista sanoa näin - ja silti hyväksyä

> kanta, että henkilön hyvinvointi on subjektiivinen käsite siinä mielessä, että se määräytyy siitä, mitä *hän* haluaa tai karttaa. (von Wright 2001, 182.)

MW: Löytynyt taikakivi oli jumalan metafora. Kivi tiesi vastaukset. Kun se lopulta löytyi, se oli kuitenkin vaikeneva jumala ja se antoi vastuun Tilkulle. Tilkun piti itse päättää, pelastaako perhe vai pitää kivi.

> On kahdenlaisia katumistilanteita, jotka liittyvät päämäärien ja hyvien asioiden valintaan yleensä. Joskus valinta voidaan, ainakin periaatteessa jos ei käytännössä, toistaa. Silloin katumuksen ilmaisu merkitsee sen sanomista, että henkilö ei enää valitsisi samaa asiaa toistamiseen ensi kerralla tilaisuuden tarjoutuessa. Joskus taas valintaa ei käy toistaminen. Syynä tähän saattaa olla, että seuraukset, joista henkilö on tietoinen ja jotka ovat syynä hänen katumukselleen, jatkavat vaikutustaan koko henkilön loppuelämään. Ei ole mahdollista hyvittää mennyttä tyhmyyttä toimimalla viisaammin tulevaisuudessa. Silloin katumuksen osoittaminen merkitsee henkilön *elämää* koskevan arvostelman esittämistä. On kuin sanoisi: Jos voisin elää elämäni uudestaan, toimisin kohtalokkaaseen tilanteeseen jouduttuani toisella tavalla. (von Wright 2001, 185-186.)

MW: Draamassa voidaan ohittaa elämän ehto: draamassa voidaan uusia tilanne ja tehdä toisella kerralla uusi ratkaisu. Ratkaisuja voi olla loputtoman paljon. Tässä prosessidraamassa edettiin enimmäkseen kuin elämässä. Emme juuri uusineet pulmallisia tilanteita tai niiden ratkaisuja. Me vain elimme tarinaa eteenpäin. Eteen tuli myös kohtalokkaita tilanteita, kuten myrkkyhedelmän syöminen. Ohjaajat luotsasivat tarinan kulkua, mutta lapsille jätettiin dramaattisimmissa tilanteissa ratkaisuvalta. Ryhmissä tehtiin toisistaan poikkeavia ratkaisuja.

> Jokin vahvasti haluttu ja helposti saatavilla oleva hyvä saattaa olla kiusaus, johon ihminen sortuu silloin, kun pahat seuraukset ovat vielä kaukana ja muisto niiden aiheuttamasta kärsimyksestä on ehkä jo alkanut haalistua. Ei ole mitenkään loogisesti absurdia, että joku vilpittömästi katuu jotakin erehdystä, jotain oman hyvinvoinnin kannalta huonoa valintaa, (toisin sanoen sen kannalta, mitä hän todella toivoo itselleen) ja kuitenkin tieten tahtoen tekee saman erehdyksen aina uudestaan tilaisuuden tarjoutuessa. (von Wright 2001, 186.)

MW: Tässä tarinassa ei varsinaisesti johdateltu ketään kiusaukseen eikä autettu sen välttämisessä. En halunnut luoda tähän tarinaan sen kaltaista osoittelevaa ”opettavaisuutta”. Sen sijaan Takku *erehtyi* syömään hyvältä maistuvia, mutta vaarallisen myrkyllisiä hedelmiä. Takku pelastui rohkean ja neuvokkaan ystävänsä auttamana. Tässä tarinassa ei koeteltu, olisiko Takku maistanut uudestaan samoja hedelmiä, jos siihen olisi ollut tilaisuus.

> On jotenkin ilmeistä, että joku voi tehdä itselleen pahaa, koska on tietämätön tekojensa seurauksista tai suhtautuu asiaan välinpitämättömästi. Mutta näyttää jotenkin paradoksaaliselta, että hän voi vahingoittaa itseään myös *akrasiasta* eli heikkotahtoisuudesta. On ikään kuin hän sekä tahtoisi että ei tahtoisi yhtä ja samaa asiaa, toivottaisi sen sekä tervetulleeksi, että karttasi sitä. Voitaisiin sanoa, että jos henkilö ohjautuu lyhyellä tähtäimellä, ei hän silloin kykene *selvästi* näkemään tilannettaan pitkällä tähtäimellä. Tai voitaisiin sanoa, että jos henkilöllä on *selvästi muotoiltu näkemys* siitä, mitä hän haluaa, ei hän koskaan voi vahingoittaa itseään heikkotahtoisuudesta. Tämän toteaminen ei silti saa rohkaista liialliseen optimismiin koskien

> ihmisen mahdollisuuksia toimia viileää järkeilyä seuraten. (von Wright 2001, 187.)

MW: Takku vahingoitti itseään syömällä myrkyllisiä hedelmiä, koska hän ei tiennyt niiden olevan myrkyllisiä. Kun Jonna kuuli Takun syöneen tuntemattoman saaren tuntemattomia hedelmiä, hän sanoi: ”Mää en ikimaailmassa maistais missään vieraassa maassa mitään sellasta mitä mä en tietäis onko se myrkyllistä”. Jonnalla oli vahva näkemys siitä, että hän olisi erityisen varovainen, jos hän ei tunne asiaa tarpeeksi.

> Kun henkilö lankeaa kiusaukseen ja valitsee pienemmän välittömän hyvän, toisin sanoen sinänsä halutun asian, mieluummin kuin välttäisi suuremman tulevan pahan, toisin sanoen sinänsä ei-halutun asian, toimii hän tieten tahtoen oman hyvänsä etuja vastaan. Juuri tällaisessa tilanteessa tarvitaan luonteenpiirteitä, joita kutsumme *hyveiksi*: ne suojelevat henkilön hyvinvointia. (von Wright 2001, 187.)

MW: Lapset olivat Tilkkuina ja Takkuina prinsessan aarrekammiossa noutamassa taikakiveä ja tutkivat samalla kammioon varastoituja kalleuksia. Kalle ihastui koristeelliseen tikariin ja olisi välttämättä tahtonut ottaa sen mukaansa – vain pidelläkseen ja katsellakseen sitä. Tarinassa oli juuri kerrottu, että he saivat ottaa vain taikakiven. Kaikki muu piti jättää sinne. Tässä oli Kallella voimakas kiusaus ottaa tikari vastoin tarinan sääntöjä. Outi auttoi Kallea voittamaan kiusauksen – tosin luonteenlujuus ei toden teolla joutunut koetukselle, sillä Outi käänsi tarinan juonen uuteen suuntaan eikä tikari ollut enää ajankohtainen.

> Aiotulla *hyvällä* ymmärrän toiminnan päämäärää, joka toimijan arvostelman mukaan on hyväätekevä jollekin olennolle. Aiotulla *pahalla* ymmärrän toiminnan päämäärää, joka toimijan arvostelman mukaan on haitallinen jollekin olennolle. *Ennakoidulla* pahalla ymmärrän toiminnan tulosta tai ennakoitua seurausta, joka toimijan arvostelman mukaan on haitallinen jollekin olennolle. Jokainen aiottu paha on samalla ennakoitua pahaa, mutta ei kääntäen. (von Wright 2001, 206.)

> Ilmeiseltä vaikuttaa, että toiminnan aikomus ansaitsee moraaliset moitteet, ei vain jos jotain vahinkoa on aiottu, vaan jo yksin siksi, että toiminnan on ennakoitu aiheuttavan jotain haittaa. Toiminnan aikomus on moraalisesti hyvä, jos ja vain jos jonkun hyvää aiotaan sen itsensä vuoksi eikä teosta ole ennakoitavissa mitään haittaa kenellekään ja toiminnan aikomus on moraalisesti paha, jos ja vain jos teosta ennakoidaan seuraavan haittaa jollekin. (von Wright 2001, 210.)

> Näyttää varsin ilmeiseltä, että aiottua hyvää on aiottava sen itsensä vuoksi, jos toiminnan aikomusta halutaan kutsua *moraalisesti* hyväksi. (von Wright 2001, 210)

MW: Von Wrightin logiikan mukaisesti tulkitsen, että poppamieheltä lääkkeen varastamisen aikomus oli sikäli moraalisesti paha aikomus, että siitä ennakoitiin seuraavan haittaa poppamiehelle. Oliko lääkkeen varastamisessa millään tavoin moraalista hyvää? Oliko teko mitenkään puolustettavissa? Von Wright puhuu moraalisesti huonosta teosta ja erikseen pahantahtoisesta teosta. Jos teon haitta on ennakoitu, mutta ei aiottu, tekoa voidaan sanoa moraalisesti huonoksi. Jos teon haitta on myös aiottu eikä vain ennakoitu, tekoa voi sanoa perustellusti pahantahtoiseksi. (von Wright 2001, 211.)

Lääkkeen varastamisesta oli poppamiehelle ilmeistä haittaa: hän menetti mahdollisuuden esimerkiksi vaurastua lääkkeellä. Haitta oli ennakoitu, siis teko oli moraalisesti huono. Kuitenkaan ei ollut aikomuksena tuottaa haittaa poppamiehelle, vaikka haitta ennakoitiin lapsiryhmän ja opettajan välisessä keskustelussa ennen draamassa tapahtunutta tekoa. Tekoa ei siis voida pitää von Wrightin logiikkaa soveltaen pahantahtoisena.

> Jos toiminnan *aikomus* on moraalisesti hyvä, mutta itsensä vuoksi aiottu hyvä ei toteudukaan - koska aikomus epäonnistuu joko faktuaalisen tai aksiologisen kohteensa suhteen - silloin *teko* ei ole moraalisesti hyvä (vaan moraalisesti neutraali). Jos sen sijaan aiottu hyvä myös toteutuu, silloin voi myös tekoa kutsua moraalisesti hyväksi.
>
> Vastaavasti, jos toiminnan aikomus on moraalisesti huono (paha), mutta ennakoitu haitta ei toteudukaan, silloin teko ei ole moraalisesti paha (vaan moraalisesti neutraali). Jos taas ennakoitu haitta toteutuu, silloin myös teko on moraalisesti paha (huono).
>
> Moraalisen hyvyyden ja moraalisen huonouden välillä on muuan merkille pantava epäsymmetria: edellinen edellyttää että jonkin hyvän pitää olla *aiottua,* kun taas jälkimmäinen edellyttää vain, että jonkin teosta seuraavan pahan pitää olla ennakoitua. (von Wright 2001, 211-212.)
>
> Teosta pidättäytyminenkin on teko. Teosta pidättäytymisellä voi yhtä hyvin kuin toimimisellakin olla seurauksia. Pidättäytymisen seurauksena ne asiat tapahtuvat, jotka toimiminen olisi estänyt. (von Wright 2001, 213.)

MW: Moraalisesti hyvän teon tekeminen vaatii enemmän kuin moraalisesti huonon teon tekemättä jättäminen. Moraalisesti hyvä teko vaatii ajattelua ja päätöksen tekemistä. Moraalisesti huonon teon tekemättä jättämiseen riittää, kun ennakoi haitan ja luopuu sitten tekemästä tekoa.

> …olisi moraaliselta kannalta toivottavaa, että tilanteessa, missä toimija ennakoi haittoja sekä saman asian tekemisestä, että tekemättä jättämisestä, ainakin toisen, joko toimimisen tai pidättäytymisen, täytyy olla moraalisesti puolustettavissa. Jos tekemisestä seuraava ennakoitava haitta on pienempi kuin se haitta, jonka ennakoidaan seuraavan tekemättä jättämisestä, silloin tekeminen on moraalisesti puolustettavissa, toisin sanoen se merkitsee, ettei tehdä moraalisesti pahaa tekoa. (von Wright 2001, 213.)
>
> Vääjäämättömän haitan minimoinnin sääntö määrittää, minkä edellytysten vallitessa pahan aiheuttaminen toisille olennoille on moraalisesti puolustettavissa. Haitta, jonka se vapauttaa vastuusta, on vääjäämätön sanan ”absoluuttisessa” mielessä. ”Suhteellisessa” mielessä vääjäämätöntä haittaa ei voi nähdäkseni koskaan puolustaa moraalisesti. Yritys osoittaa, että se olisi puolustettavissa, on eräs ”tarkoitus pyhittää keinot” -argumentin muoto. Minusta se on immoraalisen argumentin perustyyppi ennen muita. (von Wright 2001, 214.)

MW: Jos Tilkku jättäisi lääkkeen varastamatta, Takku kuolisi. Jos Tilkku varastaa lääkkeen, hän aiheuttaa haittaa poppamiehelle. Moraalisesti oli puolustettavissa, että Tilkku varasti lääkkeen, koska lääkkeellä hän mahdollisesti pelastaisi ystävänsä hengen. Von Wright pohtii, miten voidaan määritellä eri olennoille koituvaa suhteellista haittaa. Perustellaanko sitä kärsivien määrällä, yhteisön vs. yksilön hyvinvoinnilla vai seurausten laajuudella? Lähtökohtana olisi oletus, että on mahdollista vedota yhteisöön vastoin sen yksittäisten

jäsenten hyvää ja että on mahdollista vertailla ja punnita kahden tai useamman olennon hyvää keskenään. (von Wright 2001, 214-216.)

Voitiinko poppamiehen kärsimystä lääkkeen menettämisestä verrata Takun kivuliasiin vatsanväänteisiin tai Tilkun hätään sairaan ystävänsä puolesta tai hänen pelkoonsa yksin jäämisestä? Oliko Tilkku ”hyvä ihminen”, kun se uhmasi kohtaloa ja lähti ryöstämään poppamieheltä lääkettä ystävänsä pelastamiseksi? Von Wright viittaa Aristoteleen näkemykseen hyvästä ihmisestä:

> Aristoteleen mielestä ihmiselle on ominaista järjellisen periaatteen mukainen toiminta tai järjellinen elämä. Mitä paremmin hän suorittaa tätä varsinaista tehtäväänsä, sitä parempi hän on *ihmisenä.* (von Wright 2001, 217.)

MW: Onko moraalisesti oikeutetumpaa auttaa ystävää jonkun toisen hyvinvoinnin kustannuksella? Onko ystävyys moraalisesti puolustettavissa: ”Ystävää, kaveria ei jätetä”. Voiko ystävyydessä olla hyötyajattelua, utilitaarisuutta vai onko ystävyys aina pyyteetöntä? Tarvitseeko ystävyys uhreja, ja millä ystävyyttä mitataan? Mitä ovat uskollisuus, luotettavuus, lojaalisuus? Mitä on sormien läpi katsominen ja karvoineen, nahkoineen hyväksyminen? Kuuluvatko ne ystävyyteen? Tilkun tarinassa oli sisäänrakennettuna ystävyyden kehittyminen ja sen koettelu. Sekö oli eettisen kasvatuksen pääsanoma, jonka halusimme välittää lapsille?

> Lyhyesti sanoen, hyveen tehtävänä on eliminoida ja poistaa ne sekaannusta tuottavat vaikutukset joilla emootio voi häiritä käytännöllisiä arvostelmiamme, toisin sanoen niitä arvostelmia, jotka koskevat valitun toimintatavan hyväätekevää ja haitallista luonnetta. Voidaan siis sanoa, että hyveen mukainen toiminta on ”järjen ” ja ”intohimon” välisen köydenvedon lopputulos. Jos kysymme, mitä hyveellinen ihminen on *oppinut* – ja tämä kysymys on, kuten sanoimme aina mielekäs – niin yleisluontoinen vastaus kuuluu: Hän on oppinut voittamaan intohimojen sekaannusta tuottavat vaikutukset hyvää ja pahaa, toisin sanoen hyvää tekevää ja haitallista, koskeviin arvostelmiinsa tilanteissa, joissa hän toimii. (Von Wright 2001, 235-236.)

> Joka on oppinut voittamaan pelkonsa, on oppinut sen, ettei anna pelon vahingoittaa itseään silloinkaan, kun hän tuntee sitä. Hän on oppinut sen, ettei anna pelon lamauttaa itseään, ettei joudu paniikin valtaan eikä mene sekaisin pelosta, vaan toimii kylmäverisesti vaaran uhatessa. Lyhyesti: hän on oppinut sen, ettei anna pelon hämärtää kykyään muodostaa arvostelmaa siitä, mikä on oikea toimintavaihtoehto hänen tapauksessaan. Kun hän on tämän oppinut, on hän oppinut rohkeaksi. (von Wright 2001, 237)

MW: Tarinassa oli paljon rohkeutta vaativia pelottavia tilanteita, joissa Tilkku toimi kylmän rauhallisesti joutumatta paniikkiin. Tilkku pelkäsi Takkua, kun he tapasivat ensimmäisen kerran. Tilkkua ja Takkua pelotti rahtilaivalla, jossa oli raaka ja julma kapteeni. Tilkkua pelotti tuntemattoman saaren öinen viidakko, kun hän lähti etsimään saaren poppamiestä saadakseen Takulle lääkettä. Tilkku pelkäsi ahnetta ja itsekästä poppamiestä. Tilkkua pelotti lähestyä mahtavaa maharadjaa ja pyytää tältä taikakiveä itselleen. Tilkkua pelotti mennä yöllä vakoilemaan eläintarhaan, oliko siellä hänen perhettään. Tilkkua pelotti pyytää eläintarhan johtajaa vapauttamaan hänen perheensä. Aina hän voitti pelkonsa eikä antanut pelon hämärtää kykyään toimia järkevällä tavalla. Tilkku oppi rohkeaksi.

Tilkku toimi hyveellisesti silloin, kun hän voitti pelkonsa ja lähti etsimään sairaalle Takulle apua. Toimiko Tilkku silloin hyveellisesti, kun hän voitti pelkonsa ja otti poppamiehen nukkuessa parantavan lääkkeen?

> Hyveet liittyvät oleellisesti toimintaan. Kyse on kuitenkin yksittäisistä teoista, ei tekojen kategorioista. Käyttääksemme Aristoteleen käsitteistöä, hyveillä on niille ominainen ja olennainen yhteys *yksittäisseikkoihin*. Juuri tässä astuu valinta mukaan kuvaan. Asia voitaisiin ilmaista näinkin: Koska hyveen ja tekojen kategorian välillä ei vallitse olennaista yhteyttä, *hyveen tietä ei ole koskaan etukäteen viitoitettu*. Hyveellisen ihmisen tulee itse ratkaista, missä se kussakin erityistapauksessa menee. (von Wright 2001, 233.)

MW: Sanat *etiikka, eettisyys ja hyve* virittävät minussa tunteen jostakin korkeammasta tasosta tai puhtaammasta ja paremmasta tilasta, jostakin tavoiteltavasta, jota haluan, mutta joka saa minut tuntemaan itseni myös riittämättömäksi, avuttomaksi ja puutteelliseksi. Ristiriitaista kyllä, mutta nuo sanat saavat minut tuntemaan myös itseni siksi paremmaksi ihmiseksi, joka haluan olla ja jonka syvällä sisimmässäni tiedän olevani. Ehkä evankelisluterilaisen kirkon vaikutuspiirissä kasvaneena minussa on myös ujoutta tunnustaa itse olevani hyvä. Kiitoksen siitä pitäisi kuulua jollekin muulle, ehkä jumalalle, mutta ei itselleni.

Olen saanut - joskin löyhän – evankelisluterilaisen koti- ja koulukasvatuksen, mutta olen sanoutunut nuorena aikuisena kirkosta irti. Lähdin hakemaan selvyyttä, tarvitsenko jotain, johon nojata vai voinko luottaa vain itseeni. Ajattelen, että ihminen voi ja että ihmisen pitää itse vastata teoistaan. Hän ei voi sälyttää niitä kenenkään toisen ratkaistavaksi. Jos hän tekee huonoja päätöksiä, hänen pitää kantaa niistä vastuu. Ajattelen, että ihmisen pitää kyetä elämään vastuunsa kanssa. Jos hän rikkoo, hänen täytyy korjata. Jos hän tuhoaa, hänen täytyy rakentaa jotain tilalle. Toisaalta ajattelen myös, että jos häntä vastaan rikotaan, olisi hyvä, jos hän pystyisi armahtamaan. Ajattelen, että ihminen parhaimmillaan tahtoo hyvää ja tekee hyvää. Jos hän tahtomattaan tai heikkotahtoisuuttaan tekee vahinkoa, hänen täytyy yrittää hyvittää aiheuttamansa vahinko. Edelleen ajattelen, että jos ihminen on oikein hyvä, hän ei vaadi hyvitystä kohdalleen osuneesta vahingosta.

Alustavaan tutkimussuunnitelmaani liittyen prosessin aikana kokoontui vanhempien ja henkilökunnan keskustelufoorumi, jossa etsittiin päiväkodin ja vanhempien välille yhteistä eettisen kasvatuksen linjaa. Siellä ei kuitenkaan määritelty eikä arvioitu tarkemmin draamaprosessin sisältöä eikä sen eettisiä tavoitteita. Joitakin linjauksia ja periaatteita käytiin yhdessä läpi.

Päiväkodin henkilökuntaan ja lasten vanhempiin kuului useita vakaumuksellisia kristittyjä. Esitellessäni vanhempainillassa tulevaa tutkimusta ja kysyäkseni lupaa vanhemmilta sen toteuttamiseen toin avoimesti esiin oman eettisen taustani. Kerroin, että eettiset kysymykset ovat kiinnostaneet minua jo nuoresta ja että olin vakaumuksellisista syistä eronnut kirkosta ja että olemme puolisoni kanssa halunneet antaa omille lapsillemme mahdollisuuden valita itse oman eettisen kotinsa. Halusin pitää eettisen keskustelutilan mahdollisimman avoimena, jotta todelliselle dialogille myös aikuisten kesken olisi ollut mahdollisuus toteutua.

Kun tarinaa suunniteltiin ja toteutettiin, Paulan ja Outin kanssa sovimme, että tähän tarinaan ei liitetä mitään uskonnollisia elementtejä ja että pyrimme välttämään moralisointia. Muuten molemmat ohjaajat toimivat oman arvomaailmansa pohjalta. Tehdyistä ratkaisuista käytiin prosessin aikana keskustelua. Tarinaa kehiteltiin yhdessä lasten kanssa, ja heidän ratkaisujaan pyrittiin hyväksymään tarinaan mahdollisimman paljon. Aikuisilla oli kuitenkin mahdollisuus vaikuttaa enemmän juonenkulkuun ja ratkaisuihin ja heillä oli lopullinen vastuu tarinan eettisistä valinnoista.

3.1.2 Kiusaavia kysymyksiä

Tähän asti pääsin ja tunsin olevani umpikujassa. Miten etenisin työni kanssa? Hyvää oli määritelty, mutta avoinna oli edelleen, mitä hyvää olimme tavoittelemassa? Mikä oli minusta hyvää ja miten sen osoittaisin? Tunsin itseni voimattomaksi asettamani tehtävän edessä.

Elämässäni tapahtui keväällä 2004 suuri muutos. Minusta tuli kaksosten isoäiti. Kasvattajana oleminen ja kasvatusvastuu saivat aivan uuden sisällön. Minulla oli hahmottumaton ajatus, että olen viettänyt onnellisen lapsuuden monien hyvien kasvattajien turvaamana ja että osakseni tullutta hyvää olen halunnut siirtää eteenpäin, aina kun olen ollut lasten kanssa. Lastenlasten syntymä sai minut miltei hätääntymään; miten voin välittää jälkeläisilleni sen hyvän, minkä olen kokenut lapsena.

Panin väitöskirjatyön syrjään ja kirjoitin kirjan lapsuudestani. Se vei lomat ja vapaahetket noin vuoden ajalta. Lapsenlapseni kenties joskus sitä lukevat tai ehkä heidän vanhempansa lukevat sitä heille. En tiedä, tuleeko siitä koskaan heille tärkeä kirja. Minulle se on tärkeä. Sitä kirjoittaessani kartoitin oman eettisen kasvuympäristöni – perheeni, lähisukuni, naapurit ja muut ihmiset, jotka kuuluivat lapsuuteeni. Kirjan valmistuttua tiesin jo tarkemmin, mistä olin tullut ja millaiset ihmiset olivat tietäni viitoittaneet.

Kirjan valmistuttua aloin taas ajatella kesken jäänyttä tutkimustyötä. Muistin, miten työhön ryhtyessäni minua oli kiehtonut ajatus kasvatuksen dialogisuudesta. Dialoginen kasvatus oli mielestäni tavoittelemisen arvoista. Tutkisinko siis, millaista dialogisuutta draamaprosessissa oli?

> *Päiväkirjasta toukokuussa 2006*
>
> Draaman ja dialogisuuden pillipiipari kuljettaa minua. Se tanssii hunnutettuna ilakoiden edelläni, katoaa välillä näkyvistä, ilmaantuu seuraavassa hetkessä odottamattomasti eteeni sieltä, mistä en osannut sitä odottaa, pyörii ympärilläni, käväisee niin lähellä, että melkein tavoitan sen viitan liepeen, näyttäytyy ja katoaa, paljastaa hetkeksi ilkamoivat kasvonsa, verhoutuu taas, kääntäen selkänsä katoaa puiden siimekseen. Kuulen sen soiton ja seuraan sitä lähes tahdottomana ja samalla tahtoen kuulla lisää sen soittoa.
>
> Olen nähnyt valon. Olen nähnyt, miten yhteys syntyy. Olen nähnyt, miten kohtaaminen syntyy. Olen nähnyt hetkiä, milloin vastavuoroisuus ihmisten välillä tulee todeksi, tapahtuu. Olen nähnyt, miten ihminen haluaa kuulla toisen puheen ja vastata siihen. Olen nähnyt, miten ihminen on ottanut vastaan toisen lähettämän viestin ja vastaa siihen. Olen nähnyt, miten

huomioonottaminen, välittäminen, huolenpito tapahtuu. Tulee todeksi. Olen nähnyt. Nyt tehtäväni on kertoa siitä.

Tästä minua on varoitettu. Varoitettu rakastumasta tutkimusaiheeseen. Varoitettu sokaistumasta rakkauden kohteestaan. Nyt minun pitäisi epäillä kokemustani. Koetella sen paikkansapitävyyttä. Epäillä, olenko mahdollisesti erehtynyt. Epäillä, olenko tulkinnut tapahtunutta odotusteni mukaisesti ja jättänyt huomioimatta seikkoja, jotka kumoaisivat tulkintani. Epäillä ja viime kädessä ehkä tunnustaa, että olin ajanut virvatulta. Ei ollut mitään. Tai hurjimmillaan osoittaa, että näiden argumenttien mukaan väitteeni voisi hyvinkin pitää paikkansa.

Miksi minun pitää ryhtyä niin työlääseen urakkaan kuin tutkimuksen tekemiseen, kun tiedän - yksinkertaisesti tiedän - että olen ollut todistamassa, kun dialogisuus tapahtuu? Miksi en vain suoraan lähde julistamaan, saarnaamaan, viemään soihtua eteenpäin? Kuulkaa kuulkaa, nähkää nähkää! Enkö luota julistajan kykyihini? Ehkä en. Ehkä en ole parhaimmillani julistajana. Ehkä olen parempi tutkija. Luulen, että sanani menee tätä kautta paremmin eteenpäin. Yhtäkaikki – tälle tielle lähdin ja nyt ollaan tässä.

Haluanko tällä työllä osoittaa olevani kelvollinen tutkija, joka pystyy hallitsemaan impulssinsa, tunteensa, ajatuksensa, olemaan looginen, argumentoimaan väitteensä, tiedostamaan oman menneisyytensä, elämänsä tapahtumat, jotka vaikuttavat hänen maailmantulkintaansa? Haluanko osoittaa lukeneeni riittävän määrän muiden tekemiä kirjoituksia, tutkimuksia, pohdiskeluja, että minut voitaisiin ottaa todesta?

Täytyykö minun - ollakseni uskottava - kuolettaa innostukseni, hillitä hengitykseni, sammuttaa silmieni valo, viilentää kuumottavat poskeni, rauhoittaa sydämeni lyönnit, että vakuuttaisin? Keitä minä tahdon vakuuttaa? Niitäkö, jotka jo ovat nähneet valon vai niitä, jotka eivät vielä valosta tiedä?

Mitä minä olen nähnyt? Olen nähnyt, että tavallisessa suomalaisessa päiväkodissa, tavallisten lasten ja työntekijöiden onnistui luoda yhteinen tapahtumien sarja, kertomus, maailma, joka vei minut mukanaan eikä ole jättänyt rauhaan.

Tästä elämästä, ohikiitävien hetkien jatkumosta, talletettiin ajanjakso, jota jälkeenpäin ajatelleena ja tutkineena olen ymmärtänyt elämisestä jotain, jota en aikaisemmin ymmärtänyt. Samalla tavalla kuin tiedän - vain tiedän tietäväni - että olen löytänyt siitä jotain tärkeää, olennaista ja arvokasta. Tiedän, että pillipiipari soittaa edelleen. Kuulen hänen soittonsa.

Sen vuoksi, että muutkin näkisivät, koetan tuoda esille sitä mielestäni tärkeää, olennaista ja arvokasta, jota päiväkodin draamaprosessissa tapahtui. Että ainakin joku, joka jo aavistaa, saisi aavistukselleen vahvistusta niin paljon, että lähtisi kokeilemaan tai että joku, joka epäilee, kiinnostuisi kokeilemaan, olisiko hänen mahdollista nähdä tai kokea jotain samankaltaista.

Tässä työssä olen perimmäisten kysymysten äärellä. Ihmisenä oleminen, ihmisenä olemisen toteutuminen on kaiken aikaa ajatusteni takana. Miten minä voisin toteutua ihmisenä tässä elämässä.

Tämä työ on äärimmäisen henkilökohtainen. En voi puhua muista. Vain itsestäni ja siitä mitä olen nähnyt. Tämä on minun osuuteni. Minun osuuteni on puhua siitä, mitä minä ajattelen tai olen ajatellut. Tämä on minun tekoni.

Minun tekoni ihmisenä. Minun tekoni vakavana puheenvuorona, jolla haen yhteyttä. Antaudun yhteyteen. Astun kehään. Nöyrryn kysymään.

Päiväkirjasta toukokuussa 2006

Tehtävänäni on eettinen kasvatus. Minun on tiedettävä miltä pohjalta ponnistan. Koska en oikeasti tiedä, miltä pohjalta ponnistan, minun on asetuttava uudestaan kehään. Uudestaan pohdittava, mille perustalle olen rakentanut kasvattajana, ihmisenä olemiseni. Sille pohjalle, että asetun uudestaan samaan kehään. Samaan kehään lasten kanssa. Samaan kehään itseni kanssa.

Tämä työ on tämän elämänvaiheeni tilitys, siitä mitä ajattelen eettisestä kasvatuksesta. Draama on siihen kurkistusikkuna. Se antaa mahdollisuuden ja se jopa pakottaa olemaan avoin, kysymään.

Päiväkirjasta toukokuussa 2006

Tässä tutkimuksessa, jossa on alun perin tavoitteena ollut eettisen kasvun tukeminen, on sisäänrakennettuna erilaisia tunnistamattomia ja tiedostettuja teemoja. Tiedostettuja eettisiä teemoja ovat esimerkiksi omien oikeuksien puolustaminen, rohkeus vahvemman edessä, vääryyttä tehneen auttaminen, apua tarvitsevan auttaminen, hyvä toveruus, ystävyys, ystävän auttaminen hädässä, varastaako lääke vai antaa ystävän menehtyä, vangitun perheen vapauttaminen ja lunnaitten maksaminen.

Kunkin lapsen eettinen kasvatus rakentuu sellaiselta pohjalta, minkälaisia eettisiä periaatteita hänen kasvattajansa ovat sisäistäneet. Suomalaisessa kulttuurissa voimakkaana ja viime vuosikymmeniin asti lähes ainoana vaikuttajana on ollut kristillinen ajattelu, jossa vanhatestamentilliset kymmenen käskyä ja toisaalta uusitestamentillinen armahtaminen ja sovitus ovat kasvattajien ajattelun pohjalla.

Uskonnon, nimenomaan evankelis-luterilaisen uskonnon, merkitys eettisen kasvatuksen mittapuuna on Suomessakin vähentynyt yhteiskunnan monikulttuurisuuden jatkuvasti lisääntyessä. Kuuluminen erilaisiin uskonnollisiin yhteisöihin, valinnat erilaisten uskonnollisten yhteisöjen välillä ja toisaalta uskonnoista etääntyminen asettavat erityisiä haasteita muiden kuin uskonnollisten yhteisöjen omien päiväkotien eettiselle kasvatukselle.

Edustan sitä ajattelua, että kenelläkään ei ole oikeutta sanoa, mikä on oikein tai väärin, mutta jokaisella, joka joutuu tekemisiin lasten kanssa, on erityinen velvollisuus sitä pohtia. Tästä seuraa, että kasvattajan on asetuttava kysyjäksi kasvatettavan kanssa.

Isäksi ja äidiksi tulemiselle ei järjestetä pääsykokeita. Kasvatusvastuu alkaa välittömästi, ja valmiudet eettisen kasvun tukemiseen ovat kirjavat. On isiä ja äitejä, jotka eivät ehkä koko elämänsä aikana tule esittäneeksi ensimmäistäkään kysymystä itselleen, millaista olisi hyvä eettinen kasvatus. He vain antavat ohjeita siltä pohjalta, miltä tuntuu ja mitä ovat oppineet omassa lapsuudessaan. Elämän rakenteesta - siitä, että se on elettävä hetki kerrallaan ja hetkellään toimittava jollakin tavalla, oli teko sitten ajateltu, perusteltu tai vain vaistomainen reagointi johonkin ärsykkeeseen - seuraa, että lähes kaikki tekomme ovat harkitsemattomia. Ne vain tehdään siinä tilanteessa, mikä on käsillä. Tekojen taustalla olisi hyvä olla pohdiskelua tilanteista, joissa toimiminen on ristiriitaista. Elämää voi harjoitella.

Kasvattamisen ammatikseen valinneen on pohdittava syvällisesti, mihin ja miltä pohjalta lapsia ohjaa. Omien kasvamiskokemustensa kirjoa on syytä arvioida ymmärtääkseen, miltä pohjalta puhuu ja toimii.

Tämä tutkimus on minulle ikkuna, josta katson omaan maailmassaolemiseeni. Katson omaan menneisyyteeni ja samasta ikkunasta katson siihen tulevaisuuteen, johon minulla ei ole enää pääsyä, mutta jonne ne lapset tulevat menemään, joiden elämää olen joskus sivunnut, ja joiden menneisyyteen kuulun. Jokaisella, joka kohtaa lapsen on vastuu hänen eettisestä kasvustaan.

Päiväkirjasta heinäkuussa 2006

Draamaprosessi ei ole mikään temppukokoelma, sarja tietynlaisia tekoja, joita tekemällä voisi kasvattaa. Sen sijaan draamaprosessin avulla voidaan tarjota tietoisesti aika ja paikka, missä asetutaan ja pysähdytään, rauhoitutaan erityisesti kuuntelemaan puolin ja toisin, aikuinen lasta ja lapsi aikuista. Myös aikuinen aikuista.

Minua ajaa ajatus siitä, että elämä on ohikiitäviä hetkiä. Ennen kuin tietää jotain olleen, se on jo mennyttä. Silti jotain jää. Se, mikä jää hyvänä mieleen, on tärkeää. Se, mikä palautuu hyvänä mieleen omia aikojaan. Hyvän kokemus kertoo yhteyden kokemuksesta. Yhteydestä johonkin. Dialogisuus edellyttää yhteyttä.

3.2 Suunta tähdistä

Luvussa 3.2.1 käyn keskustelua Buberin (1995) ajatusten kanssa. Buberin ajatuksissa tunnistan sellaista kasvatuksen dialogisuutta, johon haluan pyrkiä ja jota tunnen voivani tavoitella. Ajatukset ovat pohjana ja perustana, kun myöhemmin tarkastelen draamaprosessissa tunnistamaani dialogisuutta.

Luvussa 3.2.2 etsin merkkejä dialogisuudesta draamaprosessin tarinasta, ja peilinä ovat Bahtinin (1991) ajatukset sokraattisesta dialogista ja menippolaisesta karnevaalista teoksessa *Dostojevskin poetiikan ongelmia*. Olen valinnut teoksesta kohtia, jotka herättivät minut havaitsemaan yhtymäkohtia toteuttamamme draamaprosessin kanssa. Tällä keskustelulla ensinnäkin pyrin lähestymään prosessissa tunnistamaani dialogisuutta ja eettisiä teemoja. Toiseksi haluan käydä aktiivista ja omakohtaista keskustelua aikaisempien tarinankertojien ja muistiinmerkitsijöiden kanssa.

3.2.1 Dialogissa Martin Buberin kanssa

Ihmisen maailma on kaksitahoinen hänen kaksitahoisen kommunikointinsa mukaisesti. Ihmisen kommunikointi on kaksitahoista niiden perussanojen kaksitahoisuuden mukaisesti jotka hän voi sanoa. Perussanat eivät ole yksittäissanoja vaan sanapareja. Ensimmäinen perussana on sanapari Minä-Sinä. Toinen perussana on sanapari Minä-Se; jolloin perussanana muuttumatta Se-sanan tilalla voi olla myös sanan Hän. Siten myös ihmisen Minä on kaksitahoinen. Sillä perussanan Minä-Sinä Minä on toinen kuin perussanan Minä-Se Minä. (Buber 1995, 25.)

Niin kauan kuin Sinän taivas on levittäytynyt ylleni, kausaalisuuden tuulet laantuvat kantapäilleni ja kohtalon pyörre hyytyy. (Buber 1995, 31.)

> Sitä ihmistä, jolle sanon Sinä, en koe. Vaan olen yhteydessä häneen, pyhässä perussanassa. Vasta kun astun pois siitä, koen hänet taas. Kokemus on Sinä-kaukaisuutta. Yhteys voi rakentua myös silloin, kun ihminen jolle minä sanon Sinä, ei kokemuksessaan sitä kuule. Sillä Sinä on enemmän kuin Se tietää. Tänne ei ulotu mikään petos; täällä on aktuaalisen elämän tyyssija. (Buber 1995, 31.)

MW: Näin haluaisin kohdata lapsen. Toki tiedän, etten siihen kykene kuin joskus ja ehkä vain hetken kerrallaan. Mutta minulla on sellaisesta kokemus. Olen myös tunnistanut hetkiä, joissa on Buberin kuvaama yhteys, kun olen katsellut tämän tutkimuksen videomateriaalia.

> Vapaa ihminen on se joka tahtoo ilman mielivaltaisuutta. Hän uskoo aktuaalisuuteen; eli: hän uskoo todellisen Minä-Sinä kakseuden todelliseen liittyneisyyteen. Hän uskoo kutsumukseen ja siihen, että se tarvitsee häntä, se ei ohjaa häntä kädestä pitäen, se odottaa häntä, hänen täytyy itse mennä kohtaamaan se eikä hän kuitenkaan tiedä, missä se on; hänen täytyy lähteä koko olemuksellaan, sen hän tietää. ei tule tapahtumaan niin kuin hän päätöksessään haluaa; mutta se, mikä tulee tapahtumaan, tapahtuu vain kun hän itse päättää tehdä sen, mitä hän voi tahtoa. Hänen on uhrattava pieni tahtonsa, se, joka ei ole vapaa, vaan esineiden ja vaistojen säätelemää, suurelle tahdolleen, joka etääntyy pois siitä mikä on määrättyä, kohti sitä mikä on kutsumusta. Silloin hän ei enää sekaannu tapahtumiin, mutta ei myöskään vain anna asioiden tapahtua. Hän kuuntelee sitä, mikä kasvaa esiin, elävän olennon kulkua maailmassa; ei tullakseen kannetuksi edelleen sen kautta, vaan itse aktuaalistaakseen sen, niin kuin se tahtoo itse häntä tarviten tulla aktuaalistetuksi hänen kauttaan; inhimillisellä hengellä ja inhimillisellä teolla, ihmiselämällä ja ihmiskuolemalla. Hän uskoo, sanoin; mutta tämä sisältää: hän kohtaa. (Buber 1995, 85-86.)

MW: Tahdon kasvattajana tavoitella Buberin vapaan ihmisen olemusta. En väitä, että kykenisin siihen, mutta tahdon tavoitella. Tahdon kohdata ja tahdon tuntea liittyneisyyttä ihmisen kanssa.

> Jos kuljemme tietä ja kohtaamme ihmisen, joka on tullut meitä vastaan myös tietä kulkien, me tunnemme vain meidän osamme tiestä, emme hänen - hänen osansa elämme vain kohtaamisessa. (Buber 1995, 104.)

> Jokainen todellinen yhteys inhimilliseen olentoon tai muuhun elävään olentoon maailmassa on yksinomainen. Sen Sinä on vapautunut ja astuu esiin, kohtaamaan meidät ainutkertaisuudessaan. Se täyttää taivaanpiirin: ei niin, etteikö olisi mitään muuta, mutta kaikki muu elää sen valossa. Niin kauan kuin yhteyden läsnäolo säilyy, tämä sen kosminen ulottuvuus on loukkaamaton. (Buber 1995, 106-107.)

> Yhteys on molemminpuolisuutta. Minun Sinäni tehoaa minuun, niin kuin minä tehoan siihen. Meidän oppilaamme kasvattavat meitä, meidän teoksemme rakentavat meitä. (Buber 1995, 38.)

> On kuitenkin myös monia Minä-Sinä -suhteita, jotka laatunsa mukaan eivät kehity täydeksi molemminpuolisuudeksi, jos ne säilyvät tässä omassa laadussaan.

> Sellaiseksi suhteeksi olen toisaalla luonnehtinut aidon kasvattajan suhdetta oppilaaseensa. Opettajan, joka tahtoo auttaa oppilaan olemuksen parhaimpia mahdollisuuksia toteutumaan, täytyy tarkoittaa häntä tänä tiettynä persoonana tämän potentiaalisuudessa ja tämän aktuaalisuudessa. Tarkemmin, hänen ei

> pidä tuntea tätä vain pelkkänä ominaisuuksien, pyrkimysten ja esteiden summana: hänen täytyy oivaltaa tämä ja myöntää tämä kokonaisuutena. Sen hän voi tehdä vain jos hän kohtaa tämän kulloinkin partnerinaan bipolaarisessa tilanteessa. Ja antaakseen vaikutukselleen yhtenäisyyden ja merkityksellisyyden hänen täytyy elää kyseisen tilanteen läpi sen kaikissa aspekteissa ei vain omasta näkökulmastaan, vaan myös partnerinsa näkökulmasta käsin. Hänen täytyy tarkoittaa sellaista toteuttamista, jota minä kutsun kattamiseksi (Umfassung). On olennaista, että hänen tulisi herättää Minä-Sinä suhde oppilaassa, jonka tulisi tarkoittaa ja myöntää kasvattajansa tänä tiettynä persoonana: ja kuitenkaan kasvatusyhteys ei voisi kestää, jos oppilas myös harjoittaisi kattamisen taitoa, elämällä yhteisen tilanteen läpi kasvattajan näkökulmasta käsin. Päättyykö Minä-Sinä -suhde nyt vai omaksuuko se ystävyyden aivan toisenlaisen luonteen, molemmissa tapauksissa tulee selväksi, että spesifisti kasvattava yhteys sellaisenaan on yhteensopimaton täyden molemminpuolisuuden kanssa. (Buber 163-164.)
>
> Parantaminen niin kuin kasvattaminen, vaatii sitä, että ihminen elää kohtaamisessa ja on kuitenkin vetäytynyt (Buber 1995, 165).
>
> Jokainen Minä-Sinä -suhde tilanteessa, jonka määrittää toisen osapuolen yritys vaikuttaa toiseen, on riippuvainen molemminpuolisuudesta, joka ei koskaan voi tulla täydeksi (Buber 1995, 165).

MW: Kasvattajan tehtävässä oleminen on vaikuttamista. En voi sitä kiistää. Kuitenkin näen kasvattamisen ennen kaikkea läsnäolona. On tärkeämpää olla läsnä ja olla kysymässä yhdessä kuin olla vastaamassa. Minulla on kasvattajan vastuu. Se tarkoittaa sitä, että tiedostan sen, että jo pelkkä läsnäolo on vaikuttamista.

> Meidän osamme sisältää kuitenkin sen jalon melankolian, että jokaisesta Sinästä meidän maailmassamme täytyy tulla Se. Niin yksinomaisen läsnä oleva kuin se välittömässä yhteydessä olikin, niin pian kuin tämä on hälvennyt tai se on kyllästetty välineillä, Sinästä tulee esine esineiden joukossa, ehkä huomattavin niistä, mutta kuitenkin yksi niistä, kiinteänä määrältään ja rajoiltaan. Teoksen kohdalla aktuaalistaminen yhdessä merkityksessä merkitsee epäaktuaalistamista toisessa merkityksessä. Aito näkeminen on lyhyttä kestoltaan; luonnon olento, joka juuri avautui minulle vuorovaikutuksen salaisuudessa, on nyt jälleen tullut kuvailtavaksi, hajotettavaksi, luokitettavaksi, siitä on tullut moninaisten lakien alueiden leikkauspiste. Ja rakkaus itsekään ei voi pysyä välittömässä yhteydessä; se kestää, mutta vaihdellen aktuaalisuudesta piilevyyteen. Ihminen, joka juuri oli ainutkertainen ja ominaisuuksia vailla, ei käsillä oleva, ainoastaan läsnä oleva, ei koettavissa oleva, ainoastaan koskettava, on jälleen tullut häneksi, ominaisuuksien summaksi, tietyn muodon omaavaksi ainekoostumaksi. Nyt voin jälleen eristää hänestä hänen tukkansa värin, hänen puheensa tai hänen laatunsa värin; mutta heti kun voin sen tehdä, ei hän enää ole minulle Sinä, eikä myöskään ole siksi vielä tullut.
>
> Jokainen Sinä maailmassa on luonteensa mukaisesti määräytynyt tulemaan esineeksi tai kuitenkin sisältymään esineellisyyden maailmaan yhä uudestaan. Esineellisellä kielellä voitaisiin sanoa: jokainen esine maailmassa voi, joko ennen esineellistymistään tai sen jälkeen, ilmestyä jollekin Minälle tämän Sinänä. Mutta esineellinen kieli vangitsee vain yhden kaistan aktuaalisesta elämästä.

> Se on kotelo, Sinä perhonen. Ei vain ole aina niin ikään kuin nämä tilat puhtaasti tulisivat toistensa sijaan, vaan usein vain syvästi kaksitahoinen, sekavasti yhteenkietoutunut tapahtuminen. (Buber 1995, 39–40.)

MW: Nuo Buberin suorat lainaukset tulkitsevat tahtoani ja ymmärrystäni olla kasvattajana ja olla ihmisenä. Tuonne tahtoisin ja Buber myös näyttää, minne en voi päästä. Voin vain hetkittäin tunnistaa Minä-Sinä -kokemuksen. Draamaprosessimme näytti mahdollisuuksia ja hetkiä, jolloin Minä-Sinä -suhde oli lähes käsinkosketeltavan aistimellinen, todellinen ihmisen kokemus. Sen kokemuksen välittämisen halu on siivittänyt tätä työtä ja pitänyt minut sen parissa, vaikka vuosia on jo kulunut eletyistä hetkistä. Se, että tämä työ kokonaisuudessaan on jo Se, saa minut ”jalon melankoliseksi”. Jo yrittäessäni tiedän, etten tule onnistumaan. En voi välittää kenellekään muulle Minä-Sinä -kokemusta. Silti se ei häviä. Tämä saa minut vaikenemaan ja hiljentymään, ei jähmettymään, mutta hiljentymään siten, että viimeinenkin liikahdus pysähtyy kuin heilurin liike. Jää vain olennainen, ydin, tunnistamaton.

Tutkimukseni tulee olemaan ”Sen” tarkastelua. Kuitenkin koko ajan, piinallisestikin, minulla on vahva taju, ymmärrys, tunne – tekisi mieli sanoa tieto – siitä, että ”Sen” takana, edessä, päällä, alla, sivulla, ympärillä, sisällä, on jotain, joka on olennaisempaa ja tärkeämpää. Sellaista, jolla vain loppujen lopuksi on merkitystä. On piinallista, miten se karkaa, kun siitä yrittää saada otteen. Voisi ajatella, että sitä ei ole edes olemassa ja että kuvittelen vain sen. Toisaalta, kuinka voisin edes kuvitella sitä, jos minulla ei olisi kokemusta siitä. Sellaiset ihmiset, jotka myös kokeneet sen, kykenevät ymmärtämään toisistaan sen, että molemmat ymmärtävät toisiaan: ovat sen saman, karkaavan äärellä. He ikään kuin hetkeksi levähtävät samassa tilassa ja saavat vastauksen, joka tosin sitten taas katoaa ja häviää. Siitä jää kuitenkin jälki. Kaipaus. Kaipaus yhteyteen. Kaipaus kohtaamiseen.

Tässä tutkimuksessa korkeimpana tavoitteenani on saada ote draamaprosessissa ilmenneeseen dialogisuuteen, kohtaamiseen. Vaikka kohteena on Se, ei Sinä, prosessi on minulle myös Sinä, joka on kutsunut minua, puhunut minulle ja jota minä olen kuullut ja kuunnellut.

3.2.2 Dialogissa Mihail Bahtinin kanssa

Seikkailusta

> Seikkailuromaanin sankaristakaan ei voi sanoa kuka hän on. Hänellä ei ole kiinteitä sosiaalisesti tyypillisiä ja yksilöllisesti luonteenomaisia ominaisuuksia, joista hänen luonteensa, tyyppinsä tai temperamenttinsa pysyvä hahmo muodostuisi. Tuollainen määritelty hahmo rasittaisi seikkailun juonta ja rajoittaisi seikkailun mahdollisuuksia. Seikkailun sankarille voi tapahtua mitä tahansa, hänestä voi tulla mitä tahansa. Hän ei ole substanssi vaan seikkailujen ja tapahtumisen puhdas funktio. Seikkailun sankari on yhtä vähän lopullinen ja oman hahmonsa ennalta määräämä kuin Dostojevskin sankarikin. (Bahtin 1991, 152.)

MW: Tilkun ja Takun seikkailuissa, jossa tarinaa kerrottiin alkutarinasta lähtien jakso jaksolta ja lasten ratkaisut pyrittiin ottamaan huomioon, antoi seikkailutarinan idea mahdollisuuden kehitellä juonta ja tapahtumien kulkua vapaasti. Se antoi toisaalta aikuisille, jotka kehittelivät eettisiä dilemmoja, mahdollisuuden tehdä tarinan sisälle tilanteita, jotka toimivat puheenvuoroina,

ehdotuksina, kutsuina. Lapsille tarjottiin mahdollisuus vastata ehdotuksiin, kehitellä niitä eteenpäin vastaehdotuksilla tai kokonaan uusilla ehdotuksilla ja vastata kutsuun tai hylätä se.

> Sankareiden luonne tai se sosiaalinen maailma, jossa he tosiasiassa olisivat ruumiillistuneet, ei määrää ennakolta eikä rajoita sankareiden mahdollisia suhteita tai niitä tapahtumia, joihin he voivat osallistua. (Bahtin 1991, 152.)

> Seikkailun maailma takasi ensinnäkin mukaansatempaavan kerronnallisen jännitteen, joka helpotti lukijan vaikeaa matkaa samaan romaaniin sisältyvien filosofisten teorioiden, henkilöiden ja ihmissuhteiden labyrintin läpi. Toiseksi, pakinaromaanista Dostojevski löysi ”myötätunnon kipinän sorrettuja ja solvattuja kohtaan, jonka voi tuntea onnelliseksi tehtyjen kerjäläisten ja pelastettujen löytölasten kaikkien seikkailujen taustalla” Kolmanneksi se ilmaisi Dostojevskin tuotannon ”ikiaikaista piirrettä”: pyrkimystä tuoda poikkeuksellinen jokapäiväisen keskelle, sulauttaa ylevä groteskiin romanttisen periaatteen mukaisesti ja viedä arkitodellisuuden hahmot ja ilmiöt kuin ohimennen fantastisen rajoille. (Bahtin 1991, 153-154.)

MW: Tilkun ja Takun seikkailuissa tarina tarjosi mukaansatempaavan kerronnallisen jännitteen, joka helpotti lasten mukanaoloa. Prosessi kesti 2½ kuukautta ja välillä oli yksi kahden viikon tauko syysloman aikaan. Silti kaikki lapset näyttivät pysyvän tarinassa mukana.

Aikuiset tiesivät, että tarina päättyy viimeistään prosessin sovitulla viimeisellä tuokiolla. Lapset eivät sitä tienneet. Tarinan draamallinen kaari sai luonnollisen päätöksensä toiseksi viimeisellä kerralla, jolloin Tilkku ja Takku vapauttivat Tilkun vangitun perheen. Nalle -ryhmän Milla havaitsi sen ja puki sen sanoiksi:

> Outi: Nyt me ollaan sellaisessa tilanteessa. Tilkku on saanut isin ja äidin ja uuden pikkusiskon ja kaikki vanhat siskot ja veljet pelastettua. Mitä luulette mitä ne tekevät nyt?
>
> Milla: Lähtevät kotiin.
>
> Outi: Millä?
>
> Milla: Taikamatolla.
>
> Outi: Taikamatolla kotiin.
>
> Milla: Olipas pitkä seikkailu.
>
> Outi: Oli aivan hengästyttävän pitkä seikkailu ja mä en voi uskoa mitä kaikkea on tapahtunut.
>
> Seikkailuromaanin juoni sitä vastoin on nimenomaan sankaria verhoava puku, jota hän voi vaihdella niin usein kuin häntä huvittaa. Seikkailun juoni ei perustu siihen, mitä sankari on ja mikä on hänen paikkansa elämässä, vaan pikemminkin siihen, mitä hän ei ole, mitä ei ole kunkin hetken todellisuuden näkökulmasta ennalta ratkaistu ja mikä on odottamatonta. Seikkailuromaanin juoni ei nojaa vallitseviin ja pysyviin tilanteisiin (perhe-, sosiaalisiin tai elämäkerrallisiin), se kehittyy niistä riippumatta. Seikkailutilanne on tilanne, johon jokainen ihminen ihmisenä voi joutua. Seikkailun juoni ei käytä mitään pysyvää sosiaalista asemaa valmiina elämänmuotona, vaan ”tilanteena”. Kioskikirjallisuuden aristokraatilla ei ole siten mitään yhteistä sosiaalisen perheromaanin aristokraatin kanssa. Kioskikirjallisuuden aristokraatti tarkoittaa tilannetta, johon ihminen on joutunut. Aristokraatin pukuun

> pukeutunut ihminen toimii ihmisenä: ampuu, tekee rikoksia, pakenee vihollisiaan, voittaa vastoinkäymisiä jne. Seikkailun juoni on tässä mielessä hyvin inhimillinen. Kaikki sosiaaliset ja kulttuuriset instituutiot, säännöt, säädyt, luokat ja perhesuhteet ovat vain tilanteita, joihin ikuisesti tasa-arvoinen ihminen voi joutua. Hänen ikuisen inhimillisen luontonsa – itsesuojeluvaiston, saavutusten ja voiton tahdon, omistaminen ja aistillisen rakkauden halun – sanelemat tehtävät määrittävät seikkailun juonen. (Bahtin 1991, 155–156.)

MW: Tilkku oli tarinan alussa pieni jäniksenpoikanen, joka huomasi olevansa yksin. Koko perhe oli kadonnut. Hän oli avuton. Hänellä oli vain yksi ohje mielessään, jonka äiti oli sanonut: ”Tee aina oikein, niin selviydyt”. Tilkku ei vain tiennyt, mikä on oikein. Tilkun status: avuton, heikko, pieni, arka, saalis. Mikä vie tarinaa eteenpäin? Tilkku lähtee etsimään perhettään. Seikkailussa hän tapaa Hirvi Hornisen, haltijan, joka auttaa häntä vähän. Hän antaa taikamaton, jolla hän voi matkustaa nopeammin etsiessään vanhempiaan ja taikakiven, joka osaa neuvoa Tilkulle mikä on oikein. Tapahtuu onnettomuus: taikakivi putoaa. Tarinaa vie tästä lähtien eteenpäin se, että Tilkku ja hänen toverikseen ryhtynyt Takku kulkevat taikakiven perässä, joka on joka tuokio löytymäisillään, mutta jonka Tilkku ja Takku saavat vasta tarinan lopussa. Tarinan loppupuolella löytyy myös Tilkun kadonnut perhe. Tarina saa luonnollisen lopun: Tilkun ongelmat ratkesivat, kun hän pääsi äidin ja isän luo.

Tilkku ja hänen toverinsa Takku ovat ihmisen metafora. He ovat kuin kuka tahansa meistä. Heille tapahtuu asioita, joita voi tapahtua kenelle tahansa. Tarinassa ei tuotu esille sitä, olivatko Tilkku ja Takku tyttöjä vai poikia. He olivat keitä tahansa. Tarinassa he olivat niin suurissa ja vaarallisissa seikkailuissa, etteivät he voineet olla vain lapsiakaan. He joutuivat tilanteisiin, joissa he joutuivat ratkaisemaan kaikkein vaikeimpia kysymyksiä, mitä ihminen voi kohdata. Vasta tarinan lopussa, kun isä ja äiti löytyivät, Tilkku ja Takku pääsivät lapsen asemaan.

Joskus todellisen elämän ehdot sulautuivat tarinan aineksiksi sellaisenaan ilman metaforista ulottuvuutta. Keskustelussa lapset hakivat hyväksyntää Takun itsekkyydelle. Takku ei ehkä sen vuoksi antanut puolukoita Tilkulle, koska hän säästi niitä ystävälleen. Outin kysyessä, eikö Tilkku ollut Takun ystävä, perustelivat lapset, että ei, ollut koska he olivat erilaisia. Kun Outi kysyi, vainko samanlaiset voivat olla ystäviä, myönsivät lapset sen. Lisäperusteluna oli se, että leijona voisi syödä pupun, koska leijona on petoeläin.

Outi: Mitä te luulette miksi se Takku ei voinut antaa Tilkulle niitä puolukoita?

Tuomas: Se antaisi niitä jollekin ystävälle.

Outi: Meinaat sä että Takku vei niitä jollekin ystävälle?

Tuomas nyökkää.

Outi: Eikö Tilkku ollut sen ystävä?

Milla: Ei. Koska puput on erilaisia kuin leijonat.

Outi: Vain samanlaisetko voi olla ystäviä?

Milla: Niin.

Tuomas: Leijona voi joskus syödä pupun.

Milla: Niin. Leijonat on petoeläimiä.

Outi: Ahaa.

Jonna: Ne on kissojen sukua.

Outi: Niin.

Milla: Niin ja kissat on just petoeläimiä.

Jonna: Mutta ei tavalliset kissat.

Outi: Ahaa.

Milla: Niin…tavalliset kissat ei oo.

Outi: Ahaa…no me jätetään se ärhentelevä Takku nyt ärhentelemään syystä tai toisesta sinne …

> Dostojevskilla seikkailun juoni yhdistyy syvälliseen ja terävään problemaattisuuteen, lisäksi se on kokonaan idean palveluksessa. Seikkailun juoni saattaa ihmisen poikkeuksellisiin, paljastaviin ja provosoiviin tilanteisiin: hän törmää muihin ihmisiin epätavallisissa ja odottamattomissa oloissa, joiden tarkoitus on juuri *koetella* ideaa ja idean ihmistä, ts. ”ihmistä ihmisessä”. (Bahtin 1991, 156.)

MW: Tilkun ja Takun seikkailuissa tarina toimi samaan tapaan kuin Bahtinin mukaan juoni Dostojevskin romaaneissa. Tavoitteenamme oli istuttaa tarinan sisälle tilanteita, jotka koettelisivat Tilkkua ja Takkua eettisesti. Etukäteen ei ollut sanottu, miten pitäisi toimia. Tällaisia tilanteita oli useita ja lähes joka tuokiolla jokin: yksin jääminen, pelottavan vieraan kohtaaminen, aggressiivisen ja ilkeän Takun auttaminen irti villalangoista, Tilkun ja Takun ystävystyminen, munansa pudottaneen lintuemon auttaminen, äreän erakon tapaaminen, lääkkeen hankkiminen Takulle, Pomperipossun tekemän vahingon korvaaminen, toisen omaisuuden kunnioittaminen ja vangitun perheen vapauttaminen.

Oli muitakin tavoitteita kuin eettinen koetteleminen. Tilanteita rakennettiin jännittäviksi, että saataisiin lasten mielenkiinto pidettyä vireillä. Toimintaa helpottavia eettisluonteisia tavoitteita olivat mm. taito ottaa toiset huomioon leikeissä, jakaa leikkivälineitä niin, että kukaan ei jäänyt ilman ja neuvottelutaitojen kehittäminen. Tällaisia tavoitteita ajatellen rakennettiin esimerkiksi yhteisiä majoja ja lauttoja.

Vakava-naurullisuudesta ja karnevalistisuudesta

> Klassisen antiikin lopulla ja hellenismin kaudella muodostui ja kehittyi monia ulkoisesti toisistaan poikkeavia lajeja. Niitä yhdistää kuitenkin sisäinen sukulaisuus ja siksi ne muodostavat kirjallisuuden erityisalueen, josta antiikissa käytettiin kuvaavasti nimeä ”vakava-naurullinen”. Vakava-naurullisen alueen lajien tarkkoja ja pysyvä rajoja on hyvin vaikea määritellä. Mutta jos antiikissa käsitettiin selkeästi sen periaatteellinen omaperäisyys ja se asetettiin vakavien lajien – eepoksen, tragedian, historian, klassisen retoriikan yms. – vastakohdaksi. Itse asiassa tämän alueen ja muun klassisen antiikin kirjallisuuden erot ovatkin hyvin olennaisia.

> Ulkoisesta kirjavuudesta huolimatta niitä kaikkia yhdistää voimakas yhteys *karnevalistiseen kansanperinteeseen*. Ne ovat kaikki enemmän tai vähemmän erityisen *karnevalisoituneen maailmankuvan* läpivalaisemia; jotkin niistä ovat karnevaalikansanperinteen suullisten lajien suoria kirjallisia variantteja. Karnevalisoitunut käsitys maailmasta, joka hallitsee kauttaaltaan näitä lajeja, määrittää niiden perustavat erityispiirteet ja asettaa kuvan ja sanan niissä erityiseen suhteeseen todellisuuteen nähden. Kaikissa vakava-naurullinen lajeissa on tosin mukana myös voimakas retorinen elementti, mutta karnevalistisesti käsitetylle maailmalle ominaisessa *iloisen suhteellisuuden* ilmapiirissä se muuttuu olennaisesti: sen yksipuolinen retorinen vakavuus, järkiperäisyys, yksiselitteisyys ja dogmaattisuus heikkenevät. (Bahtin 1991, 158-159.)

> Kaikkien vakava-naurullisen lajien ensimmäinen erityispiirre on niiden uusi suhde todellisuuteen: niiden kohde – tai mikä vielä tärkeämpää – todellisuuden käsittämisen, arvottamisen ja kuvauksen lähtökohta on elävä ja usein jopa suorastaan ajankohtainen *nykyhetki.* Ensimmäistä kertaa antiikin kirjallisuudessa *vakavan* (samaan aikaan tosin naurettavan) kuvauksen kohde esitetään ilman minkäänlaista eeppistä tai traagista välimatkaa. Sitä ei esitetä myytin ja perimätiedon absoluuttisessa menneisyydessä vaan nykyhetken tasolla, elävien aikalaisten kanssa syntyvän välittömän ja jopa karkean tuttavallisen kontaktin vyöhykkeellä. Myytin sankarin ja menneisyyden historialliset hahmot ovat näissä genreissä tahallisen korostetusti nykyaikaisia. He toimivat ja puhuvat vyöhykkeellä joka on tuttavallisessa kontaktissa päättymättömän nykyhetken kanssa. Siitä seuraa että vakava-naurullisella alueella taiteellisen hahmon rakentumisen arvojen ja ajan vyöhyke muuttuu perinpohjaisesti. (Bahtin 1991, 158–160.)

MW: Tilkun ja Takun tarina oli karnevalistista siinä mielessä, että siihen sisällytettiin nykyhetken ongelmia, esimerkiksi päiväkotiryhmän sisäisiä konflikteja. Yhdellä ryhmän lapsista oli voimakas halu määräillä muita lapsia ja hänen oli vaikea asettua toisen asemaan. Takku-leijonan tapa käyttäytyä Tilkkua kohtaan tarinan alussa (kylläinen Takku ei antanut nälkäiselle Tilkulle puolukoita, Takku vaati Tilkun tekemän majan itselleen) oli jopa jonkinlainen karikatyyri kyseisen lapsen toiminnasta. Toisaalta ryhmässä oli arkoja lapsia, joille Tilkku oli luonteva samastumiskohde. Yhtä kaikki - päiväkodin nykyhetken tilanteita voitiin sijoittaa tarinaan. Toisaalta ongelmat olivat yleisiä ja ikuisia ja siis myös nykyhetken ongelmia: yksityisomaisuuden kunnioittaminen, rikos ja rangaistus, auttaminen vs. oman nahkansa pelastaminen, auttaminen, jotta oma asiakin etenisi, lunnaitten maksaminen jne.

> Toinen erityispiirre liittyy erottamattomasti ensimmäiseen: vakava-naurulliset genret eivät tukeudu *perimätietoon* eivätkä omistaudu sille, vaan tietoisesti *kokemukseen* (joka on tosin vielä riittämätön) ja *vapaaseen kekseliäisyyteen*. Niiden suhde perimätietoon on useimmiten hyvin kriittinen ja joskus jopa kyynisen paljastava. Näin ilmaantuu ensimmäistä kertaa lähes kokonaan perimätiedosta vapautettu kuva, joka tukeutuu kokemukseen ja vapaaseen kekseliäisyyteen. Tämä on käänteentekevä vaihe kirjallisen kuvan historiassa. (Bahtin 1991, 160.)

MW: Tilkun ja Takun seikkailuissa tarina kehittyi lasten ja aikuisten kokemusten ja kekseliäisyyden varassa. Tarinan sankarit Tilkku ja Takku olivat kokemattomia lapsia, joten he eivät voineet tietää kovin paljon. He joutuivat uusiin ja yllättäviin tilanteisiin kaukana kotoa vierailla mailla ja keksimään

ratkaisuja parhaan kykynsä mukaan. Lasten ehdotuksia kuunneltiin ja otettiin tarinan aineksiksi. Kyynisyyttä tässä tarinassa ei juuri ollut.

> ”Kolmas erityispiirre on kaikkien näiden lajien tarkoituksellinen monityylisyys ja moniäänisyys. Ne hylkäävät eepoksen, tragedian, korkean tyylin retoriikan ja lyriikan tyylillisen ykseyden (tarkkaan ottaen yksityylisyyden). Niille on ominaista kerronnan monisävyisyys, korkean ja alhaisen, vakavan ja naurettavan yhdistäminen. Ne käyttävät laveasti hyväkseen irrallisia lajeja – kirjeitä, löydettyjä käsikirjoituksia, uudelleen kerrottuja dialogeja, ylevien lajien parodiaa, parodisesti tulkittuja sitaatteja jne.; toisinaan yhdistetään proosaa ja runokieltä, käytetään eläviä murteita ja slangia ja kuvaan astuvat erilaiset tekijän naamiot. (Bahtin 1991, 160-161.)

MW: Tilkun ja Takun seikkailussa ohjaajien roolivalinnoissa oli välillä parodisuutta ja niillä oli tarkoitus huvittaa lapsia. Poppamies oli pelottavan kamala, mutta samalla jännittävä, koska sitä esitti tuttu aikuinen. Poppamiehen suuriääninen voivottelu, Takun rääkyminen ja lapsellisen itsekäs käytös sekä Pomperipossun hillitön ruokahalu huvittivat lapsia.

Oli tilanteita, joissa oli piiloparodisuutta ja huvittavuutta, joka vetosi ehkä enemmän aikuisiin. Tällainen oli esimerkiksi Nalle-ryhmän tilanne, jossa Tilkku ja Takku olivat maharadjan luona pyytämässä taikakiveä itselleen.

Outi asettuu istumaan valtaistuimelle, jonka lapset ovat yhdessä juuri koristelleet. Hän laittaa silkkiviitan harteilleen ja samettisen, jalokivin koristellun kruunun päähänsä. Olen huoneen nurkassa videoimassa tuokiota ja laitan sopimuksen mukaisesti Händelin majesteetillista musiikkia nauhalta soimaan. Lapset saavat ohjeen mennä huoneen toiseen laitaan ja tulla sieltä kohta maharadjan luo. Juhlava musiikki alkaa soida, maharadja istuu arvokkaana valtaistuimellaan. Milla, Jonna ja kaksi muuta lasta lähestyvät musiikin soidessa käsi kädessä maharadjaa, polvistuvat maharadjan eteen ja painavat otsansa maahan. He nousevat vasta kun maharadja heitä siihen kehottaa.

Tämä kaikki tapahtui ilman erityisiä ohjeita. Tilanteen hartaus ja vakavuus koettelivat minun ja ohjaajan nauruhermoja. Katseemme kohtasivat hetkeksi, ja vaivoin saimme naurun pidätetyksi. Onneksi, sillä se olisi pilannut koko hetken. Nauhalta katsoessani tuota hetkeä, minua naurattaa joka kerran. Minua naurattaa, kun vain muistankin hetken.

Mikä nauratti? Emme osanneet odottaa, että lapset eläytyvät niin voimakkaasti tilanteeseen ja osoittivat maharadjaa kohtaan niin syvää kunnioitusta. Kukaan ei ollut ohjannut heitä, että ensin käveltäisiin hitaasti ja arvokkaasti maharadjan luo ja sitten kumarrettaisiin ja polvistuttaisiin. Lapset tekivät niin vastaamalla ohjaajan roolin, tilanteeseen valitun majesteettisen musiikin, juhlavan valtaistuimen ja kalliin vaatetuksen virittämänä.

Tässä käytiin draaman keinoin dialogia. Ohjaajan olemus ja eleet (puhetta ei vielä ollut ehtinyt olla), ruhtinaallinen vaatetus ja juhlava musiikki olivat kutsu. Lapset vastasivat kutsuun: he vastasivat arvokkuuteen kunnioitusta osoittavalla käyttäytymisellä. Jo noin nuorina he olivat ehtineet oppia sellaisen kulttuurisen ilmiön, että (ainakin sadun) itämailla on kunnioittavaa polvistua ja kumartaa syvään.

Eläintarhan johtajan virkamieskarikatyyri oli esimerkki sekä aikuista (minua) että lapsia naurattaneesta kohtauksesta. Arvovaltainen, tärkeilevä johtaja hyppää peloissaan tuolille, kun huomaa vapaana olevia eläimiä eli Tilkun ja Takun ja huutaa: ”Häkkeihin siitä, häkkeihin siitä!” Uskon, että lapset, ainakin osa, tunnisti tilanteiden parodisuuden ja että he nauttivat parodisuudesta samalla, kun he leikkivät tosissaan leikkiä.

Maharadjan vastaanotto ja eläintarhan johtajan toimistossa olivat hienoja ja vivahteikkaita tilanteita, joissa aikuinen osoitti tasavertaisuutta lapsille olemalla haasteellisen monimielinen ja toimi näin useammalla tasolla pilkkaamatta kuitenkaan lapsia ja nauramatta heille.

Luulen, että myös lapset jäivät ikävöimään juuri sitä. Tuli kaipaus takaisin yhteisesti koettuun matkaan, jossa oli tapahtunut paljon, ja joista oli yhdessä selvitty. Olimme tutustuneet toisiimme, ja kaipasimme takaisin samaan satuun. Samalla kaikki olimme samassa tilanteessa: elämä on ohikiitävää, ja mitään tapahtunutta ei voi elää enää uudestaan. Kuvitteellinen oli elämykseltään yhtä voimakasta kuin todellisuus. Ainakin minulle. En voi vähätellä tapahtuneita hetkiä sillä, että ne olivat kuvitteellisia, vain leikkiä. Takun hengenvaara oli todellinen, lasten auttaminen oli todellista, ilo siitä, että lääke oli saatu oli todellista, Takun kiitollisuus avun saamisesta oli todellista, Kun lapset ottivat vastaan Takun kiitoksen, se oli todellista ja kun Tilkku ja Takku kertoivat äidille seikkailuistaan, se oli todellista.

Mikä siitä teki todellista? Silloin kun todellisuus toteutui, tapahtui kohtaaminen. Buberin Minä-Sinä-suhde kenties? (Ks. luku 3.2.1) Ainakin siihen tarvittiin kaikilta aikuisilta asenne, jossa he asettuivat vakavissaan yhteiseen kehään lasten kanssa. Leikki oli yhteinen ja mielekäs kaikille. Aikuinen ei ollut pelkästään järjestämässä lapsille jotain toimintaa, vaan meni siihen koko persoonallaan mukaan. Hän oli yhteydessä lapsiin ja kohtasi heidät joko ohjaajana, tuttuna aikuisena, omana itsenään tai jossain roolissa yhteisessä leikissä. Kun leikki liittyi olennaisiin tarinan juonen kulun kannalta kiinnostaviin eettisiin tilanteisiin, se syveni koskettavimmilleen.

Vaikka tämä matka oli täysin kuvitteellinen ja tapahtui enimmäkseen päiväkodin lepohuoneessa, nukkarissa, se on jäänyt ainakin minulle elettynä aikana mieleen siinä, missä mikä muu eletty asia tahansa. Aivan yhtä voimakkaana ja merkittävänä. Tietenkin minulle siitä on tullut vielä moninkertaisesti merkittävämpi, kun olen mielessäni käännellyt sen tapahtumia vuosikausia. Merkille pantavaa on se, että en ole vähääkään kyllästynyt sen tarinan tapahtumiin ja vaiheisiin. Edelleen mielessäni on piinallinen tieto siitä, että en luultavasti koskaan saa kerrottua toisille, millaista tällä seikkailulla oli. Sen sietäminen on kiusallista, mutta kuuluu kaiketi elämään.

Tämän tyylinen tarinan rakentaminen prosessin aikana mahdollisti jatkuvan dialogin minun ja prosessia suunnittelevien ja toteuttavien ohjaajien kesken. Jokaisen tuokion jälkeen katsoimme videonauhoitteet ja sen pohjalta keskustelimme lapsista sekä ohjaamisesta tehdyistä havainnoista. Niiden pohjalta suunnittelimme yhdessä seuraavan kerran aiheen, rakenteen, toiminnat. Jatkuva vuorovaikutteinen ohjaaminen lujitti tarinan etenemistä, tiivistymistä, hitsasi lapsiryhmän jäseniä toisiinsa.

Sokraattisesta dialogista

> Genre perustuu sokraattiseen käsitykseen totuuden ja sitä koskevan inhimillisen ajattelun dialogisesta luonteesta. Totuuden etsimisen dialoginen keino asetettiin vastakohdaksi *valmista totuutta tavoittelevalle viralliselle* monologisuudelle ja sellaisten ihmisten naiiville itseluottamukselle, jotka luulivat tietävänsä jotain, he siis luulivat omistavansa joitakin totuuksia. Totuus ei synny eikä sijaitse yhden ihmisen päässä: se syntyy totuutta yhdessä etsivien ihmisten välillä, heidän dialogisessa kanssakäymisessään. (Bahtin 1991, 162.)

MW: Emme sentään lähteneet tässä draamaprosessissa etsimään totuutta, mutta totuuden etsiminen on pohjimmiltaan juuri se voima, joka ajaa minua kulkemaan tällä kysyjän tiellä. Siis jälleen kerran: katson, että minun on asetuttava myös kasvattajana ja erityisesti kasvattajana lasten kanssa yhdessä yhteiseen kehään kysyjäksi heidän kanssaan. Eettisen kasvatuksen juhlallisuus ja arkipäiväisyys. En näe sen vakavampaa ja tärkeämpää tehtävää. Se toteutuu pienissä arkipäivän ohikiitävissä hetkissä.

> Sokraattisen dialogin keskeiset keinot olivat synkrisis ja anakrisis. Synkrisis tarkoitti johonkin aiheeseen kohdistuvien erilaisten näkökulmien rinnastusta. Genren luonteen vuoksi erilaisten sanojen ja mielipiteiden rinnastuksen tekniikkaan kiinnitettiin sokraattisessa dialogissa erittäin paljon huomioita. Anakrisiksella ymmärrettiin keinoja joilla keskustelukumppani saatiin puhumaan, häntä provosoitiin ja hänen mielipiteensä pakotettiin esiin rajoittamattomana. Sokrates oli anakirisiksen mestari: hän osasi pakottaa ihmiset *puhumaan*, pukemaan sanoiksi hämärät ja itsepintaiset ennakkoluulonsa, valaisemaan niitä sanoin ja paljastamaan samalla niiden valheellisuuden tai poleemisuuden; hän kykeni saamaan itsestään selvyydet päivänvaloon. Synkrisis ja anakrisis dialogisoivat ajatuksen, tuovat sen ilmoille, muuttavat *repliikiksi* ja liittävät sen ihmisen väliseen dialogiseen kanssakäymiseen. Molemmat keinot juontuvat totuuden dialogisen luonteen käsittämisestä, mikä on sokraatisen dialogin perusta. Tässä karnevalisoituneessa genressä synkrisiksen ja anakrisiksen kapea abstraktin retorinen luonne katoaa. (Bahtin 1991, 163-164.)

MW: Ohjaajan ja lasten välillä käydyissä reflektiivisissä keskusteluissa paikoitellen oli tämän tapaista puhetta. Ohjaaja houkutteli lapsia puhumaan tarjoamalla aiheeseen liittyviä erilaisia näkökulmia ja houkutteli lapsia perustelemaan väitteitään osoittamalla heidän perustelujensa heikkoja kohtia. Ohjaaja ei vienyt tilanteita loppuun ilmoittamalla, miten asiat oli todellisuudessa. Syntyi dialogia.

> Sokraattisen dialogin sankarit ovat *ideologeja*. Ennen kaikkea itse Sokrates on ideologi, ideologeja ovat myös kaikki hänen keskustelukumppaninsa - oppilaat, sofistit, yksinkertaiset ihmiset, jotka hän vetää mukaan dialogiin ja tekee heistä ideologeja vastoin tahtoaan. Myös itse tapahtuma, joka sokraattisessa dialogissa toteutuu (tai joka siinä reprodusoidaan) on puhtaasti ideologinen, totuuden etsimisen ja koettelemisen tapahtuma. Tämä tapahtuma kehkeytyy joskus aidon (mutta omaperäisen) draamallisesti. Sokraattinen dialogi esittelee siis ensimmäisenä eurooppalaisen kirjallisuuden historiassa ideologi-sankarin. (Bahtin 1991, 164.)
>
> Anakrisiksen (sanalla tapahtuvan sanan provosoimisen) ohella sokraattisessa dialogissa käytetään samassa tarkoituksessa joskus myös dialogin

> juonitilannetta. Sokrateen puolustuspuheessa tuomarin ja kuolemaantuomitun tilanne määrittävät Sokarteen puheen kynnyksellä seisovan ihmisen erikoiseksi tilitys-tunnustukseksi. Faidonissa keskustelua sielun kuolemattomuudesta, kaikkia sen sisäisiä ja ulkoisia käänteitä määrittää suoraan kuolemaa edeltävä tilanne. Kummassakin tapauksissa on tendenssinä luoda poikkeuksellinen tilanne joka puhdistaa sanan kaikesta jokapäiväisen elämän automaattisuudesta ja objektina olemisesta ja pakottaa ihmisen paljastamaan persoonallisuutensa ja ajatustensa syvimmät kerrokset. (Bahtin 1991, 164–165.)

MW: Tarinassa Takun kuolettava sairastuminen myrkkyhedelmistä virittää vakavaan keskusteluun oikeasta ja väärästä. Saako varastaa? Milloin saa varastaa? Draamallisesti ohjaajan rooli poppamiehenä haastoi toimimaan, ratkaisemaan ongelma, miten saada lääkettä. Käydyissä keskusteluissa voidaan nähdä totuuden etsintää ja koettelemisen tapahtuma.

Menippolaisesta satiirista eli menippeiasta

> Sokraattiseen dialogiin verrattuna menippeia antaa suuremman painon nauruelementille. Nauruelementin erityistä karnevaaliluonnetta tarkastellaan lähemmin jatkossa. (Bahtin 1991, 168.)

MW: Tilkun ja Takun tarinaan ohjaaja toi nauruelementin roolityöllään: Poppamiehen pelottavakin olemus sai Sadun ja Janin nauramaan jännittyneesti. Ohjaajan räikeän ärhentelevä Takku nauratti Satua ja Timoa. Eläintarhan tärkeilevä johtaja, joka pelkäsi irrallaan olevia eläimiä, nauratti kaikkia lapsia. Myös lapset toivat tilanteisiin nauruelementtejä puhumalla karkeuksia, pelleilemällä ja vitsailemalla.

> Menippeialle on luonteenomaista juonen ja filosofisen kekseliäisyyden poikkeuksellinen vapaus.(Bahtin 1991, 168.)

MW: Tilkun ja Takun tarinassa pääjuoni eteni ohjaajien suunnittelemana, mutta tarinan loogisuus vaati ainoastaan sen, että etsittiin taikakiveä. Mukaan mahtui paljon lasten ideoita.

> Menippeian tärkein erityispiirre on se, että mitä rohkeimman ja hillittömimmän mielikuvituksen ja seikkailun motivoi sisäisesti ja oikeuttaa puhtaasti aatteellis-filosofinen päämäärä: luodaan *poikkeuksellisia tilanteita*, joissa viisaan ja totuuden etsijän hahmoon kätkeytynyt idea, sana ja *totuus* provosoidaan esiin ja sitä koetellaan. Korostan että fantasia ei palvele yksinomaan totuuden myönteistä *ruumiillistumista* vaan sen etsimistä. provosointia ja mikä tärkeintä, sen *koettelemista.* Tämän vuoksi menippolaisen satiirin sankarit nousevat taivaisiin, laskeutuvat manalaan, vaeltavat tuntemattomissa mielikuvituksellisissa maissa ja joutuvat poikkeuksellisiin elämäntilanteisiin.(Bahtin 1991, 168–169.)

MW: Tilkun ja Takun tarinaan luotiin tarkoituksella tapahtumia, joissa piti ratkaista jokin ongelma ja jossa koeteltiin ratkaisujen eettisiä perusteita. Tilanne luotiin sellaiseksi, että lapset saivat suunnitella ja päättää itse, miten toimisivat.

> Hillitön seikkailufantasia ja filosofinen idea yhdistyvät orgaanisessa ja jakamattomassa taiteellisessa ykseydessä. On syytä korostaa uudelleen, että kyse on nimenomaan *idean* ja *totuuden* koettelemisesta, ei tietyn yksilöllisen tai sosiaalisesti tyypillisen ihmisluonteen koettelemisesta. Viisaan

> koetteleminen tarkoittaa hänen maailmaa koskevan filosofisen kantansa koettelemista, muttei hänen muiden, tästä näkökannasta riippumattomien luonteenpiirteidensä koettelemista. Tässä mielessä voi sanoa, että menippeian sisältönä ovat *idean* tai *totuuden* seikkailut maailmassa. (Bahtin 1991, 169.)

MW: Oliko Tilkku bahtinilaisittain menippeian viisas? Hän oli tietämätön ja avuton, mutta hän pyrki etsimään vastauksia eteen tuleviin kysymyksiin ja ratkaisemaan esiin tulevia ongelmia sitä mukaa, kun ne tulivat häntä vastaan. Hän ei teoretisoinut, pitäisikö kuolevaa auttaa vai ei, vaan hän etsi kuumeisesti keinoa, millä hän voisi auttaa. Hän antautui vaaraan ja teki harkiten ratkaisun, jossa hän tiesi rikkovansa lakia. Kuka tahansa saattoi asettua Tilkun asemaan ja miettiä ratkaisua. Tilkun ja Takun seikkailua voisi tällä perusteella kutsua menippeiaksi ja Tilkkua menippeian viisaaksi.

> Menippeian erittäin tärkeä erityispiirre on vapaan fantasian, symboliikan ja joskus myös mystis-uskonnollisen elementin yhdistyminen orgaanisesti äärimmäisen karkeaan (meidän näkökulmastamme) *syöverinaturalismiin.* Totuuden seikkailut maan päällä tapahtuvat valtateillä, ilotaloissa, varkaiden pesissä, tavernoissa, basaaritoreilla, vankiloissa, salaisten kulttien eroottisissa orgioissa jne. Idea ei kavahda minkäänlaisia syövereitä tai minkäänlaista saastaa. Idean ihminen - viisas mies - törmää maailmallisen pahuuden, turmeluksen, alhaisuuden ja mauttomuuden äärimuotoihin. Tämä syöverinaturalismi kuuluu ilmeisesti jo varhaisiin menippolaisiin satiireihin. Filosofisen dialogin, ylevän symboliikan, seikkailufantasian ja syöverinaturalismin elimellinen yhteensovittaminen on meippeian merkittävä erityispiirre, joka säilyi myös romaaniproosan dialogisen kehityslinjan kaikissa seuraavissa kehitysvaiheissa aina Dostojevskiin asti. (Bahtin 1991, 169–170.)

MW: Oliko tarinassa tällaista syöverinaturalismia ja ylevää symboliikkaa? Syöverinaturalistisia piirteitä voisi nähdä Takun tavassa olla kohtuuttoman ahne ja itsekäs, erakon äreässä sisäänpäin kääntyneisyydessä, jossa hänen tavoitteenaan on vain taata rauha ympärillään. Sen vuoksi hän antaa taikakiven ohi kulkevan rahtilaivan kapteenille. Syöverinaturalismia oli poppamiehen peittelemättömässä itsekkyydessä ja eläintarhanjohtajan ahneessa taloudellisessa ajattelussa: ”Bisnes on bisnestä”.

Toisaalta oli jaloa, pyyteetöntä ja oikeudenmukaista suhtautumista: taikuri Hirvi Horninen, joka antoi Tilkulle viisaan taikakiven ja lentävän maton, joka helpottaisi isän ja äidin etsimistä. Maharadja, joka ymmärsi, että hänen käsiinsä joutunut kallisarvoinen taikakivi kuului Tilkulle. Hän teki kaikkensa korjatakseen tilanteen sellaiseksi, että Tilkku saisi kivensä takaisin. Hän antoi toisen arvokkaan kiven vietäväksi prinssille, joka oli antamassa taikakiveä prinsessalle kosiolahjaksi. Hän antoi myös oppaaksi prinssin lemmikkipossun, joka haistoi vainullaan prinssin ja löytäisi tämän luo. Maharadja korvasi tällä tavoin tahtomattaan aiheuttamaansa vahinkoa Tilkulle.

> Kekseliäisyyden ja fantasian rohkeus yhdistyy menippeiassa poikkeukselliseen filosofiseen universaalisuuteen ja äärimmilleen vietyyn maailman tarkasteluun. Menippeia on ”perimmäisten kysymysten” genre. Siinä koetellaan perimmäisiä filosofisia näkökantoja. Menippeia pyrkii esittämään ihmisen viimeiset, ratkaisevat sanat ja teot, joissa jokaisessa on ihminen kokonaan ja hänen elämänsä kokonaisuudessaan. Tämä genren piirre

> on ilmeisesti erityisen selkeä varhaisessa menippolaisissa satiireissa (Herakleides Pintokoksella, Bionilla, Telesilla, Menippoksella), mutta se on luonteenomainen genren kaikissa muunnoksissa, joskus tosin myös heikentyneenä. Menippeialle on ominaista juuri tällaisten pelkistettyjen ”maailmaa koskevien perimmäisten näkökantojen” synkrisis (rinnastus).(Bahtin 1991, 170.)

MW: Tuollaista maailmaa koskevaa perimmäisten näkökantojen rinnastusta voidaan nähdä juuri Takun vakavassa sairastumisessa. Erityisen koskettavaa minusta oli se, että molemmissa ryhmissä Tilkku lähti empimättä pelastamaan Takkua. Lapset koettivat keksiä keinoja, miten Takkua voisi auttaa, kukin kykynsä ja ymmärryksensä mukaisesti. Jopa pahalta kuulostava Timon ja Kallen ehdottama mahaan lyöminen oli tulkittavissa auttamisyritykseksi.

> Outi: Vaikka ne hedelmät tuoksuivat ihanilta ja maistuivat houkuttelevilta niin ne olivat kauhean myrkyllisiä… ja kun Takku oli syönyt neljä sellaista hedelmää, se tuli aivan kauhean kipeäksi. Ensin se vaikerteli ja voikerteli kun sen mahaan sattui hirveästi.
>
> Outi pitää Takku-nukkea sylissään ja näytttää sen vatsaa.
>
> Kalle: Miten sitä sattu?
>
> Outi: Sitä kiersi mahassa ja sen olisi tehnyt mieli oksentaa mutta se ei saanut oksennettuakaan ja sitä rupes huimaamaan päästä (Outi huojuu) ja lopulta se ei jaksanut valittaakaan ja se makas vaan hiljaa maassa ja sen silmät pyöri tällä lailla päässä (Outi pyörittää silmiään).
>
> Outi laittaa Takku-nuken lattialle makaamaan ja ottaa käteensä Tilkku-nuken. No…Tilkku-parka oli ihan kauhuissaan. Mitä sen pitäisi nyt tehdä?
>
> Timo on kumartunut Takun puoleen, samoin Kalle.
>
> Timo lyö nyrkillä Takku-nukkea mahaan: Pitää auttaa. Lyyä sen mahaa että…
>
> Timo tekee yökkäävän eleen.
>
> Kalle: Niin ja lyyä.
>
> Kalle lyö nyrkillä lattiaan.
>
> Outi on ottanut Takun syliinsä.
>
> Timo: Niin ja sit se sylkee.
>
> Ari Kallelle: Ei se kuitenkaan olis oksentanu.
>
> Outi: Se ei ole niin yksinkertaista…Tilkku ei nimittäin oikeastaan osannut tehdä yhtään mitään. Se oli kauhusta kankea. Me jätetään nyt Tilkku hoitamaan Takkua hetkeksi ja me leikitään…

Myös seuraava tilanne kertoo siitä, miten Tuomas ja Jani haluavat ratkaista tilanteen, kun ilkeä poppamies ei antanut lääkettä.

> Outi: Poppamies ei suostu antamaan sitä ilman rahaa ja Tilkulla ei ole rahaa. Mitä silloin pitää tehdä? Mitä täytyy tehdä?
>
> Jani:…kuolee
>
> Tuomas: Nostaa rahaa.
>
> Outi Janille: Kuka kuolee?

Jani näyttää Takku-nukkea.

Ohjaaja: Niin se kuolee jos se ei saa lääkettä.

Tuomas: Sen pitää ottaa pikapankista.

Ohjaaja: Viidakossa ei ole pikapankkeja. Miten tää asia nyt selvitetään?

Tuomas: Jos se löytää maasta.

Outi: Nyt sillä ei ole aikaa ruveta sitä etsimään. Ei ole kuin muutama tunti aikaa. Sen on pakko saada ne lääkkeet.

Jani on mennyt sängyn alle: Mää löysin jotain.

Ohjaaja: Sää löysit jotain?

Jani: Tällasta ainetta.

Ohjaaja: Sillä voi helpottaa sen oloa mutta se ei poista sitä myrkkyä.

Jani antaa Takulle leikisti löytämäänsä lääkettä.

Tuomas: Hei…se parantu! Se aukas silmät!

Jotta tarinaan olisi saatu vielä lisää draamallista jännitettä ja suunnitelmamme tuokion sisällöstä olisi voinut toteutua, Outi sivuutti Tuomaksen ja Janin puheet ja ilmoitti: ”Leikitään sellainen leikki, että tulee pimeä ja mä olisin se poppamies…” Outi ei kuitenkaan kumonnut poikien ehdotuksia eikä sanonut, ettei tarinassa niin käynyt. Tällä kohtaa tarinassa kävi niin. Tuomaksen ja Janin tarinassa Takku parani silloin. Ohjaajan toiminta voidaan katsoa sikäli dialogiseksi, että vaikka hän oli suunnitellut tuokioon erilaisen jatkon, hän ei kumonnut Tuomaksen ja Janin ratkaisua. Tosin hän ei vahvistanutkaan sitä.

Oman äärimmäisen vakavan kontrastin tilanteeseen toi Ari (Tähti-ryhmä). Hän oli lapsi, jolla oli vakava sairaus. Päiväkodissa se tiedettiin ja se jouduttiin ottamaan huomioon päivittäisissä hoitotilanteissa. Esimerkiksi näissä draamatilanteissa hän ei saanut riehua, ja allergisuuden vuoksi käytettävien materiaalien suhteen täytyi olla erityisen tarkka. Hän oli joutunut jo 6-vuotiaana ajattelemaan omaa kuolemaansa.

Lääkärileikissä, jossa Tilkut hoitivat sairasta Takkua, hän halusi olla Takkuna ja omien sanojensa mukaan kuoli. Hän kertoi sen iloisena ja innostuneena. Kuoleminen lasten leikeissä on sinänsä jokapäiväistä. Ampumis- ja sotaleikit tuottavat ylösnousevia ruumiita siihen tahtiin, että kuolema on varsin arkipäiväistä. Tässä tapauksessa toiset lapset eivät reagoineet Arin ilmoitukseen kuolemisesta mitenkään. He näyttivät hyväksyvän Arin kokemuksen. Meille aikuisille, jotka tiesimme Arin terveydentilanteen, sanoilla oli viesti, joka sai meidät kysyjäksi kehään. Vastauksia meillä ei ollut. (Ks. 4.1.4. Ari, kohta 8.)

Toinen tilanne, jossa hänen kokemuksensa perimmäisten kysymysten äärellä toi hänen sanomiselleen erityistä merkitystä, oli puolta vuotta myöhemmin, kun lapset keskustelivat ohjaajan kanssa Tilkun ja Takun seikkailuista. Ari kiistää tekevänsä koskaan väärin.

Ari: Minä en tee koskaan väärin.

Timo: Enkä minä

Ari: Vaikka minä olisin kuolemaisillani minä en tee mitään. (Liite 4.)

Nämä tilanteet menivät ohi, eiväkä lapset eikä Outi kiinnittäneet niihin erityisesti huomiota, mutta nämä hetket ovat puhutelleet ja puhuttelevat edelleen meitä aikuisia. Keskustelimme niistä jälkeenpäin. Minulle ne ovat edelleen muistutus elämän haavoittuvuudesta ja ainutkertaisuudesta, suuresta mysteeristä, kohtaamisen tärkeydestä, perimmäisten ja siksi myös ensimmäisten ja tärkeimpien asioiden olemassaolosta. Olisi helpottavaa, jos voisi antaa yksiselitteisen ja oikean vastauksen, jolla vakuuttaisi Arille, että aikuinen tietää, mitä tulee tapahtumaan kun hän kuolee. Sitä vastausta meillä - ainakaan minulla - ei ole. Ei jää muuta mahdollisuutta kuin asettua lapsen, toisen ihmisen kanssa samaan kehään kysymään.

> Menippeiassa syntyy *kokeilevan fantasian* erikoinen tyyppi, joka on täysin vieras antiikin eepokselle ja tragedialle. Asioita havainnoidaan siinä jostakin epätavallisesta näkökulmasta, esimerkiksi korkeuksista, jolloin tarkkailtava elämän mittasuhteet muuttuvat jyrkästi. (Bahtin 1991, 170.)

MW: Koko draamaprosessin tarina oli fantasiaa.

> Menippeiassa syntyy ensimmäisenä myös ns. moraalispsykologinen kokeellisuus: ihmisen epätavallisten ja epänormaalien moraalis-psyykkisten olotilojen kuvaus. Siihen sisältyy kaikenlainen mielipuolisuus (”maaninen tematiikka”), persoonallisuuden jakautuminen, hillitön halveksunta (poppamies), epätavalliset unet, hulluutta hipovat intohimot, itsemurhat jne. Nämä ilmiöt eivät ole meippeiassa pelkästään temaattisia, ne ovat ominaisia sen genremuodolle. Unet haaveilu ja mielipuolisuus rikkovat ihmisen ja hänen kohtalonsa eeppisen ja traagisen eheyden: hänessä paljastuu toisenlaisen ihmisen ja toisenlaisen elämän mahdollisuus, jolloin ihmisen menettää lopullisuutensa ja yksimerkityksisyytensä, hän lakkaa käymästä yksiin itsensä kanssa. Ihmisen päättymättömyys ja yhteismitattomuus itsensä kanssa on meippeiassa tietenkin varsin elementaarista ja muotoutumatonta, mutta se on jo selvää ja antaa mahdollisuuden nähdä ihminen uudella tavalla. Ihmisen eheyden ja lopullisuuden rikkoutumista edistää myös menippeiassa esiintyvä dialoginen suhde itseen (jossa piilee persoonallisuuden jakautuminen). (Bahtin 1991, 171–172.)

> Menippeialle ovat hyvin luonteenomaisia skandaalit, eksentrinen käyttäytymien, asiaankuulumattomat puheet ja esiintymiset, siis kaiken yleisesti hyväksytyn, tapahtumien tavanomaisen kulun, vakiintuneiden käyttäytymisnormien ja etiketit, mukaan lukien puheen etiketin rikkominen. Nämä skandaalit eroavat taiteelliselta rakenteeltaan eeppisistä tapahtumista ja traagisista katastrofeista. Ne eroavat olennaisesti myös komedian kärhämistä ja paljastuksista. Voi sanoa että menippeiassa alkavat vaikuttaa uudet skandaalin ja eksentrisen kategoriat, jotka olivat täysin vieraita klassiselle eepokselle ja draamamuodoille. Skandaalit ja eksentrisyydet rikkovat maailma eeppisen ja traagisen eheyden, murtavat aukon asioiden ja tapahtumien järkähtämättömään ja normaaliin (”arvokkaaseen”) kulkuun ja vapauttavat ihmisen käyttäytymisen ennalta säädetyistä normeista ja perusteluista. (Bahtin 1991, 172-173.)

MW: Ohjaajan roolit, jotka poikkesivat lastentarhanopettajan roolista (ohjaaja Takkuna, yksinäisen saaren erakkona, poppamiehenä, eläintarhan johtajana, maharadjana, possuna) rikkoivat vakiintuneet käyttäytymisnormit. Niissä oli paikoitellen hillittömyyttä, hulluutta, ahneutta, intohimoa ja mielipuolisuutta.

Jotkut roolit taas muistuttivat tavallista lastentarhanopettajaa kuten laivan kapteenin tai pupuäidin roolit. Oli havaittavissa, että ne roolit, jotka poikkesivat tavallisesta asetelmasta, kiinnostivat lapsia enemmän.

> Menippeia on tulvillaan jyrkkiä kontrasteja ja kärjistettyjä kombinaatioita.: hyveellinen hetaira, viisaan todellinen vapaus ja hänen asemansa orjana, keisari, josta tuli orja, moraaliset lankeemukset ja puhdistautumiset, ylellisyys ja kurjuus, jalomielinen rosvo jne. Menippeia rakastaa leikkiä jyrkillä käänteillä ja vaihdoksilla, yläpuolella ja alapuolella, nousuilla ja laskuilla, kaukaisen ja erillään olevan odottamattomalla lähentymisellä, kaikenlaisilla epäsäätyisyyksillä. (Bahtin 1991, 173.)

MW: Tilkun ja Takun tarinan vastakohtaisuuksia edustivat: arka Tilkku, josta tulee rohkea ja ilkeä Takku, josta tuli Tilkulle hyvä toveri. Epäsäätyisyyttä edusti ahmatti, lentopelkoinen, hillitön possu, joka ainoana osasi tien maharadjan pojan luo. Tarinassa ei kuitenkaan ollut kovin paljon tämän kaltaisia vastakohtia. Vastakohtaisuuksia olisi voitu saada tarinaan enemmän suvantopaikoilla. Vauhdikkaan Tähti-ryhmän toiminnan tarve vaati kuitenkin suunnittelemaan jokaiseen tuokioon uusia käänteitä, joten tarina eteni kriisistä toiseen.

> Meinippeiaan sisältyy usein sosiaalisen utopian elementtejä, jotka esitetään unina tai matkoina tuntemattomiin maihin: joskus meippeia kasvaa suoraan utooppiseksi romaaniksi. Utooppinen elementti liittyy elimellisesti menippeian muihin elementteihin. (Bahtin 1991, 173-174.)

MW: Tilkun seikkailu kokonaisuudessaan oli utooppinen. Jäniksenpojalle ei liene tavallista, että hän tapaa taikurihirven, jolta saa taikavälineitä ja että leijona olisi puolukkametsässä, ja että leijonasta tulee jäniksen ystävä. Tarinassa ei juuri muita ollutkaan kuin utopistisia elementtejä.

> Menippeialle on tyypillistä irrallisten lajien laaja käyttö – novellit, kirjeet, puheet, symposiumit jne. – sekä myös proosan ja runokielen sekoittaminen. Irralliset lajit esitetään tekijän perimmäiseen näkökantaan nähden erilaisten välimatkojen erottamina, ts. eri tavoin parodisoituina ja objekteiksi muutettuina. Runomuotoiset osat esitetään lähes aina jonkinasteisena parodiana. (Bahtin 1991, 174.)

MW: Draaman perusmenetelmiin kuuluu erilaisten tekstilajien hyödyntäminen.

> Menippeian viimeinen erityispiirre on sen ajankohtainen publisistisuus. Se on tavallaan antiikin ”sanomalehtigenre”, joka vastasi terävästi ajan päiväkohtaisiin ideologisiin kysymyksiin. Sanomalehdenomaisuus, publistisuus, pakinamaisuus ja ajankohtaisuus luonnehtii enemmän tai vähemmän kaikkia menippeian edustajia. Myös tämä erityispiirre yhdistyy elimellisesti kaikkiin muihin genren tunnusmerkkeihin. (Bahtin 1991, 174-175.)

Karnevaalista

> Karnevaali (monimuotoisten juhlien, menojen ja karvevaalityyppisten muotojen kokonaisuuden mielessä), sen olemus ja syvimmät juuret ihmisen muinaisessa rakenteessa ja ajattelussa, sen kehitys luokkayhteiskunnassa, sen poikkeuksellinen elinvoima ja kuolematon viehätysvoima on yksi kulttuurihistorian monimutkaisimmista ja kiinnostavimmista ongelmista. Tässä ei voi tietenkään käsitellä sen olemusta. Kiinnostukseni kohdistuu itse

> asiassa vain karnevalisaatioon, siis karnevaalin kirjallisuutta ja etenkin genreä määrittävään vaikutukseen.
>
> Karnevaali itse (toistan vielä: kaikkien monimuotoisten karnevaalityyppisten juhlallisuuksien mielessä) ei ole tietenkään kirjallinen ilmiö. Se on rituaaliluonteinen synkreettinen näytelmämuoto. Tämä muoto on hyvin monimutkainen ja moniulotteinen, ja yleisen karnevaaliperustan lisäksi siitä on erilaisia variaatioita ja vivahteita eri aikoina, kansoilla ja erilaisissa juhlissa. Karnevaali muokkasi symbolisten konkreettis-aistimellisten muotojen kielen, suurista ja monimutkaisista joukkotapahtumista yksittäisiin karnevalistisiin eleisiin. Tämä kieli ilmaisi eriytyneesti ja jäsentyneesti (kuten kaikki kielet) yhtenäistä (mutta monimutkaista) karnevaalin maalimankuvaa, joka tunki kaikkien sen muotojen läpi.
>
> Tätä kieltä ei voi siirtää läheskään täydellisesti tai adekvaatisti verbaalille kielelle saati abstraktien käsitteiden kielelle. Se voidaan kuitenkin transponoida tietyllä tavalla sille konkreettisesti ja aistimellisesti sukua olevalle taiteellisten kuvien kielelle, ts. kirjallisuuden kielelle. Tätä karnevaalin transponointia kirjallisuuden kielelle nimitän kirjallisuuden karnevalisaatioiksi. Tämän transponoinnin näkökulmasta erittelen ja tarkastelen karnevaalin yksittäisiä ilmiöitä ja erityispiirteitä.” (Bahtin 1991, 179 -180.)

MW: Draama käyttää karvevaalin elementtejä suoraan. Jotta voisin saada toteutuneelle draamaprosessille oikeutta, minun pitäisi pystyä transponoimaan prosessi kirjallisuuden kielelle, taiteellisten kuvien kielelle. Ilmeisesti minun olisi pitänyt kirjoittaa romaani. Se olisi kuitenkin vaatinut minulta taitoja, joita en ainakaan vielä katsonut hallitsevani. Kuitenkin tämä ajatusleikki rauhoittaa minua; olen koko ajan, alusta asti kärsinyt siitä vajavaisuudesta, mitä koen yrittäessäni kuvata draamaprosessissa tapahtuneita monimutkaisia ja hienosyisiä kohtaamisia ja tuntenut jääväni niistä kovin kauas. Jos minulla olisi taiteen keinot hallussani, ehkä voisin paremmin täyttää sen tehtävän. Nyt on vain tyydyttävä vähempään. Valitsemallani narratiivisella käsittelytavalla toivon voivani välittää jotain draamaprosessin monitahoisista vivahteista.

> Karnevaali on näytös ilman ramppia ja erottelua esiintyjiin ja yleisöön. Karnevaalissa kaikki ovat aktiivisia osanottajia, kaikki osallistuvat karnevaalin aktiin. Karnevaalia ei seurata sivusta eikä sitä tarkkaan ottaen edes näytellä, vaan siinä *eletään* sen lakien mukaan niin kauan kuin nämä lait ovat voimassa, ts. eletään *karnevaalin elämää*. Karnevaalielämä on elämää, joka on joutunut pois tavallisilta raiteiltaan, se on tietyssä määrin ”nurinpäin käännettyä elämää”, ”maailma ylösalaisin”. (Bahtin 1991, 180.)

MW: Jos karnevaali sanan paikalle vaihdetaan sana draama, on teksti seuraava:

Draama on näytös ilman ramppia ja erottelua esiintyjiin ja yleisöön. Draamassa kaikki ovat aktiivisia osanottajia, kaikki osallistuvat draaman aktiin. Draamaa ei seurata sivusta eikä sitä tarkkaan ottaen edes näytellä, vaan siinä eletään sen lakien mukaan niin kauan kuin nämä lait ovat voimassa, ts. eletään draaman elämää. Draamaelämä on elämää, joka on joutunut pois tavallisilta raiteiltaan, se on tietyssä määrin ”nurinpäin käännettyä elämää”, ”maailma ylösalaisin”.

Tuo teksti on kuin suoraa draaman määrittelyä. Tilkun ja Takun seikkailut olivat juuri tuollaista karnevaalia, tuollaista draamaa. Jokaisessa tuokiossa oli useampia näytöksiä, mutta ramppia ei ollut eikä erottelua esiintyjiin ja yleisöön.

Tosin joissakin tilanteissa osa lapsista ja/tai ohjaaja olivat vuorollaan yleisönomaisesti odottamassa vuoroaan ja samalla seuraamassa aktiivisissa rooleissa olevien toteuttamia improvisoituja kohtauksia. Meidänkään draamassamme ei varsinaisesti näytelty. Tosin poppamiehen roolissa Jonna, joka halusi myös olla poppamies, toteutti sen jäljitellen yllättävänkin tarkasti ohjaajan poppamiestulkintaa. Ohjaaja ollessaan poppamiehen, Takun, maharadjan tai eläintarhan johtajan roolissa teki rooleistaan toisistaan selvästi eroavat luonneroolit. Lapset ollessaan yksittäin tai yhdessä Tilkkuina ja Takkuina olivat lähinnä ihmisiä. Eivät jäniksiä tai leijonia. Joissakin eläintarhakohtauksissa he olivat myös ”eläimellisiä eläimiä”: murisevia karhuja, naukuvia kissoja, vikiseviä pupuja ja huhuilevia pöllöjä.

> Tavallista, karnevaaliin kuulumattoman elämän rakennetta ja järjestystä määrittävät lait, kiellot ja rajoitukset kumotaan karnevaalin ajaksi: ennen muuta kumotaan hierarkkinen rakenne ja siihen liittyvät pelon, hartauden, pieteetin, etiketin yms. muodot, siis kaikki, mikä määrää ihmisten väliset sosiaalis-hierarkkiset ym. (mm. ikärajat) eriarvoisuudet. Ihmisten välinen *välimatka* kumoutuu, ja voimaan astuu erityinen karnevaalin kategoria – *vapaan tuttavallinen kontakti ihmisten välille*. Tämä on erittäin tärkeä ulottuvuus karnevaalimaailmankuvassa. Ihmiset, joita elämässä erottavat ylittämättömät hierarkkiset esteet, asettuvat karnevaaliteoilla vapaisiin tuttavallisiin kontakteihin toistensa kanssa. Tämä tuttavallinen kontakti määrittää myös joukkokohtausten erityisiä organisaatioita, vapaata karvevaalielehdintää ja avomielistä karnevaalisanaa. (Bahtin 1991, 180.)

MW: Tilkun ja Takun seikkailujen draamatuokioissa ohjaajat (lastentarhanopettaja Outi ja päivähoitaja Paula) olivat toisaalta tuttuja päiväkodin aikuisia, tätejä, jotka arkipäiväisellä ja lapsille tutulla tavalla ohjasivat lasten olemista tuokioissa: enimmäkseen kehottamalla ja ohjeita antamalla (esim. istumaan paikoilleen kuuntelemaan kertomusta tai leikkimään jotain sääntö- tai rakentamis- tai draamaleikkiä). Kertoessaan tarinaa eteenpäin he olivat myös arkipäiväisissä ammattirooleissaan eli päiväkodin aikuisia, joiden asema lapsiin nähden oli hierarkkinen. Toisaalta ohjaajat ollessaan milloin Tilkun, Takun, poppamiehen, maharadjan, possun, eläintarhanjohtajan tai äitipupun roolissa, astuivat ulos arkipäivän hierarkkisesta roolistaan.

Vaikka päiväkodissa lapset suhtautuvat aikuisiin varsin tuttavallisesti muutenkin, muuttui tunnelma ryhmässä silloin, kun ohjaajat olivat sellaisissa rooleissa, jotka poikkesivat arkipäivän aikuisen roolista. Lapsia saattoi naurattaa, kun ohjaajat olivat jotain muuta kuin tavallisesti. Varsinkin prosessin loppupuolella, kun lapset olivat tottuneet siihen, että ohjaajat astuivat välillä uusiin rooleihin, he pitivät sitä luonnollisena ja ikään kuin hyväksyivät heidät leikkeihinsä.

> Karnevaalissa muokataan konkreettis-aistimellisessa ja puolittain realistisessa, puolittain näytellyssä muodossa eletty *ihmisten välisten suhteiden uusi modus*, joka asetetaan karnevaalin ulkopuolisen elämän kaikkivoipaisten sosiaalis-hierarkkisten suhteiden vastakohdaksi. Ihmisen käyttäytyminen, ele ja sana vapautetaan kaikesta hierarkkiseen asemaan liittyvästä (säädystä, arvoasemasta, iästä, omistus- ja varallisuussuhteista), joka määritti heidät kokonaan karnevaalin ulkopuolisessa elämässä; siksi niistä tulee eksentrisiä ja karnevaalin ulkopuolisen, tavallisen elämän näkökulmasta sopimattomia. Eksentrisyys on karnevaalimaailmakuvan

> erityiskategoria, joka liittyy elimellisesti tuttavallisen kontaktin kategoriaan; se sallii ihmisluonnon kätkettyjen puolten paljastua ja tulla ilmi konkreettisena ja aistimellisena. (Bahtin 1991, 180-181.)

MW: Silloin, kun ohjaaja oli jossakin roolissa, astuttiin uuteen modukseen - uuteen tapaluokkaan -, jossa aikuinen ei ollut aikuinen, vaan siinä leikin ja leikkimaailman (draaman) sopimuksen, ääneen lausutun tai ääneen lausumattoman mukaisesti oltiin, leikittiin. Mitä ja miten paljon paljastettavaa lapsilla oli ja mitä ja miten paljon he olivat jo oppineet kätkemään, sitä on vaikea arvioida. Ainakin draamaleikin sisällä he uskaltautuivat puhumaan karkeuksia ja selvästi nauttimaan niistä tavalla, joka ei ehkä olisi ollut mahdollista tavallisessa päiväkodin arjessa. (Liite 3.1.) Luulen, että tilanne oli aikuisille kuitenkin haastavampi. Vaatii rohkeutta luopua hierarkkisesta auktoriteettiroolistaan ja heittäytyä leikkiin, jos samalla täytyy pitää huoli siitä, että auktoriteetti säilyy. Voi olla, että ohjaaja menettää kaiken; epäonnistuu kutsuessaan lapsia roolien kautta yhteiseen leikkiin, draamaan ja menettää vielä uskottavuutensa heidän silmissään.

Ajattelenkin, että mitä paremmin ohjaaja pystyy tavoittamaan olemisessaan aitoa dialogisuutta, hänellä on sitä paremmat mahdollisuudet onnistua pääsemään lasten kanssa yhteiseen leikkiin. Aitous ja uskottavuus ovat lasten kanssa toimittaessa aina kovalla koetuksella. Voi olla, että tilanne on vieläkin haastavampi: aikuinen ei voi teeskennellä ollenkaan. Lapset huomaavat sen, eivätkä lähde mukaan, vaan hylkäävät aikuisen kutsun. Sen sijaan leikkiin kutsuminen, vaikka siinä ollaan kuvitteellisessa, epätodellisessa maailmassa, voi onnistua aikuiselta ja silloin lapset lähtevät leikkiin mukaan, mutta dialogisuus vaatii rohkeutta olla paljaana ja avoimena.

> Tuttavallisuuteen liittyy kolmaskin karnevaalimaailmakuvan kategoria – *karnevaalin epäsäätyisyydet.* Vapaan tuttavallinen suhtautuminen ulottuu kaikkeen: kaikkiin arvoihin, ajatuksiin, ilmiöihin ja asioihin. Kaikki se, mikä oli sulkeutunutta, erillistä ja karnevaalin ulkopuolisen maailmankatsomuksen toisistaan erottamaa, astuu karnevaalikontakteihin ja yhteenliittymiin. Karnevaali lähentää, yhdistää, kihlaa ja liittää pyhän maalliseen, ylevän alhaiseen, suuren mitättömään, viisaan tyhmään jne. (Bahtin 1991, 181.)

MW: Draamaprosessin aikana oli tunnistettavissa nuo epäsäätyisyydet. Tämän päivän säätyjä päiväkodissa voisi olla juuri aikuisten ja lasten välinen hierarkkinen asetelma, sellainen kasvatussuhteen asetelma, jossa Buberin ja Värrin mukaan ei voi täydellistä dialogisuutta olla. Silti tilanteissa, joissa ohjaaja oli jossain roolissa, jossa valta toimia ja päättää tapahtumien kulusta oli lapsilla, tuo asetelma keikautettiin päälaelleen. Silloin kun lapset päättivät pelastaa Takun varastamalla lääkkeen, vaikka tiesivät tekevänsä väärin, tuli näkyväksi ja todeksi hetki draaman dialogisuutta. Lapset tiesivät, että ohjaaja, päiväkodin aikuinen, ajattelee myös, että ei saa varastaa. Silti hän asettuu rooliin, joka suorastaan houkuttaa lapset varastamaan.

Tässä kohdassa olen pysähtynyt monta kertaa ja miettinyt, onko tämän kaltainen toiminta aikuisten puolelta hyväksyttävää. Opetimmeko peräti lapset varastamaan? Harjoittelimmeko sitä, että jos ei muuten saa halumaansa tavaraa, sen voi käydä ottamassa silloin, kun sen omistaja nukkuu? Pohdintojeni jälkeen kirjoitan tällä hetkellä näin: luotan siihen, että lapset ymmärsivät tilanteen

ristiriidan ja vakavuuden ja toimivat niin kuin toimivat vain pakon sanelemana. He eivät yksinkertaisesti voineet jättää ystäväänsä kuolemaan vain sen takia, että ahne poppamies ei kelpuuttanut jäniksen rahaa. Talouselämän lait eivät ajaneet inhimillisen auttamisen ohi. Tätä problematiikkaa pohdittiin lasten kanssa vielä puoli vuotta myöhemmin, kun Outi kyseli lapsilta heidän ratkaisunsa eettisiä perusteita. (Liite 4.)

Outi: No mitäs jos se ei olis varastanu, mitä olis tapahtunu?

Timo: Kuollu.

Ari: Öh.

Timo: Takut olis kuollu.

Jonna lähes samanaikaisesti: Takku ois kuollu.

Milla: Niin.

Outi: Mitä sä Milla aattelet tästä?

Milla:Että se olis kyllä ollu vähäsen oikein.

Ari: Mutta oikeasti kokonaan väärin.

Timo: Oikeesti se olis...

Outi: Jos se olis jääny kuolemaan niinkö?

Timo: No ei se olis ihan oikeen tehty.

Milla: Se olis ollu kyllä siks oikein että kun... se on kyllä vähän niin kun että jos ei ole, niin sillon täytyy kyllä tehä pakosti se.

Outi: Niin sä oot sitä mieltä että joskus on oikein tehdä väärin.

Milla nyökkää: Mm-mm.

Karnevaalin näytöksestä

> Tärkein karnevaalinäytös on *karnevaalikuninkaan narrimainen kruunaus ja sitä seuraava kruunun riisto.* Tämä toimitus tavataan jossakin muodossa kaikissa karnevaalityyppisissä juhlamenoissa. (Bahtin 1991, 182.)
>
> Kuninkaan kruunauksen ja kruunun riiston rituaalitoimitus perustuu karnevaalimaailmankuvan ytimeen – *vuorottelun ja muutosten, kuoleman ja uudistumisen paatokseen.* (Bahtin 1991, 182.)
>
> Kruunaus/kruunun riisto on kaksijakoinen ambivalentti rituaali, joka ilmaisee samanaikaisesti vuorottelun/uudistumisen väistämättömyyttä ja luovuutta, kaiken rakenteen ja järjestyksen, vallan ja aseman (hierarkkisen) *iloista suhteellisuutta*. Kruunaukseen sisältyy jo tuleva kruunun riiston idea: se on alusta lähtien ambivalentti toimitus. Kruunattava on todellisen kuninkaan antipodi, orja tai narri, ja näin tavallaan avataan ja valaistaan nurinpäin käännettyä karnevaalimaailmaa. (Bahtin 1991, 182-183.)

MW: Tilkun ja Takun seikkailuissa ei ollut puhdasta narrinkruunausrituaalia, mutta analogisuutta kruunun riistoon voi löytää reflektoivassa sovelluksessa *kuuma tuoli* -työtavasta (taikatuoli prosessissamme). Siinä Outi istuu Takkuna taikatuoliin ja joutuu kuuntelemaan, mitä sanottavaa lapsilla on hänelle sen jälkeen, kun hän on pelotellut ja ollut ilkeä Tilkku-jänikselle. Tässä tilanteessa

kruunu riisutaan kahdella tasolla, sekä päiväkodin aikuiselta että tarinan itsevaltiaalta Takku-leijonalta. Ohjaaja, päiväkodin aikuinen, istuu taikatuolilla, missä hän ei saa ojentaa lapsia eikä puuttua heidän puheisiinsa. Toisella tasolla hän on tarinan Takku-leijona, joka ei voi tuolissa istuessaan ärhennellä eikä pelotella, vaan joutuu kuuntelemaan lasten arvostelun. Lapset käyttävät tilaisuutta kysyäkseen leijonan ulkomuodosta: takkuisesta tukasta, silmälaseista, kädessä olevasta kellosta. Milla moittii leijonan käytöstä. Hän tekee sen hyvin lempeästi ja kohtuullisesti ja puheenvuoroissa on havaittavissa kaikuja kantilaisesta kultaisesta säännöstä: tee toisille, mitä tahtoisit tehtävän itsellesi.

> Outi: Milla. Onko sinulla jotain kertomista …sanomista Takulle siitä mitä se teki siellä metsässä siitä asiasta?
>
> Milla: Joo.
>
> Outi: No.
>
> Milla: Niin se ei sais käyttäytyä noin rumasti.
>
> Outi Takun äänellä: Miksei?
>
> Milla: No…
>
> Satu: Ei saa.
>
> Milla: Toiset menee pahalle mielelle ja kohta sullekin tulis. (Liite 3.2)

Analogisuutta kruunun riistoon voi löytää myös juonenkuljetuksessa, Seuraavalla tuokiolla, joka tapahtuu päiväkodin läheisessä metsässä, lapset ovat Tilkuksi pukeutuneen lastenhoitajan johdolla etsimässä Tilkun kadonnutta taikakiveä. He löytävät Takulta pudonneen päiväkirjan, josta he saavat selville, että Takku onkin yksinäinen ja kaipaisi leikkitoveria. He kuulevat kauempaa avunhuutoa ja löytävät pulaan joutuneen Takun. Takku-leijona (ohjaaja), on sotkeutunut mummolle vietäviin sukkalankoihin eikä pääse yksin irti. Asemasta ei ole apua. Kuningas joutuu odottamaan, että joku suostuu häntä auttamaan. Tilkku selvittää langat ja Takku osoittaa kiitollisuutensa antamalla puolukoita Tilkulle. Päiväkirjan paljastuminen ja avun tarvitseminen tekee Takun nöyräksi. Tältä pohjalta Tilkun ja Takun ystävyys voi alkaa.

Tämä hetki osoittaa herkällä tavalla dialogisuuden vaatimaa avoimuutta ja hyväksyntää. Lapset, aktiivisimpina Milla, Jonna ja Tuomas, mutta väljemmin muutkin lapset, ovat valmiita auttamaan keljua Takkua. He eivät aseta ehtoja, vaan alkavat irrotella lankoja ja rauhallisesti tyynnyttelevät hysteeristä leijonaa. Ohjaaja-Takku ehdottaa vapauduttuaan, että hän voisi lähteä auttamaan Tilkkua taikakiven etsimisessä. Avuton ja arka Tilkku saa toverikseen rohkean rämäpään, josta on tullut hänen ystävänsä. Ohjaajan suulla tarinassa kerrotaan, miten kahdestaan on paljon mukavampaa lähteä kohti tuntemattomia kohtaloita.

Lapset hyväksyvät tämän tarinan käänteen. Kukaan ei epäillyt Takun ystävällisyyttä. Kukaan ei varoittanut siitä, että se on vaarallinen leijona, peto, joka voi syödä pupun. Kaikki olivat valmiit hyväksymään sen, että jäniksenpoika ja leijona voivat olla ystäviä.

Tässä tarinan kohdassa on myös nähtävissä vanhojen tarinoiden ja uuden tarinankertojan välistä dialogia: Takku lankoihin sotkeutuneena on leijona Aisopoksen Leijona ja hiiri -sadusta tai C. S. Lewisin uhripaadelle sidottu leijona Aslan. Kysyessäni kesällä 2006 Outilta, miten hän oli aikanaan päätynyt valitsemaan tuokion aiheeksi ansaan joutuneen leijonan, Outi muisteli Aisopoksen sadun olleen jollain tapaa mielessä, mutta mitään suoraa sadun soveltamista hän ei ollut ajatellut. Hänkin yllättyi, kun toin esille Lewisin leijona paadella -teeman. Tarinat ja asetelmat toistuvat uudestaan uusissa yhteyksissä, tässä tapauksessa tiedostamatta.

> Karnevalistiselle ajattelulle ovat erittäin tyypillisiä parilliset kuvat, jotka on valittu kontrastin vuoksi (korkea/alhainen, lihava/laiha jne.) ja samankaltaisuuden vuoksi (kaksoisolennot/kaksoset). Tyypillistä on myös nurinpäin käännettyjen esineiden käyttö: asusteiden pukeminen nurinpäin (tai väärin päin), housujen pukemien päähän, astioiden päähineiden tilalle, astioiden käyttäminen aseina jne. Kyseessä on *eksentrisyyden* karnevaalikategorian erikoinen ilmenemismuoto, tavanomaisen ja yleisesti hyväksytyn rikkominen, elämä, joka on suistunut tavanomaisilta raiteiltaan. (Bahtin 1991, 185.)

MW: Koko draama on karnevalistista. Siinä ollaan jotain muuta, kumotaan tavanomainen elämä kuvitteellisella. Tarinan sisällä on kuitenkin oma maailmansa. Tässä tarinassa Takku-leijonaa, itsekästä itsevaltiasta uhmasivat lapset huutelemalla sille: ”Ärripurri, ärripurri”. Kun Timo heitti Takun päälle lattialla olleet housut, voitaisiin se tulkita häpäisyksi, yleisesti hyväksytyn rikkomiseksi ja vallan riistämiseksi. Draaman elementti, roolivaatteisiin tai -asusteisiin pukeutuminen tai voidaan nähdä karnevalistisena. Sillä ilmoitetaan, että ollaan muuta kuin tavanomaista.

Karnevaalin naurusta

> Myös karnevaalin *nauru* on hyvin ambivalenttia. Geneettisesti se liittyy rituaalinaurun muinaisimpiin muotoihin. Rituaalinauru oli suunnattu kaikkea korkeampaa vastaan: aurinkoa (ylijumalaa), ja muita jumalia ja korkeinta maallista valtaa herjattiin ja ivattiin, jotta ne saataisiin *uudistumaan*. Kaikki rituaalinaurun muodot liittyivät kuolemaan ja elpymiseen sekä hedelmällisyyteen ja sen voiman symboleihin. Rituaalinauru reagoi kriiseihin auringon elämässä (päivänseisaukset) jumalten elämässä sekä maailman ja ihmisen elämässä (hautajaisnauru). Pilkka sulautui siinä iloitsemiseen. (Bahtin 1991, 186.)
>
> Tämä muinainen rituaali, naurun suuntaaminen johonkin korkeampaan (jumaluuteen ja valtaan) määritti naurun etuoikeudet antiikissa ja keskiajalla. Naurulla ratkaistiin monia asioita, jotka eivät olleet sallittuja vakavina. Keskiajalla mahdollistui naurun laillistetun vapauden suojassa ”parodia sacra”, ts. pyhien tekstien ja rituaalien parodia (Bahtin 1991, 186.)
>
> Karnevaalinauru on samalla tavoin suunnattu korkeimpaan, vallanpitäjien ja totuuksien vuorotteluun, maailmanjärjestysten vuorotteluun. Nauru kattaa vuorottelun molemmat navat, se kuuluu vuorottelun prosessiin, *kriisiin* itseensä. Karnevaalinaurun aktissa yhdistyvät kuolema ja elpyminen, negaatio (pilkka) ja hyväksymien (riemuitseva nauru). Tällainen on ambivalentin karnevaalinaurun erikoispiirre. (Bahtin 1991, 186.)

> Naurun yhteydessä käsittelen vielä yhtä kysymystä, *parodian* karnevaaliluonnetta. Kuten edellä todettiin, parodia on menippolaisen satiirin ja ylipäänsä kaikkien karnevalisoituneiden lajien erottamaton elementti. Puhtaille genreille (eepokselle, tragedialle) parodia on orgaanisesti vieras, mutta karnevalisoituneihin lajeihin se liittyy orgaanisesti. Antiikin aikana parodia liittyi erottamattomasti karnevaalimaailmankuvaan. Parodioiminen merkitsee kruunun riistävän kaksoisolennon luomista, se merkitsee myös ”maailmaa nurinpäin”. Siksi parodia on ambivalenttia. Antiikki parodioi itse asiassa kaikkea. mm. satyyrinäytelmä oli alkuaan sitä edeltäneen tragediatrilogian parodioitu nauruaspekti. Parodia ei tietenkään tarkoittanut parodioitaan kohteen pelkkää kieltämistä. Kaikelle oli olemassa oma parodiansa, nauruaspektinsa, sillä kaikki syntyy uudelleen ja uudistuu kuoleman kautta. (Bahtin 1991, 186-187.)
>
> Karnevaalissa parodiointia käytettiin erittäin laajasti ja sillä oli monia eri muotoja ja asteita. Erilaiset hahmot (esim. Erilaiset karnevaaliparit) parodioivat toisiaan eri tavoin ja eri näkökulmista: se oli tavallaan kokonainen järjestelmä pidentäviä, pienentäviä, eri suuntiin aja eriasteisiin vääristäviä peilejä. (Bahtin 1991, 187.)

MW: Tilkku ja Takku voidaan nähdä myös ehkä parodioituna parina. Tosin itse suhtaudun heihin samalla hyvin vakavasti ja arvostaen. Outi teki poppamiehestä sekä eläintarhanjohtajasta parodiset hahmot. Myös Jonna ollessaan poppamiehenä teki hahmosta parodisen.

> Karnevaalimenojen tärkein näyttämö oli tori ja sen lähikadut. On totta, että karnevaali meni sisälle myös taloihin, sillä sitä rajoitti itse asiassa vain aika, ei paikka; se ei tunne näyttämölavaa ja parrasta. Muta keskeisenä näyttämönä saattoi olla vain tori, sillä karnevaali on jo idealtaankin *koko kansan* ja *koko maailman* juhla, *kaikkien* täytyi osallistua tuttavalliseen kontaktiin. Tori oli koko kansan symboli. Karnevaalitori - karvenaalimenojen torina - sai symbolin lisävivahteen, joka laajensi ja syvensi sitä. Karnevalisoituneessa kirjallisuudessa torista juonitoiminnan paikkana tulee kaksitasoinen ja ambivalentti: reaalisen torin läpi tavallaan kuultaa vapaan tuttavallisen kontaktin ja koko kansalle yhteinen kruunausten ja kruunun riistojen karnevaalitori. Myös muut tapahtumapaikat (jotka ovat tietenkin motivoituneet juonellisesti ja reaalisesti) sikäli kuin niistä voi tulla erilaisten ihmisten kohtauspaikkoja, - kadut, tavernat, maantiet, saunat, satamat jne. - saavat karnevaalitorin lisämerkityksen. (Bahtin 1991, 188.)

MW: Draamatuokioilla kokoonnuttiin yhteiseen tilaan, lepohuoneeseen, jossa keskusaukiolle oli varattu kokoontumistila. Siellä sijoituttiin mahdollisimman demokraattisesti istumaan lattialle piiriin. Myös ohjaaja istui lattialla piirissä. Yhdessä jaksossa mentiin metsään, joka myös on yhteistä julkista aluetta. Tässä on nähtävissä analogisuutta karnevaalimenojen toriin. Draamatuokioiden sisälle rakennetuissa draamaleikkiosissa sama tila muuttui fiktion fyysiseksi tilaksi, joka tarinan juonen mukaisesti oli metsä, meri, erakon saari, valtamerilaiva, viidakko, ruhtinaan palatsi, prinsessan puutarha, prinsessan aarrekammio, palatsin eläintarha tai jonne rakennettiin tarvittavia ympäristöjä: yöpymismajoja ja lauttoja. Tarinan tilat olivat usein karnevalistisen yleisiä: metsä, jossa jokamiehen oikeudet, meri, joka ei ole kenenkään aluetta, viidakko.

> Ajatuksen ja totuuden sokraattinen paljastaminen vaatii karnevalistista tuttavallisuutta dialogiin ryhtyvien ihmisten välillä, kaikenlaisen välimatkan

> poistamista heidän väliltään; lisäksi se edellyttää, että suhde ajatuksen kohteeseen tuttavallistetaan, olipa se miten ylevä tai tärkeä tahansa, ja sama koskee myös totuutta. (Bahtin 1991, 193.)

MW: Alusta asti ja koko draamaprosessin ajan ohjaajat huolehtivat korostetusti lasten mahdollisimman tasavertaisesta kohtelusta ja häivyttävät omaa asemaansa aikuisena. Toisaalta heillä on luonnollinen auktoriteettiasema ryhmää muutenkin ohjaavina aikuisina. Draamaprosessissa muotoutuu kuitenkin dialogia erityisesti ylläpitäviä tapoja ja rutiineja: alkukokoontumiset, reflektoivat keskustelut, leikit, joissa lapset ovat kaikki samassa roolissa. Jokainen voi osallistua yhtä aikaa toisten kanssa, kuitenkin itse ja aktiivisesti. Mahdollisimman paljon lasten valitsemista tavoista olla hyväksytään. Ainoastaan leikin toistuva häiritseminen aiheuttaa kerran sen, että yksi lapsi poistetaan ryhmästä. Tasavertaisuuteen pyrkiminen näkyy ohjaajien toiminnassa: ohjaajan tapa tulla istumaan samaan piiriin, tapa kysellä ja kommentoida vastauksia, tapa kysyä jokaiselta mielipidettä, tapa käydä jokaisen luona katsomassa tuotoksia.

Aikuisten tapa heittäytyä leikkiin on tärkeä tuttavallistamisen osoitus. Aikuinen astuu lasten kanssa lasten hallitsemaan maailmaan, leikkiin ja on siellä leikin anarkististenkin sääntöjen alainen. Aikuisen valta näkyy silloin, kun leikki jostain syystä lopetetaan. Tällaisia syitä ovat mm. käytettävissä olevan ajan loppuminen, ohjaajan suunnitelmat muuta toimintaa varten tai leikin muuttuminen liian vallattomaksi riehumiseksi. Aikuisen valta näkyy myös keskustelujen juontamisessa: hän asettaa suurimman osan kysymyksistä, siirtyy aiheessa eteenpäin uusilla kysymyksillä tai lopettaa keskustelun ehdottamalla tai ilmoittamalla jotain muuta tapahtuvaksi. Ohjaaja reagoi kuitenkin lähes kaikkeen, mitä lapset sanovat tai ehdottavat. Hän huomioi myös ryhmän lapsen, Riinan, joka ei suostu päiväkodissa puhumaan puhuttelemalla tätä samalla tavalla kuin muita lapsia, vaikka on odotettavissa, ettei hän saakaan tältä sanoja vastaukseksi. Riinan vahvimpia vastauksia keskustelussa on niukka nyökkäys tai hienoinen vetäytyminen. Tämän lapsen osallistumista dialogiin on se, että hän ylipäätään osallistuu prosessiin, lähtee ehdotettuihin leikkeihin mukaan ja osoittaa tarkkaavaisella ja keskittyneellä olemuksellaan kuuntelevansa kertomusta ja keskusteluja hyvinkin tarkasti.

Tarinassa päähenkilönä on jäniksenpoikanen Tilkku. Juuri orvoksi jäänyt Tilkku on helposti lähestyttävä, arka, avuton, mutta kuitenkin niin rohkea, että lähtee liikkeelle. Lapsiin nähden hän on tietämättömämpi. Lasten on helppo neuvoa ja auttaa häntä. Ensimmäisen draamatuokion lopussa hän on tavannut ensimmäisen auttajan: taikurihirvi Hornisen, joka antaa Tilkulle taikakiven, joka sanoo kysyttäessä, mikä on oikein sekä lentävän maton, jonka avulla hän voi paremmin etsiä perhettään. Tilkku lähtee matkaan.

Tilkku tapaa Takun, itsevaltiaan, röyhkeän, pelottavan, vahvan, vaarallisen eläimen pennun. Takku on aluksi ilkeä, epäoikeudenmukainen, pelottava, itsekäs ja kaikin tavoin epämiellyttävä tuttavuus. Ystävyys syntyy, kun Tilkku seuraavalla draamatuokiolla joutuu tilanteeseen, jossa Takku on pulassa. Takku rupeaa reiluksi kaveriksi ja tarjoutuu Tilkulle toveriksi kiven etsintään. Etsiminen johtaakin heidät huimaan seikkailuun kaukomaille.

> Karnevalisaatio tunkeutuu myös menippeian syvimpään filosofis-dialogiseen ytimeen. Kuten näimme, tälle genrelle on luonteenomaista elämän ja

> kuoleman perimmäisten kysymysten avoin asettelu ja äärimmäinen universaalisuus (siinä ei ole erillisiä ongelmia eikä kehittynyttä filosofista argumentointia). Karnevalistinen ajattelu elää myös perimmäisissä kysymyksissä, mutta se ei ratkaise niitä abstraktin filosofisesti tai uskonnollis-dogmaattisesti, vaan esittelee ne karnevaalimenojen ja karnevaalikuvien konkreettisessa ja aistimellisessa muodossa. Siksi karnevalisaatio antoi mahdollisuuden kääntää perimmäiset kysymykset abstraktista filosofiasta dynaamisten, erilaisten ja selkeiden kuvien ja tapahtumien karnevalistisesti konkreettiselle ja aistimelliselle tasolle. Karnevalisoitunut käsitys maailmasta on idean ja seikkailun taiteellisen kuvan välinen käyttövoima. (Bahtin 1991,195- 196.)

MW: Draamaprosessissamme käsiteltiin myös perimmäisiä kysymyksiä kuten Takun vakava sairastuminen ja lääkkeen hankkiminen. Ne esiteltiin konkreettisesti ja aistimellisessa muodossa:

- Outi kertoi Takun syöneen vahingossa myrkyllisiä hedelmiä ja sairastuneen niistä. Kerronnan tukena hänellä oli pieni leijonanukke, joka peiteltiin piirin keskelle kerronnan lomassa.
- Outi oli järjestänyt pareittain leikin, jossa lapset vuorotellen (halutessaan) olivat sairas Takku ja Tilkku, joka hoiti Takkua.
- Kokoonnuttiin ja Outi kertoi tarinaan lisää. Tilkku lähti etsimään apua, kun hoitaminen ei auttanut. Leijonanukke oli ohjaajalla kerronnan tukena. Outi kertoi, että saarella tiedettiin asuvan poppamiehen, jolla on vastalääkettä myrkkyyn.
- Leikittiin leikki, jossa Outi oli poppamies, ja lapset saivat vuorollaan tulla Tilkkuna pyytämään lääkettä. Itsekäs poppamies ei suostunut myymään jänikselle lääkettä. Jäniksellä ei ollut sopivaa valuuttaa. Jäniksen rahat eivät kelvanneet. Tätä leikkiä leikittiin, kunnes kaikki halukkaat saivat koettaa Tilkku-jäniksenä kaupanhierontaa. Nalle-ryhmässä Jonna tahtoi itsekin olla poppamiehenä.
- Outi vahvisti tapahtuneen kertomalla, että Tilkku ei saanut lääkettä.
- Outi kyseli lapsilta, mitä Tilkku nyt voi tehdä. Lapset tekivät erilaisia ehdotuksia: rahaa haettaisiin pikapankista, sitä löydettäisiin maasta Ehdotettiin, että lääke haettaisiin poppamieheltä hänen nukkuessaan. Outi kysyi, eikö se ole varastamista. Lapset myönsivät näin olevan. Outi kysyi, saako varastaa. Lapset sanoivat, ettei saa. Nalle-ryhmässä Jani ”löysi” lääkettä, jota hän antoi Takku-nukelle. Tuomas oli näkevinään, että Takku parantui: ”Sen silmät liikahtivat”. Outi kuitenkin vei tarinaa vielä pidemmälle. Löydetty lääke auttoi vähän, mutta ei parantanut.
- Outi kuvaili tilanteen. Lääke on poppamiehellä. Takku kuolee, jos se ei saa sitä. Hän antaa tehtävän lapsille: hän kehottaa heitä menemään ja suunnittelemaan mitä he tekisivät. Hän rupeaa poppamieheksi ja käy nukkumaan.
- Molemmissa ryhmissä lääke varastettiin hyvin nopeasti. Poppamies raivosi, mutta ei mahtanut mitään. Nalle-ryhmän Jonna toi poppamiehelle heti ”jotain arvokasta”, kultahiekkaa. Poppamies

hyväksyi sen maksuksi. Tähti-ryhmässä lapset tanssivat iloisena heränneen poppamiehen ympärillä: ”Me saatiin se, me saatiin se”. He vaikuttivat siltä, että on aivan oikeutettua, että lääke on heillä eikä poppamiehellä. Poppamies päivitteli hassusti tapahtunutta. Lapsia nauratti. Poppamies ei vaatinut lääkettä takaisin. Lapset ikään kuin saivat sen, koska poppamies tiesi heidän ottaneen sen, eikä vaatinut sitä takaisin.

- Lääkettä annettiin yhdessä leikisti Takulle. Outi kertoi, miten vähä vähältä lääke alkoi vaikuttaa ja pikkuhiljaa Takku parani. Molemmissa ryhmissä lapset seurasivat hartaina ja vakavina, kun lääkettä annettiin.

- Nalle-ryhmän Tuomas sanoi, että he pelastivat Takun kuolemalta. Nyt Takku varmaan kiittäisi heitä. Outi ottaa Takku-nuken ja käy kiittämässä jokaista lasta nimeltä. Jokainen vastaa Takulle: ”Ole hyvä.” Hetki on riipaisevan herkkä ja vakava.

Nauru on tietty esteettinen suhde todellisuuteen, jota ei voi kääntää loogiselle kielelle. Se on tietty tapa nähdä ja käsittää todellisuus taiteellisesti ja siten myös taiteellisen hahmon, juonen ja genren hahmottamisen tietty tapa. Ambivalentilla karvevaalinaurulla oli valtava luova voima, mikä kaiken lisäksi oli genreä muodostavaa voimaa. Tämä nauru käsitti ilmiön vaihdos- ja muutosprosessina. Se näki ilmiössä kehityksen molemmat ääripäät lakkaamatta ja luovasti uudistuvina ja vaihtuvina: Kuoleman läpi näkyy syntymä, syntymän läpi kuolema, voiton läpi häviö, häviön läpi voitto, kruunauksen läpi kruunun riisto jne. Karnevaalinauru ei anna kummankaan muutoksen osan absolutisoitua ja jähmettyä yksipuoliseen vakavuuteen. (Bahtin 1999, 237-238.)

MW: Esimerkiksi kun Tähti-ryhmän lapset hyppivät ja nauroivat: ”Me saatiin se, me saatiin se” ja poppamies huusi: ”Voi ei, voi ei” ja huojutti ruumistaan lyöden käsiään lattiaan, oli tilanteessa tulkittavissa karnevalistista naurua. Varkaus oli tapahtunut, mutta se ei ollutkaan todellinen varkaus, koska poppamies ei lähtenyt perään vaatimaan lääkettä takaisin. Tilanne, jossa Outi oli pelottava, mutta hassu ja pelin menettänyt poppamies, myös hävinneenä ja raivostuneena jollakin tapaa sympatioita herättävä, purki edellä ladatun jännityksen. Lapset, heikot, avuttomat jänikset olivat voittaneet pelottavan, voimakkaan, ilkeän poppamiehen ja saaneet sairaalle Takulle avun. Häviön kautta voitto. Kuoleman uhka väistyi kuin pilvi auringon edestä.

Tällaiset hetket, jotka naurattivat kaikkia, niin aikuisia kuin lapsiakin, olivat dialogisuuden syvimpiä ohikiitäviä hetkiä. Niitä oli muitakin: esimerkiksi. kun lapset saivat vangitun jänisperheen vapautettua tai kun lapset tulivat Tilkkuina pyytämään ylhäiseltä maharadjalta Tilkun taikakiveä. Joka kerran aikuinen ei voinut päästää nauruaan läpi, mutta tällaiset tilanteet tekivät kohtaamisista syviä. Ne olivat hauskoja. Yhteinen nauru on dialogisuuden syvä ilmentymä. Sillä perustelen sitä, että on tärkeää, että on kivaa. On tärkeä, että naurattaa. On tärkeää, että on hauskaa.

4 LAIVA KEINUU LAINEILLA: Lasten narratiivit

Tässä luvussa etsin ja esittelen tunnistamiani merkkejä draamatuokioiden dialogisuudesta sekä draamaprosessissa esiintyneitä eettisiä teemoja. Tarkastelun kohteena ovat lapsista kirjoittamani narratiivit. Koska luku 4 on pitkä ja mahdollisesti sellaisena raskaslukuinen, olen lukijaa ajatellen koonnut narratiivien pohjalta nousseet keskeiset dialogiset merkit ja eettiset teemat viidenteen lukuun *Lastiruumassa.*

Tutkimuskysymykset ovat:

1. Millaista dialogisuutta draamaprosessissa esiintyi a) ohjaajan ja lasten välillä ja b) lasten kesken?
2. Millaisia eettisiä teemoja draamaprosessissa esiintyi?

Tarkastelun kohteena on draamaprosessin 16 tuokiosta neljä: *Tilkku tapaa Takun, Takku pulassa, Takku sairastuu ja Tilkun perheen vapauttaminen* (Liite 3). Prosessi toteutettiin siten, että kunakin draamapäivänä molemmille ryhmille, Tähti-ryhmälle ja Nalle-ryhmälle, järjestettiin perättäin noin tunnin mittainen draamatuokio. Ohjaajat pyrkivät kuljettamaan tarinan juonta molemmissa ryhmissä samanaikaisesti. Tarinan yksityiskohdissa ryhmät tekivät toisistaan poikkeavia ratkaisuja, mutta perusjuoni oli molemmissa ryhmissä sama.

Jotta tarinan kaaresta ja lasten draamataitojen kehittymisestä saisi paremman kuvan, valitsin prosessin alkupuolelta kaksi tuokiota (*Tilkku tapaa Takun* ja *Takku pulassa),* prosessin keskivaiheen jälkeen, jolloin oltiin syvällä tarinassa, kolmannen *(Takku sairastuu)* ja prosessin lopusta neljännen *(Tilkun perheen vapauttaminen).* Näistä valituista tuokioista *Takku pulassa* tapahtui päiväkodin lähellä sijaitsevassa metsikössä. Siihen osallistuivat kaikki päiväkodin lapset ja aikuiset. Tältä tuokiolta käsittelen vain niitä lapsia, jotka käyttivät tunnistettuja puheenvuoroja tai toimivat tarinan kannalta keskeisellä tavalla. Muut tuokiot toteutettiin päiväkodin lepohuoneessa.

Löytääkseni vastauksia asettamiini kysymyksiin, olen kirjoittanut narratiivit jokaisesta draamaprosessiin osallistuneesta lapsesta (14) tarkastelun kohteeksi valitsemiltani tuokioilta (luvut 4.1 ja 4.2.). Narratiivit on kirjoitettu valittujen tuokioiden videonauhoitteiden ja niistä kirjoitettujen litterointien (Liite 3) pohjalta. Narratiiveihin olen sisällyttänyt kuvailun lasten ja ohjaajan toiminnasta ja tulkintaa siitä dialogisuudesta ja toiminnan eettisistä teemoista, joita olen havainnut ja tunnistanut videolta sekä nauhoitteiden litteroinneista. Ohjaajan osuus tulee esille lapsikohtaisissa narratiiveissa. Ohjaajan tehtävässä toimi näillä valituilla tuokioilla Outi lukuun ottamatta tuokiota *Takku pulassa*, jossa mukana oli myös lastenhoitaja Silja Tilkun roolissa.

Dialogisuuden hahmottamisessa kuvailun ja tulkinnan pohjalla on esitutkimuksen kehyksenä (Lehtinen ja Walamies 1998, ks. prologi) esiteltyjä Vygotskyn ajatuksia leikistä ja lähikehityksen vyöhykkeestä, Kohlbergin ja Gilliganin ajatuksia oikeudenmukaisuudesta ja huolenpidosta (ks. luku 2),

keskustelut von Wrightin, Buberin ja Bahtinin kanssa (ks. luku 3) sekä ajatuksia Burbulesin (1993) dialogisen opetuksen perusehdoista. Niitä ovat osallistumisen, sitoutumisen ja vastavuoroisuuden sääntö sekä toisia kohtaan osoitettu mielenkiinto, luottamus, kunnioittaminen, hyväksyntä ja välittäminen. Dialogisesta suhteesta Burbulesin mukaan kertovat myös toivo, suvaitsevaisuus, kärsivällisyys, avoimuus ja keskittynyt kuunteleminen.

Havainollistan teoreettisen taustan hahmottamista kuviolla 3.

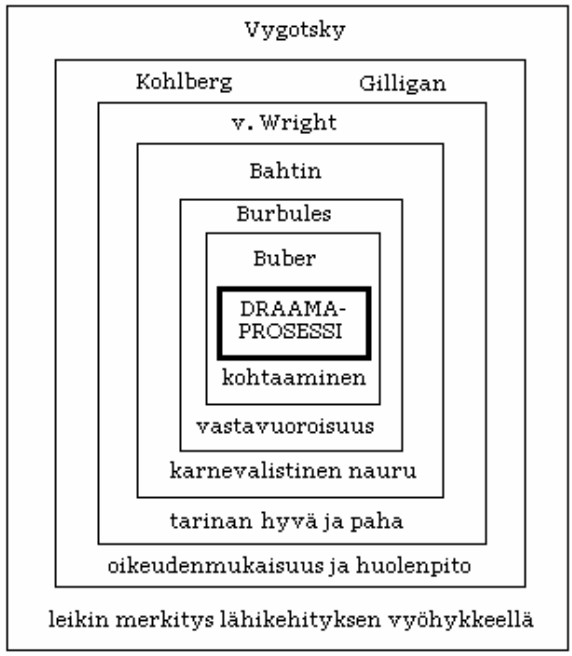

KUVIO 3. Yhteenveto tutkimuksen teoreettisesta taustasta dialogisuuden ja eettisen kasvun hahmottamisessa

4.1 Tähti-ryhmän tuokiokohtaiset narratiivit

Tähti-ryhmän esittely

Anna (5 v)

Anna on Emmin toveri ja ryhmän toinen tyttö. Hänet sijoitetaan tähän poikavaltaiseen ryhmään mm. sen vuoksi, koska hänellä kuten myös Emmillä on vahvat sosiaaliset taidot. Hän on rohkea eikä pelkää välillä rajujakin poikia. Hänen käyttäytymisessään poikavaltaisessa ryhmässä on havaittavissa samanlaista suoraa toiminnallisuutta kuin pojilla. Hän on luontevasti paukku- ja pum-pum-leikeissä mukana. Tähti-ryhmässä Anna jättäytyy hieman Emmin varjoon ja myötäilee tätä ja ottaa toisinaan Emmistä mallia. Anna on toisaalta rohkea ottamaan itsenäisesti haasteita vastaan. Hän on toisena Arin jälkeen Tilkun rohkeutta vaativassa roolissa, kun Tilkku-pupu on poppamiehen luona pyytämässä sairaalle Takulle lääkettä.

Ari (6 v.)

Ari on älykäs ja kielellisesti etevä lapsi. Hänellä on paljon tietoa eri asioista ja hän tottunut keskustelemaan aikuisten kanssa. Hän on rauhallinen, hänen itsesäätelynsä toimii ja hän arvostaa itseään. Hän tunnistaa tilanteet, joissa toiset lapset provosoivat häntä toimimaan haluamallaan tavalla, mutta hän ei provosoidu helposti. Hän välttelee nahisteluleikkejä, mutta ei osoita pelkoa rajumpiakaan poikia kohtaan. Arissa on luonnollista ja korostumatonta itsevarmuutta, jopa aikuismaista kypsyyttä. Hänen fyysistä toimeliaisuuttaan rajoittaa tieto vakavasta sairaudesta, jonka takia liikunnallisia ja pojille tyypillisiä riehumisleikkejä joudutaan aikuisten taholta rajoittamaan. Ari osaa itsekin säädellä hyvin fyysistä toimintaansa sairauden vaatimalle tasolle ja hän välttelee riehumistilanteita. Hän on toisinaan puheissaan nenäkäs ja yliolkainen. Hänellä on luonnollista auktoriteettia ryhmässä. Ari osallistuu draamaprosessiin innokkaasti ja on aktiivinen tarinan rohkeuttakin vaativissa käännekohdissa. Ari menee esimerkiksi ensimmäisenä Tilkun roolissa vaarallisen poppamiehen luo.

Emmi (6 v.)

Emmi on luonteeltaan rauhallinen, järkevä ja sovitteleva. Emmi noudattaa ohjaajan ohjeita ja toimii rakentavalla tavalla ryhmässä. Hän odottaa kärsivällisesti, vaikka välillä poikien peuhaaminen viivästyttää mielekästä leikin kehittämistä ja tarinan kuljetusta. Emmi leikkii sopuisasti sekä Annan, ryhmän toisen tytön että poikien kanssa eikä välttele peuhaamisleikkejäkään. Välillä hän leikkii yksinään itsenäisesti (esim. rakentaa oman majan). Emmi tekee draaman sisällä useita toisten lasten ratkaisuista poikkeavia, sosiaalisesti rakentavia ratkaisuja. Esimerkiksi ollessaan Tilkku-pupuna hän pyytää ärhentelevän Takku-leijonan vieraaksi pesäänsä ja saa toiminnallaan itsekkään ja hyökkäävän Takun muuttumaan sovittelevammaksi ja huomioonottavammaksi. Samalla hän tuo tarinaan uuden vivahteen ja muuttaa juonenkulkua. Kun Tilkku tarinan lopulla menee eläintarhaan, muut lapset ovat valinneet roolikseen pelottavan petoeläimen. Emmi ilmoittaa olevansa kiltti norsu. Hän varoittaa Tilkkua eläintarhan vaarallisista eläimistä.

Jerry (7 v.)

Jerry on olemukseltaan hiljainen, varovainen ja mielellään syrjään vetäytyvä. Hän on lähes kaikilla tuokioilla mukana, mutta huomaamattomasti. Hän välttelee aktiivisia

tilanteita, joissa joutuisi puhumaan tai olemaan muuten huomion kohteena. Jerry on saanut lykkäystä kouluun lähtemisestä. Kun leikitään ”Takku sairaana” -leikkiä, hän ei halua olla potilaana. Hän ei halua käydä Tilkkuna poppamiehen luona, vaan jättäytyy yleisöksi. Sieltä hän seuraa kiinnostuneena tapahtumien kulkua. Yhteisiä majoja rakennettaessa hän rakentaa yksin oman majansa. Hiljaisuudestaan ja arkuudestaan huolimatta Jerry kuitenkin puolustaa majaansa ääneen ärhentelevää Takkua (ohjaaja) vastaan. Muissa spontaania puhumista vaativissa tilanteissa hän on yleensä hiljaa. Jerry on toiminnassa mukana rakentavalla tavalla: hän tulee kokouksiin ja kuuntelemaan kerrontaa, hän kuuntelee ohjaajia ja tovereitaan, hän ei häiritse toisia ja on aktiivinen rakentamis- ja toimintaleikeissä. Jerry seuraa tarkasti tapahtumia ja oikaisee oma-aloitteisesti, kun Timo aikoo ottaa Ristolta kunnian lääkkeen hankkimisesta.

Kalle (6 v.)

Kalle on olemukseltaan epävarma. Hän on riippuvainen toisista lapsista, etenkin pojista. Hän kuuntelee mielellään ensin, mitä muut sanovat ja sanoo vasta sitten oman mielipiteensä. Usein Kalle sanoo saman vastauksen kuin edellinen puhuja. Hän matkii muutenkin helposti toisia ja lähtee herkästi mukaan levottomaan liikehdintään, joka tässä ryhmässä on vallitseva toimintatapa. Kiipeily, pelleily, toisten naurattaminen ja nauruun yhtyminen, huutelu, töniminen, heiluminen, ninja-potkut jne. ovat Kallelle ominaisia tapoja olla ryhmässä. Keskittyminen aikuisen ohjaamaan tarinankerrontaan ja siihen liittyvään leikkiin vaatii usein erityistä henkilökohtaista puhuttelua ja fyysistä pysäyttämistä. Hän heijastaa välittömästi ryhmässä esiintyvää levottomuutta omalla levottomuudellaan. Kalle on kiinnostunut tarinasta ja eläytyy siihen voimakkaasti, jos joku hänen ihailemistaan ryhmän lapsista tekee niin. Hän keskittyy draamaprosessiin erityisesti aarrekammiossa, missä lapset saavat tutkittavakseen prinsessan kalleuksia. Kalle ihastuu erityisesti koristeelliseen veitseen, ja hän tahtoisi välttämättä saada haltuunsa. Kallen kielellinen ilmaisu on kapeaa ja sanavarasto suppea. Ilmaisua täydentävät lyönnit, potkut, karjahtelut ja muu tehosteääntely. Ohjaaja joutuu usein pysäyttämään Kallen ja vaatimaan tältä toistuvasti keskittymistä kuuntelemiseen. Toiseksi viimeisellä tuokiolla ohjaaja joutuu poistamaan Kallen ryhmästä, koska hän ei kykene useista huomautuksista huolimatta rauhoittumaan ja antamaan ryhmälle työrauhaa. Levottomuudestaan huolimatta Kalle on kuitenkin selvästi kiinnostunut tarinasta ja draamatoiminnasta, jos hänet saadaan rauhoittumaan ja keskittymään siihen.

Risto (7 v.)

Risto on hiljainen ja usein omissa ajatuksissaan. Hänen olemisensa ryhmässä, varsinkin prosessin alkupuolella on ajelehtivaa ja sitoutumatonta ja hän yleensä karttaa kaikkea ohjattua toimintaa. Risto on toinen ryhmän vanhimmista lapsista. Hän on saanut lykkäystä kouluun lähtemisessä juuri passiivisuutensa ja vetäytymisensä vuoksi. Vaikka Risto on olemukseltaan hyvin huomaamaton ja sulautuu ikään kuin tapettiin, videohavainnointi osoittaa yllätykseksemme hänen olleen paljon tarkkaavaisempi ja aktiivisempi kuin olimme itse tuokioilla huomanneet. Videotallenteelta on havaittavissa, että Risto muistaa paljon yksityiskohtia ja että hän toimii monessa ratkaisevassa tilanteessa aktiivisesti, vaikka päällisin puolin hänen toimintansa on hyvin huomaamatonta. Toisinaan Risto innostuu peuhaamaan toisten poikien kanssa. Ristosta on kerrottu enemmän luvussa 2 (Tapaustutkimus 1).

Timo (6 v.)

> Timo on ketterä, vilkas, liikkuvainen ja levotonkin lapsi. Hän on nokkela ja nopea. Hän pystyy halutessaan keskittymään häntä kiinnostavaan toimintaan kuten maalaamiseen. Timo on mielellään johtaja, ensimmäinen ja erityinen. Hän ei ole oikein pidetty toveri ryhmässä. Hänen johtamistapansa ei miellytä toisia, ja hänen usein peittelemätön oman edun tavoittelunsa ärsyttää toisia lapsia. Joustavan ryhmätoiminnan perusehtojen noudattaminen, kuten vuoron antaminen toisille, on Timolle selvästi vaikeaa. Timolla on sosiaalista älykkyyttä, joka ilmenee esim. siten, että hän tunnistaa ryhmässä valtasuhteita ja jopa tulkitsee niitä aikuiselle. Erityisaseman ylläpitäminen on hänelle niin tärkeää, että hän kieltäytyy aikuisen ehdottamasta häntä kiinnostavasta tekemisestä, jos siihen suostuminen vaatii olemaan tasapäinen ryhmän jäsenten kanssa. Hän jättäytyy mieluummin viimeiseksi, jos ei pääse ensimmäiseksi. Timo haluaa määräillä ja olla esillä. Tilan antaminen toisille vaikeaa, mutta ohjaajan sitä erityisesti vaatiessa se onnistuu. Timon sanavarasto on hänen nokkeluuteensa nähden yllättävänkin kapea ja hänen puheilmaisussaan on paljon tehosteääntelyä ja eleilmaisua, jolla hän korvaa sanoja ja kerrontaa. Hänen puheestaan saa sellaisen kuvan, että hän on hahmottanut tapahtumien kulun, mutta ei saa sitä loogisesti ja tiivistetysti puhumalla ilmaistua.

Neljälle valitulle draamatuokiolle osallistuivat Tähti-ryhmän lapset Taulukko 1:n osoittamalla tavalla. Ryhmän lapset olivat paikalla jokaisella valitulla tuokiolla lukuun ottamatta Ristoa ja Aria, jotka olivat poissa yhdeltä tuokiolta. Tuokiokohtaisten narratiivien järjestys vaihtelee. Järjestykseen on vaikuttanut kyseisen lapsen osallistumisen tapa ja myös raportin luettavuus. Jos lapsi on esimerkiksi toiminut tuokion alussa aktiivisesti tai hänen toimintansa on ollut tuokion etenemisen kannalta merkittävää, olen kuvannut hänen toimintansa ensimmäisenä. Passiivisemmat lapset, joiden toiminta on ollut enemmän läsnäoloa tai seuraamista olen kuvannut viimeiseksi. Eri tuokioilla eri lapset olivat aktiivisempia tai vetäytyvämpiä. Tuokiolta *Takku pulassa* (metsäretki) on kuvaukset vain niistä lapsista, jotka osallistuivat aktiivisesti draamatoimintaan tai käyttivät tunnistettuja puheenvuoroja.

Narratiiveissa esiintyvät kappaleiden lopussa sulkeissa olevat numerot kertovat kronologisesti puheenvuorojen ja huomiotani kiinnittäneiden aloitteiden tai vastausten järjestyksen ja myös sen kuinka monta kertaa lapsi on ollut tuokiolla jollakin tavalla dialogisessa suhteessa tai muuten kiinnittänyt huomiotani analysoidessani litteroitua materiaalia. Joissakin narratiiveissa olen viitannut numeroiden avulla jonkun toisen lapsen kohdalla tehtyyn kuvaukseen samasta hetkestä. Liitteessä 3 on litteroituna kaikki tuokiot sanasta sanaan. Niistä voi lukija halutessaan tarkistaa, miltä pohjalta olen narratiivit kirjoittanut.

Päädyin kirjoittamaan lapsista yksityiskohtaiset narratiivit, vaikka tiedostan laajan tekstimäärän raskaslukuisuuden. Lukijalla on mahdollisuus lukea narratiivit myös lapsikohtaisessa järjestyksessä, jolloin hän voi hahmottaa yksittäisen lapsen taivalta draamaprosessissa. Tarkalla, toistavallakin kuvauksella olen halunnut varmistaa, että jokaisen lapsen toiminta tulee esiin. Jotta lukijan olisi helpompi hahmottaa yksityiskohtaisia narratiiveja, olen erottanut tulkinnalliset osuudet pelkistetymmästä tapahtumien kuvailusta kursivoidulla tekstillä. Luonnollisesti narratiivit kokonaisuudessaankin on kirjoitettu tulkintani pohjalta.

TAULUKKO 1. Tähti-ryhmän lasten osallistuminen draamatuokioille. *Sulkeissa olevat lapset eivät käyttäneet tunnistettuja puheenvuoroja tai muuten eivät osallistuneet aktiivisesti draamatoimintaan.*

Tilkku tapaa Takun	Takku pulassa (metsäretki)	Tilkku sairastuu	Tilkun perheen vapauttaminen
Kalle	Anna	Ari	Kalle
Timo	Ari	Anna	Risto
Ari	(Emmi)	Kalle	Timo
Emmi	(Jerry)	Emmi	Emmi
Anna	(Kalle)	Jerry	Anna
Jerry	(Risto)	Risto	Jerry
Risto poissa	(Timo)	Timo	Ari poissa

4.1.1 Tilkku tapaa Takun

Orvoksi jäänyt jäniksenpoika Tilkku harhailee metsässä ja aikoo syödä nälkäänsä puolukoita ennen kuin alkaa kyhätä itselleen yöpymispaikkaa. Puolukoita vartioikin ahne ja itsekäs leijonanpentu Takku, joka ei anna Tilkun syödä marjoja. Takku ei siedä sitäkään, että Tilkku tekisi yöpymismajaa metsään, vaan vaatii Tilkun majaa itselleen.

Kalle

Outi johdattelee kohtaukseen, jossa hän käy Takku-leijonana Tilkkujen majoissa. Kysymykseen, tietävätkö lapset, mikä hänen näyttämänsä päähine on, esittää Ari vastakysymyksen, jonka Kalle toistaa. Kalle osoittaa kuuntelevansa ja olevansa Outin puheesta kiinnostunut.

Kallen puheenvuorot ovat usein tämäntyyppisiä: hän poimii toisten puhetta ja toistaa sen osittain tai kokonaan sellaisenaan. Myös Kallen muu oleminen heijastaa toisia lapsia: varsinkin levottomuus ja liikehdintä tarttuvat helposti häneen. (1)

Outi aloittaa Takkuna ärhentelemisen Kallen majasta. Kallea aluksi naurattaa, kun Outi puhuttelee häntä leijonana muuttaen ääntään. Kun Outi-Takku väittää, että maja on hänen, puolustaa Kalle Tilkun äänellä majaansa ja vetoaa siihen, että hän on löytänyt sen. Outi-Takun väittäessä, että maja on siitä huolimatta hänen, Kalle-Tilkku ilmoittaa, että hän ottaa sen silti. Outi-Takku hirmustuu ja huutaa, että kaikki metsän majat ovat hänen ja hän tulee majaan. Tilkku saa mennä muualle nukkumaan. Kalle-Tilkku hosuu Outi-Takkua puunoksalla ja ilmoittaa jäävänsä majaan nukkumaan. Outi-Takku kiljuu, että hän haluaa majaan. Kalle-Tilkku käskee Takun mennä muualle. Outi-Takku kiljuu entistä lujempaa, että hän haluaa majaan nukkumaan ja että Tilkulla on tyhmä ja ruma

maja. Outin riehuva Takku naurattaa Kallea, mutta hänkin kiljuu kovempaa ja käskee uudestaan Takun mennä muualle. Toisia lapsiakin naurattaa. Outi-Takku ulisee suureen ääneen ja lähtee pois haukkuen mennessään majaa vielä tyhmäksi ja rumaksi.

Outin röyhkeä, metelöivä ja itsekäs Takku saa Kallelta vastaan puoliaan pitävän Tilkun, joka ei alistu Takun ärhentelyyn. Kalle on sitoutuneesti Tilkun roolissa, vaikka häntä välillä Outin riehuminen naurattaa. Kalle, joka ei usein jaksa kuunnella aikuisen puhetta, kuuntelee nyt hyvin keskittyneesti tavallisesta olemuksestaan poikkeavassa roolissa olevaa aikuista ja antautuu tämän kanssa puheisiin. Kalle ymmärtää leikin ja toden välisen eron ja varoo oksalla sohiessaan satuttamasta Outia.

Kalle, jota on vaikea saada keskittymään ohjattuun toimintaan, on tässä kohtauksessa intensiivisesti mukana. Ehkä tilanteen moniulotteisuuden tuoma jännittävyys kiinnostaa häntä: tuttu päiväkodin opettaja on aivan erilainen kuin tavallisesti ja vielä sellainen, jollaista päiväkodissa ei oikein kukaan hyväksyisi. Jos joku aikuisista tai lapsista käyttäytyisi niin röyhkeästi ja itsekkäästi kuin Takku, asiaan varmasti puututtaisiin. Aikuiset koettaisivat hillitä hänen käytöstään ja lapset tulisivat vähintään ilmoittamaan siitä aikuisille. Nyt ei ole ketään, kenelle ilmoittaa, sillä aikuinen, Outi, on itse tuo hirvitys. Kalle joutuu Tilkkuna tulemaan toimeen omillaan - ja tuleekin.

Hän ei näytä oikeasti pelkäävän Outin Takkua eli hän ilmeisesti luottaa siihen, että Outi tietää myös kuinka pitkälle hän antaa leijonan roolin mennä. Outi kuuntelee ja säätelee Kallen Tilkun mukaan toimintaansa ja sillä hetkellä arvioi intuitiivisesti, millaiseksi hän päästää Takun roolin.

Tämä tilanne oli Kallen kannalta merkittävä: yleensä hän ei tee mitään näkyvää itse ensin, vaan tarkkailee, miten muut toimivat tai mitä he sanovat. Nyt Outi teki tavallaan yllätyshyökkäyksen. Hän meni ensimmäisenä Kallen majalle. Kalle olikin odottamatta tilanteessa, joka vaati häneltä reagointia. Olisi ollut mahdollista, että Kalle olisi mennyt lukkoon tai olisi kieltäytynyt olemasta Tilkun roolissa. Tällä kertaa yllätys onnistui ja Kalle toimi luontevasti luoden koko ajan itse uutta ja ennen olematonta Tilkun roolia. Tilanteessa oli shokkivaikutuksen luonnetta. Draama mahdollisti tämän.

Kallen Tilkku antoi toisille lapsille tähän kohtaukseen muodon. Se toteutuikin samantyyppisenä aina Emmin Tilkkuun asti. Emmi toimikin sitten omassa Tilkun roolissaan kaikista muista lapsista poikkeavalla tavalla (ks. Emmi , kohta 2). (2)

Kun Outi käy Takkuna Annan majalla, lähtee Kalle Timon tavoin puolustamaan Annaa. He liikehtivät Outi-Takun takana ja ovat sohivinaan tätä.

Outin meluisa ja kiukutteleva Takku innostaa poikia taisteluasenteeseen. Timo ja Kalle ovat kuin Annan ritareita. (3)

Kalle on innostunut majaleikistä. Kun Outi kehottaa lapsia tulemaan luokseen seuraavaa vaihetta varten, hän ei malttaisi tulla ja varustaa vielä majaansa. (4)

Outi odottaa, että lapset noudattaisivat hänen kutsuaan. Hän kutsuu erikseen nimeltä Timoa ja Kallea. Kalle tuleekin istumaan ja Outi kehuu häntä siitä. Kun toisten poikien odottelu kestää ja kun Ari ja Timo ovat sitten tulossa kinkaten kokoukseen, nousee Kallekin kinkkaamaan.

Kalle on levoton ja vaikutteille altis. Hän kopioi helposti toisten tekemisiä ja sanomisia. Kun toiset pojat asettuvat aloilleen, rauhoittuu Kallekin. (5)

Kun Outi on Takkuna taikatuolissa ja odottaa, mitä lapset haluavat hänelle sanoa, matkii Kalle Aria sanasta sanaan: ”Sä oot kanankoipi.” (6)

Arin vessanpönttö-herjaus saa Kallen ja Timon nauramaan.

Tässä on tunnistettavissa karnevalistista naurua.(Vrt. Bahtin.) (7)

Kalle kehittelee Takun herjaamisessa vessanpönttöteemaa karkeammaksi. (8)

Pönttöteema kiihtyy ja karkeudet houkuttelevat Kallea keksimään uusia versioita ja muotoja.

Tässä karnevalistinen dialogisuus saa konkreettisen muodon. Kaksinkertaisen vallan edustaja, päiväkodin opettaja ja leijona samassa persoonassa, joutuu olemaan kiusatun kansan, lasten ja arkojen jänisten, häpäisemänä, eikä voi sille mitään. Tulkinta on kenties yksioikoinen ja räikeäkin sikäli, että lapset olisivat rinnastettavissa kiusattuun kansaan, mutta analogisuutta on tunnistettavissa. (Vrt. Bahtin)

Tilanne, jossa Takku, jota Outi esittää, ei voi sanoa mitään, antaa mahdollisuuden sanoa mitä vain. Luulen, että tämä vapaa vyöhyke houkuttelee poikia keksimään sellaista, joka on muuten kiellettyä. Tässä koetellaan, pitääkö aikuinen lupauksensa. Toisaalta tässä leikissä verbaalinen sanaleikki kehittyy ja innostaa lapsista niitä, jotka nauttivat kielletyistä sanoista.

Saattaa olla, että joillekin Tähti-ryhmän lapsille käytetyt ilmaisut eivät edes ole sopimattomia sanoja, vaan mahdollisesti kuuluvat heidän arkiseen kotikieleensä tai ovat pelkästään huvittavia. Joillekin niissä on kielletyn hedelmän houkutus. Kaikki ryhmän lapset eivät niistä näytä nauttivan, ja joku saattaa kärsiäkin niistä. Ari ja Anna muotoilevat nimityksiä, jotka ovat lievempiä ja siistittyjä. Emmi ja Jerry eivät sano mitään. (Ks. Timo, kohta 11.) (9)

Outi lopettelee taikatuolileikkiä ja johdattelee lapset menemään majoihin. Outi käy hämärtämässä huoneen valaistuksen ja laittaa kasetilta soimaan hiljaista, rauhallista musiikkia. Majoista kuuluu hiljaista puhetta. Timo menee hämärän huoneen poikki Jerryn majaan. Kohta molemmat pojat siirtyvät Timon majaan. Osa lapsista käy pitkäkseen, osa istuu. Outi vaimentaa musiikkia. Ari kiipeää hiljaa Kallen majaan. Vielä kuunnellaan hetki musiikkia. Outi alkaa valmistella draamatuokion loppumista. Outi säätää valoa asteittain kirkkaammaksi: tulee aamu. Outi kertoo, miten kaikki Tilkku-puput heräävät ja lähtevät ulkoilemaan. Outi säätelee musiikilla ja valoilla tunnelmaa, johon lapset vastaavat hiljentymällä ja rauhoittumalla. (10)

Timo

Outi johdattelee keskustelua, jossa hän kyselee, miksi lasten mielestä Takku ei antanut nälkäisen Tilkku-pupun syödä puolukoita, vaikka se itse oli aivan kylläinen. Edellä Ari on perustellut Takun toimintaa sillä, että Takulla oli hirveä nälkä. Outi muistuttaa, että Takku oli jo syönyt mahansa täyteen. Timo perustelee ensin Takun käyttäytymistä sillä, että se aina haluaa. Haluaminen riittää perusteluksi. Toiseksi hän perustelee sitä sillä, Tilkku olisi sen vihollinen.

Viholliselle ei anneta. Kolmanneksi Timo perustelee Takun käyttäytymistä sillä, ”ettei se antais kenellekään.” On siis sama, onko toinen nälkäinen tai ei. Periaatteesta kenellekään ei anneta. Outi tarkistaa vielä, että Timo sanoi ”viholainen”.

Timon vastaus on jäsentymätön ja nopeasti annettu, mutta hän näyttää ymmärtävän ja suvaitsevan Takun itsekästä käyttäytymistä. Hän ei tuo esille, että Takun toiminnassa olisi korjaamisen tai muuttamisen varaa. Timon suhtautuminen Takkuun on hyvinkin ymmärtäväinen ja ehkä jopa ihaileva. (1)

Outi on kertonut, että Takku on jäänyt vahtimaan puolukoita, ettei Tilkku söisi niitä. Timon mielestä Tilkku voisi mennä syömään puolukoita, kun Takku on nukahtanut. Timolla on hieman vaikeuksia löytää sanoja, ja hän näyttää, miten Tilkku poimisi puolukoita. Timo haluaisi vielä pohtia tätä asiaa, mutta Outi johdattaa tarinassa eteenpäin. Timo vaikenee ja kuuntelee Outia. (2)

Outi käy ihailemassa Timon rakentamaa Tilkun majaa.(3)

Outi valmistelee seuraavaa leikkiä antamalla ohjeita ja kertomalla omasta osuudestaan. Lapset on kutsuttu kokoon kuuntelemaan ohjeita, mutta Timo haluaa vielä olla majassaan.

Timo yleensäkin haluaa tehdä vähän eri tavalla kuin toiset. Aina siihen ei anneta mahdollisuutta, mutta tässä tilanteessa Outi ei vaadi häntä heti tulemaan. Toiset lapset hyväksyvät sen, eivätkä vaadi samaa mahdollisuutta itselleen.

Tässä ryhmässä varsinaiseen toimintaan pääseminen vie usein aikaa, sillä ryhmä on hajanainen ja sen poikia etupäässä kiinnostaa toisten poikien tekeminen sekä kaikenlainen vehtaaminen ja nujuaminen. Ohjaaja joutuu tasapainottelemaan ohjeiden antamisessa ja tarinan kertomisessa, että tarinassa päästäisiin eteenpäin eikä aika menisi vain järjestyksen luomiseen ja ylläpitämiseen. Sillä, että antaa yhdelle mahdollisuuden olla toisista poikkeavalla tavalla, kuten tässä Timolle, ohjaaja ottaa riskin, jossa on vaarana työrauhan menettäminen. Se voi olla myös epäoikeudenmukaista yhden suosimista toisten kustannuksella, jolloin lasten oikeudenmukaisuuden tuntoa loukataan. Jos Outi olisi vaatinut tässäkin tilanteessa Timon paikalleen, olisi Timo saattanut alkaa vastustaa Outia ja itse tarinaan pääseminen olisi siirtynyt. Toiset olisivat joutuneet odottamaan Timoa. Voi olla, että toiset lapset tuntevat Timon niin hyvin, etteivät he ala vaatia itselleen samoja oikeuksia, jotta tarinassa päästäisiin eteenpäin. (4)

Outi-Takku on jo käynyt muutamalla majalla ärhentelemässä Tilkulle ja vaatimassa majaa itselleen. Kun Outi on Timon majalla, Timo vastustaa Outi-Takkua, mutta ei oikeastaan perustele millään, miksi maja olisi hänen. Hän vain ilmoittaa, että Takku ei tule. Timo on Outi-Takkua kohtaan röyhkeä ja uskaliaskin. Hän heittää yläsängyssä olevasta majastaan housut Takun päähän ja perään vielä pehmolelun ja tekee hänestä pilkkaa nauramalla ja osoittelemalla häntä sormellaan.

Tässä Timon toiminnassa on nähtävissä Bahtinin karnevaalisuuteen kuuluvaa pilkkaa ja vallan kyseenalaistamista. Outi-Takku on kaksinkertainen voimakas vallan edustaja. Hän on oikeasti päiväkodin aikuinen ja ryhmän lastentarhanopettaja ja roolissaan hän on avuttomaan jäniksen poikaseen

verrattuna ylivoimaisen vahva ja pelottava. Jäniksellä – Timolla – ei ole todellista mahdollisuutta ruveta häntä vastustamaan. Timo uskaltaa sen kuitenkin tehdä. Timo on päiväkotiryhmässä usein Takku-leijonan kaltainen. Hän vaatii itselleen erilaisia oikeuksia, määräilee ja omistelee, eikä ole suosittu toisten keskuudessa.

Takun roolia suunniteltaessa ajateltiin, että luotaisiin tarinaan Timon kaltainen, mutta karrikoitu henkilö, jolle annettaisiin tilaisuus kehittyä yhteistyökykyiseksi toveriksi. Meitä kiinnosti myös katsoa, miten Timo suhtautuu Takku-leijonaan. Tunnistaisiko hän esimerkiksi omaa käyttäytymistään Takusta ja riittäisikö häneltä tälle ymmärrystä? Tarkoituksena oli kuitenkin, että Takkua ja Timoa ei avoimesti verrata toisiinsa. Toiveissa oli, että Timo mahdollisesti saisi rakentavaa mallia siihen, että omaa käyttäytymistään voi muuttaa. Toisaalta tavoitteena oli antaa hänelle mahdollisuus kokea, miltä toisesta tuntuu hänen itsensä osoittama itsekäs ja määräilevä toiminta. Timo ei tässä tilanteessa oikeastaan eläydy pelokkaan jäniksen rooliin, vaan on uhmakas ja uhkarohkeakin härnätessään leijonaa. Outi-Takku roolissaan lähtee surkeana pois, kun Timo-Tilkku ajaa hänet tiehensä. (5)

Kun Outi-Takku on Anna-Tilkun majalla, Timo on häiritsevinään ja härnäävinään Takkua.

Vaikea sanoa, onko Timon tarkoituksena puolustaa Annaa vai onko tilanteen taistelumahdollisuus houkutteleva. Takku on kuitenkin Timolle selvä vastustaja, jota vastaan taistellaan. Tässä tilanteessa näyttää taisteluleikin jännittävyys kiinnostavan Timoa; ei niinkään avuttoman auttaminen. (6)

Kun Outi on vaihtamassa majaa, käy Timo pyytämässä, että Outi tulisi uudestaan hänen majalleen ja olisi ”kauan” ärhentelmässä.

Timon puheilmaisu on kapeaa ja haparoivaa, mutta hänen pyyntönsä on kohtelias ja sävyisä. Hän on selvästi innostunut tästä leikistä. (7)

Timo on keksinyt ottaa kasvoilleen linnun nokkanaamarin. Hän puhuttelee Outi-Takkua leijonaksi. Kun Outi-Takku kysyy, kuka Timo on, Timo juoksee ja kiljahtelee mennessään. Ehkä hän on jokin lintu, joka ei osaa puhua. Emmi-Tilkku, joka on juuri kutsunut Outi-Takun majaansa ja ollut tätä kohtaan ystävällinen ja vieraanvarainen, suhtautuu Timon lintuun torjuvasti: ”Minä en sitä tänne sisään päästä.”

Timon lintu saa kuitenkin Emmiltä vastakaikua. Timon toimintaan vastataan. (8)

Outi joutuu pyytämään kaksi kertaa Timoa erikseen nimeltä kutsuen, että hän tulisi muun ryhmän kanssa yhtä aikaa kokoukseen. Kun Timo lopulta tulee, hän tulee Arin tavoin kinkaten. Timo päättää suostua noudattamaan Outin kutsua, mutta tekee sen huomiota herättävällä tavalla. (9)

Timo on noudattanut ohjetta ja tullut paikoilleen. Hän on kuitenkin lähtenyt uudestaan liikkeelle. Outi ryhmän kanssa odottaa, että kaikki olisivat paikalla, että uusi leikki voitaisiin käynnistää. Outi pyytää taas Timoa nimeltä tulemaan paikalleen ja istumaan alas. Timo tulee, mutta vaati muilta lapsilta tilaa itselleen siitä kohti, mistä hän oli äsken lähtenyt pois ja johon hänen poissa ollessaan yksi lapsista on siirtynyt. Jotta kaikilla olisi hyvää tilaa katsella ja kuunnella, Outi ohjaa lapsia peruuttamaan hieman kauemmas.

Timon huomiota vaativa käyttäytyminen vie aikaa ja keskittymisintensiteettiä koko ryhmältä ja vaatii Outilta kärsivällisyyttä ja kykyä pitää tarinankertojan intensiteettiä ja herkkyyttä yllä. (10)

Tässä leikissä jokaisella lapsella on tilaisuus sanoa, mitä he ajattelevat Takku-leijonan käyttäytymisestä. Kun Ari ilmaisee paheksuntansa sanomalla Outi-Takkua vessanpöntöksi, rähähtävät Kalle ja Timo nauramaan. Heitä naurattaa ilmeisesti vessanpönttö-sana ja se, että Outi-Takku, kaksinkertainen auktoriteetti - ohjaaja sekä vahva ja pelottavakin roolihenkilö - häväistään. (Ks. Kalle kohta 9.) (11)

Timo vuorollaan jatkaa häpäisemistä Aria karkeammalla tavalla.

Arin osakseen saama tovereiden nauru houkuttelee Timoa ja muita lapsia keksimään lisää huvittavia nimityksiä. (12)

Nimitysten keksiminen on varsinkin pojista hauskaa ja sen vauhti kiihtyy.

Timo ilmeisesti haluaa naurattaa muita lapsia ja onnistuu ainakin Kallen naurattamisessa ja innostaa myös Kallea keksimään uusia versioita aikaisemmista nimityksistä. (13)

Outi on antanut ohjeet, joiden mukaan Tilkku-puput ovat majoissaan ja odottavat yön tulemista. Timo on äsken käynyt vaivihkaa kurkistamassa Jerryn majaan ja Outin ohjeista huolimatta mennyt sinne hämärässä huoneessa. Kohta molemmat pojat siirtyvät Timon majaan. Outi antaa poikien hakeutua yhteen. Tällä kertaakaan muut lapset eivät vaadi samoja oikeuksia, joita Timo ottaa.

Timo koettelee miltei jatkuvasti ohjaajan kykyä säilyttää tarinankertojan intensiteetti. Tarinankertojahan houkuttelee. Hän ei määrää eikä vaadi yleisöä kuuntelemaan tai eläytymään. On mahdotonta samanaikaisesti vaatia ja houkutella. Tässä ryhmässä käy toistuvasti niin, että ensin Outi joutuu määräämään ja vaatimaan ja vasta tilanteen rauhoituttua hän pääsee houkuttelemaan. (14)

Kun Outi on ilmoittanut draamatuokion päättymisestä ja antanut ohjeen mennä pukeutumaan pihalle menoa varten, Timo juoksee ensimmäisenä ulos.

Hänellä tuntuu olevan voimakas tarve olla tilanteessa kuin tilanteessa erityisasemassa. (15)

Ari

Ari selittää Takun itsekkyyttä, että Takku tahtoo kaikki puolukat. Kun Outi perää syytä, miksi se tahtoisi ne, selittää Ari, että ”sillä oli hirvee nälkä”. Outi kumoaa tämän väitteen viittaamalla siihen, että oli juuri kerrottu Takun olleen aivan kylläinen. Ari ei jatka perusteluaan. (1)

Ari puuttuu Outin kielenkäyttöön ja moittii tätä kirosanan käyttämisestä. Outi on hieman ymmällään, sillä hän ei mielestään ole käyttänyt kirosanoja. Selviää, että Ari tarkoittaa ilmaisua ”ähky”. Hän ei edes halua itse sitä toistaa, vaan viittaa siihen kiertäen. Outi selittää uudestaan, miten täynnä Takun maha olikaan ja miten sen täytyi aivan ähkäistä. Outi varovasti kiistää sanan olleen kirosanan, mutta hän ei ota siihen varmaa kantaa, jos Ari kerran on sitä mieltä. Outi tekee kuitenkin selväksi sen, että hänen omassa kielenkäytössään ähky ei ole kirosana.

Tässä tilanteessa Arin käsitys sanan merkityksestä on eri kuin Outin. Ari kritisoi kohteliaasti Outin käyttämää kieltä. Sana ei ollut ”ihan kiva”. Hänestä se oli kirosana. Ari jätti auki mahdollisuuden, että Outin mielestä sana ei olisikaan sopimaton. Molemmat, sekä Ari että Outi kuuntelivat toisiaan ja antoivat tilaa toistensa eriäville ajatuksille. (2)

Outi kiertää katsomassa lasten rakentamia Tilkku-pupun majoja. Ari kiinnittää Outin huomion omaan majaansa esittelemällä sen. Outi vastaa katsomalla majaa ja toteamalla sen hyväksyvästi ääneen. (3)

Ari osoittaa kuuntelevansa Outia ja tekee hänelle kertomaan kannustavan kysymyksen. (4)

Ari on nähnyt, miten Takku on ahdistellut Timo- ja Kalle-Tilkkua. Arin Tilkku on yllättävän päättäväinen ja rohkea. Kun Outi-Takku lähestyy majaa, Ari-Tilkku aloittaa hyökkäämällä: ”Häivy siitä”. Outi-Takku esittää haastavan kysymyksen: ”Miten niin”. Ari uhittelee leikisti Outi-Takulle ja on lyövinään tätä. Outi-Takku väittää majan olevan oikeasti hänen, koska hän on keksinyt paikan jo paljon aikaisemmin. Ari-Tilkku vetoaa siihen, että hän on tehnyt sen. Taas hän leikisti uhittelee nyrkeillään. Outi-Takku vetoaa siihen, että hän tarvitsee paikkaa ja sitä paitsi se on hänen. Ari-Tilkku on taas lyövinään nyrkillä Takkua. Outi-Takku antaa periksi, mutta haukkuu vielä Tilkkua tyhmäksi ja majaa hölmöksi ja rumaksi. Ari-Tilkku vielä uhoaa: ”Ja häivy siitä.” Outi-Takku sohaisee majaa lähteissään ja rikkoo vähän sitä. Ari-Tilkku korjaa Takun rikkoman kohdan.

Tässä rauhallinen ja harkitsevainen Ari yllättää jämäkällä ja uhittelevallakin Tilkullaan. Outi antaa Tilkun ärhäkkyyden vaikuttaa Takun rooliin siten, että Takku perääntyy ja näyttää kunnioittavan Tilkkua sen verran, ettei haasta enempää riitaa.

Ari ei yleensä leiki poikien kanssa nahisteluleikkejä, koska voimia vaativa riehunta on häneltä kielletty hänen sairautensa takia. Tässä tilanteessa Ari roolissa ollessaan uskalsi olla fyysisesti vahva ja itseensä luottava. Kiinnostavaa on, että hän on avuttoman ja aran jäniksenpojan roolissa niin voimakkaasti puoliaan pitävä. Outi ottaa sen huomioon, ja luovuttaa majan Takkuna Tilkulle aiheuttamatta suurempaa vahinkoa. (5)

Outi-Takku on juuri kutsuttu Emmi-Tilkun majaan. Takku on rauhoittunut. Anna toteaa viereisestä majasta, miten ihanaa on, kun he saavat olla nyt rauhassa. Hän vielä kysyy Arilta vahvistusta: ”Eikö vaan, Ari”. Ari vastaa ilmeisesti myöntävästi, mutta sanoista ei saa selvää. (6)

Outi on johdattamassa draamatuokiota seuraavaan vaiheeseen, jossa itsekäs ja ahne Takku laitetaan taikatuoliin ja jokaisella on tilaisuus sanoa, mitä hänestä ajattelee. Majojen rakentaminen on ollut kaikille lapsille mieleistä, ja he haluaisivat vielä jatkaa majaleikkiä. Outi joutuu vetoamaan leikkiajan loppumiseen ja pyytää lapsia tulemaan yhteiseen kokoontumiseen. Ari ennakoi tulevaa, ja kysyy, miksi heidän majansa rikotaan. Majan purkamisesta ei ole ollut vielä mitään puhetta.

Tässä on yksi päiväkotiympäristön keskeisistä ja päivittäisistä pulmatilanteista: lapset ovat rakentaneet leikin, mutta se joudutaan useimmiten purkamaan, koska

tiloja tarvitaan muuhun käyttöön. Tähänkin tilaan, jossa lapset ovat, tulee heidän jälkeensä toinen draamaryhmä ja iltapäivällä siellä ollaan päivälevolla. Ari on aivan oikeassa; majat joudutaan purkamaan. Hänestä se on väärin. Outi ei halua tässä vaiheessa käydä läpi lapsille ennestään tuttua asiaa, ja hän siirtää kysymykseen vastaamista ja kehottaa lapsia tulemaan ensin luokseen.

Ari vetoaa kipeään jalkaansa, jonka takia hän ei voi tulla. Ehkä jalka on oikeasti kipeä, mutta siitä ei ole kuitenkaan ollut haittaa majan rakentamisessa. Outi ei kiinnitä Ariin ensin huomiota. Arin ja Timon viipyessä Outi joutuu pyytämään heitä uudestaan kokouspaikalle. Hän kertoo kyseessä olevan nuotiokokouksen, jonne kaikkien pupujen pitäisi tulla. Ari lähtee tulemaan kinkaten ikään kuin todisteeksi kipeäksi väittämästään jalasta. Timokin lähtee liikkeelle kinkaten.

Aria ilmeisesti harmittaa majaleikin keskeytys, ja hän vielä osoittaa harmistustaan kysymällä, miksi hän ei pääse istumaan pallille, jonka Outi on varannut Takun taikatuoliksi. Outi ei vastaa siihenkään suoraan, vaan alkaa kertoa taikatuolista. (7)

Taikatuoli-leikki alkaakin kiinnostaa Aria. Jo ennen kuin Outi ehtii laittaa peruukkia päähänsä ollakseen Takku, alkaa Ari nimitellä Takkua kanankoiveksi. Outi-Takun kysyessä perustelua, toistaa Ari pilkkanimen ja lisää vielä, että Takulla on koipi irti. Leikin ehtojen mukaan Outi-Takku ei puolustaudu. Jerryllä ei ole vuorollaan mitään sanottavaa Takulle, mutta Ari ilmoittaa uudestaan, että hänellä on. Ari nimittää Takkua vessanpöntöksi, jolloin Kallea ja Timoa naurattaa. Outi-Takku kysyy, miksi hän on kanankoipi ja vessanpönttö. Ari vastaa, että siksi, koska Takku oli sontinut hänen majalleen ja särkenyt sitä niin, että tavarat tippuivat siellä. Outi-Takku ottaa Arin tuomion vastaan vastustelematta. Timo haluaa puheenvuoron ja nimittelee Takkua, mutta Ari ilmoittaa, että hänellä on vielä asiaa. Hän nimittelee Takkua edelleen vessanpöntöksi ja keksii uuden herjauksen: ”Paskoletti.” Kalle ja Timo jatkavat pönttö-teemaa erilaisin karkeinkin versioin. Kun Annan vuoro olisi sanoa, sanoo Ari väliin: ”Persaspönttö.” Anna mukailee siitä lievemmän pensaspönttö-herjauksen. Lopussa Ari vielä kuin kokoavaksi yhteenvedoksi ilmoittaa Takulle, että tämä on kanakoipi ja sen päälle vielä vessanpönttö.

Ari on ilmeisen loukkaantunut Takun röyhkeydestä ja hän käyttää annetun tilaisuuden tuodakseen ilmi paheksuntansa. Vaikka Ari on kaikkein aktiivisin palautteen antamisessa, hän selvästi haluaa välttää karkeuksien puhumista. Hän käyttää rumilta kuulostavia sanoja kuten paskoletti, persaspönttö, mutta jotka eivät kuitenkaan ole varsinaisia ”rumia” sanoja. Hänen äänensävynsä on paheksuva, mutta samalla kohtelias. (8)

Kaikki halukkaat saavat tilaisuuden sanoa Takulle sanottavansa. Outi johdattelee draamatuokiota loppua kohti. Hän kertoo, että tulee yö. Tämä ilmoitus on Arille merkki. Hän kuin jatkaa Outin kertomusta: ”Ja me mennään majoihin.” Outi vastaa vahvistamalla asian ja kertoo, että majoihin mennään hiljaa ja että samalla aurinko laskee.

Tässä kertomuksen ajan määrittely - ”nyt tulee yö” - on kutsu, johon Ari vastaa kertomalla, mitä sitten tapahtuu. Outi jatkaa dialogia vahvistamalla Arin kuvauksen ja kuvailemalla tarinan tulevan hetken luonnetta tarkemmin. Lapset

eläytyvät majoissaan metsän yöhön ja supattelevat hiljakseen ja jotkut pujahtelevat hämärän turvin toistensa luo. Outi sallii sen. (9)

Kun Outi kertoo yhteenvedossaan, miten Takku pääsi nukkumaan Tilkku-pupun majaan, Ari ensin kummastelee, mitä Outi sillä tarkoittaa. Sitten hän oivaltaa, että aikaisemmassa draamaleikissä Takku oli päässyt Emmi-Tilkun majaan. (10)

Emmi

Outi käy ihastelemassa Emmin ja Annan rakentamaa majaa. (1)

Outi-Takku on käynyt ärhentelemässä toisten Tilkkujen majoilla ja menee viimeiseksi Emmin majalle. Takku on ollut röyhkeä ja ilkeä ja vaatinut majoja itselleen. Kaikki muut lapset ovat Tilkku-pupuina yrittäneet puolustaa majaansa ja ajaneet Takkua pois. Emmi ainoana kutsuu Takun majaansa. Tilanne saa aivan uuden luonteen. Emmi-Tilkun ystävällisyys saa Outi-Takun pehmenemään ja hänestä tulee hämillisen sovitteleva ja sävyisä.

Jälkeenpäin arvioidessa tuokiota tämä tilanne hämmästytti meitä aikuisia. Emmi osoitti vahvaa omaa ajattelua ja rohkeutta toimiessaan toisten mallista ja jo vakiintuneesta toimintatavasta poikkeavalla tavalla. Hänen myötämielinen avuliaisuutensa heijastui välittömästi myös Outin tekemässä Takun roolissa. Emmi osoitti suurta huomaavaisuutta ja ystävällisyyttä varsin epämiellyttävästi käyttäytynyttä Takkua kohtaan. Tässä tuli eläväksi sana: ”Tee toisille niin kuin tahtoisit itsellesi tehtävän” tai ”Palkitse paha hyvällä.”

Toki Outilla oli mahdollisuus vastata Tilkulle Takun roolista edelleen inhottavalla ja itsekkäällä tavalla, mutta tässä tapauksessa tuli ennalta suunnittelematon tilaisuus näyttää, miten hyvä voisi vaikuttaa pahaan. Outihan reagoi Emmin kutsuun välittömästi eikä hänellä ollut aikaa miettiä, mitä seurauksia hänen tavastaan toimia olisi tarinan jatkon kannalta.

Oltiin vasta tarinan alussa, ja olimme tehneet karkean suunnitelman, että Tilkku tapaisi Takku-leijonan, josta voisi myöhemmin kehittyä hänelle ystävä ja matkatoveri, mutta se että Emmi Tilkkuna teki ystävystymiseen aloitteen, oli odottamatonta. Tässä draamatoiminnan dialoginen luonne tulee konkreettisesti näkyviin. Leikissä, jossa on määritelty vain roolit, roolihenkilö voi vaikuttaa tapahtumien kulkuun.

Emmi teki ystävällisyydellään palveluksen myös tovereilleen. Lopussa Anna kysyy viereisessä majassa olevalta Arilta, eikö olekin ihanaa, kun Takku on rauhoittunut. Tämä repliikki voi tarkoittaa sekä todellista että kuvitteellista tilannetta. Emmin hyvä teko laajenee ja saa vastakaikua. Tämän ryhmän lapsista Emmi, Anna ja Ari ovat niitä lapsia, jotka leikkisivät mielellään rauhallisia leikkejä. Timo ja Kalle kaipaavat ja aikaansaavat vauhdikasta toimintaa. Risto ja Jerry ovat yksinäisiä vaeltelijoita, joita Timon ja Kallen vauhdikkuus tempaa toisinaan mukaansa. Ari on mietiskelyyn taipuvainen lapsi, jonka sairaus hillitsee ylenmääräistä riehumista. (2)

Outi-Takku on Emmin luona ja sovittautuu itsekkäästä ja röyhkeästä roolistaan pehmeämmäksi. Emmi-Tilkku antaa siihen edelleen lisätilaisuuden tarjoamalla Takulle leikisti syötävää. Tilanne on suorastaan absurdi: Tilkku, jota kylläinen, mutta itsekäs Takku oli kieltänyt syömästä puolukoita, tarjoaa Takulle syötävää.

Toiset lapset seuraavat majoistaan Outi-Takkua ja Emmi-Tilkkua. Kun Timo lentelee lintuna Takun luona, Emmi-Tilkku ottaa Takkuun suojelevan asenteen. Hän ei päästä kiljahtelevaa lintua kiusaamaan Takkua. (3)

Outi on ollut Takkuna taikatuolissa ja lapset ovat saaneet sanoa, mitä he ajattelivat Takusta, kun hän kävi vaatimassa Tilkun majoja itselleen. Pojat innostuvat nimittelemään ja herjaamaan Takkua. Emmi sanoo omalla vuorollaan, että hänellä ei ole asiaa.

Voi olla, että poikien karkeat ilmaisut ovat ehkäisemässä Emmin sanomishalukkuutta. Toisaalta voidaan ajatella, että hänen leikissä osoittamansa ystävällisyys teki jo tehtävänsä. Takun käytös muuttui hänen toimintansa seurauksena ratkaisevalla tavalla myönteisemmäksi eikä hänellä ole mitään syytä enää arvostella Takkua. (4)

Draamatuokion lopulla Outi kokoaa sen kerran tapahtumat yhteen ja hän ottaa kertomukseen myös Emmin tuoman ratkaisun.

Dialogisuutta on nähtävissä siinä, että ohjaaja käyttää kokoavan kertomuksen aineksena lasten draamatilanteissa tekemiä ratkaisuja.

Ohjaajan ja lasten välisessä dialogissa oli kiinnostava taso, kun Outi muotoili tarinaksi tapahtuneen kohtauksen, jossa yksi lapsista oli luomassa tapahtumaa ja jota toiset todistivat. Tämän tyyppinen toiminta alkoi muodostua tämän prosessin malliksi, toistuvaksi kaavaksi.

Ari ei ensin ymmärrä, mitä Outi tarkoittaa, kun hän kertoo Takun päässeen nukkumaan yhden Tilkku-pupun luo, mutta sitten hän oivaltaa, että Outi tarkoittaa sitä, kun Emmi-Tilkku oli kutsunut Takun omaan majaansa. Emmin toiminta sai vastakaikua Arilta. Siinä on nähtävissä lasten välistä dialogia: lapsi on huomioinut toisen lapsen teon ja hän ilmaisee tunnistavansa sen ohjaajan tarinasta, jossa se on jo saanut laajemman tulkinnan ja uusia sävyjä. Tässä on esimerkki draaman mahdollistamasta dialogista, jossa osapuolet tuovat tilanteeseen omia elementtejään, joihin voidaan vastata monella tavalla: suoralla toiminnalla draamassa ja jälkeenpäin hyväksymällä se osaksi kerrottavaa tarinaa, joka kerrottuna saa taas uusia sävyjä ja vivahteita. (5)

Anna

Anna yrittää ymmärtää Takun itsekkäältä vaikuttavaa suhtautumista Tilkkuun. (1)

Outi ihailee Annan ja Emmin majaa. (2)

Anna puolustaa Tilkkuna omaa majaansa. Hän kiistää kipakasti, kun Outi-Takku väittää Annan rakentamaa majaa omakseen. (3)

Kun Emmi on kutsunut toisista poiketen Takun omaan majaansa, Anna toteaa viereiseen majaan Arille, miten ihanaa on olla rauhassa. Hän puhuttelee Aria nimeltä. (4)

Kun Outi on pyytänyt lapsia tulemaan kokoon kuulemaan tuokion loppuyhteenvetoa, Anna on ensimmäisten joukossa paikalla.

Anna on ryhmätoimintataidoiltaan kehittynyt. Hän pystyy suhteuttamaan omaa toimintaansa ryhmän hyväksi ja silti löytää oman tilansa. (5)

Tässä ryhmässä Takku saa taikatuolissa kuulla nimittelyjä ja herjauksia. Pojat keksivät nimityksiä kilvan, ja kun Annan vuoro tulee, hänkin kehittelee samantapaisen nimityksen. Se on kuitenkin siistimpi kuin pojilla. (6)

Jerry

Outi on kysellyt lapsilta, miksi heidän mielestään Takku ei antanut Tilkun syödä metsän puolukoita, vaikka se itse oli aivan kylläinen. Outi osoittaa kysymyksensä suoraan Jerrylle: ”Mitäs Jerry luulee? ”Jerry väistää: ”En mittään.” Outi ei kysele enempää.

Jerry on kuitenkin otettu ryhmässä huomioon puhuttelemalla häntä henkilökohtaisesti. Hän on saanut tilaisuuden mielipiteen ilmaisemiseen, mutta hän ei halunnut käyttää sitä. (1)

Lapset ovat rakentaneet Tilkkuina majat itselleen yksin tai pareittain. Jerry on tehnyt yksin oman majansa. Outi kiinnittää majaan huomiota kurkistamalla sisään ja kehumalla, miten upeaa Tilkulla majassaan on. Jerry saa henkilökohtaisen huomion Outilta.

Jerryn rakentama maja on draaman dialogissa yksi puheenvuoro. Rakentamalla majan hän on tehnyt oman osuutensa tarinaan. Sellaisen majan Tilkku rakensi. Outi ottaa sen tarinan ainekseksi käymällä katsomassa ja kommentoimassa sitä. Draama antaa mahdollisuuden jokaisen ryhmän jäsenen luoda omalta osaltaan tarinaa. Kaikki lapset olivat samassa roolissa, Tilkkuina. Silti he tekivät yksilölliset ratkaisunsa. Lapset hyväksyivät sen, että toisetkin ovat Tilkkuja. (2)

Jerry on rakentanut majansa ja haluaa laittaa sinne vielä jotain. Majan rakentaminen on ollut hänestä kiinnostavaa. Majojen rakentaminen on ryhmän kaikista lapsista hauskaa. Niiden tekemiseen annettiin mahdollisuus prosessin aikana pariin kertaan. Varsinkin Jani toivoo lähes joka kerta, että rakennettaisiin taas majat.

Tässäkin voidaan nähdä draaman mahdollisuudet dialogisuuteen. Ohjaajat voivat kuulla lapsilta viestejä siitä, minkälainen toiminta heitä kiinnostaa ja sisällyttää sen tarinaan. (3)

Kun Outi on Jerryn majalla Takku-leijonana, Jerry puolustaa majaansa. Lähtiessään Outi-Takku vähän rikkoo Jerry-Tilkun majaa. Jerry käy korjaamassa sitä.

Korjaaminen osoittaa, että maja on hänelle tärkeä.

Draaman kautta aikuinen pääsee lasten lähelle eri tavalla kuin tavallisesti. Ei voi ajatella tilannetta, jossa aikuinen kävisi rikkomassa lasten leikkiä. Aikuinen voi roolissa ollessaan tehdä niinkin. Silloin hän osoittaa lapsille olevansa samassa leikissä, samassa kehässä, samoin ehdoin. Hän voi myös tulla kohdelluksi leikin ehdoin, jos lapset hyväksyvät hänet leikkiin. Jos leikki syntyy, jos leikkiin suostutaan, on dialogisuus toteutunut. (4)

Jerry on kuunnellut ja noudattanut ryhmälle yleisesti annettua ohjetta. Hän huolehtii, että tavarat tulevat paikoilleen.

Jerry toimii kokonaisuutta rakentaen. (5)

Kun Outi antaa jokaiselle lapselle mahdollisuuden sanoa taikatuolissa istuvalle Takku-leijonalle, mitä nämä ajattelevat siitä, että se kävi ahdistelemassa Tilkkua, ei Jerryllä ole mitään sanottavaa. Outi ei kysele enempää.

Tässä on nähtävissä, miten ohjaaja kuuntelee lapsia. Toisille lapsille ryhmässä puhuminen on vaikeaa. Jo se, että sanoo jotain, vaikka vain ”ei”, on puhetta. Enempi kyseleminen voisi ahdistaa. (6)

Jerry on mennyt omaan majaansa ennen kuin Outi on kehottanut niin tekemään. Tässä tilanteessa Outi ei puutu Jerryn lähtemiseen. Ihan pian hän antaa toisillekin ohjeen mennä majoihin nukkumaan.

Se, että Jerryä kiinnostaa majaan meneminen, on häneltä puheenvuoro. Hänen toimintansa ryhmässä on ollut varovaista ja seurailevaa. Se, että maja kiinnostaa, on yksi merkki siitä, että draamatoiminta kiinnostaa. Pohjaa rakennetaan varovasti. Jollekin toiselle lapselle, esim. Timolle tai Kallelle, jotka usein kokeilevat rajoja ja ovat joutuneet niitä kohtaamaan, olisi Outi saattanut huomauttaa ohjeista poikkeamisesta herkemmin.

Draamaprosessissa ollaan alkutaipaleella. Toimintatapoja vasta etsitään ja ollaan muotoilemassa niitä. Ohjaajalla on suunnitelmansa, mutta hän on valmiina joustamaan niissä tilanteen mukaan. Ryhmässä on lapsia, joiden sitoutumishalukkuus on häilyvä tai vähäinen. On rakennettava luottamusta ja yritettävä saada heidät vakuuttumaan, että on kysymys mukavasta, yhteisestä asiasta, jota ollaan tekemässä yhdessä. Olisi riskialtista komentaa arkaa ja varovaista lasta pois hänen aktiivisesti valitsemastaan tekemisestä. Sillä voisi saada hänet takaisin sulkeutumaan ja entistä varovaisemmaksi. Toisaalta toiset lapset voivat innostua lähtemään samalla tavalla liikkeelle, jolloin ohjaajan tavoitteet esim. kertoa tarinaa eteenpäin kariutuvat. Tällä kertaa Jerryn lähteminen ei aiheuta ryhmässä levottomuutta, vaan toiset lapset kestävät sen. (7)

Jerry saa Timolta huomioita. Timoa kiinnostaa Jerryn maja ja hän käy kurkistamassa sinne. Kohta hän siirtyy Jerryn majaan. Sitten molemmat siirtyvät Timon majaan.

Tässä ehkä kehittyy Timon ja Jerryn välillä uutta toveruutta. Leikin sisällä rakennetaan luottamusta toinen toiseen. Outi antaa sen tapahtua. Draamaprosessissa aikuisen ohjaaman toiminnan sisälle voi mahtua lasten omaa leikkiä ja leikin dialogisuutta, jossa tehdään ehdotuksia ja suostutellaan toista yhteiseen leikkiin. (8)

4.1.2 Takku pulassa

Leijonanpentu Takku on joutunut metsässä pulaan sotkeutuessaan mummolleen viemiinsä villalankoihin. Paikalle osuu Tilkku, joka auttaa Takun irti. Takku pahoittelee aikaisempaa itsekästä käytöstään ja tarjoutuu Tilkulle toveriksi, kun tämä lähtee etsimään hukkaamaansa taikakiveä, jonka avulla hänen pitäisi löytää Tilkun kadonnut perhe.

Anna

Kaikki päiväkodin lapset ja aikuiset ovat metsäretkellä etsimässä Tilkun kadonnutta taikakiveä. Outi on etukäteen lasten tietämättä mennyt metsään ja piiloutunut sinne lankoihin sotkeutuneena Takkuna. Toisten aikuisten kanssa on sovittu, että hän kulkee tiettyä polkua ja jättää sinne Takun päiväkirjan vihjeeksi siitä, että tämä on kulkenut metsässä. Tarkoitus on, että lapset löytäisivät lankoihin sotkeutuneen Takun vihjeen avulla. Ohjaajia kiinnostaa nähdä, miten lapset suhtautuvat pulaan joutuneeseen Takkuun, joka ensi tapaamisella oli osoittautunut hankalaksi ja röyhkeäksi.

Kun Outi-Takku löytyy, Anna on Millan ja Jonnan kanssa ensimmäisenä auttamassa Takkua irti.

Tässä on toiminnan dialogia. Autetaan hädässä olevaa, oli se kuka tahansa.

Ari

Ari seurailee tapahtumien kulkua mutta ei tarjoudu aktiiviseen toimintaan. Ari osallistuu keskusteluihin vain kerran. Toisena ohjaajana toiminut Silja kyselee, oliko lapsia pelottanut, kun he olivat kuulleet karjuntaa metsässä. Jotkut lapset myönsivät, mutta Ari sanoi, että häntä ei pelottanut.

4.1.3 Takku sairastuu

> Tilkku ja Takku ovat jo pitkään kestäneellä matkallaan pelastautuneet etelämeren eksoottiselle saarelle. Siellä Takku syö vahingossa myrkyllisiä hedelmiä ja sairastuu vakavasti. Tilkku saa tietää saaren uumenissa asuvasta poppamiehestä, jolla on vastarohtoa myrkkyyn. Tilkku lähtee tapaamaan poppamiestä, joka ei ole halukas myymään lääkettä. Tilkku varastaa poppamieheltä lääkkeen ja Takku paranee.

Ari

Draamatilan lattialle on levitetty tilkkupeitto. Outi päästää lapset yksitellen sisään. Yleensä paikat on merkitty nimellä varustetulla kangastilkulla, jotka lapset saivat ensimmäisellä tuokiolla. Tällä kertaa Outi on unohtanut ottaa tilkut mukaansa. Outi on kuiskannut yksitellen lasten korvaan jonkin värin, jonka mukaan he valitsevat istumapaikan tilkkupeitolta. Outi päästää huoneeseen sellaiset lapset ensin, joiden uskoo malttavan istua rauhallisena paikallaan senkin ajan, jolloin hän itse ei ole vielä huoneessa. Tavoitteena on, että alku olisi mahdollisimman rauhallinen, että varsinaiseen suunniteltuun toimintaan päästäisiin mahdollisimman sujuvasti ilman turhaa järjestyksen pitämistä. Outi tulee viimeisenä. Lapset istuvat peiton päällä. Outi istuutuu myös Tilkku- ja Takku-nuket sylissään.

Ari huomauttaa toisille lapsille, missä olisi ollut ohjeiden mukainen paikka tilkkupeitolla.

Ari on tarkka ja mielellään ohjeita noudattava lapsi ja hän tahtoo mielellään opastaa toisiakin tekemään ohjeiden mukaan. (1)

Outi kertaa tuokion alussa edellisen kerran tapahtumia. Koska majanrakennusleikit olivat pojille kovin mieleisiä, oli sille kerralle taas varattu aikaa majan rakentamiseen. Maja oli tehty erakolle. Outi kyselee, missä erakon maja sijaitsi. Ari ja Jerrykin ymmärtävät Outin tarkoittavan konkreettista majan

paikkaa draamatilassa. Outi haluaa lasten muistelevan, missä tarinan maja oli. Ari edelleen ymmärtää Outin tarkoittavan huoneessa olevaa paikkaa. Anna johdattelee vastauksellaan Arinkin kuvitteellisen tarinan puolelle. Kun Ari oivaltaa, mitä Outi tarkoittaa, hän osallistuu muistelemiseen aktiivisesti ja muistaakin olennaisia, tarinan juoneen ratkaisevalla tavalla vaikuttaneita yksityiskohtia. Hän toimii vastauksillaan Outin kertojaparina, jossa Ari kertoo ja Outi vahvistaa Arin sanat toistamalla ne.

Vaikka keskustelu kuulostaa melkein opetetun läksyn kuulustelulta, jossa "oikeat" vastaukset opettaja hyväksyy, dialogisuutta on siinä, että edellisen kerran tapahtumat ovat hahmottuneet Arille loogiseksi kokonaisuudeksi, josta hän kehittelee kerrottua tarinaa. Kun ryhmän ohjaaja kuittaa tulkinnan hyväksytyksi toistamalla Arin kertomat vastaukset, tietää Ari tulleensa kuulluksi ja ymmärretyksi.

Kun Outi kuvailee värikkäästi trooppista saarta, minne Tilkku ja Takku ovat matkallaan joutuneet, hän saa Arilta ihastuneen ja kannustavan kommentin: "Vau."

Tällä spontaanilla kommentillaan hän on ylläpitämässä tuokion intensiteettiä. Muutkin lapset kuuntelevat Outia tarkkaavaisesti ja keskittyneesti. (2)

Arin ja Kallen välille kehittyy jännitettä, kun Kalle haluaisi Arin kertovan ensin mielihedelmänsä ja sanoisi omansa vasta Arin jälkeen. Kalle on muutenkin osoittautunut kovin epävarmaksi lapseksi ja hän matkii mielellään muita. Aria ärsyttää Kallen tapa tukeutua häneen ja Ari välttelee Kallen tavoittelemaa tilannetta. Ari jo ilmoittaa, ettei hän sano mitään, jos Kalle ei sano ensin sanottavaansa. Vaikka Outi yrittää suostutella poikia puhumaan yhtä aikaa, Ari kieltäytyy. Timo alkaa tilanteen tulkiksi ja selittää Outille, miksi pojat eivät pääse eteenpäin. Kun Kalle antaa periksi ja sanoo ensin oman mielihedelmänsä, (joka on sama kuin vähän aikaisemmin Emmillä), sanoo Arikin omansa.

Ari tekee Kallelle tietämättään palveluksen kieltäytymällä olemasta matkittava. Tässä haetaan dialogin esiintymiselle mahdollisuuksia ja ehtoja. Dialogissa ei voi ketään vaatia puhumaan ja dialogi edellyttää osallistujien keskinäistä luottamusta. (Ks. Kalle, kohta 2) (3)

Ari kuuntelee keskittyneesti Outin kertomusta ja kun Outi pysäyttää kertomuksen hetkeksi luodakseen siihen jännitystä ja tiiviyttä, Ari tekee kertomiseen kannustavan kysymyksen. Outi saa tietää, että hänen kertomustaan on kuunneltu ja että se kiinnostaa. (4)

Outi on kysellyt lapsilta, mitä Tilkun pitäisi tehdä, kun se huomaa Takun olevan huonossa kunnossa tämän syötyä myrkyllisiä hedelmiä. Timo ja Kalle ovat ehdottaneet, että isku vatsaan auttaisi oksentamaan hedelmät. Ari epäilee keinon tehokkuutta. Tässä lapset ilmaisevat näkemyserojaan parannuskeinoista. (5)

Outi ohjaa lapset leikkimään kahdessa ryhmässä sovellettua lääkärileikkiä, jossa Tilkku-puput hoitavat sairasta Takkua. Yksi vuorollaan on sairas Takku ja toiset hoitavat häntä. Mukana on päiväkodin lääkärileikkivälineitä: valkoiset takit, siteitä, stetoskooppeja, ruiskuja, pihtejä, laastareita, lääkepurkkeja jne. Sairaalan vuoteina toimivat kerrossänkyjen alimmaiset, alta vedettävät vuoteet. Lääkärileikki on lapsille tuttua. Siihen kuuluu, että vapaaehtoisesti joku leikkii

potilasta ja antaa toisten hoitaa itseään. Hoitajat ja lääkärit hoitavat sairasta varoen satuttamasta häntä.

Leikki vaatii luottamusta potilasta leikkivältä hoitajiaan kohtaan. Aikuisen tehtävänä on valvoa, että hoitamisessa ei satuteta tovereita.

Outi seuraa sivusta leikin kulkua ja toimii samalla lääkevaraston hoitajana, mutta ei puutu leikin kulkuun muulla tavalla. Ari on omassa ryhmässään potilaana koko ajan. (6)

Lääkärileikin jälkeen ollaan siirtymässä seuraavaan vaiheeseen. Outi on kutsunut lapsia yhteiseen kokoontumiseen, mutta paikalle on tullut vasta Emmi, Anna ja Ari. Timo, Kalle, Risto ja Jerry ovat nahisteluleikkinsä lumoissa. Ari ja tytöt odottavat poikia rauhallisesti. Kun Timo lopulta tulee, hän istuu Arin eteen. Ari huomauttaa siitä ensin Timolle, ettei sillä tavoin saa tehdä. Heti perään hän ilmoittaa siitä Outille. Timo siirtyy, ennen kuin Outi puuttuu asiaan.

Timo ottaa kontaktia Ariin menemällä tämän eteen. Hän saa ainakin Arin provosoitua huomautukseen. Hän myös noudattaa Arin huomautusta.

Arilla on vahva käsitys, mitä saa tehdä ja mitä ei. Hän itse noudattaa sääntöjä useimmiten. Joskus hänen tottelevaisuutensa tuntuu jopa ahdistavalta. Voi olla, että Timo istuu tahallaan Arin eteen kiinnittääkseen tämän huomion itseensä. Voi myös olla, että hän vain tahtoo hyvän paikan ja ajattelee, että kaikkein etummaisena hän näkee parhaiten. Timo ei halua ainakaan tällä kertaa synnyttää suurempaa kahakkaa, vaan antaa Arille periksi. Outi vielä rauhoittaa tilannetta huomauttamalla, että tilaa on kylliksi. (7)

Arilla on vakava krooninen sairaus, joka asettaa rajoituksia hänen päivittäisessä elämässään myös päiväkodissa. Hän ei voi leikkiä rajuja liikuntaleikkejä ja hän on monille aineille allerginen. Hän oli joutunut nuoresta iästään huolimatta jo käsittelemään omaa vakavaa sairauttaan. Meistä aikuisista tuntuu kohtalokkaan riipaisevalta, kun Ari väittää kuolleensa leikissä. Hänen voimakas eläytymisensä kuolemaan raottaa aikuisille sellaista lapsen sisäistä maailmaa, että se yllättäen herättää meidät kuuntelemaan Aria tavallista herkistyneemmin.

Arin ja Kallen välille kehittyy väittely, jossa Kallekin väittää Arin tavoin kuolleensa, vaikka hän ei edes leikkinyt sairasta. Ari ei tahtoisi Kallen taas matkivan häntä ja kiistää Kallen kuoleman. Kalle vain inttää, jolloin Ari vaatii perustelua. Kalle vetoaa omaan olemukseensa ja kehottaa Aria itse katsomaan, miten kuollut hän on. Ari katsoo ja toteaa, ettei Kalle ole yhtään sairas.

Outi keskeyttää poikien väittelyn alkamalla kertoa tapahtuneesta. Outi ottaa Arin ja Timon kuolemisen kertomuksen ainekseksi. Outi antaa tunnustusta Timolle ja Arille, että he olivat niin rohkeita, että uskaltautuivat leikkimään sairaita. Edelleen Outi kertoo, että Ari ja Timo tulivat niin kipeiksi, että he olivat vähällä kuolla. Ari iloisesti tarkentaa: ”Niin hei ja mää kuolin.” Outi vielä tarkistaa, ymmärsikö hän oikein. Ari vahvistaa:”... ja sitten mää kuolin lopullisesti.” Timokin ilmoittaa vielä uudestaan kuolleensa leikissä.

Kuolema tuli leikissä luonnollisena. Se ei ollut pelottava eikä dramaattinen. Kuoleman jälkeen kaikki tuttu jatkui ennallaan. Sitä emme saaneet tietää, mitä kuolema näille pojille merkitsi. Sen leikkiminen ja siitä puhuminen ei ainakaan

pelottanut eikä kammottanut heitä. Kohtalonomainen tunnelma syntyikin ilmeisesti pelkästään aikuisten mielessä. (Ks. Kalle, kohta 5.) (8)

Outi virittelee uutta leikkiä, jossa halukkaat lapset voivat käydä Tilkku-pupun roolissa kysymässä poppamieheltä vastalääkettä myrkyllisiin hedelmiin. Ari huolehtii siitä, että Outi ja muut tietävät hänen olleen koko ajan Takku. Ari on siis eläytynyt vahvasti Takun rooliin, kun hän oli sairasvuoteella lääkärileikissä. Kun Timokin sanoo olleensa Takku, Ari kiistää sen. Ei voi olla kahta Takkua. Outi ei ota kantaa tähän kiistaan. Monet leikit tässä prosessissa on leikitty siten, että kaikki lapset ovat olleet Tilkun tai Takun roolissa yhtä aikaa. Aikaisemmin sitä ei ole kukaan kyseenalaistanut. Nyt Ari osoittaa halunsa olla yksin roolissaan. Ari ei jatka väittelyä. Hänen huomionsa kiinnittyy Outiin, joka on ottanut käteensä verkkomaisen huivin. (9)

Kun Outi kysyy, kuka haluaisi ensimmäisenä tulla kysymään poppamieheltä lääkettä, viittaavat Ari ja Risto yhtä aikaa ja ilmoittautuvat halukkaiksi. Outi kysyy pojilta, tulevatko he yhdessä vai erikseen. Ari sanoo, että hän tulee yksin.

Ari on nyt vahvasti tarinassa kiinni ja hän on erityisen innostunut ja sitoutunut toimintaan. Risto on samalla tavoin tällä kertaa tavallista sitoutuneempi kuin aikaisemmilla tuokioilla. (10)

Outi vielä valmistautuu itse poppamiehen rooliin ja antaa ohjeita muulle ryhmälle, joka on yleisönä sekä Arille, joka on ensimmäisenä Tilkku-pupun roolissa. Ari on valmis toimimaan. (11)

Poppamies on verkkoon kääriytyneenä pelottava, ja Ari-Tilkku kiljaisee torkkuvan poppamiehen hereille. Tämä kiljaisu tulee toistumaan muidenkin lasten Tilkuissa. Heti alussa Ari-Tilkku vaatii lääkettä, kuitenkin kohteliain sanakäänteín. Tosin jos hän ei saa lääkettä, hän murhaa poppamiehen. Poppamies ei päästä Tilkkua helpolla. Ari uskaltaa silti käydä neuvottelua lääkkeestä. Poppamies ei myy Ari-Tilkulle lääkettä, vaan lähettää tämän pois. Ari lähtee ja menee paikalleen.

Ari antaa ensimmäisellä versiollaan Tilkun roolille tässä kohtauksessa muodon, jota toiset ryhmässä osittain toistavat ja matkivatkin. Arin roolisuoritus on monella tavalla rohkea. Jo lähteminen toisten katsellessa ensimmäisenä uuteen tehtävään, josta ei edes tiedä millainen se on, osoittaa rohkeutta. Tilkun roolikin pienenä ja avuttomana jäniksenpoikasena, joka on joutunut pelottavan, mutta välttämättömän tehtävän eteen, on rohkeutta vaativa. Vaikka poppamiestä esittää tuttu Outi, ja vaikka poppamiehen suurieleinen ja kovaääninen herääminen naurattaa sekä Aria että muita lapsia, Outin poppamies näyttää keljulta. Vaikka on kyse leikistä, on leikki itsessään myös pelottava. Ari itse on luonteeltaan varovainen ja harkitseva, mutta Tilkun rooliin hän tuo hyökkäävyyttä ja aggressiivisuutta. Ehkä hän lietsoo itseään rohkeaksi kiljumalla ja murhauhkauksin. Ari yrittää Tilkkuna useampaan kertaan saada poppamiehen suostumaan lääkkeen antamiseen. Kun se ei onnistu, hän palaa sävyisästi paikalleen odottamaan Outin kommentteja. Hän ymmärtää, että leikki on nyt tältä erää loppu. (12)

Outi alkaa kertoa tapahtunutta, ja Ari ilmoittaa kasvot loistaen, että hän oli hyvä. Outi antaa välittömästi oman tunnustuksensa: Ari oli tosi rohkea. Ari tyytyväisenä osuuteensa neuvoo vieressään istuvaa Ristoa ja Emmiä, että hekin

tekisivät vuorollaan samalla tavalla. Kun seuraavaksi Tilkuksi on menossa Anna, muistuttaa Ari häntä, että hän olisi sitten samanlainen ja huutaisi. Näin tapahtuu. (Ks. Anna, kohta 5.)

Arissa on valtavasti innostunutta energiaa. Ari omalla roolisuorituksellaan toimii toisille mallina. Hän tekee ”pohjat”, jolta toisten on helpompi kokeilla Tilkkuna olemista. Kaikki paitsi Jerry haluavat olla Tilkkuina ja Kalle haluaisi tulla uudestaan. Ari kykenee olemaan myös hyvänä yleisönä. Hän seuraa kiinnostuneena Annan, Riston, Kallen, Emmin ja Timon Tilkku-rooleja. Tässä on nähtävissä draamatoiminnan moniulotteista dialogia. Vuoroittaiset roolisuoritukset ovat ikään kuin puheenvuoroja, joita voidaan kuunnella ja kehitellä ja joilla rakennetaan yhdessä roolihenkilön persoonallisuutta ja hahmoa. Vaikka kyseessä ovat näin nuoret lapset, Tilkku saa myös vivahteita olemukseensa. (13)

Poppamiesleikki on loppu, ja Outi johdattelee lapsia seuraavaan vaiheeseen. Ari ja kaikki muutkin lapset ovat edelleen intensiivisen kiinnostuneita tuokion tapahtumista. Kaikki lapset noudattavat Outin ensimmäistä kutsua kokoukseen.

Ari osoittaa pienillä välikysymyksillään kuuntelevansa kiinnostuneena Outin kertomusta. (14)

Outi kertaa Takun tilanteen: mikäli lääkettä ei saada, Takku kuolee. Ari vaatii vielä selitystä. Kun Outi sanoo myrkyn vaikuttavan elimistössä, Ari kertoo tietävänsä, että Kings-lääke auttaa.En tiedä, oliko Arilla oikeasti kokemusta sellaisesta lääkkeestä, vai keksikö hän sen sillä hetkellä. Kalle uskoo Arin väitteeseen.Outi kertoo tarinan synkän todellisuuden: vain poppamiehen lääke auttaa. (15)

Kun Outin johdolla mietitään, miten lääkkeen saisi poppamieheltä, ovat lasten ehdotukset hyvin suoraviivaisia ja väkivaltaisia. Hyökätään kimppuun ja otetaan, ostetaan dynamiittia ja räjäytetään poppamies (?), ostetaan ydinpommi. Loppujen lopuksi Ari toteaa yksinkertaisesti: ”No me otetaan se.” Kun keskustellaan, onko ottaminen varastamista ja saako varastaa, kaikki ovat sitä mieltä, että varastamista se on eikä varastaa saa. Siitä huolimatta kukaan ei ehdota, että Takku jätettäisiin kuolemaan. (16)

Kun lapset yhdessä päättävät käydä ottamassa poppamieheltä lääkkeen tämän nukkuessa, ovat aktiivisina Risto ja Timo. Ari on mukana ryhmässä, mutta ei käytä enää kuin yhden puheenvuoron, jossa hän kertoo poppamiehen heränneen. Lääkkeen varastaminen poppamieheltä on niin kiehtovaa, että pojat ovat lopputuokion aivan kuumissaan. Outi ehdottaa, että he jatkaisivat pihalla poppamiesleikkiä ja lupaa antaa heille toisen lääkepurkin leikkiä varten.

Tämä tuokio aktivoi lapsia toimintaan ja kiinnostaa kaikkia ryhmän lapsia. Ehkä leikin jännittävyys ja sopiva määrä voitettavaa pelkoa tekee siitä niin kiehtovan. Suuri eettinen tavoite, Takun pelastaminen, jää hieman poppamiehen jännittävän hahmon alle, mutta se on liikkeellepaneva elementti, syy miksi lähteä vaaralliseen tehtävään mukaan. Se, että Outi tekee poppamiehen roolista niin toden ja vaarallisen, oli dialoginen viesti lapsille. Hän on Outi ja kaikki on hallinnassa, mutta samalla hän on tarinan inhottava poppamies. Lapset vastaavat siihen dialogisesti. Outi on Outi, joka kyselee, onko varastaminen väärin, mutta lääke viedään inhottavalta poppamieheltä. Leikissä on luottamus

molemmin puolin. Lapset ja Outi ovat rooleissaan luomassa yhdessä jotain sellaista, mitä ei ole ollut aikaisemmin. (17)

Anna

Outi luottaa siihen, että Anna osaa olla järkevällä tavalla ilman aikuisen läsnäoloa ja laskee hänet ensimmäisenä draamatilaan.

Anna vastaa luottamukseen odottamalla rauhallisesti ja noudattamalla Outin antamia ohjeita. (1)

Anna siirtyy Outin opastamaan paikkaan istumaan. (2)

Anna on seurannut edellisellä kerralla tapahtumia ja Outin kertomuksia ja hän hahmottaa ja muistaa tapahtumien kulun. Hän vastailee spontaanisti Outin kysymyksiin. (3)

Anna toimii ryhmän kannalta järkevällä tavalla. Hän noudattaa Outin antamia ohjeita vapaasti. Hän osoittaa kärsivällisyyttä peuhaavia poikia kohtaan, jotka kuluttavat omalla leikillään yhteistä aikaa. Anna ymmärtää, milloin tuokiolla voi odottaa yksilöllistä huomioita ryhmältä ja milloin on hyvä sulautua ryhmään. (4)

Anna on saanut ensimmäiseltä Tilkulta, Arilta, innostuneen ohjeen toimia samalla tavalla kuin hän Tilkun roolissa. Anna tekee samalla tavalla Tilkkua kuin Ari.

Tässä Annan samanlainen roolisuoritus sisältää viestin, että Annan mielestä Arin Tilkku oli niin hyvä, että Annakin voi ja haluaa olla sellainen. (Ks. Ari, kohta 13.) (5)

Anna osoittaa kykyä toimia ryhmässä. (6)

Anna on kuunnellut Outin johdattelemaa keskustelua ja myös, mitä Risto on sanonut. Hän toistaa Riston vastauksen ryhmälle.

Samalla hän ikään kuin kannattaa Riston ehdotusta. (7)

Anna osoittaa hieman yllättävästi poikamaista aggressiivisuutta. Hän ehdottaa yllätyshyökkäystä lääkkeen saamiseksi poppamieheltä, kun Emmi juuri aikaisemmin on ehdottanut, että ensin herätettäisiin poppamies ja otettaisiin lääke vasta sitten. (8)

Annaa kiinnostaa lääkepurkin sisältö ja hän on noussut seisomaan nähdäkseen purkkiin. Hän istuu heti, kun Outi pyytää häntä istumaan, mutta kurkottautuu lähemmäksi katsomaan. (9)

Kalle

Edellisellä kerralla Tilkku ja Takku ovat taikakiveä etsiessään päätyneet yksinäisellä saarella asuvan erakon luo. Taikakivi oli pudonnut lentävältä taikamatolta ja osunut erakon päähän. Erakolle oli rakennettu majaa.

Majan rakentaminen oli lasten toiveleikki, ja tähän toiveeseen vastattiin.

Outi johdattelee tuokion alussa keskustelun edelliseen kertaan. Kalle vastaa ensimmäisenä, että he tekivät silloin ”rapun kotia”. Outi ei ensin ymmärrä, mitä Kalle tarkoittaa. Kalle sanoo uudestaan, että ”rapun kotia”. Outi tarkentaa ja korjaa, että kyseessä oli erakko*ukon* koti.

Kallelle erakko-sana, jolla tarkoitetaan yksin elävää, on ilmeisesti ennen tuntematon. Sen sijaan hän tuntee ilmeisesti eläinohjelmista tai -kirjoista erakko*ravun*. Sinänsä Kallen erehdyksellä ei ole merkitystä tarinan kannalta.

Kiinnostavaa on havaita, miten konkreettisesti näkyy aikaisemman opitun tiedon soveltaminen. Aikaisempi tieto on dialogisessa suhteessa uuden todellisuuden luomisessa. Tapahtumat tapahtuvat hetkellään, ja kun niistä kerrotaan, niille alkaa kehittyä muoto ja ilmiön luonne. Minkä merkityksen milloinkin jokin tapahtunut asia saa, on tilannekohtaista. (1)

Kalle kysyy vieressä istuvalta Arilta tämän mielihedelmää. Ari on kyllästynyt siihen, että Kalle tukeutuu häneen usein eikä Ari suostu sanomaan omaa mielihedelmäänsä ennen Kallea. Kallekaan ei suostu sanomaan ensin Aria. Outi ryhtyy välittäjäksi, mutta Kalle vaatii, että Arin pitää sanoa ensin. Ari kieltäytyy. Timo ryhtyy tulkiksi ja selittää Outille, että pojat haluavat sanoa samaa. Outi vielä pelaa aikaa sanomalla neutraalisti ”jaa” ja alkaa kehitellä jotain muuta keinoa saada tilanne laukeamaan.

Sitten Kalle sanookin, että hän pitää banaanista. Hän sanoo sen lähes samoin sanoin kuin Emmi vähän aikaisemmin. Outi vahvistaa Kallen puheen toistamalla sen. Outi on jo osoittanut kysymyksen Arille, kun Kalle sanoo vielä, että hän pitää kurkusta. Kun Ari kertoo pitävänsä vähän kookospähkinästä, sanoo Kalle, että hän ei ole koskaan syönyt kookospähkinää. Timokin ottaa osaa kookospähkinäkeskusteluun ja tietää niistä saatavan maitoa. Outikin vielä tuo teemaan lisäyksen mainitsemalla kookoshiutaleista ja alkaa sitten kertoa tarinaa edelleen.

Kalle osallistui tähän keskusteluun asiallisesti, kunhan pääsi ensin alkuun. Alussa jännittyneisyys oli niin suuri, että hän puhuessaan keinutti itseään ja takoi käsillään lattiaan. Keskustelun edetessä hän rentoutui. (Ks. Ari, kohta 3.) (2)

Draamatuokion alku on ollut toistuvasti samanlainen. Jokaisella lapsella on ollut ensimmäisellä tuokiolla saatu oma kangastilkku, joka oli alussa ryhmiin jakamisen väline ja toimi jatkossa merkkinä alkukokouksen istumapaikasta. Tällä kertaa Outi ei ole ehtinyt laittaa kangastilkkuja paikalleen ja hän ohjaa lapsia toisella tavalla valitsemaan paikkansa. Se onnistuukin. Kallea tilkkujen puuttuminen on jäänyt vaivaamaan ja hän haluaa tietää, miksi niitä ei ollut. Outi selittää Kallelle, että hän ei ehtinyt laittaa niitä ja että hän uskoi, että lapset osaisivat istua ilman nimilappujakin. Kalle hyväksyy Outin selityksen.

Kallen kysymys osoittaa, että draamatyössä toistuvilla rituaaleilla tai työtavoilla on rauhoittava ja turvallisuutta luova merkitys. Koska draama tarjoaa niin paljon ennalta arvaamattomuutta ja keskittymistä vaativaa tarkkaavaisuutta ja tilanteeseen heittäytymistä, on joillekin osallistujille helpotus, että on tällaisia suvantopaikkoja, joissa ei tapahdu mitään odottamatonta. Toistuvuus on merkki siitä, että tietty kohta on pysyvä ja luja. (3)

Kun Outi kertoo Takun sairastuneen myrkyllisistä hedelmistä, Kalle tahtoo tietää, miten sitä sattuu.

Tilkun ja Takun tarina on tempaissut Kallen mukaansa.

Outi kuvailee Takun oireet tarkasti. Jokainen lapsi on kokenut vatsanväänteitä ja ollut oksennustaudissa. Kaikilla on mahdollisuus eläytyä Takun osaan. Kallea, kuten Timoakin selvästi huolettaa Takun tila. Kun Outi laittaa sairaan Takku-nuken lattialle makaamaan, kumartuvat Kalle ja Timo sen puoleen. Kun Timo ehdottaa, että Takkua pitää lyödä mahaan ja lyö nukkea vatsaan sanojensa tueksi, Kallekin on samaa mieltä. Timo toteaa vielä, että sitten Takku sylkee (ilmeisesti myrkyn pois).

On vaikea sanoa, miten Kalle ajattelee lyömisen auttavan vai sanooko hän sen vain sen vuoksi, että saa sanottua jonkin auttavan keinon ja Timo on sattunut ensimmäisenä sellaisen tarjoamaan. Timolla on lyömiselle selvä tavoite: lyöminen auttaa Takkua sylkemään myrkyn pois. Kalle on kuitenkin huolehtivaisena kertomuksessa mukana ja sitoutuneena siihen. Se on paljon Kallelta, jolle keskittyminen on vaikeaa. (4)

Välillä on leikitty lääkärileikkiä, jossa lapset ovat voineet olla valintansa mukaan sairaita Takkuja tai Tilkku-hoitajia. Kalle on ollut hoitajan roolissa koko ajan. Hänen ”hoitamisensa” on aika suurpiirteistä ja osittain levotonta liikehdintää ja epämääräistä ääntelyä. Leikki on loppuvaiheessaan muuttunut nahisteluksi, jossa hoitaminen on unohtunut. Outi on siirtymässä seuraavaan vaiheeseen ja kutsuu poikia kokoon. Nahistelu ja riehuminen on pojista hauskaa, eivätkä he malttaisi lopettaa sitä. Outi joutuu toistamiseen ilmoittamaan, että se leikki on loppunut. Pojat uskovat lopulta ja saapuvat istumaan yhteiseen kokoukseen.

Lääkärileikin jälkeen Arin ja Kallen välille kehittyy väittely, jossa Kallekin väittää Arin tavoin kuolleensa, vaikka hän ei edes leikkinyt sairasta. (Ks. Ari, kohta 8.) (5)

Outi jatkaa kertomusta Tilkusta, joka säntäilee viidakossa hädissään ja tapaa laiskiaisen. Laiskiainen kertoo, että saaren keskellä asuu poppamies. Outilla on valmiina kädessään lääkepurkki, joka liittyy kerrottavaan tarinaan. Kallea kiinnostaa, mitä purkissa on. Outi sanoo sen pian selviävän.

Draamassa käytetään usein symbolisia esineitä, joilla tuetaan tarinaa ja saadaan siihen kiinnostavuutta ja kiinnekohtia. Ne sitovat kuvitteellisen konkretiaan. Välttämättömiä ne eivät suinkaan ole. Tässä tapauksessa lääkepurkki toimii tarkoitetulla tavalla: se herättää Kallen kiinnostuksen ja auttaa häntä keskittymään. Lääkepurkki on dialoginen kutsu, johon Kalle vastaa. (6)

Tilanne, jossa Outi on siirtymässä rooliin, on Kallelle ja Jerrylle mahdollisuus, jolloin he tietävät olevansa kevyemmän kontrollin alaisena. Silloin tarvittaisiin itsekontrollia. Outi huomauttaa Kallelle ja Jerrylle, että katsomo on siinä, missä he ovat. Timokin innostuu vaihtamaan paikkaa ja hän menee sänkyjä kohti ilmoittaen hänen katsomonsa olevan siellä. Outi haluaa säilyttää poikiin näköyhteyden roolissaankin, että työrauha olisi turvattu. Hän määrittää katsomoksi keskilattian. Timo noudattaa Outin ohjetta, mutta Kalle ja Jerry ovat

vaivihkaa hivuttautuneet kauemmaksi. Outi huomaa sen, mutta ei puutu siihen, koska pojat näyttävät olevan rauhallisia. (Ks. Jerry, kohta 5 ja Timo, kohta 11.)

Draamatoiminta edellyttää osallistuvilta lapsilta sellaista itsesäätelyä, että he kykenevät näkemään oman toimintansa vaikutukset ryhmän työrauhaan. Kalle ja Jerry eivät vielä tätä hahmota. Heitä kiinnostaa siirtyä valitsemastaan paikasta johonkin muualle. He tietävät, että heidän odotetaan olevan paikallaan; siitä kertoo se, että he yrittävät siirtyä huomaamatta hivuttautumalla.

Tässä ryhmässä ei ole vielä kehittynyt jokaiselle lapselle sellaista itsehallintakykyä, että he näkisivät työskentelysääntöjen koskevan myös heitä. Sääntöjen rikkominen tuntuu olevan sankarillista ja jännittävää. Toimintaa kaivataan ja ohjaajan huomio saadaan sillä, että rikotaan sääntöjä.

Tällainen vie ohjaajan voimia ja estää draamatoiminnan kehittymistä, koska aika ja energia sekä ohjaajalta että niiltä lapsilta, jotka joutuvat odottamaan toisten keskittymistä, kuluu suurelta osalta hukkaan. On vaativaa ohjaajalle virittäytyä rooliin ja toimia siinä ja pitää samalla yllä työrauhaa. (7)

Kalle on jo nähnyt toisten lasten leikkivuoroilla, mitä poppamiesleikkiin kuuluu. Leikki kiinnostaa häntä. Hän haluaa olla seuraava poppamies. Kallenkin poppamies aloittaa karjaisulla, niin kuin ensimmäinen Ari-Tilkku teki. Kallenkin karjaisu naurattaa lapsia. Kallen Tilkku on myös aggressiivinen ja kovaääninen. Kun Outi-poppamies nimittelee Tilkun antamaa rahaa jäniksen jälkiruoaksi, naurattaa sekä Kallea että yleisöä. Kalle-Tilkku poistuu paikalleen, kun poppamies lähettää hänet matkoihinsa.

Poppamiesleikistä tulee koominen ja huvittava. Lapsia naurattavat Outin poppamies sekä lasten muotoilemat Tilkut.

Yleisönä olleet lapset palkitsivat toisiaan naurulla. Toisten naurattamisesta tulee kunniakysymys. Pelottavan poppamiehen säikäyttäminen kirvoittaa lasten naurun kerta toisensa jälkeen.

Outin poppamies on toisaalta piinkova julmuri, mutta hänen kovuuttaan murtavat hänen käyttämänsä huvittavat ilmaisut esim. ”jäniksen jälkiruoka” tai murtaen puhuminen: ”Mitä lääkettä sinä haaveilee?”

Kalle tahtoisi heti perään vielä olla uudestaan Tilkkuna poppamiehen luona. Outi antaa välittömän tunnustuksen Kallelle: ”Sä olit tosi hienosti Kalle.”

Sekä Kallen että Outin pelleily saa toisilta lapsilta vastakaikua. Nauru yhdistää. (8)

Poppamiesleikkiin ovat kaikki halukkaat saaneet osallistua. Kun Outi kutsuu lapsia yhteiseen kokoukseen, jossa johdatellaan seuraavaan vaiheeseen, tulee Kallekin ensimmäisten joukossa paikalle. Hän ilmoittaa halukkuutensa olla uudestaan Tilkkuna jo toiseen kertaan. Outi vie tarinaa eteenpäin ja ilmoittaa, että Takun henki alkaa olla vaarassa. Kalle jatkaa: ”Kukaan ei saanut lääkettä.” Outi vahvistaa Kallen kertomuksen. Timo väittää sen saaneensa, mutta Ari vaatii perustelua Timolta. Monet lapset ottavat kantaa asiaan, mutta he puhuvat toistensa päälle niin, että sanoista ei saa selvää. Outi selittää Timolle erikseen häntä kahdesti nimeltä puhutellen, että hänkään ei saanut lääkettä.

Kalle saa tässä sananvaihdossa tukea omalle tulkinnalleen tapahtumien kulusta. Hän on jaksanut keskittyä tovereiden Tilkku-rooleihin ja seurata, mitä tapahtui. Sekä hänen arvostamansa Ari että Outi vahvistavat hänen tulkintansa ja todistavat Timon väitteen vääräksi. Kohtauksen lopulla Kalle asettuu Arin tueksi, kun Ari väittää tietävänsä vastalääkkeen tappavaan myrkkyyn. (9)

Outi johdattelee lapsia miettimään, mitä pitäisi tehdä Takun pelastamiseksi. Emmi ehdottaa, että käytäisiin poppamiehen luona vielä uudestaan. Kalle ryhtyy toimintaan. Hän näkee sängyn alla palan lääkärileikistä jäänyttä laastaria ja ilmoittaa löytäneensä lääkkeen. Toisia lapsia kiinnostaa Kallen löytö. Outi toteaa, että löydetty lääke oli laastaria, mutta ei vahvista laastarin parantavan Takkua. Jerry, Timo ja Kalle uudestaan lähtevät etsimään jotain muuta parantavaa.

Lasten toiminta on spontaania ja tarinaan loogisesti liittyvää, mutta Outi ei ota tässä lasten keksimiä aineksia tarinaan, vaan johdattelee sitä suunnittelemaansa suuntaan: ainoastaan poppamiehen lääke auttaa. Vääjäämättä lähestytään kysymystä, miten lääke saadaan poppamieheltä. (10)

Outi antaa lapsille tehtävän miettiä yhdessä, mitä he tekevät ja menee itse nukkuvaksi poppamieheksi keskelle hämärtämäänsä huonetta. Lapset supattavat nurkassa hetken. Risto ja Timo lähtevät liikkeelle. Kalle ja Jerry seuraavat Ristoa ja Timoa. Kun Risto nappaa lääkkeen ja poppamies pyörii ympäriinsä ihmetellen suureen ääneen, mitä on tapahtunut, huutaa Kalle: ”Meillä on sun lääke.” Kalle on tiiviisti sitoutunut leikkiin. Hän puhuttelee poppamiestä toisessa persoonassa: Meillä on *sun* lääke. Hän on kuvitteellisessa kohtauksessa tarinan sisällä. Hän on myös ryhmän jäsen: *Meillä* on sun lääke. (11)

Tilanne on sekava ja tunnelma kiihkeä. Lähes mahdoton tehtävä on onnistunut. Poppamiehen lääke on saatu. Arvokkaan lääkkeen kuljettaminen on kunniatehtävä. Timo on ottanut purkin Ristolta, joka on antanut sen vastustelematta tapahtua. Kalle tahtoo myös kuljettaa sotasaalista ja pyytää sitä Timolta itselleen. Timo ei anna ja Kalle yrittää ottaa purkin väkisin. Timo kutsuu apuvoimia ja kantelee Kallesta. Outi näkee tilanteen, ja kehottaa Kallea päästämään Timosta irti kysyen samalla, mitä oikein äsken tapahtui. Kalle tottelee Outia, päästää Timon irti ja vastaa Outille: ”Saatiin lääke.” Timo haluaa omistella lääkettä ja vetäytyy sen kanssa kauemmas. Outi pyytää Timonkin toisten joukkoon ja antamaan hänelle lääkepurkin. Timo antaa purkin vastahakoisesti Outille.

Jännittävä ryöstämisleikki ja saalis houkuttelevat lapsia. Kalle osoittaa yllättävääkin ryhmähenkeä ilmaisemalla, että he kaikki saivat lääkkeen. (Ks Risto, kohta 8.) (12)

Outi johdattelee tuokion viimeistä kohtausta: Takulle annettaisiin vastalääkettä. Timo tahtoisi, että ryöstöleikkiä leikittäisiin vielä. Draamatuokiolle varattu aika alkaa olla lopussa. Outi ehdottaa, että lapset leikkisivät kohta ulkona poppamiesleikkiä. Kalle ehdottaa, että lääkepurkki otetaan pihalle. Outi lupaa antaa toisen purkin.

Outi vie kertomusta eteenpäin ja kertoo ja näyttää Tilkku- ja Takku-nukeilla, miten Tilkku antoi Takulle lääkettä ja miten tämä pikkuhiljaa alkoi parantua.

Kalle on jo pihaleikin suunnittelun lumoissa. Hän miettii ääneen roolijakoa. Timo ottaa leikin johdon käsiinsä.

Ryöstöleikin jännittävyys puhuttelee tämän ryhmän poikia enemmän kuin Takun paraneminen. (13)

Emmi

Outi kyselee lapsilta heidän mielihedelmiään. Emmikin kertoo mielihedelmänsä.

Tällaisella keskustelulla voidaan antaa arimmillekin lapsille helppo mahdollisuus puhumiseen. Aihe on vaaraton, ja jokaisella lapsella on varmasti kokemus hedelmistä ja he oletettavasti osaavat sanoa, mistä he pitävät (1)

Emmi on ollut Kallelle mallina.

Tällä kertaa Emmin vastaus antaa Kallelle rohkeutta sanoa mielipiteensä. Hän sanoo saman mielihedelmän kuin Emmi. (2)

Tässä tilanteessa, jossa osa ryhmästä joutuu odottamaan, että toiset malttavat tulla yhteiseen tilaisuuteen, Emmin toiminta on rauhallista ja rakentavaa. Hän kykenee noudattamaan annettuja ohjeita ja toimimaan niiden asettamissa rajoissa. Hän jaksaa odottaa kärsivällisesti levottomien poikien aiheuttamaa viivytystä. Emmi olisi todennäköisesti toisenlaisessa ryhmässä kyennyt etenemään syvemmälle draaman tarjoamiin mahdollisuuksiin, mutta tässä ryhmässä hänen osakseen muodostuu ryhmän tasapainottavana jäsenenä oleminen.

Lapsiryhmässä yleensäkin tämänkaltaiset tilanteet ovat päivittäisiä ja toistuvia. Osa lapsista vaatii huomion, ja toiset joutuvat odottelemaan ja sovittelemaan tilanteita. Toki se kehittää heidän taitojaan tulla toimeen hankalampien ja itsekkäämpien tovereiden kanssa, mutta joskus tuntuu epäoikeudenmukaiselta, että nämä taitavammat lapset joutuvat toistuvasti odottamaan, että toiset kasvavat mukaan.

Draaman ohjaamista säätelevät samat yleiset ehdot kuin muutakin ohjaamis- ja opetustyötä: on edettävä ryhmän heikoimman tai hitaimman mukaan. Draama toki tarjoaa perustyöskentelytaidot hallitseville lapsille mahdollisuuksia soveltaa taitojaan ja kehittää niitä edelleen, mutta on tilanteita, joissa ohjaajan on säädeltävä ryhmän toiminta heikoimpien mukaisesti. Draama ei yksinkertaisesti toimi, jos siihen ei sitouduta ja yksikin lapsi, joka ei sitoudu, voi pilata koko tuokion. (3)

Ari kannustaa vieressään istuvaa Emmiä ja Ristoa toimimaan vuorollaan hänen laillaan. En tiedä, miten paljon lapset käyvät päiväkodissa keskinäistä keskustelua ja millainen suhde Arilla on ennestään Ristoon ja Emmiin, mutta tässä tilanteessa draama on tarjonnut lapsille yhteisen kokemuksen, josta lapset keskustelevat spontaanisti. (4)

Emmi osoittaa halukkuutensa Tilkun rooliin viittaamalla. (5)

On leikitty poppamiesleikkiä jonkin aikaa. Outi on keskeyttänyt leikin ohjatakseen Timoa rauhoittumaan paikalleen. Yleensä Emmiä ei tarvitse ojentaa, mutta nyt hänkin liikehtii sen verran, että Outi tasapuolisuuden nimissä huomauttaa myös Emmille työrauhasta. (6)

Emmi on Tilkku-pupuna poppamiehen luona pyytämässä lääkettä sairaalle Takulle. Emmi aloittaa kohtauksen samalla tavalla, miten Ari ensimmäisenä teki: hän karjaisee kovaa tultuaan poppamiehen luo. Emmi toimii Tilkkuna samaan tapaan kuin toiset lapset sitä ennen. Hän yrittää tarjota maksuksi leikkirahaa kahteenkin kertaan, mutta kun poppamies ei kelpuuta rahaa, Emmi-Tilkku poistuu paikalleen.

Tämän leikin idea hahmottuu kolmella tasolla:1) Ohjaaja tarjoaa jokaiselle lapselle mahdollisuuden käydä kokeilemassa roolityöskentelyä tilanteessa, jossa tiedetään henkilöt ja päämäärä. Tässä leikissä voi harjoitella puhe- ja muita ilmaisutaitojaan oman tasonsa mukaisesti. 2) Yhteistä kertomusta varten luodaan tilanne ja tapahtuma, josta tarina tullaan kertomaan. Molemmissa ryhmissä kohtaus toistettiin monta kertaa, jolloin poppamiehen ahneus korostui. Se loi tarinalle ja sen seuraaville ratkaisuille jännitettä. 3) Kaikki lapset voivat seurata kohtauksia kuin näytelmää. (7)

Emmi noudattaa Outin kehotusta ja tulee kokoukseen. (8)

Kun Outi johdattelee keskustelua, missä mietitään, mitä Tilkku voi nyt tehdä, kun poppamies ei suostu antamaan mistään hinnasta lääkettä, Emmi ehdottaa, että käytäisiin poppamiehen luona uudestaan. Kun Outi kertojana tietää, että poppamies ei tule antamaan lääkettä pyytämällä, Emmi vähän myöhemmin ehdottaa, että poppamies herätettäisiin ja häneltä otettaisiin lääke. Tapaa, miten se tapahtuisi, hän ei esitä. Emmi kuten kukaan muukaan lapsista ei ehdota, että jätettäisiin Takku oman onnensa nojaan. Emmikin on valmis ottamaan lääkkeen, jos poppamies ei suostu sitä myymään. (9)

Kun pojat innostuvat kehittelemään dynamiitti- ja ydinpommiratkaisuja lääkkeen saamiseksi, Emmi yhtyy aiheeseen tekemällä suullaan vieressään istuvalle Jerrylle paukkuääniä. Emmi leikkii yleensä rauhallisia leikkejä, mutta osoittaa tässä kykyä ja halua lähestyä Jerryä vauhdikkaammalla tavalla.

Tässä on yksi esimerkki dialogista, jossa toinen osapuoli pyrkii ottamaan toisen vastaanottokyvyn ja tilanteen huomioon. Emmi osoittaa Jerrylle ymmärtävänsä myös paukkumaailmaa. (10)

Jerry

Jerry osoittaa kuuntelevansa Outia, ja näyttää kädellään vastaukseksi, missä erakon talo viime kerralla oli. Jerry on ymmärtänyt Outin kysymyksen tarkoittavan lasten rakentaman majan konkreettista paikkaa kuten Arikin. (1)

Outi kyselee kesken tarinan lasten mielihedelmiä. Jerry käyttää puheenvuoronsa spontaanisti. Hän sanoo saman hedelmän, vesimelonin, kuin Timo hetkeä aikaisemmin.

Jerry uskaltaa siis puhua ja oma-aloitteisesti ilman henkilökohtaisesti osoitettua kysymystä. Se on edistystä aikaisempaan. Outi vahvistaa kuulleensa Jerryn vastauksen toistamalla sen. (2)

Jerry on alkanut vapautua ja hän nahistelee Timon, Kallen ja Riston kanssa. Vaikea sanoa, onko Jerry mielellään nahistelemassa, vaikka Outi on jo kutsunut poikia toistamiseen kokoon ja toiset lapset odottavat. Voi olla, että hän haluaisi tulla, mutta kunniantunto Timon ja Kallen edessä ei anna myöten. (3)

Jerry ei halunnut olla lääkärileikissä potilaana. Outi tuo kertomalla näkyviin, että Jerryä ja Kallea ei huvittanut sinä päivänä leikkiä sairasta.

Sairaana oleminen leikissä vaatii rohkeutta ja luottamusta toisilta lapsilta. Jerry ei ehkä luottanut toisten hoitamistapaan. Leikki on aina vapaaehtoista. Outi tuo sen julkisesti tiedoksi. Sellainen, jota leikki ei huvita, on silti aivan yhtä hyvä kuin sellainen, joka leikkii. Seuraavaksi Outi antaa tunnustusta Arille, joka oli rohkea ja uskaltautui leikkimään sairasta. (4)

Kalle ja Jerry hänen mukanaan siirtyvät katsomossa toiseen paikkaan, mihin Outi on lapsia ohjannut. Outi ei puutu siihen tällä kertaa, vaikka huomaa poikien siirtyneen kauemmas. (Ks. Kalle, kohta 7; Timo, kohta 11.) (5)

Outi on seurannut Jerryä ja päätellyt, että Jerry ei halua tällä kertaa olla Tilkun roolissa poppamiehen luona, mutta ei halua tehdä siitä sen suurempaa numeroa. Outi on Jerryn tulkkina ja selittää Timolle, että Jerry ei ilmeisesti halua sillä kertaa olla roolissa. (6)

Outi valmistelee siirtymistä seuraavaan vaiheeseen ja kutsuu lapsia kokoon. Risto ja Anna tulevat heti Outin lähelle ja istuvat lattialle. Ari, Emmi, Jerry ja Timo tulevat sitten. (7)

Tarina kiinnostaa Jerryäkin. Hänkin lähtee etsimään Takulle jotain parannuskeinoa Kallen tapaan. (8)

Emmi ottaa kontaktia Jerryyn ja tekee hänelle suulla paukkuääniä, kun Timo ja Ari puhuvat pommeista. (9)

Jerry on lähtenyt ryhmässä aktiiviseen toimintaan sitoutuen tarinaan. (10)

Kun lääke on otettu poppamieheltä, haluaisi Timo kunnian itselleen. Jerry kertoo oma-aloitteisesti totuuden: lääkkeen otti Risto eikä Timo.

Se oli rohkea teko Jerryltä. Timo on ryhmässä voimakas vaikuttajahahmo, joka määräilee toisia poikia. Jerry uskaltaa tuoda totuuden esille ja antaa kunnian sille, kenelle kunnia kuuluu. (Ks. Risto, kohta 9; Timo, kohta 20.) (11)

Jerry sanoo oma-aloitteisesti, että hän ei ”näe” seuraavaa Tilkkua, koska hän luulee olevansa seuraavan viikon poissa päiväkodista.

Jerry osoittaa kiinnostusta Tilkun ja Takun seikkailua kohtaan. Jerryn puheesta on aistittavissa haikeus.

Toinen seikka, mikä kiinnittää huomioitani, on Jerryn ilmaisu ”näkemisestä”. Ikään kuin hän olisi tuokioilla ollut katselemassa ohjelmaa, vaikka hän on ollut toisten lasten kanssa paljon myös toiminnassa mukana. Hän ehkä kokee tarinan ohjelmaksi, jota seurataan eikä ole mieltänyt sitä, että hän on suurelta osalta tarinan kehittäjä tekemällä siihen leikkimällä juonta ja sisältöä. Ehkä lapset jo silloin 1999 katsoivat niin paljon televisiota ja videoita, että se kuului tällä tavalla puheessa. (12)

Risto

Risto ja muut pojat Aria lukuun ottamatta nahistelevat ja kuhisevat mielellään. Outi joutuu useampaan kertaan pyytämään poikia tulemaan yhteiseen

kokoukseen. Riston sitoutuminen toimintaan ja tarinaan on tässä vaiheessa kevyttä. (1)

Outi on valmistanut ryhmää seuraavaan leikkiin, jossa lapset voivat tulla vuorotellen Tilkun roolissa pyytämään poppamieheltä lääkettä sairaalle Takulle. Risto on Arin ohella halukas ensimmäiseksi Tilkuksi. Hän jää tyynesti, ehkä jopa välinpitämättömästi odottamaan vuoroaan, kun Outi valitsee ensimmäiseksi Tilkuksi Arin. (2)

Ari on ollut juuri Tilkkuna poppamiehen luona. Hän kehottaa vieressään istuvaa Ristoa ja Emmiä olemaan omalla vuorollaan samanlaisia Tilkkuja kuin hän. Risto ja Anna viittaavat seuraavina halukkaina. Outi valitsee Annan. Risto odottaa edelleen tyynenä. (3)

Annan jälkeen Emmi ja Risto viittaavat halukkaiksi Tilkuiksi. Emmi sanoo ääneen: ”Nyt minä.” Ristokin puolustaa omaa vuoroaan. Outi on huomannut, että Risto on osoittanut halukkuuttaan jo monta kertaa ja kutsuu seuraavaksi Riston. Outi rauhoittaa katsomoa Ristolle.

Riston aktiivisuus ja sitkeä halukkuus Tilkun rooliin hämmästyttää. Hän oli ollut yleensä niin poissaoleva ja näkymätön. (4)

Riston Tilkku noudattaa Arin antamaa mallia, jossa Tilkku herättää poppamiehen rääkäisemällä lujaa. Yleisö palkitsee hänet naurulla. Riston Tilkku sanoo kolme vain repliikkiä: 1)”Herää.”2) ”Anna sitä lääkettä.” ja 3) ”Anna.” Ne ovat kuitenkin olennaisia kohtaukseen kuuluvia puheenvuoroja. Viimeisen repliikin Risto sanoo vielä sen jälkeen, kun poppamies on lähettänyt hänet pois.

Riston esiintyminen yksin toisten edessä on häneltä paljon. Se että hän puhuu roolissaan, on myös häneltä erityisen aktiivista. (5)

Risto on ensimmäisten lasten joukossa, kun Outi kutsuu lapsia kriisikokoukseen. Hän osoittaa selvästi kiinnostusta draaman tarinaa kohtaan. (6)

Outi on selittänyt tilanteen. Takku tarvitsee lääkettä tai se kuolee. Poppamies ei myynyt sitä Tilkulle. Mitä he nyt tekevät? Miten he saavat lääkkeen? Ristolla ehdottaa ensimmäisenä, että he ottaisivat lääkkeen, kun poppamies nukkuu. Outi vielä varmistaa, niinkö Risto ajattelee. Risto vahvistaa: ”Niin.” Outi kiinnittää toisten lasten huomion Riston sanoihin. Anna on kuunnellut Ristoa ja toistaa Riston ehdotuksen. Outi kysyy vielä, onko ottaminen varastamista.

Outi kutsuu Timoa ja Kallea kuuntelemaan Riston ja Annan ehdotuksia.

Outi antaa omalla aikuisen arvovallallaan Riston ja Annan aktiivisuudelle tunnustusta kehottamalla toisiakin kuuntelemaan heitä.

Outi kyselee lapsilta, onko heillä muita ehdotuksia. (7)

Lapset ovat saaneet tehtäväksi suunnitella, miten lääke saataisiin sillä välin, kun poppamies nukkuu. Lapset ovat olleet nurkassa tekemässä suunnitelmaa. Kun poppamies on paneutumassa makuulle, lähtevät Risto ja Timo liikkeelle ja Risto nappaa lääkepurkin. Toiset lapset ovat heti perässä ja heitä naurattaa. Outi-Poppamies herää ja pyörii ympäriinsä sekapäisenä. Lapset nauravat ja tanssivat poppamiehen ympärillä. Kalle huutaa: ”Meillä on sun lääke”. Poppamies vaikeroi.

Lapset ovat tässä kohtauksessa muodostuneet tiiviisti toimivaksi ryhmäksi, jossa yhdessä on tehty suunnitelma ja jossa yksi on tehnyt ratkaisevan teon eli ottanut lääkkeen. Kaikki ovat juonessa mukana ja nauttivat voitonriemusta. Paha on voitettu. Ilkeältä ja itsekkäältä poppamieheltä on saatu lääke puijattua. Vaikka Risto on se, joka lääkepurkin ottaa, sanoo Kallekin että he, ryhmä, saivat lääkkeen. Risto yllättää jälleen kerran sillä, että hän on juuri se aktiivinen, joka ottaa purkin. (Ks. Kalle, kohta 12.) (8)

Outi on tullut poppamiehen roolista ja kysyy lapsilta, mitä tapahtui. Lääkepurkin ympärillä on kuhinaa. Timo on ottanut purkin Ristolta. Kalle tahtoo sen Timolta ja yrittää ottaa sen. Timo ei anna, vaan kantelee siitä Outille. Outi rauhoittaa tilannetta ja käskee Kallen irrottaa otteensa Timosta. Timo menee purkin kanssa sivummalle. Outi kutsuu hänet myös ryhmään ja pyytää lääkepurkin. Outi näyttää kaikille lapsille purkin kahta lääkettä (hedelmäpastillit). Outi tiedustelee, millainen juoni lapsilla oli. Timo ja Ari kertovat. Kun Outi kysyy, kuka oli niin rohkea että uskalsi ottaa lääkkeen, Timo sanoo olleensa. Jerry kertoo totuuden. Hän näyttää sormella Ristoa ja sanoo: ”Risto.” Vaikka Outi on juuri lasten nähden ollut poppamiehenä, lapset kertovat Outille ikään kuin hän ei olisi ollut paikalla: ”...vaikka se nukku niin me otettiin se” ja ”...ja se heräs.”

Draamalla voidaan näin etäännyttää, tehdä tapahtumia, elää elämää ja palata siihen kertomuksissa uudestaan. Draama toimii näyttämönä. (Ks. Jerry, kohta 11; Timo, kohta 20.) (9)

Lääkkeen ryöstäminen poppamieheltä on ollut niin kiinnostavaa, että lapset haluavat jatkaa sitä pihalla. Kalle suunnittelee roolijakoa ja miettii kuka voisi olla poppamies. Risto on yksi ehdokas. Väritön, hiljainen Risto on saanut uuden aseman poikien keskuudessa. (10)

Timo

Outi kyselee lapsilta tarinan edellisen kerran tapahtumia. Timo kuuntelee, mutta vastaa hieman ohi. Hän on asiallinen ja pysyy kuitenkin aihepiirissä.

Vastauksesta päätellen hän on kiinnostunut tarinasta. (1)

Kun Outi kysyy tarkentaen, missä edellisen kerran erakko asui ja odottaa vastauksen liittyvän tarinan maailmaan, yhtyy Timo Ariin, osoittamalla viereistä kerrossänkyä, johon erakon maja oli konkreettisesti rakennettu. Draamatyöskentelyn konkretia ja tarinan kuvitteellisuus menevät näiltä lapsilta tässä päällekkäin. Outi johdattelee lasten ajatukset kuvitteelliseen tarinaan. (2)

Timo osoittaa spontaaneilla vastauksillaan hahmottaneensa edellisen kerran tapahtumia yksityiskohtaisesti ja muistavansa ne hyvin. Hän osallistuu innokkaasti ja asiallisesti muistelemiseen, jossa ryhmän lapset voivat spontaanisti vastata Outin esittämiin kysymyksiin. Hän osoittaa kuuntelevansa muita, hyväksyy heidän vastauksensa osittain ja täydentää niitä omilla lisäyksillään. (3)

Timo osallistuu tarinan kerrontaan spontaanisti määrittämällä takaa ajettavan rahtilaivan suunnan (etelään). Outi hyväksyy Timon määrityksen.

Tässäkin tilanteessa Timo on asiallinen eikä pyri hallitsemaan tilannetta erityisesti, vaan sopeutuu rakentavasti ryhmän jäseneksi. Hänen aktiivisuutensa on rakentavaa ryhmän ja tarinan kehittämisen kannalta. (4)

Outi kyselee lasten mielihedelmiä ja Timo vastaa ensimmäisenä.

Halu olla ensimmäisenä on Timolle tyypillistä. Hän on tilanteessa edelleen asiallinen ja keskittyy Outin kertomaan tarinaan ja sen pohjustamiseen. (5)

Timo osoittaa ymmärtävänsä Kallen ja Arin keskinäistä suhdetta, jossa Kalle tahtoisi kuulla ensin Arin mielihedelmän ennen kuin sanoisi itse omansa. Outille tilanne on tuttu, ja hän koettaa kiertää Arin ja Kallen välisen valtakiistan. Timo arvelee, että Outi ei ymmärrä Arin ja Kallen keskinäistä suhdetta ja tulkitsee poikien kinaa Outille. Timon suhtautuminen on rakentavaa ryhmän toiminnan kannalta. Se on myös Aria ja Kallea suvaitsevaa ja ymmärtämystä osoittavaa. (6)

Timo osoittaa tuntevansa tavallista harvinaisemman hedelmän, kookospähkinän. Outi jatkaa kookosaiheista tietoiskua ja osoittaa samalla Timolle hyväksyvänsä tämän puheenvuoron keskustelun osaksi. (7)

Outi kertoo vakavassa myrkytystilassa olevasta Takusta ja esittää kysymyksen, mitä Tilkun nyt pitäisi tehdä. Timolla on tälläkin kertaa ryhmän lapsista ensimmäisenä vastaus ja tilanteen kannalta käyttökelpoinen ja mahdollinen ratkaisu esitettävänä. Ensimmäisenä hän sanoo, että pitää auttaa. Seuraavaksi hän sanoo ja samalla näyttää, miten (lyö Takku-nukkea mahaan). Sitten hän näyttää auttamisen tuloksen: Timo yökkää myrkyn pois.

Tässä kohtaa tulkitsin aluksi, että Timo usein väkivaltaisuuttakin ihannoivana esittää ratkaisuksi yksioikoisesti vatsaan lyömistä ikään kuin hänellä ei olisi keinoja muuhun. Myöhemmin olen muuttanut tulkintaani. Ajattelen, että mahdollisesti Timo on kuullut tilanteesta, jossa henkitorveen joutunutta ruokaa on poistettu äkkinäisellä pallean ympärille kohdistetulla puristusotteella. Oli niin tai näin, Timon keino olisi todellisessa tilanteessa mahdollinen ja käyttökelpoinen.

Koska Outi tarinan pääkehittelijänä ei halua saada vielä tähän kohtaan ratkaisua, hän palaa tarinaan ja kertoo, että Tilkku, joka tarinassa toimii, ei osannut tehdä yhtään mitään. (8)

Lääkärileikki, jossa Timo on ollut potilaana, on loppuvaiheessa. Pojat eivät välitä enää leikkiä, vaan ovat aloittaneet nahistelun. Outi on alkanut valmistella seuraavaa leikkiä ja kutsuu lapsia tulemaan luokseen katsomaan, millaisen sängyn Tilkku on tehnyt Takulle. Outi houkuttelee lapsia, ettei heitä tarvitsisi komentaa suoraan. Timo on keksinyt muuta kiinnostavampaa eikä hän välitä Outin kehotuksesta, vaan käy sammuttamassa huoneesta valot. Seuraavaksi tilanne menee yleisen järjestyksen luomiseen ja hallitsemiseen.

Timo on tilanteessa moottori, ja Kalle, Jerry ja Risto osallistuvat yleisen levottomuuden ylläpitämiseen mielellään. Pojat näyttävät nauttivan siitä, että mellakkamainen tila vallitsee ja Outi joutuu olemaan poliisivoima, joka rauhoittaa mellakkaa.

Jonkin aikaa riehuttuaan pojat suostuvat tulemaan paikoilleen Outin ohjeen mukaisesti. Timo tullessaan kuitenkin härnää Aria ohimennen ja istuu tämän eteen. Kun Ari protestoi Timon etuilemista, Timo uskoo häntä ja siirtyy. Emmi, Anna ja Ari välttelevät mellakointia. Kalle, Risto ja Jerry ovat olleet siitä myös viehättyneitä, joskin ovat rauhoittuneet nopeammin.

Tässä ryhmässä tämän tapainen kuuntelemis- ja keskittymistaitojen tavoitteleminen ja harjoitteleminen on toistuvaa. Suurin osa ajasta kuluu leikki- tai kertomisrauhan luomiseen ja ylläpitämiseen. Vaikka toiminnallisia leikkejä, kuten rakentamis- ja liikuntaleikkejä on sijoitettu draamatuokioihin paljon, niitä ehkä tarvittaisiin tässä ryhmässä vielä enemmän. Paikallaan oleminen on Kallelle ja Timolle erityisen vaikeaa ja omalla levottomuudellaan he lietsovat Riston ja Jerrynkin levottomiksi. (9)

Outi kertaa äsken toteutunutta leikkiä kertomalla, mitä oli tapahtunut. Timo ja Ari olivat olleet kuolemansairaita Takkuja. Ari ilmoittaa leikissä kuolleensa. Samoin Timo. (10)

Kun Timo aikoo tapansa mukaan ottaa itselleen erityisoikeuksia ja valita oman katsomopaikan poiketen Outin antamista ohjeista, ilmoittaa Outi yksioikoisesti, että katsomo on siinä, missä hän on näyttänyt sen olevan. Timo hyväksyy tällä kertaa Outin ilmoituksen.

Timo osaa tulkita tilanteita ja nauttii pelistä ja sen hallitsemisesta. Hän ei halua tällä kertaa Outin epäsuosioon ja näkee tässä tilanteessa parhaaksi myöntyä Outin tahtoon. (Ks. Kalle, kohta 7; Jerry, kohta 5.) (11)

On alkamassa ilmeisen jännittävä leikki. Outi on poppamies ja Ari on Tilkkuna tulossa hänen puheilleen pyytämään lääkettä. Timo ilmaisee myös halukkuutensa tulla Tilkuksi. Ari on jo luvattu, joten Outi kuittaa Timolle lyhyesti: yksi kerrallaan. Timo hyväksyy tilanteen. (12)

Timo on kehittelemässä mellakkaa karjumalla ja pyörimällä. Outi käy kädestä pitäen neuvomassa, miten hyvässä katsomossa ollaan. Timo kapinoi Outin ohjetta vastaan siirtymällä osoitetun paikan viereen. Outi joustaa ja vetoaa Timoon, että hän antaisi työrauhan Ristolle. Timo ei malta istua paikallaan, vaan kiipeää sänkyyn. Outi puuttuu tähän, hakee Timon sängystä katsomoon ja neuvoo napakasti Timoa vetoamalla, että on kysymys roolityöstä, jolle muiden pitää antaa rauha. Emmikin innostuu liikehtimään. Outi rauhoittaa myös Emmin paikoilleen. (13)

Osa lapsista on ollut Tilkun roolissa poppamiehen luona. Timo suunnittelee omaa osallistumistaan ja varaa ääneen itselleen viimeisen vuoron.

Tässä tulee esille Timon pyrkimys erottautua joukosta. Jos ei voi olla ensimmäinen, niin hän on viimeinen.

Outi odottaa, että katsomo rauhoittuu. Pojat nahistelevat jonkin verran, mutta lakkaavat pian itsestään Outin siihen puuttumatta. (14)

Tässä tilanteessa, jossa Timo on Tilkkuna, aluksi Timo haluaa pitää kiinni viimeisestä vuorostaan ja että Jerry olisi ennen häntä. Outi on huomannut, että Jerry ei halua olla Tilkun roolissa ja kehottaa Timoa Tilkuksi. Muutkin olisivat halukkaita, mutta koska he ovat jo kerran olleet poppamiehen luona, Outi

ratkaisee seuraavaksi Tilkuksi Timon. Tilanne rauhoittuu ja Timo saa Outilta kehotuksen lähteä poppamiehen luo. Hän lähtee liikkeelle hyvin päättäväisenä ja aikoo saada lääkkeen. Timo muotoilee Tilkun roolista aikaisemmista aggressiivisemman. Hän lähestyy Outi-Poppamiestä takaa päin ja roikkuu tämän tuolin selkänojassa. Yleisö nauraa ja aktivoituu osallistumaan episodiin. Joku lapsista varoittaa poppamiestä: ”Jänis on takanas”. Välillä yleisö kommentoi tapahtumia äänekkäästi, mutta sanoista ei saa selvää. Timon Tilkku on huomattavasti ärhäkkäämpi ja vaativampi kuin muiden lasten Tilkut. Hän ei alistu poppamiehen käskyyn mennä pois, vaan vastustaa ilmoittamalla, että ei mene. Vaikka poppamies uhkailee Tilkkua haukkumalla tätä surkeaksi jänikseksi, Timon Tilkku mättää kiivaasti ja oikeasti varmaan hieman satuttaenkin Outi-Poppamiehen käteen rahaa ja kultakimpaleita.

Outi tulee pois poppamiehen roolista ja alkaa valmistella puheellaan seuraavaa episodia. Timokin lopettaa siihen vaativan ja sinnikkään Tilkku-roolin ja rauhoittuu kuuntelemaan Outia.

Outi kutsuu lapset kriisikokoukseen. Kaikki lapset tulevat tällä kertaa ensimmäisellä kehotuksella.

Tarina on ilmeisesti kyllin jännittävässä vaiheessa, että nekin lapset, jotka eivät ole yleensä malttaneet heti asettua kuuntelemaan, tulevat paikalle.

Kun Kalle kertoo spontaanisti, että kukaan ei saanut lääkettä, Outi vahvistaa sen. Timo kiistää: hän sai. Toiset lapset eivät hyväksy Timon väitettä. Ari vaatii perustelua ja toiset lapset puhuvat kiivaasti yhteen ääneen kiistäen Timon väitteen. Outi toimii tuomarina ja vakuuttaa Timolle, että hänkään ei saanut lääkettä, sen vuoksi, että poppamies oli niin ahne, ettei mikään kelvannut hänelle.

Timo ei saanut pelkällä tahdonvoimallaan tahtoaan läpi. Hän joutuu tyytymään samanvertaiseen asemaan toisten kanssa: kukaan ei saanut lääkettä. (15)

Tulossa on draamaprosessin eettisesti vaativin tilanne. Takku on kuolemaisillaan. Vain poppamiehellä on lääke, joka voi parantaa Takun. Poppamies ei ole suostunut myymään lääkettä. Mitä Tilkku tekee nyt? Outi johdattelee keskustelua, jossa lapset tekevät ehdotuksiaan. Merkillepantavaa on, että kukaan ei ehdota, että Takun annettaisiin kuolla. Lääkettä lähdetään hankkimaan keinolla millä tahansa. Risto on ehdottanut, että lääke otettaisiin poppamiehen nukkuessa. Outi on jo kysynyt, onko sellainen varastamista ja saanut monelta lapselta yhteen ääneen myöntävän vastauksen. Timo on jo suunnittelemassa, miten ottaminen käytännössä toteutuisi ja näyttää, miten se tapahtuisi. Outi vielä tarkistaa, saako lasten mielestä varastaa. He vastaavat naurahdellen ja toisiaan katsoen, ettei saa. (16)

Tilanne vaatii ratkaisua ja koska varastaa ei saa, Kalle lähtee etsimään huoneesta apua. Hän tuo lääkärileikistä jääneen laastarin sängyn alta. Timokin lähtee Jerryn ja Kallen kanssa etsimään apua.

Toiminnallaan he osoittavat, että he koettavat keksiä jonkin muun keinon kuin varastamisen. (17)

Outi kehittelee tapahtumia sitä kohti, että lapset joutuvat tilanteeseen, jossa on kaksi vaihtoehtoa: varastaa lääke tai jättää Takku kuolemaan. Edelleenkään

kukaan lapsista ei ehdota Takun hylkäämistä, vaan he ovat valmiita keksimään erilaisia keinoja, millä lääkkeen saa. Keinot ovat tässä ryhmässä väkivaltaisia. Timo ehdottaa dynamiitilla räjäyttämistä. Outi kiistää, ettei jäniksillä ole dynamiittia. Timo korjaa, että Tilkku ostaisi dynamiittia. Ari kehittelee edelleen voimakeinojen käyttämistä ja suunnittelee ydinpommin ostamista. Emmi jo alkaa eläytyä pommitukseen tekemällä suullaan paukkuääniä. Outi johdattelee lasten ajatuksia pois pommeista ehdottamalla, että hän olisi nukkuva poppamies ja lapset miettisivät, mitä he tekisivät siinä tilanteessa. (18)

Outin ehdottama tilanne rakennetaan. Outi-Poppamies menee nukkumaan verkon alle lääke vieressään ja lapset menevät Outin osoittamaan nurkkaan tekemään toimintasuunnitelmaa. Edelleen olisi mahdollista, että joku lapsista ei suostuisi ryöstöretkeen. Näin ei kuitenkaan tapahdu. Nurkasta kuuluu lasten puhetta ja katkelmia suunnitelmasta, jossa odotetaan poppamiehen nukahtamista. Risto ja Timo lähtevät nurkasta lähestymään poppamiestä. Jerry ja Kalle hiipivät seuraavina. Emmi, Anna ja Ari ovat vielä kauempana. Risto nappaa lääkkeen. Lapset nauravat ja tanssivat poppamiehen ympärillä voiton tanssia.

Timo on tässä kohtauksessa toinen aktiivisimmista. Ryhmä on toiminut yhdessä. Kaikki ovat osallistuneet suunnittelukokoukseen. joskaan keskustelusta ei saa selvää, miten toteutuneeseen toimintaan päädytään.. Kaikki näyttävät kuitenkin hyväksyvän tapahtuneen ja kaikki osallistuvat spontaaniin voitontanssiin ja ovat riehakkaan iloisia. Tässä hetkessä hyvä on voittanut pahan. Auttava lääke on saatu ilkeältä ja ahneelta poppamieheltä. Se, että sen saamistapa on yhteisesti etukäteen tuomittu moraalisesti arveluttavaksi, ei tässä hetkessä paina mieltä. Oikeus ja kohtuus ovat selvästi toteutuneet. Kaikki lapset ovat samassa rintamassa eikä kukaan ole toistaan tärkeämpi. Voitto on hetken verran ryhmän yhteinen. (19)

Outi kokoaa lapset yhteen. Timo ottaa lääkepurkin Ristolta. Kallekin tahtoisi ottaa sen ja yrittää ottaa sitä Timolta. Timo ei anna, vaan alkaa huutaa, että Kalle yrittää viedä häneltä purkkia. Outi ei ole huomannut, että Timo on jo hetkeä aiemmin ottanut lääkkeen Riston kädestä, joka on antanut sen tapahtua. Outi pyytää Kallea päästämään irti Timosta. Kalle tottelee ja ilmoittaa, että he – siis kaikki – saivat lääkkeen. Timo on syrjemmässä purkin kanssa ja korjaa, että hän sai lääkkeen. Outi pyytää purkin keromustaan varten Timolta, joka antaa sen vastahakoisesti.

Lapset ovat kiihtyneitä ja haluavat nähdä mitä purkki sisältää. Outi näyttää purkissa olevat tabletit (kaksi hedelmäkaramellia) ja kyselee lapsilta, millainen heidän suunnitelmansa oli. Timo kertoo, että he ottivat sen, vaikka poppamies nukkui. Kun Outi kysyy, kuka oli niin rohkea, että uskalsi ottaa lääkkeen, sanoo Timo, että hän. Jerry, joka yleensä ei ole puhunut draamatuokioilla, korjaa, että Risto ja osoittaa tätä sormellaan. Timo ei puolusta väitettään. Hän sanoo valittaen, että hän haluaisi uudestaan leikkiä lääkkeen ottamista ja että leikittäisiin niin, että yksin otettaisiin lääke. (Ks. Jerry, kohta 11; Risto, kohta 9.) (20)

Draamatuokioon varattu aika alkaa olla lopuillaan. Timon ehdottamaan leikkiin ei ole enää aikaa. Outi tekee sovittelevan ehdotuksen: hän antaa toisen lääkepurkin ja lapset voivat pihalle leikkiä poppamiestä. Samalla kun Outi kertoo tarinaa, jossa Takku saatuaan lääkettä paranee pikkuhiljaa, suunnittelevat

Kalle ja Timo poppamiesleikin roolijakoa. Kalle ehdottaa ensin itseään poppamieheksi, vaihtaa sitten ehdotuksensa Ariksi ja vielä Ristoksi. Timo ratkaisee asian ilmoittamalla olevansa poppamies. Pojat rauhoittuvat kuuntelemaan Outia, joka johdattelee draamatuokion lopettamiseen. Ennen uloslähtöä Outi antaa pojille toisen lääkepurkin leikkiään varten.

Tässä ryhmässä Takun pelastaminen oli sivuseikka. Pääasiaksi kehittyi lääkkeen ryöstäminen. Timo joutui tässäkin tilanteessa ryhmän kasvatettavaksi. Hän tahtoi olla lääkkeen ryöstämisessä päähenkilö, mutta joutui myöntämään, että päätekijä, lääkkeen ryöstäjä, oli Risto. Moraalisia ongelmia ryöstämisen suhteen ei näillä lapsilla ollut. Lääke piti saada ja se saatiin. Lääkkeen saamisen jännittävyys oli näille lapsille tärkeintä. Jännitystä he lähtivät varmaan pihaleikistäkin hakemaan. Nämä lapset eivät erityisesti eläytyneet Takun osaan enää tässä vaiheessa. Takku oli pelastettu. Tehtävä oli suoritettu. (21)

4.1.4 Tilkun perheen vapauttaminen

> Tarina on lähes lopussa. Tilkku ja Takku löytävät lopulta kadonneen taikakiven ja myös Tilkun perheen, joka on ollut vangittuna kaukaisen maan kuninkaallisessa eläintarhassa. Tilkku ja Takku vapauttavat perheen.

Draamatuokion alkupuolella on oltu prinsessan aarrekammiossa, jonne Tilkku ja Takku olivat saaneet mennä hakemaan Tilkun taikakiven. Pimennetyn huoneen kerrossänkyihin on aseteltu prinsessan aarteita, hopea- ja kultaesineitä, jalokiviä, koruja, aarrearkkuja jne. Pimennetyssä huoneessa lapset ovat tutkineet taskulamppujen valossa kammion aarteita ja etsineet taikakiveä. Taikakivi on asetettu sametilla verhoillulle jakkaralle. Taikakivi on timantin muotoinen noin 10 cm korkea kirkas muoviesine (kynäteline), jonka sisällä on nestettä, jossa esinettä heilutettaessa liikkuu värikkäitä kiiltäviä metalli- ja muovipaloja. Kukaan lapsista ei tiedä etukäteen, millainen taikakivi on, sillä siitä on tähän mennessä vain kerrottu. Timo huomaa esineen ja ilmoittaa löytäneensä taikakiven. Outi sytyttää valot. Lapset ja Outi ihastelevat sekä taikakiveä että muita aarteita. Lapset viihtyvät aarrekammiossa ja istuvat tummanpunaisen plyysipeiton päällä tutkimassa kimaltelevia esineitä. Heillä ei ole kiirettä minnekään. Jokainen on koonnut lähelleen kasan mieleisiään aarteita. Parinkymmenen minuutin kuluttua Outi alkaa jatkaa tarinaa.

Kalle

Outi on johdattamassa lasten ajatukset prinsessan aarrekammiosta seuraavaan vaiheeseen, ja kertoo Tilkun ja Takun muistaneen, että aarrekammiosta pitää lähteä pian pois ja ottaa taikakivi mukaan. Timo katsoo kiven löytäjänä velvollisuudekseen kantaa kiveä. Kalle on ihaillut kammiossa koristeltua tikaria ja tahtoo ottaa sen mukaansa. Outi muistuttaa, että he, Tilkku ja Takku, eivät saaneet ottaa mitään muuta kuin taikakiven aarrekammiosta. Outi neuvoo lapsia laittamaan omat korukasansa plyysipeiton keskelle yhteiseen kasaan. Emmikin esittelee, miten arvokkaita ja hienoja esineitä hän on valinnut omaan kasaansa. Outi ihailee niitä ja toteaa uudestaan, että nekin on jätettävä. Kalle ehdottaa suoraan Outille, että hän haluaa ottaa tikarin, ei omaan kotiin, mutta että hän pitäisi siitä (päiväkodissa) huolta. Outi vetoaa tarinaan, ja sanoo, että tikari on

turvassa aarrekammiossa. Kalle inttää, että hän haluaa. Outi kieltää: ”Joo mutta sä et saa nyt.” Kalle inttää vielä: ”Kyllä.”

Toiset ovat jo tuoneet omat korunsa yhteiseen kasaan ja Outi nostaa ne peitosta kokoamassaan nyytissä yhteen kerrossänkyyn. Peiton alta paljastuu Outin sinne aikaisemmin levittämä tilkkupeitto. Outi kehottaa lapsia istumaan sille ja kertoo, että niin Tilkun ja Takun oli jätettävä prinsessan loisto. Kalle näkee, kun Timo tutkii taikakiveä. Hän edelleen yrittää saada tikarin mukaansa ja vetoaa siihen, että koska Timo sai ottaa löytämänsä taikakiven, hän saa ottaa tikarin. Timo selittää Kallelle, että tämä ei löytänyt taikakiveä, sitä jonka sai ottaa.

Outi pyytää poikia tulemaan luokseen ja kehottaa Timoa laittamaan taikakiven yhteiseksi keskelle tilkkupeittoa. Kallen käteen hän antaa ikään kuin hyvitykseksi sinisestä foliosta rypistetyn ”safiirin”, jonka hän on varannut kohta kerrottavaan kertomuksen vaiheeseen. Kalle tyytyy safiiriin.

Kallen tekee mieli tikaria aivan tavattomasti. Outi on ehtinyt kertoa tarinan ehdon: mitään muuta kuin taikakivi ei kammiosta voitu ottaa. Hän ei horju tästä prinsessan asettamasta säännöstä. Nyt ollaan Tilkkuina ja Takkuina kammiossa ja sääntöjä on noudatettava.

Tulkitsen Kallen ihastuneen tikariin Kallena eikä Tilkkuna. Hän tahtoisi pitää sitä hallussaan. Hän ymmärtää, että se on päiväkodin tai jonkun aikuisen omaisuutta eikä hän halua viedä sitä omaksi kotiinsa, mutta hän tahtoisi jatkaa sillä leikkimistä tai vain sen katselemista ja koskettamista.

Tuntuu, että Kalle suorastaan himoitsee tikaria. Se on vallannut hänen ajatuksensa. Outi toimii ”omanatuntona”. Hän ei suostu tinkimään tarinan ehdoista. Tässä Kalle joutuu harjoitukseen, jossa hän joutui hillitsemään välitöntä haluaan saada jotain, joka ei ole hänen. Outi saa Kallen ajatukset hetkeksi pois tikarista antamalla hänen haltuunsa vähäksi aikaa sinisen safiirin. Kalle suostuu tähän korvikkeeseen tai lohdutukseen, ja Outi pääsee jatkamaan tarinaa. (1)

Istutaan piirissä kuuntelemassa ihmeellistä taikakiveä ja mitä se puhuu itse kullekin. Emmille taikakivi sanoo, että hän voi ottaa koruja ihan vähän mukaan kammiosta. Kalle on seuraavana ja kuuntelee kiveä, mutta ei sano mitään, vaan yrittää antaa kiven Jerryn ohi Ristolle. Jerry pitää puolensa ja ottaa kiven Kallelta. Kalle ilmoittaa antaneensa sen Ristolle, johon Outi tulee välittäjäksi ja sanoo, että Risto saa kiven mutkan kautta. Kalle alkaa kertoa, mitä kivi hänelle sanoi, kun Jerry sanoo, ettei se sanonut hänelle mitään. Kalle peruu puheensa. Ei kivi sanonut hänellekään mitään. Kun kivi joutuu Timolle, hän sanoo, että kivi kiitti häntä ja lupasi ottaa vähän koruja. Kalle sanoo nyt, että hän sai luvan ottaa tikarin.

Outi kuuntelee lasten kertomuksia taikakiven sanomisista. Hän ei kiistä niitä, vaan sisällyttää ne kertomukseen. Outi jatkaa kertomusta:

> ” *Juuri kun he aikoivat lähteä hakemaan kiven lupaamia esineitä kammiosta*, prinsessa, jolle Tilkku ojensi maharadjan lähettämää sinistä safiiria, katsoi Tilkkua hämmästellen. Heidän kuninkaallisessa eläintarhassa on juuri Tilkun näköisiä jäniksiä kokonainen perhe ja ne kaiken lisäksi puhuvat jostain Tilkusta.”

Pojat kuuntelevat Outia, mutta kinaavat samalla hiljaa taikakivestä. Outi ottaa kiven pojilta ja nostaa sen korvalleen. Outi kuuntelee kiveä ja sanoo: ”Kivi kertoo Tilkulle, että sen perhe on kuninkaallisessa eläintarhassa.”

Tässä lasten kanssa syntyneessä kohtauksessa Outi käyttää taitavasti tarinaa, johon hän hyväksyy lasten kehittelemän kertomuksen vaiheet, jotka poikkesivat hänen alkuperäistarinansa suunnitelmista. Outi antoi lapsille mahdollisuuden keksiä, mitä taikakivi oli heille sanonut. Lapset keksivät käyttää taikakiveä täyttämään heidän toiveitaan – siis lasten toiveita Tilkun roolin avustamana. Outi ei kiistänyt aina oikeassa olevan taikakiven puheita, mutta pääkertojana hänellä on valta kuljettaa tarinaa tahtomaansa suuntaan. Juuri kun he olivat tekemässä jotain, tapahtuikin jotain, joka muutti suunnitelmia. Kalle ja Emmi unohtavat, että olivat halunneet kammion esineitä ja keskittyvät kuuntelemaan Outia. (Ks. Timo, kohta 4.)(2)

Outi on antanut ohjeet uuteen leikkiin. Lapset ovat kuninkaallisen eläintarhan eläimiä ja Outi on Tilkku (ja Takku), jotka tulevat katsomaan, onko todellakin Tilkun perhe tarhassa teljettynä. Kerrossängyt ovat häkkejä. Outi on turvallisuussyistä valinnut häkeiksi alasängyt. Kalle tahtoisi mennä yläsänkyyn, mutta Outi kehottaa menemään alas perustellen ohjettaan sillä, että häkeissä on myös katot. Outi sanoo varmuuden vuoksi, että kaikille on omat häkit, sillä hän pyrkii ehkäisemään mahdollisesta nahistelusta aiheutuvan häiriön. Kalle tahtoisi mennä Riston kanssa samaan häkkiin, mutta Outi muistuttaa vielä, että kaikille *eläimille* oli oma häkki. Vapaita oli vielä valittavana. Kalle hyväksyy eläintarhan häkkijärjestyksen.

Tässä Outi käyttää tarinan ehtoja perustelulleen. (3)

Outi-Tilkku on käynyt ensin Emmin ja Timon häkin luona. Emmi on kiltti norsu ja Timo sapelihammastiikeri. Seuraavaksi Outi-Tilkku menee Kallen luo. Kalle kähisee olevansa pantteri. Emmi-Norsu varoittaa viereisestä häkistä, että pantteri on tosi kiukkuinen. Outi-Tilkku kysyy Kalle-Pantterilta, onko tämä nähnyt eläintarhassa pieniä jäniksiä. Kalle-Pantteri vastaa myöntävästi. Outi-Tilkku kysyy, missä he ovat. Kalle-Pantteri näyttää tyhjää häkkiä ja sanoo, että kerran ne olivat siinä, mutta lähtivät pois. Outi-Tilkku kysyy, kuinka monta niitä oli. Kalle vastaa, että seitsemän. Outi-Tilkku antaa välittömästi luvulle seitsemän merkityksen: siis hänen isänsä, äitinsä ja viisi siskoa. Kalle lisää lukumäärän kahteentoista. Outi-Tilkku kysyy: ”Olenko minä saanut lisää siskoja ja veljiä.” Kalle innostuu tästä lisäämään jänisten määrän kahteenkymmeneen. Outi siirtyy Jerryn häkille.

Kalle juttelee pantterin roolissa Tilkun kanssa. Outi vastaa Tilkkuna Kallen ilmoituksiin koettaen tulkita niille merkitystä tarinan kannalta. Kallesta on hauskaa lisätä jänisten määrää ja kuunnella, mitä Outi keksii niiden tarkoittavan. Kalle jatkaisi tätä ehkä pitempäänkin, mutta Outi katkaisee kohtauksen siirtyen seuraavan lapsen kohdalle. (4)

Eläintarhakäynnin jälkeen Outi kokoaa ryhmän. Kalle menee hakemaan syrjään laitetun sinisen safiirin. Outi pyytää jättämään sen prinsessan aarrekammioon, koska se annettiin prinsessalle. Kalle naurahtaa hieman nolona ja vie safiirin takaisin. Timo ja Kalle alkavat nahistella keskenään. (5)

Outi on eläintarhan johtaja ja lapset ovat Tilkkuja ja Takkuja. Heidän tehtävänsä on pyytää johtajaa vapauttamaan Tilkun perhe eläintarhasta. Kalle ilmoittaa olevansa Takku. (6)

Outi on eläintarhan johtajana ja lapset hänen luonaan Tilkkuina ja Takkuina. Tässä kohtauksessa Timo ja Kalle villiintyvät heille tyypilliseen liikehdintään ja nahisteluun. Jerrykin on tällä kertaa mukana nahistelussa. Leikin ehdot unohtuvat ja kiipeilyn ja vehtaamisen jännitys houkuttaa.

Outi ottaa ensimmäisen kerran koko draamaprosessin aikana tiukan otteen, jossa hän puuttuu lastentarhanopettajana, aikuisena ja Outina Timon ja Kallen käyttäytymiseen. Hän antaa selvät ohjeet Timolle ja Kallelle: jos he eivät jaksa leikkiä leikin ehtojen mukaan, he joutuvat lähtemään draamatuokiolta kesken pois. Outi kysyy pojilta, haluavatko he olla vielä mukana draamatuokiolla. Timo ilmaisee haluavansa jäädä draamatuokiolle nyökkäilemällä päätään. Kalle seuraa Timon ratkaisua. Outi vielä muistuttaa ehdoista. Hän perustelee vaatimustaan draaman edellyttämällä työrauhalla. Hän vielä perustelee sänkyihin menemisen kieltämistä tarinalla: eläintarhan johtajan toimistossa ei ole sänkyjä.

Tilanne on ohjaajalle hankala. Olisi naurettavaa vaatia lapsia leikkimään. Leikki ei synny eikä kehity vaatimalla. Leikki vaatii kuitenkin sääntöjen noudattamista. Leikki kuolee, jos anarkia on valtaa leikin. On siis vain mahdollisuus joko jatkaa leikkiä tai poistua leikistä. Pojat valitsevat leikin. (Ks. Timo, kohta 7.)

Vähän myöhemmin, kun Kalle taas osoittaa unohtaneensa työrauhasäännöt, Outi ohjaa Kallen eteiseen ja ulos. Kalle on hieman yllättyneen näköinen, mutta ei vastusta Outin ratkaisua. Eteisessä toinen aikuinen ottaa Kallen vastuulleen ja ohjaa hänet pihalla ulkoilevien lasten seuraan. (7)

Risto

On kokoonnuttu kuuntelemaan taikakiveä. Risto kysyy Outilta, ”koska tää loppuu”.

Vaikea sanoa, tarkoittaako Risto Tilkun ja Takun seikkailuja kokonaisuudessaan, sen kerran draamatuokiota vai sen hetkistä tilannetta, jossa kuunnellaan taikakiveä. Mahdollista on, että hän on ymmärtänyt tarinan olevan lopuillaan ja lopettamisen haikeus on hänen mielessään.

Outi jättää ratkaisun Ristolle: ”Tää loppuu sulta vaikka nyt jos sää haluat.”

Tällä vastauksella Outi viestii, että kaikkien osallistuminen draamatuokioon on täysin vapaaehtoista. Toisaalta sen viesti on myös se, että jotka ovat mukana, ovat siellä rakentaakseen yhteistä kokonaisuutta.

Risto ilmoittaa, että hän ei halua lopettaa.

Tästä vastauksesta päättelen, että hän on todella kiinnostunut tarinasta ja siitä on tullut hänelle tärkeä.

Outi lisää vielä: ”Niin sun täytyy vaan uskoa että tää loppuu silloin kun on sen aika.”

Outi viestii tällä, että elämässä kaikella on aikansa. Myös draamaleikillä. (1)

Kuunnellaan taikakiveä. Kalle osoittaa Ristoa kohtaan suosiotaan antamalla taikakiven Jerryn ohi hänelle. Ristolle kivi ei sano mitään. (2)

Outi on johdattelemassa leikkiä, jossa lapset olisivat eläintarhan eläimiä kerrossänkyhäkeissään. Hän aloittaa Ristosta, osoittaa hänelle häkkiä ja sanoo: ”Risto, toi on sun häkki, mikä eläin sä olet?” Risto ei tiedä, mikä eläin hän olisi. Kun Outi kehottaa häntä menemään häkkiin sitä miettimään, estelee Risto: ”En minä taho mennä…joku muu...” Kun Outi sanoo, että kaikki menevät häkkeihin, muuttuu Riston mieli heti ja hän siirtyy kerrossänkyyn häkkiin.

Risto luulee ensin, että hän joutuisi yksin olemaan jonkin eläintarhan eläimen roolissa. Tehtävä ei ole hänelle mieleinen. Kun Ristolle selviää, että myös toiset ovat eläimiä omissa häkeissään, hänkin haluaa leikkiä. Yhdessä tekeminen on helpompaa. Draama antaa tähän mahdollisuuden. Outi on herkkävireisesti tilanteen tasalla ja ymmärtää, mikä Ristoa auttaa. (3)

Kalle osoittaa Ristolle tässäkin kohtaa erityistä huomiota. Hän haluaisi Riston kanssa samaan häkkiin. Outi kehottaa poikia menemään eri häkkeihin. Työrauhalle on suurempi tae, jos nahisteluun taipuvaiset pojat eivät ole liian lähellä toisiaan. (4)

Risto on valinnut pantterin roolin samoin kuin pari lasta ennen häntä. Outi Tilkkuna ihmettelee, onko hän pantteriosastolla. Kun Outi-Tilkku kysyy Risto-Pantterilta, onko tämä nähnyt jäniksiä, vastaa tämä myöntävästi ja näyttää missä. Risto sitoutuu leikissä valitsemaansa rooliin. Hänen pantterinsa on avulias. (5)

Outi kutsuu lapset kokoon kerratakseen, mitä juuri on tapahtunut öisessä eläintarhassa ja johdatellakseen tarinaa seuraaviin vaiheisiin. Hän pyytää Ristoa sytyttämään valot. Risto laittaa valot ja tulee matolle istumaan. Hän ilmoittaa olevansa ensimmäinen.

Risto osallistuu keskusteluun ja osoittaa kaikin tavoin olevansa kiinnostunut ja sitoutunut, ja myös suorastaan palvelusaltis ja halukas noudattamaan Outin antamia ohjeita. Tämä Risto on aivan erilainen kuin prosessin alussa ollut vaeltelija, joka kulki huoneen reunoilla omissa ajatuksissaan eikä osallistunut aktiivisesti mihinkään toimintaan. Tarina on lumonnut Riston ja draaman toimintatavat ovat alkaneet häntä kiinnostaa. (6)

Timo ja Kalle ovat jo aikaisemmin tuokiolla vaatineet Outin ylimääräistä huomiota häiritsemisellään. Kun Outi taas joutuu erikseen kysymään Timolta hänen sitoutumishalukkuuttaan, sanoo Risto, että järjestyksen pitoon menee aikaa. Risto haluaa, että aika käytetään tarinaan ja leikkimiseen.

Ristosta on tullut sitoutuja, vaikka hän aikaisemmin oli enemmänkin välinpitämätön ja toisinaan myös häiritsemässä toisten keskittymistä. (7)

Risto on Annan ja Emmin kanssa Tilkun ja Takun roolissa kysymässä eläintarhan johtajalta, vapauttaisiko tämä Tilkun perheen.

Edelleen hän osoittaa toiminnallaan sitoutumishalukkuutta. (8)

Outi kehittelee tarinaa huippukohtaan. Eläintarhan johtaja vaatii taikakiveä vastineeksi Tilkun perheestä. Outi kertoo, miten vaikeaa Tilkun ja Takun oli ajatella kivestä luopumista.

Risto osoittaa eläytyneensä tarinaan, kun hän vahvistaa: ”Kun ne juuri oli saanu sen.” Risto on tarinassa sisällä. Tarina on hänelle selvästi tärkeä. (9)

Riston sitoutuminen kestää. Outi on välillä poistanut Kallen ryhmästä, koska tämä toistuvalla häiritsemisellään vaikeuttaa kaikkien leikkiin keskittymistä. Lapset on lähetetty suunnittelemaan, mitä Tilkku ja Takku kohta tekevät, kun he kohta tulevat eläintarhan johtajan luo. Vaihtavatko he kiven Tilkun perheeseen? Risto supattaa Timon kanssa jotain ja toiset kuuntelevat. Lapset lähtevät liikkeelle. Risto on ryhmän johtaja.

Outi sitoo huivin solmioksi kaulaansa ja alkaa eläintarhan johtajaksi uudestaan. Hän tarkistaa, ovatko lapset tilanteen tasalla ja leikissä mukana. Hän kysyy lapsilta: ”Olenko minä nyt eläintarhan johtaja. Risto vastaa lasten puolesta: ”Olet.”

Risto osoittaa olevansa leikissä tiiviisti mukana.

Lapset käyvät johtajan puheilla Tilkkuina ja Takkuina ilmoittamassa, etteivät he anna kiveä eikä johtaja anna perhettä. Sitten alkaa tapahtua. Lapset lähtevät ryhmänä pois eläintarhan johtajan luota ja puuhailevat jotain sänkyjen luona. He kikattelevat iloisena ja lallattavat: ”Tittidii...”

Risto hakee pehmojäniksen sängystä ja sanoo Outi-Johtajalle: ”Kiitos perheestä.” Outi riisuu huivin kaulastaan ja kyselee, mitä tapahtuikaan. Timo ilmoittaa, että he varastivat (perheen). Outi tarkistaa, kävivätkö he ryövääämässä jänikset. Lapsen nauravat ja huutavat yhdessä: ”Joo.”(10)

Risto naurattaa vieressä istuvaa Jerryä pissipuheillaan. He lähtevät yhdessä pihalle. (11)

Timo

Tuokion alkupuolella on oltu prinsessan aarrekammiossa, jonne Tilkku ja Takku olivat saaneet mennä hakemaan Tilkun taikakiven. Pimennetyssä huoneessa lapset ovat tutkineet taskulamppujen valossa kammion aarteita ja etsineet taikakiveä. Timon taskulampun valokeila osuu taikakiveen. Hän päättelee välittömästi esineen tarinan taikakiveksi ja ilmoittaa löytäneensä sen. Outi sytyttää valot. Lapset ja Outi ihastelevat ensin taikakiveä ja sitten vielä muita aarteita. Lapset viihtyvät aarrekammiossa tutkimassa esineitä. Outi alkaa jatkaa tarinaa ja ohjata ajatuksia seuraaviin tapahtumiin. (1)

Timo eläytyy tarinaan ja katsoo tehtäväkseen taikakiven kuljettamisen, koska hän löysikin sen. Kallekin haluaa ottaa aarrekammiosta mukaan koristeellisen tikarin, johon hän on ihastunut. Outi muistuttaa, että prinsessa oli luvannut ottaa kammiosta vain taikakiven. Emminkin tekee mieli ottaa jotain esineitä, mutta hänkään ei voi samasta syystä niitä ottaa. (2)

Kalle virittelee vielä tikariaihetta. Kalle vetoaa siihen, että koska Timollakin on tämän löytämä esine, hän myös haluaa omansa. Outi järjestelee kokoontumiselle istumapaikkoja ja pelaa aikaa kysymällä, mikä Timolla on. Timo väittää, että hänen löytämänsä taikakivi on hänen ja sen vuoksi hän voi sen ottaa. Kalle vetoaa samaan syyhyn. Hänkin löysi haluamansa esineen. Timo korostaa erityisasemaansa taikakiven löytäjänä. Outi koettaa ratkaista poikien kiistaa kaikille oikeudenmukaisella tavalla. Hän kutsuu poikia istumaan paikoilleen

tilkkupeiton päälle ja kehottaa samalla Timoa laittamaan taikakiven peiton keskelle. Lapset ovat istuneet peitolle piiriin. Outi ojentaa Kallelle sinisen safiirin, jalokiven, jonka edellisellä kerralla maharadja oli antanut Tilkulle ja Takulle, jotta nämä voisivat vaihtaa itselleen Tilkun taikakiven. (Ks. Kalle kohta 1.) (3)

Outi antaa lasten kuunnella taikakiveä, sanoisiko se heille jotain. Kun Timo sanoo vuorollaan Emmin tapaan, että kivi kiitti häntä ja lupasi ottaa vähän korujakin, Kalle yhtyy Timoon. Hänelle kivi sanookin, että hän voi ottaa tikarin. Kallelle Timo on malli ja esimerkki.

Outi lähtee johdattelemaan tapahtumien kulkua eteenpäin. Hän ottaa Emmin, Timon ja Kallen ilmoitukset taikakiven lupauksista tarinan ainekseksi ja samalla hän johdattaa tarinan uusille urille.

Tässä kohdassa dialogisuus lasten ja ohjaajan kesken, lasten kesken ja kuvitteellisen tarinan ja todellisuuden kesken ilmenevät hienolla, monikerroksisella ja moniulotteisella tavalla. Kasvatuksellisesti tarina taas on opettanut: aina ei vain saa, mitä haluaa ja sille ei mahda mitään. Jos Outi olisi itse joutunut olemaan auktoriteetti, joka ei antanut Kallen ottaa haluamaansa tikaria, olisi hän joutunut olemaan tiukka ja samalla tarinan kerronnan vaatima herkkyys olisi ollut vaarassa. Draamallinen toiminta ja sadun luomus olisivat kadonneet ainakin hetkeksi. (Ks. Kalle, kohta 2.) (4)

Outi on valmistellut leikin, jossa Tilkku lähtee yöllä etsimään eläintarhasta perhettään. Lapset ovat voineet valita, mikä eläintarhan eläin itse kukin on. Outin kierrellessä tutkimassa häkkejä Timo lähtee omasta häkistään liikkeelle. Outi tulee hetkeksi pois Tilkun roolista ja ohjaa Timon takaisin omaan sänkyyn. Hän käyttää ohjeessaan tarinan kuvitteellista maailmaa. Hän muistuttaa, että eläimet pysyvät omissa häkeissään. (5)

Outi saapuu Timon häkille ja tiedustelee häneltä, kuka hän on. Timo valitsee roolikseen pelottavan sapelihammastiikerin.

Timo suostuu leikkiin ja vastaa Outi-Tilkulle omasta roolistaan kohtausta rakentaen. Hän kertoo nähneensä paljon jäniksiä. Timon tapa tehdä asioista näyttäviä tulee tässäkin esille. Jäniksiä on peräti tuhat. (6)

Outi on johdattelemassa edellisen episodin jälkeen lapsia seuraavaan vaiheeseen ja sitä ennen kerrataan, mitä äsken tapahtui. Kalle ja Timo eivät malta keskittyä ja he nahistelevat keskenään. Kalle käy ilman lupaa hakemassa sängystä sinisenä safiirina toimineen foliomytyn. Outi joutuu puuttumaan siihen. Yleiseen järjestyksen luomiseen ja rauhoittumiseen menee aikaa. Outi kyselee lapsilta mitä eläintarhassa oli. Timo kertoo omasta osuudestaan: ”Ja yläkerrassa oli tuhat jäniksen lasta.”

Outi vahvistaa Timon osuuden ottamalla sen kertomukseen.

Outin jatkaessa kertomusta Timo on vielä eläytyneenä tiikerin osaan ja alkaa hyppiä ja kynsiä häkkinsä kattoa kuin ahdistelisi jäniksiä. Kertojasta ja kuulijoistakin Timon liikehdintä on häiritsevää. Ryhmän vilkkaus ja kertojan keskittymistä vaativa tehtävä on koetellut Outin kärsivällisyyttä. Outi vetoaa Timoon. Hän odottaa, että Timo asettuu kuuntelemaan tai vaihtoehtoisesti Timo voi poistua draamatuokiolta. Risto, joka ei yleensä ole osoittanut mitään

päiväkodissa tarjottua toimintaa kohtaan kiinnostusta, osoittaa sitä nyt, sanomalla, että ”tähän ” eli Timon aiheuttamaan alituiseen keskeytykseen menee aikaa. Timo ottaa Riston kritiikin huomioon ja rauhoittuu. (Ks. Kalle, kohta 7.) (7)

Outi on johdatellut leikkiä vaiheeseen, jossa lapset tulevat Tilkkuna ja Takkuna eläintarhan johtajan puheille. Outi tarkistaa vielä, että lapset tietävät, mitä Tilkku ja Takku aikovat tehdä. Timo vastaa Outille, että Tilkku ja Takku pyytävät eläintarhan johtajalta, ”voisiko tämä vapauttaa iskän ja äiskän.” *Tässä Timo osallistuu tarinan kehittelemiseen sitoutuneesti. (8)*

Outi on eläintarhan johtajana ja lapset hänen luonaan Tilkkuina ja Takkuina. Tässä kohtauksessa Timo, Kalle ja Jerrykin villiintyvät liikehdintään ja nahisteluun. (9)

Timo tahtoo merkittävään asemaan: hän haluaa antaa taikakiven eläintarhan johtajalle. Hän ottaa kiven Jerryn kädestä. Jerry ei vastustele. (10)

Eläintarhan johtaja odottaa, mitä lapset päättävät: antavatko he taikakiven maksuksi perheestä vai pitävätkö he kiven ja hylkäävät perheen. Timo ilmoittaa ensiksi Outille, että he varastivat perheen. Kun Outi haluaa kuulla, miten kaikki oikein tapahtuikaan, Timo alkaa kertoa konkreettisesti, miten he panivat taikakiven lukkoihin ja avasivat häkit. Outi jatkaa Timon kertomusta tulkiten tapahtumien kulkua: ”Te siis päätitte pitää taikakiven itsellä.”

Kun Outi tahtoo tietää, mitä eläintarhan johtaja ajatteli, kun jänikset olivat kadonneet, eivät lapset lähde ensin tähän keskusteluun mukaan. Kun Outi myöhemmin ottaa asian esille, Timo selittää uudestaan, miten he avasivat häkit. Timoa ei vaivaa se, että johtaja ei olisi saanut maksua jänisperheestä. Kun Emmi kertoo heidän taikoneen taikakivellä villejä jäniksiä vapautettujen tilalle, kiinnittää Outi Timon huomion tähän Emmin puheenvuoroon. Timo ottaa osaa keskusteluun, kun Outi kyselee, mitä Tilkku ja Takku tekivät, kun perhe oli vapautettu ja kivi löydetty. Timoa kiinnostaa, mitä tapahtuu Nalle-ryhmässä ja kuka siellä löytää kiven. Hän korostaa ääneen, että hän löysi omassa ryhmässään kiven. Timo tahtoisi pitää taikakiveä hallussaan, mutta Outi pyytää sen häneltä talteen. Lopussa Timo on lähdössä poikien kanssa ulos, mutta jääkin Annan ja Emmin kanssa maalaamaan kuvia tuokiosta. (11)

Emmi

Emmi, kuten muutkin lapset, ovat viehättyneitä prinsessan aarrekammion arvoesineistä. Kun Outi on lopettamassa aarrekammiokohtausta, Emmi esittelee Outille, millaisia arvoesineitä hänellä on.

Luulen, että hän toivoo jo silloin voivansa ottaa niitä mukaan. Outin vastauksessa vahvistetaan aikaisempi ilmoitus, että mitään muuta ei voida aarrekammiosta ottaa kuin taikakivi. (1)

Outi on etukäteisvalmisteluissaan laittanut ennen draamatuokion alkamista plyysipeiton alle valmiiksi tilkkupeiton. Plyysipeitto kuvasi aarrekammiota ja tilkkupeitto - paitsi että se oli tarinan alussa taikurihirvi Hornisen Tilkulle lahjoittama matkustusväline - on ollut koko prosessin ajan vakiintunut kokoontumispaikka. Outi on suunnitellut, että tuokion tietyssä vaiheessa

kokoonnutaan tilkkupeitolle. Emmi huomaa, että peitto on ollut piilossa koko sen ajan, kun he ovat olleet aarrekammiossa. Hän kysyy ”onko se taikonut tilkkupeiton mukaan”. Epäselväksi jäi, ketä hän tarkoittaa.

Outi on alustavasti suunnitellut, että tuokion lopulla hän koettaisi saada tarinan taipumaan siihen, että Tilkku ja Takku lähtisivät taikapeitolla kotiin. Vielä hän ei tiedä, miten siihen kohtaan tarinaa luontevasti päädyttäisiin ja lapset eivät tiedä hänen suunnitelmistaan mitään.

Kysymyksellään Emmi on kehittelemässä tarinaa ja tarkistamassa tapahtumien kulkua ja hän käyttää prosessin aikana tarjottuja vihjeitä. Tässä on esimerkki, miten draamassa symboliset esineet toimivat spontaanin dialogin välineinä. Emmi on tarinan sisällä ja etsii taikapeiton ilmestymiselle merkitystä. (2)

Kun Outi kysyy, mitä taikakivi sanoo Emmille, Emmi vastaa, että kivi lupasi hänen ottaa ihan vähän koruja.

Tässä taikakivi ominaisuuksillaan - se neuvoo mikä on oikein - toimii auktoriteettina, joka lupaakin täyttää lähes mahdottoman toiveen. Prinsessa ja Outihan ovat vastikään sanoneet, että mitään ei saa ottaa, mutta jos taikakivi lupaa...

Outi ei kiistä taikakiven Emmille antamaa lupaa eikä väitä vastaan, vaan kuuntelee tyynesti, mitä taikakivi on sanonut. Lapselle tulee tarinan sisällä mahdollisuus sanoa ääneen haikeimpiakin toiveitaan eikä niitä voi kumota mikään. Lapselle tarjoutuu kaikkein suurin valta: hän voi konkreettisesti määrätä, mitä kaiken tietävä taikakivi sanoo. Emmi on itse asiassa sillä hetkellä ikiviisas taikakivi. Jokainen lapsi saa tämän mahdollisuuden ja ne, ketkä uskaltavat lähteä tarinaan mukaan, voivat hetkeksi saada tämän ylivertaisen valta-aseman. Kukaan - Outikaan - ei sitä kiistä. (4)

Emmin ratkaisu antaa taikakivelle valta luvata prinsessan aarteita saa kannatusta, sillä Anna yhtyy Emmiin. Myöhemmin myös Timo ja Kalle käyttävät taikakiveä samaan tapaan. (5)

Kun Outi-Tilkku käy yöllä eläintarhassa tutkimassa, onko siellä hänen omaisiaan, ovat lapset voineet vapaasti valita, mitä eläintarhan eläimiä he ovat. Emmi ilmoittaa olevansa norsu. Hän korostaa Outi-Tilkulle, että hän on kiltti norsu. Hän kertoo nähneensä kolme Tilkun näköistä jänistä lähteneen jonnekin. Kun Tilkku on lähestymässä vaarallisten petojen, Kalle-Pantterin, Anna-Leijonan ja Timo-Sapelihammastiikerin häkkejä, varoittaa Emmi-Norsu Outi-Tilkkua.

Emmi osoittaa tapansa mukaan huolenpitoa ja ystävällisyyttä jo valitsemallaan roolilla. Hän toimii roolinsa luonteen mukaisesti huolehtien Tilkun turvallisuudesta. (6)

Outi on eläintarhanjohtaja ja lapset tulevat Tilkkuina ja Takkuina pyytämään, että johtaja vapauttaisi Tilkun perheen. Emmi-Tilkku avaa kohtauksen ja ilmoittaa johtajalle, että tämän pitää vapauttaa perhe. Johtaja heittäytyy ymmärtämättömäksi ja luulee luokseen tullutta lähetystöä luonnonsuojelijoiksi, jotka haluaisivat vapauttaa häkkieläimiä.

Tässä Outi ottaa sen syksyn päivän uutisten reaalimaailman hetkeksi sadun kuninkaalliseen eläintarhaan. Hän arvostaa lapsia käyttämällä vivahteita ja tarjoamalla aineksia, jotka avaavat jatkorepliikeille monia mahdollisuuksia. Tässä on esimerkki hienosta hetkestä, jossa on viestejä monella tasolla. Tilanne saa koomisen sävyn, jota ehkä ainakaan kaikki ryhmän lapset eivät ymmärrä. Timo tulkitsee luonnonsuojelijan haukkumasanaksi ja vastaa johtajalle: ”Ite oot.” (7)

Emmi-Tilkku selittää rauhallisesti, keitä he ovat ja mitä asiaa heillä on. (8)

Outi on joutunut Timon ja Kallen takia keskeyttämään kohtauksen. Nyt kohtausta viritellään uudestaan. Emmi on Annan tavoin uudestaan kärsivällisesti Tilkun roolissa koputtamassa eläintarhan toimiston ovelle. (9)

Kohtauksen uusintaotossa Outi-Johtaja antaa roolille koomisen sävyn ihmettelemällä, miten eläintarhassa on eläimiä, jotka eivät ole häkeissä. Äskeisestä keskeytyksestä laskenut tunnelma virittyy taas hauskaksi, ja lapsia naurattaa. Outin palaaminen rooliin ja heittäytyminen koomiseksi viestii siitä, että nyt ollaan taas draaman kuvitteellisessa maailmassa ja että leikki jatkuu. Emmi toimii Tilkkuna asiallisesti ja tavoitteellisesti. (10)

Outi-Johtaja käy kauppaa Tilkun perheellä. Hän ilmoittaa perheen hinnaksi taikakiven. Emmi-Tilkku sanoo välittömästi, että he suostuvat antamaan kiven. Emmi on ryhmän puolesta tekemässä ratkaisevaa päätöstä.

Tässä kohtauksessa on hauska tilanne, kun kesken kuvitteellisen kohtauksen pitäisi saada tietää, missä taikakivi oikeasti on. Emmi ei halua poistua roolista, vaan kutsuu taikakiveä lauleskellen. Outi tietää, että kivi on vihreässä pinnasängyssä ja ilmoittaa sen Emmille samalla tavalla lauleskelemalla. Emmi ja Outi poistuivat hetkeksi kuvitteellisesti maailmasta kuin eri kanavalle, jossa järjestellään draaman maailmaan tarvittavaa rekvisiittaa. Tässä Emmin tapa ilmaista asia ja Outin vastaaminen samalla tavalla luo oman erillisen dialogisaarekkeen, jossa tarvitaan kuuntelemista ja huomioonottamista. Emmin tapa hoitaa tilanne on mielestäni hieno ja se osoittaa Emmillä olevan halua pitää leikki koossa. Outi vastaa taitavasti. (11)

Vaikka Emmi on edellisessä näytteessä ollut ensimmäisenä sanomassa, että he voivat luovuttaa taikakiven eläintarhan johtajalle, hän vastaakin nyt Outin tarkistaessa tilannetta, että he eivät anna kiveä. Emmi-Tilkku alkaa hieroa kauppaa ja tarjoaa tilalle jotain muuta, esimerkiksi kristallia. Outi-Johtaja ei suostu ottamaan maksuksi muuta kuin kiven. Emmi-Tilkku vielä yrittää suostutella johtajaa. Hän voisi tulla käymään heidän luonaan ja lainata kiveä. Outi-Johtaja ei luovu kannastaan

Emmi on kohtauksessa johtava ryhmän edustaja ja hän koettaa keksiä erilaisia vaihtoehtoja, että Tilkku ja Takku saisivat perheen vapaaksi, mutta voisivat pitää myös taikakiven. (12)

Outi on ehdottanut, että lapset menevät neuvottelemaan keskenään, mitä he aikovat tehdä. Lasten tultua uudestaan johtajan luo, Outi kysyy, vapauttaako hän nyt perheen. Emmi-Tilkku ilmoittaa selvästi, että ei vapauta, koska he eivät anna kiveä.

Jälkeenpäin keskustellessani Outin kanssa, tunnustimme molemmat tunteneemme tällä hetkellä pettymystä lasten ratkaisusta: oliko todella lasten mielestä taikakivi tärkeämpi kuin oma perhe. Pelkomme oli turha. Pian lapset käyvät tekemässä jotain kerrossänkyjen luona ja alkavat lallatella innoissaan. (13)

Perhe on vapautettu, taikakivi on mukana ja ollaan lähdössä tilkkumatolla kotiin. Emmi muistaa Tilkku-nuken ja lähtee etsimään sitä huoneesta. Timo ja Jerry hakevat Takku- ja Pomperipossu-nuket. Emmi ottaa Tilkun roolin ja esittelee Outi-Emolle toverinsa Takun ja Pomperipossun. Kohtauksen lopulla hän on hetken leikissä Tilkkuna sekä emona. (14)

Lopuksi Outi haluaa tietää, mitä tapahtui eläintarhassa sen jälkeen, kun jänikset olivat kadonneet. Emmi kertoo, miten he taikoivat taikakivellä tilalle villejä jäniksiä.

On vaikea sanoa, miten tarkkaan ryhmä pystyi yhdessä suunnittelemaan toimintaansa ja oliko kaikilla sama päämäärä. Timon vastauksesta voisi ajatella, että tärkeämpää oli hänelle se, että vapautustehtävä tuli suoritettua. Emmi huolehti myös siitä, että eläintarhan johtajalle ei tullut heidän toiminnastaan tappiota. Samalla jäljet häivytettiin eikä ollut pelkoa, että johtaja olisi lähtenyt ajamaan heitä takaa.(15)

Emmi jää maalaamaan Annan ja Timon kanssa. (16)

Anna

Kuunnellaan vuorollaan, mitä taikakivi sanoo itse kullekin lapselle. Annalle kivi ei ensin sano mitään. Sitten hän korjaa, että kyllä se sanoo, mutta että hän ei tiedä mitä.

Anna suostuu mielikuvitusleikkiin, jossa ollaan kuulevinaan kiven puhetta. (1)

Kivi lupaa Emmin ottaa ihan vähäsen koruja aarrekammiosta. Annalle kivi sanoo saman kuin Emmille. (2)

Anna on valinnut leijonan roolin. Se on kuitenkin avulias leijona, joka neuvoo Tilkkua, missä se on nähnyt jäniksiä. (3)

Lapset ovat ryhmänä eläintarhassa Outi-Johtajan luona. He aloittavat ryhmänä, useampi lapsi kerrallaan pyytää yhteen ääneen, voisiko johtaja vapauttaa …Lapset eivät pääse loppuun, kun Outi-Johtaja kavahtaa: jänikset ovat irrallaan. Anna jatkaa Tilkkuna pyynnön loppuun:"...meidän perheen jänikset."

Anna osoittaa olevansa rooliin sitoutunut, eikä hämmenny Outin improvisoinnista. (4)

Koko tuokion ajan Anna on siinä joukossa, joka haluaa ja kykenee toimimaan draamaleikin ehdoilla. Hän on Emmin kanssa uudelleen aloitetussa leikissä puhemiehenä pyytämässä perhettä. Hän osoittaa vastauksillaan ja toiminnallaan olevansa sitoutunut leikkiin. (5)

Anna jää maalaamaan Emmin ja Timon kanssa. (6)

Jerry

Jerry pitää puolensa ja ottaa taikakiven vuorollaan Kallelta, joka yrittää antaa sitä hänen ohitseen Ristolle. Jerry sanoo oma-aloitteisesti ilman Outin erillistä kysymystä, että taikakivi ei sanonut hänelle mitään. (1)

Lapset ovat eläintarhan eläimiä ja ovat valinneet itselleen roolin. Jerry sanoo olevansa pantteri, kun Outi-Tilkku sitä kysyy. Kun Outi-Tilkku kysyy, onko Jerry-Pantteri nähnyt jäniksiä, vastaa Jerry: ”En.”

Jerry on siis lähtenyt leikkiin mukaan ja on suostunut ottamaan roolin. Roolista käsin hän vastaa roolissa olevalle Outille. Hän on sitoutunut leikkiin, vaikka hänen vastauksensa on lyhyt eikä johdattele jatkokeskusteluun. (2)

Kalle ja Timo ovat ruvenneet kiipeilemään ja juoksentelemaan. Jerry on liittynyt mukaan. Outi keskeyttää poikien menon. (3)

Jerry myötäilee levotonta Timoa ja Kallea. (4)

Outi joutuu keskeyttämään leikin ja ojentamaan poikia. (5)

Jerry on ottanut opikseen Outin äsken Timolle ja Kallelle osoittamasta ohjeesta. Jerry lähtee Outin johdattamaan leikkiin mukaan. (6)

Eläintarhan johtajan puheilla tarvitaan taikakiveä. Jerry lähtee hakemaan kiven. Timo tahtoo olla sen antaja ja vaatii sen Jerryltä ilmoittamalla, että hän sen antaa. Jerry antaa kiven Timolle.

Jerry on leikissä mukana ja osoittaa halukkuutta toimia aktiivisesti sen sisällä ja hyväksi. Hän ei halua rettelöitä ja antaa periksi, kun Timo vaatii ilman mitään perusteluja kiven itselleen. (7)

Perhe on vapautettu, ja Outi on löytynyt emo. Jerry lähtee etsimään Tilkku- ja Takku-nukkea Emmin ja Timon kanssa. Hän tuo Takku-nuken. *Jerry on sitoutunut leikkiin ja tarinaan ja toimii sen hyväksi rakentavalla tavalla. (8)*

Jerry on antanut Takku-nuken Annalle.

Jerryn teko on hyväntahtoinen ja ystävällinen. (9)

Riston pissipuheet naurattavat Jerryä. Tuokion päätteeksi ulkoilu kiinnostaa Jerryä enemmän kuin maalaaminen. Hän lähtee ulos Riston kanssa, joka oli juuri naurattanut häntä puheillaan. (10)

4.2 Nalle-ryhmän tuokiokohtaiset narratiivit

Nalle-ryhmän esittely

Annukka (4 v.)

Annukka on Nalle -ryhmän nuorin tyttö. Hän on ujo ja hiljainen, mutta osallistuu leikkeihin. Hän on ryhmään ja aikuisten ohjeisiin sopeutuva. Hän ei aiheuta koko draamaprosessin aikana minkäänlaista häiriötä. Hän näyttää nauttivan draamatuokioihin osallistumisesta. Annukka kuuntelee keskittyneesti kertomuksia ja keskusteluja, vaikka ei juuri itse käytä puheenvuoroja. Hän rakentaa Millan valitsemana parina yhdessä Millan kanssa Tilkku-pupun yöpymismajan. Nalle-ryhmässä hän on ainoa, joka ei halunnut käydä Tilkun roolissa poppamiehen luona.

Jani (4 v.)

Jani on Nalle-ryhmän nuorin poika. Hän on aina innokas osallistumaan uusiin ehdotuksiin, olipa tarjottu toiminta mitä tahansa. Ryhmässä toimimisen perustaidot kuten keskittyminen kuuntelemaan ohjeita tai oman vuoron odottaminen ovat vielä harjoittelun alla. Joskus ohjaajan täytyy ottaa Jani syliin tai lähelleen istumaan, että tämä malttaisi hiljentyä seuraamaan draamatapahtumien kulkua. Tarinan henkilöiden sekä tarinan tapahtumien hahmottaminen näyttää prosessin alussa olevan Janille vielä vaikeaa, mutta innokkuus ja halu osallistua eivät näytä siitä kärsivän. Majojen rakentaminen ja yön leikkiminen (valojen sammuttaminen pimennetyssä huoneessa) on Janille erityisen mieleistä. Hän tiedustelee useamman kerran prosessin aikana, milloin taas rakennettaisiin majoja. Sopimattomien, rumien sanojen puhuminen kiinnostaa. Loppua kohti Janin draamatoimintataidot kehittyvät ja hän osoittaa sitoutumistaan prosessiin. Jani tekee omassa ryhmässään yhden tarinan ratkaisevista teoista: hän käy nappaamassa poppamiehen lääkkeen.

Jonna (6 v.)

Jonna on älykäs, harkitseva ja asioita punnitseva, verbaalisesti lahjakas keskustelutaitoinen lapsi. Jonna on päiväkotiryhmän ainoa lukutaitoinen. Hän on kiinnostunut draamaprosessista ja eläytyy voimakkaasti tarinaan ja leikkeihin. Hän johdattelee tarinaa eteenpäin yhdessä Millan kanssa. Vaikka Jonnalla ja Millalla on henkilökunnan kertoman mukaan päiväkodissa keskinäinen kilpailuasetelma, he molemmat kykenevät toimimaan draamatuokioilla rakentavasti, vaikka heillä olisi aikaisemmin aamulla ollut keskinäisiä erimielisyyksiä. Jonna on ainoa lapsi, joka omasta ehdotuksestaan on myös poppamiehen roolissa. Hänen poppamiehensä on pitkälti samantyyppinen kuin ohjaajan poppamies. Roolia ei varsinaisesti ohjata. Ohjaaja mainitsee kohtauksen alussa vain yhden ehdon: poppamies ei anna lääkettä Tilkku-pupulle. Monta lasta käy Tilkku-pupuna Jonna-poppamiehen luona pyytämässä lääkettä. Jonnan tekemä rooli on vivahteikas, ilmeikäs ja vakuuttava. Se vakuuttaa myös lapset, jotka ovat Tilkun rooleissa kysymässä lääkettä.

Milla (5 v.)

Milla on verbaalisesti lahjakas, Nalle -ryhmän kantava voima, joka eläytyy tarinaan hyvin vahvasti. Hän tuntuu ikään kuin imevän itseensä ohjaajien kertomusta. Hän kuuntelee ohjaajia herpaantumattoman keskittyneesti ja monesti yllättää sillä, että hän tuntuu melkein tietävän ohjaajan seuraavat repliikit. Hän välillä toimii kuin tuplakertojana. Hän rakentaa kertomusta omalla toiminnallaan ja puheenvuoroillaan. Millan ja Nalle-ryhmän toisen vahvan tytön, Jonnan, välillä on päiväkodissa havaittu olevan keskinäinen kilpailuasetelma (ks. Jonnan esittely). Vanhempien työn takia Milla joutuu olemaan poissa muutamalta draamatuokiolta. Silti hän pysyy hyvin juonessa mukana. Äiti oli kertonut henkilökunnalle, että Milla selittää draamapäivien tapahtumat yksityiskohtaisesti isolle veljelleen, kun he ovat autossa matkalla kotiin. Milla tuo avoimesti esille sen, että hän nauttii draamaprosessista ja siihen liittyvistä leikeistä. Kun puolen vuoden kuluttua draamaprosessin päättymisestä käydään lasten kanssa muistelukeskustelu edellisen syksyn tapahtumista, Milla osoittaa suurta kypsyyttä pohtiessaan ryhmän tekemiä eettisiä ratkaisuja.

Riina (6 v.)

Riina on diagnosoitu selektiiviseksi mutistiksi. Kotona hänen tiedetään vanhempien kertoman mukaan puhuvan normaalisti. Päiväkodissa hän ei puhu aikuisille eikä lapsille. Ohjaaja tuntee Riinan tavan toimia ja hän ottaa sen huomioon kahdella tavalla: hän tarjoaa tilaisuuksia puhua ja huolehtii samalla siitä, että puhetilanteista ei tulisi liian ahdistavia. Toisaalta ohjaaja tarjoaa tilaisuuksia osallistua toimintaan, jossa ei tarvitse puhua. Äiti ja perheneuvolapsykologi pitävät tärkeänä, että Riinalla on tilaisuus toimia yhdessä muiden lasten kanssa. Korkeimpana tavoitteena on, että draamatoiminta auttaisi Riinaa luopumaan vaikenemisestaan päiväkotiympäristössä.

Riina on draamaprosessin aikana johdonmukaisesti puhumatta. Prosessin aikana on useita tilaisuuksia, joissa Riina voisi vaikka vain yhdellä sanalla vastata kysymyksiin. Hän ei halua tehdä niin. Kielteisen vastauksen hän ilmaisee jäykistymällä tai jähmettymällä (tuskin havaittavasti) tai tuijottamalla kysyjää ilmeettömänä silmiin tai kysyjän ohi. Voimakkaimmillaan hän saa yhden myöntävän vastauksen ilmaistua räpäyttämällä silmiään ikään kuin nyökkäykseksi. Jonna on ainakin kerran Riinan tulkkina: Kun ohjaaja kysyi kaikilta lapsilta vuorotellen, mistä hedelmistä he pitivät, Riina ei omalla vuorollaan vastaa. Ohjaaja kysyi uudestaan koko ryhmältä: ”Tiedättekste mistä Riina tykkää”. Jonna vastaa Riinan puolesta: ”Banaanista”. Outi varmistaa Riinalta: ”Tykkäätkö?” Riina nyökkää tuskin havaittavasti. Outi vahvistaa sanallisesti: ”Banaanista”.

Riina on aktiivisesti mukana toiminnassa, hän kuuntelee tarkkaavaisesti ja keskittyneesti kertomusta ja keskusteluja. Hän osallistuu toisten lasten kanssa toiminnallisiin osuuksiin, mutta ei sellaisiin, joissa vaaditaan puhumista. Hän ei esimerkiksi käy Tilkkuna pyytämässä poppamieheltä lääkettä, koska tilanteessa pitäisi puhua yksin, mutta hän rakentaa Jonnan kanssa yhteistä Tilkku-pupun yöpymismajaa, koska sitä voi tehdä puhumatta.

Satu (6 v.)

Satu on älykäs ja temperamenttinen lapsi, joka tuntuu jännittävän yleisesti lähes kaikkea uutta. Henkilökunta kertoo Sadun reagoivan usein kirkumiskohtauksilla, jos tilanteet päiväkodissa eivät suju hänen tahtonsa mukaisesti. Esimerkiksi päiväkotiin jääminen oli ollut aluksi vaikeaa. Draamatuokioilla jännitystä on varsinkin prosessin alussa havaittavissa, mutta Satu näyttää nauttivan silti sekä kerronnasta, keskusteluista että toiminnallisista osuuksista. Tuomas on hänen paras ystävänsä päiväkodissa, ja parileikkitilanteissa Satu leikkii aina Tuomaksen kanssa. Yhteisissä kokoontumisissa Satu asettuu aina Tuomaksen viereen. Hän komentelee Tuomasta ja Tuomas tottelee Satua lauhkeasti ja hyväntahtoisesti. Draamaprosessin alkupuolella Satu ei halua mennä mukaan kuvitteellisiin tilanteisiin. Prosessin loppupuolella hän on täysipainoisesti ja rentoutuneesti myös fiktiivisissä roolitilanteissa mukana. Eräässä kohtauksessa, joka ei kuulu valittuihin tuokioihin, lennetään yhdessä taikamatolla. Satu on kohtauksessa erityisen suojeleva lentopelkoista Pomperi-possua kohtaan. Hän suojaa kyyryssä olevaa possua (Paula, toinen ohjaaja) vartalollaan ja rauhoittelee tätä puhelemalla lempeästi.

Tuomas (6 v.)

Tuomas on ystävällinen, hyväntahtoinen, lauhaluonteinen, aktiivinen, tunteitaan ja hellämielisyyttään osoittava, avoin ja empaattinen lapsi. Tuomaksella ja Sadulla on erityisen läheinen ystävyyssuhde. Tuomas näyttää alistuvan mielellään ja vapaaehtoisesti Sadun palvelijaksi, jota Satu komentelee omistajan ottein. Toisaalta Tuomas on Sadun tuki ja turva. Hän istuu aina Sadun vieressä ja parileikeissä on Sadun pari. Ryhmän muut

lapset tietävät ja hyväksyivät Tuomaksen ja Sadun ystävyyden. Draamaprosessin tarinan käänteissä Tuomas on myös auttavainen ja pyrkii saamaan hankalat tilanteet hyvälle tolalle. Hän nauttii kokonaisvaltaisesti draamaprosessin kerronnasta, keskusteluista ja toiminnallisista osuuksista.

Neljälle valitulle draamatuokiolle osallistuivat Nalle-ryhmän lapset Taulukko 2:n osoittamalla tavalla. Kaikki ryhmän lapset olivat paikalla valituilla tuokioilla lukuun ottamatta Riinaa ja Millaa, jotka olivat poissa yhdeltä tuokiolta. Tuokiokohtaisten narratiivien järjestys vaihtelee. Järjestykseen on vaikuttanut kyseisen lapsen osallistumisen tapa ja myös raportin luettavuus. Jos lapsi on esimerkiksi toiminut tuokion alussa aktiivisesti tai hänen toimintansa on ollut tuokion etenemisen kannalta merkittävää, olen kuvannut hänen toimintansa ensimmäisenä. Passiivisemmat lapset, joiden toiminta on ollut enemmän läsnäoloa tai seuraamista olen kuvannut viimeiseksi. Eri tuokioilla eri lapset olivat aktiivisempia tai vetäytyvämpiä. Tuokiolta *Takku pulassa* (metsäretki) on kuvaukset vain niistä lapsista, jotka osallistuivat aktiivisesti draamaan.

TAULUKKO 2. Nalle-ryhmän lasten osallistuminen draamatuokioille.
Sulkeissa olevat lapset eivät käyttäneet tunnistettuja puheenvuoroja tai muuten osallistuneet aktiivisesti draamatoimintaan.

Tilkku tapaa Takun	Takku pulassa (metsäretki)	Tilkku sairastuu	Tilkun perheen vapauttaminen
Milla	Milla	Jonna	Jonna
Jonna	Jonna	Tuomas	Milla
Satu	Satu	Satu	Satu
Tuomas	Tuomas	Jani	Tuomas
Jani	Jani	Riina	Jani
Annukka	(Annukka)	Annukka	Annukka
Riina	(Riina)	Milla poissa	Riina poissa

4.2.1 Tilkku tapaa Takun

> Orvoksi jäänyt jäniksenpoika Tilkku harhailee metsässä ja aikoo syödä nälkäänsä puolukoita ennen kuin alkaa kyhätä itselleen yöpymispaikkaa. Puolukoita vartioikin ahne ja itsekäs leijonanpentu Takku, joka ei anna Tilkun syödä marjoja. Takku ei siedä sitäkään, että Tilkku tekisi yöpymismajaa metsään, vaan vaatii Tilkun majaa itselleen.

Milla

Outi kertoo Tilkku-jäniksestä, jonka maha murisi niin kovasti, että Tilkku pelästyi. Milla tukee omalla spontaanilla kommentillaan kertomuksen jännittävyyttä. (1)

Outi on juuri kertomaisillaan, kuinka Tilkku tapaa Takun, leijonan pennun. Milla kannustaa välihuomautuksellaan Outia kuvailemaan metsässä istuvaa olentoa. (2)

Milla osallistuu aktiivisesti keskusteluun, jossa lapset koettavat löytää perusteluja Takun käyttäytymiselle. Merkille pantavaa on se, että Milla, Tuomas ja Jonna koettavat selvästi ymmärtää Takun paheksuttavaa käytöstä ja löytää sille hyväksyttävän perustelun. Vaikka Outi esittää vastaperusteluja tuoden esille Takun räikeän ja itsekkään toiminnan, Milla, Tuomas ja Jonna koettavat löytää muita perusteluja. He puolustavat Takun käyttäytymistä petoeläimen luonnolla ja sillä, että peto- ja saaliseläimet eivät voi olla ystäviä keskenään. Milla, Tuomas ja Jonna ovat samalla kannalla ja esittävät vuorotellen täydentäviä perusteluja Takun käyttäytymiselle. Milla vahvistaa Tuomaksen ja Jonnan esittämiä perusteluja. (Ks. myös lukuja 3.2.2 ja 4.3.4.) (3)

Outi antaa yleisen ohjeen, jonka mukaan lapset voivat tehdä majan joko yhdessä jonkun toverin kanssa tai itsekseen. Milla vastaa ensimmäisenä osoittaen innostusta majan rakentamistehtävää kohtaan. Samalla hän on jo valinnut ryhmästä toverikseen ryhmän nuorimman tytön, Annukan. Annukalle Millan valinta sopii ja tytöt alkavat rakentaa yhdessä majaa. Outi kiinnittää positiivista huomiota jokaisen lapsen toimintaan käymällä ihastelemassa lasten ja siis myös Millan aikaansaannoksia. (4)

Outi rytmittää draamatuokion ajankäyttöä ilmoittamalla, että pian majan rakentamiseen varattu aika päättyy. Milla on keskittynyt majan rakentamiseen ja se on hänestä mukavaa. Kun Outi kutsuu seuraavaksi lapsia yhteiseen kokoukseen, Milla ei noudata lapsille yhteisesti osoitettua kehotusta, vaan tulee vasta sitten, kun häntä on kutsuttu nimeltä. Milla esittelee ylpeänä Annukan ja hänen yhteistä majaa. Outi osoittaa kiinnostustaan lasten aikaansaannoksia kohtaan ja kuuntelee ja kuvailee toisin sanoin majan erityisominaisuuksia. (5)

Outi on Takku-leijonan roolissa. Takku vaatii vuorollaan jokaista pesää itselleen. Milla puhuu Annukankin puolesta tässä kohtauksessa. Hän kuitenkin luonnehtii majaa toistuvasti heidän yhteisekseen: ”Me rakennettiin tää. Tää on meiän”. Milla ei ole halukas luovuttamaan pesää Takulle. Millalle ei riitä Takun perustelu, että hän on suunnitellut juuri sellaista majaa itselleen. Se, että Milla ja Annukka ovat sen rakentaneet, oikeuttaa Millan mielestä heidät siinä olemaan. (6)

Outi on esittänyt ryhmälle kokoontumiskutsun. Houkuttimena hän mainitsee, että metsäaukiolle on ilmestynyt taikatuoli. Majaleikki kiinnostaa vielä Millaa ja Annukkaa siinä määrin, että Outi joutuu kutsumaan heitä nimeltä. (7)

Outi kysyy vuorotellen jokaiselta lapselta tai parilta, onko heillä jotain sanottavaa Takku-leijonalle. Milla kuuntelee toisten lasten vastauksia ja vastaa vuorollaan, kun Outi osoittaa kysymyksen hänelle.

Millalla on varma näkemys Takun toiminnasta. Se ei olisi saanut käyttäytyä niin rumasti. Kun Outi Takkuna vaatii selitystä, Milla selittää toisten mielen pahoittuvan ja loppujen lopuksi Takun omankin mielen. Kun Outi edelleen Takun roolista perustelee vaatimuksiaan sillä, että hän halusi majat, Milla sovittelee äänensävyllään ja perustelee majapaikan valintaa sillä, että siellä kasvoi niin paljon kukkia. Milla on hetkeksi siirtynyt fiktioon. (8)

Kun Outi puhuu omana itsenään, käyttää Millakin Takusta kolmatta persoonaa: ”Se ei sais käyttytyä niin rumasti.” Kun Outi muuttaa ääntään taas Takun ääneksi, vastaa Milla suoraan Takulle käyttäen yksikön toista persoonaa: ”Toiset menee pahalle mielelle ja kohta sullekin tulis”.

Milla pystyy nopeasti menemään rooliin ja tulemaan sieltä pois. Hän vastaa tässä herkästi Outin kutsuun. (9)

Outi kysyy Millan parilta Annukalta, mitä tämä ajattelee Takun käyttäytymisestä. Annukan vastaus ei kuulu nauhalta. Milla vastaa Annukan puolesta, kun Outi kysyy Annukalta perustelua väitteelleen. Majaleikki kiinnostaa Millaa.

Kun Outi ottaa Takun peruukin päästään, Milla katsoo sen vaiheen loppuvan ja majaleikin jatkuvan. Hän noudattaa kuitenkin Outin antamaa ohjetta jäädä vielä hetkeksi istumaan ja palaa paikalleen. (10)

Milla huolehtii, että Outi kysyy myös Riinan mielipidettä Takun käyttäytymisestä. Outi, joka on aikaisemmin kysynyt myös Riinalta, kysyy tältä uudestaan. Riina ei vastaa tälläkään kertaa, vaan ilmaisee vetäytyvällä eleellään haluttomuutensa vastaamiseen. (11)

Tuokion päätyttyä Milla antaa Outille spontaania myönteistä palautetta. Hänen mielestään sillä kerralla oli ihanaa. Hän mainitsee tehneensä majaan oman kukkatyynyn. Outi osoittaa vastaanottaneensa Millan palautteen esittämällä vahvistuskysymykset:”Oliko?” ja ”Teitkö?” (12)

Jonna

Outi on esitellyt tarinan uuden henkilön. Nälkäinen ja väsynyt Tilkku on aikonut syödä nälkäänsä löytämiään puolukoita, mutta leijonanpentu Takku, joka asuu metsässä, on kieltänyt Tilkkua syömästä yhtään marjaa, vaikka se on jo itse syönyt vatsansa täyteen puolukoita. Ilkeästi muristen se hätistää Tilkun pois puolukkamättään luota. Outi kyselee lapsilta, osaisivatko he selittää, miksi Takku ei antanut puolukoita Tilkulle. Jonna on kuunnellut Millan ja Tuomaksen ehdotuksia Takun perusteluiksi: metsä oli Takun oma, Takku halusi syödä marjat yksin, se halusi säästää marjoja vastaisen varalle kotiin tai seuraavaksi päiväksi. Jonna tuo tilanteeseen uudenlaisen ehdotuksen. Hän ei mieti syitä Takun puolukanpoimintakiellolle, vaan etsii keinoa, millä Tilkku Takun

kiellosta huolimatta saisi nälkäänsä puolukoita. Jonna ehdottaa ensin, että tarinassa Takku tekisi toisella tavalla: se menisikin vähän kauemmas nukkumaan, jolloin Tilkku olisi voinut käydä niitä syömässä. Konflikti ratkeasi itsestään. (1)

Keskustelussa, jossa Tuomas ja Milla keskittyvät vielä pohtimaan Takun vaikuttimia ja jossa Outi pyytää tarkentavia perusteluja Tuomaksen ja Millan väitteille, että Tilkku ja Takku eivät voi olla ystäviä, Jonna alkaa tukea Millan ja Tuomaksen näkemystä. (Ks. luku 3.2.2.) Lapset kehittelevät päätelmäketjun: erilaiset eivät voi olla ystäviä, koska erilaiset - leijonat - voivat syödä pupuja. Leijonat kuuluvat petoeläimiin ja sen vuoksi ne eivät voi olla pupujen ystäviä. Lisäperusteluksi esitetään se, että leijonat ovat kissojen sukua ja kissat taas tiedetään petoeläimiksi. Jonna huomauttaa kuitenkin, että tavalliset kissat eivät ole petoeläimiä ja saa tähän näkemykseensä Millalta tukea.

Keskustelun kulku poikkeaa melko kauas Outin tavoitteesta, jossa ideana oli saada kuulla, mitä lapset ajattelivat Takun itsekkyydestä. Yllättävää oli, että Tuomas, Milla ja Jonna olivat varsin suvaitsevaisia Takun itsekkyyttä kohtaan. Kukaan ei heistä esittänyt, että Takun olisi syytä miettiä uudestaan, voisiko Tilkku sittenkin saada puolukoita. (2)

Outi on valmistellut uutta leikkiä, jossa lapset voivat rakentaa Tilkku-pupuina yöpymismajat itselleen tai toverin kanssa yhdessä

Draaman kannalta leikin tavoitteena on syventää Tilkun tilanteeseen eläytymistä. Toinen, laajempi tavoite on tarjota mahdollisuus rakentaa yhdessä toverin kanssa maja. Oletuksena on, että yhdessä rakentaminen kehittäisi neuvottelutaitoja ja toisen huomioon ottamista. Outi tarjoaa mahdollisuuden myös rakentaa maja yksin, sillä ryhmässä on pariton määrä lapsia, ja on todennäköistä, että kolmen lapsen ryhmää ei luonnostaan synny. Ryhmässä mahdollisesti on myös lapsia, joita ei ehkä valita toveriksi tai jotka eivät halua rakentaa majaa yhdessä toisen kanssa.

Jonna ilmoittaa olevansa Riinan kanssa. Riina ei ota kantaa, sillä hän ei puhu päiväkodissa kenellekään. Riina kuitenkin siirtyy Jonnan pariksi ja rakentaa Jonnan kanssa yhteistä majaa.

Jonna osoittaa kykyä toimia ryhmässä; hän leikkii yhdessä lapsen kanssa, jonka kanssa yhteistoiminta voisi olla erityishaasteellista, koska tämä ei suostu puhumaan. Jonna haluaa etukäteen myös tarkistaa, millainen rakentaminen on luvallista, mitä tarvikkeita majaan saa käyttää. (3)

Majoja on rakennettu ja Outi käy läpi jokaisen majan yhdessä lapsiryhmän kanssa. Jonna esittelee Riinan ja hänen yhteistä majaa kuvailemalla sen erityisominaisuuksia. Outi myötäilee ja tuo esille majan käytännöllisyyden nimenomaan Tilkku-pupun kannalta. Outi syventää näin lasten roolia. (4)

Leikissä, jossa Outi käy itsekkäänä ja omistushaluisena Takkuna vuorotellen jokaisella majalla vaatimassa sitä itselleen, Jonna puolustaa Riinan ja hänen yhteistä majaa. Hän ehdottaa ärhentelevälle Takulle, että tämä rakentaisi itselleen oman majan ja osoittaa hänelle rakennustarvikkeitakin. Kun Takku syyttää, että Jonna ja Riina ovat jo ottaneet kaikki hyvät tarvikkeet ja kukat omaan majaansa, Jonna puolustautuu sillä, että koristeet ovat jo heidän. Silti

Jonna viskaa omista kukistaan yhden Takulle. Takku osoittautuu olevan avuton ja yksinäinen ja kyvytön huomaamaan omassa käyttäytymisessään korjaamisen varaa. Hän syyttää epäoikeudenmukaisesti Tilkkua kiusaamisesta ja lähtee kantelemaan Tilkun ilkeydestä äidilleen. Tuomas ja Satu antavat Jonnalle sivustatukea nimittelemällä Takkua ärripurriksi. (5)

Kun leikitään leikkiä, jossa lapset voivat sanoa taikatuolissa istuvalle Takulle mitä he haluavat ilman että Takku voisi heille ärhennellä, Jonna kysyy Takulta huolehtivaisesti, onko sitä harjattu. Jonna ei moiti eikä ihmettele Takun röyhkeää käyttäytymistä. (6)

Jonna jää draamatuokion loputtua Millan kanssa viimeiseksi huoneeseen. Kun Milla kertoo Outille, miten ihanaa hänellä on ollut ja kuinka hän teki majaansa kukkatyynyn, kertoo Jonnakin tehneensä sellaisen. (7)

Satu

Satu ja Tuomas ovat rakentaneet yhteisen majan. Satu on ollut majan rakentamisessa johtava henkilö, ja Tuomas on ollut toteuttamassa Sadun suunnitelmia. Satu ilmeisesti olisi halunnut majan sisältä korkeammaksi. Hän ei vaikuta kovin tyytyväiseltä heidän yhteiseen majaansa. (1)

Satua jännittää, kun Outi laittaa leijonaperuukin päähänsä. Hän ilmoittaa jo etukäteen pelkäävänsä Outia peruukkipäisenä, vaikka hän ei ole vielä nähnytkään tätä sellaisena. *Satu hallitsee tilanteita usein kirkumalla. Nyt hän yrittää saada Outin muuttamaan suunnitelmiaan ennakoimallaan pelkäämisellä. Outi rauhoittaa Satua, ettei tämän tarvitse pelätä, koska tämä tietää, että on kyse leikistä. Satu pitää kiinni tulevasta pelostaan, mutta Outi laittaa siitä huolimatta peruukin päähänsä. Hän ilmoittaa olevansa leijona ja kääntää Satun pelon leikkiin kuuluvaksi peloksi: hän on leikisti ärsyttävä, joten Satu voi leikisti pelätä. Outi muistuttaa, että onneksi Sadulla on Tuomas, hyvä ystävä turvanaan, niin hänen ei tarvitse oikeasti pelätä*.

Satu katsoo Outia tiukasti silmiin, selvästi kiinnostuneena ja hymyillen hieman jännittyneesti. Toisetkin lapset katsovat Outia uteliaan kiinnostuneina. Satu suostuu kirkumatta seuraamaan, mitä seuraavaksi tapahtuu. (2)

Leikissä Outi-Takku käy ärhentelemässä vuorotellen jokaisessa majassa ja vaatii niitä itselleen. Hän aloittaa Sadun ja Tuomaksen majasta. Satua ei enää muistuta pelostaan, vaan hän pyytää Outia odottamaan, että saa korjattua majaa paremmaksi. Kun Outi-Takku tulee majalle vaatimaan sitä, Satu puolustaa majaa tinkimättä. Hän kirkuu ja on jännittynyt, mutta hän on samalla innostunut leikistä. Tuomas puolustaa majaa hänen toverinaan. Satua naurattaa lopussa Outi-Takun ärhentely. (3)

Kun Outi-Takku on Millan ja Annukan majalla vaatimassa sitä itselleen, Satu moittii Takkua tyhmäksi leijonaksi. Toiset lapset yhtyvät häneen. Kun Tuomas nimittelee Takkua ärripurriksi, sanoo Satukin kerran samalla tavalla kuin Tuomas. (4)

Kun Outi esittelee Taikatuoli-leikkiä, Satu ei halua yhtyä fiktioon. Outi ei ala väitellä Satun kanssa, vaan sanoo kertovansa kohta millaisesta taikatuolista on kyse.

Satu hyväksyy ajatuksen eikä enää vastusta fiktiota. Satu näyttää taas pelkäävän ja jännittävän valmiiksi uutta fiktiivistä tilannetta. Outi saa omalla tyynellä suhtautumisellaan Satun pysymään rauhallisena. Outi huomaa Sadun jännittyneisyyden, hyväksyy sen, mutta ei anna sen muuttaa suunnitelmiaan. (5)

Outi johdattelee leikkiä, jossa jokaisella on tilaisuus sanoa taikatuolilla istuvalle Takulle, mitä ajattelee sen käyttäytymisestä. Milla on sanonut, että Takku ei saisi käyttäytyä niin rumasti. Outi kysyy perustelua ja Satu vahvistaa sanomalla, että ei saa, perustelematta väitettään mitenkään. Satu kuitenkin osoittaa kuunnelleensa keskustelua ja tukee kannanotollaan Millan näkemystä. (6)

Taikatuoli-leikin puheenvuorokierroksella Outilta jää vahingossa Satu ensin väliin. Satu huomauttaa Outille, että hänen mielipidettään ei kysytty. Outi pahoittelee tapahtunutta ja kysyy, onko Sadulla jotain sanottavaa Takku-leijonalle. Satu kysyy Takulta, miksi tällä on silmälasit. Sadun ystävä Tuomas on kysynyt, miksi tällä on kello kädessä. Outi vastaa Punahilkka-sadun isoäitisuden tapaan, että siten hän paremmin näkisi Sadun.

Tässä kohdassa kaikkien tuntema satu Punahilkasta putkahtaa dialogiin mukaan. Sadun kysymys on muotoiltu samaan tapaan kuin Punahilkan kysymys sadussa ja Outi vastaa siihen samaan tyyliin. Ehkä Satu miettii fiktion ja todellisuuden ristiriitaa, kuten Tuomas. Satu on ilmaissut alkuun haluttomuuttaan suostua kuvitteelliseen maailmaan. Tässä kohdassa voi olla kysymys kuvitteellisen maailman mysteerin pohtimisesta. Kapeammin tulkiten Satu on saanut tasavertaisen käyttää puheenvuoroa. (7)

Outi kertoo leikin lopetusvaiheeseen liittyvässä leikissä, miten Tilkku-pupu oli menossa nukkumaan pesäänsä. Lapset ovat Tilkku-pupuina majoissaan. Satu ilmoittaa, että hän ei nukahda.

Sadun repliikki voi kertoa siitä, että Satu ei halua täysin eläytyä leikkiin. Sadulle tyypillinen jännittäminen näkyy tässä tilanteessa. Toisaalta voi olla, että nukahtamisleikki paikoissa, joissa lapset yleensä oikeasti nukahtavat päiväunille, tuottaa ristiriitaisen ajatuksen. Arkipäivän konkretia tulee fiktioon mukaan. Mahdollista on sekin, että koska Satu ei pidä muutenkaan nukahtamisesta päiväkotiympäristössä, tämä tilanne muistuttaa häntä siitä. (8)

Tuomas

Tuomakselle on luonteenomaista, että hän haluaa osallistua aktiivisesti ja auttaa Outia vastaamalla jotain aiheeseen liittyvää. Vähän aikaisemmin Outi on esitellyt tarinan uuden henkilön, Takku-leijonan. Kun Outi alkaa kertoa Tilkku-pupusta ja miten se kohtaa Takun, hän kuvailee, miten se koko päivän etsittyään taikakiveä oli kuullut mahastaan murinaa. Outi tarkoittaa, että nälkä kurisi Tilkun vatsassa, mutta Tuomas päättelee murina-sanasta, että kyseessä on leijona. (1)

Outi kyselee lapsilta, mistä ne arvelevat johtuvan, että Takku ei anna Tilkun syödä puolukoita. Kukaan ei sano suoraan, että se on itsekäs, vaan kaikki, myös Tuomas suhtautuvat ymmärtäen Takun omisteluun. Tuomas perustelee ensin Takun omisteluhalua sillä, että metsä on sen oma metsä. Omasta metsästä ei tarvitse antaa vieraalle mitään. Kun Outi esittää perustelun, että metsän marjat ovat yhteisiä, puolustaa Tuomas Takkua sillä, että se haluaa säästää marjoja

kotiin. Omille ei vieraille. Kolmanneksi hän arvelee, että Takku veisi niitä ystävälle. Ystävälle, mutta ei vieraalle. Kun Outi kysyy, eikö Tilkku ole Takun ystävä. Kun Milla sanoo, etteivät niin erilaiset voi olla ystäviä, puolustaa Tuomas Millan näkemystä sillä, että leijonat voivat syödä joskus pupun. Tilkun ei olisi siis hyvä olla lähellä Takkua ja Takun puolukoita, koska hän itse voi tulla syödyksi vain sen takia, että Takku on leijona ja hän pupu. Milla ja Jonna vielä vahvistavat tätä näkemystä perusteluillaan, että kissaeläimet ovat petoja ja leijona on kissojen sukua. (Ks. luku 3.2.2*)*

Kiinnostavaa on, että kukaan ei tuomitse Takkua. Vaikea arvioida, miten paljon lapset yrittävät saada selville, mitä he ajattelevat Outin toivovan heidän vastauksiltaan. Outi pysyy neutraalina eikä ota itse kantaa.

Tästä tuli tämän prosessin keskeinen tapa käsitellä erilaisia eettisiä kysymyksiä. Oli erilaisia tilanteita, jotka ratkesivat aina jollakin tavalla, mutta ohjaajat eivät ottaneet suoraan kantaa, mikä oli oikein ja mikä väärin. Keskustelu jäi avoimeksi. (2)

Satu ja Tuomas tekevät yhteistä majaa. Kun lapset alkavat saada majansa valmiiksi, Outi käy ihastelemassa niitä vuorotellen. (3)

Tuomas on Sadun hyvä ystävä. Satu on usein jännittynyt ja kireä ja itse myös hyvin tietoinen ärtyväisyydestään. Kun Satu ilmoittaa heti valmiiksi pelkäävänsä Outia leijonan roolissa, muistuttaa Outi Satua siitä, että hänellä on ystävänään Tuomas, jonka kanssa hän voi turvallisesti kohdata leikisti pelottavan leijonan ja pelätä samalla leikisti. (4)

Kun Outi käy Sadun ja Tuomaksen majalla ärhentelemässä Takku-leijonana, Satu puolustaa rohkeasti heidän majaansa. Tuomas yhtyy Satuun ja puolustaa myös majaa hänen rinnallaan. (5)

Kun Outi-Takku on Janin, ryhmän nuorimman luona, Tuomas puolustaa sivusta myös Janin majaa. (6)

Kun Outi-Takku on Annukan ja Millan sekä Jonnan ja Riinan majalla, puolustaa Tuomas sitkeästi huutelemalla omasta majastaan Takulle kaikkiaan kuusi kertaa: ”Ärripurri”. Hän on kuin terrieri, joka hellittämättömällä haukullaan koettaa saada Takun lähtemään tiehensä. (7)

Tuomas noudattaa Outin kehotusta tulla yhteiseen kokoukseen. (8)

Kun Outi on Takku-leijonana taikatuolissa ja lapset saavat sanoa hänelle, mitä ajattelevat hänen käytöksestään, Tuomasta vaivaa kaksi kysymystä: miksi Takku on niin pörröinen ja miksi Takulla on kello kädessä? Pörröisyyteen hän saa vastauksen: Takku on syntynyt pörröiseksi. Kellokysymystä Tuomas heittelee väliin, kun on toisten lasten vuoro vastata, mutta Outi ei vastaa hänen kysymykseensä.

Jää epäselväksi, miksi kello vaivasi Tuomasta niin paljon. Tuomas ehkä punnitsee mielessään toden ja fiktion välistä suhdetta, voiko leijona pitää kelloa. (9)

Tuomas noudattaa Outin ohjetta ja poistuu tuokion loputtua huoneesta yhdessä toisten lasten kanssa. (10)

Jani

Jani tekee oman majansa. (1)

Jani kuuntelee Outin ohjeita ja noudattaa niitä. (2)

Outi käy katsomassa Janin tekemää majaa ja kuvailee sitä toisille lapsille

Tässä on draamaprosessin tarjoamaa toiminnan dialogia. Aikuinen on järjestänyt mahdollisuuden leikkimiseen ja majan rakentamiseen. Hän on varannut siihen ajan ja paikan ja motivoinut sen tarinalla. Lapset vastaavat suostumalla, suorastaan innostumalla leikkimään. Aikuinen vastaa siihen käymällä katsomassa tuotoksia ja kertomalla niistä toisille.

Jani sanoo: ”Me ollaan Tilkku-pupuja.” Tällä hän osoittaa ymmärtäneensä Outin ehdottaman roolileikin idean. Outi vahvistaa: ”Niin te olette.” (3)

Jani on kiinnostunut majaleikistä. Hän haluaisi, että leikissä mentäisiin nukkumaan rakennettuihin majoihin, joita hän kutsuu Tilkuiksi. Hän puhuu Outille kuuntelematta Millaa. Hän haluaisi leikkiä vielä ”tunnin”. Outi kuuntelee samalla Jania ja Millaa ja vastaa Janille väliin, että aikaa ei ole enää paljon.

Ryhmässä on monen ikäisiä ja monen tasoisia lapsia, joille draamaleikki ja tarina merkitsevät eri asioita. Jani pitää majaleikistä. Hän joutuu sopeutumaan siihen, että sitä leikkiä ei voida leikkiä niin kauan kuin hän haluaa. Outi joutuu sovittamaan tuokion rytmityksen sellaiseksi, että kaikille lapsille riittäisi siinä kiinnostavia kohtia tarpeeksi. (4)

Jani puolustaa Tilkku-pupun roolissa majaansa ärhentelevää Takkua vastaan. Kun Outi Takun roolissa kysyy, kuka majassa on, vastaa Jani omana itsenään: ”Jani.” Jani puolustaa majaansa tiukasti. Hän saa apua myös Tuomas-Tilkulta. Jani on sitoutunut leikkiin ja vastaa roolissa olevalle Outille. Vaikea sanoa, puolustaako hän enemmän omaa majaansa kuin Tilkun majaa. (5)

Jani viihtyy majassaan ja tulee sieltä yhteiseen kokoontumiseen vasta, kun Outi kutsuu häntä nimeltä.

Janille olisi ehkä parempi, jos draamatuokioiden vaiheita olisi vähemmän ja itse leikkiin olisi enemmän aikaa. Hän joutuu nyt katkaisemaan oman rytminsä mukaisen toiminnan ryhmän toiminnan takia. (6)

Jani on ryhmässä mukana, kun Outi ohjailee häntä lempeästi. Janin ajatukset harhailevat. Häntä kiinnostaa Outin esille ottama palli, taikatuoli, ja hän haluaa kiivetä sille. Outi ohjaa hänet takaisin piiriin. Jani tottelee Outia. Jania kiinnostaa Outin kädessä oleva leijonan peruukki. Kun Outi ilmoittaa, että taikatuolissa olevalle Takku-leijonalle saa jokainen lapsi sanoa, mitä ajattelee sen äskeisestä käyttäytymisestä, Jani haluaa tietää, milloin he menevät nukkumaan. Outi vastaa, että sen vaiheen jälkeen. (7)

Jani on luomassa tarinaa eteenpäin. Hän kertoo, että sitten tulee yö ja hän lähtee ”valaisemaan nuo valot pois”. Janille majaleikki ja nukkuminen majassa on tärkeää. Yön tekeminen on myös jännittävää. Hän ei juuri ole kiinnostunut taikatuoli-tehtävästä. Kun Outi kysyy, olisiko hänellä Takulle asiaa, kiinnostaa Jania Takun ulkoasu. Hän kysyy Takun tukasta, sitten hän innostuu puhumaan kakkapuheita, jotka naurattavat häntä itseään. Näissä tilanteissa,

joissa lapsilla on tilaisuus sanoa, mitä he ajattelevat, aikuinen pääsee hetkeksi kurkistamaan heidän ajatteluunsa. Jania muutenkin kiinnostavat sinä syksynä kakka- ja pissajutut. Se tulee näkyviin myös tässä tilanteessa.

Jani jaksaa istua hiljaa toisten puheenvuorojen aikana, mutta hänen ajatuksensa menevät omia teitään. Väliin hän heittää Takulle herjauksen, välillä hän kysyy hänen nimeään. Lopussa hän kysyy, minkä takia Takulla on kärpänen kädessä. Sen hän sanoo sen jälkeen, kun Tuomas on kysynyt, miksi Outilla on kello kädessä. Ehkä Jani haluaa vain sanoa jotain, joka kuulostaa hänestä huvittavalta. Jani huomaa Outin kädessä oikeasti verta vuotavan haavan ja sanoo siitä Outille. Hän käyttää sanaa tassu. Hetken Jani on leikissä sisällä ja puhuu roolihenkilölle. Outi vastaa siihen Takkuna.

Janille leikin ja todellisuuden raja on häilyvä. Leikistä siirrytään sujuvasti todellisuuteen ja päinvastoin. Jani näyttää viihtyvän, vaikka ei varmaankaan koko ajan ole tilanteen tasalla. (8)

Jani on mielellään uskalias ja hieman röyhkeä, kun hän huomaa, että hän voi sanoa mitä haluaa taikatuolissa olevalle Outi-Takulle. (9)

Janilla ovat tarinan henkilöt menneet sekaisin. Hän puhuttelee Takkua Horniseksi. (Alkutarinassa oli taikurihirvi Horninen.) Ehkä nimi vain on hänestä huvittava. Hän haluaa tietää, miksi Outilla on peruukki päässään. Outi selittää leikkivänsä Takku-leijonaa. Janille on ehkä uutta, että aikuinen leikkii, on leikisti jokin muu. Ehkä hänelle on uutta, että pukeutumisella voi osoittaa roolia, kuten Outi peruukilla tekee. Jani oppii roolileikin elementtejä ja on niistä kiinnostunut. (10)

Outi päättää tuokion kertomalla, että on tullut aamu ja kohta olisi ruoka-aika. Lapset poistuvat huoneesta.

Annukka

Annukka suostuu, kun Milla valitsee hänet toverikseen majan rakentamiseen. (1)

Satu ja Tuomas tekevät yhteistä majaa. Samoin tekevät Annukka ja Milla sekä Jonna ja Riina. Jani haluaa tehdä oman majan. Outi katkoo maalarinteippiä valmiiksi ja istuu lattialle seuraamaan lasten rakentamista. Kun lapset alkavat saada majansa valmiiksi, Outi käy ihastelemassa niitä vuorotellen. Lapset kehuvat toistensa majoja ja myös omiaan. (2)

Annukka noudattaa Outin kutsua, vaikka hänen parinsa Milla jää vielä kohentamaan majaa. (3)

Outi käy ihastelemassa kaikkien majoja. Millan ja Annukan majalla puhumisesta vastaa Milla. (4)

Outi käy Takku-leijonan roolissa vaatimassa Tilkkujen rakentamia majoja itselleen. Milla puolustaa yksin Annukan ja hänen yhteistä majaa. Annukka istuu majassa ja seuraa sivusta Outin ja Millan sananvaihtoa. (5)

Milla ja Annukka ovat vielä majassaan ja Outi kutsuu heitä yhteiseen kokoontumiseen nimeltä. (6)

Kun Outi kysyy taikatuolissa Takku-leijonana Annukalta, onko tällä mitään sanottavaa Takulle, sanoo Annukka jotain niin hiljaisella äänellä, että siitä ei saa selvää. Ilmeisesti vastaus on ollut Takun omistelua ymmärtävä, koska Millan vastaukset myötäilevät ja perustelevat, että Takku voisi kasvaa vielä isommaksi, jos hän söisi itse kaikki puolukat. (7)

Annukka poistuu draamatuokiolta toisten lasten mukana viimeisenä. (8)

Riina

Jonna ilmoittaa rakentavansa majan Riinan kanssa. Riina suostuu olemaan Jonnan pari ja osoittaa sen lähtemällä mukaan rakentamiseen. Hän ei puhu missään vaiheessa mitään.

Leikkiin ryhtyminen ja rakentaminen ovat Riinan osuus dialogista. Jonnan puhetapa on ilmoittava, ja Riinan kohdalla se on taitavaa ja huomioonottavaa suhtautumista. Koska Jonna ei kysy Riinalta mitään, ei Riinan, jolle puhuminen päiväkodissa on vaikeaa, tarvitse vastata. (1)

Outi kutsuu lapsia majan rakentamisvaiheen jälkeen kokoontumaan huoneen keskelle, metsäaukiolle. Riina tulee ensimmäisellä kutsulla Tuomaksen, Sadun, Annukan ja Janin kanssa. Jonna ja Milla viipyvät vielä majoissaan. (2)

Outi puhuttelee Jonnaa ja Riinaa yhteisesti. Jonna vastaa Riinankin puolesta.(3)

Outi-Takku ärhentelee Jonnan ja Riinan majalla. Jonna puolustaa majaa Riinankin puolesta. (4)

Kun Outi pyytää yleisesti koko ryhmää kokoontumaan, lähtee Riina liikkeelle ensimmäisenä. Hän on kuunnellut Outia ja toimii hänen antamiensa ohjeiden mukaisesti.

Ohjeiden noudattaminen on Riinan osuus dialogista. Hän ei tee yhtään aloitetta. Hän on aina vastaavana osapuolena. Hänen ele- ja ilmekielensä on myös niukkaa. Kuitenkin hän on joka kerran läsnä fyysisesti, mutta myös psyykkisesti. Riinan olemus on aktiivinen ja osallistuva, jos aikuinen pysyy tarpeeksi etäällä eikä ota häneen henkilökohtaista kontaktia. (5)

Kun Outi kysyy, onko Riinalla jotain asiaa taikatuolissa istuvalle Takku-leijonalle, Riina vaikenee tapansa mukaan ja hänen olemuksensa jäykistyy ja jähmettyy. Jännitys laukeaa, kun Outi vaihtaa puheenaihetta eikä enää kohdista huomiotaan Riinaan. Riinalla ei ole asiaa Takulle tai jos on, hän ei halua sitä sanoa. (6)

Milla vähän myöhemmin huomauttaa Outille, että Riinalta ei ole vielä kysytty, mitä hän ajattelee Takun käyttäytymisestä. Outi vakuuttaa kysyneensä, mutta kysyy silti uudestaan. Riina vaikenee nytkin kuten vähän aikaisemmin. Hän vetäytyy aavistuksen verran taaksepäin. (7)

4.2.2 Takku pulassa

Leijonanpentu Takku on joutunut metsässä pulaan sotkeutuessaan mummolleen viemiinsä villalankoihin. Paikalle osuu Tilkku, joka auttaa Takun irti. Takku pahoittelee aikaisempaa itsekästä käytöstään ja tarjoutuu Tilkulle toveriksi, kun tämä

lähtee etsimään hukkaamaansa taikakiveä, jonka avulla hänen pitäisi löytää Tilkun kadonnut perhe.

Milla

Outi on etukäteen lasten tietämättä mennyt metsään ja piiloutunut sinne lankoihin sotkeutuneena Takkuna. Toisten aikuisten kanssa on sovittu, että hän kulkee tiettyä polkua ja jättää sinne Takun päiväkirjan vihjeeksi siitä, että tämä on kulkenut metsässä. Tarkoitus on, että lapset löytäisivät lankoihin sotkeutuneen Takun vihjeiden avulla. Ohjaajia kiinnostaa nähdä, miten lapset suhtautuvat pulaan joutuneeseen Takkuun, joka ensi tapaamisella oli osoittautunut melkoisen hankalaksi ja röyhkeäksi.

Kun Silja-ohjaaja löytää metsästä Takun päiväkirjan, tummansinisellä sametilla päällystetyn kansion, ja kysyy tavoitteenaan herättää lasten kiinnostus kuvitteellista tarinaa kohtaan, mikä hänen löytämänsä esine voisi olla, vastaa Milla ensimmäisenä. Hän osoittaa olevansa kiinnostunut aikuisen järjestämästä ohjelmasta. Kun Silja antaa lisää vihjeitä avaamalla kansion ja osoittamalla siellä olevan leijonan kuvan, tulkitsee Milla leijonan olevan Takku-leijona. Siihen mennessä ei ole annettu muita vihjeitä siitä, että kysymyksessä voisi olla Takku. Edellinen vihje on ollut pari päivää aikaisemmin pidetty draamatuokio, jolloin Takku-leijona oli vaatinut lapsilta heidän rakentamiaan majoja. (1)

Milla on astunut kuvitteelliseen maailmaan ja toimii sen ehdoilla. Ryhmässä on vahvistunut käsitys, että löytynyt kansio on Takun päiväkirja. Milla päättelee, että Takku on ollut siinä metsässä, ja että se on pudottanut päiväkirjan matkalla omaan kotiinsa.

Milla kehittelee omalla puheenvuorollaan yhteistä tarinaa. (2)

Outi on siis mennyt lasten tietämättä kauemmas metsään sovittua polkua pitkin ja jättänyt mättäälle Siljan kanssa tehdyn sopimuksen mukaan Takku-leijonan päiväkirjan. Takun peruukista, joka oli ommeltu keltaisista huopasuikaleista, oli Outin huomaamatta irronnut ”harjan suortuva”, joka toimi lapsille myös vihjeenä siitä, että Takku on ollut metsässä. Millan käsitys siitä, että Takku on ollut metsässä saa vahvistusta, kun Jonna löytää maasta suortuvan. Milla puolestaan vahvistaa Jonnan havaintoa, toteamalla että he ovat päätelmissään oikeilla jäljillä: ”Nyt löyty johtolanka”. Silja-ohjaaja vahvistaa vielä Millan huomautuksen. Takun etsimisajatukset vahvistuvat.

Aikuisten suunnitelmat, että lapset löytäisivät metsästä sinne etukäteen kätkeytyneen Outi-Takun, näyttävät toteutuvan tehokkaammin kuin oli uskallettu etukäteen ajatella. Siljan ei tarvitse syöttää tarinaa juuri ollenkaan. Yhtenä olennaisena toimijana tarinan kehittelemisessä on juuri Milla, joka heittäytyy tarinan maailmaan innokkaasti ja on myös kekseliäs tekemään johtopäätöksiä. (3)

Outi-Takku on juuri löytynyt hätääntyneenä metsästä sotkeutuneena lankoihin. Milla on Jonnan ja Annan kanssa ensimmäisenä auttamassa Takkua irti. He auttavat välittömästi Takkua, vaikka Takku oli edellisellä draamatuokiolla ollut tosi itsekäs ja inhottava kaikille lapsille. Tässä on nähtävissä suurta huolenpitoa ja vastuuntuntoa, joka koskee kaikkia hädässä olevia riippumatta siitä, mitä he

ovat aikaisemmin tehneet. Kosto- tai rangaistusajatuksia ei ilmene kenelläkään. (4)

Milla tekee aloitteen ja kertoo Takulle, että he ovat löytäneet hänen päiväkirjansa. Milla osallistuu keskusteluun muutenkin. Hän on kuvitteellisessa tarinassa ja hän käyttää yksikön toista persoonaa puhuessaan Takku-leijonalle.

Omalla toiminnallaan Milla vahvistaa yhteisen tarinan kehittelemistä. (5)

Milla reagoi herkästi kaikkiin vihjeisiin ja on valmis löytämään niille tarinan sisäisiä loogisia selityksiä. (6)

Milla osoittaa myötätuntoaan Takkua kohtaan kuvailemalla, miten Takku oli joutunut pulaan. Jonna tukee Millan tapaa ja jatkaa samansuuntaisesti Takun tilanteen kuvailemista. (7)

Milla kokoaa puheenvuorollaan sen päivän kuvitteellisen tarinan tapahtumien kulkua. Hän kertoo, mitä he olivat lähteneet tekemään: ”Me tulimme itse asiassa etsimään Tilkun kadonnutta kiveä.” Tällä puheenvuorollaan hän vie tarinaa eteenpäin siihen suuntaan, mihin ohjaajat olisivat lähteneet sitä viemään: itse asiassa koko tarinan punaiseksi langaksi oli suunniteltu kadonneen perheen ja kadonneen taikakiven etsiminen. Lapset eivät tienneet kuitenkaan tätä suunnitelmaa. Milla omalta osaltaan kehitteli tarinaa. (8)

Outi johdattelee tarinan kulkua Takun roolista käsin ehdottamalla toiselle ohjaajalle, Siljalle, joka on Tilkun roolissa, että hän alkaisi auttaa Tilkkua taikakiven etsimisessä. Tilkku suostuu Takun tekemään ehdotukseen. Milla yhtyy suunnitelmaan ehdottamalla, että koko ryhmä alkaisi heti etsiä taikakiveä.

Milla on sitoutunut tarinaan ja etsii mahdollisuuksia toimia tarinan sisällä ja tekee toimintaa koskevia ehdotuksia. Hän ottaa koko ryhmän huomioon ehdotuksissaan. Hän ehkä näkee myös ryhmän mahdollisuuden kiven etsimisessä. (9)

Tarina ja tapahtumat ovat virittäneet Millan reagoimaan herkästi metsässä löytyviin vihjeisiin. Hän huomaa kauempana jotain valkoista, joka mahdollisesti liittyy tähän tarinaan. Hän komentaa poikia aikuismaiseen tapaan tarkistamaan, mitä hänen havaitsemansa valkoinen on. Pojat eivät kuitenkaan tottele Millaa. Ohjaajat eivät huomaa tai eivät ole huomaavinaan Millan ehdotusta, vaan jatkavat tarinan kehittelemistä rooleistaan käsin. (10)

Jonna

Jonna lukutaitoisena lukee toisille lapsille, mikä polulta löytynyt kirja oikein on. Jonna paljastaa sen Takun päiväkirjaksi ja sieltä hän myös lukee, että Takku on onneton ja yksinäinen, koska Tilkkukaan ei pidä hänestä. Jonna myös löytää maasta kangassuikaleen, joka on vahingossa pudonnut Outilta Takun peruukista. Jonna heti muistaa edellisellä kerralla näkemänsä Takun peruukin ja yhdistää kangassuikaleen siitä irronneeksi. Jonna saa tukea Millalta ja Silja-ohjaajalta. Jonna ehdottaa kahdesti, että kaikki hajaantuisivat metsään ja Takkua etsittäisiin. Etsimissuunnitelma olisi varmasti tehokas, mutta Silja-ohjaaja ei uskalla päästää lapsia hajalleen metsään, ettei kukaan eksyisi. Silja tukee Jonnan ehdotusta etsimisestä, mutta sivuuttaa hajaantumissuunnitelman sanomalla: ”Lähdetääs jatkaan matkaa”.

Tässä kohtauksessa draamaan liittyvät esineet toimivat dialogisesti tarinan rakentajina. Dialogiin osallistuu Jonna huomioimallane, hyväksymällä ne tarinaan kuuluviksi ja tekemällä esineistä päätelmiä. (1)

Kauempaa kuuluu huutoa. Outi siellä huutaa Takku-leijonana. Häntä ei näy vielä, mutta ääni kuuluu lasten luo. Tuomas tunnistaa äänen ensimmäisenä Outin ääneksi. Jonna sanoo kolme kertaa äänen kuuluvan Takku-leijonalle.

Jonna on valmis siirtymään tarinaan sisälle. Päiväkirjan ja kangassuikaleen virittämänä hän tulkitsee Outin olevan Takku. Jonna astuu draaman maailmaan ja alkaa toimia siinä johdonmukaisesti. (2)

Jonnan päätelmät ovat osoittautuneet oikeiksi, ja Takku on löytynyt sotkeutuneena lankoihin, joista hän ei pääse itse irti. Jonna, Milla ja Anna ovat välittömästi alkaneet auttaa Takkua irti langoista. Jonna kyselee Takulta myötätuntoisesti ja rauhoitellen, miten tämä on joutunut ahdinkotilanteeseen. Hän selittää hätääntyneelle Takulle, miten langat ovat vain sotkeutuneet entistä pahemmin irrottautumisyrityksissä ja kuvailee, miten tilanne helpottuu, kun langat yksi kerrallaan irtoavat.

Jonnan toiminta ja suhtautuminen on hellää, lempeää ja huolehtivaa. (3)

Jonna huolehtii edelleen Takusta kyselemällä siltä, joko tämä on irti. Myöhemmin hän vielä rauhoitellen kuvailee Takulle, miten kaikki oli oikein käynytkään. Kun Takku kyselee nolona, ovatko lapset lukeneet hänen päiväkirjaansa, Jonna myöntää niin tapahtuneen.

Jonna käy luontevaa ja rehellistä keskustelua roolihenkilön kanssa. Tässä tilanteessa hahmo on fiktiivinen, mutta lankoihin sotkeutuminen on todellista. Tosin arvelen, että Jonnakin ymmärtää, että langat eivät oikeasti olleet niin vahvoja, ettei Outi olisi niistä päässyt irti. Jonna suostuu aikuisten tarjoamaan mahdollisuuteen leikkiä yhteistä leikkiä. Hän vastaa puheenvuoroillaan ja toiminnallaan ja rakentaa draaman dialogia. Dialogisuus näkyy myös siinä, että lapset alkavat leikkiä yhteistä leikkiä ja hahmottavat tapahtumien kulkua tarinan ehdoilla. Välillä raja todellisuuden ja fiktion välillä horjuu. Sillä ei ole juuri merkitystä tarinan kehittelemisen kannalta. (4)

Satu

Satu osoittaa myötätuntoa metsässä lankoihin sotkeutunutta Takkua kohtaan.

Tuomas

Tuomas on metsässä valmiina havaitsemaan tarinaan liittyviä vihjeitä. Juuri on löytynyt johtolanka, Takun peruukin suortuva. Kohta Tuomas ilmoittaa löytäneensä linnunsulan. Silja-ohjaajan johdolla sitäkin katsotaan, mutta koska se ei liity tarinaan, se ei anna aihetta päätelmiin. (1)

Outi on mennyt kauemmas metsään Takku-leijonaksi ja sotkeutunut siellä mummolle vietäviin lankoihin. Hän huutaa ja karjuu todella kovaa ja hädissään. Tuomas on selvästi huolissaan, kun hän tunnistaa äänen Outin ääneksi.

Ehkä hän ensimmäisenä ajattelee, että Outilla on oikeasti hätä. Jonna on fiktiivisessä tarinassa mukana, ja hän tunnistaa karjunnan Takku-leijonaksi.

Jonna on tämän tapaiseen draamaleikkiin valmiimpi kuin Tuomas. Tuomaksella leikin ja toden raja on vielä hämärä ja hän selvästi askaroi sen kanssa. Jonna lähtee tarinaan mukaan eläytyen tietoisena samalla todellisuudesta. Molemmat ovat kuitenkin innokkaita ja kiinnostuneita tarinasta ja siihen liittyvästä toiminnasta. (2)

Tuomas on Takkua kohtaan huolehtiva ja auttavainen. Hän kertoo tuoneensa Takulle taikakiven, vaikka sitä tarinan mukaan vasta etsitään. Edellisellä kerralla lapset ovat tuokion päätteeksi maalanneet omia taikakiviään. Outi kysyy, sitäkö kiveä Tuomas tarkoittaa. Tuomas myöntää.

Tässäkin kohtaa todellisuus ja fiktio näyttävät menevän Tuomaksella sekaisin ja päällekkäin. Hän on yhtä aikaa molemmissa. Se ehkä häntä hämmensi silloinkin, kun hän pohti, miksi leijonalla oli kello kädessä. (11)

Jani

Jani on ryhmässä, joka irrottaa lankoja Takun ympäriltä. Lapset käyttävät seuraavat puheenvuorot, joista Jani on tunnistettavissa. Jani näyttää nauttivan sanoilla leikkimisestä.

> Jonna auttaa yhden langan Outin pään yli.
>
> Jonna: Noin… nyt yks lanka on pois.
>
> Ensimmäinen lapsi: Ei kun kaks.
>
> Outi-Takku: Kiitos kun te autatte.
>
> Lapset irrottavat lankoja.
>
> Toinen lapsi: Tämä on sitä tavallista sotkua.
>
> Kalle: Sama täällä.
>
> Kolmas lapsi: Sama täällä.
>
> Jani: Koko tavallista sotkua kun tavallista pitsaa. (1)

4.2.3 Takku sairastuu

> Tilkku ja Takku ovat jo pitkään kestäneellä matkallaan pelastautuneet etelämeren eksoottiselle saarelle. Siellä Takku syö vahingossa myrkyllisiä hedelmiä ja sairastuu vakavasti. Tilkku saa tietää saaren uumenissa asuvasta poppamiehestä, jolla on vastarohtoa myrkkyyn. Tilkku lähtee tapaamaan poppamiestä, joka ei ole halukas myymään lääkettä. Tilkku varastaa poppamieheltä lääkkeen ja Takku paranee.

Jonna

Kun Outi muistelee lasten kanssa edellisen kerran tapahtumia, Tuomas on kiinni todellisessa ympäristössä viitatessaan erakon majan olleen kerrossängyssä. Jonnan vastauksesta käy ilmi, missä edellisellä kerralla oltiin kuvitteellisesti eli yksinäisellä saarella. Jonna muistaa ja tuo esille olennaisia yksityiskohtia edellisen kerran tapahtumista.

Jonnan vastaukset osoittavat sen, että edellisen kerran kertomukset ja draamaleikeissä toteutuneet tapahtumat olivat hahmottuneet hänelle loogiseksi jatkumoksi, osaksi kertomusta. Jonnan aktiivisuus muistelemisessa osoittaa

hänen sitoutuneisuuttaan ja kiinnostustaan tarinaa kohtaan. Samalla hän osoittaa aktiivisella osallistumisellaan huolenpitoa ja vastuullisuutta Riinaa kohtaan, joka on ollut poissa edellisellä kerralla eikä tiedä sen kerran tapahtumista. (1)

Outi on kysellyt lapsilta heidän mielihedelmiään tavoitteenaan syventää lasten eläytymistä Tilkun ja Takun elämään, jonne he ovat rantautuneet pitkän merimatkan jälkeen. Jonna vastaa ensimmäisenä kertoen oman mielihedelmänsä. Toisetkin sanovat oma-aloitteisesti, mistä hedelmistä pitävät. Riina on hiljaa. Riina ei vastaa, vaikka Outi kysyy häneltä suoraan puhutellen häntä nimeltä. Kun Outi kysyy, tietävätkö toiset, mistä Riina pitää, vastaa Jonna, että Riina pitää banaanista. Kun Outi tarkistaa Riinalta, oliko Jonna oikeassa, nyökkää Riina hänelle. Ele on hyvin pieni ja lähes huomaamaton, mutta selvästi nyökkäykseksi se on tulkittavissa.

Tässä Jonna on Riinan puolestapuhuja. Tämän tilanteen yhteydessä Riinan osallistuminen keskusteluun on koko prosessin aikana voimakkaimmillaan. Riina hyväksyy Jonnan puhemiehekseen. (2)

Outi kehittelee tarinaa Takun tulevasta sairastumisesta ja kertoo Takun syöneen monta erityisen herkullisen makuista hedelmää. Hän kertoessaan ennakoi pian tapahtuvan jotain kamalaa. Outi kysyy retoriseksi ja tunnelman tihentämiseksi tarkoitetun kysymyksen: ”Tiedättekö mitä tapahtui?”

Jonna vastaa juuri niin kuin kertomus olisi jatkunut: ”Se oli myrkyllinen.”

En tiedä ehtikö Jonna kuulla Tähti-ryhmän lapsilta heidän kokemuksiaan sen päivän draamatuokiosta. Tuokiothan olivat perättäin, ja Jonnan ryhmä oli aina viimeisenä. Tosin Outi oli pyytänyt edellisen ryhmän lapsilta, että nämä eivät kertoisi mitään seuraavalle ryhmälle. Oli niin tai näin, Jonna osoittaa asenteellaan ja osallistumisellaan kiinnostustaan tarinaa kohtaan ja omalta osaltaan kertoo sitä. Kertomus käy jännittäväksi. Takku on huonossa kunnossa ja selvästi vakavasti sairas. Tilkku on yksin. Outi johdattelee kysymyksillään lapsia eläytymään Tilkun tilanteeseen ja miettimään, mitä se voisi tehdä. Jonna eläytyy voimakkaasti ja miettii, miten itse toimisi vastaavanlaisessa tilanteessa. Jonna pohtii ääneen, miten hän itse ei ottaisi tuntemattomassa maassa suuhunsa mitään, mistä ei tietäisi, että se on varmasti syötävää. (3)

Outi on virittelemässä leikkiä, jossa lapset leikkivät sairaan Takun hoitamista. Kysymyksessä on päiväkodissa tutun lääkärileikin sovellus. Jani, joka on aikaisemmissa tilanteissa jäänyt valitsematta ryhmään, saa Outin ohjeiden mukaan valita toverikseen kaksi tyttöä. Jani valitsee ensin Sadun ja toiseksi toveriksi Jonnan. Tämä valinta sopii myös Jonnalle. Toiseen ryhmään jää myös näin yksi poika ja kaksi tyttöä.

Tässä esiintyy dialogisuutta lasten kesken, kun pyydetään ja suostutaan leikkimään yhdessä. (4)

Takun hoitamisleikki alkaa. Outi antaa leikkiin tavaroita: lääkärien ja hoitajien takkeja, esiliinoja, lääkkeitä, siteitä jne. Lapset leikkivät. Jonna ja Satu sekä toisessa ryhmässä Riina ovat potilaina. Muut ovat hoitajia. Jonna leikkii leikin sääntöjä ja ehtoja noudattaen. Hän makaa potilaana sängyllä ja antaa kääriä itsensä ympärille siteitä, antaa pistää pistoksia ja ottaa leikisti lääkettä. Tässä

leikissä potilas on passiivinen ja hoitajat aktiivisia toimijoita. Hoitajat tekevät leikisti kivuliaitakin ja ikäviä hoitotoimia, mutta eivät oikeasti satuta potilasta. Leikin onnistuminen edellyttää potilaalta antautumista hoidettavaksi ja luottamusta hoitajia kohtaan ja hoitajilta luotettavuutta. Noin 20 minuutin kuluttua leikkiä aletaan korjata pois.

Leikissä Jonna kykenee ottamaan vastaan hoivaamista ja huolehtii myös muista. Muita odotellessaan Jonna hoitaa hetken myös Takku-nukkea ja peittelee sitä Sadun kanssa. (5)

Poppamies-leikissä Jonna haluaa ensin olla yleisössä ja katsoa poppamiesleikkiä kuten Satu. (6)

Janin jälkeen Tuomas haluaa seuraavana käydä poppamiehen luona. Jonna varaa vuoron Tuomaksen jälkeen ja toistaa varauksen.

Leikki on alkanut kiinnostaa Jonnaa.

Hän noudattaa varausjärjestystä, mutta pitää siitä myös kiinni. Kaikki hyväksyvät, kun Jonna vaatii ajallaan oman vuoronsa. (7)

Leikki osoittautuu suosituksi. Jonna on pitänyt huolen vuorostaan ja siirtynyt siihen kohtaan huonetta, josta leikkiin lähdetään. Satu ilmoittaa, että on hänen vuoronsa, mutta Outi muistaa Jonnan varauksen ja antaa Jonnan jälkeisen vuoron Sadulle. Outi valmistelee leikkiä kehottamalla Jonnaa odottamaan hetken, kun hän valmistautuu olemaan poppamies. Jonna on valmis leikkiin. (8)

Jonna on Tilkku-pupuna poppamiehen luona pyytämässä lääkettä. Hän on kontallaan, ikään kuin jänis. Ääntään hän ei muuta. Hän vastaa poppamiehen kysymyksiin rikkaasti ja tarinan mukaan yksityiskohtaisesti. Lopuksi, kun poppamies ajaa hänet pois, hän ryömii matalana kuin jänis pois. (9)

Outi on takertunut korvakorustaan verkkomaiseen viittaan. Jonna tulee spontaanisti auttamaan. Outi pääsee irti itse ennen kuin Jonna ehtii auttaa. (10)

Jonna ainoana, molemmat ryhmät mukaan lukien, haluaa olla poppamiehen roolissa. Outi antaa hänen olla poppamies ja muistuttaa häntä leikin juonesta: poppamies ei anna lääkettä, koska Tilkulla ei ole tarpeeksi rahaa. Outi järjestää leikkiä alkuun ja kyselee halukkaita Tilkun rooliin. (11)

Jonnan poppamies muistuttaa Outin poppamiestä äänensävyjä ja sananvalintoja myöten. Hän noudattaa leikin ehtoja eikä anna lääkettä Jani-Tilkulle. (12)

Jonna muotoilee poppamiehen roolia noudattaen leikin ehtoja. (13)

Jonnan poppamies syvenee vivahteikkaammaksi kerta kerralta, kun uusi Tilkku tulee hänen luokseen. (14)

Outi johdattelee ryhmää hankkimaan lääkettä sairaalle Takulle. Jokainen halukas on saanut pariinkin kertaan käydä pyytämässä sitä poppamieheltä onnistumatta aikeessaan. Jos lääkettä ei saada, Takku kuolee. Outi antaa tehtäväksi miettiä, miten lääke saadaan poppamieheltä. Jonna ehdottaa, että lääkettä käytäisiin hakemassa, Tilkku antaisi yhden lääkkeen Takulle ja loput palautettaisiin takaisin. Outi varmistaa, että Jonna tietää luvatta ottamisen olevan varastamista. Outi kysyy sitten, saako poppamieheltä varastaa. Tuomas sanoo väliin, että ei saa. Jonna ei kiistä Tuomaksen näkemystä, mutta ehdottaa, että tuotaisiin lääke

heti takaisin. Outi ei ota enää kantaa ongelman ratkaisemiseen, vaan ilmoittaa, että hän menee poppamieheksi ja rupeaa nukkumaan. Jonna ottaa johdon käsiinsä ja kehottaa muita lapsia neuvon pitoon nurkkaan. Satu tukee häntä lähtemällä heti mukaan ja kehottamalla myös muita liittymään joukkoon.

Tässä tilanteessa Jonna on kallistumassa sen ratkaisun puoleen, että vaikka tietäisi varastamisen olevan väärin, on parempi varastaa kuin jättää Takku kuolemaan. (15)

Jonna johtaa tilannetta. Kun Jani käy nykäisemässä nukkuvan poppamiehen verkkopeittoa, Jonna varoittaa tätä herättämästä poppamiestä. Poppamies säikyttelee lapsia karjahtelemalla kesken uniensa. Leikin jännitys viehättää lapsia. Tuomaksen härnätessä poppamiestä Jani käy nappaamassa purkin ja hän ja muut lapset menevät nurkkaan. Tuomas jää vielä härnäämään nukkuvaa poppamiestä. Ehkä hän haluaa tämän heräävän. Poppamies herää ja etsii suureen ääneen kadonnutta lääkettään. Lapset tulevat tanssimaan poppamiehen ympärille ja sillä tavalla ilmoittavat, että lääke on heillä. Kun poppamies valittaa lääkkeen katoamista, Jonna tuo hänelle arvokasta taikahiekkaa. Poppamies ihastuu taikahiekkaan ja sanoo tarvitsevansa sitä seuraavaan lääkkeeseensä. Kun Outi-poppamies kysyy Jonnalta, mistä tämä on löytänyt sitä, Jonna vakuuttaa sen olevan hänen ikiomaa ainettaan.

Tässä Jonna hyvittää vääräksi tietämäänsä varastamista antamalla ”omaa” omaisuuttaan korvaukseksi. Poppamies hyväksyy taikahiekan maksuksi lääkkeestä. Jonnan menettely kertoo siitä, että hän näki välttämättömäksi hakea lääkkeen poppamieheltä, mutta että hän halusi korvata aiheuttamansa vahingon. Hän itse keksi korvaukseksi arvokkaan taikahiekan. Outi vastasi Jonnan maksuehdotukseen poppamiehen roolissa siten, että Jonnan esittämä ratkaisu hyväksyttiin. Jonnan roolissa tekemät itsenäiset improvisoidut ratkaisut saivat Outin improvisoinnissa vastakaikua. Syntyi toiminnan dialogia. Jonna ja lapset pääsivät Tilkkuina antamaan omaksi lunastamaansa lääkettä kuolemansairaalle Takulle. (16)

Lääkettä annetaan Takulle Outin juontamassa kokouksessa. Jonna on aktiivisena kyselemässä, milloin lääkettä annetaan. Hän käy myös hakemassa purkin nurkasta, minne se on jäänyt edellisessä kohtauksessa. Jonna on ensimmäisenä valitsemassa, kumpi pilleri annetaan ensin. Hartaassa ja keskittyneessä hoitotilanteessa lapset kuuntelevat, kun Outi kertoo, miten Takku lääkettä saatuaan vähitellen alkaa toipua. Outin lopetellessa tuokiota hän kehuu lapsia, miten he auttoivat Takun paranemisessa. Kun Outi Takku-nuken avulla kiittää jokaista lasta henkilökohtaisesti avusta, sanovat he, myös Jonna, vuorollaan: ”Ole hyvä.” (17)

Tuomas

Kun Outi kyselee lapsilta edellisen kerran tapahtumia ja missä erakko asui, vastaa Tuomas samalla tavalla kuin Ari ja Kalle toisessa ryhmässä: erakko asui yläsängyssä. He puhuivat konkreettisesta paikasta, missä draamaleikkiä oli leikitty. Outi tavoitteli tarinan paikkaa: erakon saarta.

Tässä kuvitteellinen ja todellinen sekoittuvat Tuomaksen mielessä. (1)

Tuomas on avulias kuuntelija. Hän yrittää tukea Outia kertojan tehtävässä. Kun Outi kyselee edellisen kerran tapahtumia, keksii Tuomas välillä vastauksia ikään kuin hyvää hyvyyttään Outin mieliksi. Välillä hän muistaakin, mitä oli tapahtunut ja miksi. (2)

Sairaan Takun hoitamisleikki alkaa. Tuomas, Jani ja Annukka ovat hoitajia. Noin 20 minuutin kuluttua leikkiä aletaan korjata pois. Jonna ja Satu peittelevät Takku-nuken vihreällä huovalla. Tuomas hoitaa Annukan kanssa koko ajan Satua. (3)

Tuomas ei kestä ratkeamattomia tilanteita, vaan haluaa ratkaista pulmat onnellisesti ja nopeasti. Outi on juuri pohjustanut seuraavaa vaihetta ja kertonut, että Takun myrkytystilaan on olemassa poppamiehen lääkettä. Kun Outi esittää retorisen kysymyksen ”tiedättekö mitä”, Jonna vastaa, että Tilkku saa poppamiehen lääkkeen. Tuomas toistaa saman vastauksen. Outi ei anna heti tilanteen selvitä, vaan alkaa kehitellä Tilkulle monimutkaisempaa moraalista ongelmaa. (4)

Jonna on poppamiehenä ja Tuomas Tilkkuna samassa kohtauksessa. Puheenvuorot etenevät kuin harjoiteltuna kohtauksena. Jonnan poppamies on saanut vaikutteita Outin tekemästä poppamiehestä. Tuomasta naurattaa kohtauksen lopussa.

Sekä Jonna että Tuomas sitoutuvat kohtaukseen tosissaan ja rooliensa mukaisesti. Tuomas näyttää ymmärtävän aikaisempaa paremmin, että on kysymys leikistä, fiktiosta. (5)

Mietitään, mitä Tilkku voi tehdä, kun hän ei saanutkaan poppamieheltä lääkettä. Tuomas keksii keinoja, jotka toimisivat todellisuudessa, mutta tarinan maailmassa ne eivät toimi. Hän nostaisi rahaa, hakisi pikapankista tai löytäisi rahaa maasta. Kun Jani hakee sängyn alta lääkärileikistä jääneen ”aineen” ja antaa sitä leikisti Takulle, huudahtaa Tuomas: ”Hei se parantu! Se aukas silmät.”

Tuomaksen hellämielisyys, hoivaavuus ja myötätuntoisuus tulevat tässä kohtauksessa esille. Tuntuu, että hän ei kestä sitä, että Takku on niin sairas. Hän haluaa keksiä parannuskeinon millä hinnalla tahansa ja mahdollisimman nopeasti. (6)

Kun Outi kysyy lapsilta, saako poppamieheltä varastaa, vastaa Tuomas hyvin varmasti, ettei saa. Jotkut muutkin lapset ilmaisevat olevansa samaa mieltä. (7)

Tuomas osoittaa yllättävääkin rohkeutta koetelleessaan nukkuvan poppamiehen unen syvyyttä nykimällä tämän verkkoa pariin kertaan. Vielä silloin, kun Jani on jo napannut lääkepurkin nukkuvan poppamiehen vierestä, Tuomas jää vetämään verkkoa pois poppamiehen päältä. Poppamies herää ja kysyy karjuen, missä hänen lääkkeensä on. Lapset tanssivat voitonriemuisena hänen ympärillään. Poppamies lyö epätoivoissaan kämmeniään lattiaan ja vaikeroi. Tuomas puhuttelee poppamiestä toisessa persoonassa ja ilmoittaa herättäneensä hänet. Kun Jonna tuo luvattomasti otetun lääkkeen korvaukseksi taikahiekkaa, ilmoittaa Tuomaskin antavansa sitä. (8)

Lääkettä ollaan antamassa Takulle. Purkkia etsitään. Tuomas löytää ja antaa sen Jonnalle. Jonnalla on tässä ryhmässä toisiin lapsiin nähden luontaista auktoriteettia. Toisaalta Tuomas on luonteeltaan erityisen avulias ja

vastaantuleva. Tässä tärkeä tehtävä, lääkepurkin vieminen Takun luo, asettuu luontevasti Jonnalle. Kumpikaan - eikä kukaan muukaan - vaadi purkkia itselleen. Jonna on sen luonnollinen kuljettaja.

Tämä on mielestäni Tilkun ja Takun tarinan kaunein kohtaus. Lähes kuolemaisillaan olevalle Takulle annetaan suurin uhrauksin hankittua lääkettä. Outin kertomana kuullaan, miten lääke alkaa vaikuttaa ja pikkuhiljaa Takku alkaa toipua. Lapset kuuntelevat hiljentyneenä.

Outi lopettelee tuokiota ja kertoo, että seuraavalla viikolla päiväkodissa on syysloma, jolloin Tilkku ja Takku jäävät myös toipumislomalle. Hän antaa lapsille tunnustuksen siitä, että he olivat niin rohkeita ja saivat Takun paranemaan.

Tuomas sanoo ääneen, että he auttoivat Takkua. Outi vahvistaa sen. Silloin Tuomas sanoo, että Takku varmaan kiittää heitä. Outi ottaa välittömästi Takku-nuken käteensä ja käy sillä kiittämässä jokaista lasta vuorotellen. Jokainen lapsi vastaa Takulle: ”Ole hyvä”. (9)

Satu

Satu osoittaa muistavansa edellisen kerran tapahtumia ja osoittaa halukkuuttaan auttaa edellisellä kerralla poissaollutta Riinaa pääsemään tarinan juoneen mukaan.

Alussa Sadun torjuva ja jännittynyt asenne on muuttunut vastaanottavaisemmaksi. (1)

Outi tiedustelee lapsilta heidän mielihedelmiään. Satu vastaa spontaanisti ja ilmoittaa kolme hedelmää, joista hän pitää. Tällainen keskustelutilanne on lapselle yleensä helppo. Jokainen tietää, mistä pitää ja sellaisen miettiminen on mieleistä ja ilmaiseminen helppoa. (2)

Outi on pyytänyt Jania valitsemaan seuraavaan leikkiin kaksi tyttöä toverikseen. Jani on ensimmäisenä valinnut Satun. Kun lapset valitsevat leikin rooleja, Satu vahvistaa Janin tekemän valinnan. Satu on sovelletussa lääkärileikissä sekä potilaana että hoitajana.

Potilaana oleminen vaatii luottamusta hoitajatovereihin ja hoitajana oleminen edellyttää luotettavuutta ja huomaavaisuutta, että ei vahingossa satuta potilasta oikeasti. (3)

Outi valmistelee leikkiä, jossa lapset voivat halutessaan käydä Tilkku-pupuina pyytämässä poppamieheltä lääkettä kuolemansairaalle Takku-leijonalle. Annukka, ryhmän arin ja nuorin tyttö ilmoittaa ensimmäisenä, että hän ei halua olla Tilkku-pupu. Satukaan ei ensin halua.

Satu osoittaa sitoutumistaan leikkiin sillä, että hän ilmoittaa haluavansa katsoa, mitä tapahtuu. Tämän tyyppinen draamatyöskentely antaa mahdollisuuden osallistua tilanteisiin ja tapahtumien kulkuun monella tavalla ja tasolla. Tarinan kehittymistä voi seurata ikään kuin ulkopuolisena, mutta leikissä on mahdollista kokeilla, miten tarinat syntyvät. Niitä voi suorastaan synnyttää. (4)

Satu on seurannut Janin ja Tuomaksen käyntiä poppamiehen luona ja on nyt valmis itse Tilkku-pupun rooliin. Outi on luvannut jo aikaisemmin Jonnan seuraavaksi, joten Satu joutuu vielä odottamaan vuoroaan.

Satu hyväksyy Outin ratkaisun ja jää paikalleen odottamaan. Hän pomppii kuitenkin kuin jänis ollessaan paikallaan ikään kuin valmistautuakseen rooliin. Voi olla, että jännittävän tilanteen lähestyminen saa hänet liikehtimään. (5)

Satu osoittaa eläytymistään Jonnan käyntiin poppamiehen luona kirkumalla jännityksestä. Ilmeestä päätellen jännitys on hauskan pelottavaa. (6)

Satu seuraa kiihkeänä Jonnan ja poppamiehen välistä keskustelua. Häntä naurattaa jännityksestä. (7)

Satu ilmaisee halukkuutensa Tilkun rooliin ja huolehtii, että hän pääsee siihen vuorollaan. Hänen Tilkkunsa on hyvin kovaääninen, vaativa ja pelokkaan hermostunut, mutta silti niin rohkea, että toimittaa asiansa. Kun tälläkään kertaa poppamies ei anna lääkettä, Satu palaa paikalleen.

Hän nauraa tavalla, jonka sävyä on vaikea tulkita. Ehkä naurussa on poppamiehen vähättelyä. Ehkä hän naurullaan peittelee epäonnistumista eli sitä, että hänkään ei saanut lääkettä. Satu on nyt koko draamaprosessin aikana ensimmäisen kerran osallistunut yksin roolissa tehtävään, johon on toki saanut mallia muilta, mutta joka on silti rohkeutta vaativa ja joka tehdään yksin. Sadulle, joka on ollut päiväkodissa usein korostuneen jännittynyt, on tällainen rentoutumista ja itsensä hallintaa osoittava toiminta iso askel. (8)

Jonna on poppamiehen roolissa ja Jani on käynyt hänen luonaan Tilkkuna. Kun Outi kysyy, haluaako joku lapsista vielä käydä poppamiehen luona, Satu ja Tuomas viittaavat nopeimmin. Satu saa mennä seuraavaksi. Hän on tällä kertaa Tilkun roolissa hallitumpi, eikä huuda niin jännittyneenä kuin ensimmäisellä kerralla Outi-Poppamiehen luona, vaan vaatii katseellaan lääkettä Jonna-poppamieheltä. Hän antaa leikisti rahaa poppamiehen vaatiessa ja poistuu paikalleen, kun poppamies ei hyväksy rahaa. (9)

Satu on yleisönä ja hän on kiivennyt hyvälle näköalapaikalle kerrossänkyyn Annukan kanssa. Leikki on sen verran jännittävää, että tytöt keinuttavat itseään katsellessaan seuraavan Tilkun käyntiä poppamiehen luona. Outi varoittaa tyttöjä sängyn mahdollisesta kaatumisesta, ja he lakkaavat keikkumasta. (10)

Kun Outi ohjaa seuraavan vaiheen valmistelua ja kehottaa lapsia menemään nurkkaan suunnittelemaan, miten he saisivat lääkkeen poppamieheltä, Satu seuraa ensimmäisenä lähtenyttä Jonnaa ja kehottaa toisia lapsia tulemaan perässään. He tulevat.

Sadun osallistuminen aktivoituu edelleen. (11)

On jännittävä hetki. Poppamies on mennyt verkon alle nukkumaan lääkepurkki vieressään. Satu on siinä ryhmässä, joka lähestyy nukkuvaa poppamiestä. Toiset lapset ovat vähän kauempana. (12)

Satu ottaa vuorollaan Takun kiitoksen vastaan tämän parannuttua ja vastaa kiitokseen.

Koko tuokio on Satun kannalta ollut monivaiheinen. Hän on osallistunut aktiivisesti ja rakentaen kaikkiin leikkeihin ja uskaltautunut yksin olemaan Tilkku-pupuna pelottavan poppamiehen vastaroolissa. (13)

Jani

Jani on innostunut majaleikistä. Edellisellä kerralla on tehty erakolle maja. Hän kysyy, tekevätkö he majoja tälläkin tuokiolla. (1)

Outin kysellessä lasten mielihedelmiä, Jani mainitsee appelsiinin kuten Jonna hänen edellään sekä lisäksi mandariinin. (2)

Jani innostuu mielihedelmäaiheesta niin, että hän kertoo väliin kesken Outin kertomuksen, että hän pitää suklaasta ja mietti lisää mielisyötävää. Samalla hän kuuntelee Outia, ja kun Outi kysyy retorisen kysymyksen: ”Tiedättekö, mitä tapahtui?”, vastaa Jani kertojaa kannustaen: ”No?” (3)

Outi jakaa lapsiryhmän kahteen osaan leikkiä varten. Hän varmistaa, että Jani ei jää yksin pyytämällä tätä valitsemaan kaksi tyttöä, keiden kanssa hän haluaa leikkiä lääkärileikkiä. Jani valitsee Sadun ja Jonnan. (4)

Jani haluaa olla ensimmäinen Tilkku, joka käy pyytämässä poppamieheltä lääkettä. Outi antaa hänelle ohjeet Tilkkuna olemista varten. (5)

Jani on Tilkkuna rauhallinen ja sävyisä. Tyly poppamies toisaalta pelottaa ja toisaalta kiinnostaa häntä. Kun poppamies ajaa hänet pois antamatta lääkettä, ilmoittaa Jani, ettei hän ole enää Tilkku. Outi vastaa heti, ettei hänen tarvitse olla ja että hän on Jani. Kun Outi kysyy, haluaako joku toinen lapsi olla Tilkku, vastaa Jani äskeisestä ilmoituksestaan huolimatta, että hän haluaa. Hän sanoo toistamiseen: ”Mää uuestaan”. Ja vielä: ”Sit mää oon Jonnan jälkeen”. (6)

Jani innostuu Tilkun roolista niin, että menee Tilkuksi vaikka ei ole hänen vuoronsa. Outi joutuu palauttamaan hänet katsomoon. (7)

Edelleen Jani haluaa Tilkuksi, mutta hän joutuu odottamaan, että toiset halukkaat voivat myös olla Tilkun roolissa. (8)

Kun Jonna on poppamiehen roolissa, Jani haluaa silloinkin olla Tilkku. *Jani on leikissä sitoutunut, replikoi johdonmukaisesti ja häntä naurattaa, kun Jonna-Poppamies ajaa hänet pois.* Jonnan rooli muistuttaa Outin tekemää poppamiestä. Jani ei malttaisi lopettaa Tilkkuna olemista. Outi kutsuu hänet luokseen. Satu menee seuraavaksi Tilkuksi ja Jani sanoo menevänsä taas Sadun jälkeen. Outi pitää Jania vieressään ja hyssyttelee häntä hiljaisemmaksi.

*Jani innostui valtavasti leikistä, ja hän olisi tahtonut olla Tilkku yhä uudestaan. (*9)

Outi huomaa Sadun ja Annukan keikkuvan kerrossängyssä, minne he ovat menneet istumaan. Hän pyytää tyttöjä olemaan keikkumatta, ettei sänky vahingossa kaatuisi. Janikin tahtoo mennä kerrossänkyyn. Outi kieltää hiljaa Jania menemästä ja vetoaa siihen, että sänkyä ei ole tarkoitettu kiipeilyyn. (10)

Jani osoittaa olevansa tarinassa mukana. Outi kertoo, että Takulla on vaikea tilanne ja Tilkulla on vain muutama tunti aikaa saada lääke. Jani ilmaisee yhdellä sanalla ja sormella Takku-nukkea osoittaen, että Takku kuolee, jos se ei saa

lääkettä. Outi täydentää hänen sanallisen viittauksensa ja sormella osoittelunsa lauseeksi. (11)

Kun Outi kyselee, mitä nyt pitäisi tehdä, kun poppamies ei anna lääkettä. Jani on ryöminyt sängyn alle ja tuo sieltä ”ainetta”. Outi sanoo sen helpottavan Takun oloa, mutta se ei poista myrkkyä. Jani antaa Takku-nukelle tuomaansa lääkettä. Tuomaskin tahtoo niin kovasti parantaa Takun, että hän näkee Janin tuoman lääkkeen tehoavan ja Takun aukaisevan silmät. Tuomas tulkitsee Takun parantuneeksi. (12)

Outi on antanut lapsille tehtävän mennä suunnittelemaan, miten lääke saataisiin poppamieheltä. *Jani osallistuu heti neuvotteluun Jonnan ja Tuomaksen kanssa tuomalla oman ajatuksensa esiin yhtä aikaa toisten kanssa. (13)*

Lapset ovat käyneet nurkassa neuvottelemassa kuiskaten, miten aikovat toimia. Jani on Sadun, Tuomaksen ja Jonnan kanssa ryhmässä, joka lähestyy nukkuvaa poppamiestä. Jani nykäisee poppamiehen verkkopeittoa. Jonna varoittaa herättämästä poppamiestä. Poppamies karjahtaa ja lapset Tuomasta lukuun ottamatta juoksevat kirkuen kauemmas. Poppamies vaipuu uudestaan uneen. Tuomaksen härnätessä poppamiestä Jani käy nappaamassa lääkepurkin poppamiehen vierestä. Lapset juoksevat kikattaen karkuun. Jani on tässä kohtauksessa avainasemassa jännityksen luomisessa. Hän uskaltaa ensin härnätä poppamiestä ja myöhemmin hän nappaa lääkkeen. Muu ryhmä on hänen tukenaan. Tosin Jonna hillitsee poikia härnäämästä poppamiestä. Kaikki lapset tanssivat lopuksi poppamiehen ympärillä. (14)

Jani käyttää tilaisuutta sopimattomien puhumisen hyväkseen ja sanoo ”kakkaa”, kun Outi-Poppamies kysyy, mitä arvokasta Jonna antoi hänelle. (15)

Jani tahtoisi leikkiä lääkkeen syömistä oikeasti. Kaksi hedelmäpastillia on leikisti vastalääkkeenä myrkkyyn. Outi ei anna kenenkään syödä pastilleja, koska niitä ei ole kaikille. (16)

Jani tietää että hänellä on seuraavalla viikolla syysloma. Hän huomauttaa siitä Outille. (17)

Kun Outi-Takku Tuomaksen ehdotuksesta käy kiittämässä lapsia avusta, vastaa Jani kiitokseen samalla tavalla kuin toisetkin: ”Ole hyvä.” (18)

Riina

Tuokion alkukokoontumisessa Outi mainitsee ryhmälle, että Riina ei ollut edellisellä kerralla mukana. Sitten hän puhuu Riinalle: ”Sä et tiiäkään mikä keskiviikkona tapahtui, ethän?” *Riina pudistaa päätään tuskin havaittavasti*. Outi kysyy toisilta lapsilta, kerrotaanko Riinalle, mitä tapahtui. Kuuluu myöntäviä vastauksia. (1)

Outi on kysynyt lapsilta heidän mielihedelmiään. Tällainen keskustelunaihe on yleensä helppo kaikille lapsille. Jokainen tietää, mistä pitää ja sen kertominen on mieleistä. Riina ei vastaa tähänkään kysymykseen. Outi kysyy toisilta lapsilta, tietävätkö he, mistä Riina pitää. Kun Jonna sanoo tietävänsä, että banaanista ja kun Outi tarkistaa sen kysyen sitä Riinalta, *tämä räpäyttää silmiään ikään kuin nyökkäykseksi. (2)*

Outi on järjestänyt leikinjakotilanteen, jossa Riina on osa ryhmää ja häntä voidaan puhutella ryhmän jäsenenä. Hän on kuin kolmipäisen olennon yksi osa. Riina toimii ohjeiden mukaan ja osaa olla ryhmässä sovitteleva ja toimia ryhmän kannalta rakentavasti. (3)

Riina on ollut lääkärileikissä potilaana. Potilaan tehtävänä on maata sängyssä ja ottaa vastaan hoitoja. Leikki toimii hyvin, vaikka Riina ei puhu mitään.

Leikki tarjoaa Riinalle mahdollisuuden osallistumiseen. Potilaan ei tarvitse puhua. Hänen osuutensa dialogista on olla paikallaan ja sallia itseään hoidettavan. Riina antaa olemuksensa ja kehonsa leikkiin ja hän on aktiivinen potilaan roolissa. Hänen osuutensa leikin dialogiin on rakentava. (4)

Poppamies-leikissä, jossa lapset käyvät vuorotellen Tilkku-pupuna poppamiehen luona pyytämässä lääkettä, Riina on Annukan kanssa koko ajan yleisönä.

Hänen osuutensa dialogista on ottaa vastaan. Hän seuraa kiinnostuneena toistuvia episodeja, missä toiset lapset käyvät Tilkkuina turhaan pyytämässä lääkettä. (5)

Takku on parantunut vaarallisesta myrkytystilasta ja Outi käy Takkuna Tuomaksen ehdotuksesta kiittämässä kaikkia vuorollaan. Muut lapset vastaavat kiitokseen sanomalla ”ole hyvä”. Riina ei vastaa mitään. Outi siirtyy seuraavan lapsen kohdalle vaatimatta Riinalta vastausta.

Se on Outilta dialoginen, huomaavainen teko Riinaa kohtaan. (6)

Annukka

Outi virittelee leikkiä, jossa hän on poppamies, ”joka ei ole ollenkaan kiltti ja ystävällinen, vaan hirvittävän rahanahne ja häijy”. Halukkaat saavat yksi kerrallaan olla Tilkkuna, joka käy pyytämässä poppamieheltä vastalääkettä Takun syömiin myrkyllisiin hedelmiin. Annukka ilmoittaa heti, että hän ei halua olla Tilkku. (1)

Annukka on arka, ja poppamies ilmeisesti pelottaa häntä. Hän seuraa toisten leikkiä katsomosta eikä näytä siellä pelkäävän. Hän ei halua olla missään vaiheessa Tilkkuna, vaikka muut lapset uskaltavat olla Tilkun roolissa. (2)

Annukka ja Satu ovat lyöttäytyneet yhteen ja ovat menneet korkealle kerrossänkyyn katsomaan Tilkkua ja poppamiestä. Satu on villimpi ja keikkuu jännittyneenä sängyssä. Outi varoittaa tyttöjä keikkumasta, ettei sänky vahingossa kaatuisi. Edellisessä ryhmässä pojat saivat sänkykiellon huomattavasti herkemmin. Tässä ryhmässä kiipeily ei ole niin häiritsevää, että Outi puuttuisi siihen.

Outi säätelee muutenkin kieltämisen vahvuutta arkojen lasten kohdalla. (3)

Annukka ja Riina seuraavat vähän etäämpää, kun Jani, Tuomas, Satu ja Jonna käyvät nappaamassa nukkuvalta poppamieheltä lääkkeen. Annukan varovaisuus näkyy tässäkin.

Kuitenkin hän on leikissä mukana ja on ollut ryhmässä, kun nurkassa kehitettiin suunnitelmaa lääkkeen saamiseksi. (4)

Annukkaa kiinnostaa, mitä lääkepurkissa oikeasti on. Hän pyytää Outia näyttämään lääkettä, kun Jonna on ensin hieman hyökkäävästi kysynyt, miksi Outi ei näytä lääkettä. Outi näyttää. (5)

Annukka vastaa vuorollaan ”ole hyvä”, kun Takku kiittää häntä pelastamisestaan. (6)

4.2.4 Tilkun perheen vapauttaminen

> Tarina on lähes lopussa. Tilkku ja Takku löytävät lopulta kadonneen taikakiven ja myös Tilkun perheen, joka on ollut vangittuna kaukaisen maan kuninkaallisessa eläintarhassa. Tilkku ja Takku vapauttavat perheen.

Jonna

Draamatuokion alkupuolella on oltu prinsessan aarrekammiossa, jonne Tilkku ja Takku olivat saaneet mennä hakemaan Tilkun taikakiven. Pimennetyn huoneen kerrossänkyihin on aseteltu prinsessan aarteita, hopea- ja kultaesineitä, jalokiviä, koruja, aarrearkkuja jne. Pimennetyssä huoneessa lapset ovat tutkineet taskulampun valossa kammion aarteita ja etsineet taikakiveä. Taikakivi on asetettu sametilla verhoillulle jakkaralle. Se on timantin muotoinen, noin 10 cm korkea kirkas muoviesine, jonka sisällä on nestettä, jossa esinettä heilutettaessa liikkuu värikkäitä kiiltäviä metalli- ja muovipaloja. Kukaan lapsista ei tiedä etukäteen, millainen taikakivi on, sillä siitä on tähän mennessä vain kerrottu. Taikakivi on löytynyt ja sen jälkeen lapset ovat saaneet tutkia rauhassa aarrekammion kalleuksia. Outi on kutsunut lapsia istumaan tilkkupeiton päälle. Outilla on taikakivi kädessään. Lapset katsovat sitä.

Jonna osoittaa tarkkaavaista kuuntelemista korjatessaan virheellisen yksityiskohdan Outin kertomuksessa. (1)

Jonna kuuntelee keskittyneesti ja kannustaa Outia kertomaan lisää. (2)

Outin kysyessä Jonna vastaa olevansa valmis seuraavaan improvisoituun draamaleikkiin, jossa tarinaa luodaan eteenpäin.

Tällä dialogilla on varmistettu, että leikki voi alkaa. (3)

Lasten ilmoittaessa spontaanisti, minkä eläimen roolin he ovat valinneet, Jonnakin ilmoittaa oman valintansa. Jonna ilmoittaa näin sekä toisille lapsille että Outille olevansa leikissä mukana ja että voidaan mennä eteenpäin. (4)

Jonna on vaihtanut ketun roolin ilmeisesti kiinnostavampaan jäniksen rooliin ja kertoo olevansa prinsessan hääjuhlien ruokalistalla samoin kuin Satu-pupu.

Jonna osoittaa kuunnelleensa muiden lasten puheenvuoroja ja toimii tarinan sisällä johdonmukaisesti lisäämällä tapahtumien kulkuun lisää jännitystä.

Outi-Tilkku vastaa roolistaan huolehtivasti ja päättäväisesti: hän ei aio jäädä kädet ristissä odottamaan moista kohtaloa, että hänen sukulaisensa joutuisivat paistiksi ruokapöytään. Hän tulee puuttumaan siihen. (5)

Outi kerää lapset kuuntelemaan, kun hänen johdollaan kerrotaan, mitä juuri oli tapahtunut. Jonna kertoo oman roolihenkilönsä kohtalosta ollen edelleen Tilkun sisaruksen roolissa. (6)

Outi on johdattamassa tarinaa uuteen vaiheeseen, jossa improvisoiden viedään tarinaa eteenpäin. Lapset valitsevat taas spontaanisti Outin esittelemään kohtaukseen Tilkun tai Takun roolit. Jonna valitsee Tilkun. Tässä tilanteessa Tilkun ja Takun osat ovat päämäärältään samat. (7)

Jonna toimii aktiivisesti käyttäen välillä johtavia puheenvuoroja, väliin tukien toisen lasten puheenvuoroja.

Hän pyytää Millalta itselleen johtavaa tehtävää eli taikakiven luovuttamista. Milla joustaa ja antaa Jonnan viedä arvokkaan taikakiven eläintarhan johtajalle. (8)

Tässä viimeisessä kohtauksessa Jonna on edelleen aktiivinen tarinan ja leikin kehittäjä. Hänen ratkaisunsa, tuoda taikakivi yllätykseksi äidille, virittää tämän ryhmän tarinaan erilaisen lopun kuin mikä kehittyi Tähti-ryhmässä. Milla tukee Jonnaa: taikakivi ei jäänytkään eläintarhan johtajalle, vaan loppujen lopuksi Tilkku ja Takku saivat sen. Samalla vahinko, sattuma, tuo tarinaan oman kohtalonomaisen vivahteensa: taikakivenä toiminut muoviesine putoaa vahingossa Jonnalta lattialle ja rikkoutuu. Todellisuuden yllättävä käänne katkaisee leikin vähäksi aikaa.

Outi johdattelee lapsia miettimään, miten oli mahdollista, että taikakivi oli tarinassa joutunut taas Tilkulle ja Takulle.

Outi nostaa esille taikakiven saamiseen liittyvän moraalisen ongelman: miten kivi voi olla nyt taas Tilkulla ja Takulla, kun he juuri olivat sen antaneet maksuksi Tilkun perheestä. Äskeinen taikakiven rikkoutuminen on vakavoittanut Jonnaa. Jonnan toiminnan yllä näyttää olevan kaksi moraalista varjoa. Juuri häneltä kivi putosi, ja vaikka kukaan ei häntä moiti kiven rikkoutumisesta, hän tietää aiheuttaneensa sen rikkoutumisen. Tarinassakin hän on tuomalla taikakiven tuliaiseksi äidille toiminut siten, että Outi on kyseenalaistanut hänen tekonsa oikeutuksen.

Milla kehittelee Jonnan teolle hyväksyttävää perustelua. Milla selittää, että eläintarhan johtaja ei olisi enää tarvinnut kiveä. Omin luvin ottamisen varjo jää silti voimaan. Kun Outi kysyy ryhmältä, mitä Tilkku ja Takku nyt tekivät taikakivellä, Jonna vastaa, ettei mitään.

Ehkä Jonna ajattelee, että kiveä ei saatu rehellisellä tavalla ja silloin sitä ei enää tarvitakaan.

Milla kiistää Jonnan vastauksen ja sanoo kiven vielä kertovan Tilkulle ja Takulle, mikä on oikein. Jonna ei enää ota osaa keskusteluun. Hän näyttää hieman apealta ja totiselta. Kun Outi johdattaa tarinan kohti päätöstä, kohti kotiinpaluuta ja samalla draamatuokion päättymistä, muistuttaa Jonna, että heidän piti vielä maalata.

Tuntuu kuin Jonna hakisi lohdutusta tai anteeksiantoa aiheuttamalleen vahingolle ja haluasi vielä olla yhdessä Outin ja toisten lasten kanssa ennen voimakkaita tunnekuohuja sisältäneen tuokion loppumista.

Outi alkaa järjestellä maalaustarvikkeita. (9)

Milla

Milla osoittaa kuuntelevansa tarkkaavaisena Outin kertomusta. Outi kehittelee kertomukseen jännitettä antamalla vihjeitä tulevasta: ”Silloin tapahtui tosi kummallista…” tai kysymällä jännitystä tihentäviä kysymyksiä: ”Ja arvatkaa mitä tapahtui…”

Milla kannustaa Outia kertomaan lisää. Vastauksillaan hän pitää myös ryhmän keskittymistä yllä. Milla osoittaa huomattavaa pitkäjänteisyyttä, sillä hän oivaltaa Outin kertomuksesta, että yli kaksi kuukautta sitten kadonnut jänisperhe onkin kaukaisen maan kuninkaallisessa eläintarhassa. Tämä on hämmästyttävää, sillä kuluneiden viikkojen aikana on tapahtunut paljon ja huomio on kiinnittynyt enimmäkseen taikakiven etsimiseen, jotta sen avulla voitaisiin alkaa etsiä kadonnutta perhettä.

Milla toimii tässä täysivertaisena tarinan kehittäjänä ja kertojana. Outi ja Milla käyvät kertojadialogia, jossa he kertovat samaa tarinaa, josta Outilla on mielessään runko, mutta jota hän ei ole paljastanut lapsille. Millan tekemä ehdotus noudattaa hämmästyttävästi Outin suunnittelemaa tarinaa. Tämä tilanne osoittaa, että tarina on hahmottunut Millalle draamaprosessin aikana ehyeksi ja että se on kiinnostanut häntä. Outin tapa kertoa siten, että tarina paljastuu vähän kerrassaan ja lapsille jää mahdollisuus tehdä päätelmiä, tarjoaa tilaisuuden osallistua. Millan kohdalla dialogiin osallistuminen ylittää ohjaajien odotukset. (1)

Outi on antanut tehtäväksi leikkiä kuninkaallisen eläintarhan eläimiä. Hän itse tulee Tilkku-pupuna eläintarhaan katsomaan, löytäisikö hän sieltä perhettään. Rooleja ei jaeta, vaan lapset saavat itse valita roolin. Outi valmistautuu kohtaamaan eläintarhassa mitä tahansa eläimiä.

Tässä draamaleikissä Outi asettuu olemaan tasavertaisessa dialogisessa suhteessa lasten kanssa. Hän ei tiedä, mitä eläimiä siellä on ja mitä ne tekevät. Lapsilla on yhtä suuri valta tuoda tarinaan aineksia kuin hänellä itsellään. Tavoitteena on että lasten tuomat ehdotukset sovitettaisiin mahdollisuuksien mukaan tarinan kulkuun. Lapset suostuvat Outin ehdotukseen valitsemalla itselleen rooleja. He sitoutuvat tarinaan ja toimivat rooleissaan tarinan sisäisen logiikan mukaisesti. Roolivalinnat horjuvat alussa hieman ennen kuin vakiintuvat. Eläintarhan tunnelmaa haetaan ja luodaan. Milla ilmoittaa aluksi olevansa kettu, mutta hän vaihtaa roolia ja ilmoittaa olevansa pupu. Pupun roolissa hän vastaa Outi-Tilkun kysymyksiin. (2)

Milla-Pupun ja Outi-Tilkun keskustelu öisessä eläintarhassa osoittaa Millan kykyä kehitellä tarinaa rikkaasti ja vivahteikkaasti uusia loogisia aineksia tarjoten. Hän kertoo pupun roolista käsin oma-aloitteisesti muistavansa Tilkun. Outi antaa Millalle mahdollisuuden syventää pupu-rooliaan Tilkun veljeksi. Kun Outi-Tilkku päivittelee, että hänen veljensä on pantu häkkiin, syventää Milla-pupu tilanteen kuvausta kertomalla taas oma-aloitteisesti, että pupuperheen jäsenet on erotettu toisistaan. Myös eläintarhan toimintaperiaatteet - tosin ehkä Outin johdattelemana - paljastuvat Millan repliikistä. Eläintarhassa on kohdeltu jäniksiä hyvin. (3)

Outi esittää keskittymistä tihentävän kysymyksen, johon Milla vastaa ilmaisemalla, että odottaa kuulevansa tarinaan jatkoa. Kun Outi kysyy, mitä

Tilkku ja Takku mahtavat sanoa eläintarhan johtajalle, Millalla on tarinaan juonen sopiva ehdotus.

Outi ja Milla luovat tässäkin tilanteessa yhdessä tarinaa. (4)

Millan puheenvuorot ovat kannustavia ja osoittavat hänen kuuntelevan Outin tarinan ja leikin kehittelyä tarkkaavaisesti. Samalla hän toimii ryhmän äänenä. (5)

Ryhmä on oppinut draamaprosessin toimintatavat. Outi on totuttuun tapaan tehnyt ehdotuksen leikittävästä leikistä ja valittavista rooleista (Tilkku ja Takku). Hän ei ole erikseen määritellyt, mikä rooli kenellekin lapselle tulee. Jako menee spontaanisti siten, että ryhmän viidestä lapsesta ensimmäinen ja viimeinen ilmoittaa olevansa Takkuja ja muut sanovat olevansa Tilkkuja. Jako tapahtuu mutkattomasti. Milla vastaa kolmantena olevansa Tilkku.

Milla osoittaa olevansa yksi tasavertainen ryhmän jäsen. Hänen toimintansa osoittaa tilanteeseen sopeutumista ja halua kehitellä tarinaa eteenpäin. Oman toiminnan korostaminen ei ole tässä tilanteessa tarpeellista. Muutenkin Millan toiminta koko prosessin aikana osoittaa, että hän on kiinnostunut tarinasta ja haluaa tietää jopa kiihkeästi, mitä siinä tapahtuu tai on tapahtunut. Hän ottaa usein luontevasti ja saumattomasti tarinan kehittäjän osan tekemällä tarinaa loogisesti eteenpäin vieviä ehdotuksia tai toimimalla roolissa tarinaa loogisesti kehittäen. (6)

Milla tahtoisi olla keskeisessä tehtävässä ja kantaa taikakiveä. Hän pyytää sitä Jonnalta, ryhmän toiselta vahvalta tytöltä. Jonna perustelee, että kivi oli hänellä, joten sen vuoksi hän sitä myös kantaisi. Milla tyytyy olemaan ilman kiveä.

Millan toiminta osoittaa, että vaikka hän haluaisi olla tärkeässä johtavassa asemassa, hän pystyy tinkimään toiveistaan ryhmän ja tarinan kehittelemisen hyväksi. (7)

Milla ottaa kaoottisen tilanteen hallintaansa. Hän vaatii ja saa yhteen ääneen huutavan ryhmän vaikenemaan ja kuuntelemaan itseään. Milla on Tilkku-pupun roolissa ja hän selvittää eläintarhan johtajalle, keitä hän ja hänen toverinsa ovat. He ovat Tilkku ja Takku.

Millan puheenvuorot osoittavat, että hän on syvällä kertomuksessa sisällä. Jälleen hän on kertomuksen yksityiskohtien rakentaja. Milla tietää, mikä Tilkun ja Takun tilanne on ja hän toimii roolissa johdonmukaisesti selvittämällä tilanteen eläintarhan johtajalle, joka luulee eläintarhan eläinten päässeen karkuun. Tämä tilanne oli eräs niistä, jossa aikuisen silmin tilanne oli hivelevän humoristinen. Uskallan väittää, että myös lapset ymmärsivät Outi-johtajan roolin humoristisen vivahteen ja nauttivat siitä, mutta samalla Outin kanssa saumattomassa yhteispelissä kehittivät tarinaa eteenpäin. (8)

Millalla ja Jonnalla on taas kilpailuasetelma tärkeässä tehtävässä. Milla keksii ensin lähteä hakemaan taikakiveä vaihtokaupan välineeksi ja lähtee liikkeelle. Jonna lähtee perään ja vaatii, että hän saa antaa kiven eläintarhan johtajalle.

Milla luopuu tälläkin kertaa tärkeästä asemasta Jonnan hyväksi jääden itse avustavaan osaan. Milla asettaa tarinan ja leikin sujuvan kehittämisen oman henkilökohtaisen toiveensa edelle. (9)

Milla kehittää tarinaa Jonnan kanssa eteenpäin. He käyttävät puheenvuoroissaan aineksia koko tarinan matkalta. Aivan alussa, ensimmäisellä kerralla kerrottiin, miten taikakivi toimii. Siitä ei ole sen jälkeen ollut puhetta koko prosessin aikana. Nyt Milla tarkentaa Jonnan kuvausta taikakiven toimintaperiaatteesta.

Outi-Johtaja ottaa timantin käsiinsä: Oletteko te aivan varmoja? Minä olen kuullut että siinä on hyvin vahvoja voimia. Oi kun se on ihana! Outi-Johtaja laittaa timantin korvalleen ja kuuntelee. Tämähän puhuukin.

Milla-Tilkku: Niin.

Jonna-Tilkku: Mutta ei vielä ihan... semmosta mitä pitäis tehä…kolme kertaa heittää…

Milla-Tilkku: Nii-in. Pitää kolme kertaa heittää ilmaan niin se kertoo mitä pitää tehdä.

Outi-Johtaja heittää kiveä kolmesti ilmaan ja laittaa korvalleen: Hahaa…se sanoo että jos olette valmiit luopumaan siitä minä voin kaikin mainioin tavoin antaa teille teidän perheenne takaisin.

Milla-Tilkku kumartaa kohteliaasti: No selvä se.

Outi-Johtaja kiillottaa kiveä solmiollaan: Eikö teidän tule tätä ollenkaan ikävä? Minusta tämä on ihana.

Milla-Tilkku: No ei tule.

Jani-Takku: Tulee.

Jonna-Tilkku: Jos me annettais sulle jotain?

Outi-Johtaja: Tämän lisäksi?

Jonna-Tilkku: Niin.

Outi-Johtaja: Kuule tämä riittää. Minähän lopetan heti työn ja…

Tuomas lähtee etsimään huoneesta jotain.

Outi-Johtaja: Minä annan teille nyt avaimen ja tällä avaimella voi päästää …

Milla-Tilkku: Saisinko minä sen?

Outi-Johtaja: Olkaa hyvä…voitte päästää kaikki sukulaisenne vapaiksi.

Lapset lähtevät sänkyjen luo availemaan häkkejä.

Lapset: Zik zak zik zak… (Liite 3.7)

Milla saa tällä kertaa ratkaisevan toimijatehtävän tarinan sisällä. Hän pyytää johtajalta avainta kohteliaasti ja johtaja antaa sen. (10)

Draamatuokioon on tullut odottamaton käänne. Outi huomaa taikakiven menneen rikki. Siihen on tullut halkeama ja sen sisältä vuotaa pahanhajuista öljyä ja hän ilmoittaa siitä lapsille katkaisten samalla yllätysten tuomisen. Milla kysyy tarkempaa selitystä ja saa samalla myös muut lapset kiinnostumaan tapahtumien uudesta käänteestä.

Milla seuraa Outin toimintaa ja puhetta tässäkin tilanteessa valppaasti. (11)

Outi haluaa tietää lasten perustelut sille, miten eläintarhan johtajalle lunnaaksi annettu taikakivi onkin taas Tilkulla ja Takulla niin että he ovat voineet antaa sen yllätyslahjaksi Tilkun äidille. Jonna ilmoittaa heidän varastaneen kiven. Outin ihmetellessä äidin roolissa varkautta, Milla vahvistaa ja tarkentaa, että he (Tilkku ja Takku) *saivat* sen, koska eläintarhan johtaja lähti pois töistä. Outi vielä tarkentaa, että hekö siis saivat sen varastettua. Milla kiistää varkauden. Hän korjaa, että he saivat *otettua* kiven. (12)

Outi aprikoi, mitä tulee tapahtumaan, kun eläintarhan johtaja tulee takaisin ja huomaa jänisten vieneen lunnaiksi annetun kiven. Milla keskeyttää Outin kysymyksen ja sanoo, ettei eläintarhan johtaja tule takaisin. Ongelmaa ei siis ole. Outi vaatii perustelua, miksi johtaja ei tulisi takaisin. Milla selittää johtajan lähteneen kokonaan pois töistä. (13)

Outi virittää toisen eettisen kysymyksen. Mitä Tilkku ja Takku tekevät varastamallaan taikakivellä? Outi käyttää nimenomaan ilmaisua ”varastettu taikakivi”, vaikka Milla on luonnehtinut taikakiven saamistapaa ”ottamiseksi”. Jonnan mielestä kivi on nyt hyödytön. Tilkku ja Takku eivät tee sillä mitään. Jonnan vastaus sopii tarinan sisäiseen logiikkaan. Alussahan taikuri Hirvi Horninen antoi taikakiven Tilkulle, että se auttaisi tätä välillisesti perheen etsimisessä. Tilkun äidin henkinen perintö Tilkulle oli ollut toistuva ohje: ”Tee aina oikein niin selviydyt elämässä”. Tilkku vain ei tiennyt, mikä oli oikein ja sen vuoksi häntä pelotti lähteä yksin etsimään kadonnutta perhettä. Kiven erityisominaisuuksiin kuului, että kun sitä heitetään kolme kertaa ilmaan, se kertoo, mikä on oikein. Nyt perhe ja äiti olivat löytyneet. Kivi oli siis hyödytön, koska tästä lähtien Tilkku voisi kysyä äidiltä neuvoa. Hänen ei tarvitsisi tehdä kaikkia päätöksiä yksin.

Milla on toista mieltä. Hän sanoo, että Tilkku ja Takku kuuntelevat edelleen taikakiven ohjeita. Outi kyseenalaistaa, vieläkö varastettu taikakivi vastaisi varastajilleen, mikä on oikein. Milla nyökyttelee päätään, mutta näyttää miettivältä ja empivältä.

Hän ehkä miettii, onko mahdollista, että taikakivi vielä voisi toimia, vaikka se on vääryydellä saatu. Toisaalta Millahan ei itse myöntänyt heidän varastaneen kiveä, vaan hän korosti, että he saivat sen otettua, koska se eläintarhan johtaja ei jostain syystä ollut ottanut sitä mukaansa muuttaessaan muille maille. Siinä tapauksessa voisi ajatella, että kivellä olisi vielä kyky kertoa, mikä on oikein. Kysymystä ei siinä ratkaista, vaan se jää avoimeksi. (14)

Satu

Satu on noudattanut välittömästi ja innokkaasti Outin antamia ohjeita ja mennyt eläintarhan eläimeksi kerrossänkyhäkkiin. (1)

Outi käy yöllä Tilkku-pupuna eläintarhan häkeillä katsomassa, onko siellä hänen perheensä jäseniä. Kun hän kysyy Sadulta, onko tämä hänen sisaruksiaan, jotka ovat syntyneet vankeudessa ja joita hän ei ole aikaisemmin nähnyt, vastaa Satu myöntävästi. Kun Outi kysyy, onko häntä kohdeltu hyvin, vastaa Satu-pupu, ettei ole, vaan että hänet aiotaan syöttää seuraavana päivänä prinsessalle.

Satu keksii tämän itse. Satun roolissa oleminen on vivahteikkaampaa ja syvempää kuin edellä kuvaillulla tuokiolla, jolloin roolisuoritus oli hieman

mekaaninen ja mallin mukainen. Tässä hän improvisoi ja muokkaa tarinan juonta tuomalla siihen uuden uhkaavan ja jännitettä luovan tekijän. (2)

Kun Outi rakentaa uutta kohtausta, jossa yhdessä tehdään ratkaisuja tarinan pohjalle, Satu valitsee nopeasti ja varmasti Takun roolin. Hän tietää, kuka Takku on ja millainen hän on luonteeltaan.

Rooli on alkanut syvetä stereotyyppisestä tavasta olla leijona. Nyt Takku on henkilö, jolla on Tilkun ystävänä tärkeä tehtävä. Eläintarhan johtajalta ollaan pyytämässä, että tämä vapauttaisi vankeudesta Tilkun omaiset. (3)

Lapset ovat Tilkkuina ja Takkuina tulleet eläintarhan johtajan puheille ja Satu tekee kohtauksen spontaanin avauksen tervehtimällä johtajaa. (4)

Satu huolehtii, että Jani noudattaa annettuja ohjeita ja vetää Janin paidan helmasta alas ja kehottaa häntä samalla istumaan. (5)

Perhe on vapautettu, ja Outi on ottanut pupuemon roolin. Satu eläytyy Tilkun rooliin ja esittäytyy emolle.

Tilkun rooli syvenee Sadulla. Hänen olemuksensa on kuin jäniksenpoikasella. (6)

Lapset ovat keksineet tuoda pupuemolle tuliaisia. Satu on käynyt hakemassa Pomperi-possu-nuken viereisestä sängystä. (7)

Satukin on innostunut toisten lasten kanssa tuomaan yhä uusia tuliaisia. (8)

Tuomas

Tuomas vastaa Outille kannustavalla kysymyksellä, joka osoittaa kertojalle, että häntä kuunnellaan. (1)

On alkamassa leikki, jossa Outi käy Tilkkuna tutkimassa yöllä kuninkaallista eläintarhaa. Lasten tehtävänä on olla jokin eläintarhan eläin valintansa mukaan. Tuomas on halukas osallistumaan leikkiin. Hän kysyy Outilta tarkempia ohjeita. Outi neuvoo. (2)

Lapset valitsevat ääneen roolejaan. Tuomas ilmoittaa ensin olevansa kettu, mutta vaihtaa sitten ketun roolin kissaksi. (3)

Outi kiertelee häkki häkiltä kyselemässä, onko hänen näköisiään pupuja näkynyt eläintarhassa. Tuomas-Kissa on nähnyt ja näyttää viereistä häkkiä, jossa Milla-Pupu on. Tuomas on kuunnellut toisten lasten roolivalintoja ja osaa näyttää Tilkulle, missä häkissä pupu on. Kun Outi kysyy Millalta, kuka hän on, vahvistaa hän Tuomas-Kissan vastauksen.

Lapset ovat kuunnelleet leikin ehdot ja kehittävät kohtausta johdonmukaisesti ja saumattomassa yhteistyössä Outin kanssa. (4)

Outi johdattaa seuraavaan vaiheeseen ja kutsuu lapset kokoon. Tuomas valittaa, että hänelle ei ole paikkaa. Outi osoittaa hänelle paikan. (5)

Outi antaa ohjeet seuraavaan leikkiin, jossa hän on eläintarhan johtaja ja lapset tulevat Tilkkuina ja Takkuina pyytämään, että johtaja vapauttaisi Tilkun perheen. Lapset ilmoittavat spontaanisti ääneen, keitä he ovat. Sillä ei tässä leikissä ole merkitystä. Tuomas sanoo kahdesti olevansa Tilkku. Leikkiin

ryhdytään tässä ryhmässä sujuvasti. Roolijako käy nopeasti ja ylimääräistä levottomuutta ei ole niin kuin Tähti- ryhmässä. (6)

Kun lapset ovat Tilkkuina ja Takkuina pyytämässä eläintarhan johtajalta perheen vapauttamista, vaatii Tuomas selitystä sille, miksi Tilkun perhe on otettu vangiksi. Outi tekee johtajasta kovan liikemiehen, joka ei pohdi eettisiä kysymyksiä, vaan toimii taloudellisin perustein. Hän ei ole oikeastaan ilkeä eikä muutenkaan paha, mutta ilmaiseksi hän ei hyvää tulonlähdettä anna. Hän näkee myös myyjän markkinat; Tilkku-pupu on varmaan valmis maksamaan hyvän hinnan, koska on sentään hänen sukulaisistaan kysymys. Eläintarhan johtaja vaatii perheen lunnaaksi taikakiven. Tuomas on leikissä mukana ja näyttää tyhjässä kädessä olevaa leikkitaikakiveä. Johtaja ei kelpuuta sitä, vaan vaatii ”oikeaa” taikakiveä, sitä joka löytyi aarrekammiosta. (7)

Tässä ryhmässä lapset innostuvat Tilkkuina ja Takkuina tuomaan vapautuneelle emojänikselle yllätyksiä. Jonna aloittaa yllätysvillityksen tuomalla eläintarhan johtajalle maksuksi annetun taikakiven. Tuomas tuo Tilkku- ja Takku-nuket. Ryhmän lapset suorastaan pursuavat jälleennäkemisen riemua tavatessaan emopupun. Emo hukutetaan yllätyksiin. Tuomas tuo kaiken kaikkiaan neljä yllätystä. (8)

Äkkiä Outi katkaisee yllätysten tuomisen. Hän huomaa, että taikakivi on mennyt rikki ja että se on alkanut vuotaa. Tunnelma vakavoituu. Tuomas ei käytä lopputuokion aikana enää puheenvuoroja, vaan hän seuraa vakavana toisten käymää keskustelua. (9)

Jani

Jani on menossa eläintarhaleikissä yläsänkyyn. Outi kehottaa häntä menemään alasänkyhäkkeihin. (1)

Jani on innokas leikkimään, mutta hän ei ole oikein jaksanut kuunnella ohjeita. Outi pyytää häntä kuuntelemaan tarkasti. Jani valitsee suden roolin ja vaihtaa sen ketuksi Jonnan ja Millan mallin mukaan. (2)

Kun Outi-Tilkku tulee Janin häkin luo ja kysyy kuka hän on, on Jani vaihtanut vielä kerran eläintä. Hän on pöllö. Toiset Satu ja Jonna, jotka ovat olleet Tilkun perheeseen kuuluvia kadonneita jäniksiä, ovat sanoneet, että heidät aiotaan syöttää seuraavana päivänä prinsessalle.

Jani on eläytynyt jänisten kohtaloon ja ajattelee, että hänetkin aiotaan syöttää samalla tavalla. Hän ilmoittaa kuitenkin potkaisevansa syöjiä. Jani tunnistaa tarinassa vaaran ja puolustautuu valmiiksi vaaraa vastaan. Leikki ja tosi menevät ehkä Janilla tässä sekaisin. (3)

Outi on kohta eläintarhan johtaja ja lapset ovat Tilkkuina ja Takkuina tulossa pyytämään, että johtaja vapauttaisi Tilkun perheen. Outi ei erikseen jaa rooleja. Hän vain ilmoittaa, että hän rakentaa eläintarhan johtajan toimiston ja nostaa samalla esille tuolin. Sitten Outi ilmoittaa, miten hän kohta huutaa, että toimisto on auki ja silloin Tilkku ja Takku voivat tulla sopimaan asiasta. Jani ilmoittaa olevansa Takku. Muut lapset valitsevat roolinsa nopeasti Janin perässä. Outi hyväksyy roolivalinnat. Jania askarruttaa, milloin toimisto rakennetaan. Outi vastaa, että hän rakensi sen jo.

Jani on kehittynyt leikin ehtojen noudattamisessa jo pitkälle. Hän valitsee itselleen osan ja on halukas toimimaan leikissä. Janille olisi ehkä vielä hyväksi, jos konkreettista tekemistä, esimerkiksi rakentamista olisi enemmän ja se kestäisi kerrallaan kauemmin. Hänen on hieman vaikea siirtyä kuvitteelliseen tilanteeseen (toimistoon) nopeasti. (4)

Lapset ovat Tilkkuina ja Takkuina eläintarhan johtajan luona. Kun Tuomas-Takku kysyy, miksi eläintarhan väki on pannut Tilkun perheen vankilaan, tukee Jani Tuomasta: ”Niin ne on meiän isi ja äiti.”

Jani on ymmärtänyt tapahtumista, että Tilkun vanhemmat ovat eläintarhassa vankeina. Hän vetoaa eläintarhan johtajaan, että Tilkku tarvitsee vielä isän ja äidin luokseen.

Kun lapset miettivät, mitä antaisivat eläintarhan johtajalle maksuksi perheestä, etsii Jani aikaisemmassa kohtauksessa olleen aarrekammion aarteita, jotka Outi on nostanut yhteen sänkyyn. Outi joutuu sanomaan roolin ulkopuolelta, että lapset eivät voi enää mennä tarinan aarrekammioon.

Tarina johdattaa tapahtumia. (5)

Eläintarhan johtaja vaatii lunnaaksi taikakiveä. Lapset ovat päättäneet luopua siitä. Outi-Johtaja kysyy, eikö Tilkun ja Takun tule kiveä ikävä. Milla, joka on ollut tässä kohtauksessa johtavana henkilönä, vakuuttaa, ettei tule. Janin mielestä sen sijaan tulee. Se laukaisee Jonnassakin halun pitää taikakivi. Hän ehdottaa taikakiven tilalle jotain muuta arvokasta. (6)

Outi on kutsunut kaikki lapset kokoon kertamaan tapahtunutta. Jani seisoo, mutta Satu kehottaa Jania istumaan vetäen hänet samalla paidan helmasta alas. Jani noudattaa Sadun vaatimusta. (7)

Lapset tuovat Tilkkuina ja Takkuina Outi-Emolle tuliaisia. Jani on tuonut jo monta yllätystä ja haluaa tuoda niitä lisää. (8)

Riemukkaaseen jälleennäkemisen tunnelmaan vaikuttaa latistavasti se, että taikakivi on leikin tiimellyksessä mennyt oikeasti rikki. Kun sitten Jonna ja Milla tuovat taikakiven emolle yllätykseksi ja kun selviää, että he olivat käyneet varastamassa sen eläintarhan johtajalta, on edessä moraalinen dilemma.

Outi esittää lapsille vakavan kysymyksen, voiko taikakivi sanoa varastajalleen, mikä on oikein ja mikä väärin. Janilla sattuu olemaan kädessään viimeiseksi yllätyksekseen valitsemansa soivat metallikuulat. Hän kolkuttelee niitä ja sanoo: ”Soi kirkon kellot”. Outi toistaa sen. Hetkessä on vahva lataus. Jani soivaa ääntä kommentoivalla lausahduksellaan luo hetkeen värisyttävän kohtalokkaan tunnelman. Outi nappaa Janin lauseen ja kertaamalla sen saa tunnelman tihentymään entisestään. Tässä hetkessä Outi poimii tarinan ainekset sekä sattuman järjestämästä todellisuudesta (rikkoutunut taikakivi), lasten toiminnasta fiktiivisessä tarinassa (taikakiven varastaminen eläintarhan johtajalta), metallikuulien helähdyksestä ja Janin ääneen lausumasta mielikuvastaan soivista kirkonkelloista. Aikuisen mielessä hetki on varmasti latautuneempi ja sisältää enemmän eri tasolla olevia merkityksiä kuin lapsilla. Outi johdattelee lapset vakavasta tunnelmasta arkiseen. Hän alkaa kysellen kertoa, mitä aivan lopuksi tapahtui. (9)

Annukka

On alkamassa leikki, jossa Outi käy Tilkkuna ja Takkuna yöllä eläintarhassa katsomassa, onko siellä hänen kadonnut perheensä. Outi on kehottanut lapsia valitsemaan itselleen häkin ja eläinroolin. Annukka on mennyt ensimmäisten joukossa valitsemaansa häkkiin.

Outi kehittelee ja tarjoaa leikkitilanteen. Se on draamatoiminnan dialoginen aloite. Annukka vastaa siihen suostumalla Outin laatimaan alkuasetelmaan. Tilanne on auki valmiina ennakoimattomalle kehittymiselle. Draama siis tarjoaa mahdollisuuden dialogisuuteen aikuisen ja lapsen välillä, vaikka puheeseen ei olisikaan vielä valmiuksia. Se edellyttää, että on luottamusta toisiin, halua kuunnella toisia ja uskallusta olla tietämättä, mitä tulee tapahtumaan. Aikuisen tehtävä on valvoa, että tilanteet eivät kehity liian pelottaviksi, vaarallisiksi tai epäoikeudenmukaisiksi. (1)

Annukka saavuttaa tässä oman huippunsa draamaprosessin aikana. Hän on valinnut pupun roolin. Kun Outi-Tilkku kysyy, tosin johdatellen, onko tämä hänen veljensä vai sisarensa, vastaa Annukka: ”Veljesi*”.*

Annukka suostui leikkiin, leikin kuvitteelliseen maailmaan. Outi teki vastaamisen helpoksi. Hän antoi kaksi vaihtoehtoa, josta Annukka saattoi valita. Olisi Annukka voinut vastata muutenkin. Esim. ”Ei, en ole kumpikaan, vaan...”

Annukka oli siis leikkiin sitoutunut, valinnut itsenäisesti roolinsa ja puhui roolin mukaisesti. Outi vielä vahvisti hänen vastaustaan pitkällä ja vivahteikkaalla vastauksellaan: ”Ihanaa nähdä. Ikävää kun tässä on nämä kalterit välissä. Minä tulen huomenna ja yritän vapauttaa sinut.” (2)

Koko ryhmä, Annukka mukaan lukien, on Tilkkuina ja Takkuina eläintarhan johtajan puheilla. (3)

Eläintarhan johtaja vaatii Tilkun perheestä lunnaita. Annukka lähtee Janin, Tuomaksen ja Millan kanssa yhtä aikaa etsiskelemään huoneesta jotain maksuksi kelpaavaa.

Annukka toimii aktiivisesti, ei vain seuraile toisten toimintaa. (4)

Annukka kuuntelee ja seuraa tarkasti Outin antamia ohjeita. Hän näyttää innostuneelta. (5)

Tuokion lopuksi kaikki lapset jäävät maalaamaan.

5 LASTIRUUMASSA: Dialogisuus ja eettiset teemat draamatuokioilla

Tähän lukuun on koottu yhteen edellisen luvun narratiivien pohjalta keskeisiä dialogisuutta osoittavia piirteitä lasten ja ohjaajan toiminnassa sekä esitelty yhden esimerkin valossa keskustelu- ja kerrontatilanteiden dialogisuutta Burbulesin dialogijaottelua soveltaen (luvut 5.1-5.4). Luvussa 5.5 on pohdittu laajemmin dialogisuuden mahdollisuuksia draamaprosessissa ja luvussa 5.6 on nostettu esiin joitakin prosessissa esille tulleita eettisiä teemoja ja avoimeksi jääneitä kysymyksiä.

Tuokioille muotoutui prosessin edetessä väljä kaava, jossa aloitus- ja lopetushetkien välissä vaihtelivat draamaleikit sekä kerronta ja keskustelu, joka usein toimi siirtymänä ja johdatteluna seuraavaan vaiheeseen (Liite 3). Prosessin alussa rakenne oli selvärajaisempi, mutta prosessin loppupuolella draamaleikin ja keskustelun rajat himmenivät: ohjaaja saattoi ottaa kesken keskustelun hetkeksi roolin ja toisaalta kesken draamaleikin saattoi todellinen maailma tulla hetkeksi päällimmäiseksi fiktiivisen tilanteen silti jatkuessa.

Dialogisuus edellyttää Burbulesin (1993) mukaan suhteeseen ryhtymistä. Olen katsonut ensimmäiseksi, välttämättömäksi dialogiseksi teoksi draamatoiminnassa lapsen puolelta sen, että lapsi on suostunut tulemaan prosessiin mukaan. Vaativimmiksi dialogisiksi teoiksi katsoin draaman symbolisten esineiden ja aikaisempien tapahtumien ja kertomusten sitomisen tarinaan.

Tunnistin molemmista ryhmistä seuraavia dialogisia tekoja: prosessiin suostuminen, yleinen ohjeiden noudattaminen draamaleikkiin suostuminen, roolin ottaminen, roolissa puhuminen ohjaajan kanssa, roolissa puhuminen tovereiden kanssa, roolissa toimiminen ohjaajan kanssa tarinaa rakentaen, roolissa toimiminen tovereiden kanssa tarinaa rakentaen, ohjaajan kuunteleminen, tovereiden kuunteleminen, ohjaajan kysymyksiin vastaaminen, kysymysten esittäminen ohjaajalle, tovereiden kysymyksiin vastaaminen, kysymysten esittäminen tovereille, tarinan kerrontaan osallistuminen kysyttäessä, ohjaajan kannustaminen tarinan kertomiseen, oma-aloitteinen tarinan kertominen, symboliesineiden ja aikaisempien tapahtumien tai kertomusten sitominen tarinaan.

5.1 Dialogisuus Tähti-ryhmässä

Tähti-ryhmä oli luonteeltaan levottomampi kuin Nalle-ryhmä. Ryhmätoiminnan perustaidot kuten empatia, itsetuntemus, itsensä kontrolloiminen, toisten kunnioittaminen ja arvostaminen, sietokyky ja kuuntelemisen taito olivat tässä ryhmässä vielä harjoittelun kohteena, ja niihin käytettiin tuokioilla enemmän aikaa kuin Nalle-ryhmässä.

Kaikki Tähti-ryhmän lapset suostuivat mukaan prosessiin ja draamaleikkeihin, ottivat rooleja, puhuivat rooleissa ohjaajan ja tovereiden kanssa, kehittivät tarinaa roolissa toimiessaan, toimivat rooleissa tovereiden ja ohjaajan kanssa, kuuntelivat ohjaajaa ja tovereitaan, esittivät ohjaajalle kysymyksiä, vastasivat

ohjaajan ja tovereiden kysymyksiin ja osallistuivat kysyttäessä tarinan kerrontaan.

Kallea ja Timoa lukuun ottamatta kaikki noudattivat yleensä annettuja ohjeita. Jerryä lukuun ottamatta muut esittivät tovereille kysymyksiä ja kannustivat ohjaajaa kertomaan tarinaa eteenpäin. Oma-aloitteisesti tarinaa kertoivat Ari, Emmi, Risto ja Timo.

Emmi, Kalle, Risto ja Timo sitoivat tarinaan symboliesineitä. Aikaisempia tapahtumia tai muita kertomuksia sitoivat tarinaan Ari Emmi, Risto ja Timo. Taulukkoon 3 on koottu Tähti-ryhmän lasten dialogisia tekoja.

TAULUKKO 3. Tähti-ryhmän lasten dialogisia tekoja draamatuokioilla

	Anna	Ari	Emmi	Jerry	Kalle	Risto	Timo
Suostuu prosessiin	x	x	x	x	x	x	x
Noudattaa yleensä ohjeita	x	x	x	x		x	
Suostuu draamaleikkiin	x	x	x	x	x	x	x
Ottaa roolin	x	x	x	x	x	x	x
Puhuu roolissa ohjaajan kanssa	x	x	x	x	x	x	x
Puhuu roolissa tovereiden kanssa	x	x	x	x	x	x	x
Toimii roolissa tarinaa rakentaen ohjaajan kanssa	x	x	x	x	x	x	x
Toimii roolissa tovereiden kanssa	x	x	x	x	x	x	x
Kuuntelee ohjaajaa	x	x	x	x	x	x	x
Kuuntelee tovereita	x	x	x	x	x	x	x
Vastaa ohjaajan kysymyksiin	x	x	x	x	x	x	x
Esittää ohjaajalle kysymyksiä	x	x	x	x	x	x	x
Vastaa tovereiden kysymyksiin	x	x	x	x	x	x	x
Esittää tovereille kysymyksiä	x	x	x		x	x	x
Osallistuu tarinan kerrontaan kysyttäessä	x	x	x	x	x	x	x
Kannustaa ohjaajaa kertomaan	x	x	x		x	x	x
Kertoo tarinaa oma-aloitteisesti		x	x			x	x
Sitoo symboliesineet tarinaan			x		x	x	x
Sitoo aikaisemmat prosessin tapahtumat tarinaan		x	x			x	x

Puheenvuoroja tarkastelun kohteina olleilla Tähti-ryhmän draamatuokioilla käytettiin runsaasti, yhteensä 383. (Liitteet 3.1, 3.4 ja 3.6). Suurin osa lasten käyttämistä puheenvuoroista liittyi tarinaan tai draamatoimintaan.

Puheenvuoroja sai käyttää vapaasti. Ainoastaan häiritseviin puheenvuoroihin puututtiin. Tähti-ryhmässä puheenvuoroja käyttivät kaikki lapset. Ryhmän puheliain oli Ari 88 puheenvuorollaan. Seuraavaksi eniten puheenvuoroja käyttivät Timo 80, Kalle 62, Emmi 48, Anna 26, Risto 21 ja Jerry 12. Taulukkoon 4 on koottu Tähti-ryhmän tuokiokohtaiset puheenvuorot. *Takku pulassa* -tuokiolla oli mukana koko päiväkoti. Tunnistamattomia puheenvuoroja siinä oli 24. Muilla tuokioilla oli joitakin puheenvuoroja, jotka jäivät tunnistamatta esimerkiksi silloin, kun lapset puhuivat päällekkäin, olivat selin kameraan tai kuvan ulkopuolella.

TAULUKKO 4. Tähti-ryhmän puheenvuorot draamatuokioilla.
D=tarinaan tai draamatoimintaan liittyvä puheenvuoro. M=muu puheenvuoro. T=tunnistamaton puheenvuoro

	Tilkku tapaa Takun		Takku pulassa (koko päiväkoti)		Takku sairastuu		Tilkun perheen vapauttaminen	
Tähti-ryhmä	D	M	D	M	D	M	D	M
Ari 88	33	1	1	0	52	1	-	-
Timo 80	18	1	0	0	36	1	24	0
Kalle 62	11	0	1	0	28	0	21	1
Emmi 48	7	0	0	0	10	0	31	0
Anna 26	9	0	0	0	10	0	7	0
Risto 21	-	-	0	0	6	0	15	0
Jerry 12	6	0	0	0	3	0	3	0
T 43	4	0	24	0	12	0	3	0
Yhteensä 340+43	84+4	2	2+24	0	145 +12	2	101+3	1

5.2 Dialogisuus Nalle-ryhmässä

Nalle-ryhmä oli yleisesti perustyöskentelytaidoiltaan taitavampi kuin Tähti-ryhmä. Ryhmässä ei tarvinnut käyttää niin paljon aikaa ohjeiden noudattamisen

kontrollointiin, vaan draamatoimintaan päästiin nopeammin. Toisaalta Nalle-ryhmässä dialogisten tekojen ääripäät tulivat korostetusti esiin.

Toisessa ääripäässä olivat Jonna ja Milla, jotka olivat erityisen taitavia ja herkkävireisiä osallistumisessaan. Myös muilla lapsilla oli tässä ryhmässä kykyä keskittyä sekä keskusteluihin, kerrontaan että draamaleikkeihin. Pelisääntöjen tarkistamiseen ei tarvinnut käyttää aikaa juuri lainkaan. Ohjaajan ja lasten välinen vuorovaikutus oli monivivahteista ja monitasoista.

Lähes kaikki Nalle-ryhmän lapset suostuivat mukaan prosessiin, noudattivat annettuja ohjeita, suostuivat draamaleikkeihin, ottivat rooleja, puhuivat roolissa ohjaajan ja tovereiden kanssa, toimivat roolissa tarinaa rakentaen ohjaajan kanssa, toimivat roolissa tovereiden kanssa, kuuntelivat ohjaajaa ja tovereita, vastasivat ohjaajalle ja esittivät hänelle kysymyksiä, vastasivat tovereille ja esittivät heille kysymyksiä, osallistuivat tarinan kerrontaan kysyttäessä, kannustivat ohjaajaa kertomaan, kertoivat tarinaa oma-aloitteisesti, sitoivat symboliesineitä ja aikaisempia tapahtumia sekä kertomuksia tarinaan.

Annukan osallistuminen oli arkaa ja seurailevaa. Hän ei osallistunut tarinan kerrontaan eikä esittänyt aktiivisesti kysymyksiä. Hän osallistui muuten leikkeihin ja kuunteli keskittyneesti.

Sadulle fiktion ja todellisuuden suhde näytti olevan hämmentävä. Hän ei esimerkiksi hyväksynyt symbolisia esineitä tarinaan niin herkästi kuin jotkut toiset lapset.

Riina ei puhunut prosessin aikana sanaakaan eikä keskusteluissa antautunut vastavuoroiseen suhteeseen ohjaajan tai lasten kanssa. Hän kuitenkin suostui tulemaan prosessiin ja osallistui yhteisiin draamaleikkeihin aktiivisesti ja oli rooleissa ilman puhetta. Seuraavalla sivulla taulukkoon 5 on koottu Nalle-ryhmän lasten dialogisia tekoja.

TAULUKKO 5. Nalle-ryhmän lasten dialogisia tekoja draamatuokioilla

	Annukka	Jani	Jonna	Milla	Riina	Satu	Tuomas
Suostuu prosessiin	x	x	x	x	x	x	x
Noudattaa yleensä ohjeita	x	x	x	x	x	x	x
Suostuu draamaleikkiin	x	x	x	x	x	x	x
Ottaa roolin	x	x	x	x	x	x	x
Puhuu roolissa ohjaajan kanssa	x	x	x	x		x	x
Puhuu roolissa tovereiden kanssa	x	x	x	x		x	x
Toimii roolissa tarinaa rakentaen ohjaajan kanssa		x	x	x		x	x
Toimii roolissa tovereiden kanssa	x	x	x	x	x	x	x
Kuuntelee ohjaajaa	x	x	x	x	x	x	x
Kuuntelee tovereita	x	x	x	x	x	x	x
Vastaa ohjaajan kysymyksiin	x	x	x	x		x	x
Esittää ohjaajalle kysymyksiä		x	x	x		x	x
Vastaa tovereiden kysymyksiin	x	x	x	x		x	x
Esittää tovereille kysymyksiä		x	x	x		x	x
Osallistuu tarinan kerrontaan kysyttäessä	x	x	x	x		x	x
Kannustaa ohjaajaa kertomaan		x	x	x		x	x
Kertoo tarinaa oma-aloitteisesti		x	x	x		x	x
Sitoo symboliesineet tarinaan		x	x	x			x
Sitoo aikaisemmat prosessin tapahtumat tarinaan		x	x	x		x	x

Puheenvuoroja tarkastelun kohteina olleilla Nalle-ryhmän draamatuokioilla käytettiin jonkin verran enemmän kuin Tähti-ryhmässä, yhteensä 411. Kaikki lasten käyttämät puheenvuorot liittyivät tarinaan tai draamatoimintaan. Puheenvuoroja sai käyttää vapaasti kuten Tähti-ryhmässäkin. Ainoastaan häiritseviä puheenvuoroja hillittiin. Nalle-ryhmässä puheenvuoroja käyttivät kaikki lapset Riinaa lukuun ottamatta. Ryhmän puheliain oli Jonna 101 puheenvuorollaan. Seuraavaksi eniten puheenvuoroja käyttivät Milla 84, Jani 80, Tuomas 69, Satu 37 ja Annukka 5 puheenvuoroa. Seuraavan sivun taulukkoon 6 on koottu Nalle-ryhmän tuokiokohtaiset puheenvuorot. *Takku pulassa* -tuokiolla oli mukana koko päiväkoti. Tunnistamattomia puheenvuoroja siinä oli 24. Muilla tuokioilla oli joitakin puheenvuoroja, jotka jäivät tunnistamatta esimerkiksi sen vuoksi, että lapset puhuivat päällekkäin, olivat selin kameraan tai kuvan ulkopuolella.

TAULUKKO 6. Nalle-ryhmän puheenvuorot draamatuokioilla.
D=tarinaan tai draamatoimintaan liittyvä puheenvuoro. M=muu puheenvuoro. T=tunnistamaton puheenvuoro.

	Tilkku tapaa Takun		Takku pulassa (koko päiväkoti)		Takku sairastuu		Tilkun perheen vapauttaminen	
Tähti-ryhmä	D	M	D	M	D	M	D	M
Jonna 101	13	0	20	0	52	0	16	0
Milla 84	31	0	14	0	-	-	39	0
Jani 80	23	0	1	0	37	0	19	0
Tuomas 69	22	0	3	0	27	0	17	0
Satu 37	15	0	0	0	12	0	10	0
Annukka 5	1	0	0	0	2	0	2	0
Riina 0	0	0	0	0	0	0	-	-
T 35	2	0	24	0	3	0	6	0
Yhteensä 376+35	105+2	0	38+24	0	130 + 3	0	103+ 6	0

5.3 Dialogisuus ohjaajan toiminnassa

Ohjaajan panos tämän kaltaisessa prosessissa on suuri. Hän on juontaja, joka pitää draaman lankoja käsissään ja luo tilanteita omalla toiminnallaan. Tuokioissa oli hahmotettavissa *kerronta- ja keskusteluosuuksia, draamaleikkejä* sekä niiden välisiä *siirtymiä.* Prosessin alussa siirtymät erottuivat selkeämmin, mutta prosessin edetessä ja taitojen karttuessa siirtymät tapahtuivat nopeammin ja menettivät merkitystään toiminnan virittäjänä sekä intensiteetin ylläpitäjänä.

Kerronta- ja keskusteluosuuksissa Outin toiminnassa oli tunnistettavissa seuraavanlaisia dialogisia tekoja: Hän kyseli lapsilta, kuunteli heitä ja vahvisti kuulleensa ja ymmärtäneensä lapsen puheen toistamalla sen. Hän teki lapsille ehdotuksia, houkutteli, suostutteli ja rohkaisi heitä puhumaan. Hän sitoi tarinaan lasten tekemiä ehdotuksia, draamaleikkien sisältämiä tapahtumia, symbolisia esineitä sekä yksityiskohtia tutuista saduista ja nykyhetken tapahtumista. Hän

kertoi jännittävästi, tarjosi kiinnostavia keskustelunaiheita ja suorastaan lumosi kertomistavallaan lapset kuuntelemaan itseään.

TAULUKKO 7. Ohjaajan dialogisia tekoja Tähti- ja Nalle-ryhmissä

Kerronta ja keskustelu	Siirtymät	Draamaleikki
OHJAAJA	OHJAAJA	OHJAAJA
Kyselee, kuuntelee ja vahvistaa toistamalla kuulleensa ja ymmärtäneensä	Pyrkii välttämään puheessa suoria ohjeita ja määräyksiä	Astuu rooliin Pysyy roolissa tarinan ehdoilla
Ehdottaa Houkuttelee Suostuttelee Kutsuu Rohkaisee	Ehdottaa, houkuttelee suostuttelee, kutsuu ja rohkaisee keskusteluun sekä draamaleikkiin	Asettuu statukseltaan mataliin tai parodisiin rooleihin Antaa lasten vastaroolien vaikuttaa oman roolinsa kehittymiseen
Sitoo lasten ehdotuksia tarinaan Sitoo draamaleikkien tapahtumat tarinaan	Käyttää rituaalisia vaiheita (kokoontumiset tilkkupeitolla) kutsuna	Rohkaisee
Sitoo draaman symbolisia esineitä tarinaan (tilkkupeitto, taikakivi) Sitoo tuttujen satujen elementtejä tarinaan	Hyväksyy, kannustaa	Käyttää rooliasuja, valoja, musiikkia, rekvisiittaa ym. teatterin keinoja kutsuina
Sitoo nykyhetken tapahtumia tarinaan Kertoo jännittävästi Tarjoaa kiinnostavia keskusteluaiheita Lumoaa		Pelleilee, naurattaa Luo sopivan jännittäviä tilanteita Lumoaa Leikkii lasten kanssa samaa leikkiä

Siirtymissä Outi pyrki välttämään suoria ohjeita ja määräyksiä. Hän houkutteli, suostutteli, kutsui ja rohkaisi lapsia keskusteluun sekä draamaleikkeihin. Hän käytti rituaalisia vaiheita kuten toistuvia tilkkupeitolle kokoontumisia kutsuina. Hän hyväksyi lasten aktiivisen ja spontaanin toiminnan ja kannusti siihen mahdollisimman pitkälle huolehtien kuitenkin työrauhan säilymisestä.

Draamaleikeissä Outi otti rooleja, pysyi niissä tarinan ehdoilla ja antoi lasten vastaroolien vaikuttaa oman roolinsa kehittymiseen. Hän asettui statukseltaan monenlaisiin rooleihin, myös mataliin ja parodisiin, joilla hän houkutteli lapsia toimimaan roolissa. Hän käytti draaman elementtejä kuten rooliasuja, valoja, musiikkia, rekvisiittaa ym. teatterin keinoja kutsuina. Hän pelleili, nauratti lapsia, kehitteli sopivan jännittäviä tilanteita ja lumosi roolityöllään. Hän heittäytyi lasten kanssa samaan leikkiin.

Taulukkoon 7 olen koonnut Outin dialogisia tekoja draamatuokion kerronta- ja keskustelutilanteissa, siirtymissä ja draamaleikeissä.

Ohjaajat käyttivät draamatuokioilla paljon puheenvuoroja. Taulukkoon 8 ja Taulukkoon 9 on koottu puheenvuorot, joita Outi käytti Tähti- ja Nalle -ryhmissä kaikilla neljällä tuokiolla sekä Siljan metsäretkellä (*Takku pulassa*) käyttämät puheenvuorot. Taulukkoihin on eritelty tarinaan ja draamatoimintaan liittyneet puheenvuorot (D) sekä muut puheenvuorot, jotka koskivat lähinnä yhteisiä pelisääntöjä (M). Outi käytti tarinaan tai draamatoimintaan liittyviä puheenvuoroja Tähti-ryhmässä 450 ja Nalle-ryhmässä 399. Siljan käyttämiä tarinaan tai draamatoimintaan liittyviä puheenvuoroja *Takku pulassa* -tuokiolla oli 33. Tähti-ryhmässä Outin käyttämiä muita eli pelisääntöjä koskevia puheenvuoroja oli 33 ja Nalle-ryhmässä 8. Nalle-ryhmässä Outin draamatoimintaan liittyviä puheenvuoroja oli kahdella viimeisellä tuokiolla jonkin verran vähemmän kuin Tähti-ryhmässä. Nalle-ryhmän lapset keskittyivät niillä tuokioilla pitemmäksi aikaa leikkimään keskenään lääkärileikkiä ja tutkimaan aarteita prinsessan aarrekammiossa kuin Tähti-ryhmän lapset omilla vastaavilla tuokioillaan.

TAULUKKO 8. Ohjaajien puheenvuorojen määrä Tähti-ryhmässä*. D=tarinaan tai draamatoimintaan liittyvä puheenvuoro. M=muu puheenvuoro*

	Tilkku tapaa Takun		Takku pulassa (koko päiväkoti)		Takku sairastuu		Tilkun perheen vapauttaminen	
	D	M	D	M	D	M	D	M
Outi 450+33	113	8	39	0	157	16	121	9
Silja 33+2			33	2				

TAULUKKO 9. Ohjaajien puheenvuorojen määrä Nalle-ryhmässä.
D=tarinaan tai draamatoimintaan liittyvä puheenvuoro. M=muu puheenvuoro.

	Tilkku tapaa Takun		Takku pulassa (koko päiväkoti)		Takku sairastuu		Tilkun perheen vapauttaminen	
	D	M	D	M	D	M	D	M
Outi 399+8	124	1	39	0	134	2	102	5
Silja 33+2			33	2				

5.4 Dialogisuus kerronta- ja keskustelutilanteissa

Luokittelin tuokioiden sisältämiä keskusteluja Burbulesin (1993) jaottelun mukaisesti selvittääkseni, millaista dialogia ohjaajan ja lasten välisissä keskusteluissa oli havaittavissa. Yleisesti tarkasteltuna ohjaajan puheessa oli paljon kysymyksiä ja ohjeita sekä kerrontaa. Lasten puheissa oli enimmäkseen vastauksia ja kommentteja ja jonkin verran kysymyksiä.

Burbules (1993) jaottelee dialogiajattelun 1) kysymyksiin 2) vastauksiin ja 3) kommentteihin. Kysymykset on jaoteltu alaluokkiin: a) avoimet b) haastavat ja c) ohjaavat kysymykset. Vastaukset on jaoteltu a) päättäviin b) aktivoiviin ja c) vastakysymyksiin. Kommentit on jaoteltu a) rakentaviin b) uudelleen suuntaaviin ja c) sääntökommentteihin, jolloin sääntöjen esittämiseen täytyy olla oikeus kaikilla. (Burbules 1993). Tämän prosessin tuokioilla oli edellisten lisäksi kerrontaa.

Sääntökommentit olen luokitellut kehotuksiin, ehdotuksiin, kieltoihin, käskyihin ja ilmoituksiin. Draamaprosessin loppupuolella toiminnan rutinoituminen kuului puheessa siten, että *kehotukset* ja *ehdotukse*t, jotka määrittelen dialogiseksi puheeksi, saattoivat varsinkin luetussa tekstissä näyttää käskyiltä, ilmoituksilta tai kielloilta, joita en pidä dialogisena puheena. Ohjaajan puheen kutsuva ja houkutteleva sävy sai muodoltaan ei-dialogiset ilmaukset kuitenkin usein kuulostamaan dialogisilta. Tuntui jopa paradoksaalisesti siltä, että ohjaajan puheen yksinkertaistuminen ehdotuksista ja suostutteluista lyhyisiin ilmoituksiin ja miltei käskyihin kertoi syvenneestä yhteisymmärryksestä ja dialogisuudesta. Silloin luottamus puolin ja toisin oli syntynyt.

Tuokioiden sisältämän keskustelun dialogisuuden laatua tarkastelen lähemmin yhden Nalle-ryhmän esimerkin valossa, jossa Outi, Tuomas, Milla ja Jonna innostuvat pohtimaan, miksi kylläinen Takku ei antanut puolukoita nälkäiselle Takulle.

Ohjaaja esitti keskustelussa avoimia kysymyksiä (AK), haastavia kysymyksiä (HK) sekä vastakysymyksiä (VK), joilla keskustelu eteni. Hän antoi sekä aktivoivia vastauksia (AV) että rakentavia kommentteja (RK) ja uudelleen

suuntaavia kommentteja (USK) lasten puheenvuoroihin. Lapset antoivat eniten päättäviä vastauksia (PV), jotka eivät vieneet dialogia eteenpäin ja jolloin vastuu keskustelun etenemisestä siirtyi aikuiselle. Lastenkin puheessa oli aktivoivia vastauksia sekä rakentavia ja uudelleen suuntaavia kommentteja, jolloin voidaan puhua dialogista. Esimerkissä ei ollut lainkaan sääntökommentteja eikä ohjeita.

Esimerkillä osoitan, että draamatuokioilla lapset ja ohjaaja pystyivät keskustelemaan dialogisesti kuunnellen toisiaan, perustellen väitteitään ja esittäen keskustelua eteenpäin vieviä puheenvuoroja.

Outi: Mitä te luulette miksi se Takku ei voinut antaa Tilkulle niitä puolukoita. (HK)

Tuomas: Se oli sen oma metsä. (PV)

Outi: Mitä? (AK)

Tuomas: Se oli sen oma metsä. (PV)

Outi: Metsässä kaikki marjat on yhteisiä. (AV)

Milla: Siks kun…se ei halunnu…se ei tykänny että joku tulis sen alueelle. (PV)

Outi: Vaikka siellä metsässä kaikki alueet oikeesti kyllä on yhteisiä. (USK)

Milla: Niin se halus syödä varmaan ne yksin.(PV)

Outi: Niin mut kun se oli jo syöny koko päivän että ei sen mahaan mahtunut enää marjan marjaa niin miksei se voinut antaa siitä Tilkulle. (USK ja HK)

Tuomas: Ei se halunnu…se halus kotiin säästää…(PV)

Milla: Tai sit se halus säästää huomiseks. (PV)

Outi: Ehkä. En tiedä. (RK)

Jonna: Jos se olis jättänyt marjat tuohon ja olis menny jonnekin vähän kauemmas nukkumaan yöks… (AV)

Outi: Niin. (RK)

Jonna: Niin sittenhän se Tilkku olis voinu tulla ja syödä niitä ja sitten ois vaan äkkiä lähteny pois ja…(AV)

Jonnan puheenvuoro jatkuu, mutta siitä ei saa selvää. Tuomas sanoo jotain Jonnan päälle.

Outi: Mitä? (AK)

Tuomas: Se antaisi niitä jollekin ystävälle. (AV)

Outi: Meinaatsä että Takku vei niitä jollekin ystävälle? (VK)

Tuomas nyökkää. (PV)

Outi: Eikö Tilkku ollut sen ystävä? (VK)

Milla: Ei. Koska puput on erilaisia kuin leijonat. (PV)

Outi: Vain samanlaisetko voi olla ystäviä? (VK)

Milla: Niin. (PV)

Tuomas: Leijonat voi joskus syödä pupun. (USK tai PV)

Milla: Niin. Leijonat on petoeläimiä. (RK)

Outi: Ahaa. (RK)

Jonna: Ne on kissojen sukua. (USK tai PV)

Outi: Niin. (RK)

Milla: Niin ja kissat on just petoeläimiä. (USK tai PV)

Jonna: Mutta ei tavalliset kissat. (USK)

Outi: Ahaa…(RK)

Milla: Niin…Tavalliset kissat ei oo. (RK)

Taulukkoon 10 on koottu esimerkissä esitettyjen dialogisten puheenvuorojen määrät. Ohjaaja esitti siis avoimia kysymyksiä (2), haastavia kysymyksiä (2) sekä vastakysymyksiä (3), antoi aktivoivan vastauksen (1) ja esitti rakentavia kommentteja (5) ja uudelleen suuntaavia (kommentteja (2). Hän ei käyttänyt yhtään päättävää vastausta, jolla keskustelu lopetetaan. Lapset antoivat päättäviä vastauksia, mutta he antoivat myös aktivoivia vastauksia sekä rakentavia ja uudelleen suuntaavia kommentteja. Milla ja Tuomas olivat tässä keskustelussa aktiivisimmat.

TAULUKKO 10. Keskustelun dialogisuus Burbulesia soveltaen (Burbules 1993)

	Ohjaaja	Milla	Jonna	Tuomas
Avoimet kysymykset	2			
Haastavat kysymykset	2			
Päättävät vastaukset		6	1	5
Aktivoivat vastaukset	1		2	1
Vastakysymykset	3			
Rakentavat kommentit	5	3		
Uudelleen suuntaavat kommentit	2		2	1

5.5 Draaman dialogisuuden mahdollisuuksia

Draamaprosessissa oli nähtävissä dialogisia erityispiirteitä ja yhteenvetona voidaan esittää, että dialogisuus toteutui ainakin seuraavissa tilanteissa:

- ohjaaja kutsui ryhmää ja ryhmä vastasi osallistumalla prosessiin
- ohjaaja kutsui yksittäistä lasta ja lapsi vastasi osallistumalla keskusteluun ja/tai toimintaan
- ryhmä kutsui ohjaajaa ja ohjaaja vastasi ryhmälle
- lapset kutsuivat toisiaan ja he vastasivat toisilleen
- tarina kutsui ohjaajaa ja ohjaaja vastasi siihen kertomalla sitä eteenpäin

- tarina kutsui lapsia ja he vastasivat kertomalla sitä eteenpäin
- draaman symbolit kutsuivat ja kutsuihin vastattiin liitämällä symbolit tarinaan
- leikki kutsui lapsia ja he vastasivat kutsuun leikkimällä
- leikki kutsui ohjaajaa ja hän vastasi siihen leikkimällä

Näiden pohjalta kehittyi ohjaajan ja lasten välille

- YHTEINEN KERRONTA
- YHTEINEN FIKTIO
- YHTEINEN TARINA
- TARINAT TARINASSA
- YHTEINEN ROOLIEN SYVENTÄMINEN
- YHTEINEN NAURU
- YHTEINEN VAKAVOITUMINEN
- YHTEINEN KARNEVALISTISUUS
- YHTEINEN LEIKKI
- MINÄ-SINÄ-YHTEYS

Tämän toteutuminen edellytti ohjaajilta huolellista suunnittelua, tarpeeksi pitkää prosessia ja draaman pysyviä elementtejä ja rituaaleja. Se edellytti osallistujilta sitoutuneisuutta, kuuntelemista, herkkyyttä, hyvää tahtoa, luottamusta ja rohkeutta.

Østernin (1994) mukaan lasten narratiivista kompetenssia osoittaa valmius rakentaa kertomusta ydintekstin ympärille, kyky pitää yllä tarinan punaista lankaa, valmius seurata kertomuksen linjaa ja keskittyä kertomuksen ytimeen sekä valmius ottaa myös kuuntelijaperspektiivi. Draamallista kompetenssia voidaan kuvata valmiutena elämyksiin, ilmaisemiseen ja arvostamiseen. Keskeisenä yleisen esteettisen kompetenssin kehittymisessä Østern näkee valmiuden kyetä vaihtaa tarvittaessa näkökulmaa ja sukkuloida eri tasoilla fiktion ja todellisuuden välillä. (Østern 1994, 132.) Sekä narratiivista, draamallista että esteettistä kompetenssia oli tunnistettavissa tämän draamaprosessin lapsissa.

Bundy (2003) esitti esteettiselle sitoutumiselle ehtoja: osallistujien tulee voida luottaa ohjaajaan, ryhmäprosessiin, toisten osallistujien fyysiseen, emotionaaliseen ja intellektuaaliseen vastaamisherkkyyteen, toisten osallistujien asemaan ja statukseen ryhmässä, omien vastaustensa sopivuuteen, omiin havaintoihinsa ja uskaltaa paljastaa julkisesti yksityistä minäänsä. Nämä kaikki ovat myös ehtoja dialogisuuden toteutumiselle. Myös Bundyn esittämiä esteettisen sitoutumisen ehtoja oli tässä prosessissa havaittavissa.

Julie Dunn pohtii esipuberteetti-ikäisten tyttöjen sosiodraamaleikkejä koskevassa tutkimuksessaan aikuisen asemaa draamaleikissä Hänen mukaansa aikuisten ja lasten välistä vallan epätasapainoa on vaikea välttää. Aikuisen ei ole helppoa saavuttaa lasten kanssa 'puhdasta' yhteistä leikkiasennetta. (Dunn 2000, 46.) Myös pienten lasten draamaleikkien ohjaaminen on aikuiselle haastava tehtävä. Kuvitteellisten tilanteiden luominen vaatii kekseliäisyyttä, keskittymistä, herkkyyttä ja taitoa kuunnella, havaita ja ennakoida lasten reaktioita. Yhtä aikaa roolissa toimiminen ja opetustilanteen kokonaisuuden hallitseminen vaatii ohjaajalta intuitiivista valmiutta reagoida tilanteisiin, joita ei ole voinut suunnitella etukäteen. Ohjaajan on taiteiltava asettamiensa tavoitteiden ja lasten vastaanottokyvyn sekä reaktioiden välimaastossa. Tässä prosessissa ohjaajat kykenivät kehittelemään dialogeja, joissa lapset ja aikuiset leikkimällä yhteistä leikkiä tuottivat aktiivisesti materiaalia yhteisesti tutkittavaksi.

5.6 Draamaprosessin sisältämiä eettisiä teemoja

Nostan tässä luvussa tarkemmin esiin joitakin eettisiä teemoja, jotka tulivat draamaprosessin aikana näkyviin ja joihin löytyi ratkaisuja sekä niitä eettisiä kysymyksiä, jotka jäivät avoimiksi.

Ohjaajan haasteita

Eettisen kasvatuksen näkökulmasta draamatoiminnan ohjaajalla on suuri vaikutus lasten tekemiin ratkaisuihin, ja draama voi tarjota vaativia haasteita ohjaajalle. Prosessin aikana tuli esille tilanteita, joita ei ollut "käsikirjoituksessa" ja joissa toimiminen sillä nimenomaisella hetkellä vaati nopean ratkaisun. Yksi tällainen tilanne oli silloin, kun Kalle ja Timo halusivat ottaa prinsessan aarrekammiosta mukaansa esineitä, vaikka he tiesivät niiden kuuluvan prinsessalle. Lapset olivat niin neuvokkaita, että he käyttivät kuvitteellisen tarinan todellisuutta omien todellisten toiveidensa toteuttamiseen vakuuttamalla Outille, että aina oikeassa oleva taikakivi lupasi heidän ottaa heidän haluamansa esineet. He käyttivät taikakiven auktoriteettia ylittääkseen ohjaajan luomat sadun sisäiset säännöt. He vetosivat taitavasti kuvitteellisen maailman sääntöihin saadakseen todelliseen maailmaan kuuluvan toiveensa täyttymään. Tulkintani mukaan he ymmärsivät, että leikkiin sitoutuminen oli ohjaavan aikuisen mielestä suotavaa. Ohjaaja ei ehkä pitäisi sadun prinsessan vaatimuksesta kiinni, jos kerran sadun taikakivi "sanoo" lapselle, että esineet voi tässä nimenomaisessa tapauksessa ottaa. Sadun sääntöjen mukaan kaikki kävisi oikeudenmukaisesti, ja pojat saisivat toiveensa toteutetuksi.

Päiväkotilasten eettisen kasvun tukemisessa yksi keskeinen tavoite on vahvistaa lasten käsitystä siitä, että toisen omaisuutta ei saa ottaa ilman lupaa ja myös opettaa lapsille, että kaikkea haluamaansa ei voi aina saada. Suurin osa prosessiin osallistuneista lapsista jo varmasti tiesi, että luvatta ottaminen on kiellettyä. Lasten oivallus käyttää taikakiveä auktoriteettina asetti ohjaajan aivan uuden haasteen eteen. Jos Outi olisi kiistänyt taikakiven mahdin ja sanonut, että taikakivi erehtyi, hän olisi itse rikkonut viikkokausia kehitellyn tarinan sopimuksen ytimen ja koko yhteisen leikin. Outi olisi ehkä voinut epäillä, olivatko lapset kuulleet oikein, jolloin hän todennäköisesti olisi saanut vain

tiukemmat vakuuttelut siitä, mitä taikakivi oli sanonut ja joutunut entistä ahtaammalle. Hänellä olisi ollut myös mahdollisuus katkaista leikki ja omalla auktoriteetillaan saada lapset jättämään tavarat aarrekammioon. Silloin leikki olisi kuitenkin ainakin hetkeksi rikkoutunut ja tunnelma särkynyt. Outi olisi voinut myös katkaista leikin ja kuunnella lasten perusteluja siitä, miksi taikakivi olisi tällaista sanonut.

Isompien lasten kanssa tällainen menettely olisi voinut olla toimiva ratkaisu, mutta tällä kertaa Outi ei ilmeisestikään halunnut katkaista leikkiä. Koska hänen tavoitteenaan oli ollut saada pojat heittäytymään leikin kuvitteelliseen maailmaan, hän rikkoisi leikin ja sen lisäksi dialogisuuden tavoitteen, mikäli hän puuttuisi poikien itse luomaan juonenkulkuun ohjaajan auktoriteetilla. Pitkäjänteinen työ saada pojat sitoutumaan leikkiin olisi voinut siten hetkessä menettää merkityksensä. Outi ratkaisi tilanteen kertojan roolissa tuomalla esille tapahtumien uuden käänteen kyseenalaistamatta taikakiven auktoriteettiasemaa ja murentamatta lasten osuutta tarinan juonen kehittelemisessä.

> Outi: *Ennen kuin Tilkku ja Takku ehtivät mennä takaisin hakemaan taikakiven lupaamia tavaroita aarrekammiosta*, tuli prinsessa heidän luokseen ja hieraisi silmiään: ”Sinähän muistutat aivan niitä jäniksiä, joita on kuninkaallisessa eläintarhassa...”

Lapset tempautuivat kertomukseen mukaan ja unohtivat haluamansa esineet. Outin ratkaisu osoitti mielestäni erittäin suurta dramatiikan tajua ja kykyä toimia herkässä tilanteessa intuitiivisesti tavalla, joka ei vahingoittanut leikkiä ja eikä kyseenalaistanut lasten oikeutta kehitellä tarinan juonta. Outin ei tarvinnut ottaa aikuisen auktoriteettiroolia, mutta hän sai silti lapset toimimaan tavoitteensa mukaisesti: toisen omaisuutta ei otettu ilman lupaa ja lapset eivät saaneet pelkästään tahtomiseensa vetoamalla vaatimiaan esineitä mukaansa. Samalla hän sai pidettyä tarinan langat käsissään tavalla, joka sopi hänen suunnitelmiinsa draaman juonen kuljettamisessa.

Ohjaaja voi omalla draamapedagogisella toiminnallaan johdatella lapsia tekemään ratkaisuja, jotka mahdollisesti ovat moraalinkehitysteorioiden valossa korkeampitasoisia kuin mitä ne olisivat ilman ohjaajan vaikutusta. Poppamiehen lääkkeen ryöstäminen on esimerkki sellaisesta tilanteesta, jossa ohjaaja roolityöskentelyllään “houkutteli” lapset sieppaamaan lääkkeen Takun hengen pelastamiseksi, vaikka juuri oli ollut puhetta, että varastaminen on väärin. Koska draama on näin voimakas vaikuttamisen keino, se asettaa suuren vastuun ohjaajan toiminnalle. Myös väärin käytettynä draama on yhtä tehokas vaikuttaja.

Sekä ryhmän että ohjaajan taidoilla on merkitystä, jotta draamatyöskentelyssä päästään etenemään perustaitojen harjoittelemista pitemmälle. Tässä prosessissa Nalle-ryhmä oli taidoiltaan kehittyneempi kuin Tähti-ryhmä, jossa monille lapsille perustyöskentelytaitojenkin kuten ohjeiden kuuntelemisen ja työskentelyyn keskittymisen hallitseminen oli paikoitellen liian vaativaa. Taitava ohjaaja voi roolista käsin ohjata myös taidoiltaan heikompien lasten toimintaa. Joskus lapsiryhmän tai joidenkin yksittäisten lasten käyttäytymisen ohjaaminen vaatii ohjaajalta roolista poistumista ja sopimusten tarkistamista keskustelemalla yhdessä lasten kanssa.

Mikäli ryhmän työskentely toistuvasti vaarantuu jonkin yksilön takia, voi ryhmästä poistaminen olla ainoa toimiva ratkaisu työrauhan säilymisen ja työskentelyn etenemisen kannalta. Näihin tilanteisiin ohjaajan ei kannata kuitenkaan helposti ajautua. Silloin vaarantuu paitsi ryhmän työskentelyilmapiiri myös ohjaajan oma virittyneisyys. Tosin taitava draamaohjaaja kykenee ottamaan roolin uudestaan ja jatkamaan leikkiä lasten kanssa siitä, mihin se ennen keskeytystä jäi. Kiistämätöntä lienee, että tällaiset tilanteet ovat aina kuitenkin riski draaman onnistumiselle.

Tilanne, jossa Outi päätyi poistamaan Kallen draamatuokiolta, on esimerkki siitä, miten vaikeaa draaman ohjaaminen voi olla, jos lapsilla ei ole tarvittavaa keskittymiskykyä. Tähti-ryhmässä osa lapsista jaksoi paneutua leikkiin, ja he varmaan kärsivät siitä, että Outi joutuu keskeyttämään leikin toistuvasti muutaman lapsen takia. En usko, että poikien tavoitteena oli häiritä leikkiä, mutta heitä kiinnostavat sillä hetkellä enemmän kiipeily, nahistelu ja muu yleinen kuhina kuin ohjattu toiminta.

Kenties television ja videoiden vaikutus näkyi jo 1999 siinä, että lapset eivät osanneet ajatella Outin roolissa olemisen vaativan häneltäkin keskittymistä. He kenties ajattelevat, että Outi ollessaan roolissa on kuin TV-ohjelma tai videonauha, joka käynnistetään ja suljetaan ja että sen päälle voi huoletta puhua ja meluta. Paljon Outi sietikin ennen kuin hän päätti katkaista Kallen kohdalta tuokion.

Päätös poistaa lapsi ryhmästä on ohjaajalle aina vaikea. Silloin joutuu luopumaan tavoitteistaan ja toteamaan, että muut ryhmän käsittelyn keinot on käytetty. Se on tavallaan merkki epäonnistumisesta. Ainakaan dialogisuus ei silloin toteudu.

Poistaminen voi olla myös lapselle kova kokemus, eikä ohjaaja voi etukäteen tietää, miten lapsi sen ottaa. Ohjaaja ei pääse seuraamaan poistamisen välitöntä vaikutusta, koska hän joutuu itse jäämään muun ryhmän luo. Outi koetti välttää poistamista mahdollisimman pitkälle kuitenkaan uhraamatta toisten lasten oikeutta saada nauttia draamatuokiosta.

Tästä poistamistilanteesta puhuttiin jälkeenpäin monta kertaa yhdessä päiväkodin aikuisten kesken. Muulta henkilökunnalta saatiin tietää, että Kalle ei ilmeisesti edes ymmärtänyt omalla toiminnallaan häirinneensä Outia tai ryhmää. Hän oli pihalla kertonut, että ”häneltä Tilkut oli jo loppuneet sinä päivänä.” Voi olla, että poistaminen ei opettanut Kallelle mitään vastaisen varalle, mutta Outi ja toiset lapset saivat sen jälkeen työrauhan lopputuokion ajaksi.

Sen sijaan Timon luulen silloin ymmärtäneen, että Outin kärsivällisyyden raja oli löytynyt. Kun Outi pani toteen uhkauksen, jossa seuraavasta häiritsemisestä poistetaan draamatuokiolta, Timo oli loppuajan leikissä sitoutuneesti mukana. Hänelle Kallen poistaminen merkitsi sitä, että Outi tarkoittaa, mitä hän sanoo.

Leikki on kiinnostava vapauden ja vastuun saareke. Olisi naurettavaa ohjaajalta vaatia lapsia leikkimään. Leikki ei synny eikä kehity vaatimalla. Leikki itse vaatii kuitenkin sääntöjen noudattamista. Leikki kuolee, jos anarkia valtaa leikin. On siis vain mahdollisuus joko jatkaa leikkiä tai poistua leikistä. Timo ja Jerry valitsevat leikin.

Draaman aallokossa

Draamaprosessin rakentaminen nostaa esille monenlaisia eettisiä kysymyksiä. Miten rakentaa toimintaympäristö, jossa jokaisella yksilöllä on tasavertainen ja hänen yksilöllisyyttään kunnioittava asema?

Jos ryhmässä on Timon kaltaisia, voimakkaan itsekeskeisiä lapsia, joilla on vaikeuksia toimia ryhmässä ja joita toiset lapset alkavat vieroksua sen takia, draamaan voidaan rakentaa tilanteita, joissa tarinan sisäiset voimat ohjaavat lasta. Ohjaaja voi säädellä draaman kuvitteellisia tilanteita siten, että pelkällä tahtomisella asia ei ratkea, eikä ohjaajan tarvitse käyttää kuitenkaan omaa auktoriteettiaan ohjaamisessaan. Toisaalta draama on rajojen antajana lempeä ja neutraali. Kun Timo ei Tilkkuna ollessaan saanut tahtoaan läpi ja poppamieheltä lääkettä, Timo ei itse mahtanut sille mitään. Koko ryhmä todisti sen. Kuitenkaan Timoa ei nöyryytetty, eikä hän menettänyt kasvojaan toisten lasten edessä.

Timon voimakkaan itsekeskeisyyden takia ryhmän lapset olivat joutuneet toistuvasti kärsimään epäoikeudenmukaisia tilanteita, joissa he olivat joustaneet yleisen edun tai ryhmän työrauhan nimissä. Kun Timo joutui alistumaan samaan kuin toiset mahtamatta tilanteelle mitään, toivon sen toimineen hyvityksenä niille lapsille, jotka olivat toistuvasti hillinneet Timoa paremmin välitöntä haluaan saada omat toiveet ensisijaisesti toteutumaan ja jotka olivat asettaneet ryhmän edun oman edun edelle. Tässä draama ja tarina toimivat puolueettomana kenttänä, jossa kaikilla oli periaatteessa samat edellytykset onnistua. Ohjaaja asettui tarinan sisälle samaan asemaan lasten kanssa. Toki ohjaajalla oli suurempi valta muotoilla tarinan juonta ja tapahtumien kulkua kuin lapsilla. Siinä mielessä tilanne ei ollut tasavertainen. Ohjaaja tarinan kertojana oli kuitenkin lasten kanssa osittain samalla tavalla ulkopuolinen. Hänkin vain kertoi, mitä oli tapahtunut.

Erityisesti tällainen prosessidraaman tapa, jossa tarinaa luodaan kohtauksittain eteenpäin, antaa tähän konkreettisen muodon. Kaikki ovat nähneet juuri, miten tapahtumat ovat edenneet. Ohjaaja ei itse ole keksinyt kertomusta eikä ole antanut sanoja roolihenkilöiden suuhun. Hän pystyy roolista käsin ohjailemaan tapahtumien kulkua, mutta samalla hän joutuu sovittamaan roolinsa lasten esittämiin vastarooleihin.

Tässä draamaprosessissa ei käytetty työtapoja, joilla olisi etsitty vaihtoehtoisia ratkaisumalleja esille tuotuihin eettisiin ongelmiin. Sellainenkin olisi voinut olla mahdollista. Varsinkin isompien ja enemmän draaman kanssa työskennelleiden lasten kanssa se olisi voinut olla hyvinkin toimivaa. Varsinkin Tähti-ryhmässä yleiset ryhmätyöskentelytaidot olivat vielä varsin puutteelliset. Nyt oli olennaisempaa, että lasten keskittymiskyvyn ja toisten huomioonottamisen kehittymiselle järjestettiin tilaisuuksia. Jännittävän tarinan kehittely toimi sen tavoitteen välineenä.

Draaman vapaus ja anarkia

Jos lapset toimivat draaman sisällä sopimattomasti tai käyttäytyvät yleisten normien vastaisesti, missä määrin ja millä tavalla ohjaajan pitäisi puuttua lasten toimintaan. Pitäisikö hänen ottaa auktoriteettiasema ja hillitä lasten käytöstä?

Miten ohjaaja voisi säädellä roolihenkilönsä ja oman itsensä välistä eettistä ristiriitaa?

Kun lapsilla oli Taikatuoli-leikissä mahdollisuus sanoa inhottavalle Takulle mitä he halusivat, Tähti-ryhmässä muutama lapsi innostui keksimään toinen toistaan vaikuttavampia karkeuksia ja naurattamaan niillä tovereitaan. Osa nautti niistä, osa ei halunnut ottaa ”rumien puhumiseen” osaa, osa naamioi rumat sanat suotavammiksi ja jotkut näyttivät jopa kärsivän niiden kuuntelemisesta. Lasten kielenkäyttö riehaantui hetkeksi sellaiseksi, että tavallisessa päiväkotitilanteessa olisin ainakin itse siihen puuttunut. Tässä oli kuitenkin suunniteltu draamatilanne, jossa ohjaaja itse oli asettanut säännön, että hänen esittämänsä roolihenkilö ei voi sanoa sanaakaan. Koska auktoriteetin suu oli sidottu, anarkia sai hetkeksi vallan. Jos Outi olisi hillinnyt tai rajannut lasten sananvapautta, hän olisi pettänyt itse asettamansa leikin säännön.

Päiväkodissa kokoontui draamaprosessin aikana vanhempien ja henkilökunnan keskustelufoorumi, jossa etsittiin yhteisiä kasvatustavoitteita. Monien vanhempien toiveissa nousi esille mm. hyviin tapoihin opettaminen. Luulen, että vanhempien joukossa oli sellaisia, jotka olisivat saattaneet esittää paheksuntaansa kyseistä leikkitilannetta kohtaan. Jotkut vanhemmat olisivat ehkä nähneet tilanteen jopa huonoille tavoille opettamisena. Tämä erityistilanne ei noussut kuitenkaan keskusteluissa esille.

Hyveet todeksi

Prosessin tuokioilla oli monia tilanteita, joissa hyveitä oli nähtävissä konkreettisina tekoina. Nalle-ryhmän poppamiesleikissä Tuomas ottaa riskin käydessään härnäämässä poppamiestä. Hän herättää poppamiehen. Ehkä Tuomas ajattelee, että poppamiehen täytyy saada tietää, että he ovat ottaneet lääkkeen ja että vaikka he ottivat sen salaa ja ilman lupaa, he ilmoittautuvat nyt ottajiksi.

Kun Jonna maksaa lääkkeestä taikahiekalla, tahtoo Tuomaskin maksaa omasta puolestaan. Outi poppamiehenä ottaa tältä ryhmältä hyvityksen vastaan. Poppamies on edelleen ahne, mutta kun tähän asti mikään Tilkun antama arvokas maksuväline ei ole kelvannut poppamiehelle, hän kelpuuttaa nyt taikahiekan.

Kun lapset joutuivat varastamaan lääkkeen, Outi kuunteli ryhmää tarkasti ja sovitti toimintaansa ja ratkaisujaan sen mukaisesti. Lapsille oli ollut selvästi vaikeaa mennä ottamaan omin luvin lääkettä. He saivat sovitettua vääräksi tietämänsä teon välittömästi, ja velka tuli maksettua.

Tähti-ryhmässä ei leikistä tule tällä tavoin moraalisesti sävyttynyttä. Siellä se on jännittävää ryöstöleikkiä, jossa hyvä vie pahalta. Nalle-ryhmässä lapset ymmärtävät oikean ja väärän suhteellisuuden ja ristiriitaisuuden ja haluavat hyvittää teon, jota eivät voineet välttää.

Takun pelastaminen oli yksi draamaprosessin riipaisevimpia kohtia. Takkua ei hylätä. Takku pelastetaan, vaikka pitää tehdä väärin ja samalla olla rohkea ja mennä avuttomana jäniksenpoikana pimeässä viidakossa ilkeän poppamiehen majaan ottamaan lääke salaa.

Toinen erityisen kaunis hetki oli silloin, kun Nalle-ryhmän lapset olivat Tilkkuina auttaneet Takkua paranemaan. Takku oli ollut kuolemanvaarassa, ja arka Tilkku oli rohkeudellaan ja neuvokkuudellaan saanut Takun pelastettua. Tuomas oli Nalle-ryhmän omatunto ja vastavuoroisuudesta huolehtija. Hän toi esille, että Takku olisi varmaan heille pelastajilleen kiitollinen. Outi reagoi välittömästi ja kiitti Takkuna jokaista lasta. Takku oli ollut hengenvaarassa ja Tilkku ansaitsi kiitoksen. Lapset ansaitsivat kiitoksen. Tilanteessa oli herkkyyttä ja hartautta, joka oli käsinkosketeltavan tiheää.

Outi ja lapset ovat yhdessä eläneet Tilkun ja Takun elämää ja päätyneet luontevasti herkkään ja kauniiseen hetkeen, jossa oikeus, kohtuus, rakkaus, huolenpito, välittäminen, vastavuoroisuus, toisen huomioiminen, toisen arvostaminen, ystävyys, uskollisuus ja epäitsekkyys tiivistyvät konkreettiseksi todellisuudeksi. Draaman tarjoamassa dialogissa on eletty syvältä koskettava hetki. Hetki on vakava ja harras. Takun ja Tilkun välinen ystävyys on sinetöity kaiken kestävällä sinetillä. Lapset ovat olleet Takku ja Tilkku.

Tilkulle ja Takulle tapahtui matkan aikana monenlaisia asioita. Tarinaa elettiin ja kerrottiin. Kaikki mitä tapahtui, ei ollut oikeudenmukaista tai kohtuullista. Oli vääryyttä, epäoikeudenmukaisuutta, ymmärtämättömyyttä, kulttuurien eroja, taloudellisia eturistiriitoja, hengenvaarallisia tilanteita ja kuolemanuhkaa.

Mutta oli myös uskollisuutta, hyvää toveruutta, auttavaisuutta, epäitsekkyyttä, rohkeutta, huolenpitoa, rehellisyyttä, kohtuullisuutta - monia hyviä asioita. Tätä kaikkea lapset ja ohjaajat olivat yhdessä todistamassa. Elettiin yhteistä kuvitteellista elämää.

On ollut kysymys sadusta, jopa itse keksitystä sadusta ja kaikki, myös lapset, ovat sen tienneet. Silti se on ollut totta. Samalla tavalla kuin Tilkku ja Takku joutuu jokainen päättämään, miten suhtautuu ja mitä tekee elämässään eteen tulevissa tilanteissa. Taikakiveä ei ole kenelläkään. Tässä sadussa taikakivi puhui vain kerran. Silloinkin sen ohje oli: ”Sinun pitää itse päättää”.

Avoimia kysymyksiä

Näitä sekä lukuisia muita haasteellisia tilanteita nousi esille tämän prosessin suunnittelun ja toteuttamisen aikana. Ne vaikuttivat draaman sisällön ja muodon rakentumiseen. Suurimpaan osaan kysymyksistä ei löytynyt selkeitä vastauksia, ja ratkaisut draaman tässä ja nyt -tilanteissa synnyttivät yhä uusia kysymyksiä.

Pohdimme vaihtoehtoja yhdessä ohjaajien kanssa, mutta usein oli tilanteita, joissa toimintaa oli jatkettava, vaikka emme olleet löytäneet kysymyksiin vastauksia. Draama ikään kuin avasi elämän pienoiskoossa: eteen tuli tilanteita, joissa ohjaajan piti toimia jollakin tavalla välittömän, intuitiivisen ymmärryksen varassa. Erona tavalliseen elämään oli se, että draaman kehystarina muodosti erillisen saarekkeen, johon voitiin palata ja edetä siellä tarinan omassa sisäisessä ajassa. Elämää emme voineet pysäyttää, mutta draamaleikissä pystyttiin pysäyttämään tarinan aika ja viipymään sen yksityiskohdissa niin pitkään kuin se tuntui tarpeelliselta.

Miten hyvin yhdessä toimivien aikuisten on tiedostettava oma eettinen arvomaailmansa ja miten paljon heidän tulee tietää toistensa eettisestä ajattelusta

voidakseen rakentaa kuvitteellisia eettisiä dilemmoja? Millaisin pelisäännöin draamaa rakennetaan?

Millaisia kuvitteellisia tilanteita voidaan suunnitella? Voivatko kuvitteelliset tilanteet olla esimerkiksi epäoikeudenmukaisia tai julmia? Miten epäoikeudenmukaisia ja miten julmia? Jos lopussa oikeudenmukaisuus ja huolenpito toteutuisivatkin, kuinka kauan voidaan pitää yllä jännitystä ja jättää tilanne vaille ratkaisua? Pitääkö draaman tai tarinan dilemma aina ratkaista vai voiko se jäädä avoimeksi? Voiko ratkaisuja olla useampia, ja mikä on aikuisen vastuu ratkaisussa?

Millainen ratkaisu on eettisesti ja kasvatuksellisesti hyvä ratkaisu? Onko se sellainen, jossa hyvä voittaa ja paha saa palkkansa vai esimerkiksi sellainen, jossa ahkera palkitaan ja laiska saa rangaistuksen? Voiko pahaa ymmärtää? Onko absoluuttista hyvää ja pahaa olemassa vai ovatko ne aina tilannesidonnaisia? Miten pitkälle pienten lasten kanssa asioita voidaan pohdiskella ja jättää avoimeksi? Voiko aikuinen paljastaa lapselle tietämättömyytensä olemisen mysteerin edessä vai horjuttaako hän lapsen perusluottamusta paljastaessaan tietämättömyytensä?

Eettisten kysymysten pohdiskelun näen tehtäväksi, johon on yhä uudestaan tartuttava, vaikka sitä ei koskaan saada päätökseen eikä kysymyksiin saada lopullisia vastauksia. Miksi kasvattajan täytyy tarttua tällaiseen loppumattomaan työhön? Eikö olisi helpompaa jättää tehtävä sikseen ja keskittyä ratkaistavissa olevien ongelmien käsittelemiseen?

Kasvattajan ensimmäiseksi ja viimeiseksi tehtäväksi näen sen, että hän asettuu kasvatettavansa kanssa samaan kehään ihmettelemään ja kysymään. Viimeisiä ja tyhjentäviä vastauksia olemisen mysteeriin ei ole kenelläkään. On vain uskomuksia. Sen vuoksi on mielestäni eettisesti korkeatasoisempaa kertoa se myös lapselle eikä uskotella hänelle sitä, että varma vastaus olisi jonkun hallussa.

Miten lasta voidaan olemisen mysteerin tuskassa tukea? Ainoana todellisena eettisenä vaihtoehtona näen kumppanuuden, dialogisen kohtaamisen toteutumisen. Aikuinen on vastuussa siitä, että hän ei jätä lasta yksin kysymyksineen, vaan asettuu hänen rinnalleen kysyjäksi. Hän voi esittää mahdollisia ajattelemiaan ratkaisuja ja pohtia niitä yhdessä lapsen kanssa. Hän voi kuunnella lapsen ratkaisuja ja pohtia taas niitä yhdessä lapsen kanssa. Siinä näen eettisen kasvatuksen ytimen. Siihen leikki ja draama soveltuvat, koska ne onnistuakseen edellyttävät dialogisuutta kaikilta siihen osallistuvilta.

6 SATAMAN VALOT: Katsaus tehtyyn matkaan

Tämän tutkimuksen tekeminen on ollut minulle kehässä olemista. Olen koettanut kuunnella ja ymmärtää, mitä ohikiitäneissä, tallentuneissa hetkissä tapahtui. Tämä työ on minun vuoroni puhua dialogin tässä vaiheessa. Toiveenani on tietenkin, että joku herkistyisi kuuntelemaan ja vastaisi siihen.

Lähtiessäni tutkimaan eettistä kasvatusta ja draaman mahdollisuuksia sen toteuttamisessa haasteenani oli valtameri, jolla seilasin pienellä purrella apunani rohkea ja neuvokas miehistö. Päämääränä oli parempi ymmärrys hyvästä ja oikeasta, jota ihminen voi tutkia ja tavoitella, peräsimenä luottamus lapsen ja aikuisen väliseen dialogiseen suhteeseen, kölinä usko kasvatuksen merkityksellisyyteen, purjeina draaman ja leikin irrationaalisuus ja paradoksaalisuus ja tuulena lasten ja ohjaavien aikuisten väsymätön innostus ja leikkimisen energia.

Tutkimus toteutettiin toimintatutkimuksellisesti tapaustutkimuksena, jossa kohteena oli yksi päiväkoti henkilökuntineen, lapsineen ja vanhempineen ja jonka ydinkohteena oli oma etsivä eettinen ajatteluni, jota yritin saada näkyviin. Tutkimustehtävä sijoittui laajempaan pohdintaan päiväkodin eettisen kasvupohjan muodostumisesta. Tutkimuksessa pyrittiin toimintatutkimuksellisin keinoin kehittämään mm. päiväkodin aikuisten ja vanhempien välistä eettistä dialogia ja sekä päiväkodin aikuisten leikki- ja draamapedagogisia valmiuksia lasten ohjaamisessa.

Tutkimusta varten sain yhteistyökumppaniksi päiväkodin, jossa oltiin kiinnostuneita pohtimaan eettisiä kysymyksiä ja kehittämään valmiuksia soveltaa leikkipedagogiikan ja draamakasvatuksen keinoja eettisessä kasvatuksessa ja jossa myös lasten vanhemmat tunsivat kiinnostusta tutkimushanketta kohtaan.

Päiväkodissa toteutettiin draamaprosessi, jossa 16 draamatuokion kokonaisuutta kehiteltiin tuokio tuokiolta arvioiden edellisiä ja suunnitellen arvioinnin pohjalta seuraavia. Noin kaksi ja puoli kuukautta kestäneen, kahdessa rinnakkaisessa draamaryhmässä toteutetun prosessin päätavoitteena oli tukea lasten eettisen ajattelun kehittymistä. Sitä varten luotiin tilanteita, joissa aikuiset yhdessä lasten kanssa ratkaisevat erilaisia eettisiä ongelmia ja pohtivat niitä.

Tutkimuksen empiirisen vaiheen aikana toimin samassa elämismaailmassa päiväkodin yhteisön kanssa. En osallistunut itse draamaprosessin ohjaamiseen, mutta olin aktiivisesti vaikuttamassa sen suunnittelussa ja reflektoinnissa sekä videokuvaajan tehtävässä eräänä olemassa olevana, joskin passiivisena elementtinä päiväkodin arjessa.

Tutkimus jakaantui kahteen tapaustutkimukseen, jossa ensimmäisessä (Tapaustutkimus 1) tarkastelin yhden lapsen, Riston, ratkaisuja draamaryhmän jäsenenä sekä draamatuokioiden eettisissä dilemmatilanteissa ja toisessa (Tapaustutkimus 2) etsin esiin tulleita eettisiä teemoja sekä merkkejä dialogisuudesta yhteisesti luodussa tarinassa sekä draamatuokioiden sisältämässä toiminnassa. Tarkastelun kohteena oli neljä prosessista valittua esimerkkituokiota Tähti- ja Nalle-ryhmiltä, joissa kummassakin oli seitsemän lasta.

Toimintatutkimukselle tyypillisesti monin eri tavoin kerätystä aineistosta käsittelin Tapaustutkimus 1:ssä systemaattisemmin prosessia koskevia videonauhoja ja niistäkin vain sellaisia, joissa tarkastelun kohteena ollut lapsi, Risto, oli mukana. Muusta kerätystä aineistosta päiväkodin työntekijöiden haastattelut ja tutkijapäiväkirja olivat väistämättä mukana ajatteluni taustana, mutta en varsinaisesti analysoinut niitä. Puolisen vuotta prosessin päättymisen jälkeen lasten kanssa käydystä reflektiivisestä keskustelusta poimin liitteeksi otteita, jotka koskivat draaman eettisiä teemoja ja moraalidilemmoja ja jotka osaltaan rakensivat kuvaa lapsista. (Liite 4.)

Tapaustutkimus 2:n aineisto koostui molempien prosessiin osallistuneiden ryhmien osalta kolmen samansisältöisen draamatuokion videonauhoitteista sekä yhden yhteisen tuokion nauhoitteesta.

Tapaustutkimus 1:ssä kuvailin Riston osallistumista ryhmätilanteisiin: miten hän kuunteli annettuja ohjeita, miten hän noudatti sovittuja sääntöjä, miten hän suhtautui tovereihinsa ja miten hän piti kiinni sopimuksista. Toiseksi kuvailin, millaisia ratkaisuja Risto teki draaman kuvitteellisissa dilemmatilanteissa ja miten hänen toiminnassaan näkyivät oikeudenmukaisuus ja huolenpito. Tarkasteluni suhteutin Kohlbergin oikeudenmukaisuusteoriaan ja Gilliganin huolenpidon ja välittämisen teoriaan sekä eräältä osin Piaget'n moraalinkehitysteoriaan (vrt. Gilligan & Attanucci 1988, Kohlberg 1984 ja Piaget 1975).

Tapaustutkimus 1:ssä Kohlbergin ja Gilliganin moraalinkehitysteoriat toimivat merikortteina, jotka auttoivat sijainnin määrittämisessä. Suuntaa antavina tähtinä olivat lapset ja erityisesti Risto, jonka osallistumisella ryhmän toimintaan ja draamaprosessiin hain perusteluja draaman soveltuvuudelle eettisen kasvun tukemisessa. Tavoitteenani ei niinkään ollut saada tuloksia, joilla tukisin tai horjuttaisin aikaisempia moraalinkehitystutkimuksia. Teoriat toimivat lähinnä työkaluina, joilla sain rajatuksi tarkastelun kohteeksi sopivan kokoisen alan, jota voisin tutkia kohtuullisen järjestelmällisesti.

Yllätyksekseni Risto näytti monessa tilanteessa toimivan korkeammalla tasolla kuin millä Kohlbergin mukaan suurin osa aikuisista toimii ja hän myös Gilliganin teorian mukaan toimi joissain tilanteissa korkeimmalla mahdollisella tasolla. Havainto vahvisti aiempaa käsitystäni siitä, että lapset kykenevät tekemään eettisesti korkeatasoisia tekoja ja että heidän kanssaan voi keskustella syvällisesti.

Tapaustutkimus 1 osoitti myös, että draama soveltuu kasvatustyön välineeksi. Se, että tällä kertaa draamaa käytettiin tietoisesti eettisen kasvun tukemisessa, vakuutti siitä, että draaman avulla lapsia voidaan ohjata kiinnostavien dilemmojen äärelle ja että lapset lähtivät tutkimaan näitä dilemmoja yhdessä aikuisten kanssa. Ristoa koskevan tarkastelun perusteella voi myös ajatella, että draama kykeni koskettamaan sellaistakin lasta, jolla yleensä oli vaikeuksia keskittyä aikuisten ohjaamiin tehtäviin. Riston toimintaa olen käsitellyt myös aikaisemmissa tutkimuksissani (Walamies 2001; Walamies 2003).

Tapaustutkimus 2:ta hahmotellessani tarkoituksenani oli syventyä tarkemmin toteuttamamme draamaprosessin eettiseen arvopohjaan ja luonteeseen. Halusin kasvattajana ottaa toimintamme draamaprosessissa tarkastelun alle: mitä

oikeastaan olimmekaan tavoitelleet. Sitä varten poimin von Wrightin (2001) ajatuksia hyvästä niiltä osin kuin ne minua prosessiamme ajatellen koskettivat. Tulkitsin niiden kautta prosessimme eettisiä tavoitteita ja niiden toteutumista ja arvioin samalla omaa eettistä arvopohjaani.

Seuraavaksi kävin keskustelua Buberin (1995) ajatusten kanssa. Niissä tunnistin sellaista kasvatuksen ihanteellista dialogisuutta, johon haluan pyrkiä ja jota tunnen voivani tavoitella. Ajatukset olivat pohjana ja perustana, kun myöhemmin tarkastelin draamaprosessissa tunnistamaani dialogisuutta. Bahtinin (1991) ajatukset sokraattisesta dialogista ja menippolaisesta karnevaalista olivat peilinä, kun etsin dialogisuuden merkkejä draamaprosessin tarinasta.

Näillä keskusteluilla pyrin lähestymään prosessissa tunnistamaani dialogisuutta ja eettisiä teemoja. Toiseksi halusin käydä aktiivista ja omakohtaista keskustelua aikaisempien tarinankertojien ja muistiin merkitsijöiden kanssa. Heidän ajatustensa virittämänä tarkastelin lasten ja ohjaajan välistä dialogia sekä omaa dialogista ajatteluani ja sen kehittymistä.

Von Wrightin analyysi hyvästä (ja pahasta) oli eettinen kehikko, johon tukeutuen nostin näkyviin draamaprosessin sisältämiä eettisiä teemoja. Buberin dialoginen filosofia, jonka mukaan kohtaaminen voi tapahtua ainoastaan aidossa Minä-Sinä -suhteessa, oli tarkasteluni kovin koetinkivi. Sillä ”mittasin” draamaprosessin sisältämää näkymätöntä dialogisuutta, josta minulla oli kokemus. Bahtinin kirjallisuusanalyyttiset tekstit toimivat tarkastelun kohteena olleen draamaprosessin muodon peilinä. Niiden avulla pyrin hahmottamaan, millaista dialogisuutta draamaprosessin tarinat sisälsivät ja sitäkin, millainen suhde draamaprosessilla oli tarinalliseen perinteeseen. Esittelemällä draamaprosessin yhtymäkohtia Bahtinin esittelemään kertomusperinteeseen pyrin osoittamaan tarinan sisältämän dialogisuuden.

Tapaustutkimus 2:ssa tarkastelun kohteena olivat draamaprosessin 16 tuokiosta neljä: *Tilkku tapaa Takun, Takku pulassa, Takku sairastuu ja Tilkun perheen vapauttaminen* (Liite 3) ja niille osallistuneiden lasten ja ohjaajan toiminta. Kirjoittamiini 14 lapsen narratiiveihin sisällytin jo tulkintaani siitä dialogisuudesta ja toiminnan eettisistä teemoista, joita olin havainnut ja tunnistanut videolta sekä nauhoitteiden litteroinneista. Narratiivien pohjalta etsin tarkemmin vastauksia kysymyksiin millaista dialogisuutta ja millaisia eettisiä teemoja draamaprosessissa esiintyi.

Dialogisuuden hahmottamisessa kuvailun ja tulkinnan pohjalla olivat edellä esittämäni keskustelut von Wrightin, Buberin ja Bahtinin kanssa sekä ajatuksia Burbulesin (1993) dialogisen opetuksen perusehdoista, joita ovat osallistumisen, sitoutumisen ja vastavuoroisuuden sääntö sekä toisia kohtaan osoitettu mielenkiinto, luottamus, kunnioittaminen, hyväksyntä ja välittäminen. Dialogisesta suhteesta Burbulesin mukaan kertovat myös toivo, suvaitsevaisuus, kärsivällisyys, avoimuus ja keskittynyt kuunteleminen.

Draamaprosessi toi esille monenlaisia eettisiä teemoja: pelkoa, vääryyttä, itsekkyyttä, röyhkeyttä, epäoikeudenmukaisuutta, ymmärtämättömyyttä, erehtymistä, kulttuurien eroja, taloudellisia eturistiriitoja, hengenvaarallisia tilanteita ja kuolemanuhkaa. Prosessi toi näkyviin myös uskollista ystävyyttä, hyvää toveruutta, auttavaisuutta, epäitsekkyyttä, rohkeutta, huolenpitoa, rehellisyyttä ja kohtuullisuutta.

Tarina toi esiin tilanteita, joihin ei ollut yhtä oikeaa vastausta ja tilanteita, joissa joutui toimimaan, vaikka tiesi samalla tekevänsä myös väärin. Draaman fiktio osoittautui puolueettomaksi ei-kenenkään-maaksi, jossa lempeästi saattoi harjoitella toimimaan tasavertaisesti toisten kanssa ja osoittamaan toisia kohtaan kohtuullisuutta ja oikeudenmukaisuutta.

Ohjaajalle draama avasi monitahoisen eettisen kentän, jossa tarinan sisäiset ratkaisut ja ryhmän ohjaaminen kutoutuivat todellisuuden ja fiktion kudelmaksi, jossa hetki hetkeltä oli tehtävä ratkaisuja, jonka seurauksia ei voinut tarkalleen ennustaa. Toiminta eteni dialogisuuden ja kohtaamisen varassa.

Seuraavassa hahmottelen teoreettista jatkumoa tutkimustaipaleeni alkuvaiheen ytimestä eli Vygotskyn lähikehityksen vyöhyke -ajatuksista draamaleikin dialogisuuteen (ks. s. 14). Olen ymmärtänyt lähikehityksen vyöhykkeellä tarkoitettavan aktuaalisen ja potentiaalisen kehitystason väliin jäävää aluetta. Edelleen olen ymmärtänyt Vygotskyn tarkoittaneen aktuaalisella kehitystasolla lapsen itsenäisesti suorittamien tehtävien tasoa ja potentiaalisella kehitystasolla sitä tasoa, johon lapsi yltää aikuisen ohjauksessa tai toimiessaan yhteistyössä taitavampien tovereiden kanssa (Vygotsky 1978a, 86).

Veresovin (2004) mukaan Vygotskyn teorian mukainen kulttuurinen kehitys tapahtuu kahdella tasolla (planes), ensin sosiaalisella ja sitten psykologisella – ensin yhdessä toisten kanssa interpsykologisena kategoriana ja sitten lapsen intrapsykologisena, sisäisenä kategoriana. Veresovin tulkinnan mukaan Vygotskyn käyttämällä kategoria-käsitteellä tarkoitetaan draamallista tapahtumaa, henkilöiden ristiriitaa näyttämöllä. Veresov tulkitsee Vygotskyn tarkoittaneen kategorioilla siis ristiriitoja (contradictions). (Veresov 2004.)

Veresov perustelee tulkintaansa Vygotskyn historiallisella tilanteella. Vygotsky oli ensin humanisti ja kiinnostui vasta myöhemmin psykologiasta. Toisaalta Vygotsky kuului sukupolveen ennen vuoden 1917 vallankumousta. Tuona aikana oli taiteella - teatterilla, runoudella, kirjallisuudella ja maalaustaiteella - oma kielensä, joka melkein katosi vallankumouksen jälkeisenä aikana. Teatterin kieli oli Vygotskylle tuttua ja hän käytti sen käsitteistöä myös psykologisissa kirjoituksissaan. (Veresov 1998, 89.)

Veresov tarjoaa Vygotskyn ajatusten lineaariselle tasotulkinnalle siis vaihtoehdon, joka nojaa draamakontekstiin, draama-ajatteluun, jossa kehitys nähdään draamana. Yksilö kehittyy kulttuurisesti pohtiessaan itsekseen sosiaalisissa tilanteissa syntyneitä ristiriitaisia kokemuksia. Ensin näyttämön valokeilassa, areenalla ja myöhemmin syrjässä, kulisseissa, poissa näyttämöltä. Sosiaalisessa ristiriitatilanteessa yksilöt (A, B, C ja D) toimivat jollakin tavalla. Jälkeenpäin yksilöt voivat arvioida tilannetta ja toimintaansa itsekseen (yksilöllisesti) ja päätyä joko siihen, että toiminta oli siinä tilanteessa tarkoituksenmukaista tai siihen että jokin muu tapa toimia olisi voinut olla parempi. Kehitys tapahtuu sosiaalista toimintaa koskevan individuaalisen pohdinnan tuloksena. Kuvioon 3 olen hahmotellut Veresovin luonnehdintaa kulttuurisen kehittymisen osatekijöistä ja lähikehityksen vyöhykkeestä draamana.

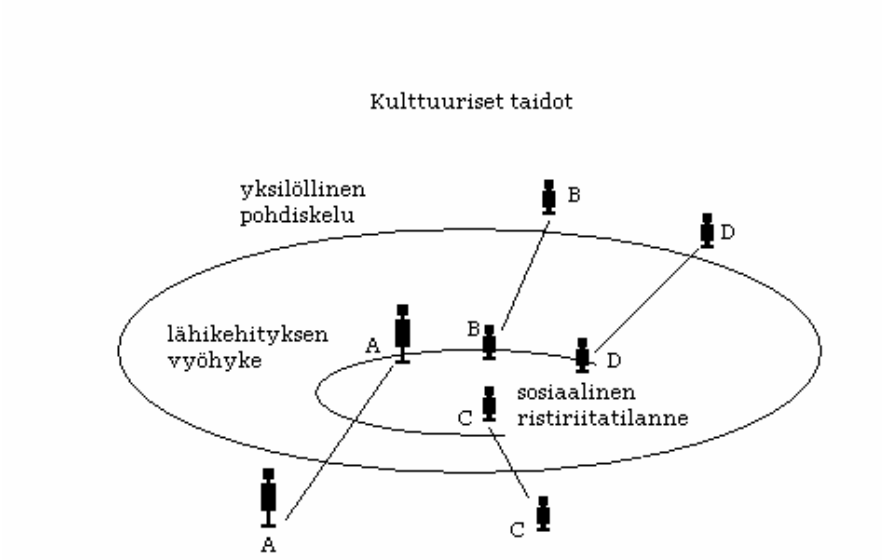

KUVIO 3. Sosiokulttuurisen kehittymisen näyttämö

Veresovin ehdotus, että lähikehityksen vyöhyke ymmärrettäisiin draaman käsitteiden kautta, tuntuu draamakasvatukseen perehtyneestä luonnolliselta ja itsestään selvältä. Draamakasvatuksessa on aina ymmärretty sosiaalisen vuorovaikutuksen merkitys oppimisessa ja kehittymisessä. Se on draamakasvatuksen kyseenalaistamattomia perusoletuksia. Draama sisältää sosiaalisen vuorovaikutuksen. Veresovin ehdotus nähdä Vygotskyn kehityspsykologinen ajattelu draaman kautta antaa kuitenkin aivan uuden ja merkittävän perustelun draamalle kehittävänä toimintana.

Kun vertaillaan draaman ja roolileikin ominaisuuksia toisiinsa, niissä on paljon yhteistä kuten sopimuksella määritelty paikka, aika ja roolit, teema, tilanteet, juonenkulku, tapahtumat, jännite, symbolit, kontrasti, jännite, rytmi ja rituaalisuus. Erona draaman ja roolileikin välillä on se, että roolileikki on lapsen omaehtoista toimintaa ja draama jonkun (aikuisen) ohjaamaa intentionaalista toimintaa.

Vygotsky näkee leikin ja nimenomaan roolileikin toimintana, jossa lapsi yltää kehitykseensä nähden kaikkein korkeimpiin ja vaativimpiin suorituksiin. Leikki on ns. johtava toiminto. Leikissä lapsi käyttää kokemuksiaan ja soveltaa niitä leikin rakennusaineiksi. (Vygotsky 1976, 537-549; Vygotskij 1995, 15-16.) Leikin voi nähdä näyttämönä, jossa potentiaalinen kyky ratkaista ongelmia kuvitteellisissa ristiriitatilanteissa kehittyy. Leikin näyttämöllä potentiaalinen kyky hetkeksi aktualisoituu, tulee todeksi. Kuviossa 4 kuvaan leikin asemaa lapsen kulttuurisia taitoja kehittävänä toimintana.

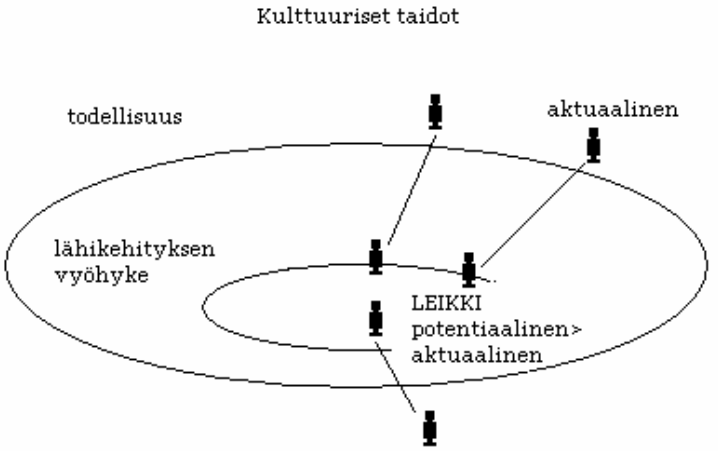

KUVIO 4. Leikki lapsen kulttuuristen taitojen potentiaalisen kehittymisen näyttämönä

Arvioidessani Riston toimintaa Kohlbergin ja Gilliganin moraalinkehitysteorioiden valossa draamatilanteissa, joihin oli rakennettu jokin moraalinen dilemma, kävi ilmi, että niissä tilanteissa Risto toimi monesti moraalisesti korkeammalla tasolla kuin hänen ikäisensä yleensä ja joissakin tilanteissa kaikkein korkeimmilla tasoilla (vrt. Kuvio 1). Draaman sosiaalinen näyttämö tarjosi hänelle mahdollisuuden tehdä näkyväksi hänen piilevä, vielä potentiaalinen kykynsä toimia moraalisissa dilemmatilanteissa. Draama antoi hänelle mahdollisuuden näyttää, millaiseen moraaliseen toimintaan hänellä on kapasiteettia. Näin potentiaalista tuli draamatilanteessa aktuaalista. (Kuvio 5.)

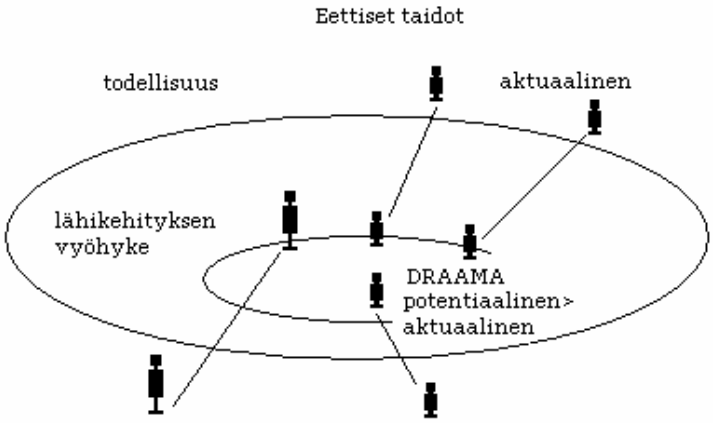

KUVIO 5. Draama eettisten taitojen potentiaalisen kehittymisen näyttämönä

Kun draamaa tarkastellaan dialogina, voidaan draamaan sisältyvät vuoroittaiset toiminnat nähdä ”puheenvuoroina”. Draama on toiminnan dialogia sekä koetuksi tehty muoto, jota voidaan jälkeenpäin käsitellä ja analysoida keskustellen tai muilla ilmaisun keinoilla – ja taas käydä dialogia.

Tässä prosessissa draama oli näyttämö, jossa aikuiset ja lapset yhdessä harjoittelivat toiminnan dialogia. Koska tarinan yksityiskohtia ei ollut käsikirjoitettu etukäteen, aikuiset joutuivat lasten kanssa dialogiseen asemaan niissä tilanteissa, joissa lapsille annettiin tilaisuus tehdä ratkaisuja tarinan juonenkulkuun. Lasten kuvitteellisissa tilanteissa tekemät ratkaisut muodostivat haasteen, johon aikuisten oli vastattava mielekkäällä tavalla tarinan juohevan etenemisen vuoksi. Koska tilanteita ei voitu suunnitella etukäteen, olivat aikuiset lapsiin nähden sillä hetkellä tasavertaisessa, dialogisessa asemassa draaman näyttämöllä. (Kuvio 6.) Eettisesti nämä dialogiset tilanteet osoittautuivat meille aikuisille erityisen haastaviksi. Jälkeenpäin reflektoivissa keskusteluissamme ne paljastivat meille omaa lähikehityksen vyöhykettämme ja herättivät paljon uusia kysymyksiä.

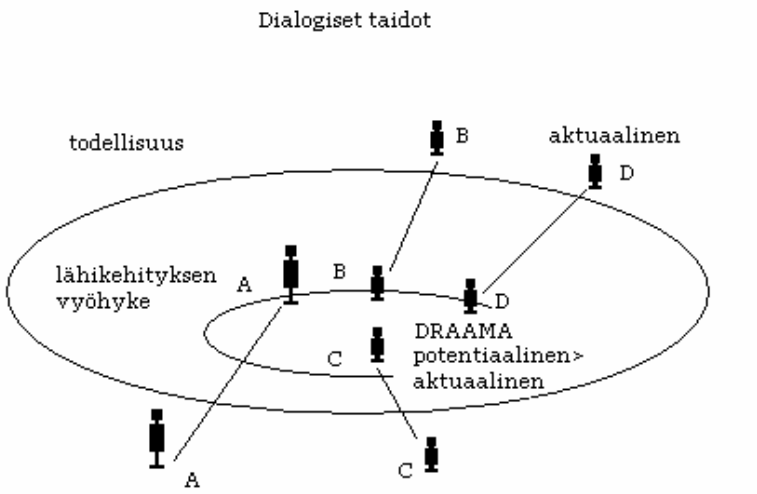

KUVIO 6. Draama dialogisten taitojen potentiaalisen kehittymisen näyttämönä

Kun lopuksi katsotaan draamaprosessiin sisältyneitä draamaleikkitilanteita, joissa aikuinen sai yhteyden lapsiin siten, että nämä hyväksyivät tämän leikkiin ja suostuivat leikkimään tämän kanssa yhteistä leikkiä, voidaan hahmottaa vielä yksi näyttämö: *leikki aikuisen potentiaalisen kehityksen näyttämönä ja dialogisuuden osoittajana.* Sellainen leikkiminen, jonka lapset aikuiselta hyväksyvät leikiksi, edellyttää aikuiselta suurta herkkyyttä. Siinä tilanteessa, jossa leikki syntyy, kehittyy ja toteutuu, voidaan nähdä häivähdys buberilaisesta dialogista, jossa Sinät kohtaavat. Leikki muuttuu näyttämöksi: toteutuessaan se näyttää aikuisen ja lasten välisen dialogisuuden. (Kuvio 7.)

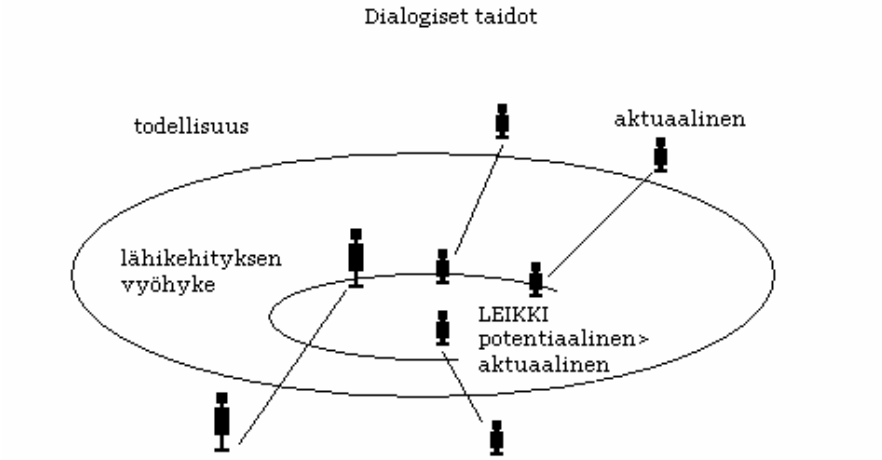

KUVIO 7. Leikki aikuisen potentiaalisen kehittymisen näyttämönä ja dialogisuuden osoittajana

Draaman dialogisuus näyttäytyi tämän tutkimuksen valossa erilaisina kutsuina, joihin vastattiin. Ohjaaja kutsui omilla dialogisilla teoillaan ja lapset vastasivat hänen kutsuunsa omilla erityisillä tavoillaan kykyjensä ja taitojensa mukaisesti. Lapset kutsuivat ohjaajaa ja ohjaaja vastasi lasten kutsuun. Lapset kutsuivat myös toisiaan ja vastasivat toisilleen. Muita kutsujia olivat lasten ennestään tuntemat sadut ja tarinat sekä draaman elementit: valot, äänet, puvut, lavasteet, tehosteet, rituaalit ja symbolit. Niihin lapset vastasivat aktiivisella ja sitoutuneella osallistumisellaan draamaprosessiin. Syvimmillään kutsujana oli yhteinen leikki, joka kutsui sekä ohjaajaa että lapsia. Leikki osoittautui myös kehittymisen näyttämöksi, jossa paitsi lapset, myös aikuinen voi edetä omassa dialogisuudessa kehittymisessään. Leikki voitiin nähdä osoituksena draaman dialogisuudesta.

Pauline von Bonsdorff (2005, 275) pohtii leikin ja taiteen välistä suhdetta käsittelevässä artikkelissaan lapsuuden olemusta ja sitä, milloin lapsuus loppuu ja aikuisuus alkaa. Hän esittää kysymyksen, pitäisikö lapsuus tunnistaa ihmisyyteen kuuluvana tilana, jolla ei ole selvää loppua. Voin yhtyä ajatukseen siitä, että lapsuuden tilan ihmisenä olemisessa ei tarvitse loppua ikävuosien karttuessa. Edelleen ajattelen, että aikuisen osaa elävä voi yrittää tietoisesti pitää kiinni lapsuuden tilasta, siitä tilasta, mikä hänellä on varhaisvuosinaan ollut. Jotta tila pysyisi elävänä ja hengittävänä, aikuisen on vain rohjettava astua leikin kehään.

Tämän tutkimuksen luotettavuuden ja uskottavuuden arviointia olen pohtinut jo luvussa 1.4.3. Laajemmin tutkimuksen toteutusta arvioiden tämän tyyppinen toimintatutkimuksellinen tapaustutkimus osoittautui kelvolliseksi ja varsin sopivaksi tavaksi tarkastella laajaa ja monitahoista kohdetta. Tutkimuksen uskottavuus perustuu videonauhoitteisiin, niistä tehtyihin havaintoihin ja niistä tekemiini tulkintoihin, joista olen käynyt keskusteluja draamaa ohjanneiden aikuisten, Outin ja Paulan kanssa, jotka myös katsoivat sekä omat että toistensa ohjaamat draamatuokiot videonauhoilta. Kuitenkin kaikki tässä tutkielmassa tehdyt tulkinnat ja niiden perusteella tehdyt päätelmät ovat viime kädessä minun tekemiäni. Yhteenvetona todettakoon, että olen prosessin kuvaamisessa pyrkinyt antamaan lukijalle kyllin tarkan kuvan draamaprosessin tapahtumista, jotta hän pystyisi arvioimaan tekemiäni päätelmiä ja tulkintoja. Prosessin eettisyyttä ja dialogisuutta arvioidessani olen koettanut löytää tulkinnallisia keinoja, jotka jättäisivät dialogin avoimeksi, niin että lukija voisi ottaa siihen osaa.

Toteutuiko alkuvaiheessa asettamani tavoite kehittää draamaprosessin avulla päiväkodin kasvatusfilosofista keskustelua ja sen myötä kasvatuskäytäntöjä? Ymmärtääkseni näin jossain määrin tapahtui. Prosessia kehitellessä ja myös jälkeenpäin päiväkodissa keskusteltiin paljonkin kasvatuksen etiikasta, etenkin minun kanssani sekä Outin ja Paulan kesken. Muut päiväkodin aikuiset osallistuivat keskusteluun luonnollisesti paljon vähemmän.

Onnistuimmeko rikastamaan lasten leikkiä? Siitä päätellen, miten intensiivisesti ja halukkaasti lapset draamaan osallistuivat ja silminnähden nauttivat, kun aikuiset leikkivät yhdessä heidän kanssaan, voin ajatella, että lasten leikki oli ainakin draamaprosessin aikana monipuolista ja rikasta.

Toteutuiko tavoitteeni - eettisen kasvun tukeminen? Draama tarjosi rikkaan ja monitahoisen ympäristön, jossa syntyi tilaisuus kohdata, ratkaista ja käsitellä eettisiä pulmia. Draama myös herätti uusia dilemmoja ja laittoi meidät aikuiset miettimään oman toimintamme eettisyyttä. Onko meillä oikeutta johdatella lapsia tilanteisiin, joissa he joutuvat ratkaisemaan varastaako vai antaa toverin kuolla? Onko eettistä saatella lapsia näin vaikeiden kysymysten äärelle? Onko eettisesti oikein luoda tilanteita, joissa lapsi vaikka vain roolissa ollessaan joutuu vastuuseen toverinsa hengen pelastamisesta? Olisiko parempi opettaa erikseen “älä tapa” ja “älä varasta” ja olla rakentamatta dilemmoja lasten mietittäväksi? Onko meillä oikeutta luoda tilanteita, joissa lapsi joutuu valitsemaan, luopuako vastikään löydetystä, maailman suurimmasta aarteesta vai jättää isä ja äiti kaappaajan vangiksi? Me aikuisethan nämä tilanteet loimme ja seurasimme, miten lapset ne ratkaisivat. Vieläkään minulla ei ole noihin kysymyksiin varmaa yksiselitteistä myöntävää tai kieltävää vastausta. Tästä on ilmeisesti vielä käytävä dialogia.

On syytä korostaa, että tämän kaltainen toiminta vaatii koko päiväkodin henkilökunnalta erityistä joustavuutta ja valmiutta toimia yhteisen päämäärän hyväksi. Kolmessa ryhmässä toimiminen (kaksi draamaryhmää ja kolmas pienempien lasten ryhmä, joka ei osallistunut prosessiin) ilman lisähenkilökuntaa vaati draamapäivinä monimutkaisen palapelin rakentamista, jossa jokaisella aikuisella oli oma tehtävänsä. Tässä päiväkodissa oltiin valmiita rikkomaan rutiineja ja etsimään uusia keinoja kasvatuksen tueksi. Vaikka

draamaprosessi oli työläs, sitoutuivat työntekijät toiminaan kokonaisuuden kannalta mahdollisimman suotuisalla tavalla.

Olennaista prosessin onnistumiselle oli se, että päiväkodin johtaja koki sen ehdottoman myönteisenä ja arvokkaana. Hän oli valmis omasta asemastaan käsin tukemaan prosessin kaikinpuolista onnistumista esimerkiksi työaikajärjestelyin. Myös vanhemmilta tullut kiittävä palaute oli tukemassa johtajan myönteistä asennetta.

> Johtaja:…tässä talossa ollaan lasten takia töissä ja meidän päivän työtehtäviin kuuluu lasten hoito ja hyvinvoinnin valvominen on se sitten vaikka se kahdeksan tuntia yhtä päätä siinä lapsiryhmässä…Mä olin kauheen ylpee et meidän talossa tehdään jotain näin kivaa lasten kanssa...niin kun yks äiti soitti ja sano et hän ei oo tiennytkään että näin ihania asioita teillä tehdään että hän näki (keskustelufoorumissa katsotusta videosta) sen lasten innostuksen ja ilon sielt ja se lasten tyytyväisyys...

Johtajan lisäksi myös muut työntekijät näkivät draamaprosessin lapsille tärkeäksi ja mielekkääksi toiminnaksi, ja sen onnistumiseksi haluttiin nähdä erityistä vaivaa.

> Lastenhoitaja:...meillä toisilla meni että osa oli ulkona lasten kanssa ja tapahtu se vaihto että kyllä meillä jokaisella oli sit se oma paikkansa että se homma pyöri...et sillai tärkee tehtävä ja haluttiin tehdä se et ei siinä semmosta kertaakaan tullu et ahaa nyt on taas se seikkailu vaan että se oli...et jokainen lähti siihen mukaan et se oli hyvä ja tärkee juttu ja jokaisella oli sit se oma tehtävänsä...

Lapsilta tullut myönteinen palaute ja heidän innostuksensa osallistua toimintaan oli merkittävä kannustin sekä ohjaajille että taustavoimille.

> Outi: ...ne kysy yleensä joka päivä kun ne tuli et onks tänään tilkkupäivä...tietysti se oli kivaa ja tuntu hyvältä koska se oli itelle tärkeä asia...

Minimivaatimuksiksi draamaprosessin onnistumiselle päiväkotiyhteisössä Outi näki yleisen työrauhan ja toisen työn kunnioittamisen sekä sen, että toimintaan osallistumattomatkin työntekijät sietäisivät toiminnasta aiheutuvaa rutiinien murtumista ja epäjärjestystä. Outi antoi myös vilpittömän kiitoksensa työtovereilleen.

> Outi: ...ne toimi kuin kello...päättäväisesti ja kurinalaisesti...hyvin joo…sillä oli kauheesti merkitystä...mä en tietenkään tiedä mitä kukin ajatteli mielessään mutta kukaan ei edes tällasella nonverbaalilla tavalla asettanut kyseenalaiseksi sitä etteikö sitä olisi saanut tai voinut toteuttaa...se aiheutti kuitenkin kaikille niille ihmisille jotka oli töissä ylimääräistä koska siinä tuli kaksinkertainen määrä pukemista, ulkoilua ja sellasta kellon mukaan ajoittamista kun tehtiin vaan ihan yhden tavallisen henkilökunnan resursseissa...pyöritettiin ikään kuin kolmea erillistä ryhmää koko ajan niiden päivien aikana ja se meni kyllä älyttömän hienosti...kyllä tuo päiväkoti on hirmu positiivinen paikka...

Suurin osa vanhemmista luotti päiväkodin henkilökunnan asiantuntemukseen ja valintaan lähteä mukaan ehdottamaani prosessiin. Osa vanhemmista suhtautui neutraalin hyväksyvästi eli oli vanhempainillassa kuuntelemassa esittelyä ja

antoi lapselleen luvan osallistua tutkimukseen ja osa antoi suoraa myönteistä palautetta.

Kaikki vanhemmat eivät nähneet ehdottamaani toimintaa varauksetta hyväksi lapselleen. Kaksi vanhemmista esitti prosessin alussa avoimen epäilynsä. Isällä, joka ei ensin olisi antanut lapsensa osallistua prosessiin, oli mahdollisesti voimakas uskonnollinen vakaumus. On luonnollista, että jos on itse tehnyt voimakkaan elämänkatsomuksellisen valinnan, mikä tahansa omaa lasta koskeva intentionaalinen eettinen kasvatustapahtuma on sellainen asia, jonka haluaa tarkistaa. Se, että isä teki päätelmänsä nopeasti ja jyrkästi antamatta minulle tai ohjaajille tilaisuutta kertoa tarkemmin prosessin tavoitteista, oli sinänsä valitettavaa.

Tässä tapauksessa isän ja äidin keskinäinen ristiriita prosessiin suhtautumisessa - äitihän tahtoi lapsen osallistuvan - saattoi myös ehkäistä keskustelun syntymistä. Tavoitteenani ollut dialoginen kasvatuskeskustelu ei siis virinnyt tämän lapsen vanhempien kanssa. Toisaalta isän reagointi kertoo myös siitä, että eettisistä kysymyksistä keskusteleminen voi olla vaikeaa ja siihen tarvitaan aikaa. Myös se, että olin päiväkotiyhteisön ulkopuolelta tullut tutkija, saattoi olla syynä siihen, että jotkut vanhemmat eivät halunneet käydä keskustelua kanssani. Torjuva suhtautuminen voi olla merkki myös siitä, että eettisiin kysymyksiin paneutuvaa keskustelukulttuuria ei ollut vielä silloin olemassa. Ehkä sen vuoksi eettinen kasvatus esille nostettuna käsiteltävänä aiheena herätti varovaisuutta: mihin oikeastaan kasvatetaan?

Toinen epäilyä osoittaneista vanhemmista, äiti, joka aluksi pelkäsi, että en hallitse draamaa kasvatusmenetelmänä, sen sijaan kävi keskustelua sekä päiväkodin johtajan että minun kanssani. Hän tuli prosessin kuluessa seuraamaan videoituja draamatuokioita ja hyväksyi sittemmin toimintamme.

Nämä kaksi reaktiota kertovat siitä, että on tärkeää käydä jatkuvaa keskustelua eettisen kasvatuksen perusteista sekä päiväkodin sisällä että lasten vanhempien kanssa. Edelleen olisi tärkeää, että lasten vanhemmat kävisivät keskustelua myös keskenään. Olen vakuuttunut siitä, että erilaisista eettisistä lähtökohdista huolimatta on löydettävissä sellaista eettistä pohjaa, johon kaikki voivat sitoutua. Sen etsiminen sinänsä on arvokasta.

Tämän kaltainen kasvatuksellisesti vaativa toiminta, jossa tarvitaan paljon järjestelyä ja etukäteissuunnittelua sekä tarpeeksi paljon yhteistoimintaan kykeneviä aikuisia, onnistuu vain, jos päiväkodin henkilöstömäärä ja koulutustaso on riittävä. Vuoden 1999 jälkeen päivähoito on saanut tuekseen valtakunnallinen varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, joissa leikin merkitystä korostetaan (VASU 2005). Varhaiskasvatus on vahvistunut 2000-luvulla institutionaalisena ilmiönä, omana tieteenalanaan ja tutkimuksen kohteenaan, omana yliopistollisena oppiaineenaan ja varhaiskasvatuksen käytänteinä päivähoitojärjestelmässä (Hujala 2007). Toivon, että tämä vahvistuminen lisää päiväkodeissa mahdollisuuksia tehdä ja toteuttaa pitkäjänteisiä toiminnallisia kasvatusprojekteja. Tämä työ olkoon yksi puheenvuoro laadukkaan päivähoidon kehittämiseksi. Jos ymmärtää tässä tutkimuksessa kuvatun toiminnan olevan arvokasta ja tavoittelemisen arvoista, ymmärtää myös sen, että se tarvitsee riittävät resurssit, jotta aikuinen ehtii ja jaksaa pysähtyä lasten kanssa leikkimään.

Tilkun ja Takun seikkailussa mukana oleminen oli minulle suuri juhla. Haluan lopuksi vielä kerran nostaa esille yhden aiemmin kuvatun episodin, joka vakuutti meidät siitä, että lapsilla on kyky järjestää asiat parhain päin ja ratkaista vaikeitakin ongelmia heille hyvällä ja ilmeisesti heidän kehitystasoaan vastaavalla tavalla.

Tässä episodissa Tilkku ja Takku olivat eläintarhan johtajan puheilla pyytämässä, että johtaja vapauttaa Tilkun perheen eläintarhasta. Eläintarhan johtajalle vapauttaminen sopi mainiosti, kunhan hän saa vastineeksi ihmeellisen taikakiven. Olimme etukäteen pohtineet, mitähän lapset tekevät. Pitävätkö he kiven vai raskivatko he luopua siitä ja vapauttavat perheen? Emme osanneet silloin etukäteen kuvitella lasten ratkaisua, jossa he saivat kaiken.

Molemmat ryhmät toisistaan riippumatta toimivat sillä tavalla, että Tilkku ja Takku saivat pitää taikakiven, ja perhe pääsi vapaaksi. He saivat pitää oman, kauan kadoksissa olleen taikakivensä, onnen avaimen, jota he tarvitsisivat vielä kauan. Se vapauttaisi heidät aikuisen vastuusta osata itse ratkaista kaikki elämän eteen asettamat ongelmat. Se antaisi heille mahdollisuuden olla lapsia. Sen lisäksi orpo Tilkku-jänis sai takaisin turvallisen kodin, jossa isä ja äiti huolehtivat hänestä. Tilkku ja Takku - lapset - olivat osoittaneet pystyvänsä korkeaa moraalia vaativiin, uhrautuviinkin tekoihin ja eettisesti korkeatasoisiin ratkaisuihin, mutta nyt uljuutta ja itsenäisyyttä vaatinut seikkailu oli onnellisesti ohi, ja lapset olivat matkalla kotiin.

Tällä tutkimuksella vakuutuin entisestään siitä, että lasten kanssa voidaan käydä syvällisiä, filosofisia keskusteluja. Heidän kanssaan voidaan vakavasti pohtia olemisen mysteeriä. Seuraavassa hetkessä he järjestävät taas maailman mieleisekseen. Tuosta vain.

7 SVENSK SAMMANFATTNING

Introduktion

Avhandlingens titel lyder på svenska *Etisk utveckling och dialog på dramas scen. Fokus på processdrama i daghem*. Avhandlingen har haft som syfte att bidra till kunskapsutvecklingen om daghemsbarns etiska utveckling och lärande i dramalek och berättande. År 1999 genomfördes i ett finskt daghem ett processdrama som sträckte sig över två och en halv månad. Processdramat utformades episodiskt som ledd dramalek och som kollektivt utvecklat berättande utgående från en grundberättelse. Dramaprocessens syfte var att stöda etisk utveckling hos barnen på daghemmet. Underlaget för analyserna i denna avhandling var det material som forskaren samlat in under dramaprocessen. Den huvudsakliga datainsamlingen bestod av videoobservationer, som kompletterades med observations- och reflektionsloggar samt med intervjuer. Genom två fallstudier (Fallstudie 1 och Fallstudie 2) belystes den etiska utveckling och den dialog som utvecklades på dramascenen under processen. De olika kapitlen i avhandlingen har metaforiska rubriker, som ger en övergripande tolkning av dramaprocessen som en resa på havet. De resande var barnen och dramapedagogen. Gruppens utmanande och krävande uppdrag var att söka skatter i form av dramatisk handling och beslutsfattande i fiktion. De undersökte etiska dilemman genom dialog och kollektivt beslutsfattande rörande intrigens utveckling. I de metaforiska rubrikerna anges resans olika etapper och resans kvaliteter, erfarenheter och insikter synliggörs i kapitel 6 *Hemhamnens ljus*. I kapitlet görs en fortsatt anknytning till Vygotskys teori om den närmaste utvecklingszonen som en scen för utveckling med hjälp av medierande kulturella redskap i form av drama, dialog, lek. Den etiska utveckling, det goda som identifierats och kvaliteterna såväl i den dramatiska dialogen i fiktionen som i den reflekterande dialogen utanför fiktionens ram kunde beskrivas som de skatter resenärerna erövrat genom sin explorativa och kreativa resa.

Problemområde och avhandlingens syfte

Avhandlingens problemområde kunde karakteriseras som en undran över hur dramalek med daghemsbarn kan stöda barnens etiska utveckling. Det övergripande syftet med avhandlingen var därför att bidra till kunskapsutvecklingen om betydelsen av drama i etisk fostran på daghem.

Enligt Grunderna för förskoleundervisningens läroplan (2000) skall förskoleundervisning garantera varje barns rätt till religions- och samvetsfrihet, en rätt som beträffande barn i förskoleåldern gäller vårdnadshavarnas rätt. Etisk fostran genomsyrar all verksamhet i finländska daghem och är gemensam för hela gruppen. Etisk fostran börjar med utveckling av självkänsla och utvidgas till att omfatta sociala färdigheter och vidare till hela livsmiljön. I läroplansgrunderna finns anvisningar för hur den etiska fostran skall förverkligas: ”Den etiska fostran skall ansluta sig till olika situationer i förskoleundervisningen och etiska frågor skall behandlas genom att diskutera med barnen samt med hjälp av rollekar. På detta sätt utvecklas barnens etiska tänkande.” (Grunderna för förskoleundervisningens läroplan 2000, 12–13.)

Pedagogens yrkesetik

Den vuxna som arbetar i ett daghem har skäl att speciellt noggrant utforska sin egen värdegrund, sina egna strävanden som fostrare, sin egen världsbild samt vilket samhälle barnet fostras som medborgare till. Uppgiften blir inte lättare genom att lagen om dagvård förutsätter att daghemmets vuxna stöder hemmens fostran. För att nå målet behövs i praktiken en tät dialog mellan daghemmet och barnens familjer, så att man kunde enas om ett mål för fostran som alla parter kan ansluta sig till.

Dramalek

I barnträdgårds- och daghemskulturen har barnens rollek haft en given plats. Leken har ansetts vara ett väsentligt element som hör barndomen till, ett element man förhållit sig till på olika sätt under olika tider. Den vuxnes roll i leken har varit att berika leken, beskydda leken samt att vara kulturförmedlare. Synpunkter har också framförts i form av krav om att barnens egen, frivilliga, fria lek skulle skyddas för vuxnas ingripande.

Drama har betraktats som en social konstform, som förbinder deltagarna att arbeta tillsammans, så att de skall kunna kommunicera med varandra. I princip är drama social verksamhet. Dramas väsen ger deltagarna möjligheter att utforska och utveckla sina egna sociala färdigheter och lösningar samt möjligheter att mera omfattande fundera över hur samhället kunde utvecklas till det bättre.

Det finns ett ömsesidigt förhållande mellan drama och sociala färdigheter. Drama förutsätter vissa färdigheter som man kan träna i drama för att lyckas med. På samma sätt kan man se förhållandet mellan etisk fostran och drama: drama kräver för att lyckas ett etiskt förhållningssätt av deltagarna, men samtidigt kan man med hjälp av drama undersöka vilket förhållningssätt eller vilken verksamhet som är etisk. I barns dramaverksamhet ses sociala grundfärdigheter som väsentliga. Exempel på sådana grundfärdigheter är att vänta på sin tur i gruppen, att visa rättvisa och sensitivitet mot kamrater, att känna igen olika känslor, att kunna fantisera samt att kunna lyssna. Endast med dessa som grund kan man senare koncentrera sig om att utforska mera komplexa frågor.

Dialog i dramapedagogik

I detta forskningsprojekt sågs dialogen i enlighet med Martin Buber som ett möte, där den är mer än ett samtal. Dialogen i drama sågs som en dialog i handling och som en form som prövats, något som man vid behov kunde tala om efteråt eller analysera på olika sätt – och igen föra dialog om.

I detta forskningsprojekt sågs drama som stöd för etisk fostran endast utgående från den positionen, att man erkänner tillvarons mysterium och dialogen som den enda möjliga utgångspunkten för fostran. Ifall grunden var att lösa moralproblem med hjälp av teknologi, förutsatte detta att fostraren har svaret klart redan när frågan ställdes. Enligt forskaren finns aldrig färdiga riktiga svar på etiska och moraliska problem, utan dessa måste alltid lösas individuellt och

med så mångsidigt beaktande som möjligt av de faktorer som inverkat på den aktuella situationen.

Dramaprocessen som formgivare och berättelsen som stöd för processen

Det är möjligt att tänka sig att den dramatiska leken innehåller element från den konstnärliga teaterföreställningen. Genom de estetiska läroprocesser barnen genomgår, kan man upprätthålla en kontinuerlig dialog med världen och de betydelser som gestaltar världen. Kulturell läsfärdighet hjälper individen att gestalta den omgivande världen, och drama är vid sidan av de andra konstarterna ett sätt att utveckla den kulturella läsfärdigheten.

Med hjälp av drama kan man stöda olika färdigheter, som t.ex. språklig medvetenhet, genom alla sinnen. Dramas estetik bygger på den dramatiska fiktionen, dramatiska effektmedel och dramaturgiska val. Dramats estetiska perspektiv är att förstora, att förminska, att förvränga, att stilisera samt att vara autentisk. Den estetiska fördubblingen, dramas paradoxala kommunikation, där individen i roll är något annat än i verkligheten, ger möjligheter till lärande. Dramapedagogen behöver kunna lyssna till barnens förslag, lyfta fram dem, och integrera dem i dramats episoder på ett sätt som motsvarar barnens utvecklingsnivå.

Processdrama kan ses som ett slags improvisationsgenre, som innehåller teaterns och improvisationens formelement. Processdrama byggs ofta på en grundtext som en episodisk, icke linjär dramatisk verksamhet. Processdrama och den karnevaliska leken har gemensamma drag. Liksom leken dör processdramat, om deltagarna inte förbinder sig att följa lekens oskrivna regler.

Den dramaprocess som varit forskningsobjekt visade i hög grad processdramats kännetecken, men kanske lika starkt var det i sin helhet fråga om berättande. Denna form av berättande kunde beskrivas på det sätt Heikkinen (2004) gjort, nämligen som en estetisk-pedagogisk-etisk helhet byggd på allvarlig lekfullhet.

Till dramaprocessen hör estetiskt engagemang. I verksamheten måste deltagarna lita på pedagogen, grupprocessen, svara på de andra deltagarnas fysiska, emotionella och intellektuella sensitivitet. De måste lita på de andra deltagarnas deltagande och status i gruppen, bedöma hur väl egna svar passar, lita på sina egna observationer och våga avslöja sitt privata jag offentligt. (Bundy 2003, 179.)

Sagor och berättelser kan användas på många sätt för att stöda etisk dramafostran. Med hjälp av dem kan ett bestämt livsområde avgränsas och beskrivas, där etiska problem löses. Det är också möjligt att med hjälp av sagor och berättelser definiera ett bredare fält, där olika svårigheter, framgångar och motgångar betonas. Med hjälp av sagor och berättelser kan man berätta för barn om det goda och det onda – som mod, medkänsla, trofasthet eller feghet, elakhet eller falskhet. (Winston 2000.)

Ramberättelsen kan ses som en betydelsefull hörnsten i dramaprocessen. Hela processen byggs på den. Berättelsen kan tjäna processens syften och den kan fungera som en kraftfull motivationsfaktor. Med hjälp av den kan en fiktionskontext byggas, där barnen och de vuxna kan fungera tillsammans. I

detta forskningsprojekt strukturerades dramaprocessen utgående från berättelsen om harpojken Tilkku som en parallell process innehållande både dramaprocess och intrigutveckling.

Metod

Forskningsansatsen har inspirerats av fenomenologisk-hermeneutiskt tänkande. Projektet var i utgångsläget aktionsforskning, där en målsättning var att utveckla daghemmets pedagogiska praktik och kvalificera de etiska samtal som fördes mellan daghemspersonal och föräldrar. Efter att själva processen var avslutad avgränsades materialet och fokus för analysen i Fallstudie 1 blev att beskriva och tolka ett barns sätt att lösa etiska dilemman och göra val i dramaprocessen. I Fallstudie 1 valdes en narrativ metod genom att forskaren skrev en deskriptiv och tolkande berättelse om ett barns, Ristos, etiska val under dramaprocessen. Ristos agerande och deltagande skildrades utgående från dramaprocessens gruppsituationer samt utgående från några fiktiva dilemmasituationer. Samtidigt eftersträvade forskaren förståelse för vilka aspekter i dramaprocessen som kunde ha haft betydelse för utvecklingen av Ristos etiska tänkande.

I Fallstudie 2 valdes som fokus etiska teman och dialog. I analysen beskrevs och tolkades varje enskilt barns handlingar i dramaprocessen utgående från begreppen etiska teman och dialog. Kunskap erhölls i en naturlig omgivning, och målsättningen för forskningen var utöver att beskriva handlingar också att förstå innebörden av verksamheten. I Fallstudie 2 ingick narrativer som gestaltade den dialog och de etiska teman som kunde identifieras under fyra utvalda dramaepisoder utgående från 14 barns och dramapedagogens aktivitet. I berättelserna var strävan att skildra dramaepisoderna så som de såg ut beträffande varje enskilt barn. Skildringen omfattade forskarens tolkning av såväl etiska teman som av dialog.

Forskningsfrågor

Forskningsprojektets problemställning konkretiserades i forskningsfrågor som omfattade barnen och dramapedagogen inför drama och etiska dilemman, drama och etisk utveckling, drama och det goda, samt drama och dialog.

Hur handlade Risto i dramaprocessens gruppsituationer?

Hur handlade Risto i dramaprocessens fiktiva dilemmasituationer?

Vad var det goda som de vuxna strävade efter i planering och genomförande av dramaprocessen?

Vad var det goda som barnen strävade efter under dramaprocessen i de beslut som fattades ini berättelsen?

Vilka etiska teman blev synliga i dramaprocessen?

Vilken dialog kunde beskrivas i dramaprocessen med avseende på relationen barn och dramapedagog samt barn emellan?

.

Undersökningsgrupp och undersökningsmiljö

Daghemmet var ett daghem med syskongrupper, där det fanns 21 barn i åldern 1-7 år. Målsättningen var att åtminstone alla daghemmets 5-7-åriga barn skulle kunna delta i processen. Därför bildades två fasta grupper, Tähti-gruppen och Nalle-gruppen, som båda hade sju deltagare. Bland dem fanns det två som fyllde fem år något senare.

Undersökningspersoner i Fallstudie 1 var Tähti-gruppens barn Anna, Ari, Emmi, Jerry, Kalle, Risto och Timo, och av dem valdes Risto för en närmare undersökning. I Fallstudie 2 inkluderades också barnen i Nalle-gruppen: Annukka, Jani, Jonna, Milla, Riina, Satu och Tuomas. Undersökningen gällde i Fallstudie 2 därmed båda gruppernas barn.

Genomförande av undersökningen

Genom en ramberättelse skapades en rollgestalt i form av den föräldralösa harpojken Tilkku som sökte den försvunna magiska stenen. Inne i berättelsen gavs barnen möjlighet att möta och fundera över olika etiska erfarenheter som rättvisa, orättvisa, självviskhet, osjälviskhet, likgiltighet, hjälpsamhet, ensamhet, vänskap, tillit, misstro, nöd och omsorg Vidare funderade barnen i dramaleken över att stjäla – fast de vet att det är fel – för att kunna rädda en väns liv. Grupperna fick som uppgift att lösa dessa situationer inom dramaprocessen och på så sätt inverka på intrigens utveckling.

Av material som samlats in på olika sätt behandlades i Fallstudie 1 mera systematiskt endast de videoobservationer som omfattade dramaprocessen, och av dessa endast sådana observationer som Risto var med i. Som bilaga ingår utdrag av det reflekterande samtal som genomfördes med barnen efteråt och som handlar om moraliska dilemman i dramat och som bilden av barnen delvis byggde på (Bilaga 4).

Videomaterialet från Fallstudie 1 analyserades på följande sätt. Först valdes de episoder där Risto var med för närmare analys. Därefter beskrevs, utgående från videobanden, de episoder där Risto var närvarande och syntes på videon. Den transkriberade texten kategoriserades enligt forskningsfrågorna. I skrivfasen eftersträvades att skapa hel berättelse om Ristos etiska tänkande och handlande baserad på de kategorier som konstruerats. För att stärka validiteten i de tolkningar som gjorts samtalade forskaren med båda pedagogerna om de iakttagelser som gjorts.

För Fallstudie 2 valdes fyra episoder från vardera gruppen. Dessa transkriberades. För att berättelsens dramaturgiska båge skulle framträda och för att läsaren skulle få en bättre bild av utvecklingen av barnens dramakompetens valdes två episoder från processens början, en episod från mitten och en episod från slutet.

Transkriberingen omfattade såväl samtalet som varje barns och pedagogens handlande. Redan i transkriberingsfasen försökte forskaren lägga märke till drag som var väsentliga med tanke på dialog. (Bilaga 3). I Fallstudie 2 sökte forskaren efter tecken på dialog i dramaprocessens berättelse samt i dramat.

Dessutom identifierades de etiska teman som aktualiserats under dramaprocessen.

Reliabilitet och validitet

Det är problematiskt att bedöma reliabilitet och validitet i en fallstudie baserad på aktionsforskning. Bedömningen av den interna validiteten i detta forskningsprojekt blir läsarens uppgift. I forskningen eftersträvades konsekvens i urvalet av episoder och ögonblick genom att låta forskningsfrågorna styra urvalet ur det 32 timmar långa videomaterialet. Ett forskningsprojekt av denna typ har knappt någon extern validitet alls. På sin höjd kan man tala om teoretisk eller existentiell generaliserbarhet, ifall tolkningen anses vara tillräckligt hållbar och djup.

Trovärdighet med hjälp av forskartriangulering fanns i projektet genom att dramapedagogerna helt och fullt deltog i utvecklingen och utformningen av verksamheten samt i någon mån i evalueringen och tolkningen av videomaterialet. Med hjälp av metodtriangulering eftersträvades tillförlitlighet genom bruk av flera forskningsmetoder. I forskningsprojektet bedömdes att tillförlitligheten hos konklusionerna ökat genom den mångsidiga datainsamlingen och dokumentationen, även om endast en typ av datainsamling analyserades, nämligen videoobservationerna.

Teoritriangulering tillämpades genom att Ristos handlingar och val (Fallstudie 1) jämfördes med Kohlbergs och Gilligans tänkande om moralisk utveckling. Dialog och etiska teman i dramaprocessen evaluerades genom spegling i Bachtins, Bubers, Burbules' och von Wrights tänkande (Fallstudie 2).

I detta forskningsprojekt var trovärdighet ett väsentligt kriterium. Forskarens tolkning byggde på egen sakkunskap och förståelse. Läsaren kan inte egentligen kontrollera om tolkningen är tillförlitlig. Däremot kan läsaren bedöma om den är trovärdig.

Teoretiska utgångspunkter

Moralutveckling

Som teoretisk referensram för Fallstudie 1 valdes Lawrence Kohlbergs och Charles Gilligans teorier om moralisk utveckling. Kohlbergs moralutvecklingsteori bygger på Piagets synsätt. Där urskiljs vanligen tre utvecklingsnivåer, som delas in i sex utvecklingsfaser: (1) Prekonventionell eller förkonventionell (förmoralisk) nivå med en lydnads- och straffmoralfas samt en fas för instrumentell-relativistisk moral; (2) Konventionell anpassad nivå med en fas som kan kallas duktig flicka/ duktig pojkemoral samt en fas kallas lag- och ordningmoral; (3) Postkonventionell eller autonom moralnivå med en fas för sociala överenskommelser och legalistik samt slutligen en fas för universella etiska principer. Gilligan har modifierat Kohlbergs teori genom att lyfta fram omsorgssynvinkeln.

Etiska teman och dialog

Som teoretisk spegel för etiska teman och dialog i Fallstudie 2 valdes tankar av Georg Henrik von Wright, Martin Buber, Mihail Bachtin och Nicholas Burbules. Forskaren skapade fiktiva samtal mellan sig och filosoferna. Dialogen fördes först med von Wrights (2001) text *Hyvän muunnelmat* och senare med Bubers (1995) och Bachtins (1991) texter. Genom detta val av form eftersträvade forskaren rättvisa för det rika forskningsmaterialet. Forskningsmaterialets komplexitet och många betydelseskikt utgjorde forskningens största utmaningar.

I kapitel 3 behandlades dialogen i drama mera ingående belyst av forskningsmaterialet. I delkapitlet 3.1 *Kompassen trasig?* diskuterades för den andra fallstudiens del formuleringen av forskningsfrågorna och de problem forskaren stötte på inför den uppgiften. I delkapitlet formulerades dramaprocessens teman i dialog med von Wrights texter om det godas väsen. I delkapitlet 3.2 *Riktning med hjälp av stjärnorna* fördes ett samtal med Buber (1995) och Bakhtin (1991) om det dialogiska.

Ur von Wrights bok *Hyvän muunnelmat* (2001) valdes ett utdrag av tankar om det goda, till den del de berörde forskaren med tanke på processen. Genom dessa tankar undersöktes processens etiska mål och förverkligande. Samtidigt evaluerade forskaren sin egen etiska värdegrund.

I delkapitel 3.2.1 fördes ett samtal med Bubers (1995) tankar. I Bubers tankar identifierades en sådan art av dialog om fostran, som aktionsforskningsprojektet eftersträvade. Dessa dialoger fanns som underlag, när de enskilda barnens narrativer skrevs (delkapitel 4.1 och 4.2).

I delkapitel 3.2.2 sökte forskaren efter tecken på det dialogiska i dramaprocessens berättelse, och som teoretisk spegel fanns Bachtins (1991) tankar om sokratisk dialog och om karneval. Ur Bachtins verk valdes episoder som inspirerade forskaren att hitta förbindelsepunkter med den genomförda dramaprocessen. I denna diskussion gjordes ett försök att närma sig den dialog och de etiska teman som identifierats i processen. Dessutom önskade forskaren gå in i en dialog med tidigare historieberättare.

Två fallstudier

I Fallstudie 1 granskades ett deltagande barns, Ristos, handlingar och problemlösningar på de etiska dilemman som dramaprocessen erbjöd. Frågorna relaterades till Kohlbergs teori om rättvisa och Gilligans teori om omsorg och omtanke. I Fallstudie 1 beskrevs Ristos deltagande i gruppsituationerna, dvs. hur han lyssnade till anvisningar, hur han följde överenskomna regler, hur han förhöll sig till sina kamrater och hur han höll fast vid överenskommelser. Därefter beskrevs vilka val Risto gjorde i dramats fiktiva dilemmasituationer och hur rättvisa och omsorg kom till synes i hans handlingar.

Enligt analysen av det här materialet visade Ristos val att han hade förmåga och vilja att bry sig om andra och ansvara för deras välbefinnande. Ännu efter ett halvt år efter dramaprocessen stod han för sina val. Förutom att han kom ihåg handlingsgången väl, ville han aktivt ta del i samtalet. På basis av hans andel i samtalat kunde man tänka sig, att han försvarade sina val och att han var

medveten om den etiska konflikten – dilemmat – t.ex. i en situation med stöld av medicin (Bilaga 4). I Figur 1 visas en sammanfattning av hur Ristos problemlösningar och val placerade sig i förhållande till Kohlbergs teori om rättvisa och Gilligans teori om omsorg och omtanke. De beslut Risto fattat var inte i något skede sådana, att de skulle ha placerats på de lägre nivåerna lydnad och straffmoral eller att hålla sig i livet.Många av besluten och valen kunde placeras på nivån för konventionell moral. Några beslut kunde placeras till och med på teoriernas högsta nivå, den postkonventionella moralens nivå

Fallstudie 2 presenterades i kapitel 4. I delkapitel 4.1 *Tähti-gruppen och pedagogen i dialog* och i delkapitel 4.2 *Nalle-gruppen och pedagogen i dialog* presenterades de 14 barnens narrativer. Med berättelserna som grund gjordes sammanfattningar av den dialog som kunde identifieras i dramastunderna. Sammanfattningsvis kan konstateras att dialog förverkligades under dramaprocessen i alla fall i följande situationer:

> Pedagogen kallade på gruppen och gruppen svarade genom att delta i processen.
>
> Pedagogen kallade på det enskilda barnet och barnet svarade genom att delta i samtal och/eller aktivitet.
>
> Gruppen kallade på pedagogen och pedagogen besvarade gruppens inbjudan till dialog i handling.
>
> Barnen kallade på varandra och de svarade varandra.
>
> Berättelsen kallade på pedagogen och pedagogen svarade genom att berätta mera och föra berättelsen framåt.
>
> Berättelsen kallade på barnen och de svarade genom att berätta mera och föra berättelsen framåt.
>
> Dramats symboler kallade och kallandet fick svar genom att symboler fogades till berättelsen.
>
> Leken kallade på barnen och de svarade genom att leka.
>
> Leken kallade på pedagogen och pedagogen svarade genom att leka.

Resultatsammanfattning om dramaprocessens etiska teman och dialogens möjligheter

I delkapitel 5.1 dryftades de etiska teman som blivit synliga under dramaprocessen mera ingående. Sådana teman var bland annat de utmaningar som pedagogen mött i dramats förbiilande ögonblickssituationer. I dessa kunde pedagogen använda berättelsens fiktiva regler för att leda gruppen i den verkliga situationen och bemöta barnen på ett jämlikt sätt. Fiktionens regler hjälpte också till med att upprätthålla arbetsron och dessutom samtidigt med att bevara intensiteten i dramat och berättelsen. Drama fungerade med ett krav på beteende enligt normer, men drama var också ett frihetens och anarkismens territorium, dit de vuxnas begränsningar och påbud inte nådde. Processens berättelse innehöll ögonblick, där barnen utförde många goda handlingar. Drama visade sig vara en kontext, där det goda kunde förverkligas. I delkapitel 5.2 granskades

med forskningsmaterialet som underlag *dramas möjligheter till dialog.* På basis av de dialogiska elementen utvecklades:

En gemensam berättelse

En gemensam fiktion

Berättelser i berättelsen

Gemensam rollfördjupning

Ett gemensamt skratt

Ett gemensamt allvar

En karnevalisk gemenskap

En gemensam lek

Jag-du-relation

Från pedagogernas sida förutsatte detta en omsorgsfull planering, tillräckligt lång process, dramas fasta element och ritualer.

Från deltagarnas sida förutsatte detta engagemang, lyssnande, sensitivitet, god vilja, tillit och mod.

Metaberättelser om utveckling som drama

Berättelserna anknöts till större berättelser om drama och lek som scen för utveckling med hjälp av Vygotskys teori om betydelsen av den närmaste utvecklingszonen**.**

I kapitel 6 visade fem figurer (Figur 3–7) en fortsatt teorianknytning av forskningsprojektets kärnfynd till Nikolai Veresovs Vygotsky-tolkningar av barnets utvecklingsprocess. Dessa figurer kunde ses som ett genuint forskningsbidrag till utveckling av dramapedagogisk teori. Det gällde speciellt beskrivningen av de medierande kulturella redskap, som utgörs av drama, dialog och lek – som begrepp i funktion på de olika 'planen' eller scenerna för utveckling genom hantering av konflikter, dilemman och motstridiga krav. Fynden i detta forskningsprojekt knöts till Vygotskys teori om den proximala utvecklingszonen. Denna utvecklingszon tolkades genom begrepp i drama (Figur 3), vilket innebär att individen ensam tänker över de beslut hon eller han fattat i sociala dilemmasituationer. I Figur 4 gestaltades leken som en scen för utveckling av barnens kulturella färdigheter. Därefter presenterades drama som scen för utveckling av etiska färdigheter (Figur 5), drama som scen för utveckling av dialogfärdigheter (Figur 6) och slutligen leken som scen för de vuxnas närmaste utvecklingszon och som tecken på det dialogiska (Figur 7). Det övergripande syftet med avhandlingen var att bidra till kunskapsutvecklingen om drama som stöd för etisk utveckling hos barn på daghem. Av analyserna har framgått att drama har potential att fungera som stöd för lärande gällande etiska frågeställningar. Genom synliggörandet av

lärandepotentialen kunde metaberättelser om utveckling som drama formas med anknytning till Vygotskys teori om den närmaste utvecklingszonen för barns kulturella utveckling. I kapitel 6 diskuterades också hur väl forskningsuppgiften lösts. Dramaprocessen lyfte fram många olika etiska teman. Berättelsens hjältar, harpojken Tilkku och lejonungen Takku gjorde många olika erfarenheter under resan. De stod ansikte mot ansikte med rädsla, falskhet, självviskhet, fräckhet, orättvisa samt inför att inte bli förstådda. De misstog sig, upplevde kulturella skillnader, konflikter om ekonomiska fördelar, livshotande situationer och dödshot. Men de mötte också trofast vänskap, gott kamratskap, mod, omsorg, hederlighet och rimlighet. Genom berättelsen fördes barnen in i situationer, som inte hade ett enda rätt svar, samt situationer där de var tvungna att handla, även om de samtidigt visste att de gjorde fel. Fiktionen i drama visade sig vara ett neutralt ingenmansland, där barnen på ett mjukt sätt kunde lära sig jämlikhet, rimlighet och rättvisa. För pedagogen öppnade drama dörren till ett etiskt fält med många bottnar, där beslut ini berättelsen och handledningen av gruppen vävdes samman till en väv av verklighet och fiktion. I denna väv var deltagarna tvungna att i situationen hitta lösningar på problem. Konsekvenserna av dessa lösningar kunde de inte se helt klart på förhand. Berättelsens handling utvecklades genom dialog och möte. Det dialogiska i drama blev, belyst av forskningsresultaten, synligt som olika typer av inbjudan, som deltagarna svarade på. Pedagogen inbjöd genom sina egna dialogiska handlingar. Barnen svarade på pedagogens inbjudan på sina egna speciella sätt i enlighet med förmåga och färdighet. Barnen inbjöd pedagogen och pedagogen svarade på barnens inbjudan. Barnen kallade också på varandra och svarade varandra. Andra inbjudare var de sagor och berättelser barnen kände från förut samt elementen i drama: ljus, röster, dräkter, dekor, effektmedel, ritualer och symboler. Barnen svarade på allt detta genom sitt aktiva och engagerade deltagande i dramaprocessen. På den djupaste nivån var den gemensamma leken inbjudare, som kallade på både pedagog och barn. Leken visade sig också vara en scen för utveckling, där förutom barnen, också den vuxne kunde utveckla sin färdighet i dialog. Leken kunde ses som ett tecken på det dialogiska i drama.

LÄHTEET

Airaksinen, T. 1988. Moraalifilosofia. Juva: WSOY

Airaksinen, T. & Kuusela, A. 1989. Etiikka - hyvän elämän tiede. Helsinki: Valtion painatuskeskus.

Airaksinen, T. 1993. Ammattien etiikan filosofiset perusteet. Teoksessa T. Airaksinen (toim.) Ammattien ja ansaitsemisen etiikka. Helsinki: Yliopistopaino.

Aho, S. 1994. Lasten moraaliajattelun kehitys peruskoulun ala-asteella. Teoksessa J. Tähtinen (toim.) Opettajuuden eväät. Kirjoituksia oppimisesta, opetuksesta ja opettajankoulutuksesta. Turku: Turun opettajankoulutuslaitos. 9-25.

Alasuutari, P. 1993. Laadullinen tutkimus. Tampere: Vastapaino.

Antikainen, A. 1993. Kasvatus, koulutus ja yhteiskunta. Porvoo: WSOY

Anttila, P. 1998. Tutkimisen taito ja tiedonhankinta. Taito-, taide- ja muotoilualan tutkimuksen työvälineet. Helsinki: Akatiimi OY.

Asetus lasten päivähoidosta 16.3.1973/239

Bahtin, M. 1991. Dostojevskin poetiikan ongelmia. Suom. P. Nieminen ja T. Laine. Helsinki: Orient Express.

Bundy, P. 2003.Aesthetic Engagement in the Drama Process. Research in Drama Education, Volyme 8. Number 2. 171-182.

Berger, L. & Luckmann, T. 1994. Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen. Tiedonsosiologinen tutkielma. (The Social Construction of Reality, 1966). Suom. ja toim. V. Raiskila. Helsinki: Gaudeamus.

Bergström, M.1997. Mustat ja valkeat leikit. Juva:WSOY

Bettelheim, B. 1991. The Uses of Enchantment. Uusintapainos. Middlesex: Penguin Stockholm: Gidlunds.

Bonsdorff, P. von 2005. Play as Art and Communication: Gadamer and Beyond. Teoksessa S. Knuuttila, E. Sevänen and R. Turunen (ed.) Aesthetic culture: essays in honour of Yrjö Sepänmaa on his sixtitieth birthday 12. December 2005. Helsinki: Maahenki. 257-284.

Bowell, P. & Heap, B. S. 2001. Planning Process Drama. London: David Fulton Publishers.

Bolton, G. 1984. Luova toiminta kasvatuksessa. Helsinki: Tammi.

Braanaas, N. 1992. Dramapedagogisk historie og teori. 3. korj. painos. Trondheim: Tapir.

Broström, S. 1996. Frame Play with 6 Year-old Children. European Early Childhood Education Research Journal 4 (1), 89-102.

Brotherus, A, Helimäki, E & Hytönen, J. 1994. Opetus varhaiskasvatuksessa. Juva:WSOY.

Buber, M. 1962a. Die Frage an den Einzelnen. Teoksessa M. Buber. Werke, Ester Band, Schriften zur Philosophie.Kösel-Verlag.Verlag Lambert Schneider.217-265.

Buber, M.1962b. Ich und Du. Teoksessa M.Buber. Werke, Ester Band, Schriften zur Philosophie.Kösel-Verlag.Verlag Lambert Schneider. 79-170.

Buber, M. 1995. Minä ja Sinä. Toinen painos. Suom. J. Pietilä. .Juva: WSOY.

Burbules. N. C. 1993. Dialogue in teaching – Theory and Practice. New york: Teachers college Press

Cabral, B.A.V. 2001. Interconnected Scenarios for Ethical Dialogues in Drama. Teoksessa B. Rasmussen ja A.-L. Østern (toim.) Playing betwixt and between. The IDEA Dialogues 2001. IDEA Publications and IDEA 2001 World Congress-Bergen. 114-119.

Carr, W. & Kemmis, S. 1986. Becoming critical. Education, knowledge and action research. London:Falmer Press.

Christensen, N. & Launer, I. 1985. Leikki ja varhaiskasvatus. Suom. R. Paalanen. GDR: Kansankulttuuri.

Christie, J.F. 1985. Training of symbolic play. Early Child Development and Care 19, 43-52.

Cohen, L. & Manion, L. 1986. Research methods in education. 2. painos. London:Croom Helm.

Denzin, N. K. 1988. Triangulation. Teoksessa J.P. Keeves (toim.) Educational Research, Methodology and Measurement. An Internationl Handbook. Oxford: Pergamon Press, 511-513.

Dewey, J. 1957. Koulu ja yhteiskunta. Suom. K. Kajava. Helsinki: Otava.

Dunn, J. 2000. Dramatic Worlds in Play: A Study of the Dramatic Play of Preadolescent Girls. Dissertation. Submitted in fulfillment of the requirements for the degree of Doctor of Philosphy within the Faculty of Education at Griffith University.

ECERS. Harms, T. & Clifford, R.M. 1980. (Early Childhood Environment Rating Scale). University on North Carolina at Chapel Hill. Teachers College. Columbia University. New York and London.

Ehrnrooth, J.1990. Intuitio ja analyysi. Teoksessa K. Mäkelä (toim.) Kvalitatiivisen aineiston analyysi ja tulkinta. Helsinki: Gaudeamus.

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2000. Opetushallitus.

Eskola, J. & Suoranta, J. 1996. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Lapin yliopisto. Lapin yliopiston kasvatustieteellisiä julkaisuja C 13.

Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere:Vastapaino.

Esslin, M. 1980. Draaman perusteet. Suom. S. Heiskanen-Mäkelä. Jyväskylä: Gummerus.

Freire, P.1972. Pedagogik för förtryckta. Stockholm: Gummesons.

Gilligan C. & Attanucci, J. 1988. Two moral orientations. Teoksessa C. Gilligan et al. (toim.) Mapping the moral domain. Cambridge, Mass: Harvard University Press.

Goetz, J. P. & LeCompte, M. D.1984. Etnography and Qualitative Design in Educational Research. Orlando: Academic Press.

Grünbaum, A. & Lepp, M. 2005. DRACON i skolan. Drama, konflikthantering och medling. Lund: Studentlitteratur.

Guss, F. G. 1997. The Aesthetic Practice of Drama in the Cultural Context of Children's Play: Making the Invisible Visible. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylän yliopiston opettajankoulutuslaitoksen julkaisuja. Draamapedagogiikkaa koskevia kirjoituksia 2, 1-37.

Guss, F. G. 2000. Drama Performance in Children's Play-Culture: The Possibilities and Significance of Form. Dissertation for dr. art. degree. Institut for Arts and Media Studies. Division of Drama and Theatre. Norwegian University of Science and Technology.

Hakkarainen, P. 1990. Motivaatio leikki ja toiminnan kohteellisuus. Helsinki: Orienta-Konsultit.

Harva, U. 1980. Hyvä ja paha - praktisen etiikan ongelmia. Keuruu: Otava.

Heikkinen, H. 2004. Vakava leikillisyys. Draamakasvatusta opettajille. 2. tarkistettu painos. Kansanvalistusseura.

Heinonen, S-L. 1996. Seikkailu, vapaus, lento ja kuvittelun leikki. Draama varhaiskasvatuksessa. Tampereen Yliopisto. Tampereen yliopinton opettajankoulutuslaitoksen julkaisusarja B. Opetusmonisteita.

Heinonen, S-L. 2000. Ilmaisuleikit tarinan talossa. Analyysi ja tulkinta lastentarhanopettajan pedagogisesta toiminnasta varhaiskasvatuksen draaman opetuksessa. Akateeminen väitöskirja. Tampereen yliopisto. Opettajankoulutuslaitos.

Hela, M. 1955. Luonteenkasvatuksen etiikka. Porvoo: WSOY.

Helander, K.2003.Barndramatik och barndomsdiskurser. Lund: Studentlitteratur.

Helenius, A. 1993. Leikin kehitys varhaislapsuudessa. Helsinki: Kirjayhtymä.

Helkama, K. 1982. Moraalikehityksen sosiaalipsykologian tutkimus. Psykologia 1, 56-59.

Hering, W. 1983. Der pädagogische Einsatz von Spiel in vorschulischen Bildungseinrichtungen. Teoksessa K.J. Kreutzer (toim.) Handbuch den Spielpädagogik. Band 2. Düsseldorf: Schwan-Bagel, 101-118.

Hirsjärvi, S. 1984. Kasvatusfilosofia ja ihmiskäsitys. Jyväskylän yliopiston kasvatustieteen laitoksen julkaisuja B 5/1984.

Hirsjärvi, S. 1985. Johdatus kasvatusfilosofiaan. Helsinki: Kirjayhtymä.

Holma, T. 1998. Eettinen opetus. Teoksessa M. Pyysiäinen & J. Seppälä (toim.)Uskonnonopetuksen käsikirja. WSOY. 220-227.

Hujala, E. 1996. Varhaiskasvatuksen teoreettisen kehyksen rakentuminen. Kasvatus 27, 5, 489-500.

Hujala, E. 2004. Early Childhood Education and Care in a Changing Society International Reflections. I M. Lundqvist & C. Öhberg (red.) Det synliga

barnet. Praktiska och teoretiska perspektiv på pedagogiken. Festskrift tillägnad Marita Lindahl. Pedagogiska fakulteten vid Åbo Akademi. Rapport nr 9/2004. 119-130.

Hujala, E. 2007. Varhaiskasvatustiede varhaispedagogiikan suuntaajana. Kasvatus. Suomen kasvatustieteellinen aikakauskirja. The Finnish Journal of Education. 1/2007. 38. vuosikerta. 51-58.

Huttunen, R., Kakkori, L. & Heikkinen, H. L. T. 1999.Toiminta, tutkimus ja totuus. Teoksessa H. L. T. Heikkinen, R. Huttunen & P. Moilanen (toim.) Siinä tutkija missä tekijä. Toimintatutkimuksen perusteita ja näköaloja. Juva: Atena Kustannus. 111-136.

Hännikäinen, M. 1992. Roolileikkiin siirtyminen leikin kehitysvaiheena. Piagetilainen näkökulma. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylän yliopiston kasvatustieteen laitoksen julkaisuja 2.

Hännikäinen, M. 1995. Roolileikkiin siirtyminen leikin kehitysvaiheena. Kulttuurihistoriallisen toiminnan teorian näkökulma. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylänyliopiston kasvatustieteen laitoksen julkaisuja 4.

Hännikäinen, M. 2005. Leikki ja oppiminen esiopetuksessa. Teoksessa M. Kankaanranta & E. Hämäläinen & M. Gustafsson (toim.) Teatteria Tornikamarissa ja matematiikkaa männynkävyillä. Puheenvuoroja esiopetuksesta. Koulutuksen tutkimuslaitos. Jyväskylän yliopisto.115-126.

Kalliala, M. 1999. Enkeliprinsessa ja itsari liukumäessä. Leikkikultuuri ja yhteiskunnan muutos. Helsinki: Gaudeamus.

Kemmis S. & Wilkinson, M. 1998. Paricipatory action research and the study of practice. Teoksessa B. Atweh, S. Kemmis & P. Weeks (toim.). Action research in practice. Partnerships for social justice in education. London: Routledge.

Kempe, A, 1996. Drama in Education; Education in Drama. University of Reading. The Manusscript of a book to be published in Germany by Verlag Ludwig Auer in 1997.

Kiviniemi, K. 1999. Toimintatutkimus yhteisöllisenä prosessina. Teoksessa H. L. T. Heikkinen, R. Huttunen & P. Moilanen. Siinä tutkija missä tekijä. Toimintatutkimuksen perusteita ja näköaloja. Juva: Atena kustannus. 63-83.

Klami, H. T. 1993. Juristien ammattietiikasta. Teoksessa T. Airaksinen (toim.) Ammattien ja ansaitsemisen etiikka. Helsinki: Yliopistopaino.

Kohlberg, L. 1981. Essays on moral development. Volume 1. The philosphy of moral development. San Fransisco: Harpr & Row.

Kohlberg, L. 1984. The psychology of moral development. Essays of moral development. Volume I. New York: Harper & Row.

Kohlberg, L. 1992. Moral develpment. Teoksessa L. Smith (toim.) Jean Piaget: critical assessment. Routledge, New York, 43-64.

Kroger, J. 1989. Identity in adolescense. The balance between self and other. London: Routledge.

Kärrby, G. 1990. Children's conceptions of their own play. Early Child Development and Care 58, 81-85.

Laakso, E. 1994. Ilmaisukasvatuksen lähtökohdista. Teoksessa I. Grönholm (toim.) Ilmaisun monet kielet. Helsinki: Opetushallitus, 11-30.

Laiho, M. 2005. Leikki on lasten työtä – tarvitaanko työn ohjausta? Teoksessa M. Kankaanranta & El. Hämäläinen & M. Gustafsson (toim.) Teatteria Tornikamarissa ja matematiikkaa männynkävyillä. Puheenvuoroja esiopetuksesta. Koulutuksen tutkimuslaitos. Jyväskylän yliopisto. 127-136.

Laki lasten päivähoidosta 19.2.1973/36

Lehtinen, E. & Walamies, M. 1998. Hiiri Hiukkasen seikkailu. Lasten leikkitaitojen tukeminen pedagogisen draaman keinoin päiväkotitoiminnassa. Kasvatustieteen, erityisesti varhaiskasvatuksen pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Varhaiskasvatuksen yksikkö.

Lindqvist, G. 1995. The Aesthetics of Play. A didactic Study of Play and Culture in Preschools. Acta Universitatis Upsaliensis. Uppsala Studies in Education 62.

Lindqvist, G. 1996. Lekens möjligheter. Stockholm: Studentlitteratur. HLS förlag.

Lindqvist, G. 1998. Leikin mahdollisuudet. Koulutuksen tutkimuslaitos. Jyväskylän yliopisto.

Lindqvist, G. 2002. Lek i skolan. Lund: Studentlitteratur.

Lindqvist, M. 1986. Ammattina ihminen. Keuruu: Otava.

McLeod, J. 1995. Making Drama Happen. Teoksessa B.Warren (toim.) Creating a theatre in your classroom. North York: Captus: Press, 9-17.

Munter, H. & Siren-Tiusanen, H. 1999. Osallistuva kvalitatiivinen lähestymistapa kolmea vuotta nuorempien lasten päivähoidon tutkimisessa. Teoksessa I.Ruoppila, E. Hujala, K. Karila, J. Kinos, P. Niiranen & M. Ojala (toim.)Varhaiskasvatuksen tutkimusmenetelmiä. Jyväskylä: Atena kustannus. 177-193.

Neelands, J. 1990. Making Sense of Drama. A Guide to Classroom Practice. Uusintapainos. Oxford: Heinemann.

Neelands, J. 1992. Learning through Imagined Experience. London: Hodder & Stoughton.

Neelands, J. (Toim.) T. Goode. 1995. Stucturing Drama Work. A Handbook of Available Forms in Theatre and Drama.8. painos. Glasgow: Cambridge University Press.

Nicholson, H. 1996. Performing Gender: Drama, Education and Identity. Teoksessa J. Somers (toim.) Drama and Theatre in Education. Contemporary research. North York: Captus Press, 75-85.

Niiranen, P. 1995. Arka lapsi päiväkodin vertaisryhmässä. Joensuun yliopisto. Joensuu.

Novitsky, N, 1989. Kuntouttava sosiodraama. Helsinki: Valtion painatuskeskus.

van Oers, B. 1994. Semiotic Activity of Young Children in Play: The Construction and Use of Schematic Representations. European Early Childhood Education Research Journal 2 (1), 19-33.

O'Neill, C. 1995. Drama worlds: a framework for process drama. Portsmouth. Heinemann. The dimensions of drama series.

Olofsson, B. K. 1991.Varför leker inte barnen. Stockholm: Studentlitteratur. HLS. Förlag.

O'Toole, J. 1992. The Process Drama: Negotiating Art and Meaning. London: Routledge.

O'Toole, J & Dunn, J. 2002. Pretending to Learn. Helping children learn through drama. Longman.

O'Toole, J. 2006. Doing Drama Research. Stepping into enquiry in drama, theatre and education. A Drama Australia Publication.

Patton, M. Q. 1990. Qualitative Evaluation and Research Methods. Newsbury Park: Sage Publications.

Piaget, J. 1975. The moral judgment of the child. London: Routledge & Kegan Paul.

Platon 1978. Teokset II (Menon). Helsinki: Otava.

Pramling, I. 1991. Barn och inlärning. Lund: Studentlitteratur.

Pramling Samuelsson, I. & Lindahl, M. 1999. Att förstå det lilla barnets värld - med videons hjälp. Stockholm: Liber.

Pyysiäinen, M. 1998. Koulun uskonnonopetuksen luonne. Teoksessa M. Pyysiäinen & J. Seppälä (toim.) Uskonnonopetuksen käsikirja. (painopaikka): WSOY. 41- 68.

Rest, J., Turiel, E. & Kohlberg, L. 1969. Relations between level of real judgment and preference on comprehension of the moral judgments or others. Journal of Personality 37: 225-252.

Räsänen, R. 1993b. Eettinen kasvatus opettajankoulutuksessa. Osa 2. Moraalipsykologisia lähtökohtia ja oppimisen psykologian asettamia haasteita. Oulun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan tutkimuksia 89/1993.

Saebö, A. B. & Flugstad, P. 1992. Drama in Barnehagen. Veiledningsbok i drama for barnehagepersonell. Stavanger: Tano.

Saltz, E & Brodie, J. 1982. Pretend-play training in childhood: A review and critique. Teoksessa D. J. Pepler & K. H. Rubin (toim.) The play of children: Current theory and research. Contributions to Human Development 6. Basel; New York: Karger, 97-113.

Smilansky, S. 1968. The Effects of Sociodramatic Play on Disadvantaged Preschool Children. New York: Wiley & Sons.

Syrjälä, L. & Numminen, M. 1988. Tapaustutkimus kasvatustieteessä. Oulun yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunnan tutkimuksia.

Steinsholt, K.2006. Til forsvar for den skjulte lekeplan. I . A.-L. Østern, K. Sjöholm och S.-B. Arnolds-Granlund (red.) Kulturella mötesplatser i tid och rum. Rapport nr 18/2006. Vasa: Pedagogiska Fakulteten vid Åbo Akademi.11-23.

Tirri, K. 1995. Ala-asteen oppilaiden identifioimien moraaliongelmien teemat ja

sosiaaliset suhteet. Research Report 153. Helsingin yliopisto. Kasvatustieteellinen tiedekunta, Opettajankoulutuslaitos.

Tirri, K. 1996. Opettajan ammatillinen moraali teoksessa P. Pitkänen (toim.) Kasvatuksen etiikka. Hki: Edita, 119-130.

Turiel, E. 1966. An experimental test of the sequentiality of developmental stages in the child's moral judgments. Journal of Personality and Sosial Psychology 3: 611-618.

Turiel, E. 1983. The development of social knowledge.. Morality and convention. Cambridge: Cambridge University Press.

Tynjälä, P.1991. Kvalitatiivisten tutkimusmenetelmien luotettavuudesta. Kasvatus 22, 5-6, 397-398.

Walamies, M. 2001. Riston valinnat draamaprosessissa. Eettisen kasvun tukeminen varhaiskasvatuksessa. Draamapedagogiikan syventävän tason tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunta. Opettajankoulutuslaitos. Draamapedagogiikan yksikkö.

Walamies, M. 2003. Draama eettisen kasvun näyttämönä. Riston ratkaisut päiväkodin draamaprosessin eettisissä dilemmatilanteissa. Lisensiaatin tutkielma. Ei julk. Draamakasvatus. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunta. Opettajankoulutuslaitos..

Walker, L. & Moran, T. 1991. Moral reasoning in a communist Chinese society. Journal of Moral Education, Vol. 20, No. 2, 1991.

VASU: Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005. Toinen tarkistettu painos. Stakes. Oppaita 56.

Varto, J. 1992. Laadullisen tutkimuksen metodologia. Helsinki: Kirjayhtymä.

Way, B. 1976. Luova toiminta ja persoonallisuuden kehittäminen. Suom. T.

Karppinen. Helsinki: Tammi.

Veresov, N. 1998. Vygotsky before Vygotsky. The Path to the cultural-historical theory of human conciousness (1917-1927). Historical and methodologigal analysis. Acta Universitatis Ouluensis.E 30. Oulu University Press.

Veresov, N. 2004. Zone of proximal development (ZPD): the hidden dimension? Teoksessa A.-L. Østern ja R. Heilä-Ylikallio (toim.) Språk som kultur – brytningar i tid och rum. Language as Culture – Tension in Time and Space. Vol. 1. 13-29.

Winston, J. & Tandy, M. 1998. Beginning Drama 4-11. London: David Fulton Publisher.

Winston, J. 2000. Drama, Literacy and Moral Education 5-11. London: David Fulton Publishers.

Wright, G. H. von. 2001. Hyvän muunnelmat. Suom. V. Oittinen. Helsinki: Kustannusyhtiö Otava.

Vygotsky, L. 1976. Play and its Role in the Mental Development of the Child. Teoksessa J. Bruner, A. Jolly & K. Sylva (eds.) Play - Its Role in Development and Evolution. New York: Bacis Books, 537-544.

Vygotsky, L. 1978a. Interaction between learning and development. Teoksessa M. Cole, V. John-Steiner, S. Scribner & E. Souberman (toim.) L.S. Vygotsky. Mind in Society. Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 79-91.

Vygotsky, L. 1978b. The Role of Play in Development. Teoksessa M. Cole, V. John Steiner, S. Scribner & E. Souberman (toim.) L.S. Vygotsky. Mind in Society. Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 92-104.

Vygotskij, L. S. 1995. Fantasi och kreativitetet i barndomen. Göteborg. Daidalos.

Välivaara, C. 1996. Sadut ja draamapedagogiikka monikulttuurisessa varhaiskasvatuksessa. Jyväskylän sosiaali- ja terveyspalvelukeskuksen julkaisuja 1/1996.

Värri, V.-M. 1997. Hyvä kasvatus - kasvatus hyvään. Dialogisen kasvatuksen filosofinen tarkastelu erityisesti vanhemmuuden näkökulmasta. Akateeminen väitöskirja. Tampereen yliopisto.

Värri, V.-M. 2000. Hyvä kasvatus - kasvatus hyvään. Dialogisen kasvatuksen filosofinen tarkastelu erityisesti vanhemmuuden näkökulmasta. Akateeminen väitöskirja. Tampere: University Press.3. korjattu painos.

Ylönen, H. 2002. Sadut lapsen eettisessä kasvatuksessa. Hiidenkivi 6/2002, 14-16.

Öhrn-Baruch, B. 1986. Mera drama i förskolan. Lund: Liber.

Østern, A.-L. 1993. Pedagogiskt drama – en didaktisk handledning. Studie- och undervisningsmaterial nr 5/1993. Vasa: Institutionen för lärarutbilding, Åbo

Akademi.

Østern, A.-L. 1994a. Pedagoginen draama. Teoksessa I.Grönholm (toim.) Ilmaisun monet kielet. Helsinki: Opetushallitus, 43-73.

Østern, A.-L. 1994b. ”Sol, sol! – Jag vill va’ solen!” Kontextbyggande och perspektivbyten i barns berättande och drama. Vasa: Rapporter från Pedagogiska Fakulteten, Åbo Akademi nr 9/1994.

Østern, A.-L. 2000. Processdrama, berättande och barns förhandling om mening. Barn-Teater-Drama 2000. 32. Centrum för barnkulturforskning. Stockholms Universitet. 7-23.

Østern, A.-L. 2002. Språkglädje och språklig medvetenhet Lekar och övningar för en – och flerpråkiga barn. Dokumentation från Pedagogiska Fakulteten vid Åbo Akademi. Nr 2 2002.

Østern, A.-L. 2006. Kulturell läsfärdighet genom estetiska läröprocesser. I Anna-Lena Østern, Kaj Sjöholm och Sol-Britt Arnolds-Granlund (red.) Kulturella mötesplatser i tid och rum. Rapport nr 18/2006. Vasa: Pedagogiska Fakulteten vid Åbo Akademi. 25-39.

Østern, A.-L. 2007. Narrativa metoder i analys av performativa texter. I Björn Rasmussen (red.) Drama Boreale. Fasinasjon - forestillning - fremtid. Den femte nordiske drama -og teaterpedagogiske samling.Trondheim:Tapir. (In print).

LIITTEET

Liite 1 Alkutarina

Kirjoittanut Molla Walamies

Olipa kerran jäniksenpoika nimeltään Tilkku. Nimensä se oli saanut siitä, kun sen haalarit oli ommeltu tilkuista, jotka olivat jääneet jäljelle isoveljien ja isosiskojen vaatekankaista. Peitonkin oli emo ommellut samalla tavalla, kirjavista tilkuista. Eräänä päivänä, kun Tilkku tuli kotiin tutkimusretkeltään, oli pesä typötyhjä. Isä, äiti, siskot ja veljet olivat poissa. Vaikka Tilkku huuteli ja huhuili, kukaan ei vastannut. Ties minne ne olivat kadonneet. Vaikka suden suuhun. Tilkku oli siis aivan yksin.

Se päätti lähteä maailmalle. Se kääri peittonsa rullalle, sitoi sen narulla kiinni. Rullan se pujotti oksaan, jonka heitti olalleen ja lähti matkaan. Mielessään sillä oli emon ohje.

” Poikaseni, Tilkkuseni, tee aina oikein niin selviät maailmalla”, emo oli sanonut. Tilkku pysähtyi.

” Mutta mistä minä tiedän, mikä on oikein?” se mietti. Sitten se tuumi, että kaipa tuo matkalla selviää ja loikki eteenpäin. Aikansa kuljettuaan Tilkkua rupesi väsyttämään. Se levitti peittonsa mättäälle ja istahti sen päälle lepäilemään.

Metsästä alkoi yhtäkkiä kuulua aikamoista rytinää. Tilkku kerkesi jo säikähtää ja se loikkasi pensaan taakse piiloon. Sieltä se näki, kun polkua pitkin asteli valtava hirvi, jonka sarvet ulottuivat kauas polun pientareille ja jonka sorkat olivat leveät kuin rautalapiot. Tilkku aikoi ensin pysytellä piilossa, mutta hirvi oli huomannut kirjavan tilkkutäkin maassa ja rupesi tutkimaan sitä nuuhkien. Sitten se huomasi Tilkun tuijottavan sitä pensaan takaa ja hörähti: “Kukas sinä oikein olet ja mitä sinä teet yksin metsässä?”

Varmuuden vuoksi Tilkku tervehti hirveä kohteliaasti, josta hirvi oli hyvin mielissään. Samalla Tilkku luikahti vaivihkaa peittonsa päälle ja kertoi kuka oli ja miten hän oli lähtenyt maailmalle onneaan etsimään. Hirvi oli niin ystävällisen ja myötätuntoisen näköinen, että Tilkku rohkeni kertoi sille suurimman huolensa.

”Voisitko sinä arvoisa hirvi kertoa, miten minä tietäisin mikä on oikein. Emo sanoi, että pitää tehdä aina oikein niin selviää maailmalla, mutta minä en tiedä mitä minun pitää tehdä.”

“Tämäpä sattui sopivasti”, lausahti hirvi. “Minä en olekaan mikään tavallinen sorkkaeläin, vaan haltiahirvi Horninen ja minulla on jotain, josta voisi olla sinulle hyötyä. Kaivelepas sarvieni koloja. Vasemman sarven kuudennen muhkuran kolmannessa kolossa pitäisi olla kivi.”

Hirvi laski turpansa alas niin että Tilkku pääsi kiipeämään leveille sarville, jotka olivat vanhuuttaan täynnä muhkuroita ja koloja. Eräässä kolossa oli tosiaan kivi, käpälään mahtuva murikka. Tilkku otti sen ja hyppäsi polulle.

“Kas noin. Olihan se vielä tallella. Sain sen kerran Täydenkuun haltiapalaverissa tunnustukseksi hyvistä taikatempuista. Siellä se on ollut tallessa monet vuodet. Sitä kun lämmittelet käpälissäsi ja heität kolmesti ilmaan ja otat kopin silmät kiinni se alkaa hehkua sinisenä ja punaisena, kun vastaus on oikea”, Horninen esitteli kiveä.

“Mutta voisitkos sinä Tilkkuseni tehdä vastapalveluksen. Olen miettinyt seuraavaa Täydenkuun haltiapalaveria varten uutta temppua ja olenkin keksinyt loitsun, millä saan taiottua tavallisen räsymaton lentäväksi. En ole vielä koettanut, tepsiikö loitsu. Voisinko kokeilla sitä tilkkupeittoosi? Sehän lienee sinun?”

Kokeile vain”, lupasi Tilkku.

Haltiahirvi Horninen puhisi ja möyrysi käsittämättömältä kuulostavia mylvähdyksiä, heitteli peittoa sarvissaan ja pyörähteli samalla kahdeksikkoja myötä- ja vastapäivään. Kovin tilaa vievää hirven meno oli ja Tilkku pujahti varmuuden vuoksi syrjemmälle petäjän taakse. Lopulta loitsu loppui ja Horninen laski tuhisten ja pärskien peiton mättäälle.

”Nyt. Nyt. Nyt se on Lentävä Tilkkutäkki. Koetapas. Pistät taas vaan silmät kiinni, laitat polvet koukkuun ja pään polviin, ja sidot korvat leuan alta kiinni. Sitten sanot hei hulinaa, nyt mentiin”, hirvi puuskutti.

Tilkku istui peitolleen. Se laittoi silmät kiinni, polvet koukkuun ja pään polviin ja sitoi korvat leuan alta kiinni ja sanoi:”Hei hulinaa, nyt mentiin”. Peitto nousi ilmaan ja leijaili pian puiden korkeudella.

“ Miten tällä pääsee alas”, huusi Tilkku.

“ Nostat vain etureunaa ylöspäin, niin pitäisi toimia. Kun otat vasemmasta etukulmasta kiinni, peitto kääntyy vasempaan ja kun otat oikeasta etukulmasta kiinni, peitto kääntyy oikeaan. Pakkia peitossa ei ole. Korkeutta ja vauhtia saa lisää kun huutaa hei hulinaa”, hirvi mylvi.

Tilkku kokeili Hornisen ohjeita ja peitto totteli Tilkkua sulavasti. Tilkku laskeutui mättäälle. “Tämä on tosi upea peitto. Oikea Lentävä Tilkkutäkki. Kiitos kamalasti. Nyt minä lähden maailmalle.”

Horninen hörähteli tyytyväisenä ja toivotti Tilkulle hyvää matkaa. “Pidä kivi tallessa ja muista harjoitella heittoja”, Horninen huusi Tilkulle, joka kiiti peitollaan kohti laskevaa aurinkoa. Tilkku lupasi tehdä niin, huiskutti sitten hyvästiksi ja lensi eteenpäin, kunnes siitä näkyi vain musta piste punertavia pilviä vasten. Hirvi katseli Tilkun perään niin kauan että sen silmät alkoivat tuijottamisesta vuotaa. Sitten se haukkasi pari heinätupsua ja kävi pitkäkseen.

Liite 2 Empiirisen osan aikataulu

EMPIIRISEN OSAN AIKATAULU		
1999	*KESÄ*	*Sopimus päiväkodin kanssa* *Tutkimuslupa kunnalta ja päiväkodin johtajalta* *Alustava suunnitelma seuraavalle toimintakaudelle*
1999	*ELO*	*Suunnitelmien tarkentaminen yhteistyössä päiväkodin kanssa* *Tiedotus vanhemmille keskustelufoorumista*
1999	*SYYS*	*Tutkimushanketta koskeva tiedotustilaisuus vanhempainillassa* *Keskustelufoorumi* *Draamaryhmät 5 kertaa* *Arviointi- ja suunnittelukokoukset ohjaajien kanssa*
1999	*LOKA*	*Keskustelufoorumi* *Draamaryhmät 7 kertaa* *Arviointi- ja suunnittelukokoukset ohjaajien kanssa*
2000	*MARRAS*	*Keskustelufoorumi* *Draamaryhmät 4 kertaa* *Arviointi- ja suunnittelukokoukset ohjaajien kanssa*
2000	*TAMMI*	*Keskustelufoorumi*
2000	*HELMI*	*Keskustelufoorumi*
2000	*MAALIS*	*Keskustelufoorumi*
2000	*TOUKO*	*Lasten haastattelu* *Henkilökunnan haastattelut*

Liite 3 Draamatuokioiden litteroinnit

3.1 Tilkku tapaa Takun (Tähti-ryhmä)

Draamatuokio 3/16 (22.9.1999):

Anna, Ari, Emmi, Jerry, Kalle ja Timo (Risto poissa)

Lapset ovat tulleet yksitellen istumaan tilkkupeiton päälle piiriin. Peiton päälle Outi on etukäteen laittanut lasten omat kangastilkut osoittamaan istumapaikkaa. Piirissä muistellaan edellisen draamatuokion tapahtumia. Seuraavaksi leikitään tunnusteluleikkiä, jossa jokainen lapsi voi tunnustella kangaspussissa olevaa esinettä ja päätellä tuntemansa perusteella, mikä se voisi olla. Tarkoituksena on valmistella tarinan toisen päähenkilön esittäytymistä. Pussista paljastuu pehmolelu, leijonanpentu Takku.

Kerronta

Outilla on ädessään Tilkku-nukke ja äsken pussista paljastunut Takku-nukke.

Outi: Puolukkapaikalla oli Takku. Takku sanoi Tilkulle:

Outi-Takku karjuu:”Höh. Mitä siinä tuijottelet! ”

Outi-Tilkku vikisee:”Minä ajattelin vain tulla syömään niitä puolukoita”

Outi-Takun äänellä, liikkuttaa puhuessaan Takku-nukkea: Ei käy. Tämä on nyt minun paikkani ja minä tarvitsen nämä kaikki puolukat itselleni. Minä tarvitsen ne kaikki. Mene sinä pois. En minä anna niitä sinulle…sitä paitsi minä olin täällä ensin.

Outi-Tilkku: Mutta… mutta niitähän on paljon… sanoi Tilkku (kertojan äänellä)… Äiti on sanonut että metsän kaikki puolukat ovat yhteisiä kaikille metsän eläimille.

Outi-Takku: Niin mutta minä olin täällä ensin. Minä haluan syödä ne kaikki. Mene muualle etsimään omat puolukkasi.

Outi:Tilkku meni lähemmäs. Takku näytti sille hampaita ja murisi.

Outi murisee uhkaavasti.

Outi: Ja tiedättekö mitä. Takku ei jaksanut edes syödä enää niitä puolukoita. Sen maha oli aivan täynnä Mutta se ei päästänyt muita eläimiä sinne puolukkapaikalle. Tilkulla oli aivan kauhea nälkä. Ja sitten siitä tuntui että tänä iltana se oli niin kauhean väsynyt ja nälkäinen että se ei enää ehdi eikä jaksa hakea mistään muualta niitä puolukoita.

Outi-Takku (laulaa härnäävästi): Minun puolukkapaikkani… minun puolukkapaikkani… minun oomaa puolukkapaikkaniii.

Outi: Tilkku kävi istumaan ja katseli miten Takku ihaili niitä puolukoita ja kellotteli siellä puolukkavarpujen seassa. Sellainen oli Tilkun ja Takun ensi tapaaminen.

Keskustelu ja kerronta

Outi: Mitäs te luulette että mitä varten se Takku oli sellainen. Miks se niin teki?

Ari: No siks kun se tahtoo kaikki puolukat.

Outi: Miks?

Ari: No kun sillä oli hirvee nälkä.

Outi: Mutta kun se oli jo syöny mahan täyteen ja…

Timo: Ja sitte no kato se siks kun se…kato aina se haluaa kaikki kato ne niin että se kun se olis viholainen ja se ei antais kenellekään.

Outi: Viholainen?

Timo: Niin.

Outi: Mitäs tytöt ajattelee? Miks se Takku ei päästäny niitä Tilkkua eikä ketään muutakaan sinne marjapaikkaan?

Anna: Siks kun sillä ei ois ollu muuta ruokaa.

Outi näyttää Takku-nukkea: Tällä?

Anna: Niin.

Outi: Mutta kun sillä oli maha ihan ähky-öpö-öpö-täynnä kun se oli ollu koko päivän siellä syömässä.

Ari: Se ei ollu ihan kiva sana. Musta se on sellanen kiroilusana.

Outi: Mikä?

Ari: Kiroilusana.

Outi: Mikä on kiroilusana?

Ari: No se jota sä sanoit äsken.

Outi. Että ähky?

Ari: Niin.

Outi: Sillä oli niin maha täynnä että sillä oli aivan ÄHKY... (Outi ähkäisee)… Ei se oo oikeestaan kirosana…kai?

Outi: Mitäs Jerry luulee?

Jerry: En mittään.

Outi: Ei mittään…nyt mä jätän sen Takun tänne marjamättäällensä vahtimaan sitä. Tiedättekö että sen piti jäädä sinne yöksi kun se oli niin sitä mieltä että …

Timo: Heti kun se nukahtaa niin tuo voi tulla vähän äkkiä...Timo näyttää kädellä poimimisliikkeitä.

Outi: Silloin oli jo niin pimeää että se ei nähny enää niitä marjoja.

Timo alkaa puhua, mutta Outi jatkaa osittain Timon puheen päälle. Timo lopettaa ja kuuntelee.

Siirtymä

Outi: Nyt leikitään uusi leikki…leikitään sellainen leikki että te olisitte Tilkku-pupuja täällä metsässä ja te saatte tehdä kaverin kanssa tai yksin oman yöpymismajan missä se Tilkku vietti yön. Ja katsokaas tuonne pahvilaatikoihin. Siellä on erilaisia tavaroita ja te saatte nyt rakentaa tästä nukkarimetsästä sen Tilkun metsän ja ne omat majat sinne.

Outi ja lapset nousevat. Outi ottaa tilkkupeiton lattialta. Lapset alkavat rakentaa majojaan.

Draamaleikki: Tilkun majan rakentaminen

Lapset ovat rakentaneet noin 25 minuuttia pareittain tai yksin Tilkun yöpymismajaa kerrossänkyihin. Rakentamisessa on käytetty vanhoja verhoja, kankaita, kiviä ym. sekalaista tavaraa sekä maalarinteippiä. Lapset ovat toimineet itsenäisesti. Outi on ollut samassa huoneessa, istunut lattialla ja antanut tarvittaessa maalariteippisuikaleita niitä tarvitseville. Rakentaminen on ollut aktiivista ja lapset ovat rakentaneet majoja innokkaasti ilman erimielisyyksiä.

Siirtymä

Outi ottaa käteensä Takun peruukin ja menee keskelle huonetta. Lapset eivät kiinnitä häneen huomiota. Outi kehottaa lapsia istumaan kerrossängyissä oleviin majoihinsa.

Outi: Käy istumaan sinne niin katsotaan mitä tapahtuu...Näyttää siltä, että kukaan ei kuule.…Istukaa niin että näette minut siellä majoissa.

Outi kurkistaa Jerryn majaan: Ihanaa siellä. Oi ja noin paljon kukkasia. Tilkulla on upeaa.

Outi katsoo Timon majaan.

Outi: Oi miten hämyisää ja rauhallista. Tilkulla on tosi kiva nukkua siellä.

Outi katsoo Annan ja Emmin majaan.

Outi: Oi kuinka kaunista ja kukkaisaa.

Outi: Kyllä Tilkun kelpaa kun se tyhjällä mahalla jaksoi tehdä näin kauniita ja hyviä majoja.

Ari: Hei täällä on mun maja.

Outi katsoo Arin majaan: Täällä on sun maja ...hyvä.

Keskustelu ja kerronta

Outi: Mutta nyt tarina jatkuu.

Timo menee piiloon omaan majaansa: Mä oon täällä.

Outi: Ole siellä mutta kurkista sieltä että näet minut.

Lapset puhuvat yhteen ääneen. Repliikeistä ei saa selvää.

Outi: Tilkku oli saanut yöpymismajansa valmiiksi ja se siihen oli erittäin tyytyväinen. Maja tuoksui kukilta ja oli rauhallinen ja turvallinen pupun pesä. Tilkku oli juuri ummistamassa silmiään ja asettumassa hyvin ansaituille yöunille kun tapahtui seuraavaa.

Outi näyttää leijonaperuukkia: Tiedättekö mikä tämä on?

Ari: No mikä?

Kalle. No?

Outi: Tämä on Takun pää. Takun leikkipää. Ja kun mä laittaisin pääläni tämän Takun leikkipään mää olisin leikisti Takku. Ja mä käyn kaikien Tilkkujen luona vuorotellen kun ne ovat juuri aloittamassa hyviä yöuniaan siellä majassa. Sopiiko sellainen leikki?

Majoista kuuluu kolmen lapsen vastaus: Joo.

Draamaleikki: Takku Tilkun majalla

Outi laittaa peruukin päähänsä. Kädessä hänellä on Takku-nukke. Outi murisee.

Outi-Takku: Missähän minä nukkuisin tämän yön? Outi-Takku katselee ympärilleen. Jonnekin päin minun täytyy pääni pistää täksi yöksi.

Outi-Takku katsoo Kallen majaa: Täällä on maja.

Outi-Takku raottaa seinäverhoa: Hei, mitä sinä teet minun majassani?

Kallea naurattaa.

Outi-Takku: Tilkku oletko se sinä?

Jerry kiipeää omasta majastaan ja käy hakemassa sinne jotain. Kallea naurattaa.

Outi-Takku: Mitä sinä teet täällä minun majassani? Se on minun majani.

Kalle -Tilkku (muuttaa ääntään): Minä löysin tän.

Outi-Takku: Niin mutta se on silti minun.

Kalle-Tilkku: Niin mutta minä otan tän.

Outi-Takku hyppii tasajalkaa ja karjuu: Kaikki nämä metsän majat ovat minun. Minä tulen sinne. Sinun täytyy mennä muualle nukkumaan.

Kalle-Tilkku hosuu majastaan Takkua oksalla: Ei. Minä nukun täällä.

Outi-Takku kiljuu: Minä haluan sinne.

Kalle-Tilkku: Mee muualle.

Outi-Takku kiljuu kovempaa: Minä haluan sinne nukkumaan …sulla on tyhmä ja ruma maja.

Kallea naurattaa. Samalla hänkin kiljuu kovempaa: Mee muualle siitä.

Muita lapsia naurattaa.

Outi-Takku alkaa itkeä kiukuissaan ja lähtee Kallen majan luota pois.

Outi-Takku osoittaa Kallen majaa: Tyhmä maja. Ihan ruma.

Outi ottaa peruukin päästään ja menee huoneen reunaan. Lapset ovat hiljaa ja seuraavat Outia.

Outi: Sitten se Takku menee seuraavan Tilkun luokse.

Outi laittaa peruukin päähänsä.

Outi-Takku kävelee Timon yläsängyssä olevaa majaa kohti: Taidan tästä mennä nukkumaan. Täällähän on hieno maja! Heiii se on oikeesti mun maja.

Timo-Tilkku kiljuu: Ei ooo…

Outi-Takku: Onpas.

Timo-Tilkku: Ei oo.

Outi-Takku: Miten niin ei oo?

Timo-Tilkku: Ei oo.

Outi-Takku: Minä tulen sinne kuitenkin nyt nukkumaan.

Outi-Takku menee Timon majan luo. Timo-Tilkku pudottaa Outin päähän pehmolelun.

Timo-Tilkku: Et tuu.

Outi Takku: Miksen tuu?

Timo-Tilkku: Et tuu.

Timo-Tilkku pudotttaa Outin päähän sängyssä olleet housut. Timoa naurattaa.

Outi-Takku: Äiti on sanonut että minun kanssani pitää leikkiä.

Timo heittää Outia kohti pehmolelun. Osoittaa Outia sormellaan. Nauraa.

Timo: Sulla on housut.

Outi-Takku: Sinä olet minulle ilkeä

Outi-Takku menee pois. Outia yskittää. Lapset seuraavat häntä katseellaan. Ari naurahtaa.

Outi menee Arin majan lähelle: Sitten se Takku meni seuraavan Tilkun luo.

Ari-Tilkku: Häivy siitä.

Outi-Takku: Miten niin?

Ari-Tilkku tekee nyrkkeilyliikkeitä. Pui nyrkkejään ja on lyövinään.

Outi-Takku: Se on oikeasti minun majani.

Ari-Tilkku: No eikä oo.

Outi-Takku: Minä olen keksinyt sen paikan jo monta viikkoa sitten ja siksi se on minun.

Ari-Tilkku pui nyrkkejään: Ja mä tein sen.

Outi-Takku: Mutta minä tarvitsen sitä paikkaa. Se on minun.

Ari-Tilkku on lyövinään oikealla nyrkillään.

Outi-Takku: Sä oot tyhmä ja sinulla on ihan hölmö ja ruma maja.

Ari-Tilkku vilkaisee muita lapsia, jotka seuraavat kohtausta.

Ari-Tilkku: Ja häivy siitä.

Outi-Takku sohaisee majaa rikkoen sitä vähän ja lähtee poispäin. Ari korjaa Outin rikkoman kohdan.

Outia yskittää taas. Lapset odottavat.

Outi Takun peruukki edelleen päässään: Sitten se Takku meni tyttöjen majan luo.

Anna: Ei kun tämä on minun maja.

Outi: Ai teillä on omat majat.

Outi menee Annan majan luo ja karjuu: Heiii… Se on minun majani. Mitä sinä teet minun majassani.

Anna-Tilkku huutaa: Eikä oo.

Timo heittää viereisestä yläsängystä Outia kohti sängyssä olleen Outin tyhjän repun.

Outi-Takku: Miten niin. Se on minun. Minä olen keksinyt sen paikan jo paljon ennen. Sinä olet pilannut sen kun sinä olet tuonut sinne tuommoisia tyhmiä kukkia.

Timo on hypännyt sängystään ja hyppii kiljuen Outin takana ja on uhkailevinaan häntä. Kalle nousee myös majastaan.

Outi-Takku alkaa kiivetä yläsängyssä olevaan Annan majaan.

Outi: Minä tulen sinne nyt.

Anna-Tilkku kiljuu: Et tule.

Outi-Takku perääntyy.

Outi-Takku: Äiti on sanonut että minä saan olla täällä.

Kalle ja Timo liikehtivät Outin takana sohien tätä leikisti.

Anna-Tilkku: Et tule. Et saa.

Outi lähtee pois majan luota ja puhuu tavallisella äänellä ottamatta peruukkia välillä pois.

Outi: Nyt se Takku meni ja löysi Tilkun seuraavan majan.

Timo käy Outin luona: Hei voitko sä…kun majat…kun voitko sää kauan tulla meille kun…

Outi: En kovin kauan mutta kaikkia Tilkkuja tää kävis vähän ärhentelemässä.

Outi-Takku menee Jerryn majan luo.

Outi-Takku: Vau miten hieno maja. Jerry on majassaan piilossa. Outi raottaa verhoa. Tuonne minä menenkin yöksi.

Jerry-Tilkku: Et tuu.

Outi-Takku kurkistaa sisään: Mitä…miksi sinä olet minun majassani. Tämä on oikeasti minun.

Jerry-Tilkku: Ei oo.

Outi-Takku: O-on. Se on minun majani.

Jerry-Tilkku: Ei oo.

Outi-Takku: Mene pois sieltä.

Jerry-Tilkku: Ei oo.

Outi-Takku: Sulla on tyhmä ja ruma maja. Minä en oikeasti kyllä haluais edes leikkiä sinun typerässä majassasi.

Outi-Takku rikkoo vähän Jerryn majaa ja menee pois. Jerry nousee korjaamaan majaa.

Outi-Takku menee Emmin majan luo.

Outi-Takku: Se on muuten minun paikka. Se on oikeasti minun paikka.

Emmi-Tilkku: Sinä pääset tänne.

Outi-Takku: Pääsenkö?

Emmi-Tilkku: Pääset.

Outi-Takku. Pääsenkö mä asumaan sun kanssa sinne?

Emmi-Tilkku: Pääset.

Outi-Takku: Ihan totta?

Emmi-Tilkku: Niin.

Outi-Takku: Sinne ihan ylöskö? Minäkö?

Outi-Takku naurahtaa epäuskoisena. Se kiipeää yläsänkyyn Emmin viereen. Emmi tekee tilaa.

Outi-Takku: Kiitos. Mahdutaanko me tänne molemmat.

Emmi-Tilkku: Mahutaan.

Anna: Ihanaa kun saahan olla rauhassa. Eikö vaan, Ari.

Ari vastaa jotain myöntävää. Sanoista ei saa selvää.

Outi-Takku ilmoittaa kovalla äänellä kaikille: Minä pääsin muuten Tilkun majaan yöksi.

Outi-Takku Emmi-Tilkulle: Sinä olit aika ystävällinen.

Emmi-Tilkku antaa leikisti jotain leikkisyötävää Takulle.

Timo on löytänyt linnun nokkanaamarin kasvoilleen ja menee Outi-Takkua kohti.

Timo: Hei leijona kato kuka tuli.

Lapsia naurattaa.

Outi-Takku: Kuka sinä olet?

Timo juoksee nokka päässään. Kiljahtelee.

Emmi-Tilkku: Minä en sitä tänne sisään päästä.

Outi ottaa päästään peruukin ja kiipeää alas sängystä.

Siirtymä

Outi: Nyt mä otin tään Takun pois mun päästä.

Jotkut lapset huutelevat vielä Takulle ja kieltävät tätä tulemasta majoihin.

Outi: Nyt tapahtuu sellaista että teidän pitäisi tulla tänne lattialle sieltä majoista.

Ensimmäinen lapsi (tunnistamaton): Minä jään tänne.

Outi: Älä jää.

Ensimmäinen lapsi: Kyllä

Toinen lapsi: Ja minä jään tänne.

Lapset ovat vielä majoissaan. Kalle etsii laatikoista jotakin. Menee majaansa.

Outi kovemmalla äänellä: Minun on kerrottava teille että Tilkku-pupulla loppuu leikkiaika ihan pian. Ihan näillä minuuteilla. Ja nyt tullaan sieltä alas.

Ari: Miks meijän majat rikotaan?

Outi: Katotaan mitä tapahtuu sitten mutta tullaan tänne nytten.

Emmi ja Anna sekä Ari ovat tulleet lattialle.

Outi: Timo tule ja Kalle myös.

Ari hyppii yhdellä jalalla: Mää en voi kun mulla on jalka kipee.

Outi: Timo myös. Hyvä.

Lattialla istumassa myös Kalle. Timo ja Ari puuttuvat piiristä.

Outi nostaa peukun ylös: Mulla on asiaa. Täällä on kokous. Tulkaa kaikki puput

tänne nuotiopaikalle.

Timo ja Ari kinkkaavat piiriin. Kalle nousee myös kinkkaamaan. Jerry nousee ja käy heittämässä unilelun sänkyyn.

Outi: Tiedättekö mitä siellä metsässä myös oli?

Outi ottaa viereensä pyöreän pallin.

Outi: Tule Timo ja istu alas.

Ari: Miks mä en pääse siihen (pallille)?

Lapet ahtautuvat aivan pallin viereen.

Timo: Mää olin tässä.

Outi: Kääntäkää nenät tänne taikatuoliin päin.

Lapset kääntyvät mutta ovat aivan kiinni toisissaan.

Outi: Peruuttakaa vähäsen. Peruuttakaa vähäsen. Peruuta vieläkin vähäsen. Lapset siirtyvät hiukan kauemmas.

Outi: Tämä on sellainen taikatuoli että kun tähän istuu niin siinä pitää istua ihan hiljaa eikä saa sanoa mitään vaikka toiset sanoisivat mitä tahansa. Outi nousee tuolille istumaan.

Outi: Nyt tapahtui sellaista …nyt… Takku istui taikatuoliin ja vaikka sen tekisi mieli sanoa ehkä jotain äkäistäkin siitä huolimatta se ei saa sanoa mitään.

Lapset kuuntelevat keskittyneesti.

Draamaleikki: Taikatuoli

Outi: Ja nyt kun minä laitan tämän Takku-tukan päähäni te saatte kaikki vuorotellen sanoa sille Takulle että mitä mieltä te oikein olitte sen käytöksestä tai mitä te puput nyt vaan hauatte sille sanoa.

Outi pitää käsissään Takku-nukkea.

Ari Tilkun äänellä ja osoittaa Outia: Sä oot kanankoipi.

Outi: Odota minä panen tämän (peruukin) päähäni…saatte sanoa vuoron perään.

Ari: Sä oot kanankoipi.

Outi: Miten niin?

Kalle: Sä oot kanankoipi.

Ari: Niin ja sulla on koipi irti.

Outi: Mitä Jerry…onko sulla jotain sanottavaa.

Jerry: Ei.

Outi: Ei mitään.

Ari: Minulla on.

Outi: Kerro.

Ari osoittaa Outia: Sä oot vessanpönttö.

Kalle ja Timo nauravat rähähtäen.

Outi: Miks? Miks?

Ari heristää sormeaan: Siks kun sää sonnit mun majalle ja… ja …siellä tippuu jokainen mun tavara.

Outi: Niin.

Timo: Mulla olis sanottavaa.

Outi: Mitäs Timo.

Timo: Sä oot pissakone.

Lapset nauravat.

Timo: Sä oot kanankoipi pissassa.

Ari: Mulla on asiaa.

Outi: No.

Ari heristää sormeaan: Sä oot vessanpönttö ja sen lisäksi vielä… ööö… ööö… mikäs se on paksa ööö paskoletti.

Kallea naurattaa.

Kalle viittaa.

Kalle: Mulla on asiaa.

Outi: Mitäs Kalle?

Kalle: Sä oot…mmm…pierupönttö.

Outi: Jaa. Timo.

Timo: Sä oot hölmöpönttö.

Anna viittaa.

Outi: Anna.

Ari sanoo jotain Outin puheen päälle.

Outi: Annan vuoro.

Anna: Sä oot…

Ari: Persaspönttö.

Timo: Punaperseapinapönttö.

Kalle liu'uttelee itseään paikallaan: Sä oot siniperse…

Anna: Sä oot… pensaspönttö.

Outi: Emmi?

Emmi: Ei oo asiaa.

Outi: Ei oo asiaa.

Kalle on siirtynyt pois kuvaruudusta. Jerry lähtee myös ja menee omaan majaansa. Muut istuvat paikoillaan.

Ari: Mulla on asiaa.

Outi: No kerro.

Ari: Sä oot kanankoipi ja vielä sen päälle sitten vessanpönttö.

Lopetus

Outi ottaa peruukin pois. Timo menee kurkistamaan Jerryn majaan.

Outi: No nyt te saitte sanoa kaikki mitä te ajattelitte siitä Takusta. Ja nyt tulee yö.

Ari: Ja me mennään majoihin.

Outi menee säätämään huoneen valaistuksen hämäräksi: Ja te ryömitte majoihin ihan hiljaa ja aurinko laskee…

Lapset menevät majoihinsa.

Outi laittaa soimaan rauhallista musiikka: Hssssss…minä laitan teille unilaulun...

Huoneeessa on hämärää, musiikki soi. Majoista kuuluu hiljaista puhetta. Timo menee huoneen poikki Jerryn majaan. Kohta Jerry ja Timo siirtyvät Timon majaan. Osa lapsista käy pitkälleen, osa istuu. Musiikki hiljenee. Ari kiipeää hiljaa Kallen majaan.

Outi säätää valon kirkkaammaksi: Sitten tuli aamu ja kaikki Tilkku-puput heräsivät ja lähtevät enemmän tai vähemmän hyvin nukutun yön jälkeen ulkoilemaan ja päästävät toiset puput sinne metsään.

Lapset jatkavat leikkiä majoissa.

Outi: Sellainen oli Tilkun ja Takun ensi kohtaaminen ja kaikeksi onneksi tapahtui niin, että loppujen lopuksi kuulkaa Takku nukkui yhden Tilkku-pupun luona sen ensimmäisen yön siellä metsässä.

Ari: No missä?…Emmi…

Outi: Emmi…Emmi-Tilkun luona…ja nyt on niiden aika lopussa ja teidän on aika lähteä pukemaan ulos.

Timo lähtee juosten ovelle. Jerry, Kalle, Anna, Emmi ja Ari menevät perässä.

3.2 Tilkku tapaa Takun (Nalle-ryhmä)

Draamatuokio 3/16 (22.9.1999):

Annukka, Jani, Jonna, Milla, Satu, Tuomas, Riina

Aloitus

Lapset istuvat piirissä tilkkupeiton päällä. Outi johdattelee muistelemaan ensimmäistä draamakertaa, jolloin Tilkku huomasi perheensä kadonneen. Harhaillessaan se tapasi taikurihirvi Hornisen, jolta se sai lentävän taikapeiton, jonka avulla se voi paremmin etsiä perhettään. Se sai Horniselta myös taikakiven, joka sanoo sille aina, mikä on oikein. Seuraavaksi leikitään tunnusteluleikkiä. Tunnustellaan kangaspussissa olevaa pehmolelua ja arvuutellaan mikä se voisi olla. Arvuuttelun jälkeen lelu otetaan pussista ja se paljastuu leijonaksi.

Keskustelu ja kerronta

Outi:Tämän leijonan nimi oli muuten Takku siksi kun sillä oli kaikkia hiusongelmia kovasti. Sen harja oli aina epätoivoisessa takussa. Nytpä mä kerron teille kuinka Tilkku ja Takku tapasivat. Peruuttakaas vähän niin pannaan tämä keskelle näin.

Outi asettelee piirin keskelle puolukanvarpuja. Kädessään hänellä on Tilkku- ja Takku nuket.

Outi: Tilkku-pupu oli koko päivän etsinyt kadonnutta taikakiveä. Yhtäkkiä Tilkku suorastaan pelästyi kun se kun sen mahasta kuului sellainen MRRRRRRR.

Milla: Hui.

Outi: Mitäs silloin tapahtuu kun mahasta kuuluu murinaa.

Tuomas: Leijona.

Outi: Muriseeks…

Lapset puhuvat yhteen ääneen. Joku sanoo ”nälkä”.

Outi: Nälkä. Maha murisee kuin leijona kun on oikein nälkä. Ja tiedättekö mitä? Tilkku huomasi että se oli hyvin lähellä sellaista paikkaa missä sen äiti oli neuvonut sille missä kasvavat metsän ihanimmat, punaisimmat, mehevimmät puolukat. Ja Tilkulle tuli vesi kielelle kun se ajatteli että nyt minä menen sinne puolukkapaikalle ja syön vatsani ihanan täyteen niitä meheviä puolukoita. Mutta kun se Tilkku tuli sinne kuinka ollakaan siellä istui…

Milla: Sellanen…

Outi: Siellä istui Takku.

Outi laittaa Takku-nuken puolukoiden viereen.

Outi: Takku oli syönyt koko marjamättään melkein tyhjäksi. Sillä oli näin täysi vatsa.

Outi näyttää käsillään suurta vatsaa.

Outi: Se oli istunut koko päivän siellä syömässä. Se ei jaksaisi syödä enää marjan marjaakaan.

Outi Tilkun äänellä: Hei, sanoi Tilkku. Minä tulin tänne nyt syömään puolukoita.

Outi-Takku: RRRR. Se ei käy. Sillä tämä on nimittäin minun oma puolukkapaikkani ja tänne ei mitkään puput tule.

Outi-Tilkku: Niin niin mutta minun äitini on kyllä sanonut että metsän kaikki puolukkapaikat ovat yhteisiä kaikille metsän eläimille.

Outi Takku: Paitsi tämä. Se on minun ikiomani ja tänne ei tule ketään. Sitä paitsi minusta on hauska katsella näitä puolukoita joten häivy pilaamasta näkäalaani.

Outi-Tilkku: Mulla on kauhean nälkä ja minä haluaisin niin minä tarvitsisin oman osani puolukoista.

Outi-Takku: Ne ovat minun minun minun puolukoitani. Häivy!

Outi-Tilkku: Niin mutta…

Outi-TAkku: RRRRRRRRR. Häivy! Nämä ovat minun. Etsi itsellesi toinen puolukkapaikka.

Outi: Tilkku oli niin nälkäinen ja väsynyt että ei se jaksanut ruveta tappelemaan sen Takun kanssa vaan lähti aika nolona jatkamaan matkaansa.

Outi ottaa Takku-nuken syliinsä.

Keskustelu ja kerronta

Outi: Mitä te luulette miksi se Takku ei voinut antaa Tilkulle niitä puolukoita.

Tuomas: Se oli sen oma metsä.

Outi: Mitä?

Tuomas: Se oli sen oma metsä.

Outi: Metsässä kaikki marjat on yhteisiä.

Milla: Siks kun…se ei halunnu …se ei tykänny että joku tulis sen alueelle.

Outi: Vaikka siellä metsässä kaikki alueet oikeesti kyllä on yhteisiä.

Milla: Niin se halus syödä varmaan ne yksin.

Outi: Niin mut kun se oli jo syöny koko päivän että ei sen mahaan mahtunut enää marjan marjaa niin miksei se voinut antaa siitä Tilkulle.

Tuomas: Ei se halunnu…se halus kotiin säästää…

Milla: Tai sit se halus säästää huomiseks.

Outi: Ehkä. En tiedä.

Jonna: Jos se olis jättänyt marjat tuohon ja olis menny jonnekin vähän kauemmas nukkumaan yöks…

Outi: Niin.

Jonna: Niin sittenhän se Tilkku olis voinu tulla ja syödä niitä ja sitten ois vaan äkkiä lähteny pois ja…

Jonnan puheenvuoro jatkuu, mutta ei saa selvää. Tuomas sanoo jotain Jonnan päälle.

Outi: Mitä?

Tuomas: Se antaisi niitä jollekin ystävälle.

Outi: Meinaatsä että Takku vei niitä jollekin ystävälle?

Tuomas nyökkää.

Outi: Eikö Tilkku ollut sen ystävä?

Milla: Ei. Koska puput on erilaisia kuin leijonat.

Outi: Vain samanlaisetko voi olla ystäviä?

Milla: Niin.

Tuomas: Leijonat voi joskus syödä pupun.

Milla: Niin. Leijonat on petoeläimiä.

Outi: Ahaa.

Jonna: Ne on kissojen sukua.

Outi: Niin.

Milla: Niin ja kissat on just petoeläimiä.

Jonna: Mutta ei tavalliset kissat.

Outi: Ahaa…

Milla: Niin…Tavalliset kissat ei oo.

Outi: Ahaa… No… me jätetään se ärhentelevä Takku nyt ärhentelemään syystä tai toisesta sinne ja Tilkun mielessä varmasti kävi se ajatus että se odottaa että Takku menee mutta se oli niin väsynyt ettei se jaksanut jäädä odottamaan ja Tilkku päätti… sen tarvii rakentaa yöpymismaja ja ruveta nukkumaan.

Siirtymä

Outi: Ja nyt tapahtuu sellaista että te olette kaikki Tilkku-pupuja ja te saatte rakentaa yöpymismajat yhdessä kaverien kanssa tai ihan yksin itse oman majansa. Täällä on erilaisia kankaita ja kun katsotte sänkyihin ja tuonne laatikoihin niin siellä on kaikkia kasveja mitä siellä metsässä…

Tilkun yöpymismajan rakentaminen

Milla: Minä teen sitten Annukan kanssa…minä teen Annukan kanssa.

Jonna: Minä oon tuon …Riinan kanssa.

Outi: Ja kaikki kasvit mitkä on tuolla mäkien takana on myös käytettävissä. Niistä saa myös tehdä niitä majoja.

Lapset nousevat tutkimaan tarvikkeita.

Jonna: Hei saaks niitä kasvejakin ottaa?

Outi: Kaikkia kasveja saa ja sitten maalarinteipillä saa teippailla niitä kiinni kaikkiin paikkoihin mihin tarvitsee niitä laittaa kiinni.

Draamaleikki: Tilkun yöpymismajan rakentaminen

Satu ja Tuomas tekevät yhteistä majaa. Samoin Annukka ja Milla sekä Jonna ja Riina. Jani haluaa tehdä oman majan. Outi katkoo maalarinteippiä valmiiksi ja istuu lattialle seuraamaan lasten rakentamista. Kun lapset alkavat saada majansa valmiiksi, Outi käy ihastelemassa niitä vuorotellen. Lapset kehuvat toistensa majoja ja myös omiaan.

Siirtymä

Outi: Minun on ilmoitettava teille, että ei ole kovin pitkää aikaa majan rakentamiseen…viitisen minuuttia…viiden minuutin kuluttua tulee iltamyöhä.

Outi ottaa leijonaperuukin ja menee keskusaukiolle asettamalleen pallille istumaan.

Outi kuuluttaa: Kuulkaa ystävät kalliit …teidän olisi nyt tultava tänne metsäaukiolle. Istukaas siihen kaikki. Milla myös. Jonna.

Tuomas, Satu, Riina, Annukka ja Jani tulevat ensin. Jonna ja Milla viipyvät vielä majoisssaan.

Keskustelu ja kerronta

Outi: Te teitte älyttömän hienoja yöpymismajoja.

Outi: Janilla on sellainen luolatyyppinen pitkä pitkä maja josta voi mennä toisesta päästä sisään ja toisesta ulos. Ja minkäslainen maja Jonnalla ja Riinalla on?

Jonna osoittaa paikaltaan piiristä heidän yhteistä majaansa: Tuommonen.

Outi: Oranssi maja missä on kukkia ja onks siinä kaksi kerrosta myös?

Jonna: On.

Outi: Joo.

Jonna: Siellä ylhäällä on sellainen torni mistä voi katella kato maahan.

Outi: Joo. Se on kätevä…Tilkku-pupulle se on kyllä hyvä niin näkee…

Jani: Me ollaan Tilkku-pupuja.

Outi: Niin te olette. Minkäslainen maja Millalla ja Annukalla on?

Milla osoittaa kädellään heidän majaansa.

Outi: Se on oikein koristeltu.

Jani puhuu samanaikaisesti Millan kanssa: Millonka me oikein mennään noihin Tilkkuihin nukkuun?

Milla: Katopas kun me vielä kun me laitetaan sitten …kun tonne ei paista yhtään nyt valo.

Jani: Yks tunti vielä.

Outi Janille: Ei ole kauaa enää.

Outi Millalle: Sinne ei paista valo niinkö?

Milla: Niin.

Outi: Siellä on hyvä nukkua. Tuomas ja Satu. Minkälainen maja teillä on?

Satu: Lättymaja.

Outi kääntelee käsissään leijonan peruukkia.

Siirtymä

Outi: Nyt leikitään sellainen leikki…mullon tällainen peruukki.

Satu: Peruukki.

Outi: Mä laitan tämän takkuperuukin pääḧäni.

Satu: Eikä mää pelkään.

Outi: Ei sun tarvii pelätä kun sä tiedät että mä leikin.

Satu: Eiii kun minä pelkään.

Outi laittaa peruukin päähänsä.

Outi: Minä olen leijona …onneksi sulla on Tuomas turvanasi niin sinun ei tarvii oikeesti pelätä…leikisti vaan pelätäkin koska mäkin olen vaan leikisti vähän ärsyttävä.

Satu katsoo Outia kiinnostuneena, hymyillen hieman jännittyneesti. Toisetkin lapset katsovat Outia uteliaan kiinnostuneina.

Outi: Kun mä laitan tämän Takun peruukin päähän mä olisin Takku-leijona. Ja nyt kun te menette Tilkku-pupuina majoihinne niin Takku leijona kävis vuorotellen karjumassa.

Lapset lähtevät innoissaan majoja kohti.

Outi: Menkää omiin majoihinne niin Takku-leijona tulee sinne.

Satu: Ei vielä.

Satu korjaa Tuomaksen ja hänen yhteistä majaa. Outi laittaa peruukin päähänsä.

Draamaleikki: Takku Tilkun majalla

Outi-Takku: Voi kuinka minun vatsani on täynnä niitä puolukoita. Minä en voi mennä kovin kauas nukkumaan puolukkapaikastani ettei se ärsyttävä Tilkku tule syömään minun tärkeitä puolukoita. Mikäs maja se täällä on? Höh … te olette rakentaneet majan minun nukkumapaikkaani.

Satu-Tilkku huutaa nauraen majasta Takulle: Jooo!

Outi-Takku: Tiedättekös että se on oikeasti minun majani.

Satu-Tilkku huutaa: Eeiii!

Outi-Takku: Miten niin. Minä olen ollut täällä ensin vaikka olinkin välillä poissa. Se on minun majani. Oikeasti se on kyllä…

Satu-Tilkku karjuu: Se ei ole sinun majasi.

Outi-Takku kiukuttelee: Mutta minä haluan sen. Minä haluan sen majan ittelleni. Menkää muuttakaa pois sieltä.

Satu-Tilkku: Eikä.

Tuomas-Tilkku: Se ei ole sinun.

Outi-Takku: Onpas.

Tuomas-Tilkku: Eipäs.

Outi-Takku: Minä menen kertomaan äidille että te olette ilkeitä kun te ette anna minun ottaa teidän majaa… teillä on ihan ruma maja.

Outi-Takku menee pois. Satua naurattaa.

Tuomas-Takku: Mee ottaan muitten majat.

Outi ottaa peruukin päästään.

Outi: Nyt se lähti jatkamaan matkaa. Se meni seuraavalle majalle.

Majoista kuuluu lasten hihitystä.

Outi-Takku: Heeiii mikäs tämä on …Heiii kuka siellä?

Jani: Jani.

Outi-Takku: Se on minun majani.

Jani: Ei oo.

Outi-Takku: Se on minun majani… se on ollu koko ajan minun majani, miksi sinä olet siellä?

Tuomas-Takku: Se ei ole sinun majasi.

Jani-Tilkku huutaa jotain majasta.

Outi-Takku: Minä aion muuttaa sinne asumaan. Sinun pitää mennä pois.

Jani-Tilkku: Enkä mee.

Outi-Takku: Sinä olet ärsyttävä …minä haluan sen majan.

Jani-Tilkku: Et saa.

Outi-Takku: Minä haluan sen.

Jani-Tilkku: Et saa.

Outi-Takku: Minä kerron äidille että sinä olet ilkeä ja inhottava.

Outi-Takku lähtee pois majalta.

Outi-Takku huutaa: Äitiii…Jani ei anna mulle sen majaa vaikka mä haluan sen.

Outi, tavallisella äänellä, ei ota peruukkia enää päästään: Sitten se Takku-leijona löysi seuraavan majan.

Outi-Takku: Vautsi miten hieno maja. Älyttömän hieno. Terve.

Outi-Takku kurkistaa Millan ja Annukan majaan: Onks siellä joku?

Milla ja Annukka: On.

Outi-Takku: Kuka siellä on?

Milla: Minä ja Annukka.

Outi-Takku: Teidän pitää tulla sieltä pois koska tämä on oikeesti mun maja.

Milla: Eikä oo. Me rakennettiin tää.

Outi-Takku: Se on ollut mun koko ajan. Mä olin ajatellut rakentaa just tollasen majan tähän paikkaan.

Milla: Mutta ei tämä oo sinun.

Tuomas: Hei Takkuu …Takkuu...

Outi-Takku: No mä muutan sinne nyt asumaan.

Milla: Etkä muuta. Tää on meiän.

Outi-Takku: Mä otan sen.

Tuomas: Sä oot ärripurri.

Milla: Tää on meiän.

Outi-Takku: Tää on ärsyttävää.

Tuomas: Sä oot ärripurri.

Satu: Tyhmä leijona.

Muut lapset: Tyhmä leijona.

Outi-Takku menee Jonnan ja Riinan majalle.

Outi-Takku: Hei mitä te teette mun majassani. Se on mun majani.

Jonna: Eikä oo.

Outi-Takku: Se on minun majani. Minä omistan tämän koko metsän. Teidän pitää mennä pois että minä pääsen nukkumaan.

Jonna: Rakenna itselles maja. Ota nuo pahvilaatikot.

Tuomas: Ärripurri.

Outi-Takku pomppii paikoillaan: Ne ovat rumia ja te olette jo jemmanneet koko metsän kaikki kukat teidän omiin majoihinne.

Jonna: Niin mutta kun ne on meiän koristeet ja tuossa on sinulle yksi kukka. (Heittää yhden kukan Takulle.)

Tuomas: Ärripurri.

Outi-Takku: En minä osaakaan tehdä sitä majaa yksin.

Tuomas: Ärripurri.

Outi-Takki: Minä menen kertomaan äidille että koko metsä on täynnä ilkeitä Tilkku-pupuja jotka kiusaavat minua koko ajan.

Outi- Takku lähtee suureen ääneen itkien pois.

Tuomas: Ärripurri.

Satu: Ärripurri.

Outi ottaa peruukin päästään.

Outi: Niin se Takku-leijona meni kotiin kertomaan äidille että metsässä on tosi inhottavia ja ilkeitä pupuja jotka kiusaa sitä koko ajan.

Majoista kuuluu lasten tirskuntaa.

Siirtymä

Outi: Nyt mä tarvitsisin teidät tänne aukealle koska tänne on tullut taikatuoli. Outi ottaa käteensä leijonaperuukin.

Riina ja Tuomas lähtevät liikkeelle ensimmäisenä.

Outi: Tulkaa hiljaa ettei taikatuolin lumous katoa. Milla, Annukka.

Outi kuiskaa jollekin lapsista, joka ei näy kuvassa: Älä istu siihen kun se on taikatuoli.

Outi hiljaisella äänellä: Tulkaa kaikki tänne.

Satu: Ei se ole mikään taikatuoli.

Outi: Mä kerron teille minkälainen taikatuoli se on.

Tuomas ja Satu taputtelevat tuolia.

Outi: Peruuttakaa vähän kauemmas että kaikki näkee sen. Jani.

Janikin tulee. Kaikki lapset istuvat piirissä tuolin ympärillä.

Outi: Metsässä oli sellainen taikatuoli.

Jani haluaa mennä tuolille.

Jani: Mää meen istumaan tähän. Jani nousee tuolin reunalle.

Outi: Älä mee.

Jani palaa paikalleen piiriin.

Outi: Ilmeisesti sen taikatuolin oli taikonut sinne metsään myös Hirvi Horninen. Ja se taikatuoli oli sellainen... Outi nousee ja istuu tuolille... että kun Takku-leijona istui siihen taikatuoliin näin se ei voinut äristä eikä murista eikä sanoa mitään inhottavaa kenellekään. Ja nyt, te olette Tilkku-pupuja ja teidän tehtävänänne on sanoa tälle Takulle joka istuu taikatuolissa eikä voi sanoa yhtään mitään …teidän tehtävä on… jotka haluavat sanoa…

Jani koskettaa Outin kädessä olevaa peruukkia. Jonnakin koskettaa peruukkia.

Jani: Kato kissa.

Outi: Joka haluaa sanoa saa sanoa Takulle että mitä mieltä te olitte oikein siitä mitenkä se toimi siellä metsässä.

Jani: Että…millon me lähetään nukkumaan.

Outi laittaa peruukin päähänsä.

Outi: Tämän jälkeen.

Jani: Sitten tulee yö. Minä lähen sitten valaisemaan nuo valot pois.

Draamaleikki: Taikatuoli

Outi: Jani, onko sulla Takku-leijonalle sanottavaa.

Jani: On.

Outi: Kerro.

Jani: Että tota niin onko sulla tukka tota niin ihan höyheninen.

Outi-Takku: Mulla on takkuinen tukka.

Jania naurattaa.

Jani: Onko sulla tota niin naama kurassa. Jani nauraa omalle puheelleen.

Outi-Takku: Onkos.

Jani hihittää: Onko naamaan heitetty niin kakkaa.

Outi-Takku: Ei.

Outi: Tää kysyy Jonnalta. Onko sulla Jonna Takku-leijonalle sanottavaa siitä mitä se teki siellä metsässä?

Jonna: Onko sinua harjattu?

Outi-Takku puistaa päätään: Minua ei ole harjattu. Minä olen syntynyt takkuisena ja kasvanut takkuisena.

Outi: Milla. Onko sinulla jotain kertomista …sanomista Takulle siitä mitä se teki siellä metsässä siitä asiasta?

Milla: Joo.

Outi: No.

Milla: Niin se ei sais käyttäytyä noin rumasti.

Outi Takun äänellä: Miksei?

Milla: No…

Satu: Ei saa.

Milla: Toiset menee pahalle mielelle ja kohta sullekin tulis.

Outi Takun äänellä: Niin mutta kun minä haluan ne majat.

Milla sovittelevasti: Kato kun me rakennettiin ne tänne.

Milla näyttää majoja.

Milla: Kun ei ollut muuta paikkaa jossa oli niin paljon kukkia.

Outi: Jaa.

Jani: Siitäs sait Takku multa pierun.

Outi: Tuomas. Onko sulla Takku-leijonalle jotain sanottavaa.

Tuomas: On. Miks sulla on noin pörrönen tukka.

Outi-Takku: Minä olen syntynyt pörröiseksi. Se on sukuvika.

Jani: Mikä sinun nimi on.

Outi: Takku.

Tuomas: Miks sulla on kello käissä.

Outi: Onko sulla Riina Takku-leijonalle jotain asiaa.

Tuomas: Miks sulla on kello käissä.

Outi Riinalle: Onko?

Riina ei sano mitään. Jäykistyy hieman, vetää hartioitaan yhteen.

Jani: Minkä takia sulla on kärpänen käissä.

Tuomas: Minkä takia sulla on kello käissä.

Jani: Sulta tulee tassusta verta.

Outi-Takku: Niin taitaa tulla. Minä olen ehkä satuttanut sen okaaseen.

Outi: Annukka onko sulla Takku-leijonalle jotain asiaa.

Annukka sanoo jotain josta ei saa selvää.

Outi: Pitäiskö.

Milla nyökkää ja äännähtää myöntävästi.

Outi: Mitä varten.

Milla: Että kasvais vielä isommaksi.

Outi: Ahaa.

Outi ottaa peruukin päästään. Milla ja Tuomas lähtevät liikkumaan majoille päin.

Outi: Istukaa vielä hetkeksi.

Satu: Niin mutta minua ei kuitenkaan kysytty.

Outi: Eikö. Ai anteeksi.

Outi panee peruukin takaisin päähänsä. Jani nostaa jalkansa Outia kohti.

Jani: Haista tossua hirvi Horninen. Hirvi…hirvi Horninen…

Outi: Satu, onko sulla jotain sanottavaa Takku-leijonalle.

Satu: Että miks sulla on niin silmälasit.

Milla: Ja myös…

Outi-Takku: Että paremmin näkisin sinut.

Milla: Ja sitte… sä et oo kysynyt Riinalta.

Lapset puhuvat yhteen ääneen.

Outi: Kysyin mä Riinalta mutta oliko sulla oikein asiaa? Outi katsoo Riinaan.

Riina ei vastaa. Vetäytyy hieman.

Jani takoo Outin polvea nyrkillään.

Jani: Horninen…Horninen…Että tota niin että tota niin minkä takia sulla tota niin on tollanen peruukki päässä.

Outi: Kun mä leikin sitä Takku-leijonaa.

Tuomas: Minkä takia sulla on kello käissä.

Outi ottaa peruukin pois.

Lopetus

Outi: Ja nyt Takku-leijona meni kuin menikin omaan kotiinsa nukkumaan äkäiltyään tarpeeksi ensin Tilkulle. Ja nyt kaikki Tilkku-puput loikkivat omiin yöpymismajoihinsa…

Outi nousee seisomaan ja lapset lähtevät majoihin. Outi menee säätämään valaistusta hämäräksi.

Outi: Aurinko laskee metsän reunan taakse. Mene sinne… ennen kuin auringon viime säteet laskevat... sinun on paras mennä sinne pesään koska täältä tulee metsän yömusiikki.

Satu: Minä en nukahda.

Lapset ovat majoissaan. Kuuluu puhetta ja naurua.

Outi: Shhh…

Huoneessa on hiljaista. Alkaa kuulua vaimeaa musiikkia.

Outi: Takku-leijona nukkuu jo kotona…Tilkkukin laittaa silmät kiinni…Sshh...

Majoista kuuluu naurua ja kikatusta.

Outi: Pane korvat solmuun ja pää kukkatyynylle.

Lapset rauhoittuvat majoissaan. Välillä kuuluu kuiskailua ja hiljaista naurua.

Outi säätää rauhallisen musiikin vähän kovemmalle joksikin aikaa. Sitten musiikki hiljenee. Valo kirkastuu.

Outi: Sitten metsään tuli aamu…Tilkku-pupu heräsi yhtä kokemusta viisaampana ja haisteli ilmaa…

Majoista kuuluu äänekästä haukottelua.

Outi: …ja huomasi… nyt kaikille Tilkku-pupuille olisi ruokaa tarjolla. Tavataan ensi perjantaina. Hei hei.

Lapset lähtevät yksitellen huoneesta. Ensin Jani ja Tuomas, sitten Satu, Milla, Jonna, Riina ja Annukka.

Milla: Oli ihanaa.

Outi: Oliko.

Milla hypähtää.

Milla: Oli …mä tein oman kukkatyynyn.

Outi: Teitkö.

Milla: Joo.

Outi: Kiva.

Jonna: Määkin tein kukkatyynyn.

Outi: Kiva. Hei sitten

3.3 Takku pulassa (Tähti-ryhmä ja Nalle-ryhmä)

Draamatuokio 4/16 (24.9.1999)

Tähti-ryhmä: Anna, Ari, Emmi, Jerry, Kalle, Risto, Timo

Nalle-ryhmä: Annukka, Jani, Jonna, Milla, Riina, Satu, Tuomas

Kaikki muut päiväkodin lapset ja aikuiset.

Tehdään retki koko päiväkodin kanssa läheiseen, lapsille tuttuun metsikköön. Nalle- ja Tähti- ryhmien lisäksi mukana ovat myös päiväkodin nuorimmat lapset, jotka eivät ole mukana draamaryhmissä sekä päiväkotiapulainen ja kaksi harjoittelijaa. Siviilipalvelustaan suorittava Jouni kuvaa retken.

Tavoitteena on etsiä Tilkun kadonnutta taikakiveä metsästä. Tällä kertaa ryhmää vetää Tilkun roolissa päiväkodin toinen lastenhoitaja Silja, joka vuorottelee Paulan kanssa viikottain lastenhoitajana. Hän on pukeutunut samanlaiseen tilkkuhaalariin ja oranssiin otsapantaan kuin Tilkku-nukkekin. Outi on lähtenyt lasten tietämättä aikaisemmin metsään. Hän on pukeutunut Takku-leijonaksi ja Takkuna hän on sotkeutunut mummolle viemiinsä villalankoihin niin pahasti, että ei pääse ilman apua irti. Siljan kanssa on sovittu, mitä polkua hän kulkee ja on sovittu, että hän jättää vihjeeksi polulle Takun päiväkirjan, josta lapset Siljan avustuksella voivat päätellä Takun olevan metsässä. Tilanne siis on se, että Outi-Takku odottaa metsässä lankoihin sotkeutuneena, että Silja ja lapset löytäisivät hänet. Mitä sitten tapahtuu, kukaan ei sitä tiedä.

Retkelle lähtö päiväkodin pihasta

Silja: Hei tulkaas lapset tänne.

Lapset tulevat Siljan luo.

Silja: Hei, tiedättekö mitä lapset…leikittäiskö me sellaista leikkiä tänään että mää olisin Tilkku-pupu.

Milla: Joo…

Ensimmäinen lapsi: Joo…

Toinen lapsi: Joo…

Silja: Ja mää laitan tään Tilkun puvun päälleni ja mää olisin leikisti se Tilkku. Minnekähän me voitas lähteä.

Silja pukee Tilkun haalarin päälleen. Lapset kerääntyvät hänen ympärilleen.

Silja: Sen taikakivi olis hukkunu ja tiedättekö mitä…nyt me lähetään etsimään sitä taikakiveä sieltä Mörrimetsästä ja ollaan silmät tarkkana että löydettäskö me …löydettäskö me se taikakivi. Otetaan parit ja lähdetään.

Ryhmä lähtee parijonossa liikkeelle. Kävellään pari sataa metriä. Pienimmät istuvat rattaissa.

Matkalla metsään ryhmä pysähtyy. Silja opastaa lapsia etsimään taikakiveä. Lapset tuovat kiviä Silja-Tilkulle, mutta yksikään ei ole Tilkun taikakivi.

Takun päiväkirja löytyy

Kuljetaan metsäpolkua ryhmänä eteenpäin. Silja-Tilkku menee edellä. Hän huomaa maassa kirjan ja ottaa sen. Lapset tulevat hänen ympräilleen.

Silja: Mikähän tää vois olla.

Milla: Kansio.

Ensimmäinen lapsi: Kansio.

Silja avaa ensimmäisen sivun.

Silja: Siinä on leijonan kuva.

Ensimmäionen lapsi : Leijona.

Toinen lapsi: Leijona.

Milla: Takku-leijona.

Jonna lukutaitoisena lukee: Takun oma päiväkirja.

Silja: Käännetäänkö sivua?

Lapset: Joo.

Silja: Mikäs tää on. Mitä siinä lukee? Täällä lukee… Kuka osaa lukea?

Jonna: Minä.

Jonna lukee: Rakas päiväkirja. Minä olen kamalan yksinäinen kun Tilkkukaan ei pidä minusta.

Silja: Kenenköhän tämä on?

Ensimmäinen lapsi: Takun.

Toinen lapsi: Takku-leijonan.

Silja: Mitenkähän se on joutunut tänne?

Milla: Se on pudonnut siltä kun se on mennyt omaan kotiin. Koska se on voinu olla täällä.

Jonna: Tuossa on…

Silja: Mitä Jonna löytää.

Jonna: Tämmönen.

Jonna antaa Siljalle Takun peruukista pudonneen keltaisen kangassuikaleen.

Outi on siis mennyt kauemmas metsään tätä sovittua polkua pitkin ja jättänyt mättäälle sopimuksen mukaan Takku-leijonan päiväkirjan. Jälkeenpäin selviää, että Takun peruukista oli hänen huomaamattaan irronnut tuo Jonnan huomaama keltainen kangassuikale, ”harjan suortuva”, joka toimi lapsille myös vihjeenä siitä, että Takku on ollut metsässä.

Silja: Tulkaas kaikki kattoon mitä Jonna löysi.

Jonna: Mä löydin sen hiuksista yhen…

Milla: Nyt löyty johtolanka.

Silja: Johtolanka sanoi Milla. Mitäs nyt tehdään?

Lapsi: Etsitään tollasta.

Jonna: Hei mulla on hyvä idea.

Silja: No?

Jonna: Me voitais kaikki hajaantua ja sitten saattais löytyä…

Tuomas: Minä löysin linnunsulan.

Sulkaa katsotaan.

Silja: Jonna ehdottaa että jos lähdettäis etsimään…

Jonna: Jos kaikki hajaantuu ..

Jonnan puheen loppu ei kuulu.

Silja: Lähdetääs jatkaan matkaa.

Ryhmä lähtee jatkaa polkua eteenpäin.

Yksi lapsista neuvoo tovereistaan, jotka lähtevät etenemään juosten: Ei saa juosta.

Takku sotkeutuneena lankoihin

Kauempaa metsästä kuuluu huutoa. Jotkut lapsista ovat kuulleet huudon ja ovat pysähtyneet kuuntelemaan tarkemmin.

Tuomas tunnistaa äänen: Outi!

Silja: Hei tulkaas lapset tänne.

Jonna: Hei se oli Takku-leijona. Se oli Takku-leijona ihan varmaan!

Silja: Jonnalla oli joku asia täällä.

Jonna: Se on Takku-leijona!

Huuto kuuluu taas.

Jonna entistä varmempana: Takku-leijona.

Silja: Mitä Kalle ehottaa?

Kalle sanoo jotakin, mutta puheesta ei saa selvää.

Silja: Pitäsköhän meidän mennä katsomaan?

Lapset: Joo, mennään.

Jotkut lapsista lähtevät juoksemaan ääntä kohti.

Nauhoituksesta ei saa selvää, kenelle seuraavat repliikit kuuluvat.

Ensimmäinen lapsi: Ei juoksemalla!

Toinen lapsi: Pitää mennä rauhallisesti!

Kolmas lapsi 3: Hei mikä tuo on?

Neljäs lapsi: Mää löysin…

Viides lapsi: Mää näin jo kaukaa…

Kuudes lapsi: Se on Takku…

Lapset: Se on Takku… Se on Takku… Takkuu…

Taas kuuluu Takun huutoa. Lapset juoksevat ääntä kohti…..

Outi-Takku on löytynyt. Hän on yltympäriinsä sotkeutunut pensaisiin ja villalankoihin.

Outi-Takku itkee ja valittaa: Sukkalankaa ja nyörejä ja nyt minä olen jotenkin kauhealla tavalla sotkeentunut…

Tuomas: Minä toin sinulle sen taikakiven.

Outi-Takku: Sinun oma taikakivesikö?

Outi-Takku itkee: Minä en pääse tästä liikkumaan… Voisitteko te auttaa minua vähäsen?

Milla, Jonna ja Anna alkavat heti irrottaa lankoja.

Jonna: Miten sinä olet oikein tähän joutunut?

Outi-Takku: Minä olen yrittänyt selviytyä.

Jonna: Kun sinä olet yrittänyt selviytyä sinä olet vain mennyt pahempaan sotkuun?

Outi-Takku: Mitä minun pitäisi tehdä.

Jonna: Kumarru.

Jonna auttaa yhden langan Outin pään yli.

Jonna: Noin… nyt yks lanka on pois.

Ensimmäinen lapsi: Ei kun kaks.

Outi-Takku: Kiitos kun te autatte.

Lapset irrottavat lankoja.

Toinen lapsi: Tämä on sitä tavallista sotkua.

Kalle: Sama täällä.

Kolmas lapsi: Sama täällä.

Jani: Koko tavallista sotkua kun tavallista pitsaa.

Silja-Tilkku pyytää toisiakin lapsia auttamaan: Tulkaa auttamaan Takkua…

Outi-Takku: Mä en voi liikkuakaan.

Jonna: Nosta toista jalkaa.

Outi-Takku: Onpa ihanaa kun te tulitte. Minä luulin että minä jään tänne loppuiäksi.

Milla: Me löydettiin sinun päiväkirjasi.

Outi-Takku: Löysitte?Missä se oli?

Milla osoittaa sinne päin mistä he olivat tulleet: Siellä polulla.

Outi-Takku: Luitteko te sitä? Olettekos te löytäneet minun pikkuleijonaa kun sekin on hävinnyt jonnekin. Se jäi sinne jonnekin polun varteen… minä olen vieläkin aivan jumissa. Outi kompastuu lankoihin.. Minä olin viemässä niitä virkkuulankoja ja sitten minä jotenkin takerruin…

Lapsi: Se on tavallista sotkua.

Outi-Takku: Tää on kauheaa sotkua.

Silja: Kuulepas Takku, pitäisikö nyt hankkia apuvoimia jostakin?

Outi-Takku: Ehkä se löytyy. Minä luulen että se putosi … Ehkä te löysitte minut ensin ennen kuin te kävelitte siitä ohi.

Osa lapsista auttaa Takkua. Toiset lapset ovat löytäneet lähistöltä linnun sulkia ja tuovat niitä nähtäväksi.

Milla: Linnun sulkia.

Outi-Takku: Olenko minä vielä jossakin kiinni. Kamalaa kun kaikki langat on ihan sotkussa.

Jonna: Joko sä oot irti siitä.

Tilkku ja Takku ystävystyvät

Outi-Takku: Kiitos. Kiitos. Olittepa te ystävällisiä.

Outi-Takku: Luitteko te minun päiväkirjaa?

Jonna: Joo.

Outi-Takku peittää kasvot kämmenillään: Minua hävettää kauheasti.

Outi katselee ympärilleen.

Outi.Takku: Voisitteko te tulla tänne kaikki… Ne pitäisi viedä mummolle ne langat.

Silja: Tulkaa tänne Takun luokse kaikki.

Satu: Mitenkä sinä sotkeuduit tuohon lankakerään.

Outi-Takku: Kun minun piti katsoa kuinka paljon sitä on kun äiti lähetti minut viemään sitä mummolle mutta minä vaan jotenkin sotkeuduin ja minä yritin selvittää ja ja selvittää…

Milla: Ja sitten tuli semmonen juttu että se meni solmuun.

Jonna: Kun sä yritit ottaa sitä pois niin sä laitoit vaan solmuun ja solmuun.

Outi-Takku itkuisella äänellä: Minä olisin varmaan joutunut olemaan täällä koko yön jollette te olisi auttaneet minua.

Kaikki lapset ja Silja-Tilkku ovat Takun ympärillä.

Milla: Me tulimme itse asiassa etsimään Tilkun kadonnutta kiveä.

Outi-Takku: Onko se löytynyt?

Lapset: Ei.

Outi-Takku: Onneksi te löysitte kuitenkin minut.

Outi-Takku nousee seisomaan ja sanoo Tilkulle: Saanko minä ruveta auttamaan sinua taikakiven etsimisessä?

Silja-Tilkku: Kyllä…minä en vieläkään oikein tiedä että…minä olen niin surullinen kun sitä taikakiveä ei ole vieläkään löytynyt…

Milla: Mennään äkkiä etsimään se, koko porukalla.

Outi-Takku: Minä tiedän millä minä voin lohduttaa sinua vähäsen ja kiittää teitä kaikkia…Minulla on vielä niitä herkkumarjoja…Niitä jäi…Minä voisin tarjota teille kun te olitte ystävällisiä ja autoitte minut pois…Nämä ovat sellaisia herkkumarjoja joita voi syödä…Täällä on kaikille ainakin yksi.

Outi-Takku tarjoaa lapsille rusinoita.

Outi-Takku: Niitä jäi sinne polun katveeseen…Minä en tiennyt että niitä oli niin paljon…

Lapset ottavat Takun kädestä rusinoita.

Silja: Yksi vaan…yksi kerta vaan.

Kaikki lapset kerääntyvät Takun ympärille.

Outi-Takku: Kiitos kun te löysitte minut täältä metsästä.

Silja huolehtii että jokainen lapsi saa yhden rusinan.

Outi-Takku tarjoaa rusinan Silja-Tilkulle: Täällä on vielä Tilkku-pupulle.

Silja-Tilkku: Oi, saanko minäkin yhden. Kiitos.

Milla huomaa kauempana jotain.

Milla: Mitä tuolla on? Siellä on jotain valkoista. Käykääs pojat katsomassa mitä siellä on.

Lapset istuvat mättäillä. Aikuiset jakavat lapsille keksejä ja mehua.

Outi-Takku: Löysittekö monta taikakiveä matkalla?

Lapset: Ei…

Outi-Takku: Kuule Tilkku.

Silja-Tilkku: No?

Outi-Takku: Minä olen ajatellut että minulla olisi hyvää aikaa ruveta auttamaan sinua taikakiven etsimisessä.

Silja-Tilkku: Se olisi aivan ihanaa jos se viimeinkin se taikakivi löytyisi että minä tietäisin mitä minun pitää aina tehdä. Että minä osaan toimia oikein. Lupaatko auttaa minua?

Lapset istuvat ja syövät keksejä.

Outi-Takku: Miten teidän matka meni?

Silja-Tilkku: Meidän matka meni oikein hyvin vaikka meitä kyllä… Silja katsoo lapsiin... Pelottiko meitä ensin kun niitä ääniä kuului?

Lapset: Joo … joo…

Ari: Minua ei pelottanut.

Milla: Ja sitten kun sinä rimpuilit täällä …

Outi-Takku: Kuka itki?

Milla: Sinä.

Outi-Takku: Niin…minua itketti kun minä olin ollut aamukuudelta täällä. Mummo soitti hirveän aikaisin aamulla ja sanoi että sen pitää heti saada sukkalankaa…

Silja-Tilkku: No mitä se mummo tekee? Sukatko sinulle?

Outi-Takku: Minä en tiedä. Sillä on reumatismi. Minä luulen että se aikoo kutoa itselleen lämpöiset syyssukat.

Jotkut lapset pyytävät lisää mehua.

Silja: Sitä ei ole kaikille. Toisille tulee paha mieli jos jokainen ei saa lisää.

Aikuiset keräävät mukeja pois.

Outi-Takku muistuttaa, että nukkeleijona on edelleen hukassa.ja ehdottaa että ryhmä palaa takaisin samaa reittiä, mitä Outi-Takku on kulkenut, jotta leijona löytyisi. Leijona löytyy. Edelleen etsitään taikakiveä metsästä.

Silja-Tilkku: Voi voi Takku…me ollaan etsitty vaikka kuinka kauan eikä sitä löydy.

Lopetus

Outi-Takku: Minä ehdotan että jatketaan ensi keskiviikkona yhdessä sitä kiven etsimistä.

Silja-Tilkku kysyy lapsilta: Etsitäänkö?

Lapset: Joo…

Outi-Takku: Lähdetään nyt syömään ja jatketaan ensi keskiviikkona.

Ryhmä kävelee metsässä kohti päiväkotia. Outi-Takku kantaa Hiliä (3 v.) hartioillaan.

Outi-Takku: Hili sanoi ettei minun tarvitse nyt enää itkeä yksin metsässä kun te otitte minut mukaan.

Ryhmä palaa päiväkotiin. Outi on Takun roolissa myös silloin, kun lapset riisuvat kuravaatteita ja saappaita ulkoterassilla. Hän toimii portinvahtina karjahtamalla merkin, kun eteiseen mahtuu lisää lapsia riisumaan muita ulkovaatteita. Kun Outi unohtaa kerran karjahtaa, eräs lapsi muistuttaa häntä siitä. Outi-Takku on selvästi lapsille mieleinen hahmo.

Takun ja Tilkun ystävyys on alkanut.

3.4 Takku sairastuu (Tähti-ryhmä)

Draamatuokio 10/16 (15.10.1999):

Anna, Ari, Emmi, Jerry, Kalle, Risto, Timo

Tyhjän huoneen lattialle on levitetty tilkkupeitto. Lapset tulevat yksitellen sisään. Jokaiselle on annettu tietty väri, jonka mukaan he valitsevat istumapaikan tilkkupeitolta. Lapset tulevat huoneeseen seuraavassa järjestyksessä: Anna, Emmi, Jerry, Ari, Kalle, Risto ja Timo. Outi päästää huoneeseen sellaiset lapset ensin, joiden uskoo malttavan istua rauhallisena paikallaan senkin ajan, jolloin hän itse ei ole vielä huoneessa. Tavoitteena on, että alku olisi mahdollisiman rauhallinen, että varsinaiseen suunniteltuun toimintaan päästäisiin mahdollisimman sujuvasti ilman turhaa järjestyksen pitämistä. Outi tulee viimeisenä. Lapset istuvat peiton päällä. Outi istuu myös Tilkku- ja Takku-nuket sylissään.

Keskustelu ja kerronta

Outi: Istukaa tytöt vähän sinne reunalle, koska siellä on oikean värisiä tilkkuja. Löysittekö te oikean väriset tilkut? Tytöt siirtyvät.

Ari näyttää kädellä: Tuossa ois ollu oikean värinen.

Outi: Niin. Mihis me jäätiin viimeksi? Mä luulen että kaikki ei edes muista mitä tapahtui kun teillä oli niin kovasti vauhtia.

Kalle puhuu osittain Outin päälle: Me tehtiin sitä rapun kotia.

Outi: Mitä?

Kalle: Rapun kotia.

Outi: Niin se ei ookkaan rapu. Se on erakkoukko siellä…Missä se oli?

Timo: Se oli kun ne meni purjehtimaan.

Outi: Niin ne meni purjehtimaan. Missä se oli se se erakon talo?

Ari näyttää sormella: Se oli tossa noin.

Jerry näyttää yhtä aikaa samaa kohtaa.

Outi: Missä se leikisti oli?

Ari osoittaa taas: No tuossahan se …mun sängyssä.

Timo osoittaa myös.

Outi: Niin mutta oliko se metsässä vai…

Anna: Saarella.

Outi: Saarella. Miksi ne meni sinne erakon saareen?

Anna: Ettimään taikakiveä.

Timo: Niin mutta kun se ei ollukkaan siellä kun se oli antanu sen yhelle merimiehelle.

Outi: Merimiehelle antanu? Miks se oli sen pois antanu?

Ari: Siks kun se ei saanu nukkua.

Outi: Ei saanu nukuttua? Miks?

Anna: Siks kun se kimals siellä talon nurkalla.

Outi: Jaa.

Timo: Niin ja se ei tienny mikä kivi se oli.

Outi: Jaa…joo...Niin sitä ahisti sitten…

Ari: Ja siitä kuului hirveesti huminaa ett se ei pystyny nukkumaan.

Outi: Joo…joo…no silloin on parempi luopua semmoisista kivistä kyllä…Sitten Tilkku ja Takku lähtivät taas. Mitäs ne lähtivät nyt metsästämään?

Ari: Taikakiveä uudelleen.

Outi: Taikakiveä uudelleen. Mihin päin?

Ari: Rahtilaivaan päin.

Outi: Rahtilaivaan päin joo. Rahtilaiva oli purjehtinut kauas kauas…

Timo: Etelään.

Outi: Eteläänkö melkein?

Timo: Etelään.

Outi: Ymmm…ja Tilkku ja Takku purjehtivat ja purjehtivat ja kun olivat purjehtineet viikon ja toisen ja kolmannen…niin niiden lautta rupesi käymään niin lahoksi että Tilkku ja Takku päätti pitää taukoa ja ne rantautuivat sellaisen valtavan suuren trooppisen saaren rantaan. Siellä saaressa kuului sellainen iloinen tirskutus ja sirkutus, koska se oli täynnä jalokiven värisiä hohtavasulkaisia lintuja. Ja apinat kirkuivat siellä puissa ja käärmeet suhisi ja viidakko humisi.

Ari: Vau.

Lapset kuuntelevat tarkkaavaisesti Outin kertomista.

Outi: Tilkku ja Takku, jotka olivat eläneet pitkän aikaa pelkillä lentokaloilla ja merilevillä niin olivat aivan kuin taivaassa, koska siellä kasvoi hirveät määrät upeita mehukkaita hedelmiä…niin hienoja ja eksoottisia hedelmiä, että Tilkku ja Takku eivät olleet nähneet mitään sellaista.

Outilla on sylissään Tilkku- ja Takku-nuket.

Outi: Mitäs teidän mielestä on kaikkein parhaita hedelmiä?

Timo: Musta on vesimeloni. Kurkku ja vesimeloni.

Jerry: Mulla on vesimeloni.

Outi: Sääkin tykkäät vesimelonista.

Emmi: Minä tykkään banaanista.

Kalle Arille: Mistä sää?

Ari: Sano sää ekaks.

Kalle: Sääpäs.

Ari: No mää en sano sitten mitään.

Outi: No mistä Kalle sä tykkäät?

Kalle: Kun Arin pitää eka sanoa.

Outi: Sanokaa yhtä aikaa…mä lasken kolmeen.

Ari: No mää en sano.

Timo: No kato ne haluaa samaa sanoa.

Outi: Jaa. No…

Kalle: Mää tykkään banaanista.

Kalle keinuttaa samalla itseään ja takoo lattiaa.

Outi: Sääkin tykkäät banaanista. Mistäs Ari?

Kalle: Ja kurkusta.

Ari: Mä tykkään appelsiinista ja sitten vähän kookospähkinästä.

Outi: Kookospähkinät ovat jännittäviä…

Kalle: Mää en oo koskaan syöny kookospähkinää.

Timo: Mää oon. Niistä tulee maitoa.

Outi: Ja pusseissa voi ostaa kookohiutaleita… niiden valkoista kuorta on murskattu ja sitä voi laittaa kakun päälle…mutta tiedättekö mitä?

Lapset katsovat odottaen Outia.

Outi: Kaikkien näiden hedelmien lisäksi siellä kasvoi paljon muita…papajoita ja guavoita ja passionhedelmiä ja sellaisa ananaksia… sellaisia pieniä ananaksia jotka olivat hirveän makeita.

Ari: Haluatko sä tietää muitakin mistä mä tykkään?

Outi: Mmmm?

Ari: Mä tykkään viikunoista.

Kalle kysyy, miksi tällä kertaa ei alussa ollutkaan nimilappuja peiton päällä osoittamassa kunkin istumapaikkaa. Outi selittää että hän ei ehtinyt laittaa ja että hän uskoi, että lapset osaisivat istua ilman nimilappujakin.

Outi: Mutta sitten ne olivat maistaneet lähestulkoon kaikkia viidakon ihania hedelmiä ja niin ne kulkivat Tilkku ja Takku viidakossa sellaista polkua pitkin. Se polku mutkitteli siellä syvällä metsässä ja yhtäkkiä Outi vetää nenän kautta henkeä:…Takun sieraimiin tuli sellainen ihana tuoksu (nuuskaus)…se tuoksui makealta ja vähän niin kuin vaniljalta ja sellaiselta hirveän herkulliselta ja …Takku lähti kuono pystyssä (näyttää nukella) seuraamaan sitä tuoksua ja se löysi pensaan jossa kasvoi todella kummallisen näköisiä hedelmiä ja ne olivat tummanvioletteja ja vähän röpöliäisiä päältä. Takku haisteli niitä ja kuola valui sen suupielistä. Ne oli niin ihania ja sitten Takku meni (Outi poimii leikisti hedelmän korkealta oksalta ja on haukkaavinaan sitä) otti hedelmän pensaasta ja (Outi alentaa ääntään) haukkasi sitä (Outi syö maiskutellen) ja söi koko hedelmän. Ja vielä (Outi ottaa leikisti puusta) toisen ja kolmannen ja vielä neljännenkin….ne oli siitä ihania. Mutta Tilkku ja Takku eivät tienneet yhtä asiaa.

Ari: Mitä?

Outi: Vaikka ne hedelmät tuoksuivat ihanilta ja maistuivat houkuttelevilta niin ne olivat kauhean myrkyllisiä… ja kun Takku oli syönyt neljä sellaista hedelmää, se tuli aivan kauhean kipeäksi. Ensin se vaikerteli ja voikerteli kun sen mahaan sattui hirveästi.

Outi pitää Takku-nukkea sylissään ja näytttää sen vatsaa.

Kalle: Miten sitä sattu?

Outi: Sitä kiersi mahassa ja sen olisi tehnyt mieli oksentaa mutta se ei saanut oksennettuakaan ja sitä rupes huimaamaan päästä (Outi huojuu) ja lopulta se ei jaksanut valittaakaan ja se makas vaan hiljaa maassa ja sen silmät pyöri tällä lailla päässä (Outi pyörittää silmiään).

Outi laittaa Takku-nuken lattialle makaamaan ja ottaa käteensä Tilkku-nuken. No…Tilkku-parka oli ihan kauhuissaan. Mitä sen pitäisi nyt tehdä?

Timo on kumartunut Takun puoleen, samoin Kalle.

Timo lyö nyrkillä Takku-nukkea mahaan: Pitää auttaa. Lyyä sen mahaa että …

Timo tekee yökkäävän eleen.

Kalle: Niin ja lyyä.

Kalle lyö nyrkillä lattiaan.

Outi on ottanut Takun syliinsä.

Timo: Niin ja sit se sylkee.

Ari Kallelle: Ei se kuitenkaan olis oksentanu.

Outi: Se ei ole niin yksinkertaista…Tilkku ei nimittäin oikeastaan osannut tehdä yhtään mitään. Se oli kauhusta kankea. Me jätetään nyt Tilkku hoitamaan Takkua hetkeksi ja me leikitään…

Ari taputtaa käsiään: Mitä?

Outi:… että …tehdään kaksi ryhmää…

Draamaleikki: Lääkärileikki

Outi ohjaa lapset leikkimään kahdessa ryhmässä sovellettua lääkärileikkiä, jossa Tilkku-puput hoitavat sairasta Takkua. Yksi vuorollaan on sairas Takku ja toiset hoitavat häntä. Mukana on päiväkodin lääkärileikkivälineitä: valkoiset takit, siteitä, stetoskooppeja, ruiskuja, pihtejä, laastareita, lääkepurkkeja jne. Sairaalan vuoteina toimivat kerrosssänkyjen alimmaiset, altavedettävät vuoteet. Lääkärileikki on lapsille tuttua. Siihen kuuluu, että vapaaehtoisesti joku leikkii potilasta ja antaa toisten hoitaa itseään. Hoitajat ja lääkärit hoitavat sairasta varoen satuttamasta häntä. Leikki vaatii luottamusta potilasta leikkivältä hoitajiaan kohtaan. Aikuisen tehtävänä on valvoa, että hoitamisessa ei satuteta tovereita. Outi seuraa sivusta leikin kulkua ja toimii samalla lääkevaraston hoitajana, mutta ei puutu leikin kulkuun muulla tavalla. Ari on omassa ryhmässään potilaana koko ajan. Kalle ja Jerry ovat pelkästään hoitajina. Muut lapset ovat vuorollaan sekä potilaita että hoitajia. Noin 15 minuutin kuluttua Outi alkaa johdatella seuraavaan vaiheeseen siirtymistä.

Siirtymä

Lasten vielä leikkiessä Outi alkaa vähitellen lopetella leikkiä korjaamalla välineitä pois.

Outi: Nimittäin nyt…mä teen Takulle tähän sängyn…Tulkaas kattomaan minkälaisen sängyn Tilkku oli tehny Takulle. Kalle, Jerry, Risto ja Timo nahistelevat. Annalla vielä lääkäritakki yllä. Timo käy sammuttamassa valon. Pojat nahistelevat edelleen.

Outi: Nyt loppui tämä leikki.

Outi menee sytyttämään valon takaisin.

Timo: Eeii.

Outi: Loppuuko sulta Timo kokonaan tämä leikki?

Timo: Ei.

Pojat kiskovat leikkivälineinä olleita kankaita.

Outi: Otapa takki pois. Pojat laittakaa ne kankaat tuonne sänkyyn, niin kohta tämä jatkuu eteenpäin.

Kalle, Timo, Jerry ja Risto riehuvat edelleen. Anna ja Emmi seisoskelevat. Outi istuu korituoliin odottamaan, että ohjeita noudatetaan. Pojat kiskovat kankaita, huutelevat, mekastavat. Takun sänky on leikin tiimellyksessä siirtynyt huoneen reunalle.

Outi. Tuokaapa Takun sänky tänne.

Jerry työntää sängyn Outin luo.

Outi Annalle, Emmille, Arille: Istukaa vain lattialle. Odotetaan että pojat tulee tuolta.

Outi: Tää loppu nyt. Tulkaa tänne istumaan. Tää leikki loppu nyt. Hei missäs Tilkku (nukke) on?

Risto, Jerry, Timo tulevat istumaan. Timo istuu Arin eteen.

Ari: Ei saa noin tehdä.

Ari: Hei Timo on mun eessä.

Timo siirtyy.

Lapset etsivät hyvää istumapaikkaa, siirtyvät paikasta toiseen.

Keskustelu ja kerronta

Outi: Siinä on tilaa vaikka kuinka paljon.

Ari: Mää oon jo kuollu.

Kalle: Kyllä määkin.

Ari: Etkä.

Kalle: Oonpa.

Ari: Miten niin?

Kalle: Kato ite.

Ari: Sä et oo yhtään sairas.

Arilla on todellisuudessa vakava krooninen sairaus, joka aiheuttaa rajoituksia hänen päivittäisessä elämässään myös päiväkodissa.

Outi: Kallea ja Jerryä ei tänään huvittanut leikkiä sitä leikkiä, että ne olis uskaltautuneet sairaiksi. Mutta Ari oli hienosti sairas ja Ari ja Timo tulivat niin kipeiksi että ne olivat vähällä kuolla.

Ari: Niin hei ja mää kuolin.

Outi: Sää kuolit?

Ari (kaikista sanoista ei saa selvää)…ja sitten mää kuolin lopullisesti.

Timo: Ja mää kuolin.

Outi peittelee Takku-nukkea: No …tällä hetkellä tilanne siellä viidakkosaaressa on se että Takkukin on ihan zombina. Se ei pysty puhumaan ja sillä on välillä silmät kiinni ja väliin auki ja Tilkku on tulla huolesta aivan sekopäiseksi. Se juoksenteli ympäriinsä (Outi näyttää Tilkku-nukella) ja ja ja … sitten se tapasi paikallisen asukkaan, laiskiaisen.

Kalle osoittaa Outin kädessä olevaa purkkia: Mitä tuossa purkissa on?

Outi: Se selviää ihan kohta.

Outi hiljentää ääntään: Ja tiedättekö mitä laiskiainen kertoi Tilkulle…kun Tilkku kertoi sille mitä Takulle oli tapahtunut…mitä Takku oli syönyt…että keskellä saarta korkean kukkulan päällä asusti saaren poppamies. Tiedättekö te mikä poppamies on?

Lapset: Ei.

Outi: Poppamies on vähän sellainen lääkäri. Yhdenlainen lääkäri joka tietää luonnon yrteistä ja sun muista. Ja laiskiainen kertoi Tilkulle että poppamiehellä on vastalääke siihen myrkkyyn mitä Takku oli syönyt. Mutta se ei hevillä sitä anna koska se oli hyvin ahne ja häijy ja yksi tabletti vastalääkettä (Outi ravistaa lääkepurkkia) maksaa kymmenen kultarahaa.

Lapset kuuntelevat hiljaa).

Outi: Onkos pienillä jäniksillä rahaa?

Kalle ja joku muu lapsista: No ei.

Siirtymä

Outi: Tiedättekö mitä nyt leikitään?

Lapset: No?

Outi: Te saatte istua katsomona ja yksi saa vuoron perään olla Tilkku ja käydä kysymässä poppamieheltä sitä lääkettä.

Ari: Yksi asia. Mä oon koko ajan ollu se Takku.

Outi laittaa nuket peitolle: Antaa niitten nyt olla tässä.

Timo: Ja määkin oon koko ajan ollu se Takku.

Ari. Ei voi olla kahta.

Outi on ottanut suuren ruskean verkkomaisen huivinriekaleen: Kuka haluaisi olla Tilkku ja tulla kysymään poppamieheltä sitä lääkettä.

Risto ja Ari viittaavat: Minä.

Outi kääriytyy verkkoon: Tuletteko yhdessä vai erikseen?

Ari: Minä …tuun yksin.

Outi: Mää olisin se poppamies nyt siellä vuoren päällä.

Jerry ja Kalle siirtyvät vähän syrjempään katsomosta.

Outi: Istutte siinä nyt katsomossa.

Timo lähtee ryömimään sänkyjen luo: Ei minä meen tänne katsomoon.

Outi näyttää keskilattiaa: Siinä on se katsomo nyt.

Ari: Mää oon se eka.

Outi: Sää oot se eka.

Jerry ja Kalle ovat hivuttautuneet vähän kauemmas.

Draamaleikki: Ari-Tilkku poppamiehen luona

Outi: Sitten kun susta tuntuu että sun Tilkku on valmis tulemaan poppamiehen luo niin sinä voit tulla.

Ari: Mä tuun heti.

Timo: Mää…

Outi Timolle: Yksi kerrallaan.

Outi Arille: Tule vaan.

Outi istuu verkkoon kääriytyneenä korituolissa.

Ari liukuu polvillaan poppamiehen luo ja kiljaisee kovaa: Herää!

Outi-Poppamies herää ja huutaa: Mitä! Kuka siellä?

Lapsia naurattaa.

Outi-Poppamies: Haa minä haistaa jäniksen verta. Kuka siellä?

Ari-Tilkku: Voisitko antaa sitä …Mulla ei oo kun 10 penniä.

Outi-Poppamies: Niin mitä siitä?

Ari-Tilkku: No antaisitko mulle heti sen lääkkeen tai muuten minä murhaan sut.

Outi-Poppamies pelottavalla äänellä: Kuule…minä saaren poppamies en ole mikään pennikauppias.

Katsomossa nauretaan.

Outi-Poppamies: Minun lääkkeeni maksaa 10 kultarahaa

Outi ravistaa purkkia.

Ari-Tilkku näyttää avointa kämmentään: Hei mulla on niitä. Tuhat melkein.

Outi-Poppamies: Ne ovat pennejä…Minä en myy niillä. Mene ja etsi lääkkeesi muualta.

Outi-Poppamies kääntyy pyörivällä tuolilla poispäin ja kääriytyy verkkoon.

Ari-Tilkku: Okei.

Ari menee paikalleen.

Outi kääntyy Ariin päin ja ottaa verkon yltään: Tiedättekö mitä. Tilkku…

Ari. Mää olin hyvä…

Outi: Sää olit tosi rohkea.

Outi katsoo Aria: Sää olit Ari tosi rohkea.

Ari onnellisen näköisenä Emmille ja Ristolle: Hei kun sun vuoro tulee niin teette samallailla.

Outi: Hei onko katsomo valmiina? Anna. Annan vuoro.

Ristokin viitttaa.

Ari: Hei Anna oo sit samallaine…ett sää huuat…

Draamaleikki: Anna-Tilkku poppamiehen luona

Outi: Poppamies istuu ja hautoo kulta-arrettaan ja lääkkeitänsä.

Outi kääriytyy verkkoon, kuorsaa. Anna liukuu polvillaan poppamiehen luo ja kiljaisee. Yleisö nauraa äänekkäästi.

Outi-Poppamies säikahtäen: Kuka…kuka siellä? Kuinka sinä uskaltaa tulla herättämään saaren poppamiestä? Mitä?

Lapsia naurattaa.

Anna-Tilkku: Anna sitä lääkettä.

Lapsia naurattaa.

Outi-Poppamies: Mitä lääkettä?

Anna-Tilkku: Lääkettä.

Outi-Poppamies: Mitä lääkettä?

Lapsia naurattaa.

Anna-Tilkku: Jotain lääkettä.

Outi-Poppamies: Minulla on lääkkeitä kymmeniä tuhansia mutta minä en anna niitä ilman maksua. Onko sinulla kultarahoja?

Anna-Tilkku: On.

Outi-Poppamies: Missä?

Anna-Tilkku: Ei missään.

Outi-Poppamies: Sitten mene pois.

Outi kääriytyy viittaan ja kääntyy tuolilla poispäin.

Anna siirtyy omalle paikalleen. Risto ja Emmi viittaavat.

Emmi: Nyt minä.

Risto: Minä.

Outi: Hei Risto on pyytäny monta kertaa. Nyt olis Riston vuoro tulla. Risto. Timo karjuu ja pyörii.

Outi: Timo, millainen on hyvä katsomo. Hyvä katsomo on sellainen että se antaa tekijälle työrauhan. Mene siihen.

Outi näyttää Timolle lattialta paikkaa.

Timo menee osoitetun paikan lähelle: Minä menen tähän.

Outi: Mene siihen ja ole rauhassa että Risto voi olla Tilkku-pupu.

Outi asettuu poppamieheksi tuoliin. Timo nousee paikaltaan ja kiipeää sänkyyn. Outi huomaa sen. Nousee ja menee Timon luo.

Outi: Timo tää on nyt sellaista työtä, että kun yksi on Tilkkuna muiden pitää olla rauhassa.

Emmikin vaihtaa paikkaa.

Outi: Onko Emmikin rauhassa?

Draamaleikki: Risto-Tilkku poppamiehen luona

Katsomo rauhoittuu. Outi istuu tuoliin, kääriytyy verkkoon, kuorsaa.

Risto-Tilkku lähestyy tuolia ja rääkäisee kovalla äänellä: Herää!

Katsomo nauraa.

Outi-Poppamies: Kuka sinä olet, mitä sinä täällä teet?

Risto-Tilkku: Anna sitä lääkettä.

Outi-Poppamies: Mitä lääkettä ja kenelle? Minulla on tuhansia lääkkeitä täällä. Millaista lääkettä sinä haluaa…tule tänne.

Outi koukistelee sormiaan verkon rei'istä: Minun lääkkeeni ovat kalliita. Onko sinulla minulle kultarahoja?

Risto-Tilkku seisoo poppamiehen edessä. Nostelee olkapäitään. Ei sano mitään.

Outi-Poppamies: Sitten mene pois.

Risto-Tilkku menee vielä poppamiehen luo uudestaan: Anna.

Outi-Poppamies: Enkä anna.

Outi kertojan äänellä: Se on ahne ja häijy eikä se halua auttaa.

Timo: Mää oon viimeinen.

Draamaleikki: Emmi-Tilkku poppamiehen luona

Outi: Vieläkö katsomo jaksaa rauhassa katsoa. Emmin vuoro. Noniin. Sitten kun on aivan hiljaista Tilkku-pupu tulee. Tällä kertaa on Emmi.

Outi kääriytyy viittaan. Emmi lähtee huoneen nurkasta lähestymään poppamiestä. Pojat nahistelevat. Emmi karjaisee poppamiehen takana.

Outi-Poppamies: Mitä mitä mitä kuka sinä olla…missä?

Emmi-Tilkku: Tilkku-pupu.

Outi-Poppamies koukistelee sormiaan: Mitä sinulla on asiaa…tule tänne että minä näen sinut paremmin.

Emmi-Tilkku: Minä haluan lääkkeen.

Outi-Poppamies: Minkä lääkkeen?

Emmi-Tilkku: Sen lääkkeen mikä sulla on käissä.

Outi-Poppamies: Tämän?

Emmi-Tilkku: Niin.

Outi-Poppamies: Tämä on koko viidakon kallein ja arvokkain lääke. Se maksaa 10 kultarahaa. Anna rahat niin saat lääkkeet.

Emmi-Tilkku antaa leikisti poppamiehen käteen rahaa: Tuossa on.

Outi-Poppamies: Nämä ovat jäniksen rahoja…minä tarvitsen oikeita kultarahoja.

Emmi-Tilkku antaa uudestaan ja nauraa.

Outi-Poppamies: Ei vaan niitä mitä saa tuolta maailmalta, kaupungeista.

Emmi-Tilkku antaa leikisti rahaa taskustaan.

Outi-Poppamies: Ei jäniksen rahoja…oikeata kultaa…minä pidän hienot lääkkeeni.

Emmi menee paikalleen.

Draamaleikki: Kalle-Tilkku poppamiehen luona

Outi: Kuka vielä haluaa olla. Kalle tule vaan. Hei odota Tilkku, että viidakossa on hiljaista ja sitten tuut poppamiehen luokse.

Lapset ovat kiivenneet kerrossänkyihin katsomaan. Outi ei puutu siihen.

Kalle tulee poppamiehen luo ja karjaisee. Yleisö nauraa.

Outi-Poppamies: Mitä? Tule tänne sinä jäniksenpoika. Kuinka sinä uskaltaa häiritä suuren poppamiehen rauhaa.

Kalle-Tilkku karjuu: Anna tänne se lääke.

Outi-Poppamies: Mitä lääkettä sinä haaveilee?

Kalle-Tilkku: Lääke.

Outi-Poppamies: Minulla on viidakon kallein lääke. Se maksaa 10 kultarahaa. Onko sinulla rahaa?

Kalle-Tilkku: On.

Kalle antaa poppamiehelle leikisti rahaa.

Outi-Poppamies: Tämä on yksi jäniksen jälkiruoka.

Yleisö nauraa. Kalle myös.

Outi-Poppamies: Mene pois. Minä pidän lääkkeeni itse.

Kalle menee paikalleen.

Timo: Mää oon viimene. Jerryn vuoro.

Outi: Kuule Timo. Jerry ei vissiin halua nyt oikein.

Kalle: Mää haluaisin nyt olla uuestaan.

Outi: Sä olit hienosti Kalle.

Timo hyppää lähelle poppamiehen tuolia.

Timo: Nyt mää.

Pojat puhuvat yhteen ääneen. Sanoista ei saa selvää.

Outi: Annetaan Timon olla.

Ensimmäinen lapsi (ei näy kuvassa): Määkin haluun uuestaan.

Outi osoittaa nurkkaan: Timo. Hei Timo, peruuta tonne.

Toinen lapsi (ei näy kuvassa): Määkin haluun uuestaan.

Kolmas lapsi(ei näy kuvassa): Niin mäkin.

Neljäs lapsi ei näy kuvassa): Saanko mäkin?

Draamaleikki: Timo-Tilkku poppamiehen luona

Outi kertojan äänellä: Sitten kun kaikki viidakon eläimet ovat ihan hiljaa niin…

Timo: Ja minä…minun pitää saaha se lääke ja minä otan täältä vaikka kultarahan.

Outi kääriytyy verkkoon, asettuu torkkumaan tuoliin. Muut lapset ovat hiljaa. Timo-Tilkku tulee poppamiehen luo ja rääkäisee.

Outi-Poppamies: Mikä se oli? Kuulosti jänikseltä mutta eihän jänis voi kuulostaa tuollaiselta.

Timo-Tilkku on tuolin takana piilossa.

Lapsi yleisöstä: Jänis on takanas.

Yleisö kirkuu ja nauraa. Timo-Tilkku roikkuu tuolin selkänojasta ja kiljuu. Poppamies katsoo taakseen.

Outi-Poppamies uhkaavasti: Kuinka sinä uskaltaa. Onko sinulla asiaa?

Timo-Tilkku peittää kasvot käsillään: Oli.

Outi-Poppamies: Tule tänne että minä voin …

Yleisö huutelee äänekkäästi. Sanoista ei saa selvää.

Timo-Tilkku kädet suun edessä: Minä haluan sen lääkkeen.

Outi-poppamies: Minkä lääkkeen?

Timo-Tilkku: Sen lääkepurkin.

Outi-Poppamies: Se on kallis lääke.

Timo-Tilkku liikehtii paikallaan: Miten kallis?

Outi-Poppamies: Kymmenen kultarahaa. Onko sinulla?

Timo-Tilkku lyö leikkirahat käsillään poppamiehen käsiin: Tässä.

Outi-Poppamies: Pthyi! Nämä ovat pelkkiä jäniksen papanoita.

Yleisö nauraa.

Outi-Poppamies: Mene pois minun tyköäni.

Timo-Tilkku nauraen: En mene.

Outi-Poppamies: Sinä surkea jänis!

Timo-Tilkku läpsii poppamiestä käsiin: Siinä ja siinä ja siinä ja siinä sulle kultakimpaleet!

Keskustelu ja kerronta

Outi: Ja nyt …

Timo kuuntelee ja rauhoittuu

Outi: …tulkaas tänne nyt. On hirveä kriisikokouksen paikka.

Kalle, Risto ja Anna tulevat heti Outin lähelle ja istuvat lattialle. Ari, Emmi, Jerry ja Timo tulevat sitten.

Kalle: Mää haluun vieläkin.

Outi levittää peiton: Tulkaa tänne. Nimittäin nyt alkaa Takku-jäniksen henki olla vaarassa. Istukaa ihan tähän lähelle.

Ari: Takku-jäniksen.

Outi: Takku-leijonan.

Kalle: Kukaan ei saanu lääkettä.

Outi: Kukaan ei saanu lääkettä.

Timo: Mää sain.

Ari Timolle: Miks?

Lapset puhuvat yhteen ääneen. Sanoista ei saa selvää.

Outi: Timo. Timo. Säkään et saanu lääkettä koska poppamies ei antanut kun se oli niin ahne. Jänis yritti tarjoilla papanoita ja jäniksen rahoja ja jäniksen kultaa mutta mikään ei kelvannut poppamiehelle. Tiedättekö mitä?

Ari: Niin?

Outi: Se lääke on jotenkin saatava siltä poppamieheltä. Muuten Takku heittää henkensä.

Lapset istuvat aivan Outin lähellä. Takku-nukke makaa peiton alla. Tilkku-nukke istuu vieressä. Lapset kuuntelevat Outia keskittyneesti.

Ari: Miten niin?

Outi: Kun se myrkky vaikuttaa vielä sen elimistössä.

Ari: No niin…minä tiedän mikä kyllä tehoo. Kings-lääke.

Outi: Mikä?

Ari: Kings-lääke.

Kalle: Niin.

Outi: Tiedättekö mitä? Siihen myrkkyyn ei tehoo mikään muu kuin se mikä sillä poppamiehellä oli. Mitä me tehdään? Miten me se saadaan?

Risto: Sitten kun se nukkuu me otetaan se lääke.

Outi: Niinkö sä ajattelet?

Risto: Niin.

Lapset puhuvat keskenään. Ei saa selvää sanoista.

Outi: Kuuletteko te mitä Risto sanoi?

Anna: Että sitten kun se nukkuu otetaan se lääke.

Outi: Mutta onkos se varastamista?

Moni lapsi yhtä aikaa: On.

Timo näyttää ottavansa lääkkeen: Ja tehdään se tällai…hei täällä on… fiuuh ...

Outi: Hei…mitäs sitten jos varastaa? Saakos varastaa?

Lapset yhteen ääneen: Ei.

Lapset naurahtelevat ja katselevat toisiinsa.

Outi: Mutta …mitä nyt sitten pitäisi tehdä kun…

Ari: …ja sitten…

Emmi: Käyään uuestaan sen poppamiehen luona.

Outi: Tiedättekö…se ei …se on päätynyt siihen ratkaisuun…

Kalle näkee sängyn alla jotain: Hei mikä tämä on?

Toiset katsovat, kun Kalle hakee sängyn alta jotain.

Kalle: Lääke.

Outi: Siellä oli laastaria.

Jerry, Timo ja Kalle nousevat paikoiltaan ja alkavat myös etsiä jotain.

Outi: Tulkaas takaisin vielä. Timo.

Emmi: Herätetään…otetaan se lääke.

Anna: Hyökätään sen poppamiehen kimppuun ja …

Outi: Niinkö te ajattelitte?

Outi kutsuu poikia: Hei tulkaas tänne. Annalla oli ehdotus. Tulkaa alas istumaan. Kuunnelkaas. Risto sanoi että hiivitään sinne yöllä kun se nukkuu ja kuunnelkaas mitä Anna sanoi. Miten Annan mielestä sen lääkkeen voisi saada?

Anna: Hyökätään sen kimppuun ja otetaan se.

Lapset naurahtelevat.

Outi: Onko muita ehdotuksia?

Timo: Ja musta olis että se räjäytetään dynamiitillä ja otettais…

Ari:… ei vaan minä…

Outi: Jäniksillä ei ole dynamiittia.

Timo: Ei vaan ostais dynamiittiä.

Ari: Hei…ostais ydinpommin ja…

Ari selittää jotain. Sanoista ei saa selvää.

Emmi tekee suullaan Jerrylle paukkuääniä.

Outi: No haluatteko te kokeilla sellaista että mä olisin poppamies ja nukkuisin. Mitä te teette?

Ari: No me otetaan se.

Draamaleikki: Poppamies nukkuu

Outi: Hei…nyt tehdään…on ilta ja te menette tonne nurkkaan yhdessä päättämään ihan hiljaa mitä te teette.

Lapset menevät nurkkaan.

Outi peittelee Takku-nukkea: Täällä on Takku aivan viimeisissä… teette yhteisen suunnitelman yhdessä …eikö?

Outi käy sammuttamassa puhuessaan valot ja alkaa kääriytyä verkkoon.

Outi: Ilta laskeutui saaren ylle.

Nurkasta kuuluu lasten supatusta.

Ensimmäinen lapsi: …kun se nukahtaa…

Kuvassa Risto ja Timo lähestyvät hiipien poppamiestä, joka on asettumassa pitkäkseen. Jerry ja Kalle tulevat aivan perässä.

Outi-Poppamies haukottelee ja laittaa lääkepurkin eteensä peitolle: Oijoijoijoi…

Risto käy nappaamassa lääkepurkin poppamiehen edestä lattialta ennen kuin poppamies ehtii asettua pitkälleen. Lapsia naurattaa.

Outi-Poppamies nousee ylös ja pyörii ympäriinsä: Mitä mitä… hei mitä haa hahaa hei mitä mitä mitä…

Lapset nauravat ja tanssivat poppamiehen ympärillä.

Kalle: Meillä on sun lääke!

Lapset nauravat.

Outi-Poppamies: Oijoijoi…oijoiijoij…

Keskustelu ja kerronta

Outi käy sytyttämässä valon ja heittää viitan pois. Istuu peitolle.

Outi: Mitä tapahtui? Mitä tapahtui?

Outi peittelee samalla Takku-nukkea paremmin: Tulkaas tänne. Timo tule tänne. Timo on ottanut lääkepurkin Ristolta. Kalle tahtoo sitä myös ja pyytää sitä Timolta. Timo ei anna ja Kalle yrittää ottaa purkkia.

Kalle: Anna mulle.

Timo huutaa: Aiii Kalle ottaa.

Outi: Tulkaa kaikki tänne. Kalle hei päästä irti Timosta nyt. Mitä tapahtui? Tulkaa tänne nyt kaikki.

Kalle päästää Timon irti.

Kalle: Saatiin lääke.

Outi: Timo hei tule tänne myös.

Timo: Mää sain sen lääkkeen.

Outi: Annatko mulle sen purkin.

Timo antaa purkin Outille vastahakoisesti.

Ensimmäinen lapsi: Mitä siellä on?

Outi avaa purkin: Kaksi lääkettä.

Timo: Minä haluan kokeilla yhden…

Outi: Hei… mä en anna tätä teille kun …istu Anna…Kalle myös…mä näytän…siellä on vain kaksi lääkettä…vihreä ja keltainen…mä näytän kaikille. Outi näyttää. Lapset kurkottavat lähemmäksi. Minkälainen juoni teillä oli?

Timo: Me otettiin… vaikka se nukku niin me otettiin se.

Ari: Ja se heräs.

Outi: Kuka oli niin rohkea että uskals ottaa?

Timo: Minä.

Jerry osoittaa sormella Ristoa: Risto.

Timo: Minä minä haluaisin uuestaan että me yksinään otettas.

Outi: mulla on Timo sulle ehdotus. Kun te lähdette ulos te voitte leikkiä ulkona sitä miten poppamieheltä käydään ryöstämässä lääkettä.

Kalle näyttää Outin kädessä olevaa purkkia: Ja sitten tää otetaan pihalle.

Outi: Mä voin antaa teille toisen purkin mutta nyt Tilkku antoi Takulle lääkkeen (Outi antaa leikisti Takku-nukelle lääkettä) ja toisen lääkkeen ja jäi odottamaan ja koko seuraavan päivän Tilkku istui Takun vieressä…

Kalle: No kuka sitten …mää oon poppamies..vaikka Ari…Risto on poppamies niin me otetaan se.

Timo: Minä oon poppamies. Se on kivaa.

Outi: Pikkuhiljaa päivien myötä Takku kiitos Tilkun rohkeuden jaksoi nousta jalkeille ja muuttui omaksi Takku-leijonakseen. Jätetään Takku toipumislomalle syysloman ajaksi. Ja ensi viikolla osa teistä on lomalla muuta Tilkku ja Takku ovat koko ensi viikon lomalla. Viikon päästä sitten jatketaan. Teiltä ei jää yhtään seikkailua väliin. Ensi viikolla nämä lomailevat sillä saarella ja seuraavalla viikolla ne lähtevät uudelleen kohti kaukana ulapalla häämöttävää…

Jerry: Mää en nää sitä kun mä oon sillon vapaalla.

Outi: Et ole vapaalla. Minä tiedän. Nyt minä annan teille purkin niin saatte lähteä pihalle leikkimään sitä poppamiestä.

Lapset lähtevät huoneesta.

3.5 Takku sairastuu (Nalle-ryhmä)

Draamatuokio 10/16 (15.10.1999)

Annukka, Jani, Jonna, Riina, Satu, Tuomas (Milla on poissa)

Lapset tulevat huoneeseen yksitellen etsien tilkkupeitolta tietyn värisen paikan Outin antaman ohjeen mukaan. Outi tulee viimeisenä huoneeseen ja tarkistaa, että kaikilla on hyvät paikat. Hän ottaa yläsängyltä sinne varaamistaan tarvikkeista Tilkku- ja Takku-nuket.

Keskustelu ja kerronta

Outi: Täällä on minulle hyvä paikka. Mä voin istua tähän. Riina ei ollu viimeks. Sä et tiiäkään mitä keskiviikkona tapahtui, ethän?

Riina pudistaa päätään tuskin havaittavasti.

Outi: Kerrotaanko Riinalle.

Lapset hiljaa: Joo.

Outi: Mitä silloin oikein tapahtui?

Satu: Ne meni sillon sinne erakon luokse.

Outi: Ne meni erakon luokse. Missä erakko asui?

Tuomas näyttää sänkyä: Tuolla yläkerrassa.

Outi: Niin. Mikä paikka se leikisti oli?

Jonna: Erakon saari.

Outi: Erakon saari siellä oli.

Jani: Tehäänkö me majoja?

Outi: Tänään me ei tehä ollenkaan majoja. Me tehään muita seikkailuja. Mitä se erakko sanoi sille Tilkulle ja Takulle?

Jonna: Että sen päähän on tippunu joku tähti tai kivi.

Outi-Tilkku: Jippii! Se on meidän taikakivemme! No, Anna se meille.

Outi: Saiko ne nyt sen taikakiven?

Jonna, Jani ja joku muu lapsi: Ei.

Outi: Ha, no miksei?

Tuomas: Se tippu varmaan…

Jonna: Ei kun se meni sinne laivaan.

Outi: Niin, se antoi sen rahtilaivan kapteenille se erakko. Mitäs varten se anto pois sen?

Tuomas: Se ei tienny.

Outi: Niin et se on näiden. Niin ja sitten…mitä sitten tapahtui?

Jonna: Niitä suretti ja sitten ne lähti taas.

Outi: Mmm…niitä vähän suretti mutta eihän siinä muu auttanu kuin lähteä purjehtimaan rahtilaivan perään ja Tilkku ja Takku purjehtivat viikon, toisen ja kolmannen ja sitten niiden lautta oli jo ollut niin kauan vedessä että se alkoi nitistä ja natista liitoksistaan että Tilkku ja Takku tuumasivat että nyt on maatauon paikka ja ne menivät suuren suuren eksoottisen saaren rantaan ja siellä saaren viidakoissa kuului valtavaa tirskutusta...viidakon puut oli täynnä jalokiven hohtoisia erilaisia papukaijoja jotka kirkui siellä …ja puusta toiseen roikkui liaaneissa apinoita ja siellä oli kaikenlaisia outoja eläimiä. Ja arvatkaa mitä ihanaa siellä oli myös?

Lapset: Mmm?

Keskustelu ja kerronta

Outi: Siellä oli valtavasti erilaisia herkullisia hedelmiä. Mitkäs on teistä ihanimpia hedelmiä mitä on?

Jonna: Appelsiini.

Jani: Appelsiini, mandariini.

Satu: Omena, banaani, päärynä.

Outi: Mistäs Riina tykkää?

Riina ei vastaa.

Outi kysyy toisilta lapsilta: Tiedättekste mistä Riina tykkää?

Jonna: Banaanista.

Outi kysyy Riinalta: Tykkäätkö?

Riina nyökkää tuskin havaittavasti.

Outi: Banaanista.

Tuomas aloittaa puhumisen, mutta sanoista ei saa selvää.

Jonna: Mää tykkään kookospähkinästä.

Outi: Joo kookospähkinöitä siellä varmasti kasvoi myös…sen lisäksi siellä kasvoi noita mangoja ja meloneja…

Jonna: Mää tykkään vesimelonista.

Outi: Ja ananaksia ja garamboja ja kiivejä…

Jonna: Mä tykkään…

Outi: Ja ne söivät mahansa aivan pönkköpullolleen siellä viidakossa niitä ihania hedelmiä…Eräänä päivänä ne kulkivat viidakkopokua suoraan viidakon sydämeen ja siellä matkalla…(Outi nuuhkaisee ilmaa)… Takun nenään tuli ihana tuoksu. Se tuoksui makealta ja vähän vaniljalta...(Outi nuuhaisee taas)... vähän … ehkä kiivihedelmältä ja Takku kohotti kuonoaan ja lähti kulkemaan tuoksua kohti.

Jani: Mää tykkään kans no tota mää tykkään suklaasta.

Outi: Joo, ehkä se tuoksui hieman myös suklaalta koska Takku-hedelmä…Takku-hedelmä!!…Takku-leijona törmäsi hedelmäpensaaseen jossa kasvoi tumman violetinsinisiä hieman röpyliäisiä hedelmiä joissa oli kova kiiltävä kuori ja jotka oli sisältä ihanan pehmeitä ja Takku haukkasi sitä…mmm…ihana maku tuli sen suuhun ja se söi ...(Outi ottaa leikisti puusta hedelmän neljä kertaa)…mmm…neljä hedelmää. Eikä se ollut koskaan maistanut mitään niin ihanaa.

Jani: Mää tykkään…

Outi: Sitten taphtui jotain kamalaa. Tiedättekö mitä tapahtui?

Jani: No.

Jonna: Se oli myrkyllinen.

Outi: Se oli myrkyllinen se hedelmä…Se maistui ihanalta ja tuoksui mutta kun Takku oli syönyt ne niin sille akoi tulla kummallinen olo.

Outi huojuttaa yläruumistaan

Outi: Sitä rupesi huimaamaan ja sille tuli kylmä ja sille tuli hiki ja lopulta se kallistui pensaan juurelle ja se oli ihan tajuton. Se oli ihan hirveän huonossa kunnossa.

Outi laittaa Takku-nuken lepäämään lattialle. Jonna silittää Takku-nukkea.

Outi: Tilkku oli aivan hädissään.

Outi-Tilkku: Mitä minun on tehtävä?

Outi: Mitä sen on tehtävä kun eihän se voinut tietää mitä pitäisi tehdä tai mikä sille Takulle edes oli tullut.

Jonna: Mää en ikimaailmassa maistais missään vieraassa maassa mitään sellasta mitä mä en tietäis onko se myrkyllistä.

Siirtymä

Outi: Mutta Takku jäi sen tuoksun ja maun pauloihin ettei se kerinny ajatella sellaisia ja nyt se oli hirveän huonossa kunnossa. Nyt me jätetään Tilkku hetkeksi hoitamaan sairasta Takkua ja tehdään teistä kaksi ryhmää. Jani, ketkä kaksi tyttöä haluat sun kanssa samaan ryhmään?

Jani: Sadun.

Outi: Sadun ja kenet vielä?

Jani: Jonnan.

Outi nousee ylös: Jani, Satu ja Jonna …täällä on teille sänky…Outi näyttää kerrosvuoteen alta vedettävän sängyn…te saatte kaikki olla vuorollanne Takkuja ja Tilkkuja ja mä annan teille petivaatteita ja lääkärin tavaroita ja te saatte hoitaa niitä sairaita Takkuja kuntoon.

Jani: Mä en oo eka Takku.

Jonna: Mää oon.

Satu: Sää oot.

Outi näyttää toisen sängyn Tuomakselle, Riinalle ja Annukalle: Tää on teille.

Draamaleikki: Lääkärileikki

Leikki alkaa. Outi antaa leikkiin tavaroita: lääkärien ja hoitajien takkeja, esiliinoja, lääkkeitä, siteitä jne. Lapset leikkivät. Jonna ja Satu sekä toisessa ryhmässä Riina ovat potilaina. Muut ovat hoitajia. Noin 20 minuutin kuluttua leikkiä aletaan korjata pois. Jonna ja Satu peittelevät Takku-nuken vihreällä huovalla. Outi istuu tilkupeitolle.

Keskustelu ja kerronta

Outi: Tulkaas tänne.

Lapset tulevat istumaan Outin ympärille piiriin. Outilla on Tilkku-nukke kädessään.

Outi: Takku kävi hetki hetkeltä heikommaksi ja huonommaksi. Lopulta se ei enää avannut silmiään ollenkaan ja se makas ihan hiljaa ja se oli ihan kuuma ja se läähätti vaan vähäsen.

Outi läähättää: Tilkku oli ihan epätoivoissaan ja siitä rupesi jo tuntumaan että Takku varmaankin nyt kuolee ja hän jää ihan yksin sinne viidakkoon. Ja Tilkku juoksenteli ympäriinsä kun se ei voinut olla paikoillaan kun se oli niin peloissaan ja silloin se törmäsi siellä viidakossa laiskiaiseen. Se on sellainen viidakon eläin ja Tilkku kertoi laiskiaiselle, mitä oli tapahtunut että Takku söi niitä violetin värisiä

herkkuhedelmiä ja et se on nyt niin huonossa kunnossa…ja laiskiainen osasi kertoa…keskellä, ihan keskellä sitä saarta, korkean mäen huipulla asustaa poppamies. Tiedättekste mikä on poppamies?

Lapset: Ei.

Outi: Poppamies on vähän niin kun semmoinen lääkäri…Se on semmonen tässä tapauksessa sellanen viidakkolääkäri, joka oli alkuasukas, jolla on salattua tietoa yrteistä ja käärmeenmyrkyistä ja sen sellaisista ja laiskiainen kertoi Tilkulle, että poppamiehellä on vastalääke olemassa siihen myrkkyyn mitä niissä hedelmissä oli ...Outilla on lääkepurkki kädessään... ja jossei Takku saa sitä poppamiehen vastalääkettä niin se kyllä kuolee ihan oikeasti.

Lapset ovat aivan hiljaa.

Outi: Tiedättekö mitä?

Jonna: Se saa sen.

Tuomas: Se saa sen.

Outi: Se mies ei ollut ollenkaan kiltti ja ystävällinen. Se oli hirvittävän rahanahne ja häijy ja leikitään semmoinen leikki että ...Outi laittaa Tilkku-nuken lattialle…jätetään pikku-Tilkku tähän.

Outi näyttää lääkepurkkia ja ravistaa sitä: Tää on se vastalääke …Mää en voi näyttää sitä koska tää on sen poppamiehen ...Outi nousee ylös poppamiehen verkkomainen viitta käsivarrellaan…leikitään sellainen leikki että te saatte yksi kerrallaan olla Tilkkuja ...

Outi menee istumaan pyörivään korituoliin:…ja kiivetä vuorelle pyytämään siltä poppamieheltä sitä vastalääkettä kaikki ketkä haluatte.

Annukka: Mää en halua.

Satu: Mää en halua.

Outi kääriytyy viittaan: Loput saa olla katsomossa.

Jani: Mää haluan olla Tilkku.

Outi: Saat olla.

Satu menee istumaan vähän syrjemmälle, pois kuvaruudusta. Tuomas myös.

Satu: Mää haluun kattoo.

Jonna: Määkin.

Outi: Istukaa rauhassa siinä paikalla. Leikitään sellainen leikki että Jani on ensin Tilkku, eikö niin Jani.

Jani myöntäen: Mmm-m.

Draamaleikki: Jani-Tilkku poppamiehen luona

Outi: Sää tulisit sinne…mää olisin se poppamies kun mää oon tällasen poppamiehen näköinen…mää istuisin siellä poppamiehen majassa ja sää tulisit hakemaan sitä lääkettä jooko?

Jani myöntäen: Mmm-m.

Jani nousee. Outi kääriytyy päätä myöten viittaan. Mörisee itsekseen. Jani menee poppamiehen luo, taputtaa kädellään poppamiestä.

Outi-Poppamies huutaa: Mitä!

Jani hätkähtää ja ottaa muutaman askelen taaksepäin. Muut naurahtavat.

Outi-Poppamies: Kuka sinä…?

Jani-Tilkku: Anna sitä lääkettä.

Outi-Poppamies koukistelee sormiaan verkon silmien läpi ja tuijottaa vihaisesti Jania: Kuka sinä olet?

Jani-Tilkku: Tilkku.

Outi-Poppamies: Mitä lääkettä sinä tahtoisit?

Jani-Tilkku osoittaa purkkia: Tota.

Outi-Poppamies: Mistä sinä tiedät mikä tämä on?

Jani-Tilkku: Tiedän vaan.

Outi-Poppamies väntelee käsiään: Minun lääkkeeni ovat hyvin kalliita. Minä en anna sitä sinulle ilmaiseksi.

Satu kikattaa.

Outi-Poppamies karjuu: Se maksaa kymmenen kultarahaa!

Jani-Tilkku paiskaa kädellään rahat leikisti poppamiehen käteen: Mulla on!

Outi-Poppamies katsoo käteensä: Pthyi…pelkkiä jäniksen papanoita!

Satu kikattaa.

Outi-Poppamies: Mene pois sinä kurja jänis!

Jania naurattaa. Hän lähtee pois poppamiehen luota.

Outi ottaa verkon pois päältään: Ja niin se Jani-Tilkku meni. Saitko lääkettä?

Jani: Mää en oo enää.

Outi: Sun ei tartte olla enää. Sää oot Jani. Saiko Tilkku-pupu lääkettä?

Lapset: Ei.

Outi: Haluisiko joku toinen Tilkku-pupu käydä?

Jani viittaa kuitenkin heti: Minä.

Tuomaskin viittaa: Minä.

Jani: Mää uuestaan.

Outi Janille: Saat uudestaan mutta nyt on Tuomaksen vuoro.

Jonna: Mää haluan Tuomaksen jälkeen.

Outi: Joo. Saat olla Tuomaksen jälkeen.

Jani: Sit mää oon Jonnan jälkeen.

Outi Tuomakselle: Peruuta vähän tonne.

Outi kääntyy pyörivällä tuolilla selin ja verhoutuu verkkoon: Ja sit tuu tänne poppamiehen luokse.

Outi: Poppamies istuu majassaan miettimässä synkeitä synkeitä…

Satu ja Jonna siirtyvät katsomossa lähemmäksi Outia.

Jonna: Mää oon Tuomaksen jälkeen.

Outi-Poppamies mutisee itsekseen: Salaisuuksia ja myrkkykaavoja…se on täällä…

Jani käy koputtamassa poppamiestä selkään, vaikka ei ole hänen vuoronsa. Outi luulee että se on Tuomas.

Outi-Poppamies: Mitä?

Tuomas yrittää tulla Janin takaa.

Jani: Minä taas.

Outi Janille: Hei nyt on Tuomaksen vuoro. Muut istuu katsomossa.

Draamaleikki: Tuomas-Tilkku poppamiehen luona

Outi-Poppamies Tuomakselle: Kuka siellä?

Tuomas-Tilkku: Tilkku.

Outi-Poppamies: Mitä sinä tahdot minusta?

Satu tuuppaa Tuomasta lähemmäs poppamiestä.

Tuomas-Tilkku osoittaa lääkettä: Tuota.

Outi-Poppamies: Tiedätkö sinä mikä tämä on?

Tuomas-Tilkku: Tiedän.

Satu istuu aivan Tuomaksen takana, pitää hänen paidanhelmastaan kiinni. Muut lapset ovat myös siirtyneet aivan Tuomaksen taakse.

Outi-Poppamies: Kerro minulle.

Tuomas-Tilkku: Sellanen mikä parantaa.

Outi-Poppamies: Onko sinulla antaa minulle kultaa?

Tuomas-Tilkku: On.

Outi-Poppamies: Tämä on arvokas lääke ja minä en luovu siitä ilman rahaa.

Tuomas-Tilkku antaa leikisti poppamiehen käteen rahaa. Poppamies katsoo kämmeniinsä.

Outi-Poppamies: Hoh, nämähän ovat jäniksen jälkiruokaa! Mene pois sinä surkea jänis!

Tuomas perääntyy kauemmas. Satu myös. Outi riisuu verkon päältään.

Outi: Ja toisellakaan kertaa Tilkku-pupulla ei ollut oikeata lääkettä. Kenen vuoro on nyt?

Jonna on jo valmiiksi mennyt vähän etäämmäs lähtöpaikalle.

Satu: Minun.

Outi: Minä lupasin ensin Jonnan. Jonnan jälkeen on Satu. Jooko? Ootapas kun mä valmistaudun.

Jonna: Joo tää…

Satu pomppii kuin jänis.

Outi-Poppamies mutisee selin loitsua: Myrkyn myrkyn keitän hurjan myrkyn …

Draamaleikki: Jonna-Tilkku poppamiehen luona

Jonna lähestyy kyykkysillään, käy koskettamassa mutisevaa poppamiestä. Satu kirkuu.

Outi-Poppamies hätkähtää ja huutaa: Maa taivas ja piha täällä haisee jäniksen liha! Mitä sinä haluat?

Jonna-Tilkku on kontallaan, osoittaa lääkepurkkia: Tuota lääkettä.

Outi-Poppamies: Tämä on minun kallein vastalääkkeeni hedelmämyrkkyyn.

Jonna-Tilkku: Nii-in.

Outi-Poppamies: Mihin sinä sitä tarvitset?

Jonna-Tilkku: Takku söi niitä marjoja ja se tuli sairaaks.

Outi-Poppamies: Mmm…onko sinulla maksaa minulle 10 kultarahaa tästä vastalääkkeestä?

Jonna-Tilkku: On.

Satu kikattaa.

Outi-Poppamies: Missä?

Jonna-Tilkku antaa poppamiehen käteen leikisti rahaa: Tuossa …vaikka ne onkin leikkirahoja.

Outi-Poppamies: Väärän maan rahoja ja vielä leikkirahoja. Mene pois minun vanhoista silmistäni!

Jonna-Tilkku ryömii pois.

Outi-Poppamies huutaa perään: Sinä jäniksen jälkiruoka!

Satu kirkuu innoissaan ja pomppii paikallaan.

Jani: Minun vuoro uuestaan.

Satu: Ei kun minun.

Outi: Nyt on Satun vuoro.

Jonna tulee takaisin paikalleen.

Jani: Sitten minä tulen.

Draamaleikki: Satu-Tilkku poppamiehen luona

Outi Sadulle: Meeksää tonne kauas…sää voit sitten tulla sieltä mäen alta… mää muutun sillä aikaa poppamieheks, jooko?

Outi-Poppamies kääriytyy verkkoon: Mummuti mummuti mum mum mum mum…

Satu tulee poppamiehen luo, koskettaa häntä ja rääkäisee. Muita lapsia naurattaa.

Outi-Poppamies: Mitä! Kuka sinä olet?

Satu-Tilkku pomppii ja huutaa: Minä haluan sitä lääkettä!

Outi-Poppamies: Mitä lääkettä?

Satu-Tilkku osoittaa purkkia ja karjuu: Tota lääkettä.

Outi-Poppamies: Onko sinulla antaa minulle rahaa?

Satu-Tilkku läpsii käsillään poppamiehen käsiin: Tossa tossa tossa tossa...

Outi-Poppamies: Pthyi! Väärän maan valuuttaa! Et saa. Juokse pois!

Outi-Poppamies kääntyy selin. Satu hähättää ja menee paikalleen katsomoon.

Outin korvakoru on tarttunut poppmiehen verkkoviittaan kiinni.

Outi: Voi mää takerruin kuulkaa mun korvakoruun kiinni.

Jonna tulee oma-aloitteisesti auttamaan.

Jonna: Anna kun mä katon.

Outi pääsee irti itse ennen kuin Jonna ehtii auttaa. Jonna ilmeisesti ehdottaa hiljaa Outille, että hän haluaisi olla poppamiehenä.

Outi: Nyt, tiedättekö mitä? Hei kuunnelkaa. Jonna sanoi että Jonna haluis olla poppamiehenä. Haluaisitko sää tulla?

Jonna: Joo.

Draamaleikki: Jonna poppamiehenä

Jonna kiipeää korituoliin, kääriytyy verkkoon.

Outi: Muistat sitten että tätä ei saa antaa koska niillä ei ole niin paljon rahaa. Poppamies ei saa avata tätä ettei taika…Hei…kuka haluaa olla Tilkkuna?

Jani: Minä.

Tuomas: Minä.

Jani: Minä haluun olla uuestaan.

Outi: No niin peruuta Jani tonne niin me katsotaan täältä kun sä olet.

Jonna on verkon alla.

Outi: Jani-Tilkku tulee.

Jani-Tilkku menee määrätietoisin askelin Jonna-poppamiehen luo ja käy koskettamassa tätä.

Jani-Tilkku: Minä otan sitä lääkettä.

Jonna-Poppamies karjuu: Et saa!

Jani-Tilkku: Sitä lääkettä, minä tarvitsen sitä.

Jonna-Poppamies: Se maksaa. Anna mulle 10 kultarahaa.

Jani-Tilkku lyö kädellään poppamiehen kämmeneen.

Jonna-Poppamies katsoo kämmeniinsä: Väärän maan rahaa! Häivy pois! Pois!

Jania naurattaa. Hän menee vielä poppamiehen luo ja yrittää uudestaan.

Outi: Hei Jani, tuuppa tänne. Haluaako joku käydä ton poppamiehen luona vielä?

Satu ja Tuomas viittaavat.

Outi: Satu.

Jani: Sitten minä oon Satun jälkeen.

Outi vetää lempeästi Janin viereensä istumaan: Katoppas. Tule mun kanssa tänne katsomoon. Sano poppamies kun olet valmis poppamiehenä.

Jani: Sitten mää oon Satun jälkeen.

Tuomas: Ei kun mää.

Jani: Mää.

Outi: Hei sää oot ollu jo kaks kertaa. Tuomas on Satun jälkeen.

Jani: Sitten mää oon poppamiehenä.

Outi: Shhh.

Jonna: Nyt voi tulla.

Satu-Tilkku tulee Jonna-poppamiehen luo ja karjaisee.

Jonna-Poppamies: Kuka sinä olet?

Satu: Anna se lääke.

Jonna-Poppamies: Et saa.

Satu tuijottaa tiukasti poppamiestä.

Jonna-Poppamies: Hyvä on. Saat sen. Saat sen jos annat minulle 10 kultarahaa.

Satu antaa leikisti rahaa.

Jonna-Poppamies: Vääränlaisia, hyi!

Satu menee pois.

Outi: Ei tullut vieläkään. Tilkku on käynyt vaikka kuinka monta kertaa. Ja nyt lähetetään viimeinen Tilkku poppamiehen luokse.

Outi osoittaa kädellään Tuomakselle, että on hänen vuoronsa. Tuomas menee ”lähtöpaikalle”.

Outi: Tilkku alkaa olla jo tosi epätoivoinen koska Takun tila käy hetki hetkeltä huonommaksi ja huonommaksi.

Jonna kääriytyy verkkoon.

Outi Jonnalle: Sano sitten ku oot valmis.

Jonna: Nyt.

Outi huomaa Sadun ja Annukan keikkuvan kerrossängyssä, minne he ovat menneet istumaan. Hän pyytää tyttöjä olemaan keikkumatta, ettei sänky vahingosssa kaatuisi. Tuomas menee poppamiehen luo.

Tuomas: Hahaa!

Outi sanoo hiljaa Janille, joka aikoo mennä kerrossänkyyn: Älä mee sinne. Sitä ei ole tarkoitettu kiipeilyyn…

Jonna-Poppamies: Kuka sinä olet?

Tuomas-Tilkku: Tilkku.

Jonna-Poppamies: Mitä sinä haluat?

Tuomas-Tilkku: Lääkettä.

Jonna-Poppamies: Et saa.

Tuomas-Tilkku: Minä haluan.

Jonna-Poppamies: Jos sinä…

Tuomas-Tilkku: Minulla ei ole!

Jonna-Poppamies:…Anna minulle 10 kultarahaa…

Tuomas-Tilkku: Minulla ei ole sitä antaa!

Jonna-Poppamies: Anna minulle 10 kultarahaa.

Tuomas-Tilkku laittaa leikisti poppamiehen käteen rahaa.

Jonna-Poppamies: Hyiii! Kaniinin papanoita!

Jonna-Poppamies heittää ne leikisti Tilkun päälle. Tuomas-Tilkku lähtee nauraen pois.

Keskustelu ja kerronta

Outi: Ja nyt tullaan kaikki tänne kriisikokoukseen. Tuo ne lääkkeet tänne (Jonnalle). Nimittäin nyt alkaa olla tosi paha tilanne.

Jonna: Hei näytä ne.

Outi: Emmä voi…emmä voi…koska jos mä avaan sen, lääkkeestä katoaa teho. Tiedättekö mitä?

Jani: No?

Kaikki lapset tulevat piiriin lattialle.

Outi: Nyt on tilanne se että Takku-paralla on tosi vaikea tilanne ja Tilkku tietää että nyt ei ole enää kuin muutama tunti aikaa saada se lääke…ja poppamies ei suostu antamaan sitä ilman rahaa ja Tilkulla ei ole rahaa…Mitä silloin oikein pitää tehdä? Mitä täytyy tehdä?

Jani: Kuolee.

Tuomas: Nostaa rahaa.

Outi Janille: Kuka kuolee?

Jani näyttää Takku-nukkea.

Outi: Niin se kuolee jos se ei saa lääkettä.

Tuomas: Sen pitää ottaa pikapankista…

Outi: Viidakossa ei ole pikapankkeja. Miten tää asia nyt selvitetään?

Tuomas: Jos se löytää maasta.

Outi: Nyt sillä ei ole aikaa ruveta etsimään. Ei ole kuin muutama tunti aikaa. Sen on pakko saada ne lääkkeet.

Jani on ryöminyt sängyn alle: Mää löysin jotain…

Outi: Sää löysit jotain?

Jani: Tällasta ainetta.

Outi: Sillä voi helpottaa sen oloa mutta se ei poista sitä myrkkyä.

Jani antaa Takku-nukelle leikisti löytämäänsä lääkettä.

Tuomas: Hei…se parantu! Se aukas silmät!

Outi: Leikitään sellainen leikki että tulee pimeä ja yö ja mä olisin se poppamies ja mä olisin nukkumassa ja te voitte mennä majaan kaikki te Tilkut yhdessä miettimään mitenkä sen läkkeen voisi saada siltä poppamieheltä.

Jonna, Tuomas ja Jani alkavat puhua yhteen ääneen.

Jonna: Kato nostetaan ihan hiljaa sitä verkkoa ja sitten Tilkku ottaa sen lääkkeen ja sitten antaa yhen lääkkeen sille Takulle ja tuo sitten takasin.

Outi: Jonna, onko se varastamista?

Jonna nyökkää.

Outi: Saakos poppamieheltä varastaa?

Tuomas: Ei.

Jonna: Tuuaan se sitten heti takasin.

Draamaleikki: Poppamies nukkuu

Outi: Jaa no…menkää suunnittelemaan tuonne nurkkaan…mä teen yön ja rupean nukkuvaksi poppamieheksi jooko?

Jonna: Kaikki tänne samaan nurkkaan.

Satu menee Jonnan perässä ja komentaa toisia: Tänne.

Outi levittää kankaan lattialle poppamiehen nukkumapaikaksi.

Outi alkaa kertoa ja menee samalla himmentämään huoneen valon:

Outi: Tilkku-pupu peitteli Takun lämpimästi ja lähti hämärtyvään viidakkoon. Jaksa vielä hetki Takku, kyllä apu tulee, se sanoi. Outi menee verkon alle nukkumaan. Nurkasta kuuluu Jonnan puhetta ja toisten lasten kuiskailua; sanoista ei saa selvää. Kuuluu kuiskailua. Jani, Satu, Tuomas ja Jonna tulevat nukkuvan poppamiehen luo. Annukka ja Riina jäävät etäämmälle. Jani käy nykäisemässä poppamiehen verkkopeittoa.

Jonna kuiskaa sähähtäen: Älkää herättäkö!

Outi-Poppamies karjahtaa. Lapset juoksevat kirkuen kauemmas. Poppamies vaipuu uudestaan uneen. Tuomas nykii poppamiestä. Samalla Jani nappaa lääkepurkin poppamiehen vierestä. Lapset kikattavat ja juoksevat karkuun. Tuomas jää vielä vetämään verkkoa nukkuvan poppamiehen päältä. Toiset lapset ovat nurkassa. Poppamies herää ja etsii lääkettään.

Outi-Poppamies huutaa: Missä minun lääkkeeni on!

Lapset tanssivat poppamiehen ympärillä.

Outi-Poppamies seisoo polvillaan ja takoo epätoivoissaan kämmenillään lattiaa: Voi ei! Voi ei!

Tuomas: Minä herätin sinut.

Jonna antaa poppamiehelle jotain: Mutta kato minä annan sinulle arvokasta.

Outi-Poppamies: Mitä sinä annat minulle?

Jonna: Arvokasta.

Outi-Poppamies: Mitä se on?

Jonna: Taikahiekkaa.

Jani: Kakkaa.

Outi-Poppamies Jonnalle: Kiitos! Taikahiekkaa!

Tuomas: Minäkin annan.

Outi-Poppamies: Minä tarvitsenkin tätä minun seuraavaan lääkkeeseeni. Mistä sinä olet löytänyt sitä?

Jonna: Se on minun ihan ikiomaa.

Outi-Poppamies: Kiitos. Minä laitan sen rasiaan ja laitan päivän paistamaan.

Outi käy säätämässä valoja kirkkaammiksi.

Jonna: Saako nyt sitä lääkettä.

Keskustelu ja kerronta

Outi: Tulkaas Takun luokse. Missä se lääke on?

Jonna lähtee hakemaan lääkepurkkia nurkasta. Tuomas antaa sen Jonnalle.

Jonna pomppii kuin jänis ja tuo purkin Outille: Tämä pomppii täällä.

Kaikki istuvat piiriin.

Jonna: Hei mikset sä näytä mitä tuolla on?

Annukka: Näytä mitä siellä on.

Lapset tulevat lähemmäksi nähdäkseen, mitä purkissa on.

Outi avaa purkin. Purkissa on vihreä ja keltainen hedelmäpastilli.

Outi: Täällä on katsokaa kaksi lääkettä keltainen ja vihreä lääke. Kumpi annetaan ensin Takulle?

Jonna: Tuo vihreä.

Outi: Jaha.

Outi antaa vihreän lääkkeen leikisti Takku-nukelle. Lapset ovat tiiviinä rinkinä Takun ympärillä aivan hiljaa. Outi on leikisti syövinään lääkettä ja maiskuttaa suullaan.

Jani: Mää voin syyä.

Outi: Et voi syödä koska Takku saa ne.

Outi: Tilkku odotti. Sitten kuului viisi minuuttia, kymmenen minuuttia, viisitoista minuuttia, kaksikymmentä minuuttia, kaksikymmentäviisi minuuttia, puoli tuntia…silloin…silloin…

Outi-Takku: Aijai…missä minä olen…aijai…

Outi: Takku käänsi kylkeä ja nukkui kolme tuntia ja sitten se pikkuhiljaa ihan pikkupikkuhiljaa Tilkun hyvässä hoidossa rupesi paranemaan. Mutta Takku oli niin kauan heikossa kunnossa että Takun ja Tilkun täytyi pitää siellä Etelämeren saarella syysloma. Sadulla on syysloma, Jonnalla on syysloma, Tuomaksella on syysloma.

Jani: Ja mulla myös.

Outi: Joo, Janillakin on syysloma. Ensi viikolla me ei leikitä Takkua ja Tilkkua vaan jätetään ne syyslomalle sinne. Sit syyslomaviikon jälkeen ne lähtevät taas kohti kadonneen kiven metsästystä. Hienoa että te olitte niin rohkeita ja te saitte sen Takun paranemaan siitä…

Tuomas: Niin me saatiin…me autettiin…

Outi: Niin te autoitte.

Tuomas: Nyt se sanoo varmaankin että kiitos.

Outi ottaa Takku-nuken, nyökkää nukella Tuomakselle.

Outi-Takku: Kiitos.

Tuomas Takku-nukelle: Ole hyvä.

Outi-Takku Janille: Kiitos.

Jani: Ole hyvä.

Outi-Takku Annukkalle: Kiitos.

Annukka: Ole hyvä.

Outi-Takku Riinalle: Kiitos.

Riina ei vastaa.

Outi-Takku Jonnalle: Kiitos.

Jonna: Ole hyvä.

Outi-Takku Satulle: Kiitos.

Satu: Ole hyvä.

Outi: Nyt …me lopetetaan tältä kerralta.

Jonna, Satu, Tuomas, Jani, Riina ja Annukka lähtevät rauhallisesti huoneesta.

3.6 Tilkun perheen vapauttaminen (Tähti-ryhmä)

Draamatuokio 15/16 (10.11.1999)

Anna, Emmi, Jerry, Kalle, Risto, Timo (Ari on poissa)

Aloitus

Tuokion alkupuolella on oltu prinsessan aarrekammiossa, jonne Tilkku ja Takku olivat saaneet prinsessan luvalla mennä hakemaan Tilkun taikakiven. Pimennetyn huoneen kerrossänkyihin on aseteltu aarteita, hopea- ja kultaesineitä, jalokiviä, koruja, aarrearkkuja jne. Pimennetyssä huoneessa lapset ovat tutkineet taskulampun valossa kammion aarteita ja etsineet niiden joukosta taikakiveä. Taikakivi on asetettu sametilla verhoillulle jakkaralle. Taikakivi on timantin muotoinen noin 10 cm korkea kirkas muoviesine, jonka sisällä on nestettä, jossa esinettä heilutettaessa liikkuu värikkäitä kiiltäviä metalli- tai muovipaloja. Kukaan lapsista ei tiedä etukäteen, millainen taikakivi on, sillä siitä on tähän mennessä vain kerrottu. Timo huomaa esineen ja ilmoittaa löytäneensä taikakiven. Outi sytyttää valot. Lapset ja Outi ihastelevat sekä taikakiveä että muita aarteita. Lapset viihtyvät aarrekammiossa tutkimassa esineitä ja tuntuu, että heillä ei ole kiirettä minnekään. Jokainen on koonnut lähelleen kasan mieleisiään aarteita. Parinkymmenen minuutin kuluttua Outi alkaa jatkaa tarinaa.

Siirtymä

Outi: Mutta sitten yhtäkkiä Tilkku ja Takku muistivat miksi ne olivat tulleet sinne aarrekammioon ja niille tuli kiire. Otetaan taikakivi ja lähdetään, sanoivat Tilkku ja Takku.

Timo: Mun pitää viiä.

Kalle: Tikari. Tämä mukaan.

Outi: Hei, me ei voitu ottaa sieltä mitään muuta ja nyt me pannaan ne tähän näin…keskelle…

Lattialle on levitetty tummanpunainen plyysipeitto, jonka päällä lapset ovat tutkineet aarrekammion kalleuksia,

Outi: ..muut aarteet…haikein mielin ja…

Emmi näyttää valitsemiaan koruja: Mulla on näin arvokasta.

Outi: Sulla on niin arvokkaita ja ne kaikki arvokkaat on jätettävä tänne.

Kalle: Hei mää haluun tän tikarin. Emmää vie sitä, en ota kotiin mutta mää piän siitä huolta.

Outi: Kuule. Ne ovat täällä turvassa aarrekammiossa ja…

Kalle: Mä haluun.

Outi: Joo mutta sä et saa nyt.

Toiset lapset keräävät esineitä yhteen kasaan keskelle plyysipeittoa.

Kalle: Kyllä.

Outi: Tulkaas pois siitä punaisen sametin päältä. Outi kokoaa peiton nurkista nyytiksi ja nostaa esineet peiton avulla yhteen alasängyistä. Plyysipeiton alta paljastuu tilkkupeitto.

Emmi: Siellä on alla tilkkumatto.

Keskustelu ja kerronta

Outi: Onneksi se oli siellä alla sillä nyt…

Emmi: Onko se taikonu sen maton sinne mukaan.

Timo tutkii taikakiveä.

Outi: Heidän oli jätettävä prinsessan loisto.

Kalle: Kerran Timollakin on niin määkin haluan omani.

Outi: Mikä Timolla on? Nyt me mennään taikamatolle.

Timo: Tää on mun. Mää löysin.

Kalle: Niin määkin löysin omani.

Timo: Sää et löytänykään taikakiveä.

Outi: Kalle, tuu tänne. Timo, laita se tähän keskelle.

Lapset ovat istuneet peitolle piiriin. Outi ojentaa Kallelle sinisen safiirin (foliomytty), jalokiven, jonka edellisellä kerralla maharadja oli antanut Tilkulle ja Takulle, jotta nämä voisivat vaihtaa itselleen Tilkun taikakiven.

Outi: Viimein vihdoin Tilkku ja Takku löysivät oman taikakiven aarrekammiosta. Oi miten se oli muuttunut matkalla. Tilkku laittoi sen korvaansa ja kuunteli. Outi laittaa kiven korvaansa vasten. Se puhui vieläkin.

Draamaleikki: Taikakivi puhuu

Outi laittaa kiven Timon korvaa vasten. Timo kuuntelee.

Outi: Sanooks se jotain?

Timo pitelee myös kiveä korvallaan, miettii, mutta ei sano mitään. Timo ei tahtoisi antaa sitä seuraavalle.

Anna kuuntelee kiveä: Ei sano mitään. Ei kun sano se…en minä tiedä…

Emmi kuuntelee: En saa selvää.

Kalle kuuntelee myös kiveä.

Risto: Koska tää loppuu?

Outi: Tää loppuu sulta vaikka nyt jos sää haluat.

Risto: En halua.

Outi: Niin sun täytyy vaan uskoa että tää loppuu silloin kun on sen aika.

Outi Emmille: Sanoiko se sinulle jotain?

Emmi: Sanoi että mää voin ottaa noita koruja ihan vähäsen.

Outi: Mitä Kalle se sanoi sulle?

Kalle ojentaa kiveä Ristolle, vaikka Jerry olisi piirissä seuraava. Jerry ottaa kiven Kallelta.

Kalle: Mää annoin sen Ristolle.

Outi: Risto saa sen mutkan kautta.

Kalle: Se sanoi että…

Jerry: Mulle se ei sanonu mittään.

Kalle: Ei sitten mullekaan.

Risto kuuntelee kiveä. Ei sano mitään.

Anna kuuntelee kiveä: Mullekin se sanoi saman kuin Emmille.

Outi: Jos…sanooko se Ristolle jotain?

Timo: Mulle sano että kiitos kun otit minut ja voit ottaa vähän korujakin.

Kalle: Mulle sanoi että ota tikari mukaan.

Outi: Niinkö? Mutta Tilkku ja Takku eivät ehtineet hakea koruja sillä..

Outi ottaa Kallen kädessä olevan sinisen safiirin.

Outi: Sillä sillä hetkellä kun Tilkku ojensi sinisen safiirin prinsessalle, prinsessa rypisti otsaansa, hieroi silmiään ja sanoi...

Outi pitää Tilkku-nukkea kasvojensa edessä...

Outi-Prinsessa: Sinähän muistutat todellakin …meidän Kuninkaallisessa Eläintarhassamme…

Pojat kinastelevat hiljaa taikakivestä. Timo ottaa sen. Outi seuraa hetken poikia ja jatkaa.

Outi-Prinsessa:…meidän Kuninkaallisessa Eläintarhassamme on juuri tuollaisia eläimiä kuin sinä olet. Ne tulivat tänne muutamia aikoja sitten. Kokonainen perhe ja ne puhuvat koko aika jostain Tilkusta.

Outi ottaa Timolta taikakiven ja nostaa sen korvalleen.

Outi: Mitä se tarkoittaa, kysyi Tilkku taikakiveltä ja (Ouri kysyy lapsilta) tiedättekö mitä taikakivi vastasi.

Kalle: Mmm-m?

Outi-Taikakivi: Sinun perheesi on Kuninkaallisessa Eläintarhassa. Sinun kadonnut perheesi on Kuninkaallisessa Eläintarhassa.

Siirtymä

Outi: Nyt me leikitään sellainen leikki että Tilkku ja Takku lähtevät yöllä salaa pensasaidan alta Kuninkaalliseen Eläintarhaan jossa oli monta monta häkkiä erilaisia eläimiä. Risto, toi on sun häkki, mikä eläin sä olet? Outi osoittaa yhtä alasänkyä.

Risto: En minä tiiä.

Outi: Meeppäs tonne miettimään jos sulle tulis mieleen mikä eläin sä oot.

Risto: En minä taho mennä…joku muu…

Outi: Kaikki menee omiin häkkeihin…täällä on kaikille oma häkki.

Risto: Ai.

Kaikki lapset lähtevät etsimään itselleen sopivaa häkkiä.

Kalle kiipeää yläsänkyyn: Mä meen tänne.

Outi: Ei kun alas. Alasänkyihin. Niissä häkeissä on myös katot. Kaikille oma häkki.

Kalle yrittää mennä Riston kanssa samaan häkkiin.

Outi: Kaikille eläimille on oma häkki. Siellä on monta häkkiä vapaana vielä.

Draamaleikki: Tilkku yöllä eläintarhassa

Outi käy himmentämässä valot. Huone pimenee. Outi kulkee taskulamppu kädessään eläintarhassa.

Outi: Eläimet nukkuvat jo. On yö. Tilkku ja Takku hiipivät pensasaidan alta.

Outi-Tilkku valaisten Emmin häkkiä: Hui miten täällä on pelottavaa. Kuka sinä olet?

Emmi: Minä olen norsu. Minä en tee pahaa.

Outi-Tilkku: Etkö?

Emmi-Norsu: En.

Häkeistä kuuluu eläinten murinaa ja karjahtelua.

Outi-Tilkku: Oletko sinä nähnyt minun näköisiä pieniä jäniksiä?

Emmi-Norsu: Olen, yhden.

Outi-Tilkku: Yhden? Missä se on?

Emmi-Norsu: En minä tiedä. Se lähti jonnekin. Ei kun niitä olikin kaksi, jotka lähti.

Outi-Tilkku: Ahaa.

Timo lähtee omasta häkistään liikkeelle.

Outi: Eläimet pysyvät häkeissään, Timo.

Emmi-Norsu: Minä olen tosi kiltti norsu.

Outi-Tilkku: Kiitos Norsu kun kerroit minulle. Huii…mikä se oli?

Emmi-Norsu: Niitä oli kolme.

Outi-Tilkku: Kolme? Kiitos tiedosta kiltti Norsu.

Outi valaisee taskulampulla Kallen häkkiä.

Outi-Tilkku: Kuka sinä olet?

Kalle kähisee: Pantteriii…

Emmi-Norsu: Älä mene pantterin luokse, se on tosi kiukkuinen!

Outi-Tilkku: Hei Pantteri. Oletko sinä nähnyt täällä pieniä jäniksiä?

Kalle-Pantteri: Olen.

Outi-Tilkku: Missä he olivat?

Kalle-Pantteri: Ne olivat tuossa kerran muuta ne lähti pois.

Outi-Tilkku: Pois? Montako niitä oli?

Kalle-Pantteri: Niitä oli seitsemän.

Outi-Tilkku: Seitsemän! Ihan niin kuin minun äitini ja isäni ja viisi siskoa!

Kalle-Pantteri: Niitä oli varmaan kaksitoista.

Outi-Tilkku: Hyvänen aika! Olenko minä saanut lisää siskoja ja veljiä?

Kalle-Pantteri: Tai siis kaksikymmentä.

Outi siirtyy Jerryn häkille.

Outi-Tilkku: Kuka sinä olet?

Jerry: Pantteri.

Outi-Tilkku: Lisää panttereita! Oletko sinä nähnyt jäniksiä?

Jerry-Pantteri: En.

Outi siirtyy Riston häkin luo.

Outi-Tilkku: Kuka sinä olet?

Risto: Pantteri.

Outi-Tilkku: Onko tämä pantteriosasto. No oletko sinä nähnyt täällä jä-jä-jäniksiä?

Risto-Pantteri: Olen.

Outi-Tilkku: Missä ne ovat?

Risto-Pantteri osoittaa yhtä häkkiä: Ne ovat tuolla.

Outi-Tilkku: Aha.

Outi valaisee Annan häkkiä.

Outi-Tilkku: Kuka sinä olet?

Anna: Leijona.

Outi-Tilkku kauhuissaan: Aaaah!

Emmi-Norsu: Elä mene leijonan luokse. Se puree.

Outi-Tilkku: Minä kysyn täältä kaukaa. Oletko nähnyt jossain päin jäniksiä?

Anna-Leijona osoittaa: Tuonne päin loikki.

Outi valaisee Timon häkkiä.

Outi-Tilkku: Kuka sinä olet?

Timo: Sapelihammastiikeri.

Outi-Tilkku: Sapelihammastiikeri! Aina vain pahenee!

Timo tirskuu.

Outi-Tilkku: Oletko sinä nähnyt täällä jäniksiä?

Timo-Sapelihammastiikeri: Kyllä minä olen nähnyt tuhat jänistä.

Emmi-Norsu: Tule minun luokseni.

Keskustelu ja kerronta

Outi: Ja niin…Risto…Risto…laita tuosta valot päälle. Tulkaas tänne matolle.

Risto käy sytyttämässä valot ja tulee matolle istumaan.

Risto: Mä olin eka.

Kalle käy hakemassa sinisen safiirin sängystä, jonne aarrekammion tavarat on kerätty.

Outi: Kalle kulta, se annettiin prinsessan aarrekammioon. Ole hyvä ja vie se sinne.

Kalle naurahtaa hieman nolona ja vie safiirin takaisin muiden aarteiden joukkoon.

Timo: Missä se meiän taikakivi on?

Outi: Taikakivi tulee näyttämölle kun sitä tarvitaan., mutta nyt minä tarvitsen teidät tänne neuvonpitoon.

Lapset tulevat Outin luo. Timo ja Kalle nahistelevat.

Outi: Tilkku ja Takku tapasivat eläintarhassa yöllä …

Risto: Kanin.

Outi: Ei kanin vaan paljon pelottavia eläimiä: tiikerin, leijonan, sapelihammastiikerin ja yhden ystävällisen norsun.

Lapset: Pantterin.

Risto: Pantterin.

Timo: Ja yläkerrassa oli tuhat lasta.

Outi: Ja tuhat jäniksen lasta.

Timo: Niin tuolla ylhäällä…

Outi: Ja Tilkku sai Takun kanssa selvitettyä että …

Timo: Ne pysyi siellä ylhäällä kun tää vaan …Timo kaapii käpälillään ja hyppii tiikerimäisesti ylöspäin, karjahtelee.

Outi katselee hetken Timon esitystä.

Outi vakavasti: Timo. Lähdetkö sä pois täältä? Mää en jaksais tänään vöyhöttää kun mä haluaisin mennä tarinassa eteenpäin.

Risto: Tähän menee aikaa.

Outi: Menee aikaa siihen…Tilkku ja Takku päättivät mennä eläintarhan johtajan luokse pyytämään että se vapauttaisi sen isin ja äidin sieltä eläintarhasta.

Draamaleikki: Eläintarhan toimistossa 1

Outi: Nyt tulis aamu.

Kalle on haukottelevinaan.

Outi: Te olette Tilkkuja ja Takkuja.

Kalle: Minä oon Takku.

Outi: Minä olen eläintarhan kiireinen johtaja ja …mitä teidän pitää pyytää?

Timo: Että voisko se vapauttaa iskän ja äiskän.

Outi: Eläintarhan johtaja menee toimistoonsa. Se on siellä kiireinen ja kun te olette koonneet tarpeeksi rohkeutta, te voitte tulla sinne eläintarhan johtajan toimistoon kysymään sitä asiaa.

Outi nousee laittamaan toimistoa kuntoon. Lapset nousevat myös seisomaan.

Outi: Nyt ei oo vielä virka-aika. Outi asettaa pallin paikalleen ja hakee yläsängystä huivin.

Timo hähättää. Outi rykii tärkeilevästi, istuu tuolille ja solmii huivia kaulaansa. Lapset tulevat ryhmänä Outin luo.

Lapset: Päivää…päivää…voisitteko vapauttaa ne…

Outi-Johtaja: Mitä!…Jänikset…

Anna-Tilkku: Meidän perheen jänikset.

Timo kiipeää yhteen kerrossänkyyn. Kalle ja Jerry juoksevat huoneessa.

Outi, Kallelle, Timolle ja Jerrylle: Anteeksi nyt, tämä homma ei ole nyt…

Pojat tulevat kuuntelemaan Outia.

Outi-Johtaja kohentaa solmiotaan: Minun toimistossani on vapaana kulkevia eläimiä! Mitäs tämä homma on… onko tämä jonkinlainen kapina vai? Outi-Johtaja nousee tuolille seisomaan.

Emmi-Tilkku: Sinun pitää vapauttaa meidän perheemme kun ne ovat kaikki vankeina.

Outi-Johtaja: Oletteko te joitain luonnonsuojelijoita vai?

Timo: Ite oot.

Kalle: Ite oot kakka.

Kallekin on kiivennyt sänkyyn. Timo ja Jerry ovat liikkeellä. Anna, Emmi ja Risto ovat johtajan puheilla.

Emmi-Tilkku: Me ollaan jäniksiä ja me tultiin hakemaan perhettämme.

Outi-Johtaja: Mitäs teillä on antaa minulle siitä vastineeksi?

Jerrykin on kiivennyt sänkyyn.

Ourti-Johjaja: En kai minä ilmaiseksi vetonaulojani…

Kalle käy takaa päin sohaisemassa Outia.

Pelisääntöjen tarkistaminen 1

Outi laskeutuu pallilta ja riisuu solmion kaulastaan: Nyt minä lopetan tämän tähän. Kalle Kärkkäinen. Sä voit lähteä pois täältä. Samoin Timo. Anteeksi. Minä en ole nyt eläintarhan johtaja vaan Outi Äkäinen. Tule Kalle alas sieltä. Timo ja Jerry ovat jo tulleet alas sängyistä. Tulkaa tähän näin. Pojat seisovat Outin edessä. Mä olen nyt oikeasti kyllästynyt Kalleen ja Timoon. Jollette nyt jaksa niin te lähdette ulos ja tämä oli viimeinen varoitus. Haluatteko te jatkaa tätä hommaa? Kalle katsoo Timoa. Timo nyökkäilee. Silloin te toimitte niin kun mä toivon. Nyt mä en haluu että te riehutte ja kiipeilette sänkyihin silloin kun meillä on menossa sellainen tilanne että Tilkut ja Takut olivat tulossa eläintarhan johtajan luokse. Voidaanko me jatkaa siitä…Mä toivon että te ette kiipeile sänkyihin, koska eläintarhan johtajan toimistossa ei ole sänkyjä. Outi sitoo solmion kaulaansa.

Draamaleikki: Eläintarhan toimistossa 2

Outi: Sillä johtajalla oli hieno purppurainen virkasolmio ja se meni virkatuolillensa istumaan ja sitten ovelta kuului koputus.

Emmi, Anna ja Timo koputtavat sängyntolppiin. Muut lapset seisovat ryhmässä mukana.

Outi-Johtaja: Sisään. Päivää.

Outi-Johtaja nousee pallille seisomaan.

Outi-Johtaja: Mitäs tämä tällainen että eläimet tulevat toimistoon ihan ilman häkkejä.

Lapsia naurattaa.

Emmi-Tilkku: Me tulimme hakemaan meidän perhettämme.

Outi: Mitä perhettä?

Emmi-Tilkku ja Anna-Tilkku: Jänisperhettä.

Kalle keikkuu sängyn tolpassa: Tiikeriperhettä, hähää…

Pelisääntöjen tarkistaminen 2

Outi: Kalle Kärkkäinen. Nyt sulta loppui tämä tähän. Ole hyvä mene ulos. Ensi perjantaina tervetuloa takaisin. Outi ottaa kädestä Kallea ja saattaa hänet eteiseen. Toiset päiväkodin lapset ovat ulkoilemassa pihalla.

Outi: Musta tuntuu että sä jaksat silloin olla paremmin. Kalle ei vastustele. Hän on kuitenkin hieman hämmästyneen näköinen. Eteisessä toinen aikuinen ottaa Kallen vastuulleen. Outi sulkee oven ja palaa tuolille.

Draamaleikki: Eläintarhan toimistossa 3

Outi-Johtaja: No niin…siis jänisperhettä. Mutta enhän minä voi sellaista vapauttaa…minähän elän sillä että ihmiset tulevat niitä katsomaan ja maksavat siitä rahaa. Se on minulle hyvin kallisarvoinen jänisperhe.

Timo-Tilkku: Mutta meitä on vaan kaksi.

Outi-Johtaja: Niin? Miten se tähän liittyy? Nyt minä tiedän. Onko teillä maksaa minulle jotain arvokasta. Esimerkiksi se kuulu prinsessan jalokivi. Jos annatte minulle taikakiven, vapautan perheenne.

Emmi-Tilkku: Annetaan me mutta missä se on? Emmi kutsuu lauleskellen: Taikakivi... tule esiin...

Outi neuvoo samalla tavalla lauleskellen: Se on tuolla vihreässä pinnasängyssä…

Kaikki lapset lähtevät hakemaan kiveä sängystä. Jerry ehtii ottaa kiven.

Timo-Tilkku: Mää annan sen. Jerry antaa kiven Timolle.

Outi-Johtaja: Minusta tulee rikas…minusta tulee rikas…hohooo…

Timo antaa kiven eläintarhan johtajalle.

Outi-Johtaja: Annoitteko te minulle tämän taikakiven?

Emmi-Tilkku: Ei.

Outi-Johtaja: No tässä on tämä kivenne niin minä pidän perheenne täällä ja voitte jatkaa matkaanne. Voitte lähetellä perheellenne postikortteja ja viettää mukavaa elämää.

Emmi-Tilkku: Käykös sinulle jos me annetaan sinulle jotakin muuta?

Outi-Johtaja: Kyllä minä mielelläni ottaisin tämän. Mitä muuta teillä olisi tarjolla?

Emmi-Tilkku: No taikakivi…ei taikakivi kun sellanen kristalli…otatko sen?

Outi-Johtaja: En. Minä haluan nimenomaan tämän.

Emmi-Tilkku: Sinähän voit tulla käymään aina meillä ja silloin lainata.

Outi-Johtaja: Ei. Teidän on nyt päätettävä.

Outi ottaa huivin kaulastaan ja istuu tuolille.

Kerronta ja lasten kokous

Outi: Ja tiedättekö mitä? Sillä hetkellä Tilkku ja Takku päättivät kuunnella sitä taikakiveä. Niistä tuntui tosi vaikealta luopua siitä…uskotteko…sillä hetkellä...

Risto: Kun ne oli just saanu sen.

Outi: Niin…ne oli juuri saaneet sen ja nyt niitten pitäis luopua siitä. Ja ne katselivat taikakiveä ja ne panivat sen korvalleen. Ja silloin taikakivi sanoi hyvin hyvin pienellä äänellä: Tilkku ja Takku, teidän täytyy nyt ihan itse päättää ja valita. Ottakaa tämä ja menkää tuohon matolle ja päättäkää mitä te teette.

Lapset menevät istumaan tilkkupeitolle ja kuiskuttelevat keskenään, pitävät kiveä korvallaan. Risto kuiskaa Timolle jotain. Lapset nousevat, menevät ryhmänä Outin luo.

Outi: Olenko minä nyt eläintarhan johtaja.

Risto: Olet.

Draamaleikki: Eläintarhan toimistossa 4

Outi: Odottakaas kun mä solmin mun virkasolmioni. Outi solmii huivin kaulaansa ja nousee tuolille seisomaan. No niin rakkaat eläimet. Vapautanko minä teidän perheenne vai…?

Emmi: Et sinä vapauta kun me ei anneta sulle tuota.

Emmi näyttää kiveä.

Outi-Johtaja: No…hyvää matkaa sitten. Jatkakaa onnellisina elämäänne.

Lapset lähtevät ryhmänä pois eläintarhan johtajan luota ja puuhailevat jotain sänkyjen luona. He kikattelevat iloisena ja lallattavat: Tittidii... Risto hakee pehmojäniksen sängystä.

Risto: Kiitos perheestä!

Outi: Kävittekö…

Timo: Me varastettiin se.

Outi: Kävittekö te ryövääämässä ne?

Lapset nauravat: Joo.

Outi: No niin tulkaas sitten tänne.

Keskustelu ja kerronta

Timo: Kiitos perheestä.

Outi: Miten te teitte sen? Vapautitteko te salaa sen Tilkun perheen sieltä?

Timo: Joo. Kato kun…

Outi: Istu alas. Mä haluun kuulla.

Timo: Joo kato me pantiin lukkoon tämä kärki...Timo näyttää taikakiven terävää huippua... ja aukastiin se ja lähettiin…

Outi: Jaa…siis te päätitte pitää taikakiven itsellä. Mutta mitä eläintarhan johtaja teki kun se huomasi että kokonainen perhe oli karannut. Tässä on äiti-Tilkku .

Outi sitoo huivin Riston tuoman pehmopupun päähän.

Outi: Se oli tullut jo ihan vähän mummon näköiseksi. Sillä oli huivikin päässä.

Lapset tirskuvat.

Outi-Äiti: Rakas poikani Tilkku.

Outi suukottaa pupulla jokaista lasta. Lapsia naurattaa.

Outi-Äiti: Oi miten ihanaa nähdä sinua ja oi miten ihanaa olla jälleen vapaana.

Outi tekee pupulla kuperkeikan. Lapsia naurattaa.

Outi: Mitä ne teki sen jälkeen kun ne oli vapautuneet sieltä?

Timo: Ne lähti omaan kotiin.

Outi: Miten ne meni?

Lapset yhdessä: Taikamatolla.

Outi: Taikamatolla.

Timolla on taikakivi käsissään.

Outi: Mahtuivatko ne kaikki siihen taikamatolle?

Timo, Emmi ja Anna: Kyllä.

Outi: Hyvänen aika.

Emmi: Tilkkukin pitää ottaa. Missä se on? Emmi lähtee etsimään Tilkku-nukkea. Outi nousee ja katselee ympärilleen.

Outi kutsuu: Tilkkuu ja Takkuu...

Emmi huomaa nuket: Minä tiedän missä se on.

Emmi, Timo ja Jerry lähtevät hakemaan Tilkku-nukkea. Risto ja Anna jäävät istumaan. Lapset tulevat takaisin piiriin mukanaan Tilkku-, Takku- ja Pomperipossu-nuket.

Emmillä on Tilkku-nukke: Minä olen tutustunut uusiin kavereihini.

Outi-Emo: Ahaa. Ketä uusia kavereita sinulla on? Timon kädessä on Pomperipossu ja Jerryllä Takku.

Timo-Possu: Sinä ja minä…

Outi-Äiti: Porsas. Päivää porsas.

Timo-Possu: Päivää.

Outi-Äiti: Kukas tuo karvainen kaveri on?

Emmi-Tilkku: Se on Takku. Se on ihana kanssa.

Outi-Äiti: Päivää Takku.

Tilkku-nuken otsapanta on luiskahtanut irti.

Emmi: Voi panta! Ota pois se, sanoi äiti.

Jerry on antanut Annalle Takku-nuken.

Anna liikuttelee sitä ja äänteleе samalla.

Outi: No niin ...Outi ottaa nuket syliinsä... Ja tiedättekö mitä?

Timo: Jee, me löydettiin taikakivi. Jee mä löysin.

Outi: Mä haluaisin kyllä tietää nyt mitä siellä eläintarhassa sitten tapahtui kun …kun tota…te olitte…olitte tuota…

Emmi: Kato me taiottiin se tuolla taikakivellä niin että…

Timo puhuu Emmin päälle: Ei kun me pantiin vaan kaikkiin reikiin ja avattiin sitten..

Emmi: Me taiottiin toisia jäniksiä sillä kivellä…villejä jäniksiä…

Outi: Ahaa

Outi katsoo Timoon: Kuulitsä mitä Emmi sanoi että te taioitte villejä jäniksiä tilalle ja kukaan ei huomannut mitään.

Risto Tilkku-nukke kädessään Jerrylle: Tilkku käy pissillä…psss..

Jerry naurahtaa.

Lopetus

Outi: Ja nyt ohjelmassa seuraa viimeinen osa. Mä paan Tilkun, Takun ja äitin lentävälle matolle tonne sänkyyn ja...Outi katsoo Timoon..Anna taikakivi tänne myös. Outi kerää tilkkupeiton ja nuket ja vie ne sänkyyn.

Timo: Kukahan löytää Nalle-Tilkuista? Mä löysin täältä. Timo näyttää, missä kohti taikakivi oli ollut.

Outi: No niin… mä laitan nämä tonne yläsänkyyn matkustamaan.

Emmi: Onko niillä toinen taikakivi sitten niille toisille?

Outi: Kuule…se ratkeaa sitten tänään kun ne tulee ne toiset. Te ette saa hiiskua niille sanaakaan. Nyt seuraa ohjelmassa sellaista että te saatte lähteä ulos. Timo, Jerry ja Risto ovat jo ovella…kuuntele Timo vaihtoehto…tai minulla on värejä, liituja ja vettä ja te saatte tehdä tämän päivän seikkailusta kuvia. Jerry ja

Risto lähtevät ulos. Timo, Anna ja Emmi jäävät maalaamaan. He maalaavat kuvia korukammiosta ja taikakivestä.

3.7 Tilkun perheen vapauttaminen (Nalle-ryhmä)

Draamatuokio 15/16 (10.11.1999)

Annukka, Jani, Jonna , Milla, Satu, Tuomas (Riina on poissa)

Draamatuokion alkupuolella on oltu prinsessan aarrekammiossa, jonne Tilkku ja Takku olivat meneet prinsessan luvalla hakemaan Tilkun taikakiven. Pimennetyn huoneen kerrossänkyihin on aseteltu aarteita, hopea- ja kultaesineitä, jalokiviä, koruja, aarrearkkuja jne. Pimennetyssä huoneessa lapset ovat saaneet taskulampun valossa tutkia kammion aarteita ja etsiä taikakiveä. Taikakivi on asetettu sametilla verhoillulle jakkaralle. Taikakivi on timantin muotoinen, noin 10 cm korkea kirkas muoviesine, jonka sisällä on nestettä, jossa esinettä heilutettaessa liikkuu värikkäitä kiiltäviä metalli- tai muovipaloja. Kukaan lapsista ei tiedä etukäteen, millainen taikakivi on, sillä siitä on tähän mennessä vain kerrottu. Taikakivi on löytynyt ja sen jälkeen lapset ovat saaneet tutkia rauhassa aarrekammion kalleuksia. Outi on kutsunut lapsia istumaan tilkkupeiton päälle. Outilla on taikakivi kädessään. Lapset katsovat sitä.

Keskustelu ja kerronta

Outi: Kuninkaantytär oli hiotuttanut sen kuninkaallisella kultasepällä ja siihen oli porattu reiät että sen saisi kiinnitettyä…tuohon… tiaraan (asettaa taikakiveä otsalleen). Mutta koska se oli niin hyväsydäminen se prinsessa, se vaihtoi sen siihen vihreään safiiriin.

Jonna: Vihreään?

Outi: Siniseen. Mä sanoin väärin…Ja ojensi Tilkulle ja Takulle niiden ikioman taikakiven. Silloin tapahtui tosi kummallista. Outi ottaa Tilkku-nuken. Tällaista voi tapahtua vain saduissa.

Milla: No?

Outi: Prinsessa katsoi Tilkkua, hieraisi silmiään ja sanoi että ei voi olla totta! Sinähän muistutat aivan niitä jäniksiä, jotka ovat meidän kuninkaallisessa eläintarhassamme. Ne tulivat sinne jokin aika sitten ja ne puhua pulputtavat vain koko aika jostakin Tilkusta.

Milla: Siis ne olivat ne jotka olivat kadonneet!

Outi: Hyvänen aika. Ja arvatkaa mitä tapahtui.

Outi: Tilkku ja Takku päättivät tietenkin siltä seisomalta lähteä kohti eläintarhaa, mutta koska oli ilta, eläintarha oli jo suljettu ja se oli lukossa ja oli jo ihan pimeä niin arvatkaa mitä Tilkku ja Takku tekivät.

Milla, Jonna, Tuomas: No?

Outi: Ne hiipivät salaa pimeään eläintarhaan pensasaidan alta…

Siirtymä

Ja nyt te saatte olla eläintarhan eläimiä häkeissä. Katsokaa…alasängyt ovat kaikkien eläimien omat häkit. Menkää kaikki omaan häkkiinne…minä teen tänne yön…alasänkyihin.

Outi: Älkää menkö sinne aarrekammiosänkyyn (se, johon edellisen leikkivaiheen tarvikkeet on nostettu). Täälläkin on monta häkkiä vapaana.

Lapset etsivät itselleen häkin. Outi ottaa puhuessaan tilkkupeiton lattialta.

Jani: Mä meen tänne ylös.

Outi: Ei kun alasänkyihin. Alasängyt on nyt käytössä.

Tuomas: Mihin mä meen?

Outi: Tuomas, tuolla on vapaa häkki. Satu, Jani, Jonna, Annukka ja Milla ovat jo häkeissään. Mä teen yön sitten kun kaikki eläimet ovat selleissään. Oletteko te valmiina?

Lapset: Ollaan.

Outi: Jonna, oletko valmis?

Jonna: Oon.

Jani: Kuka on Takku ja Tilkku?

Outi: Kuuntele Jani tarkasti nyt. Outi sammuttaa samalla valot.

Draamaleikki: Tilkku yöllä eläintarhassa

Outi: Minä olen Tilkku ja sinä olet se eläintarhan eläin joka haluat. Voit olla hurja tai kiltti. Tilkkua pelottaa.

Huone on pimeä, mutta lasten äänet ovat tunnistettavissa.

Jani: Mää oon susi.

Outi: Joo. Tilkku tulee.

Tuomas: Mä oon kettu.

Outi: Shhh…

Milla: Mä oon kettu.

Outi: Mä olen nyt Tilkku ja... Outi muuttaa ääntään... minä tulin sinne eläintarhaan keskellä yötä.

Jonna: Mä oon kettu.

Outi-Tilkku: Pelkkiä kiiluvia silmiä.

Jani: Määkin oon kettu.

Tuomas: Mää oon kissa.

Milla: Pupu.

Outi-Tilkku liikkuu pimeässä huoneessa taskulamppu kädessään.

Outi: Hei. Hyvää yötä. Huiiii…

Kuluu murinaa, karjahtelua, lapset ääntelevät. Outi-Tilkku valaisee yhtä häkkiä.

Outi-Tilkku: Hui…kuka sinä olet?

Milla: Pupu pupu pupu pupu…

Lapset tekevät eläinten ääniä.

Outi: Olkaa hiljaa. Minä aion kysyä tältä eläimeltä kuka sinä olet.

Tuomas-kissa: Mau.

Outi-Tilkku: Anteeksi, mutta oletko nähnyt tämän näköistä pupua täällä eläintarhassa?

Tuomas-kissa: Olen.

Outi-Tilkku: Oletko?

Tuomas-kissa: Oon. Se on tuolla.

Outi-Tilkku valaisee viereistä häkkiä: Hui…kuka sinä olet?

Milla-Pupu: Pupu.

Outi-Tilkku: Kuka?

Milla-Pupu: Pupu. Minä olen yksi teidän …minä muistan sinua…

Outi-Tilkku: Oletko sinä minun veljeni?

Milla: Joo.

Outi-Tilkku: Ja sinä olet siellä häkissä!

Milla-Pupu: Joo, meidät pantiin erilleen.

Outi-Tilkku: Teidät pantiin erilleen! Voi miten surullista! Onko sinua kohdeltu täällä hyvin?

Milla-Pupu: On.

Viereisistä häkeistä kuuluu eläinten ääniä. Outi-Tilkku valaisee seuraavaa häkkiä ja alkaa pomppia iloisena.

Outi-Tilkku: Kuka sinä olet? Oletko sinä minun pikkusiskoni? Minä olen saanut pikkusiskon! Hauska nähdä! Oletteko te kaikki täällä eläintarhassa? Outi-Tilkku valaisee seuraavaa häkkiä. Kuka sinä olet? Oletko sinä meidän sisaruksiamme?

Satu-Pupu: Joo.

Outi-Tilkku: Voi miten ihanaa nähdä sinut täällä. Onko sinua pidetty hyvin täällä eläintarhassa?

Satu-Pupu: Ei.

Outi-Tilkku: Mitä sinulle on tehty?

Satu-Pupu: Minut syötetään huomenna.

Outi-Tilkku: Sinut syötetään huomenna? Kenelle?

Satu-Pupu: Prinsessalle.

Outi-Tilkku: Prinsessalle! Apua! Outi-Tilkku valaisee seuraavaa häkkiä. Kuka sinä olet?

Annukka-Pupu: Pupu.

Outi-Tilkku: Oletko sinä minun veljeni vai sisareni?

Annukka-Pupu: Veljesi.

Outi-Tilkku: Ihanaa nähdä. Ikävää kun tässä on nämä kalterit välissä. Minä tulen huomenna ja yritän vapauttaa sinut.

Jonna-Pupu: Minutkin syötetään huomenna kuninkaan pojalle.

Outi-Tilkku: Apua! Mitä minä teen? Minä en anna teitä syöttää kenellekään. Luottakaa minuun. Minulla on vaikutusvaltaisia ystäviä. Outi-Tilkku valaisee seuraavaa häkkiä. Kukas sinä olet?

Jani: Pöllö.

Häkeistä kuuluu eläinten ääniä.

Outi-Tilkku: Huii…

Lapsia naurattaa.

Outi-Tilkku: Hauska tavata pöllö, mutta nyt minun on kiirehdittävä sillä minun sukulaiseni aiotaan syöttää huomenna prinsessalle.

Jani: Tiedätsää...

Outi-Tilkku: Mitä?

Jani: Kun minut syötetään niin minä potkasen niitä.

Keskustelu ja kerronta

Outi: Ahaa…Ja nyt…tulkaa tänne keskelle.

Outi sytyttää valon.

Outi: Pannaan tilkkumatto…

Lapset tulevat välittömästi istumaan peitolle.

Outi: Hyvänen aika…Mitä se Tilkku ja Takku kuulivat siellä?

Tuomas: Minulla ei ole paikkaa.

Outi näyttää: On. Ota sä toi paikka...Tilkku ja Takku kuulivat että eläintarhassa oli kaikki… Tilkun isi ja äiti ja sisarukset ja ne meinataankin panna prinsessalle paistiksi.

Jonna-Pupu: Niin ja mut meinattiin laittaa prinssin pojalle.

Outi: Joo…Tiedättekö mitä Tilkku ja Takku päättivät?

Milla: No?

Outi: Ne päättivät että heti kun eläintarhan johtajan virka-aika alkaa, ne menevät sinne eläintarhan johtajan toimistoon puhumaan sille johtajalle. Mitähän se sanoo sille? Tiättekste?

Milla: No että … miks ne otti ne vangiks ja niitten pitää heti vapauttaa.

Draamaleikki: Eläintarhan toimistossa

Outi: Tehään niin …mä rakennan tuohon …huiskis…eläintarhan johtajan toimiston ja mä olen eläintarhan johtaja.

Milla: Joo.

Outi solmii huivia kaulaansa: Hienossa violetissa virkasolmiossa.

Milla: Sitten?

Outi: Sitten minä huudan että toimisto auki ja Tilkku ja Takku voivat tulla sopimaan siitä asiasta.

Tuomas nousee seisomaan.

Jani: Mä oon Takku.

Tuomas: Mä oon Tilkku.

Milla: Mä oon Tilkku.

Jonna: Mä oon Tilkku.

Satu: Mää oon Takku.

Outi: Hyvä.

Milla pyytää Jonnalta taikakiveä: Hei saisiko.

Jonna: Tää oli kyllä minulla. Kivi jää Jonnalle. Milla ei pyydä sitä enää itselleen.

Outi: Täällä on virallisella toimistoveralla…

Tuomas: Mä oon Tilkku.

Outi:…verhoiltu eläintarhan johtajan …

Outi laittaa pallin sopivaan kohtaan, levittää sen päälle kankaan.

Outi:…ja sitten tulee vielä virkakravatti..

Outi kohentaa huivia kaulassaan.

Jani samanaikaisesti Outin kanssa: Miten sää rakennat sen? Miten sää rakennat sen?

Outi: Mää rakensin sen jo.

Outi rykäisee tärkeilevästi, istuu tuolille ja rykii lisää.

Outi-Johtaja: Huomio! Eläintarhan johtajan kanslia on avoinna virka-aikaan!

Satu, Tuomas, Jani, Milla, Annukka ja Jonna nousevat ja menevät Outin luo.

Satu-Tilkku: Terve!

Outi-Johtaja kiipeää tuolille seisomaan: Mitä, hyvänen aika! Miten eläimet juoksevat villeinä täällä minun eläintarhassani. Heti häkkeihin siitä!

Lapsia naurattaa.

Lapset: Eeii…

Outi-Johtaja osoittelee sormellaan: Häkkeihin…

Lapset nauravat.

Lapset huutavat: Eeiii...!

Tilanne on hetken kaoottinen.

Milla-Tilkku pomppii ja huutaa: Minulla on asiaa! Minulla on asiaa…

Toiset lapset hiljenevät.

Milla-Tilkku: Että me emme ole tämän eläintarhan …

Jonna-Tilkku: Niitä eläimiä.

Outi-Johtaja: No haluatteko te muuttaa? Meillä on kyllä vapaita häkkejä.

Lapset: Ei, ei …

Milla-Tilkku: Ei me haluta muuttaa koska me saimme tietää että täällä on niitä pupuja.

Lapset puhuvat yhteen ääneen.

Outi-Johtaja: Niin …meillä on erittäin herkullisia ja mureita pupuja. Mutta me ei…

Tuomas-Tilkku: Miks te ootte pannu ne vankilaan?

Jani: Niin ne on meiän isi ja äiti.

Outi-Johtaja: Hyvänen aika. Tulitteko te…

Milla-Tilkku: Niin...

Outi-Johtaja: Tulitteko te heittämään niille hyvästit?

Lapset yhteen ääneen: Eeeiii…!

Jani-Takku: Anna ne puput.

Tuomas-Tilkku: Miks te otitte ne puput?

Outi-Johtaja: Kuulkaa. Minun on nyt vakavasti ilmoitettava teille että bisnes on bisnestä. Kyllä te saatte ne sukulaisenne, mutta ei niitä ilmaiseksi täältä anneta. Onko teillä antaa minulle jotakin kallisarvoista tilalle? On sentään sukulaisista kysymys.

Jani-Takku: On.

Jani, Tuomas, Milla ja Annukka lähtevät etsiskelemään huoneesta jotakin maksuksi kelpaavaa.

Jani etsii aarrekammiossa olleita aarteita, jotka on korjattu yhteen alasängyistä.

Jani-Takku: Missä ne muuten onkaan?

Jonna näyttää kyseistä sänkyä: Ne on tuolla.

Outi: Ette te voi sinne mennä. Sehän on se aarrekammio…

Outi-Johtaja: Onko teillä jokin oma …jokin esimerkiksi yhtä hieno kuin se kuninkaantyttären taikakivi.

Tuomas-Tilkku: On minulla.

Tuomas näyttää leikisti tyhjässä kädessä olevaa kiveä.

Outi-Johtaja: Ei kun minä tarkoitan sellaista kun se prinsessa sai häälahjaksi. Sellaiseen timanttiin minä ehkä voin vaihtaa.

Tuomas-Tilkku: Minulla on timantti.

Milla lähtee hakemaan tilkkupeiton päälle jäänyttä taikakiveä. Jonna seuraa häntä.

Milla: Hei mä käyn täällä.

Jonna: Hei mää annan sen.

Milla antaa timantin Jonnalle. Jonna tuo timantin Outille. Milla seisoo hänen vierellään. Muut seuraavat Jonnaa ja Millaa.

Milla-Tilkku: Me voitais käydä tällä vaihtokauppaa.

Outi-Johtaja: Mikäs se on?

Milla-Tilkku ja muut lapset: Timantti.

Outi-Johtaja: Haluatteko te antaa sen minulle?

Milla-Tilkku: Halutaan.

Outi-Johtaja ottaa timantin käsiinsä: Oletteko te aivan varmoja? Minä olen kuullut että siinä on hyvin vahvoja voimia. Oi kun se on ihana! Outi-Johtaja laittaa timantin korvalleen ja kuuntelee. Tämähän puhuukin.

Milla-Tilkku: Niin.

Jonna-Tilkku: Mutta ei vielä ihan... semmosta mitä pitäis tehä…kolme kertaa heittää…

Milla-Tilkku: Nii-in. Pitää kolme kertaa heittää ilmaan niin se kertoo mitä pitää tehdä.

Outi-Johtaja heittää kiveä kolmesti ilmaan ja laittaa korvalleen: Hahaa…se sanoo että jos olette valmiit luopumaan siitä minä voin kaikin mainoin tavoin antaa teille teidän perheenne takaisin.

Milla-Tilkku kumartaa koheliaasti: No selvä se.

Outi-Johtaja kiillottaa kiveä solmiollaan: Eikö teidän tule tätä ollenkaan ikävä? Minusta tämä on ihana.

Milla-Tilkku: No ei tule.

Jani-Takku: Tulee.

Jonna-Tilkku: Jos me annettais sulle jotain?

Outi-Johtaja: Tämän lisäksi?

Jonna-Tilkku: Niin.

Outi-Johtaja: Kuule tämä riittää. Minähän lopetan heti työn ..työn ja…

Tuomas lähtee etsimään huoneesta jotain.

Outi-Johtaja: Minä annan teille nyt avaimen ja tällä avaimella voi päästää …

Milla-Tilkku: Saisinko minä sen?

Outi-Johtaja: Olkaa hyvä…voitte päästää kaikki sukulaisenne vapaiksi.

Lapset lähtevät sänkyjen luo availemaan häkkejä.

Lapset: Zik zak zik zak…

Draamaleikki: Tilkku ja äiti tapaavat

Outi: Tulkaas tänne.

Outi laittaa taikakiven viereiseen yläsänkyyn syrjään ja istuu keskellä lattiaa olevalle tilkkupeitolle. Hän sitoo solmiona olleen huivin päähänsä. Milla, Jonna, Satu, Tuomas ja Annukka tulevat heti istumaan. Jani jää seisomaan piirin keskelle ja katsoo Outia.

Satu vetää Janin paidan helmasta: Jani istumaan.

Janikin istuu peitolle.

Outi alkaa puhua pupuäidin äänellä: Voi rakas poikani Tilkku. Onpa ihana tavata taas kerran.

Outi ottaa huivin päästään (kertojan äänellä): …sanoi Tilkun äiti. Tilkulla oli sille valtavasti kaikenlaista kertomista.

Satu-Tilkku menee kyhjäämään Outi-Emon kylkeen.

Satu-Tilkku: Minä oon Tilkku.

Outi: Haluatteko te kertoa sille Tilkun äidille kaikenlaisia asioita.

Milla: Joo.

Outi panee huivin uudestaan päähänsä: No kertokaa.

Milla-Tilkku: Minä haluaisin kysyä sinulta yhtä asiaa.

Jonna lähtee hakemaan yläsängystä taikakiveä ja tuo sitä selkänsä takana.

Outi-Äiti: No?

Milla-Tilkku: Miten jouduitte tänne?

Outi-Äiti: Eläintarhaan?

Jonna-Tilkku: Äiti.

Outi-Äiti: No?

Jonna-Tilkku: Minulla on sulle yllätys.

Outi-Äiti: No?

Jonna-Tilkku: Me löydettiin meidän taikakivi.

Taikakivi putoaa vahingossa Jonnalta ja kolahtaa lattiaan. Jonna nostaa sen ja antaa Outille.

Outi-Äiti katsoo kiveä: Mistä te sen löysitte…hyvänen aika!

Tuomaskin lähtee hakemaan jotain.

Jonna-Tilkku: Siltä yheltä prinsessalta.

Milla-Tilkku: Niin.

Outi-Äiti: Mutta…

Tuomas-Tilkku tulee kädet selän takana: Äiti, minulla on sinulle kaks yllätystä.

Tuomas-Tilkku antaa selkänsä takaa Tilkku- ja Takku-nuket.

Outi-Emo: Hyvänen aika… Tilkku ja Takku!

Satu hakee jotain viereisestä sängystä. Lapsia naurattaa.

Satu-Tilkku: Ja mulla on yks yllätys…

Outi-Äiti: No?

Satu heittää Outille Osku Pomperipossu -nuken. Pomperipossu oli edellisellä kerralla auttamassa taikakiven jäljittämisessä. Lapsia naurattaa. Jonna lähtee uudestaan hakemaan jotain.

Jonna-Tilkku: Mulla on sulle vielä yks kaikista parhain yllätys…

Outi-Äiti: No?

Jonna antaa taskulampun.

Outi-Äiti: Taskulamppu! Voi nyt meillä on elämä onnellista. Teillä on näin paljon ystäviä.

Tuomas-Tilkku: Minulla on vielä toinenkin yllätys…

Outi-Äiti: No?

Tuomas tuo maalarinteippirullan. Satu, Jonna ja Jani lähtevät taas etsimään yllätyksiä.

Outi-Emo: Nyt täällä alkaa olla yllätyksiä niin paljon että ei kohta mahduta enää tälle lentävälle matolle. Lapsia naurattaa.

Keskustelu ja kerronta

Outi: Tulkaas koko Tilkun ja Takun suku tälle matolle nyt…

Jani-Takku antaa Outi-Emolle eräässä sängyssä olleen pehmoeläimen (pupun): Mulla on vielä yksi yllätys..

Outi-Äiti: No kylläpäs sitä sukua tuli nyt.

Tuomas-Tilkku: Ja mulla on vielä sulle yks yllätys.

Outi: Hei Jonna ja Jani, tulkaas tänne.

Tuomas: Mulla on vielä yks yllätys.

Jani: Mulla on vielä yks yllätys.

Tällä välin Outi on huomannut, että taikakivi on mennyt oikeasti rikki. Sen sisällä on kirkasta öljyä, jossa kimaltelevat metallin ja muovin palaset liikkuvat, kun kiveä kääntelee. Kiveen on tullut halkeama ja sisällä oleva öljy on alkanut vuotaa.

Yllättävä käänne: Rikkoutunut taikakivi

Outi: Ei enää yhtään yllätystä. Tiedättekö mitä…Mä luulen että tähän taikakiveen tuli nyt vuoto.

Milla: Miten niin?

Jälleen näkemisen riemu ja mekastus vaimenee. Lapset vakavoituvat ja menevät lähemmäksi katsomaan.

Outi ojentaa vuotavaa kiveä, josta valuu pahanhajuista öljyä: Haistakaapa tätä.

Milla: Yäk.

Jonna: Mistä…tää kuule rupes…

Outi: Kun tämä tipahti niin tähän tuli reikä tähän meidän taikakiveen. Tämä pitää viedä taikakivien korjaamolle.

Outi Janille: Istu alas sen hienon yllätyksen kanssa. Istu alas.

Lapset istuvat vakavina paikoillaan. Kiven särkyminen jälkeen tunnelma on muuttunut.

Keskustelu ja kerronta

Outi: Jonna. Miten on mahdollista että taikakivi on nyt äidillä jos te annoitte tämän sille sille tota…äsken sille eläintarhan johtajalle?

Jonna: Me varastettiin se siltä.

Outi: Varastitte sen siltä?

Milla: Niin kato kun se lähti pois töistä niin me saatiin se.

Outi: Varastettua?

Milla: Ei…vaan me saatiin se sitten…otettua.

Outi: Entäs nyt sitten kun se tulee takaisin ja huomaa että jänikset…

Milla: Ei tule.

Outi: Miksei?

Milla: Koska se lähti kokonaan pois töistä.

Outi: Jaa, no…mitäs ne nyt tekevät tällä varastetulla taikakivellä.

Jonna: Ei mitään.

Milla: Ei kun ne… ne kuuntelee aina että mikä on oikein.

Outi: Luuletko että se vielä kertoo niille että mikä on oikein jos ne ovat itse varastaneet sen?

Milla nyökkää epävarmasti. Jani helskyttelee viimeistä yllätystään, soivia metallikuulia.

Jani: Soi kirkon kellot.

Outi: Soi kirkon kellot. Nyt me ollaan sellaisessa tilanteessa: Tilkku on saanut isin ja äidin ja uuden pikkusiskon ja kaikki vanhat siskot ja veljet pelastettua. Mitä luulette mitä ne tekevät nyt?

Milla: Lähtevät kotiin.

Outi: Millä?

Milla: Taikamatolla.

Outi: Taikamatolla kotiin.

Milla: Olipas pitkä seikkailu.

Outi: Oli aivan hengästyttävän pitkä seikkailu ja mä en voi uskoa mitä kaikkea on tapahtunut. Jäljellä on vielä yksi asia.

Milla: No?

Outi: Kun Tilkku ja Takku…

Milla: Kun Tilkku ja Takku...?

Outi: Kun Tilkun perhe pääsi kotiin niin niillä oli tietenkin kotiintulojuhla.

Jani: Minulla on vielä yks yllätys.

Lopetus

Outi: Ja ne kotiintulojuhlat tapahtuvat ensi perjantaina.

Jonna: Mutta mitenkäs nyt kun nythän pitäis maalata.

Outi: Niin…minä olin sitä mieltä että me voitas lopuksi ketkä haluaa niin maalata siitä kuvia mitä tänään oikein tapahtui.

Jani: Minä.

Satu: Minä.

Tuomas: Minä.

Outi: Hei nostakaas kaikki tavarat tonne sänkyyn niin mä levitän muovin.

Lapset jäävät maalaamaan.

Liite 4 Otteita ohjaajan ja lasten välisestä reflektiivisestä keskustelusta

23.5.2000

Keskustelu käytiin noin puolen vuoden kuluttua draamaprosessin päättymisestä. Keskustelun lomassa katsottiin videolta valikoituja otteita draamatuokioilta. Mukana oli Outi, ohjaaja sekä kuusi lasta, kolme kummastakin draamaryhmästä (Tähti-ryhmä ja Nalle-ryhmä) Keskustelu taltioitiin videoimalla.

Tähti-ryhmä Timo, Ari ja Risto

Nalle-ryhmä: Jani, Jonna ja Milla

Ote 1

Outi: No niin vieläkö te muistatte jotain siitä meidän viime syksystä?

Timo: Tilkku.

Outi: Niin.

Timo: Ja Takku.

Outi: Niin.

Lapset puhuvat yhtaikaa. Timo koventaa ääntään, muut hiljenevät.

Timo: Mää muistan sen yhen kun must oli hauskin se kun ne ne siinä ne...

Ari: Vanhemmat ja ne...

Timo: Ei kun ne kato kun ne ne Tilkku Tilkku ei kun se Takku tuli niin me saatiin tehä majat.

Outi: Se oli hauskinta, majan rakennus.

Jani: Niin minustakin.

Ari: Niin minustakin.

Outi: Mikäs…millasta oli hauskinta?

Milla: Musta oli hauskaa se kun me tehtiin se laiva.

Outi: Laiva. Mikäs Jonnasta oli hauskinta?

Jonna: No kun se kun se Takku oli jääny niihin lankoihin kiinni.

Outi: Niin sä pelastit sen sieltä.

Timo: Eikä.

Outi: Jani, muistaksää mikä oli hauskinta?

Jani: No...mmm... se laiva.

Outi: Laiva...nyt me katotaan.

Ari: Multa ei ole vielä kysytty.

Outi: Ari-kulta.

Ari:Musta oli hauskinta että että mikäs se nyt olikaan ...Paula-prinsessa.

Lapset puhuvat yhteen ääneen. Sanoista ei saa selvää.

Outi: Jaa...nyt me katotaan pienen pieni pätkä yhdestä videosta ensin.

Milla: Hö... ja sitten katotaan kaikki.

Outi: Ja ...katotaan mitä te muistatte siitä...minä kyselen teiltä vähän asioita.

Ari: Tuleekohan sitä mun lempijuttua jonka mä muistin justiin.

Outi: Tulee kolme pätkää ja saattaa olla että tulee jonkun lempipätkä.

Timo: Minusta ne kaikki oli hauskia.

Jani: Niin minustakin kaikki.

Ari: Minusta ei...minusta oli yksi...

Outi: Nyt teidän pitää kaivaa... korvat ihan auki koska lasten puhe ei ole kovin kovaäänistä.

Ari: Minun...

Timo: Missä minä oon?

Ari: Minua ei näy?

Outi: Ari tässä videossa sinua ei näykään.

Milla: Eikä muakaan.

Timo: Näkyykö minua?

Jonna: Tuolla sinua...

Jani: Näkyykö minua?

Outi: Shhhh...katso.

Videolta näkyy kohtaus, jossa poppamies ei antanut lääkettä Tilkulle. Nauhaa katsotaan noin minuutti.

Timo: Ai niin tää on tää.

Outi kysyy nauhalla lapsilta, mitä Tilkun pitää tehdä, kun poppamies ei anna sille lääkettä.

Ari vilkaisee Outiin: Sen pitää varastaa.

Jani: Tuollon Timo.

Timo: Missä minä oon?

Jani: Missä muka minä oon?

Timo: Tuolla.

Outi: Nyt kuulkaa, muistattekste mitä tuossa oikein tapahtui? Minkälaisesta tapahtumasta siinä oli kysymys?

Timo puhuu jo kysymyksen päälle: Ne ne yritti saaha sitä lääkettä, kun se Takku söi sen...

Ari naurahtaen: Kun sää olit se pappi.

Outi: Pappi?

Ari: Niin.

Timo kuvailee elein poppamiestä: Niin kun sä olit...

Outi: Oottakaas Millalla oli jotain?

Milla: Ni siinä yritti saaha sitä lääkettä että ne sais parantaa sen Takun.

Outi: Niin. Miks se Takku piti parantaa?

Timo: Siks kun se oli melkein kuollu.

Outi: Miks se oli melkein kuollu?

Jonna:Kun se oli syöny niitä marjoja.

Lapset puhuvat yhteen ääneen. Risto viittaa. Outi kysyy Ristolta.

Outi: Risto...Risto...

Risto: No kun se söi semmosia marjoja ...ne oli semmosia myrkyllisiä ja sitte se kaatu maahan.

Outi: Timo, mitä?

Timo: Niin kun se Tilkku meni sinne niin sitte se apina sano et se vaan huuteli et ai ai...

Outi: No mitä se teki se Tilkku-parka kun se Takku tuli niin hirveen kipeeksi?

Timo: No sitte se ...sitte se ...sitte se kuuli sen apinan ja sitte se..sitte se katto ja sitte se meni ja meni sinne...ja pölähti...

Outi: Mihin se meni?

Timo: Meni sinne... akan luokse.

Outi: Akan luokse.

Risto: Sen poppamiehen.

Outi: Poppamiehen luo?

Risto: Niin.

Outi: Mitä se poppamies teki? Mitä sillä oli?

Risto: No sillä oli se lääke että se vois parantaa sen.

Outi: Antokse sen sille Tilkulle?

Risto, Ari, Milla,Jani ja Jonna: (yhteen ääneen) Ei.

Outi: Miksei?

Risto: Sen pitää antaa sille kymmenen kultarahaa.

Outi: Kymmenen kultarahaa?

Timo: Sillä oli...mulle sanottiin että nyt on pahaa unta.

Outi: Olikos sillä Tilkulla kultarahoja?

Ari: Ei sillä oli jäniksen papanoita.

Lapsia naurattaa.

Outi: Jaa. Niilläkös se yritti maksaa...raukka...no...jäikös se Tilkku ilman lääkettä?

Timo: Kyllä.

Ari: Jäi.

Milla: Ei.

Outi: Jäi lääkettä ilman?

Timo: Mää keksin...mää keksin sen.

Outi: No?

Risto: Kun sää nukuit niin mää tulin ottamaan sen lääkkeen.

Ari: Ja sitten me säikäytettin tai siis mää en ollu ups…

Timo huutaa karjuen: Mää säikäitin sen!

Outi: Te siis kerrotte että kun mää leikin poppamiestä ja mää nukuin niin te tulitte ja miten te otitte sen lääkkeen?

Risto: Minä otin sen.

Timo: Minä sitten tulin pelästyttään ja me lähettiin sieltä.

Ari: Mentiin karkuun.

Outi: Varastiksä sen lääkkeen?

Risto hymyilee leveästi: Joo…hi-hi-hiii...

Timo: Ja minä pelästytin sen ja (kiljaisee) tänne se lääke.

Ari: Kaikki.

Risto: Se huuti ihan hirveesti.

Outi: No mitä varten tota ni se Risto-Tilkku varasti sen lääkkeen?

Timo: Ei ollu muuta keinoa.

Risto: Että pystyis parantamaan sen.

Outi: Ei ollu muuta keinoa, sanoi Timo.

Timo: Ja sitte mää pelästytin ja sitten se karju että tulkaa takaisin varkaat.

Outi: Olikse teidän mielestä oikein vai väärin tehty että se Tilkku varasti sen?

Ari osittain Outin puheen päälle: Väärin.

Timo: Väärin

Jonna: Väärin.

Risto ei sano mitään.

Outi: No mitäs jos se ei olis varastanu, mitä olis tapahtunu?

Timo: Kuollu.

Ari: Öh.

Timo: Takut olis kuollu.

Jonna lähes samanaikaisesti: Takku ois kuollu.

Milla: Niin.

Outi: Mitä sä Milla aattelet tästä?

Milla: Että se olis kyllä ollu vähäsen oikein?

Ari: Mutta oikeasti kokonaan väärin?

Timo: Oikeesti se olis...

Outi: Jos se olis jääny kuolemaan niinkö?

Timo: No ei se olis ihan oikeen tehty.

Milla: Se olis ollu kyllä siks oikein että kun... se on kyllä vähän niin kun että jos ei ole, niin sillon täytyy kyllä tehä pakosti se.

Outi: Niin sä oot sitä mieltä että joskus on oikein tehdä väärin.

Milla nyökkää: Mmmm.

Outi: Niin.

Ari: Minä en koskaan tee väärin.

Timo: Enkä minä.

Ari: Vaikka minä olisin kuolemaisillani en tee mitään...se on väärinkäsites...

Outi: Jaa. Mitäs Jonna sä ajattelet Tilkusta?

Jonna: No se ois kyllä sillon oikein jos joku on hirveen vaarassa niin niin et joku auttaa.

Outi: Niin...niin...ihan totta. Mitäs Timo?

Timo viittaa: Olis pitäny niin kun tehä oikeasti...

Outi: Niin... muistat sää...muistat sää Jonna kun se poppamies sitten riekku siellä ku... tota nii... te olitte vieneet sen lääkkeen siltä sillon kun se nukku... ni tota niin... muistat sää mitä sää teit sille poppamiehelle sitten jälkeen päin?

Jonna pudistelee päätään.

Timo: Mää tein sille... minä tein sen ... minä pelästytin sen.

Ote 2

Seuraava ote koskee kohtausta, jossa ryhmät ratkaisivat ongelman toisistaan poikkeavalla tavalla. Tähti-ryhmä (haastattelussa ryhmästä mukana Timo, Ari ja Risto) piti taikakiven itse ja avasiivat yöllä sen avulla häkkien lukot ja vapauttivat vankina olleen Tilkun perheen. Taikakiven he antoivat lahjaksi Tilkun äidille. Outin kysyessä tuokiolla, mitä eläintarhan johtaja ajatteli, kun vangit olivat kadonneet. Timo sanoi, ettei johtaja huomannut mitään, sillä he taikoivat taikakivellä tilalle villejä jäniksiä.

Nalle-ryhmä (haastattelussa ryhmästä mukana Jani, Jonna ja Milla) antoivat kiven ensin eläintarhan johtajalle ja saivat Tilkun perheen vapaaksi. Kun Tilkku ja Takku kertoivat tuokiolla Tilkun äidille seikkailustaan, Jonna kävikin hakemassa taikakiven ja toi sen äidille tuliaiseksi. Outi kysyy tuokiolla lapsilta, mitä eläintarhan johtaja ajattelee, kun kivi on kadonnut häneltä. Milla vastaa, että ei hän enää tarvitse sitä, koska hän on muuttanut pois.

Haastattelussa eri ryhmissä olleet Timo ja Milla eivät pääse yhteisymmärrykseen tapahtumien kulusta ja pitävät kiinni omista muistikuvistaan. Millan muistikuva on kuitenkin puolen vuoden aikana muuttunut tuokion tapahtumista. Hänen mieleensä on jäänyt tarinan se vaihe, jolloin Tilkku ja Takku antoivat kiven eläintarhan johtajalle lunnaaksi perheestä. Jonnakaan ei enää muista Tilkun ottaneen kiveä mukaansa.

Outi: Mitä Tilkku ja Takku meni kysymään eläintarhan johtajalta.

Timo viittaa.

Outi: Timo, mitä?

Timo: Että saisko ne vapautettua että saatas saisko ne...

Ari: Vanhemmat...

Timo: Tilkku ja Tilkku ja ni menis pyytämään sitä että saisko se ni se avattua ja sitten...

Outi: Minkä avattua?

Timo: Sen luukun jossa on se se...

Ari: Vanhemmat.

Timo: Nii.

Risto viittaa.

Outi: Oota, kerro Risto.

Risto: Että jos ne yrittäis ni päästää ne sieltä...toimistosta...ei kun sieltä vitsin vankilasta ne ...pois ne...

Outi: Miten Tilkku ja Takku sai tietää että sen isi ja äiti oli siellä häkissä? Miten ne sai sen tietää?

Risto: Sitte jos...sitte jos ne päästää niitte olis annettava se taikakivi.

Outi: Taikakivi?

Risto: Niin.

Outi: Jaa. Timo mitä?

Timo: Että... niin kun ...sitte kun ja kun ne yritti sitä saaha nii ne ei saanu sitä ja sitte ne vara ja sitte ne tekikin niin että ne tuli sinne illalla ja sitte se oli hauskaa kun kaikki sai näytellä siinä pimeässä.

Outi: Niin se oli hauskaa. Määkin muistan. Se oli aika jännää.

Milla: Joo mullakin oli hauskaa.

Ari: Millonka muuten tulis uuelleen tuo... häh?

Timo: Tänään.

Outi: Ai Tilkkuko?

Timo: Niin.

Outi: Sitä ei varmaan tuu uudelleen. Nytten vaan niitä muistoja ja tarinoita siitä jäljellä. Mutta kun ne Tilkku ja Takku meni sinne eläintarhan johtajan toimistoon kun se eläin... eläintarhan johtaja oli siellä niin sanoiko se heti se eläintarhan johtaja heti että joo kyllä mää vapautan teidän isin ja äidin heti sieltä häkistä, tässä avain?

Timo: Ei.

Jonna ja Milla: Ei.

Outi: Mitäs siellä tapahtu sitte?

Milla: No ne anto sen taikakiven.

Outi: Antoko?

Timo: Ei.

Milla: Kun ne ei tarttenu sitä enää...

Timo: Ei.

Milla: Jos se jos ne sais ne isin ja äidin ja kaikki ne siskot ja veljet vapaiks...

Outi: Niin sä muistelet että Tilkku antoi eläintarhanjohtajalle taikakiven.

Milla: Niin.

Timo: Ei... ei se antanu

Outi: No mitäs teidän Tilkussa ja Takussa tapahtui?

Timo: Se se ei antanu sitä kun se vaan tekikin niin että se vaan kysy siltä että miten niin sit se ei sanonu mittään niin sit se pysty panemaan taikakiven siihen lukkoon illalla ja sitten sitten se avas sen ja sitten ne pääs sieltä.

Outi: No... eikö se eläintarhan johtaja ollu sitten hirveen vihainen siitä kun ne meni omin luvin avaamaan sen ja pelasti ne sieltä?

Ari: Ei.

Timo: Oli.

Ari: Ei

Timo: Oli

Ari: Ei ei ei

Timo: Oli oli.

Outi: Lähtikö se niitä jahtaamaan?

Timo: Lähti.

Ari: Ei...ei.

Outi: No mitäs Ari tapahtui?

Ari: Mmm Tilkku lyö sitä turpaan.

Muut nauraen: Eeii

Outi: Löikö?

Muut: Eeii.

Ari: Kyllä ja potkas vielä sitä pyllyn päähän.

Timo: Niin ja meni toisen silmän puhki ja...

Outi: Minä kysyn Millalta yhden jutun. Kun ne anto ne Tilkku ja Takku sille eläintarhan johtajalle sen taikakiven niin jäikö se sitten koko tarinan lopuksi sille eläintarhan johtajalle se taikakivi?

Milla myöntää epäröiden: Mmm-mm

Outi: Jäikö?

Milla: Jäi.

Outi: Sekö jäi sille eläintarhan johtajalle?

Milla: Joo.

Timo: Ei ei se antanu sitä.

Milla: Anto se.

Outi:Jäikö Jonna se eläintarhan johtajalle se taikakivi?

Jonna: Jäi.

Timo: Ei.

Outi: Tilkku ja Takkuko ei saanu enää takaisin sitä taikakiveä ollenkaan?

Timo: Ei kun se avas sitä...

Milla: Se ei tarttenu sitä enää.

Outi: Kuka ei tarttenu?

Milla: No Tilkku ...ne ei tarttenu sitä enää.

Timo: Kyllä.

Milla: Ei.

Timo: Kylläpäs.

Milla: Ei kun ne sai sen perheen sieltä pois niin ne ei tarttenu enää sitä kiveä.

Outi: Taikakiveä.

Milla Niin.

Timo: Kyllä.

Outi: Ahaa...tiedätkö Milla että mä muistelen että... Tilkku toi sen sille jänisperheen äidille lahjaksi kuitenkin sen taikakiven siellä lopussa.

Timo: Niin.

Outi: Muistatko kun se toi äitille kaikenlaisia yllätyksiä ja sit yhtäkkiä se toikin sen taikakiven takaisin.

Timo: Mää muistan.

Ari: Minä muistan...että ne hajotti sen taikakiven.

Timo: Ei kun mää sitten muistan että siel lopussa kun se oli loppunu niin sitten ni mää rupesin piirtämään sitä.

Risto:.Timo löysi sen taikakiven.

Timo: Niin löysinkin.

Outi: Nyt Timolle, Arille ja Ristolle visainen kysymys. Kun ne meni omin luvin päästämään sillä taikakivellä sen perheen vapaaksi sieltä eläintarhasta niin tekikö ne oikein vai väärin? Saako omin luvin mennä päästämään eläimiä pois eläintarhasta?

Pojat: Ei.

Ari: Tai sais jos on omat vanhemmat

Outi:Niin sillon saa päästää ne pois vapaaks kun ne on omat vanhemmat?

Ari: Niin.

Outi: Ahaa.

Ari: Mut jos ei ole ni sitten ei.

Outi: Ni että jos ne olis ollu mitä tahansa pupuja niin sillonko se olis ollu väärin?

Ari: Niin.

Jani: Mutta se olis ollu oikein jos... jos olis tienny että oliko oikea isi tai äiti.

Outi: Ahaa.

Timo: Mää löysin sen taikakiven...se oli siellä tyynyn alla.

Outi: Tyynyn alla?

Ari: Kenen tyynyn alla?

Timo: Se oli siellä siellä sellasessa ympyrässä.

Outi: Siellä aarrekammiossako?

Timo: Ei ku se oli siinä alla... siinä se oli siinä alla...

Jonna: Nukkarissa siinä pikkupenkillä tyynyn alla.

Timo: Niin sitten… se oli siellä aarrekammiossa... ja sitten minä... mikäs tuossa onkaan... minä menin sinne ja oho täällä on taikakivi hähäää...

Outi: Nyt katsotaan semmoinen kohtaus missä...toinen semmoinen kohtaus missä Tilkku ja Takku pyytää sitä eläintarhan johtajaa vapauttaan jänisperheen.

Lapset katsovat Nalle-ryhmän nauhoitusta noin 6 minuuttia kohtausta, jossa Tilkku ja Takku saavat jänisperheen vapautettua.

Outi: Tässä on nyt Jani ja Jonna ja onkohan Milla.

Timo: Tuossa on Jonna.

Jani: Minä oon tuolla.

Jonna näyttää Janille ja sanoo hiljaa: Sä oot tuossa.

Lapsia naurattaa eläintarhan johtaja.

Outi: Nyt kertokaa mulle Milla ja Jonna, miten Tilkku ja Takku sai siltä eläintarhan johtajalta sen taikakiven takaisin koska nehän toi sen äidille yllätykseksi niin kuin te näitte.

Jonna: No kun tuli yö niin ne haki sen sieltä.

Outi: Niin eläintarhan johtajalta?

Ari: Niin ja eläintarhan johtaja suuttu.

Outi: Mitä sille eläintarhan johtajalle tapahtui kun taikakivi oli hävinnyt?

Timo alkaa pukkailla päällään vieressä istuvaa Aria. Ari yrittää sietää ja kuunnella keskustelua ja samalla työntää Timoa takaisin paikalleen.

Outi: Mitä Milla sille tapahtui?

Milla: En mää muista.

Jani: Mää muistan.

Outi: Muistaksää Jonna?

Jonna: En.

Jani: Minä muistan.

Outi: No mitä te luulette nyt mitä se tuumas kun Tilkku ja Takku kävikin hakemassa sen kiven?

Jani: No sit sitten se eläintarhan johtaja tuli ja anto sille turpaan.

Timo on nojaillut koko ajan Ariin ja Ari on yrittänyt työntämällä saada Timon lopettamaan.

Ari: Timo kiusaa.

Outi: Mitä tapahtui Tilkun ja Takun perheelle tuossa lopussa? Mitä niille ihan lopuksi tapahtui?

Jonna: Ne oli onnellisia.

Outi: Ne oli onnellisia.

Jonna: Niin.

Outi: Jäikö ne siihen paikkaan?

Jani: Jäi.

Outi: Mitä ne teki Milla?

Milla: No ne lähti kotiin seikkailumatolla.

Outi: Viimeinen visainen kysymys teille.

Timo makaa Arin sylissä, Ari yrittää saada Timon nousemaan.

Timo: Apua!

Ari: No Timo kiusaa.

Outi: Jonna, Risto... mä tarviin teidän älynystyröitä kun mä en tiedä miten tähän pitäis vastata kun se Tilkun ja Takun äiti ja perhe oli vapautettu ja eläintarhan johtaja oli menny kotiin ja Tilkku ja Takku kävikin hakemassa sen taikakiven takasin ja antoi sen äitille lahjaksi ni oliko se oikein vai väärin tehty?

Ari: Väärin.

Jonna: Väärin.

Outi: No mitäs Risto sanoo?

Risto: Oikein.

Outi: Sekö oli oikein tehty?

Risto: Niin.

Outi: Mitä varten se oli sinusta oli oikein tehty?

Risto: Siksi.

Outi: Miksi? Osaaksä selittää?

Risto: En.

Jani: Toi Risto ei osaa puhua.

Outi: Jonna miksi se oli sinusta väärin tehty?

Jonna: No kun ne oli ensin luvannu että ne oli antanu sen ja se oli siks väärin kun ne haki sen takasin kun ne lupas et et ne antaa sen.

Outi: Mitä sä luulet että miks ne sit haki sen kuitenkin takasin?

Jonna: No ne nyt vaan haki sen sen niitten äitille.

Outi: Miks ne halus antaa sen äidille?

Timo: Ne halus antaa sen lahjaksi (makaa Arin sylissä) Aaii kutittaa (Ari kutittaa Timoa)

Ari: Timo kiusaa.

Outi: Istutko Timo vielä hetkeksi kun mää kysyn sulta viimeisen kysymyksen.

Timo istuu.

Outi: Mitä sille jalokivelle sitten ihan loppujen lopuksi tapahtui kun Tilkun tarina loppui?

Timo: Ööö ...se posahti.

Outi: Posahti? Ari, mitä jalokivelle tapahtui oikeesti tarinan lopussa?

Ari: Se katosi.

Outi: Katosko?

Ari: myöntäen: Mmm

Timo: Eiku se jäi siihe... hihi...

Outi: Niin. Milla mitä sun mielestä sille tapahtui?

Milla: Emmä muista

Ari: Keksi sitten.

Outi Risto mitä sille taikakivelle tapahtui tarinan lopussa?

Timo: Nyt mää muistan.

Risto: Ootappas... en tiiä...

Timo: Mää muistan nytten.

Outi: No kerro.

Timo: Mun mielestä se niin kun se ...se jäi vaan sinne.

Outi: Jäi Tilkulle ja Takulle?

Timo: Niin.

Ari: Ja niitten äitille.

Timo: Isälle.

Ari: Niin ja niitten isälle.

Outi: Loppuko se tarina onnellisesti vai hauskasti vai surullisesti vai...

Ari: nauraen: Surullisesti.

Jonna: Hauskasti.

Milla:Hauskasti.

Ari: nauraen: Surullisesti.

Liite 5 Prosessin pohjalta kirjoitettu tarina

Draamatuokioiden ohjaaja Outi Rauhala oli merkinnyt muistiin tuokioiden tapahtumat ja kirjoitti niiden pohjalta tarinan, jota työstettiin päiväkodissa lasten kanssa draamaprosessin päätyttyä. Lapset piirsivät tarinaan kuvia, ja jokaiselle lapselle monistettiin oma kuvitettu tarina

Tilkku-jäniksen tarina

Olipa kerran pikkuinen jäniksenpoika. Hän asui suuressa metsässä yhdessä isän, äidin ja monen isonsiskonsa ja -veljensä kanssa. Tilkku oli koko ison jänisperheen nuorin. Äiti oli ommellut hänelle haalarit vanhempien sisaruksien vaatetilkuista - ja niin hänelle annettiin nimeksi yksinkertaisesti vain Tilkku. Elämä suuressa jänisperheessä oli mukavaa ja turvallista. Aina löytyi ystävällinen syli lohduttamaan murheissa ja isosisko tai isoveli puhaltamaan kolahtaneeseen polveen.

Iltaisin, kun äitijänis peitteli Tilkkua nukkumaan, hänellä oli tapana muistuttaa lastaan: “Muista Tilkku että teet aina oikein niin pärjäät elämässä.” “Kyllä kyllä äiti”, mutisi Tilkku unisena, sulki silmänsä ja nukahti onnelliseen uneen. Pikkujäniksen elämä oli liian kiireistä ja hauskaa noin syvällisten asioiden miettimiselle.

Eräänä päivänä Tilkun maailma muuttui täysin. Hän oli tullut siihen ikään, että äitijänis hätisteli häntä tutkimusmatkoille pesän lähimaastoihin. Uteliaana Tilkku tutki maailmaa. Kaikki näytti suurelta ja vähän pelottavalta - ja tuoksui oudolta. Aurinkokin paistoi pesäkolon hämärään tottuneen pikkujäniksen silmiin kovin kirkkaasti. Sydän hurjasti takoen Tilkku loikki takaisin kotiin. Koti oli tyhjä ja hiljainen. Siellä ei ollut ketään. “Äiti! Isi!” huuteli Tilkku. Kukaan ei vastannut. Kaikkialla oli hiljaista.

“Tee aina oikein!” Tilkun mieleen palautuivat äitijäniksen sanat. Mitä se tarkoittaa? Mikä on oikein? Mitä ihmettä pikkujäniksen oikein pitäisi tehdä, kun se huomaa jääneensä ihan yksin maailmaan? Tilkku ei tiennyt. Se istahti läheiselle mättäälle ja purskahti katkeraan itkuun.

Ties kuinka kauan Tilkku oli mättäällään itkenyt, kun se havahtui kamalaan rytinään. Oksat katkeilivat rytisten ja pensaat rahisivat pelottavasti. “Se on susi! Se on susi ja se on syönyt koko perheen ja nyt se syö vielä minutkin”, ajatteli Tilkku ja sulki silmänsä tiukasti. Tilkku odotti. Mitään ei tapahtunut. Silloin se hyvin varovaisesti kurkisti toisella silmällään pensaasta ja mitä se näkikään!

Tilkun edessä seisoi valtavan suuri hirvi! Sen jalat tuntuivat ulottuvan puitten latvoihin saakka ja kruununaan sillä oli muhkeat, monihaaraiset sarvet. Siinä hirvi seisoi ja katseli Tilkkua tarkasti hyvin ystävällisillä silmillään. “Kuka sinä olet?” Tilkku sai vihdoin kuiskattua. “Minä olen haltiahirvi Horninen”, ilmoitti hirvi kumealla äänellään. “Mitäs sinä pikkuinen täällä itkeskelet?” Takellellen Tilkku sai kerrottua tarinansa kadonneesta perheestään. “...niin ja äiti sanoi että tee aina oikein niin selviät elämässä mutta kun en minä tiedä mitä se tarkoittaa”, valitti Tilkku surkeana.

“Tämäpäs sattui”, ilahtui haltiahirvi Horninen, “minä sain haltiakokouksessa palkinnokseni taikakiven. Se on sellainen kivi, että kun sitä heittää kolme kertaa ilmaan ja sitten painaa korvaansa vasten, niin se kertoo mikä on oikein ja mitä täytyy tehdä. Minä en sitä tarvitse.” Horninen ravisteli muhkeita sarviaan ja pudotti maahan pienen kimaltavan kiven. Tilkku tarttui siihen varovaisesti tassuillaan, heitti sitä kolme kertaa ilmaan ja painoi sen sitten varovaisesti korvaansa vasten. Kivi kuiskaili hänelle hiljaisella äänellä.

“Taitaa minulla olla sinulle vielä jotakin muutakin” ilmoitti Horninen kotvan kuluttua. Voisin taikoa tuon tilkkupeittosi lentäväksi peitoksi. Kun haluat lähteä vähän kauemmaksi istahdat vain sen päälle ja annat sille käskyn - lennä matto lennä - niin se vie sinut selässään minne

ikinä vain haluat.” Hirvi hymyili leveästi. “Ja nyt, onnellista matkaa suureen seikkailuusi”, se huudahti ja oli hetkessä poissa.

Tilkku levitti varovaisesti tilkkupeitteen maahan, hyppäsi sen keskelle istumaan, veti polvet koukkuun ja solmi korvansa tiukasti kiinni leuan alle. Sitten se - varmuuden vuoksi - sulki silmänsä ja kuiskasi: “Lennä matto lennä”. Huiskis. Matto oli ilmassa! Se kiisi iloisesti puiden latvojen tasalle, teki hurjia loikkia ja nousi yhä ylemmäs. Aluksi Tilkkua pelotti kamalasti, mutta vähitellen se oppi hallitsemaan peittoa ja lentäminen alkoi tuntua ihanalta. Tilkku lensi pilvien läpi ja kilpaa lintujen kanssa. “Voi kuinka täältä näkee kauas! Varmasti löydän ihan kohta isin ja äidin ja kaikki!” Hurjia silmukoita tehdessään Tilkku ei ollenkaan ehtinyt huomata, että taikakivi kierähti pois peitolta ja putosi.

“Missä minun kiveni on!” parkaisi Tilkku. Se oli juuri laskeutunut alas vieraaseen metsään ja päätti kysyä taikakiveltä perheestään. Kivi kun oli ehtinyt kuiskata hänen korvaansa, että kaikki vielä järjestyy – ajan mittaan. Nyt kivi oli kuitenkin poissa eikä Tilkku sitä löytänyt, vaikka haravoi metsää pitkin ja poikin. Metsän eläimet tulivat ihmettelemään nyyhkivää haalaripukuista jänistä. Kun Tilkku kertoi kadottaneensa taikakivensä, ystävälliset eläimet halusivat lohduttaa häntä ja toivat nähtäväksi omia taikakiviään. Ehkäpä jokin niistä kelpaisi Tilkulle korvikkeeksi. “Kiitos teille kun lohdutatte minua. Oloni on jo paljon parempi.” nyyhkäisi Tilkku ja niisti nenänsä lähellä nököttävän oravan paidanhelmaan. “Minun on kuitenkin jatkettava matkaa ja etsittävä oma taikakiveni. Se osaa kertoa missä minun perheeni on.” Niin Tilkku jatkoi taivaltamistaan metsässä iltaan saakka.

Lopulta Tilkku saapui paikkaan, jossa kasvoi ihmeen ihania kukkasia. Hän haisteli silmät kiinni ihanaa tuoksua ja huomasi olevansa hurjan väsynyt. “Taidanpa rakentaa itselleni kukkasista majan. Yölläkään ei ole kovin pelottavaa, kun voin haistella näitä ihania kukkasia.” Pian kohosi kukkaniityn laitaan pikkuisen jäniksen asuttava maja. Tilkku ryömi kukkamajaansa, kietoutui tilkkupeittoonsa ja huokaisi: “Minun ensimmäinen iltani ihan yksin maailmassa”.

Eipä ehtinyt jäniksenpoika kunnolla nukahtaa, kun majan ovelta alkoi kuulua mörinää ja äksyilyä. Ovesta työnsi päätään sisälle jokin hyvin karvainen ja takkuinen otus. “Hei tämä on minun paikkani! Minä olen keksinyt tämän ensiksi”, se ärisi ja sähisi. “Kuka sinä olet?” ihmetteli Tilkku. “Minä olen Takku. No leijona. Ja leijonat ovat metsän kuninkaita. Niin että minä haluan nyt tämän majan ja sinun täytyy mennä siitä pois.” Tilkku katseli ärjyvää leijonanpentua hetkisen. Sitten se pomppasi pystyyn ja huomasi olevansa kiukkuisempi kuin koskaan elämässään. “ Ja minä olen Tilkku, jänis. Ja minun äitini on sanonut että kaikki eläimet saavat asua metsässä. Minä tein tämän majan ihan itse ja minä myös asun täällä. Rakenna oma majasi ja anna minun nukkua rauhassa!” Takku tuijotti Tilkkua hetken silmät pyöreinä. Sitten sen alahuuli alkoi väpättää ja se luikki metsään itkien ja parkuen: “Äitii! Tilkku kiusaa! Se ei ota mua leikkiin mukaan!” Mutta Tilkku kietoi peiton paremmin ympärilleen, otti mukavan asennon kukkapatjallaan ja nukkui sikeästi seuraavaan aamuun saakka.

Aamu valkeni kirkkaana ja aurinkoisena. Tilkku pompahti pystyyn, viikkasi peittonsa ja lähti jatkamaan matkaa. Tovin kuljettuaan se huomasi varvikossa jotakin kimaltelevaa. “Tämähän on kirja”, Tilkku huudahti ja avasi varovaisesti ensimmäisen sivun. Siihen oli piirretty kuva leijonaperheestä, joka makasi nurmikolla auringonpaisteessa. “Rakas päiväkirjani”, Tilkku tavasi haparoivia tikkukirjaimia. “Tämä on minun elämäni kurjin päivä. Minulla ei ole yhtään ystävää. Tilkkukin se uusi jänis vaan huutaa minulle ja käskee pois majastaan eikä ota minua leikkiin mukaan. Toivoisin niin kovasti että...” Sen pitemmälle Tilkku ei pystynyt lukemaan, sillä kyyneleet olivat tahranneet kirjoituksen aivan mahdottomaksi lukea. “Voi, tämähän on sen Takun päiväkirja”, mutisi Tilkku ja pysähtyi. Samassa metsästä kuului surkeaa valitusta. “Se on susi!”, ajatteli Tilkku säikkynä ja oli jo valmiina säntäämään tiehensä. Silloin se erotti pensaasta tutun takkuisen kuontalon. Varovasti Tilkku hiipi lähemmäs. Siellä se Takku oli! “Äiti lähetti minut viemään sukkalankaa isoäidille. Minä en ymmärrä miten tässä nyt näin kävi

mutta jotenkin minä olen sotkeutunut tänne. Voisitko sinä auttaa?" Tilkku ei voinut hillitä kikatustaan. Takku-parka oli auttamattomasti sotkeutunut lankavyyhtiin ja pensaisiin eikä voinut liikahtaakaan. Totta kai Tilkku auttoi. Aurinko oli jo keskellä taivasta kun Takku vihdoin irtosi. Siinä lankoja setviessään Tilkku ehti kertoa Takulle koko surullisen tarinansa ja ne huomasivat ystävystyneensä.

"Kuule Tilkku", mörähti Takku leijonamaisesti. "Minä lähden sinun mukaasi etsintäretkelle. Neljä silmää näkee aina enemmän kuin kaksi" ja siinä Takku oli aivan oikeassa. "Mene sinä vain", murahteli äitileijona pennulleen, kun Tilkku ja Takku menivät kysymään lupaa maailmalle lähtöön. Äitileijona oli juuri saanut kolme uutta pentua ja sillä oli tassut täynnä työtä. "Muistakaa kuitenkin aina pysyä ystävinä. Kaksin pärjää maailmassa aina paremmin kuin yksin. Onnea matkallenne!" Hiukkasen haikeana äitileijona jäi huiskuttamaan, kun Tilkku ja Takku istahtivat tilkkupeitolle ja lensivät puiden latvojen taakse.

Iloisena Tilkku katseli ja kuunteli maailmaa. Mikään ei ollut niin pelottavaa, kun oli ystävä, jonka kanssa kulkea yhdessä. Voi kuinka kauniisti linnutkin lauloivat! Tilkku ja Takku pysähtyivät kuuntelemaan kuorossa laulavia lintuja. Silloin alkoi iloisen liverryksen seasta kuulua haikeaa itkua. Pikkuisen puun alimmalla oksalla istui Hanna Harakka ja itki haikeasti. " Voi pesääni! Voi lapsiani!" valitti Hanna Harakka. "Kiukkuinen tuulenpuuska raastoi pesäni puusta ja niin lensivät kauniit munani mukkelis makkelis tuonne." Murheissaan harakka viittilöi nokallaan limaiseen vihreään lammikkoon. Epäröiden Tilkku tuijotti puhtaita tassujaan. Kovasti inhotti Takkuakin ajatus, että limalampeen pitäisi työntää tassunsa. Niin murheellinen oli kuitenkin Hanna Harakan muoto, että ystävykset ryhdistäytyivät ja alkoivat päättäväisesti haroa munia lammen pohjalta. Jo nousi ensimmäinen pintaan! Jo kohta toinen ja kolmaskin! Hanna Harakka hyppi onnesta tasajalkaa ja ystävykset kyhäsivät munille hätäpesän turvallisen matkan päähän lammikosta. Tilkku kertoi Hanna Harakalle etsintämatkastaan ja tämä kuunteli miettiväisen näköisenä. "Saatanpa tietääkin tästä asiasta jotakin. Etelän linnut muuttomatkalta tullessaan kertoivat jotakin kummallisesta ilmojen halki viuhuvasta kivestä. Teidän on kuljettava meren rantaan ja suunnattava kohti etelää - sieltä se kadonnut taikakivi löytyy", Hanna Harakka vakuutteli.

Niin kulkivat ystävykset meren rantaan. Aallot olivat kuljettaneet mukanaan monenlaista rojua, josta Tilkku ja Takku kyhäsivät itselleen lautan. "Kas merileijona on eri leijona", lauleskeli Takku kun ranta jäi taakse ja aallot kasvoivat ulapalla talon korkuisiksi. Tilkkutäkkipurje pullisteli ja matka taittui joutuisasti. "Voi meitä!" huudahti Tilkku vähän ajan kuluttua naama kalpeana. Taivaalle oli yllättäen kohonnut ukkospilviä ja kova myrsky iski voimalla kiinni lauttaan. Hyvin vähällä oli kaverusten matka loppua tähän. Lautta hajosi liitoksistaan. Viimeisillä voimillaan pienen laudanpalan päällä keikkuen pääsivät märät ja surkeat seikkailijat oudon saaren hiekkarannalle.

Kohta tulivat saaren asukkaat ihmettelemään matkalaisia. "Onkohan minulla hiekkaa korvissani" ihmetteli Tilkku, kun uteliaat saaren asukkaat kokoontuivat heidän ympärilleen juttelemaan. Vaikka Tilkku ja Takku kuinka yrittivät kuunnella puhetta, he eivät saaneet siitä mitään selvää. Saarelaiset puhuivat ihan vierasta kieltä. Arkoina vieraat tuijottivat toisiaan. "Minusta he näyttävät kyllä ihan ystävällisiltä", kuiskasi Takku Tilkulle ja hymyili saarelaisille arasti. Ja pian kaikki hymyilivät toisilleen. Ystävälliset saarelaiset päättivät auttaa Tilkkua ja Takkua uuden lautan rakentamisessa. Yhteisvoimin he saivatkin valmiiksi entistä kestävämmän kulkuvälineen. "Matka jatkukoon!" hihkaisi Takku ja kohta kaverukset purjehtivat jo kohti taivaanrantaa.

Vaan ei ollut onni matkassa tälläkään kertaa! Uusi hieno lauttakaan ei kestänyt hurjaa merenkäyntiä. Ja silloin lautan nitistessä hyvin huolestuttavasti, Tilkku erotti laineiden harjalla pelottavia kolmionmuotoisia selkäeviä. "Varo haita!" Tilkku parkaisi ja sulki silmänsä. Kohta kaverukset huomasivat keikkuvansa aallokossa verenhimoisten haikalojen seassa. Viimehetkellä Takku sai ongittua suolaista merivettä pärskivän Tilkun ajelehtivalle puunrungolle. "Olipas se täpärällä", huokasi Takku ja puristi vapisevaa Tilkku-riepua

kainaloonsa. “Minä kyllä suojelen sinua kaikilla leijonan voimillani.” Silloin kolahti puunrunkoa vasten jotakin kiiltävää ja kovaa. Pullopostipullo! Takku onki sen käpäliinsä. Edessä häämötti saari, jonka turviin kylmissään värjöttelevät kaverukset kiipesivät.

Kun nuotio oli saatu syttymään ja pahimmat vilunväristykset karkotettua, avasi Takku pullon ja veti sen sisältä paperin. Olipa merivesi tuhrinut riekaleisen ja pehmenneen paperin huonoon kuntoon! Tilkulta ja Takulta meni pitkä tovi ennen kun he saivat viestistä selvää. Lepattavan nuotiotulen valossa he lopulta tavasivat kirjeestä: “Putosi taivaalta kivi kummallinen. Sain päähäni kuhmun valtavan. Jos kivestä jotakin tiedät sä, sen luotani saaresta noudathan! Yksinäisen saaren erakko.”

“Kuule Tilkku. Eikö tämä ole hyvin yksinäinen saari?” kysyi Takku Tilkulta. “Voi kyllä! Ja täällä asuu erakko. Takku! Etsiminen on melkein lopussa. Taikakivi löytyy sittenkin!” iloitsi Tilkku. Uusin voimin lähtivät ystävykset kapuamaan korkean mäen päälle, missä erakon talo oli. Talo näytti pimeältä ja yksinäiseltä. “Keitäs te olette ja mitäs te täältä haluatte?” tivasi äreä ääni talosta. “Voi me olemme vain Tilkku ja Takku ja me tulimme hakemaan sitä taivaalta tippunutta kiveä”, selittivät Tilkku ja Takku kuin yhdestä suusta. “Ei minulla sitä enää täällä ole”, murahti erakko. “Minä annoin sen yhdelle ohikulkevalle rahtilaivan kapteenille. Se katsokaas oli jotenkin niin kummallinen kivi. Se humisi ja huokaili enkä minä voinut nukkuakaan kun se hehkui pimeässä. Rahtilaiva on matkalla kohti itää. Tavoitatte sen jos jatkatte matkaa tuonne päin”, viittilöi erakko.

“Voi Takku, ja me oltiin jo niin lähellä”, huokasi Tilkku ja purskahti haikeaan itkuun. “Minä en jaksa enää etsiä”. “No, älä sure. Levätään vähän ja jatketaan sitten uusin voimin. Kyllä kaikki vielä järjestyy”, lohdutti Takku Tilkkua. Niin väsyneet kaverukset jatkoivat matkaa kohti itää ja rahtilaivaa.

Muutaman päivän merimatkan jälkeen Tilkku ja Takku löysivät ihanan saaren! Saari oli täynnään loistavia kukkia ja jalokivenhohtoisia lintuja. Ja entäpä ne hedelmät! Suolaveden nielemisen jälkeen ne maistuivat taivaallisilta. Niitä oli monen kokoisia ja värisiä, toiset olivat makeita ja mehukkaita ja toiset happamia ja kirpeitä. Eräällä metsäretkellään Takun nenään tarttui vieno mutta hyvin houkutteleva tuoksu. Tuoksu oli niin ihana, että Takun oli aivan pakko seurata sitä. Ja silloin se - voi onnettomuutta - löysi hyvin erikoisen hedelmäpensaan. Hedelmät olivat tumman violetteja, hieman ryppyisiä ja maistuivat Takun suussa niin hyvältä ettei mikään vielä koskaan sitä ennen! Takku söi yhden hedelmän. Takku söi toisen. Takku vain söi ja söi! Kukaan ei ollut kertonut Tilkulle eikä Takulle, että hedelmä hyvästä maustaan ja tuoksustaan huolimatta oli tappavan myrkyllinen.

Kun Tilkku viimein löysi Takun pensaan juurelta, tämä oli jo niin huonossa kunnossa, ettei pystynyt juuri puhumaan eikä liikkumaan. “Mitä minä nyt teen? Voi mitä voi pieni jänis tehdä vieraalla maalla kun ystävä on hädässä?” tuskaili Tilkku ja säntäili ympäriinsä etsimässä apua Takulle. Silloin se huomasi puussa omituisen otuksen, laiskiaisen, joka antoi sille neuvon: “Sinun on mentävä saaren poppamiehen luokse ja pyydettävä vastalääkettä. Poppamies asuu keskellä saarta majassaan. Kiiruhda, pikkueläin, sillä ystävälläsi ei ole enää paljon aikaa jäljellä!” Ja Tilkku kiirehti!

Poppamies istui tuolissaan majansa edustalla ja punoi synkeitä juoniaan. Hän oli hyvin häijy ja ahne mies. Kun Tilkku juoksi hädissään hänen luokseen ja kertoi, mitä Takulle oli tapahtunut, hän vain siristeli silmiään ja koukisteli sormiaan ennen kuin vastasi: “Niin. Minulla on lääke. Vain tämä lääke parantaa. Vaan se ei ole ilmainen. Se maksaa kymmenen kultakolikkoa. Maksu ensin!” “Niin mutta minä olen vain jänis. Ei minulla ole kultaa”, valitti Tilkku. “Siinä tapauksessa hyvästi!” ärjäisi poppamies ja käänsi Tilkulle selkänsä. Voi Tilkkuparka! Voi Takkuparka!

“Minun on keksittävä jotakin”, mietti Tilkku huolesta suunniltaan. “Takku on minun paras ystäväni”. Tilkun suu vetäytyi päättäväiseksi viivaksi ja se piiloutui viidakon varjoon tarkkailemaan poppamiestä. Kun tämä vihdoin nukahti, hiipi Tilkku hiljaa kuin aave ja nappasi

vastalääkepullon poppamiehen koukkuisesta kädestä. Kuin salama säntäili Tilkku pitkin viidakkoa Takun luo. Hyvin varovasti se kaatoi lääkettä leijonan kitaan ja jäi odottamaan. Lopulta - hyvin pitkän ajan kuluttua - Takun silmät raottuivat vähän ja se hymyili hiukkasen Tilkulle. Ja pikkuhiljaa, päivä päivältä Takku voimistui ja parani entiselleen.

Joitakin viikkoja Takun sairastumisen jälkeen Tilkku ja Takku istuivat lämpimällä hiekalla katselemassa merelle. Silloin alkoi taivaanrannassa erottua laivan siluetti. Laiva tuli hetki hetkeltä lähemmäs. ”Sehän on rahtilaiva!” huudahtivat kaverukset yhdestä suusta. Laiva ankkuroitiin aivan rannan tuntumaan ja Tilkku ja Takku meloivat lautallaan laivalle. “Vai että taikakivi. Ei minulla sitä enää ole. Sain siitä sievoisen kasan kultaa kun myin sen eräälle rikkaalle intialaiselle maharadjalle”, murahti kapteeni ja tuijotteli Tilkkua ja Takkua uteliaana. “Vaan kelpaisikos teille työ?” Merileijonista on aina pulaa ja jänistä ei minun laivallani ole ollut vielä koskaan.” Ja niin Tilkku ja Takku pestautuivat rahtilaivalle töihin. Vaan eivätpä tienneet kaverukset, mitä kapteenilla oli mielessään! Onneksi hyväsydäminen laivakissa hiipi yöllä Tilkun ja Takun luo varoittamaan heitä: “Miauuu. Teidän täytyy karata. Kapteeni aikoo tehdä pupusta paistia!” Onneksi lautta oli vielä kiinni laivan kyljessä. Hyvin hiljaa pilkkopimeässä Tilkku ja Takku laskeutuivat lautalleen ja pakenivat ilkeän kapteenin kynsistä.

“Siispä kohti Intiaa!” huudahti Takku ja kiristi tilkkupeittopurjetta. Tilkku istui ihan hiljaa ja oli onnellinen, kun laiva vähitellen katosi horisontin taakse. Lopulta tultiin perille! Ja voi millainen ilma oli! Tilkku ja Takku rämpivät kaatosateessa eteenpäin ja etsivät jostakin suojaa itselleen. Lopulta he kyyristyivät värjöttelemään suuren puun juurelle. “Kuuletko Takku, mikä se oli?” havahtui Tilkku.

Sade alkoi hiipua ja jostain heidän yläpuoleltaan kuului kummallinen ääni. “Näyttää ihan kärsältä”, ilmoitti Takku tiiraillessaan puun latvustoa kohti. Ja kärsä se oli! Ja kärsän jatkona oli valtavan suuri norsu. Tilkku oli pudottaa silmät päästään. Se ei ollut ikinä voinut kuvitella minkään eläimen olevan niin suuri. “Trööööt”, ilmoitti norsu ja sai Tilkun ottamaan valtavan loikkauksen ilmaan. Pikkuiset märät eläimet kiinnostivat norsua kovasti ja se alkoi hieroa tuttavuutta kaverusten kanssa. Lopulta sitten selvisi sellainenkin seikka, että norsu oli kuin olikin juuri matkalla maharadjan palatsiin. Niin norsu poimi Tilkun ja Takun pitkällä kärsällään selkäänsä. Iloisesti keinahdellen jatkui kaverusten matka kohti kultaisena kumottavaa palatsia. Voi sitä loistoa ja kimallusta! Tilkku ja Takku joutuivat peittämään tassuillaan silmiään kun kaikki loisti ja kimalsi niin kovasti. Maharadja istui ylväänä valtaistuimellaan ja hänen kruununsa kimmelsi kilpaa timanteilla koristellun valtaistuimen kanssa.

Päivää pienet karvapallerot! Keitä te olette ja mitä te täältä tahdotte?” Niin juhlallisena kaikui maharadjan ääni valtaistuimelta, että Tilkku ja Takku vain vaivoin saattoivat kertoa tarinansa. “Vai on taikakivi teidän?” mutisi maharadja ja hiveli mietteissään leukaansa. “Annoin kiven pojalleni kosiolahjaksi. Hän näet lähti kosimaan naapurimaan kaunista prinsessaa. Vaan jos kivi kuuluu teille, niin teidän on se saatava! Kas tässä!”

Maharadja ojensi Tilkulle ja Takulle suuren jalokiven. “Viekää tämä pojalleni niin saatte oman kivenne takaisin.”. “Mutta mutta...” änkyttivät kaverukset neuvottomina. “Mistä me oikein löydämme sinun poikasi?” “Tosiaan. Niin.” Maharadja mietti hetken. “Nyt keksin keinon. Poikani karavaanista unohtui hänen rakas lemmikkinsä. Ottakaa se ja seuratkaa - Osku Pompelipossa neuvoo teidät erehtymättä poikani luo. Tapaaminen on päättynyt.” Ja aivan yllättäen Tilkku ja Takku huomasivat tuijottavansa silmät ymmyrkäisinä paksua possua, joka kuorsasi onnellisena kaukalonsa vieressä. Siinä oli Osku Pompelipossa!

Eivätpä olleet Tilkku ja Takku osanneet kuvitella millaista oli lentää tilkkutäkillä lentokammoisen possun kanssa. Se olikin sellainen tarina, että kaveruksille tuli hiki sitä muistellessa vielä jälkeenkinpäin. Muutenkin matkanteko Osku Pompelipossan kanssa oli melkoista hommaa. Possulla oli aina nälkä tai sitten sitä väsytti armottomasti. Lopulta matka alkoi kuitenkin olla päätöksessään.

“Taidetaan olla jo aika lähellä”, sanoi Tilkku eräänä kuumana iltapäivänä. Juuri sillä samalla hetkellä Tilkku ja Takku huomasivat että Osku Pompelipossa oli kadonnut! Alkoi kiivas porsaanmetsästys! Pitkän etsiskelyn jälkeen Tilkku löysi possunjäljet kuraisesta ojasta. “ Takku, äkkiä tänne!” hihkaisi Tilkku ja yhdessä he seurasivat jälkiä. Possu oli livahtanut erääseen puutarhaan aidan alitse herkkuja syömään! Ei auttanut Tilkun ja Takun muuta kuin hiipiä possunsa perässä. Puutarhassa he törmäsivät raivosta kihisevään puutarhuriin. “Että semmoinen possu! Söi koko puutarhan tyhjäksi! Kuulkaapas nyt. Minä olen lukinnut sen kellariin, eikä se sieltä lähde minnekään ennen kuin te olette auttaneet minua saamaan puutarhan jälleen kuntoon.”

“Että voi porsaista olla vaivaa etsintäretkillä”, huokailivat Tilkku ja Takku kuokanvarressa. Siinä suuttunutta puutarhuria lepytellessä selvisi kuitenkin eräs kullanarvoinen seikka. Puutarhuri tuli työn lomassa huokaisseeksi:” Ja minä kun kasvatin koko kesän näitä ihania vihanneksia prinsessan hääjuhlia varten. Ja missä ne nyt ovat. Possun suussa kaikki tyynni!” Vaan kyllä kirkastui puutarhurin sekä Tilkun ja Takunkin mieli, kun selvisi, että puutarhuri tunsi sekä prinsessan että maharadjan pojan.

Riemusaatossa vyörytettiin harhateille eksynyt Osku Pompelipossa maharadjan pojan luokse. Poika halasi kyynelsilmin kauan poissa ollutta rakasta lemmikkiään ja prinsessa liikuttui sulhasensa onnesta niin kovin, että passitti Tilkun ja Takun siinä samassa kuninkaalliseen aarrekammioon taikakiveä etsimään.

“Voi että joku voi omistaa näin paljon rikkauksia”, huokaili Tilkku aarrekammiossa. Kammio oli katosta lattiaan asti täynnä timantteja, kultaa ja muita hienouksia. Vaan lopulta löytyi myös Tilkun oma taikakivi. Kaikista aarteista kaikkein kallein! “Se löytyi, voi prinsessa, minun kiveni löytyi!” hihkui Tilkku ja Takku päästeli hurjia leijonailonkarjahduksia niin että timantit varisivat aarrekammion seiniltä. Silloin prinsessa kumartui katsomaan Tilkkua hyvin mietteliään ja tarkkaavaisen näköisenä. “Kummallista. Todella outoa. Missä minä olen oikein nähnyt sinut aikaisemmin...Ai niin! Meidän eläintarhassamme on vaikka kuinka monta tuommoista, ihan samannäköistä.”

Seuraava yö oli pilkkopimeä. Eläintarhan häkissä oleva pöllö huhuili kumeasti ja tiikerit raapivat häkkiensä kaltereita kun ne haistoivat yössä hiipivän jäniksen. Voiko tämä olla totta! Pikkuinen Tilkku, arka jänis hiipii yksin eläintahassa ja väläyttelee taskulampullaan häkkeihin. Ja voi kyllä! Siellä! Siellä ovat isi ja äiti ja kaikki siskot ja veljet. Ja mitä! Pikkusiskoja ja veljiä myös. Tilkku ei olekaan enää jänisperheen nuorin! Voi onnea ja jälleennäkemisen riemua! “Älkää yhtään huolestuko, isi ja äiti! Huomenna minä ja minun ystäväni Takku järjestämme teidät ulos sieltä”, kuiskutteli Tilkku ja hiipi Takun luokse punomaan suunnitelmia.

Aamulla eläintarhan johtajaa odotti kummallinen näky, kun hän saapui toimistoonsa. Toimiston edessä seisoi pikkuinen jänis tilkkuhaalareissaan ja hyvin takkuinen leijona. “Apua! Häkkeihinne siitä! Tämä on eläintarha ja eläinten kuuluu olla häkeissä!” Eläintarhan johtaja kiipesi toimistotuolilleen ja huitoi Tilkkua ja Takkua kauemmas. “Me tulimme vapauttamaan minun perheeni”, ilmoitti Tilkku rauhallisella äänellä. “Kuulkaapas, ei se niin vain käy. Minä haluan eläimistäni maksun”, sanoi johtaja jäätävällä äänellä. “Esimerkiksi taikakivi prinsessan aarrekammioista kelpaisi minulle oikein hyvin”.

Tilkku katsoi kauan kadoksissa ollutta ja vastalöytynyttä taikakiveään. Se heitti sen kolme kertaa ilmaan ja pani sitten korvaansa vasten. Taikakivi kuiskasi hyvin pienellä ja hennolla äänellä: “Kuule Tilkku. Nyt sinun täytyy valita.”

Vaan mitä sitten tapahtui? Olen kuullut monenkinlaisia tarinoita. Loppu on kuitenkin varma. He kaikki palasivat lentävällä tilkkupeitolla takaisin kotiin ja elävät siellä onnellisena vielä tänäkin päivänä. Sen pituinen se.

Molla Walamiehen väitöskirja Eettinen kasvu ja dialogisuus draaman näyttämöllä käsittelee draaman dialogisuutta ja draaman mahdollisuuksia lapsen eettisen kasvun tukemisessa erityisesti päiväkotiympäristössä. Tutkimus vahvistaa draamakasvatuksen merkitystä osana varhaiskasvatusta ja laajemmin osana koulukasvatusta.

Walamiehen tutkimuksen parasta antia on KT Hannu Heikkisen mukaan vakavan leikillisyyden syvä pohdinta päiväkodin draamakasvatuksesta: tutkija tekee näkyväksi erilaiset oppimisen mahdollisuudet ohjatussa draamaleikissä, jossa aikuisten luomien kehysten sisällä lapset voivat turvallisesti seikkailla vakavien asioiden ja ihmeiden äärellä.

Professori Pauline von Bonsdorffin mukaan tutkimuksen ansioita ovat osallistuneiden lasten kunnioittaminen ja päiväkodin henkilökunnan arvostaminen sekä lasten ja aikuisten huomioon ottaminen tasavertaisina ja toisiinsa vaikuttavina toimijoina. Walamies ei sorru ylitulkitsemaan aineistoaan ja välittää näin lukijalle kuvan draamaleikin osallistujien ristiriitaisistakin pyrkimyksistä vuorovaikutustilanteissa, joissa sekä arkitodellisuus että fiktiivinen maailma voivat olla voimakkaasti ja vaikuttavasti rinnakkain läsnä.

Teosta voi suositella kaikille, joita kiinnostaa päiväkodeissa tapahtuva draamaleikkitoiminta sekä kasvatuksen eettisyyden pohdiskelu.

Åbo Akademis förlag
ISBN 978-951-765-370-1
978951765371-8
9789517 653718